
NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
12
3 L
7

DE
SECRETIS
LIBRI XVII.

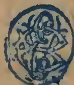
Ex variis Authoribus collecti, methodiceq; digesti, & aucti

PER

IOAN. IACOBVM VVECKERVM, Basiliensem, Medicum Colmariensem.

Accessit INDEX locupletissimus.

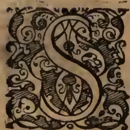
BASILEÆ,
Typis CONRADI WALDKIRCHII;
sumptibus Episcopianorum.

CIↃ IↃ XCIIX.

D. LAZARO SVENDIO,

GENEROSO BARONI in Hohenlandsperg / *Domino in* Kilchhofen / Burckheim / Treiburg / *&c. Cæsareæ Maiestatis Consiliario, & Polemarcho, Domino suo clementissimo.*

SI QVAE terra suis benè seruata limitibus complectitur, & si quę Sol verno calore suscitata producit, intueamur: hoc admirandum exemplar est infiniti numinis infinitæ potentiæ. Sed dum in hoc amplissimo naturæ theatro mens exculta suis hinc inde meditationibus variè deducitur, adeoque corporum cœlestium splendorem, cursusque non interruptos, & rerum vices quę cùm intereant, nouis tamen subinde fœtibus speciem quæque suam inuiolata successionis virtute tuentur. Dum hæc inquam ani-

mus mira voluptate peruadit, atque contemplatur, nihil tamen est, quod més merito magis quàm seipsam admiretur. Hæc enim cùm nullo penitus sensu percipiatur, nō mole, sed viribus terrenis longè cœlestibusq; corporibus antecellit. Visum est generose D. Baro, T. ita D. affari, vtpote quā nouerim huiuscemodi philosophicis Dei & naturæ cultibus plurimū oblectari: maximè verò si vel ad euehendas Dei laudes, vel ad promouendam humanæ societatis vtilitatem, dirigūtur. Homini Deus mētemq; manusque concessit, nimirum vt vel ingenio, vel labore, quilibet non sibi ipsi modo, sed quamplurimis aliis esset adiumento. Nihil vsquam natura suffert, quod penitus ociosum sit. Quanto magis hominem decet esse frugi, ne potissima sui parte vitam agens desidem, inter omnia sit abiectissimus? Multos equidem inuenias, quibus nihil est magis curæ, quàm vt ocio, suisq; perpetuò voluptatibus indulgeant. Homines dixeris hęc inutilia terræ pōdera, nullius ferè compotes rationis, vt Rex est, qui nihil regit. Non desunt tamen, qui cùm vel gloriæ cupiditate ducantur, vel ipsius etiam honestatis amore, suas eò vires intendunt, vt vel animi virtute, vel mentis industria omniū maximè possint esse vtiles. Duplex hoc hominum genus est, dum alij ius humanæ societatis recta ratione tuentur, Politicos appellant: alij vel arte sua naturam æmulātur, vel patefactas eius dotes vsu commodo fruendas expādunt. Hi receptissima voce Philosophi

losophi nuncupantur. Politices quis splendor sit, & quanta quouis loco & tempore necessitas, id eorum authoritate fit manifestum, qui regendis præsunt rebuspublicis. Veruntamen si multiplicem rerum scientiam, & acrem ingenij vim expenderis, sua quoq; Philosophis est dignitas, & fortè nō minor, quàm sit ipsius iuris interpretibus. At verò Philosophis de dignitate non debet esse contentio. Quicquid vsquam toto terrarum orbe comprehenditur, id ad corporis nostri primùm, dein & ad animæ nostræ salutem conditum est, vt duplex etiam eorum sit finis, quæ mens humana suis tum sensibus accepta, tum intelligendi virtute conquisita complectitur: Alia namq; sciuntur solùm vt contēplantis animum in admirationem diuinæ potentiæ rapiant. Aliis verò simul etiam competit vsus ad humanæ vitæ cōmodum aliquod probè comparatus. In vtroque rerum genere singularem ad abstrusas naturæ vires, occultasq; virium causas exquirendas humanæ mentis perspicaciam, & ad concessas naturę dotes arte superandas miram intueri licet hominū industriam. Non hoc enim vnius inuentum est, quod extollimus, sed plurimorum, qui studio ac labore, qui iudicio, & ingenio, quas ab aliis scientias & artes obtinuerint, diligenter excolunt, & inuētis etiam non inutilibus amplificāt. Inexhaustus est naturæ thesaurus, & delitescunt proculdubio plurima, quæ temporis successu sagacium hominum conatibus eruentur. Nimirum in hac

rerum natura duplex effectuum ratio percipitur, dum alia manifestis agunt qualitatibus, alia verò non manifesta, sed occulta quadam proprietate suas exerunt vires, quæ nullo mētis discursu, sed ipsa duntaxat experientia nobis innotescunt. Hæc verè quis naturæ secreta nuncupauerit, vtpote quæ nullis patefacta tēperamentorum accidētibus, in formarum aut specierum sinu delitescant. Illa quidem si recta methodo rebus applicentur, nota & communi ratione, felici tamen etiā successu, nō contemnendos producunt effectus. Sed quæ viribus agunt occultis, longè præstantiora sunt: quo fit, vt in morborum curationibus, cęteris, quorum manifesta est ratio, semper ea, quę tota proprietate iuuāt, siquidem haberi possint, adiiciantur. Nec dubium est, quin vt simpliciū medicamentorum species propemodum infinitæ sunt, temperamenta verò paucis definita generibus: ita & totidem eorum sint ad agendum & patiendum facultates, manifestæ scilicet paucis, occultæ verò propemodū infinitis distinctæ generibus. Dum tamen herbarū, fruticum, plantarum & aliorum simpliciū medicamentorum vires Medicis describuntur, vix aliud quicquā inuenias, quàm quod ad manifestas eorum qualitates referri possit. Ignorātiæ vitiū est, aut inuidiæ, quasi fortè nefas sit, euulgari, quę secreta sunt. Plurima nos equidē latent. Hæc multis natura tamen est, vt si quid habeant, quod cęteris ignotum sit, secretū esse velint, & sibi solis vsui. Tanto magis eorū est

laudanda fides, & integritas, qui reconditissimas ingenij sui dotes opere, verbis, & scriptis exponũt, easq; nõ suis modo coætaneis, sed & non defraudandę posteritati cõmunicãt. Cùm itaq; cõplures ex veterib. & recẽtiorib. ratione pariter, & frequentibus experimẽtis occultas naturæ vires explorarint, aut etiã arte sua locupletauerint, hosq; suos ingenij & industriæ fructus multis hinc inde dispersa libris exhibuerint, res ipsa hæc non indigna labore visa est, si quæ à multis cõfusè tradita essent, in vnũ cõgesta volumẽ breui quadam, & cõmoda methodo complecteremur. Hoc ergo susceptum opus, tandẽ nõ exiguo labore cõpleuimus, in quo nõ ea solùm, quæ ab aliis mutuati sumus, sed nostra etiam comprehẽduntur, quæ praxi medica, & multiplici medicamentorũ vsu cõprobata cõperimus, & quæ chymicæ artis adminiculo conquisita didicimus. Hac enim via secreta quędã inuenimus, adeoq; (vt ex multis pauca referamus) Elephantiasis curãdę modũ, morbi Gallici, tabis & hydropes (qui non nimium inueteratus sit, nec in ætate consumtis acciderit.) Ad insultus etiam podagricos breui temporis spacio discutiẽdos, & ne citò, vel tãtis cũ cruciatibus adoriantur, auertendos pręsentaneam medẽdi rationẽ exhibemus. Quod re ipsa quoque testabimur, si quis consilio nostro periculũ facere voluerit. Sed de his aliorum esto iudicium. Interim quicquid illud sit, quod hac in parte præstitimus, id tuæ D. (generose D. Baro, Mecœnas obseruandissime)

multis de caussis offerendum esse duximus, tũ quod (vt antè commemoratum est) huiusce-modi naturæ miraculis, & hominum inuẽtis, ob insignem scilicet vtilitatem, & admirãdum humanæ mentis acumen, non minimum tua D. oblectetur: tum verò maximè quòd quatuordecim & amplius annos tua me D. summo & amore, & fauore complexa sit: qua quidem in re tuam erga me beneuolẽtiam agnoscere decuit, maiorẽ etiam, quàm ipse viderer esse promeritus. Itaq; cùm aliqua tandem animi mei significatione hui⁹ tui fauoris memorem esse deceret, non potui, quin meos hosce labores tuo nomini dedicarem: Licet enim id leui⁹ merito videretur, quàm quod tua dignitas expostulet. Quæ tuę tamen Dominationis antehac de me fuit existimatio, cũ meæ ipsius mihi probè conscius essem tenuitatis, id tuum quoque futurum esse cõfido iudicium, vt non tam eius, quod offertur munusculi, quàm fauoris tui ratio habeatur. Vale, Baro generosissime, Colmariæ, Kalend. Augusti. 1582.

T. D.

Cliens, IOAN. IACOBVS VVECKERVS *Colmariensis Medicus.*

GENE-

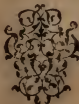
GENEROSO DOMINO D. IOAN. GVLIELMO SVENDIO, Baroni in Hohenlandsperg / Domino in Burckheim/Kilchhoffen/&c. Domino suo clementiss.

Hectoris arma procul, Danaæ sint prælia gentis,
Romanæq; procul factio sæua togæ.
Hic iuuat illustrem tristi memorare cicuta,
Quem lacbrymis repetunt tempora nostra, virum.
In meritas animos nequicquam vertere laudes
Mens, grauiora simul nec subiisse, potest.
Mens stupet, ora silent, iustum quia pulmo recusat
Officium, quid? opem tristis Apollo negat.
Heroas sed quid mortalis dicere laudes
Vox poterit tanti nobilitate viri.
Maioris maiora refert dispendia famæ
Virtus, quæ potius funere mersa viget.
Bello, consiliisq; potens, & fortibus ausis
Acriter auertit Turcica tela parens.
Consilia in melius referens, ea mente volutans,
Aulis Heroum, Principibusq; tulit.
Germanis rerum Dominis, Gentiq; togatæ
Nota fuit virtus, sancta probata fides.
Carolus ingenij vires expertus, iisdem
Et Ferdinandi floruit Aula diu.
Maximiliane virum tua nouit & Aula, probaret
Astræa cinctus cùm, sine fraude, fidem,

Est simul Imperio conquestus sæpe Rudolphus,
Insigni ereptum nobilitate virum.
Vt tandem celebris post tristia funera semper
Viuat fama: Duces arma, virumq́; canunt.
Extera gens quò ritè queat cognoscere famam,
Propria iam virtus arma virumq́; canit.
Aeterna iam Fama viget super æthera fama,
Dum virtusq́; Duces arma, virumq́; canunt.
Testibus his motus firma, Gulielme, tueris
Ornamenta tui, mente, fideq́; patris.
Macte ista virtute, simul maiora voluta,
Virtuti restant præmia digna tuæ.
Hæres auspicio flores meliore parentis,
Arripiens forti patria sceptra manu.
Ergo tuum quærit præsentis epistola libri,
Iam patre defuncto, parua patrocinium.
Huius sume, præcor, sublato Iudice, partes,
Librum ne liuor rodore poßit edax.
Suscipe Secretis Librum iam pluribus auctum,
Sitq́; patrocinio tutus & ille tuo.
Tutetur DEVS *inuictæ tua stemmata gentis,*
Accrescantq́; magis nobilitata. VALE.

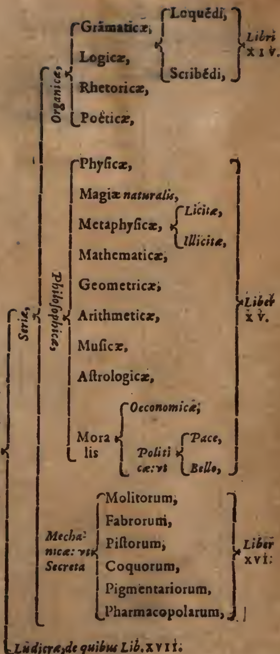
Inclytæ Generositatis tuæ
obseruantiss. D. IOAN.
WECKERVS B.

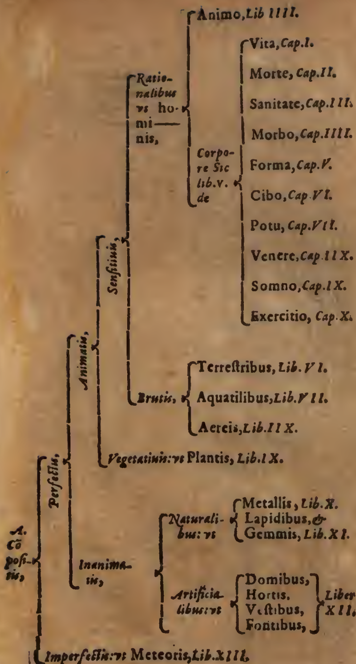
AVTHORES EX QVI- *bus hoc Opus concinnatum est.*

Absyrtus.
Aelianus.
Aetius.
Albertus Magnus.
Alexius Pedemontanus.
Andreas Cerdubensis.
Andreas Albius.
Anatolius.
Andernacus.
Antonius Mizaldus.
Aphricanus.
Apuleius.
Aratus.
Archelaus.
Archimedes.
Archibius.
Aristoteles.
Arnaldus Villanouanus.
Athenæus.
Augustinus Steuchus.
Auicenna.
Bayrus.
Berytius.
Biesius.
Briglia Mediolanensis.
Brassauolus.
Carauanus Hispanus.
Cardanus.
Caspar Schvvenckfelt.
Cassianus.
Cato.
Cleopatra.
Constantinus Cæsar.
Columella.
Cornelius Agrippa.
Costabenluze.
Damageron.
Dauid Vvezelius.
Democritus.
Didymus.
Dionysius.
Diophanes.
Dioscorides.
Egidius Bruxellensis.
Empedocles.
Euonymus.
Fallopius.
Fauorinus.
Felix Platerus.
Fiorauantus.
Florentinus.
Fronton.
Gabriel Arator.
Galenus.
Gargilius Martialis.
Georgius Valla.
Gemma Frisius.
Gesnerus.
Henricus Rantzouius.
Henricus Vvolffius.
Hermes.
Hierocles.
Hippocrates.
Hollerius.
Iacobus Carpensis.
Iarcas.
Ioan. Vveierus.
Ioan. Baptista Porta.
Ioan. Langius.

B. Formaliter respectu scientiæ, siue artis cuius cognitioni res ipsa subiicitur. Sic ergo Secreta alia cognitionis.

A.

Animo, Lib IIII.
Vita, Cap. I.
Morte, Cap. II.
Sanitate, Cap. III.
Morbo, Cap. IIII.
Forma, Cap. V.
Cibo, Cap. VI.
Potu, Cap. VII.
Venere, Cap. IIX.
Somno, Cap. IX.
Exercitio, Cap. X.
Corpore Sic lib. v. de
Rationalibus vt hominis,
Sensitiuis,
Terrestribus, Lib. VI.
Aquatilibus, Lib. VII.
Aereis, Lib. IIX.
Brutis,
Animatis,
Vegetatiuis: vt Plantis, Lib. IX.
Perfectis,
Metallis, Lib. X.
Lapidibus, &
Gemmis, Lib. XI.
Naturalibus: vt
Domibus,
Hortis,
Vestibus,
Fontibus,
Liber XII.
Artificialibus: vt
Inanimatis,
A Cõpositis,
Imperfectis: vt Meteoris, Lib. XIII.

DE SECRETIS
LIBER PRIMVS.

Abstrusæ veritatis arcana. CAP. I.

DIVINORVM operũ secreta vel in rebus extrà intellectum positis, vel in ipso intellectu consistunt. Hæc ipsa contemplatione perficiuntur. Illa verò quidpiam efficiendo, quod miraculorum instar esse possit. Quæ suum actione finem assequuntur, ea certis classibus distincta suo loco pòst exponemus, & nunc ea, quæ subtili meditatione fovet intellectus, arcana veritatis aggrediemur. Philosophos olim nouimus non in id solùm intentos fuisse, vt rerum naturalium vires expiscarẽtur, sed vt veritatẽ in eis agnoscerent, causis videlicet earum intellectis. Aristotelis opera fuerunt Alexandrum regem secretorum loco non reuelandorum habuisse. Tanta nempe fuit philosophiæ dignitas, vt intellectus vires, naturæ miraculis nequaquam postponerentur. Quamobrem si quæ scripsit Aristoteles, ideò censeantur, quòd ea paucissimis nota fuerint, hæc certè meritò secreta dicentur, quę sunt à recentioribus inventa subtilissimè. Constat enim Aristotelẽ quanta modò fuerit subtilitate philosophatus, à veritate tamen aberrasse. Subtilia verò mendacia, perinde secretis annumeranda sunt. Atqui si dicas, angelicæ radicem collo appensam secretum esse, vt quis angelorum instar inuisibilis reddatur. Multa nobis equidem reuelata sunt diuinitùs, quæ sacra secreta nominantur, vtpotè, quibus salutẽ consequamur: verùm de ijs paulò pòst agemus, quòd ea non omnibus sint notissima Christianis & Theologis. Itaquè primùm ea nobis exponenda sunt, quæ cùm omnibus ferè Philosophis & Theologis ratione scrutari non posse videantur, subtili tamen mentis discursu eruta patefacimus: postea quæ ex Rabinis antiquis sumta sunt;

De homine. Cap II.

HOMINEM duabus constitui partibus, anima nimirũ & corpore, satis ex eius actionibus liquet. Hoc cum omnibus ipso etiam sensu cognitum sit, secretum quidem non est: ex notis tamen ea, quæ latent, inuestigantur. Efficiens autem hominis causa est pater, & mater, naturâ mediante: nam vtriusque parentis semen ita constitutum esse oportet, vt substantia, quantitate, qualitate, loco, & cæteris circunstantijs humanum, hoc est, animalem & naturalem effectum producere possit. Primùm ergo quæritur, an præter hasce causas, animam nimirum & naturam parentis vtriusque, nulla sit alia, cui ortus generis humani adscribatur. Hîc veterum Philosophorum sententias expendamus. Quo nunc modo generantur homines, eo modo semper generati sunt. Hæc veterum est Philosophia, quæ nostræ fidei repugnat. Rationis autem non fidei secretum expostulas? Hoc habeto. Si generis humani semper idem ortus fuit, qui nunc est, tum præter patrem & matrem nulla est alia efficiens hominis causa: Cur ergo primam rerum causam excogitarũt Philosophi? Si rerum vicissitudo & propagatio semper eadem quæ nunc extitit, nulla est præter hominem & naturam efficiens causa admittenda, cùm rerum propagatio planè sit humana, vel naturalis. Dein si species humana semper eundem ortum habuit, quem nunc habet, dum filius à patre generatur, in infinitum vsque generis humani procreatio extendetur; quod absurdissimum esse rationibus hisce demonstrari potest. Constat metaphysico rectè philosophãtium axiomate, *Nihil quod prius & posterius, magis & minus suscipit, infinitum esse.* Verùm generis humani propagatio prius & posterius suscipit, cùm pater filio prior existat. Præterea nouimus humanam speciem in indiuiduis consistere, nec æternam esse posse speciem, cuius æterna non sunt indiuidua. Cùm ergo nullus homo fuerit ab æterno, quî potuit humana species ab æterno fuisse? At si non fuerit ab æterno species humana, certè nec eiusdem propagatio ad æternum aut infinitum vsque deducenda est. Nullum autem hominẽ ab æterno fuisse, liquet hinc, quòd omnes mortui sint, nec vllus eorum supersit, qui ante ducentos annos vixerunt. Itaq; si moriuntur omnes, cœpisse consequitur omnes, vt nullus ab æterno fuerit: si

quis enim ab æterno fuisset, idem in æternum vsque necessariò permansisset, cùm interitus in æterna non cadat. Porrò generis humani propagationem aliquando cœpisse patet hinc etiam, quòd in tempore fiat: nam quicquid fit in tempore, principium obtinet necessariò. Generis autem humani propagationẽ nunc in tempore fieri nemo ratione præditus negabit. Et semper in tempore factam esse hoc pacto conuincitur, quòd eadem, quæ nunc est, hactenus fuerit ratio propagationis, vt Philosophi veteres confitentur. Adhæc omnes homines ita facti sunt, vt antequam generarentur, non existerent. Cùm itaque omnes homines cœperint aliquãdo, certè generis humani propagationem principium habuisse consequitur. *Nicolaus Taurellus.*

Quomodo cœperit humanum genus.

CAP. III.

CVM cœperit aliquando generis humani propagatio, primos parentes admittere cogimur, qui filios quidem posteros habuerint, sed non fuerint aliorum parentum filij. Sic enim progressus in infinitum vsque fieret, quem præcedenti capite confutauimus. Iam verò de primis parentibus quæri poterit, an etiam facti sint, vel ab æterno fuerint. Factos esse fatendum est, cùm interierint, & omnium hominum natura sit eadem, quod rebus factis, & non factis adscribi nequit. Quomodo facti sunt igitur, si non eodem quo nos modo facti sint? Nec humano certè modo, neque naturali: quò fit, vt nec hominem, nec naturam primorum parentum causas efficiẽtes fuisse confiteamur. Humano quidem modo factos non esse demonstrauimus anteà: sic enim primi parentes non fuissent, si parentum aliorum filij fuissent. At verò neque naturali modo procreatos esse cõuincitur hac ratione, quòd ea saltem fieri dicantur naturaliter, quæ fiunt ex commoda præexistente materia, hoc est, quę potentiam obtineat formæ suscipiendæ idoneam: hominibus autem nondum existentibus, nulla talis materia fuit, ex qua homines procreari possent naturaliter, hoc est, ob potentiam ei materiæ insitam. Quamobrem rectè statuimus, primos homines à principio quodam hominibus, & natura priore factos esse, modò nec humano, nec naturali, sed miraculoso. *Nicolaus Taurellus.*

Deum homines fecisse duos eiusdem.

CAP. IIII

EXISTIMET fortasse quispiam primos parẽtes à principio quodam factos esse, quòd inter primam caussam & naturam sit intermedium, quales statui possint angeli, vel aliæ mentes à materia liberæ. Sed hoc falsum esse patet hinc, quòd præter primam rerum caussam, nulla producere possit opus à sua ipsius substantia diuersum. Præterea proprius angelorum & mentium effectus est intelligentia, quæ nihil per se subsistens efficit. Deus ergo prima videlicet rerum omnium causa primos fecit homines, & tot quidem, quot ad humanæ speciei propagationem satis essent. Mas autem vnus, & vna fœmina satis erant, vt duobus hominibus plures à Deo non esse factos rationi sit consentaneum. At verò nõ plures fecisse Deum homines, quàm qui sufficerent ad humani generis propagationem, hinc manifestum euadit, quòd Deus homines ex seipsis fieri vellet, vt postea docebimus. Hoc ipsum ex eo facilè conspicitur, quòd Deus (vt in sacris Biblijs legitur) Euam non ex terræ limbo velut Adamum, sed ex ipsius Adami costa procreare voluerit: nimirum vt omniũ hominum exortus ad vnam vnius hominis scaturiginem deduceretur.

Cur Deus homines fecerit. CAP. V.

FECIT igitur Deus primos homines: verùm & id in dubium poni poterit, an corpora quidem fecerit, animæ verò prius extiterint. Itaque statuendum hoc est, nec primorum parentum, nec nostras animas prius extitisse, quàm corpora fuerint. nam præter Deum nihil ab æterno fuisse, & factum esse aliquando quicquid præter eundem existit, suo loco demonstrabitur. Animas autem non prius quàm corpora factas esse tum ostendemus, vbi de hac vita disputabitur, an fuerit ante hanc alia aut alia post hanc sit futura Cæterùm ex humanis facultatibus fines inuestigare licet, ob quos homines Deus fecerit. Ad huius vitæ sustentationem vires habemus vitales, animales, & naturales, quibus & viuamus, nutriamur, & nostrã speciem propagemus. Cordis vigorem habemus, vt Deum amemus, nobis sanguine iunctos, & proximum quemque. Intellectum habemus, vt Deum & eius opera contemplemur.

Voluntatem, vt ſuum vnicuique attribuamus, & Deo obediamus. *Idem.*

An ſint homines facti alicuius ſaltem temporis cauſa, vel vt in æternum viuerent.

CAP. VI.

DEVS cùm bonus ſit perfectiſſimè, omnia fecit optimè: Homines ergo fecit, non vt aliquando perirent, ſed vt in æternum perſiſterent. Quod enim bonum eſt (vt ſunt omnia Dei opera) id permanere melius eſt, quàm corrumpi. Licet autē peccato depravata ſit humana ſpecies, ipſa tamen hominis ſubſtantia per ſe bona eſt, & bonæ ſunt eiuſdem facultates, & actiones per ſe conſideratę. Virtus inculpata fœlicitatem poſtulat æternam. Poſcit ergo peccatum æternam miſeriam. Vt autem miſeri ſint homines, qui peccarunt, eoſdem oportet ſupereſſe, non interire, cùm quid non exiſtit, miſerum dici non debeat. Cæterùm quòd ex operibus Dei aliqua ſint aliquando interitūra, demonſtrabimus idem de hominibus dici non poſſe, cùm mundum oſtendemus eſſe periturum. *Idem.*

Feceritne Deus homines, vt fœlicitatem neceſſariò conſequerentur. CAP. VII.

DEVS certè, quòd bonus ſit, perfectiſſimè homines fecit, vt æterna fruerentur felicitate. Vires itaque eis indidit, quibus hanc ipſam conſequerentur. Intellectum dedit, vt Deum agnoſcerent, & quid ſibi faciendum eſſet, intelligerent, quidque vitandum. Voluntatem fecit liberam, vt virtutes amplecterentur liberrimè, atque adeò Deum iure laudandum, ſua ſponte non coacti laudarent. In hac iuſtitia ſi permanerent homines, Dei conſilium & voluntas erat, vt æternam conſequerentur fœlicitatem: ſin ab ea recederent, in æternum quidem perſiſterent, ea tamen fœlicitate deſtituerentur. Cùm itaque peccatum ſit ab omnibus, non eſt vt quiſquam ſperet, ſe fœlicitatem eſſe conſequuturum. *Idem.*

An ſit poſt hanc vitam alia futura.

CAP. VIII.

QVOD prius homines oſtenderimus à Deo factos eſſe, vt in æternum viuerent, dubium non eſt, quin poſt hanc vitam alia ſit. Animas equidem Philoſophi ſtatuerunt in æternum eſſe victuras, ſed ſine corporibus, cùm

hæc interire viderent. Verùm quòd corpus ſubſtantialiter ſit hominis pars, ſine qua homo dici non poteſt, humanam vitam ſolis animabus tribuẽdam eſſe negamus. Hinc eos errare ſtatuimus, qui hominum animas antequam corpora naſcerentur fuiſſe cenſerunt. Sic enim ſunt ambæ partes factæ, vt nec corpus ſine anima viuere poſſit, nec anima ſine corpore ſuas probè actiones exercere: quod ſequentia magis illuſtrabunt. *Idem.*

Reſurrectura eſſe corpora. Cap. IX.

Corpora intereunt: Ergo ſi poſt hanc vitam victuri ſint homines ſolis animabus viuent. Hæc fuit veterum Philoſophia: ſenſus enim ſuperare non potuerunt. At nos conſequentiam negamus: poſſet enim Deus animabus ſua reſtituere corpora, quod planum fiet, vbi primæ cauſæ omnipotentiam demonſtrabimus. An velit igitur Deus corpora ſuſcitare, quærendum fuerat philoſophantibus, ex prima hominum generatione res hæc eluceſſet. Quærimus itaq;, cùm Deus omnia fecerit optimè, cur homines ex corporibus & animabus conſtituerit, ſi melius foret animas ſine corporibus viuere? Melius eſſe negamus: ſed homines imperfectos eſſe ſtatuimus, ſi alterutra ſui parte deſtituantur. Quòd autem nugantur Philoſophi, materiam vim mentis impedire corporis vitio, at non corpori per ſe tribuendum eſſe dicimus. Nam niſi ſucceſſiſſet peccatum, corpora mentis vim nequaquam impediuiſſent. Verùm quærent ipſi quoque Philoſophi, cur intereant corpora, ſi facta ſint, vt cum animabus in æternum viuerent? Reſpondemus, vt quæ ſunt in eis corruptibilia morte ſeponantur: hæc enim corpora ob multas naturæ imbecillitates in æternum perſiſtere non poſſunt. At potuiſſet (inquient) Deus hoc ipſum exequi ſine omnimoda corporis corruptione. Verum eſt: ſed mortem ad hoc elegit, vt peccati pœnam. Vrgebunt vlterius: Sit ergo hæc peccati pœna, vt homines ſuis corporibus in æternum deſtituantur. Paucis ita reſpondemus: Homines poſt hanc vitam aut fœlicitatem conſequentur, aut miſeriam. Fœlicitatem conſequi non poſſunt, niſi eis peccata remittantur: ſi remittantur peccata, hæc quoque peccatorum pœna remittetur: atque ita ſua rurſum corpora conſequentur: ſin autem miſeri futuri ſint in æternum, corpora quoque conſequentur, vt cùm

toti

toti peccauerint, toti quoque non vna solùm sui parte miseriam ferant. Sed ex sequenti quæstione patebit euidentius, corpora post hanc vitam esse superfutura. *Nicolaus Taurellus.*

Hanc vitam aliquando cessaturam esse.
CAP. X.

HVIVS vitæ finis primus & præcipuus est, quod ex totius mundi actionibus colligitur, vt species humana propagetur, atque adeò post hanc vitam homines plurimi supersint: Philosophi rerum causas ita inuestigarunt, vt huius vitæ finem non intellexerint. Animas enim non existimarunt in hoc mundo nasci, & corpora post hanc vitam superfutura esse negarunt: vt ex eorum decretis intelligi nō possit, ad quid hæc modò vita prosit. Siquidē hominum propagationem ita admiserunt, vt sola corpora non autem animæ (quas, priusquam corpora essent, extitisse indicarūt) in hoc mundo propagentur. Cùm itaque vita hęc animarum causa non sit, & corpora (vt aiunt) non sit extra vitam, nō video quid Deum mouerit, vt hanc vitam constitueret. Aliter igitur nobis philosophandum est. Fecit Deus hunc mundum, vt in eo genus humanum propagaretur: humana autem species nō est solo corpore, vel anima, sed vtroq; definienda, vt Philosophi & Theologorum nonnulli hanc propagationem malè solis corporibus attribuunt. Cùm itaque Deus hunc mundum humani generis causa fecerit, vt hoc in eo propagaretur, certè si cesset humani generis propagatio, mundus hic atque adeò vita hæc cessatura est. Frustra namque cœlorum motus, & totius naturæ vicissitudo esset, si nulli nascerentur homines. Verùm cessaturam esse generis humani propagationem ita demonstratur. *Idem.*

Generis humani propagationem esse cessaturam.
CAP. XI.

HVMANVM genus suprà cœpisse demonstrauimus, vt hoc sufficiens sit Philosophis argumentum, eiusdem quoq; generis propagationem esse cessaturam: nolumus tamen falsis vincere rationibus, cùm adsit ipsius robur veritatis. Nouimus enim quod ceu verissimum asserunt Philosophi, falsissimum esse, finem videlicet habere necessario quod principium habuit, vt suo loco

docebimus. Sic itaque philosophemur: Omnium hominum eadem est natura, & finis idem, vt quotquot modo nascentur homines, postquam nati fuerint victuri sint: nascimur enim vt post vivamus. Quoniam ergo nihil in æternum extenditur, quo posterius aliquid ponitur, nasci desinent homines, vt omnes pòst viuere possint. Hoc itaque manifestius exponi potest. Lineam ducas ab A ad F quæ tribus punctis :. terminetur: eodem modo procedas quousque libuerit

A F L R
——:. ——:. ——:. ——:. ——:. ——:. ——:. &c.

Linea hominum natiuitates indicet, puncta verò eorundem vitam. Quòd puncta vlterius extendantur, quàm lineæ, fieri non posse patet, vt linea hæc ex multis partibus cõstituta infinita sit, cùm aliquid post se habeat, quod vlterius extenditur. Eadem ratione confutaberis, si dicas, hominum natiuitates in infinitum vsque extendi: cùm enim omnes nostri posteri, postquam nati fuerint, victuri sint, & post etiam morituri, hominum certè natiuitas in infinitum produci nequit. Nam si dicas ipsum nasci infinitum esse, dicam ipsum viuere, & ipsum quoque mori magis infinitum esse, quòd vita longius extendatur, quàm natiuitas, & mors quàm vita vlterius. Cùm itaque nihil sit infinitum tempore, quo ponitur aliquid posterius, hominum natiuitates tempore infinitas esse negamus, quòd eas omnes & vita & mors consequantur. Hunc nobis nodum veteres, vel veterum sectatores explicent. *Idem.*

Homines non sine corporibus in æternum esse victuros.
CAP. XII.

HAEC vita suum extra se finem habet, in alia nimirum vita, in qua genus humanum viuet modò, non autem propagabitur amplius. Hæc enim vita eo fine constituta est, vt in ea certa hominum multitudo generetur. Hæc autem hominum multitudo generatur, vt in æternum viuat. Cùm itaque hominum generatio suum extra se finem habeat, in vita nimirum, certè hæc vita alterius vitæ causa existit. Nouimus id frustrà esse, quòd suum finem non assequitur, & id frustrà esse nouimus, cuius finis frustrà est. Huius vitæ finis est hominum generatio; generationis autem æterna vita finis existit. Quamobrem si quod generatum est, hoc suo fine destituatur, frustrà generatum

neratum esse dicimus: si frustrà generatum sit, id quoque frustrà fuisse concludimus, quod fuit eo fine, vt id generaretur. An non patet igitur hanc vitam frustrà esse, si quod eius est proprium opus, hominum videlicet, vel (vt veteribus in hoc assentiamur) corporum certa multitudo, suum finem, hoc est, æternam vitam non consequatur. Absit autem, vt Deum aliquid frustrà fecisse statuamus. *Idem.*

Cur Deus voluerit homines ex hominibus propagari.
CAP. XIII.

VOLVIT Deus certam hominum multitudinem habere, quam suæ quodammodo fœlicitatis participem faceret. Hanc vt consequeretur, mundum hunc fecit, hancque vitam constituit. Verùm mirari quis possit, cur hæc media fecerit, cùm æquè facilè tot homines facere potuerit, atque mundum. Omnia nempe fecit Deus optimè: vt maior esset hominum fœlicitas, eos amore mutuo coniungi voluit; vt autem amor is eo maior esset, eos ex sese propagari voluit. Notum est quantum sanguinis coniunctio valeat, & storgæ naturales vehementissimi sunt amoris impetus. Hęc est humana societas hoc amore coniungenda, vt pater filios, & filij patres agnoscant. Hæc autem societas sine corporibus consistere nequit, quocirca futurum esse credimus, vt corpora suscitet Deus, quibus homines sese inuicem agnoscere possint. *Idem.*

DE DEO.

Deum esse. CAP. XIIII.

HOMINIS fines varij sunt, vt suprà ex eiusdem actionibus ostensum est. Eorum autem aliqui huius vitæ proprij sunt, quibus nimirum in hac vita sustentamur, & speciem nostram propagamus in posteros. Aliqui verò duces sunt, quibus ad aliam vitam dirigimur: vt est Dei & eius operum contemplatio, & in voluntate iustitia. De contemplatione primùm agemus, pòst virtutes exponemus, quibus fœlicitatem consequimur. An sit Deus, dubitandum equidem non est: vt tamen intellectus in hoc ipso magis confirmetur, Deum esse subtili ratione demonstrabimus.

Causarum ordo finitus est: habet ergo primā aliquam, cuius effectus sint inferiores causæ: nullius verò effectus existat, & postremam aliquam, quæ superiorum effectus

sit, & nullius causa. Sin verò neges finitum esse causarum ordinem, sed ascendendo & descendendo in infinitum vsque progredi posse, nec tamē primam nec vltimam inueniri, tum hoc consequetur absurdum, id quod penitus nō est, alterius causam esse posse, & quod infinitè existit, aliquo minus existere. Cùm enim causa suo effectu potior sit, hoc est, magis existat, causæ, quæ in infinitum distant ab inferioribus, infinitè potiores existent: hoc est, infinitè magis, & inferiores ijsdem infinitè minus existent. Cumque omnes causæ & superiores habeant causas, & effectus inferiores, sequetur, id quod omnia est infinitè nimirum existens, alicuius effectum esse, & eodem minus existere. Quodque nihil est infinitè minus existens, alterius esse causam. *Idem.*

Quid sit Deus. CAP. XV.

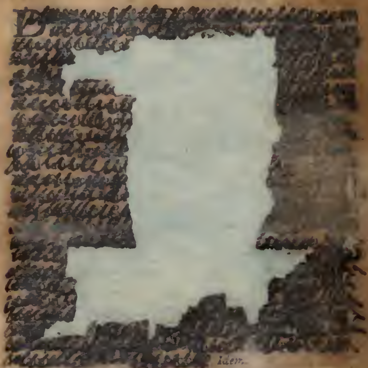
EX præcedentibus patet, in causarum ordine primam aliquam esse admittendam, cuius hanc esse proprietatem vox Prima demonstrat, vt rerum omnium causa sit: (hoc namque causarum ordine omnia continentur: & vnus non plures sunt, vt paulò pòst patebit, causarum ordines) ipsa verò nullius sit effectus. Hanc veteres Deum nominarunt. Cùm itaque Deus eis definiendus esset, non existimarunt eum cōmodius posse definiri, quàm si dicerent, Deum primam esse rerum causam. Haud equidem negauero, quin hæc definitio soli Deo competat, vt rectè definitio cum re definita conuerti possit: hoc tamen à recentioribus quæsiero, qui veterum decreta mordicùs apprehenderunt, an hæc definitio soli Deo, & semper competat? Veteres hoc ipsum affirmauerint, recentiores verò nequaquam: fatentur enim Deum ab æterno fuisse, cùm nihil omninò præter eundem existeret. Robur ergo non existentibus, quomodo tum prima rerum causa dici potuit Deus? Sed alia ratione veteres confutandi sunt: non enim Deum concedunt ab æterno solùm fuisse. Relationis prædicamentum Logici inter accidentia numerarunt, & rectè quidem, quòd quicquid per se subsistit, eo ipso quo est sibi non alijs existat. Cùm itaque causam esse, sub relationis prædicamento contineatur, certè consequitur causæ nomen accidens esse rerum, quibus attribuitur. Vt ergo consistet veterum subtilitas, qui solo accidente Deum definierunt? Pluribus apertè confutarentur,

rentur, sed errorem, vbi lateat, patefaciamus. In hac veterum descriptione quia dixerunt, Deum primam esse rerum causam, duo sunt diligenter obseruanda: vox enim prima Deum ostendit à seipso, non ab alio quopiam existere. Hæc descriptionis pars, quid Deus per se sit, indicat: alia verò, qua dicitur rerum esse causa, quid ipse per accidens existat, ostendit: hoc enim est non suijpsius solùm, sed aliorum respectu. Quamobrem si Deus verè & simpliciter definiendus sit, altera descriptionis antiquæ pars [illegible] dicem [illegible] respectu existit. [illegible] à seipso existentem: [illegible] [illegible] stractum [illegible] [illegible] omniplectitur omnia, [illegible] respectu esse dicitur. [illegible] simplex esse, & om- nipotente [illegible] & nihil [illegible] causam [illegible] sit, & om- [illegible] potens, vi- [illegible] que [illegible] [illegible] nes impedia [illegible] [illegible] infiniti [illegible] plura sint, & vel planè [illegible] differant, vel [illegible] differant. Si planè non differant, vnum quid erunt: Nam quæ numero separata sunt, quodammodo differunt; Sin autem infinitè differant, simplex eis differentia competet *esse* & *non esse*, atque ita vnum simpliciter erit *omnia*, alterum simpliciter nõ erit, hoc est, meritò *nihilum* nominabitur. Vnicum autem esse omnipotẽs necessariò hac ratione patet: Nam si duo sint, poterit vnum alterius actiones inhibere, vel non poterit: si posse statuas id certè omnipotẽs non erit, cuius impediri possunt actiones: sin posse neges, hoc ipso omnipotens esse negaueris. Quoniam ergo non nisi vnum sta-

tui poteſt infinitum, & vnum omnipotens, rectè vnam non plures cauſas primas eſſe concludimus: cumque ſub hac cauſa quæcumque ſunt omnia contineantur, vnum quoque cauſarum ordinem non plures admittimus. Hic tamen ordo in multos inferiores extenditur, de quibus non eſt nunc ſcribendi locus. *Idem.*

Trinum eſſe Deum non eſſentiâ quidem, ſed perſonis.

CAP. XVII.

[redacted] *Idem.*

Quid Deus ab æterno egerit. CAP. XVIII.

SVBTILITER philoſophati ſunt veteres, cum naturam, & quæ ſub ea ſunt, ab æterno fuiſſe, ſibi hac ratione videbantur demõſtraſſe, Deum videlicet, niſi mundus ab æterno fuerit, quieſcere oportuiſſe. Si ſit hoc philoſophicum: Abſit tamen vt id admiſerim. Quæ Deus in mundo agit, ea non ſibi, ſed hominibus agit: ſi nihil ergo agat aliud Deus, Deo certè ſumus & fœliciores, & nobiliores.

liores. Nam quod eſt alterius cauſa, id eo ipſo eſt ignobilius: ſic cœli quod hominũ cauſa ſint, hominib. ſunt ignobiliores. Deus autem quod rerum omnium cauſa ſit, nullius omnino cauſa exiſtit. ſuo namque fine quiduis perficitur, & quod alterius eſt cauſa, hoc ipſo quo propter id eſt, illud ipſum perficit. Effectus verò eſt, vt cauſam perficiat, non vice verſa. maximè verò ſi cauſa ſit intelligens & voluntaria, qualis certè Deus eſt. Non enim facit aliquid vt eidem ſubijciatur. Quòd ſi Deus hac perficiatur actione, hoc eſt ſuum finem ſeu fœlicitatem conſequatur, qua in hoc mundo agit quæ vel agenda, vel conſeruanda ſunt? ſummum certè Dei bonum non ipſius, ſed hominũ erit. Hic ſiquidem mundus & quæ fiunt in eo, ad hominem perficiendum facta ſunt. Nos itaque Deum (vt hæc vitemus abſurda) contemplabimur aliter.

In rebus omnibus duo conſiderãtur, ſubſtantia & eiuſdem actiones: ſubſtantia ſuis perficitur actionibus, quó fit, vt quies, rerum imperfectionem denotet. Deum fatentur Philoſophi ſubſtantiam eſſe perfectiſſimam, quod niſi concederent, multis planum faceremus rationibus: Nullam ergo quietis rationem admittit, ſed actione perficitur perfectiſſima. Hæ ſunt autem actionis perfectiſſimæ proprietates, vt ea ſuum finem in ſeipſa habeat: vt finis ille ſit perfectiſſimus, hoc eſt, vt ſummus exiſtat, non alij ſubiectus, & opus exponat abſolutiſſimum. Subſtantiæ perfectiſſimæ proprietates hæ ſunt, vt nec ipſa quietem admittat, ſed perpetuo vigore ſubſiſtat, & actione ſua perfectiſſimè perficiatur, hoc eſt ſola & ſemper, vt nec prius extiterit, quàm perfecta eſſet, ſemperque ſit perfectiſſima futura, nec perfectio hæc alterius ſit cuiuſpiam. [illegible] Deus [illegible] intelligendo, Deus au[illegible] animad[illegible] contemplationes [illegible] res prius [illegible], quàm [illegible] Res etiam contemplatæ

sunt ipsa contemplatione potiores Non enim fœlicem facit contemplatio, nisi res contemplatas admireris. Actio igitur, qua res contemplatæ vel existunt, vel factæ sunt, est eâ præstantior, qua ipsæ contemplantur. Dum itaque non contemplatione perfici dicemus, sed ea actione, qua res existunt, quæ beant se contemplantes. Deum videre Theologi statuunt humanam esse fœlicitatem: Rectè quidem, At *Deum esse* Dei fœlicitas est. Hoc pluribus est comprobandum, vt Philosophis etiam fiat conspicuum. Actionis perfectissimæ hanc diximus esse proprietatem, vt suũ in seipsa finẽ habeat: hoc est. vt quam primũ actio fuit, suũ finẽ habuerit, & eum quidẽ perfectissimè. Actionis etiã perfectissimę, opus esse diximus perfectissimũ. At prętervnũ Deũ nihil est, quod dicere liceat perfectissimũ. Nihil quoq; est prę̨ter eundẽ quod ab ęterno fuerit(vt infra demonstrabimus.) Deus itaque quòd ab ęterno fuerit, & subsistat perfectissimè, opus est actionis æternæ, & perfectissimæ. Hinc patet quomodo Deus sit suijpsius principium. Reliqua enim quæcunque sunt. quòd finita sint, ita existunt, vt fieri cœperunt, & fieri desierint: quò fit, vt quietè subsistant, siquidem accidentia sunt, quas exerunt actiones: Deus autem, quòd à nullo existat, non cœpit fieri: quæ causa est, vt nec fieri desierit: sunt enim quæ non cœperunt in æternum necessariò. Quamobrem Deum in perpetuo fieri subsistere dicimus: sed ita vt agens non sit extrinsecus: causam enim non agnoscit Deus. Sunt ergo tria, quibus Deum subsistere statuimus, *Actio, quod agit, & quod fit. Idem.*

Diuina Trinitas. CAP. XX.

[redacted]

DE NATVRA.

Naturâ non esse primam rerum causam.

CAP. XXI.

NATVRAM fortassis existimet aliquis, primam esse rerum caussam, quod tamen est absurdissimum, vt multis demonstrari potest argumẽtis, è quibus vnum aut alterum exponemus. Prima causa quod superiorem non agnoscat, à qua suum *esse* acceperit, ipsa suijpsius causa est: Natura verò non à seipsa, sed à principio superiori existit. Cùm enim finita sit (vt ex cœlorum motu patet) ab alio certè definita est, nihil siquidem seipsum definit. Ad hæc si natura seipsam fecerit (quæ primæ causæ proprietas est) certè seipsam fecit naturaliter: quæ verò natura literarum fiunt, ex præexistente materia fiunt, vt si natura facta sit naturaliter, eam ex materia præexistente fieri oportuerit. Quod si statuatur, natura nondum existente, consequetur aliquid factum esse naturaliter, & naturam aliquid fecisse priusquam ipsamet existeret. Non est ergo natura prima rerum causa. *Idem.*

[illegible]

cernur. Phantas[illegible]

Vnum [illegible] Hoc autem [illegible] maxime [illegible] aut aliquando cœperit: Nunquam [illegible] typheus obtinuit Aristoteles: continuum [illegible] tione sumus edocti.

Quisquis es autem qui Philosophum ágis, & te Christianum esse profiteris, hæc tu mihi conciliato. Promtá hîc est philosophantium agilitas: Mundum (inquiunt) ab æterno fuisse, verum est philosophicè: mundum etiam ab æterno non fuisse, verum est theologicè. Duplex ecce nostrorum Philosophorum veritas, & sibi ipsi quidem contraria. Animum attendite Doctores: Mundum ab æterno fuisse falsissimum est philosophicè & absurdissimum: Hoc vos edocebimus.

Mundum quod finitũ quiddam sit ab alio non à seipso existere fatemini. Quærimus itaque sitne mundus absolutum opus, an verò in fieri consistat? *Idem.*

Mundum non fieri, sed factum esse.

Cap. XXIII.

DVPLICES sunt effectus: Quidam enim à sua causa separati sunt, vt domus ab architecto: Quidam in sua causa consistunt, nec ab ea separatim possunt subsistere? vt calor in igne. Ad quos igitur effectus mundum referemus? Si dixeris mundum à Deo (cuius effectum esse fatentur omnes) substantia separatum esse: Deum mundo tempore priorem esse consequetur: hæc enim est horum effectuum proprietas, id autem, quod est alio quopiam tempore posterius, ab æterno nequaquam fuit. Sin verò mundum in sua causa subsistere iudices, vt calor in igne? noueris hos effectus substantias non esse, sed acciden-

accidentia eorum, quibus insunt, vt mundus in hac effectuum serie nullo modo comprehendi possit. Verùm vt hoc melius intelligatur, paucis id exponemus apertius. Mundus a Deo suum *esse* habet, quod hac voce *fieri* exprimimus. Fieri autem effectus tum dicuntur, cùm id ipsum, quod sunt, à sua causa accipiunt: eo nimirū tempore causæ cum suis iunguntur effectibus. Hæc coniunctio in prima effectuum serie tam diu durat, dum opus absolutum sit. Dicimus itaque mundum (quod eum ad hos effectus omnino referri fatendum sit) non fieri, sed factum esse. Perfecta námque substantia est, & suum finem suis actionibus iam dudum est consequutà. Cùm itaque mundus non amplius fiat, suum esse non accipit ab alio. Quamobrem si fuerit ab æterno mundus vt nunc est, nunquàm certè ab alio suum esse accepit. Dicant igitur Aristotelici, quomodo Deus mundi sit causa, si mundus ab eo suum esse nunquam accepit: sin autem accepisse fateantur, id certè non fuit ab æterno: Nam quæ sunt ab æterno, in æternum sunt necessariò: & quæ finem habent principium habuerunt necessariò. Mundus itaq; cum à Deo fieri desierit, ab eodem quoque fieri cœpit, atque adeo non ab æterno, sed in tempore factus est. *Idem.*

Mundi finis est rerum vicissitudo: Hunc mundus hominibus etiam non existentibus consequi posset. Imperfectus tamen hic finis est, non quòd aliunde quàm à mundo perfici debeat. Vt enim genus humanum in certam multitudinem propagetur, rerum vicissitudo est ordinata. Cùm itaque mundus rerum vicissitudinem iam dudum nactus sit, perfectam & absolutam substantiam esse consequitur: supra tamen mundum diximus suum finem nondum assequutum esse: verùm id de alio fine intelligi debere docuimus, qui rerum vicissitudines perficit, hominum videlicet procreatione. *Idem.*

Mundum quòd alterius sit causa non potuisse ab æterno esse. CAP. XXIIII.

HOMINIS causa mundum existere in confesso est: Quamobrē si non fuerint homines ab æterno, mundus vel non fuit ab æterno, vel frustra fuit. Nullos autem penitus homines ab æterno fuisse supra demonstratum est vt cum cœperit humanum genus, mundum quoque aliquando cœpisse consequatur. Verùm hoc alio quoque

modo discutiemus. Quæ sunt alterius causa non necessariò, sed contingenter existunt: causam enim se superiorem habent à qua existunt, cum nihil seipsum faciat alterius causa: Quod autem alteri causæ subest, eiusdem subest arbitrio: Ea namque causa facultatem habet eius quod dedit accipiendi. Verùm nihil eorum, quæ contingenter existunt ab æterno fuit. Hoc enim fatentur omnes finem habere non posse, quod principio caret. *Nicolaus Taurellus.*

Quòd Deus sit trinus & vnus.

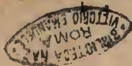
Cap. XXV.

ID inter cætera recentiores Iudæorum maximè nobis obijciunt, Quòd cùm patrem, Filium, & Spiritum sanctum nos confiteri audiunt, tres Deos colere, pluralitatemque Deorum nos ponere aiunt. Quod profectò longè magis, quàm ipsi abhorremus. Eam ob rem Deum esse trinum & vnum, ex Prophetarum dictis, priscorumque Talmudistarum testimonijs, primùm te probare oportet. Galatinvs. Vnum quidem esse Deum substantiæ ac naturæ simplicitate Christiana credit religio. Tres verò personas, quæ sunt Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, quarum proprietates sunt paternitas, generatio atque processio: non essentia, neque natura tres, sed merè vnum esse, confitetur. Deus igitur in personis quidem trinus est, in essentia verò vnus. Deum autem vnum esse, non opus est multis probare verbis, neque ad id probandum diutius immorari. Cum ipsa Dei vnitas sit ita firmissima, ac tam fixa mentis conceptio, vt naturaliter esse non possit, nisi vnus Deus. Et Iudæi quoque, & quicunque legem credunt, hoc omnes fatentur, & clamitant. Capnio. Satis est igitur hic, si circa diuinæ trinitatis sacramentum, per vetustorum Iudæorum sententias, iuniorum refellatur error. Gal. In re tam ardua & perdifficili, prius quidem eorum prorsus delendum est fundamentum, deinde verò expositionum, quibus sacras peruertunt literas falsitas improbanda. Ratio igitur super quam huiusce erroris iaciunt fundamentum, ea potissima est, quòd malè intelligant, ac falsò exponant illud Deuter. 6. cap. scriptum, Audi Israel, Deus, Deus noster, Deus vnus est. Quæ licet verba ex se clara sint, ob dictionem tamen vnus, quæ ibi ponitur, Iudæi nostri seculi mentis cæcitate perculsi, inde potissimùm erroris causam sumunt, vt

diuinæ trinitatis mysterium negent, vnde maximè ipsius notionem nancisci deberent: Ex hoc enim ita Deum vnum esse putant, vt ab eo personarum pluralitatem omninò excludant. HOGOSTRATVS. Hæc quidem verba secus quàm tu transtuleris, textus noster habet. Sic enim dicit: Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus vnus est. GAL. Fateor quidem ita esse. Sic enim & Græcus, quem noster in omnibus penè sequitur, textus habet ἄκουε ἰσραήλ, κύριος ὁ θεός σου κύριος εἷς ἐστιν. Sed clarum profectò est, Hebraicum textum longè melius, quàm noster, siue Græcus siue Latinus exprimat, contra Hebræos ipsos veritatem exprimere. Ratio autem quare, vbi nostra tam Græca quàm Latina editio, hoc in loco Dominus habet: Deus, ego traduxi: ea quidem est, quod ibidem Hebraicus textus habet nomen Dei illud tetragrammaton, quod Deum non per effectum, sed per essentiam designat. Sed quoniam diuina essentia secundum proprium eius esse; mente nullatenus excogitari potest, idcirco apud Iudæos nefas esse censetur, nomen ipsum ore pronunciari, vti literæ ipsæ sonant, ex quibus componitur. Quare vbicunque hoc nomen comperiunt, illud haudquaquam proferre audent, sed loco eius hoc nomen Adonai proferunt, quod idem est, quod Dominus: literæ verò ipsius nominis non Dominum, sed Deum per essentiam significant. Autor igitur tam Græcæ quàm Latinæ editionis, nomen ipsum iuxta prolationis significatum transtulit, scripturæ verò significatum, quod potius est, omisit. Ego autem cui vel maximè cordi est, veritatem quam Iudæi negant, per eorum scripturas patefacere, illud secundum proprium eius significatum traduxi, vt Deum trinum & vnum in supradictis verbis designari, clarius ostenderem. Neque enim aliam ob causam Moses ille magnus ter Dei nomen ibi posuit, nisi vt diuinarum personarum trinitatem distinctè insinuaret. In dictione autem vnus, quam immediatè subiecit, innuit tres personas diuinas, non tres Deos, sed vnum esse Deum: Hoc est (vt Damascenus ait) μία οὐσία, μία φύσις, μία θεότης. Id est vna essentia, vna natura, vna deitas. Quare personarũ trinitas diuinę naturę vnitati nequaquã derogat. Quod autem in eisdem verbis per triplicatum Dei nomẽ tres diuinæ designentur personæ, Pater videlicet, Filius, & Spiritus sanctus, hoc Iudæi minimè negare possunt, cum

R. Simeon Iohai filius, in libro, qui zohar dicitur, super textum hoc ita dicat: Audi Israel, ait R. Ibba. Hic est ô Israel antiquus Deus, qui est principium omnium rerum, antiquus antiquorum, hortus radicum, & omnium rerum perfectio, & dicitur pater, Elohenu, id est Deus noster, profunditus fluminum, & fons scientiarum, quæ procedunt ab illo Patre, & Filius vocatur, Deus: hic est Spiritus sanctus, qui à duobus procedit, & vocatur mensura vocis. Vnus est, vt vnum cum alio concludat, & colliget. Neque enim alius ab alio diuidi potest. Et propterea ait Schema, id est congrega Israel hunc Patrem & Filium & Spiritum sanctum, eumque fac vnam essentiam, vnamque substantiam, quia quicquid est in vno, est in alio. Totus fuit, & totus est, totusque erit. Hæc ille. Ait etiam ibi idem R. Symeon: Hoc arcanum filij non reuelabitur vnicuique, quousque venerit Messias. Quia tunc (vt dicit Esaias) repleta erit terra scientia Dei, sicut aquæ mare operientes. Hæc ille. Multi etiam alij per nomen Dei ter in eodem textu positum, ipsam diuinarum personarum trinitatem significari voluerunt; sed quia tantum mysterium à solo Messia reuelandum erat, illud explicare sibi non licere dixerunt. Vt per R. Menahem Rakenad in libro Zochar super eodem Deuteronomij textu, liquidò patet. Quamobrem Talmudistæ non ita expresè de mysterio trinitatis locuti sunt, sicut Cabalystæ. Qui non solùm super eundem textum, sed etiam multis alijs in locis, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum explicitè proferunt. Cap. Cur Deus in vetere instrumento non ita explicitè trinitatis mysterium tradi voluit, sicut illud in futurum per Messiam reuelandum reseruauit? Gal. Iudæorum populus (vt te scire non dubito) maximè ad idololatriā pronus erat, ad quam euitandam, vniuersa lex vetus illa condita fuit. Ne igitur in eorum, qui plures Deos colebant, errorem inciderent, cautè à diuina prouidentia factum est, vt ipsum diuinæ trinitatis arcanum non explicitè eis traderetur. Sed quoniam idololatria per Messiam penitus explodenda erat, vniuersusque orbis ad vnius Dei cultum reducendus: idcirco sacramentum illud trinitatis explicitè atque apertè reuelandū, ad dies Messiæ reseruatum fuit. Quod omnis quoque Cabalistarum schola planè testatur, asserens, ipsius diuinę trinitatis arcana tantummodo vsque ad Messiæ tempus recondita latere debuisse. Tunc autem, cum omnis idolola-

idololatrici erroris suspicio auferéda esset, & arcana etiam ipsa trinitatis diuinæ palàm retegenda fuisse. H O G. Cum in præmemoratis verbis: Audi Israel, Deus Deus noster, Deus vnus est: per nomen Dei ponatur, quid est, quod secundo tantum nomini additur Noster, & non primo, aut tertio? G A L. Id nō ab re profectò factum est. Ex hoc enim manifestè innuitur, quòd neque quidem Pater, qui prima est in trinitate persona, neque Spiritus sanctus, quia tertia in eadem trinitate persona est, sed solus Filius, qui secunda est eiusdem trinitatis persona, per nostræ humanitatis participationem, noster futurus erat. Cui illud quoq;, quod in Psal. 67. scribitur, simile est: Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ. Vbi in eo quod ter ponitur Deus, triū personarum diuinarum designatur distinctio. In eo autem, quod secundo tantum loco adiungitur Noster, solum Filium per nostræ naturæ assumtionem, nostrum fore insinuabatur. In eo verò, quod postremò Metuant eū, & non eos dicitur, ipsarum personarum vnitas quo ad naturam, atque identitas ostenditur. Vt palàm demonstretur, tres personas diuinas, non tres Deos esse, sed vnum solum Deum. Quod Esaias quoque apertè monstrauit, cùm 6. cap. dixit, Sanctus, sanctus, sanctus Deus exercituum, plena est omnis terra gloria eius. In eo enim quod ter dicit Sanctus, tres personas diuinas expresse designat. Quod per R. Simeonem Iohai filium, & per R. Ionathan Vzielis filium, super textū hunc apertè probatur. Nam R. quidem Simeon, sic ait, Sanctus, hic est Pater: Sanctus, hic est Filius: Sanctus, hic est Spiritus sanctus. R. verò Ionathas inquit, Sanctus Pater, Sanctus Filius, sanctus Spiritus sanctus. C A P. Iudæorum iuniores hìc dicerent, hoc minimè in Ionatha haberi. G A L. Verum quidem est, in his Ionathæ libris, quos nunc ipsi frequentius præ manibus habent, hoc (vt ipse nosti) non haberi, cum illud inde maiores eorum deleuerint, eoque in loco ita scripserint, vti libri, quos postmodum scribi contigit, continent. In vetustissimis tamen libris, qui rarissimi sunt, ita prorsus habetur, vt ego retuli, quorum ipse vnum vidi, cum essem Licij, qua tempestate Iudæi ex toto regno Neapolitano, iussu regis Catholici expellerentur. Et ille quidem hoc loco sic omninò habebat, vti ipse retuli. In eo autem (vt ad verba Esaiæ redeam) quod post tria illa nomina Sanctus san-

ctus, sanctus, immediatè, semel duntaxat ponitur nomen Dei τἐτραγράμματον, quod est, Deus: per quod diuina essentia importatur, clarè innuitur, tres illas personas non tres Deos, sed vnum Deum esse. Eas ob res veteres illi Talmudistæ, qui huius arcani non omninò ignari erant, statuerunt, quòd tam ista Esaiæ verba, quàm illa Deuteronomij, Audi Israel, Deus, Deus noster, Deus vnus est: ab vno quoque Iudæorum bis saltem in die, mane scilicet & vespere, dicerentur. Quod apud eos hucusque seruatur. Vt dum Iudæi ipsi hæc eadem verba ore pronunciant, & diuinarum personarum trinitatem, & diuinæ essentiæ vnitatem, sicut verba illa designant, ita se corde quoque credere protestentur. *Petrus Galatinus.*

Quòd personarum trinitas vnitati diuinæ essentiæ non derogat, per rationem super Iudæorum scripturas fundatam. CAP. XXVI.

ET si cum Iudæis nostri temporis ratione pugnandum non sit, quia cum mentis oculos errore perfidiæ perturbatos habeant, rationis lumine, quo veritatem perspicere queant, penitus carent. Veruntamen, quia rationem, quæ super eorum fundatur scripturas, haudquaquam negare possunt. Idcirco ad maiorem erroris eorum confutationem, & ad clariorem Catholicæ veritatis expressionem, bene quidem mi Galatine ageres, si ratione quoque Hebraicis testimonijs roborata, personarum trinitatem cum diuinæ essentiæ vnitate, absque vlla eiusdem vnitatis derogatione, esse posse probares. GAL. Faciam equidem, quàm breuissimè. Non ne igitur ipsi concedendum ducerent, Deum in diuersis esse locis? CAP. Ita prorsus. Hoc enim & Talmudistæ passim affirmant, & scriptura sacra asserit. Quæ præsertim Psalmo apud eos 139. ita ait, Si scandero cœlos, illic tu es, & si iacuero in inferno, ades. Si portauero alas auroræ, si habitauero in extremo maris, etiam illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Quibus ex verbis apertè liquet, Deum vbique esse. GAL. Id autem secundum diuersas partes verificari nequit. Quia cùm Deus spiritus sit, ac summè simplex, vt ipsi etiam aiunt: omni prorsus partium diuersitate, atque compositione caret: In libro enim Formationis, quem ipsi Sepher iezira vocant, eo in loco vbi ponuntur decem sephiroth, id est decem incorporei, abstra-

abstractique numeri, seu potius decem incorporeæ secretæque vnitates, quarum prima tanquam omnium abstractissima, ponitur Deus ipse, sic habetur, Spiritus Dei, siue Spiritus Deus, benedicens & benedictum nomen eius, qui est vita sæculorum, vox, spiritus, & verbum: hic est Spiritus sanctus, cuius (vt habent alij libri) principium perscrutari nequit, & cuius finis nullus est terminus. Hæc ibi. Neque etiam eum successiuè diuersis in locis esse dicerent. Quia tunc secundum locum mutabilis esset, quod ipsi omninò negant, cùm Deo nequaquam conuenire possit. Quoniam cùm æternus sit, & immensus, atque summè simplex, neque secundum tempus, neque secundum locum, neque secundum formam mutari potest. Quare ipsi quoque quemadmodum & nos eum omnino immutabilem asseuerant. Cùm Deus ipsemet apud Malachiam 3. cap. dicat, Ego Deus non mutor, Ea propter fateri eos oportet, Deum (& si vnus sit) totum cum suæ vnitatis veritate, simul & semel in diuersis locis esse. Quocirca ita quoque eos concedere necesse est, ipsam diuinitatem (& si vna tantùm numero existat) totam simul in pluribus esse posse personis. Quod si illud primum concedunt, cur hoc secundum negant, cùm non magis vnum quàm alterum concedendum sit? Sed hoc minimè certè negare póssunt, cùm passim illud non modò prisci Talmudistæ, atque Cabalistæ (vt iam ostensum est) fateantur, verumetiam diuina quoque attestentur eloquia. Nam vbicunque in sacris veteris instrumenti literis, vnius Dei essentia insinuatur, semper ferè ibidem & trium personarum pluralitas innuitur. Et econtra, quocunque in loco personarum trinitas exprimitur, semper penè eodem quoque in loco, & diuinæ substantiæ vnitas explicatur. Ne aut propter singularis Dei vnitatem, personarum trinitas à diuina natura excludatur, aut propter personarum trinitatem, plures dij esse credantur. Sed sic in altero tres ipsæ diuinæ hypostases absque confusione ab inuicem distinctæ credantur, vt in altero ipsius Dei vnitas omninò saluetur: quod in cantico quoque Mosis liquidò patet. In quo eo in loco vbi nos habemus. Videte quod ego sim solus, & non sit Deus præter me: Apud Hebræos hæc tria ponuntur nomina, quæ apud eos diuina sunt, Ani, Ani, Hu. Quæ ego, ego ipse, apud nos interpretantur. Quid igitur ibi per tria hæc diuina

nomina, nisi trium diuinarum personarum pluralitas ac distinctio designatur? Et quid per illud, quod ibidem immediatè subijcitur, Et non sunt Dij mecum, insinuatur, nisi quod tres illæ diuinæ hypostases, per tria illa divina nomina designatæ, non sunt tres Dij, sed vnus Deus? Nam & si tota diuina essentia sit in Patre, tota in Filio, tota in S. sancto: quum Pater sit verus & perfectus Deus, à quo omnia, & Filius verus & perfectus Deus, per quem omnia, & Spiritus sanctus verus & perfectus Deus, in quo omnia: quia tamen ipsa diuina natura vna omninò est in tribus, ideo Pater, & Filius, & Spiritus sanctus non sunt tres Dij, sed vnus Deus, qui fecit omnia, & à quo, per quem, & in quo omnia proueniunt, subsistunt & viuificantur, & ad quem tandem omnia reducuntur. Nam vt Gregorius ille Nazianzenus Græcorum Theologorum facilè princeps ait, Vnus Deus est Pater, à quo omnia, & Filius per quem omnia, & Spiritus sanctus, in quo omnia. Hæc enim præpositiones à quo, per quem, & in quo, non naturam quidem diuidunt, sed vnius atque inconfusæ naturæ proprietates characterizant. Quæ quomodo fiant, Ioannes Damascenus ostendit, qui hoc mysterium non minus eleganter, quàm subtiliter eo in libro, quem de diuina traditione inscripsit, explanare conatus est, ita capite 49. inter cætera dicens, In diuinitate vnam confitemur naturam, tres autem hypostases, secundum veritatem esse dicimus. Et omnia quidem naturalia atque essentialia, simplicia animus. Hypostasium verò differentiam in tribus solis proprietatibus, in improducta scilicet ac paterna, & producta ac filiali, & producta atque procedente, nouimus. Inseparabiles autem ipsas, indistabilesque ab inuicem, & vnitas atque in inuicem inconfusè circum incedētes, scimus. Et vnitas quidem inconfusè, tres enim sunt, & si vniantur: distinctas autem indistanter. Licet enim vnaquæque per seipsam subsistat, hoc est, perfecta sit hypostasis, suamque proprietatem, id est differentem subsistentiæ modum possideat: attamen vniuntur essentia, naturalibusque proprietatibus, & eò quod est minimè distare à paterna hypostasi. Ac vnus Deus & sunt, & dicuntur.

Idem.

De

De diuinarum personarum distinctione, & numero per earum proprietates.

CAP. XXVII.

NOn parum profuturum puto, tum ad clariorem veritatis manifestationem, tum ad maiorem Iudæorum recentiorum cōfusionem, si diuinarum personarum distinctionem & numerum per earum quoque proprietates, apud eos haberi ostenderis. GAL. Id quoque libenter faciam. Quod igitur diuinarum personarum tam numerum quàm distinctionem adhuc ipsi per earum proprietates apertè demonstrent, primùm ex ijs facilè patet, quæ in Midras tillim, id est in expositione Psalmorum habentur, eo in loco vbi Psalm. 50. sic dicitur, Deus, Deus, Deus, locutus est, & vocauit terram. Ibi enim ita legitur, Quamobrem memoratur nomen Dei sancti & benedicti tribus vicibus: Vt docereris, quòd his tribus nominibus Deus sanctus & benedictus mundum creauit, iuxta tres Midoth, id est proprietates, quibus mundus creatus est. Quæ sunt, Sapientia, scientia vel noticia, & prudētia. Sapientia vnde, supple probatur? Sicut dictum est Prouerb. 3. Dominus in sapientia fundauit terram. Scientia vel noticia vnde? Sicut dictum est ibidem. In noticia vel scientia abyssi eruperunt. Prudentia vnde? Sicut dictum est, vbi suprà, Aptauit vel orauit cœlos prudentia. Et propter hoc ipse, inquit Exod. 20. Quoniam ego Deus, Deus tuus, Deus Zelator. Ecce tres proprietates loco trium, quibus creatus est mundus. Sic etiam filij Gad & filij Ruben dixerunt, Iehosue 22. Deus, Deus, Deus, Deus, Deus, Deus, ipse scit. Quidnam viderunt, vt hoc idem repeterēt duabus vicibus? dixerunt primò, Deus, Deus, Deus: quia his creatus est mundus. Et deinde dixerunt, Deus, Deus, Deus: quia in his quoque tribus data est lex. Sed nunquid potuisset vnus eorum se solo separatimque supple creare mundum? Nequaquam, sed duo alij vniti cum eo, necessariò creauerunt. Hæc in Talmud. Quæ eisdem ferè verbis ponuntur in commentarijs R. Mosis hadarsan super illud Gen. 1. In principio creauit Elohim, cœlū & terram. Quæ quidē omnia satis fidei Christianæ congruunt, hoc duntaxat excepto. Quod has tres diuinas Middoth, id est proprietates, quibus mundum creatum asserunt, dicunt esse sapientiam, notitiam atque prudentiam. Hæ namque &

si plures proprietates nomine videantur, re tamen non sunt nisi vna. Veruntamen alibi tres apud eos proprietates comperiuntur, quæ secundũ fidem orthodoxam sunt vnus Deus. In expositione siquidem R. Mosis hadarsan in librum Geneseos, super illud 42. cap. Ioseph ipse potens super terram: ita legitur R. Eleazar dixisse. Non est creatus mundus, nisi verbo Dei sancti & benedicti. Sicut dictum est in Psal. 33. Verbo Dei cœli facti sunt. Vbi & R. Simeon dicit, Spirauit Deus spiritum oris sui, & creatus est mundus: sicut dictum est Psalm. 33. Et spiritu oris eius omnis exercitus eorum: hæc traditio, in quibus tria hæc, Deus, verbum eius, & spiritus, distinctè & apertè in mundi productione concurrisse ponuntur. Hæc autem tria, quid aliud sunt quàm Pater, Filius & Spiritus sanctus? Verbum enim realiter distinguitur à proferente, & Spiritus à spirante. Ergo inter Deum mundi creatorem, & verbum eius per quod mundus creatus est, & Deum spirantem, & Spiritum eius, in quo mundum produxit, realem oporret esse distinctionem. Cum igitur in Deo nullum sit accidens, vt ipsi etiam concedunt, cùm omne accidẽs imperfectionẽ dicat, & in Deo nulla possit esse imperfectio: sequitur sanè quod neq; verbum Dei, neq; Spiritus eius sit accidens. Ergo sunt hypostases, siue supposita, vel personæ realiter distinctæ. Et per consequens iuxta veterum Talmudistarum dogma, necessariò fatendum est, tres in Deo esse personas, quibus tres Middoth, id est proprietates attribuũtur, Patrem scilicet, Filium & Spiritum sanctum. Qui non tres Dij sunt neque tres creatores, sed vnus Deus, vnusq; creator. Quod ex eo quoq; ostenditur, quod mox ibidem subsequitur, congregans velut in vtre aquas maris: dans in cellarijs abyssos. In eo enim, quod singulariter dicit congregans & dans, manifestè insinuat, tres personas diuinas, quas per tria nomina prædicta dedit intelligi, vnum esse tantummodo Deum, mundi vniuersi creatorem. Quod illi Ioan. 1. cap. 5. valde consonat: Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hi tres vnum sunt. Ad id quoque pertinere videtur, quod in Midras Coheleth, id est in expositione Ecclesiastis super illud, quod in quarto capite sic habetur, Et filium trinũ non citò rumpitur. Ibi enim dicitur: R. Iohanan dixisse: Meliores sunt duo (vir scilicet & mulier) quàm vnus, hic scilicet per se, & illa per se, & filium trinum istud est

est Deus sanctus & benedictus,qui visitat vtrumque in filijs,hoc est dando eis filios. Quod autem subiunctum est, Non cito rumpitur: sensus eius esse videtur,quòd mysterium trini & vnius Dei,non facile,nec cito discutitur. *Petrus Galatinus.*

Quòd Deus sit verbum,& Verbum Dei sit ipse Deus.

CAP. XXVIII.

ETSI in præmissis verbum Dei eiusdem cum Deo esse substantiæ, satis abundè probaueris. Ex quo & Deum verbum esse, & verbum Dei ipsum esse Deum necessariò sequitur:vt tamen magis iuniorum Iudæorum ceruix durissima contundatur, velis obsecro Deum esse verbum,& verbum Dei esse Deum, apertius nunc ostendere. GAL. Quod quidem Deus verbum sit, ex eo potissimum patet, quòd vbi Esaias 45.cap.ait, Israel saluatus erit in Deo(tetragrammaton)saluatione seculorum,vel sempiterna. Sic Targum Ionathę dicit Israel saluatus erit in verbo, vel per verbum Dei,saluatione sempiterna.Vbi ergo Esaias dixit, In Deo(tetragrammaton)quod nomen nulli nisi Deo attribuitur,ibi Chaldaicus interpres in verbo Dei transtulit: Per quod Deum esse verbum,palàm ostendit. Item vbi apud Hos.1.capite dicitur, Et domus Iuda miserebor,& saluabo eos in Domino Deo suo. Sic idem interpres vertit, Et super domum Iuda miserebor, & saluabo eos in verbo Domini Dei eorum. Illud etiam quod Esaias 8. cap. dicit, Et addidit Deus(tetragammaton)loqui ad me adhuc. Ita Ionathas ipse traduxit, Et adiecit verbũ Dei loqui ad me adhuc. Itẽ quod idem Propheta 41.cap.dixit, Ne timeas, quia tecum ego: sic ille transtulit, Ne timeas, quia in auxilium tuum verbum meum. Item quod ibidem dicitur, Ne timeas vermis, vel tinea Iacob, homines Israel,vel qui estis ex Israel,Ego auxiliator sum tui ,ait Deus, & Redemtor tuus sanctus Israel. Ita ille Chaldaicè exposuit, Ne timeas tribus domus Iacob, semen domus Israel, verbum meum in auxilio vestro, Dixit Deus & Redemtor vester sanctus Israel. Illud præterea eiusdem Prophetæ 44.capit. Sic ait, Dominus Redemtor tuus ex vtero,ego Dominus faciens omnia, extendo cœlos leuaddi, id est per me solum firmans terram meitti, id est per eum qui est apud me. Sic ille in Targum explanat. Sic ait Dominus qui redemit te,& qui formauit te ex visceribus. Ego Dominus autor omniũ,extendi cœlos verbo meo, vel per

verbum meum. Fundaui terram in virtute vel fortitudine mea: quod valde dicto illi Euangelistæ consonat: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum: hoc erat in principio apud Deum: omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Illud quoque Hoseæ nono capite dictum, Reprobabit vel abijciet eos Deus meus, quia non audierunt eum, & erunt vagi in gentibus. Sic Ionathas in Targum exponit: Abijciet eos Deus meus: quia non receperunt verbum eius, & erunt vagi in gentibus. Cum igitur in omnibus his, ac alijs permultis, in quibus Prophetæ dominum vel Deum (tetragrammaton) posuerunt, Rabbi Ionathas prædictus vir apud eos maximæ autoritatis, verbum Dei Chaldaicè transtulerit ac exposuerit: consequens planè est, Deum ipsum verbum esse, ac verbum Dei Deum: quod erat probandum. *Idem.*

DE SECRETIS ANGELORVM

LIBER II.

De substantia, differentijs & potestate Dæmonum.

CAP. I.

MVLTA ratione quidem & experientia solers hominum adinuenit industria, quę cùm paucissimis comperta sint, meritò secretis, & miraculis annumerantur. Hæc humana sunt, vel naturalia. Sed inexpleta hominum libido nec arte fuit contenta, nec vsu: Dæmonum quoque fuit imploranda potestas. Horum ope plurima fieri solent, quæ pariter doctos & imperitos magno stupore afficiunt. Cæterùm vt hanc quoque secretorum partem ratione, quam nostra fides & religio ferat, expediamus, primùm quid Dæmones sint, quibus differentijs discerni possint, & quam in res humanas potestatem obtineant, ostendemus.

Quid

Quid sint Dæmones. CAP. II

DAEMON quasi δαήμων, id est, sciens à Græcis dicitur: quo nomine simplices intellgentias (vt vocant Philosophi) complectimur, substantias videlicet incorporeas, nulla corporis mole irretitas, à primo rerũ opifice Deo creatas, vt iusta Dei, & operum eius contemplatione fœlicitatem consequerentur. Iusta autem est contemplatio, quæ non inuidiam, aut contemplatæ rei desiderium, sed opificis laudem parit, qualem contemplata res expostulat. Quòd verò existimant aliqui Dæmones in hominum gratiam esse creatos, id præter Philosophiæ veritatem est, vt aliàs ostendimus: licet enim Deus Angelorum bonorum, & malorum ministerio sæpissimè vtatur ad homines protegendos, aut puniendos; non hic tamen finis est præcipuus, ob quem creati sunt Spiritus: cum omnis intellgens substantia sibijpsi primùm, nō autem alij cuiquam, existat. Humanæ quidem animæ, cùm à corporibus separatæ fuerint, immunes sunt à materiæ contagio: sed Dæmones ob id nequaquam meritò non[illegible]antur, cùm earum finis sit, vt co[illegible]po[illegible]a informent. [illegible] est vt ijs moueantur, quæ Cornelius Agrippa ex Augustino, Basilio, Gregorio, Apuleio, & Psello recenset. Quamuis enim varijs corporũ, & formarum differentijs Dæmones quandoque conspiciantur: hæc tamen spectra sunt, aut assumta modò corpora, quibus Dæmonum substantia nullo modo definienda est: Dæmones enim, vt sese hominibus consolandis, aut decipiendis accommodent, formas, quæ nostris sensibus idoneæ sint, assumunt, & eas paulò post nulla sui corruptione deponunt. Porrò ad Dæmonum intellgendam substantiam, & naturam, id quoque expendendum venit: Dæmones nimirum nec substantia, nec quantitate infinitos esse, quemadmodũ aliàs Deum existendo infinitum esse diximus. Licet ergo Philosophis infinitum sit, quicquid incorporeum est: Dæmones tamen, vt alia quæcunque sunt præter vnum Deum, finitos esse perhi-

perhibemus: quod suo loco demonstrauimus, vbi Deum ostendimus substantia & vnitate infinitum esse: substantia quidem, quòd hac ipsa omnia sit: vnitate, quòd solus in hunc modum existat. Quantitate autem finitos esse Dæmones hinc facilè liquet: infinitum enim est quantitate nihil, quod multum est, nec vlli, quod partem extra partem habet, competit infinitũ. At verò multos esse Dæmones, præter experientiam, hoc ipsum manifesta quoq; ratio satis attestatur. Bonum enim, cuius causa creati sunt Dæmones, non vnitatẽ requirit, sed multitudine præstantius euadit, cùm melius sit plurimos, quàm vnum modò iusta Dei laude fœlicitatem consequi. *Nicolaus Taurellus.*

De Dæmonum differentijs. CAP. III.

DÆMONVM Magi triplicem constituerunt differẽtiam, vt refert Agrippa: siquidem alios supercœlestes faciunt, mentes nimirum penitus à corpore seiunctas, quæ soli Deo contemplando, & colendo addictę sint. quam ob causam Deos illas nuncupant propter diuinitatis participationem quandam: quia semper sunt Deo plenæ [illegible] nectare ebria[illegible] Hi Dæmones circa vnum Deum versa[illegible]
[illegible]rum ministeria [illegible]
lumen inferioribus [illegible]
singula officia distribu[illegible]
cõsequi volunt [illegible]
vocant mundanos [illegible] sunt mundi [illegible]
sphæris accommodatos, vnicuique cœlorum, & stellarum præsidentes: vnde eos in totidem ordines distribuunt, quot in mundo sunt cœli, & quot in cœlis sunt stellæ. Tertio ponunt Dæmones quasi ministros ad ea, quæ sunt in inferioribus disponenda, quos Origenes vocat inuisibiles quasdam virtutes, quibus ea, quæ sunt super terram disponenda, credita sunt: sæpè enim nemini conspicui itinera, & negocia nostra dirigunt: sæpè etiam prælijs intersunt, clandestinisque subsidijs optatos amicis præbent successus: quippe conciliare prospera, infligere aduersa pro libitu posse dicuntur. Illos simili modo in plures ordines distribuunt, vt alij ignei, alij aquei, alij aerei, alij terrei. Quæ quidem quatuor Dæmonum species, iuxta quatuor cœlestium animarum vires, mentem, rationem, imaginationem, naturam scilicet viuificam & motricem computantur.

tur. Hæc commentitia est Dæmonũ scena (ut rectè Vvierus inquit:) Nam nec ratione, nec experientia, nec Dei vel veracium authoritate comprobari potest: Primus equidē Dæmonum ordo veritate consentaneus est. Deus enim, vt infinitæ bonitatis est & sapientiæ, infinitas penè substantias intelligentes creauit, ad contemplationem, amorem, & venerationem: quarum alias corporibus speciei propagandæ accommodis alligauit, alias verò nulla materia definiuit. Hisce primus Dæmonum ordo constitui potest: sed quòd hunc eorum finem esse volunt, vt singulis cœlestium Dæmonum ordinibus susceptum à Deo lumen infundant, hoc præter philosophicam veritatem est, & horrendam in se continet idolatriam: cùm hac ratione Deos nobis obtrudant gentilitios. Quinimò si philosophicè agendum sit, facilè huius opinionis detegetur absurditas. Quis enim sanæ mētis vnquam asseruerit substantias nobiliores ignobiliorum causa conditas esse? Cœlestes autem intelligētiæ primis hisce Dæmonibus ignobiliores sunt: Cur ergo cœlestium animarum causa Dæmones supercœlestes esse statuerimus? Eadem etiam ratione cœlestes intelligentię confutari possunt. Cum enim hæ nobis & nos sphæris cœlestibus nobiliores simus, non videtur verisimile cœlestes intelligētias nostri causa, sphęrarumque cœlestium multo minus esse creatas. Cæterùm de mentibus cœlestibus aliàs à nobis actum est, vbi docuimus absurdissimam esse Philosophorum sententiam, qui mentes cœlestes hoc nomine constituerunt, vt materiæ primæ potentiam, qua corruptibilia sunt omnia corporea, cohiberent, & cursu certissimo sphærarum motus moderarentur. Nam hæc opera ab intelligentiæ natura sunt alienissima, & imperfectum opus est, quod externo indiget adminiculo: veluti corruitura domus fulcimento. Verùm quòd hic à Magis cœlestibus intelligentijs alius finis adscribitur, nimirum vt suis influentijs (vt vocant) Dæmones imbuant inferiores, adeoque varijs virtutibus humana negocia gubernent, non minus hoc veris rationibus aduersatur, quàm quod modò confutauimus. Nam si cœlestes influentias admiserimus, eæ tamen saltem sunt naturales, nec ijs animæ nostræ afficiuntur, nisi quatenus corporibus obnoxiæ sunt. Sed quis mentium incorporearum effectus dicet esse naturales? Infimus Dæmonum ordo Genios comprehendit, qui ex genitura duces, &

rectores humanarum actionũ, pro vario cœlestium astrorum positu contigerunt. Ecquid hac de re sentiendum est? Certè si vera sit Astrologorum sententia, nos scilicet fortunis, aut infortunio virtutibusque & vitijs obnoxios esse, prout hunc aut illum ex cœlestibus astris dominum obtinuerimus? Nequaquam tamẽ hoc mediantibus mundanis Dæmonibus fieri concesserim, cùm nullus omnino Dæmon cœlestium corporum actionibus subijciatur. Itaque cùm differentias ab ipsa rerum diuidendarum substantia desumi oporteat, vt veras species constituant: Dæmonum differentias inuestigare non possumus, vtpote quorum substantiæ subtiliores sint, quàm vt earum discrimina noster assequi possit intellectus. Siquidem verum sit, quod Philosophorũ aliqui perhibent, Dæmonum videlicet alios immortales, & alios esse mortales: hinc differentia merito desumetur, cum quod mortale est, eiusdem nequeat esse cum immortali naturæ: sed commentitia est hęc hominum Philosophiæ imperitorum opinio, si vel ipse Cardanus voluminosus institerit. Incorruptibiles enim ex sese sunt omnes Dęmones, vt animæ nostrę: nec interire possunt, nisi eodem, quo facti sunt à prima causa, modo in nihilum redigantur. Hoc autem nòn velle primam causam, ex eo Dæmonum fine, ob quem creati sunt euincitur. Is siquidem est, qui subinde magis, magisque perficiatur; cùm rerum corruptibilium ea sit ratio, vt finem extrà se suum habeant, qui suo tempore suam consequatur perfectionem, adeoque opere nacta conquiescant actiones. Mundus ex sese in æternum vsque consistere potest: hoc tamen nõ feret Deus, cùm eo fine factus sit, vt ex eo certa hominum multitudo nasceretur. Hunc finem mundus non æternitate, sed definito tempore consequetur, vt aliás copiosè docuimus: tumq; mundi actiones desinent, & mundus alius in huius locum substituetur, cuius finis sit ab hoc longè diuersissimus. Sed Dæmonum & hominum finis ita se habet, vt nullo tempore definiatur, quin perfectus quidem per se, nunquam tamen absoluendus, perpetuò magis perfici possit. Porrò licet Dæmonum substantia nobis incognita sit, ex varijs tamen eorum actionibus differentias elicere licebit. Probè quidem, si modo diuersæ sint Dæmonum actiones, & eæ nobis innotescant. Constat hoc multorum experientia, & sacrarum etiam literarum authoritate, Dæmones alios

bonum;

bonum, alios verò malum operari. Differentiam hinc ergo sumemus, vt bonitate & malitia distinguantur Dæmones. Verùm hoc accidentis esse, non substantiæ discrimen hinc liquet: siquidem malum, quod in malis est Dæmonibus, non ipsius Dei, sed ipsorummet Dæmonum effectus sit. Quòd verò seipsos non fecerint Dæmones, aliâs ostendimus, vbi solius hoc esse Dei multis argumentis demonstrauimus. Cùm tamen nullum hoc ipso discrimen apertius habeatur, ferri poterit. Cacodæmonum multos Theologi constituerunt or[illegible]s (vt refert Vvierus) nouem Angelorum gradibus aduer[illegible]tes, quorũ primi ψευδόθεοι, hoc est, falsi Dij nuncupantur; qui assumto diuinæ maiestatis nomine pro Dijs coli volunt, sacrificijsque & adoratione honorari: sicuti Satan ille, qui Christum tentauit, Matth. 4. Marc. 1. Luc. 4. Secundo habentur loco Spiritus mendaciorum: cuiusmodi fuit ille, qui egressus est Spiritus mendax in ore Prophetarum Achab. 3. Reg. 11. Hoc Dæmoniorum genus sese oraculis immiscet, & Pythiorũ vatũ diuinationibus ac prædictionibus homines ludificat. Tertio ordine censentur iniquitatis vasa qui Spiritus sunt malorum inuentores, omniumque artium prauarum: qualis apud Platonem Theutus ille Dæmon, qui ludos & aleam docuit. Vasa furoris, Esaiæ 13. Vasa iræ, Ierem. 50. Vasa mortis, Psal. 7. Quarto loco, vltores scelerum. Quinto, præstigiatores, qui miracula imitantur, & magis infamibus, maleficijsque inseruiunt, atque ita populum seducunt, Eccles. 39. Sextæ classis assignantur aereæ potestates, se tonitruis, fulminibus, ac fulgoribus miscentes, corrumpentes aerem, pestilentias, & alia inducentes mala, Apoc. 13. Septimam mansionem tenent Furiæ, seminatrices malorum, discordiarum, bellorum, & vastationum, Apocal. 7. Octauam, criminatores, & exploratores. Postremam, tentatores, & insidiatores, qui singulis adesse hominibus creduntur, mali Genij idcircò nuncupati, Apocal. 9. Non dubium est, quin Diabolus, quibuscunque potest artibus, generis humani perniciem machinetur. Vt ergo regnũ ipse suum amplificet multis hominum myriadibus, ad se pertractis, verisimile est ad hanc rem certis Dæmonibus certa esse officia distributa: aliâs enim vnus & idem Cacodæmon varias potest exercere fraudes. Verùm quòd hæc certis rationibus demonstrari nequeant, non est, vt in ijs immoremur diutius. *Idem*:

De Dæmonum potestate. Cap. IIII.

Animae nostræ corporibus alligatæ sunt, quò fit, vt intellectu solo, qui liber est, hanc corporum cœlestium, & elementarium molem superare possimus, nec nisi quod membra ferunt operemur: sed Spiritus ab omni corpore vinculo soluti sunt, nec vllo corpore, quantumuis denso, impediuntur, quin quò libuerit ferri possint. Cum itaque Dæmones substantiæ sint huic mundo nequaquã subditæ, si quid agant, id me[illegible] naturalibus alligatum nõ est: nam nihil habent natura[illegible] contrarium, vt ab hac afficiantur naturaliter, & substantiæ sunt natura superiores, vt in hæc agant naturalia, licet ab ijs nihil omnino patiantur, cuiusmodi cœlestium est in hæc inferiora potestas. At verò limitatam esse Dæmonum potentiam hinc colligere licet, quòd eorum malignitas tanta proculdubio sit, vt si possent, omnes homines, vniuersamque naturam penitus euerterent. Vt autem limitata sit, paucis exponemus, licet hoc arduum sit maximè, cùm hac in re varia sint hominum iudicia. Nam infinitis penè plurimorum authorum historijs tot, tantæque Magicorum vires esse perhibentur, quod quotidiana quoque testatur experientia, vt nihil non posse videantur Cacodæmones. Contrarium existimant aliqui, meros scilicet esse illusiones, quæcunque Magicis, & Lamijs attribuuntur. Non equidem inficior, quin multa Dæmones edant miracula fascinatione: sed id tamen inficiari non possumus, quin reipsa, quod agunt, quandoque comprobetur, vt pòst incantationis exempla testabuntur. Dæmones itaque, licet ob admissum peccatum à bonorum Angelorum cœtu repulsi sint, eorum tamen vires eis ereptæ non sunt, substantia manente incolumi. Spiritus ergo sunt, vt ab initio, potentissimi: sed duplici ratione tamen impediuntur, quominus, quicquid lubet, efficere possint. Prima quidem cùm finitæ sint substantiæ. Dein verò cùm id ipsum, quod possunt, id etiam, Deo inhibente, non possit. Licet enim quiduis posse Dæmones admiserimus, non proinde tamen hoc citra limitationem intelligendum fuerit, cur solus Deus simpliciter omnia possit, nullo, quod vult, impediente. Proprium definiunt esse Logici, quod omni, soli, & semper conuenit. Cùm ergo præ nimia tristitia ridere non possum, ridendi tamen potentiam habeo nihilominus.

Quis

Quis dubitat quin Cacodæmon hominem enecare possit, vel ei absconditissimos etiam suffurari thesauros? Quis etiam suffurari thesauros? Quis etiam dubitat, quin velit? non fit hoc tamen, quòd hæc eius potentia, potentiori potentia cohibeatur. Iam verò si permittat Deus, quid possint Dæmones, inquirendum est. Finitæ substantiæ finita etiam est necessariò potentia: cùm ergo Dæmones substantia finitos esse constet, vtique potentiam obtinebunt finitam & determinatam. Determinata autem est non vt [illegible] ibus, sed rebus non naturalibus, negatione nimirum [illegible] priuatione. Quod sic intelligi volumus, vt ob negationem non possint aliquid ex nihilo facere: ob priuationem nequeant aliquid ex aliquo facere perpetuò, cùm quiduis ex quouis facere pariter infinitatem denotet, atque si quid ex nihilo fiat. Materia namque nihil ad effectum inducendum conferens nihili rationem obtinet Hinc est, vt rectè pernegent aliqui, Dæmones quemquam in lupos transmutare posse; qua de re paulò pòst agetur. Hoc itaque de limitata Dæmonum potestate licet asserere, substantias nimirum eos facere non posse: nam nec absque, nec cum medijs: siquidem hoc ipsius naturæ proprium, illud verò facere Dei solius est. Ex Dæmonũ coitu mulierculas concipere posse, vnde homines nascantur, id absurdissimum est: hoc enim Deus solis concessit hominibus. Et si forte Dæmon mulierculas subagitans, masculo cuipiam semen suffurari possit: ineptum id tamen erit ad generationem, cùm subitò vis eius euanescat, vbi externum aerem offenderit. Præterea substantias etiam corrumpere nequeunt Dæmones absque medijs naturalibus: nam hoc quoque Dei solius est. Hanc ob caussam non videtur Dæmones in cœlestia potentiam habere, quòd in ea nihil agant naturaliter, nisi fortè astrorum positus immutare valeant. Verùm nec id eos posse, hoc vniuersali theoremate liquet: *Deus vnicuiq; substantiæ dedit, quantum ad finem consequendum satis erat.* Sed hoc nihil ad Dæmonum fidem facit, vt cœlestia transmutare possint. De subcœlestibus alia est ratio, in quę Deus agi voluit naturaliter, ad rerum in ducendam vicissitudinem.

Idem.

De miraculis Cacodæmonum. Cap. v.

ETsi verò limitata eſt Dæmonum poteſtas, vt non quiduis poſſint, multis tamen hiſtorijs, & experientia quoque quotidiana conſtat, plurima opera[redacted]umero Cacodæmones: [redacted] Verum quidem eſt, ob inſcitiam quandoque miracula nuncupari, quæ nō ſimpliciter, ſed al[redacted]reſpect[redacted]a ſunt, cùm fiant hæc naturaliter. [redacted]: cum enim (vt antea dictum eſt) ſubſtantiæ ſint incorporeæ, ſuas abſque medijs naturalibus exerunt actiones. Hinc in tenebris videre poſſunt, & pernici motu feruntur, quò libet, nulla corporum denſitie motum impediente: vt loquantur, inſtrumentis, ad vocem exercendam aliàs neceſſarijs, nequaquā indigent, vt oraculorū ex idolis reſponſa teſtantur & Magi, quos ἐγγαστριμύθους, aut ventriloquos appellant. Hæc certè mentis noſtræ captum excedunt, cùm naturali modo non fiant. Aliud autem eſt miraculorum genus quod Dæmones per Magos & Lamias exercent. Huiusmodi ſunt opera, & prædictiones. Hæ præſentia, præterita & futura complectuntur, quæ quidem inſcientibus prædici dicuntur. Etſi verò Dæmones multa latent: ſolum enim Deum cardiognoſtem volunt eſſe Theologi: nec ipſi quoque norunt Angeli, quo tempore venturus ſit filius hominis ad huius vitæ conſummationem: nihilominus tamen multa Magi prædicere ſolent, quæ res ipſa & futurorum exitus magna multorum admiratione comprobat. Opera verò Magorum varia ſunt, & quæ miraculis annumerari poſſint, licet multi nimis ſollicita præſumtione Dæmonum poteſtates, neſcio quo rationis diſcurſu, naturæ viribus alligare conentur. Itaque nonnulla referemus quæ fieri iudicamus miraculoſo potius modo, quàm naturali. Primùm enim Magos conſtat, & Lamias per aerem motu ferri velociſſimo, & ſuper aquas inambulare, vt Odde pirata, qui abſque naui altum mare pererrabat. Noxias quoque tempeſtates inferunt, hoc aliqui pernegant obſtinatè, iudicantes Cacodæmonem, vt qui bonus ſit Aſtronomus futuras animaduertere tempeſtates, & eo tempore miſeris perſuadere mulierculis, vt hac aut illa ratione pluuias aut grandinem ſibi

cauſare

causare videantur: aeris tamen dominus appellatur Cacodæmon: nec veritati contrarium hoc esse videtur, si tempestates eum inducere posse crediderimus. Cùm enim alia possit plurima, quæ præter omnem nostræ rationis captum existunt, quî non possit ea, quæ fieri solent, etiam naturaliter? Substantias ipse quidem facere non potest, vt antea diximus: quod tamen non citra conditionem intelligendum fuerit, cùm substantias facere possit natura mediante. Potest itaque Cacodæmon nubes disrumpere, vel aliò transferre, magno etiam ventorum turbine: aquas quoque sursum tollere potest, vel eò, vbi in grandinem commutentur. Hac & alijs rationibus, quæ nobis incompertæ sunt, Cacodæmonis ope tempestates inferunt Lamiæ: Deo tamen hoc ad puniendas regiones permittente. Præterea Magi (quo nomine complectimur omnes, qui Cacodæmonis auxilio fruuntur) præstigijs & fascinatione, incantatione & veneficio plurima præstant. Fascinatione quidem, vt spectantium oculos circumueniat, atq; adeò inuisibiles reddantur, aut varias assumant corporum formas: hinc manes, & mortuorum animas in corpora ab inferis reuocare creduntur Necromantici, qualis ea Saga fuit, quæ Sauli desperabundo Dæmonem effigie Samuelis obtulit. Veneficijs autem varios inferunt morbos, & curant modo, qui nobis incognitus sit, aut certè, qui naturalem humani corporis modum superet, methodicamque curandi rationem. Hinc infantes etiam, & varia pecora enecant Lamiæ, quod vtique credendum nobis est experientia frequenti & multorum fide dignorum relatione conuictis. At verò si meras esse dicas Dæmonis illusiones, quibus irretitas muliercularum mentes eò dementiæ deducit, vt se facere credant, & fecisse fateantur, quæ nec ipsæ, nec Diabolus ipse fecerint: hæc, inquam, ratione si liceat effugere, quiduis etiam manifestissimum pernegare licebit. Ceterùm de morbis illatis, & morborum curationibus dubitari meritò poterit, an naturaliter procedant, cùm anteà diximus, Dæmones substantias corrumpere nô posse, quin ad id medijs vtantur naturalibus: siquidem hoc solius est infinitæ substantiæ, vt quid absq; medijs fiat. Ad substantiarum verò generationem & corruptionem media Deus nulla, præterquam naturalia, cõstituit. De Duffo rege Boetius lib. II. histor. Scot. historiã refert, quam Cardanus satis ineptè refutauit: mendacium

esse volunt, quod fieri non potuisse iudicent Cardanus & Vvierus, vt ex liquefacta ad ignem cera veneficarũ, Duffus rex tabe consumtus enecaretur. Quis adeò mentis impos fuerit, vt hanc vim ceræ liquefactæ tribuendum esse iudicet? De medijs magicarum artium quid sentiendum sit, postea dicetur: hìc autem quæri debet an Diabolus Duffum regem modo præternaturali tabe cõsumere potuerit, causis nimirum & symptomatis, quæ præter naturalem tabis rationem existant. Duffus rex absque vllo bilis, aut pituitæ, vel alterius humoris noxij signo, vel læsi temperamenti, noctu perpetuis vigilijs, sudoribus, & dolore conficiebatur: integer erat arteriarum motus, sensuum actiones illæsæ, & frequẽtior appetitus. Quibus vtique signis docetur, nequaquam naturalem fuisse morbũ. At verò non ob id existimauerim esse mendacium, quod hic de Duffo scribitur: Diabolus enim morbos complures inferre potest, quorum nobis incomperta est ratio. Potest autẽ quod subtilis existens, facilè corporis partes vniuersas peruadat, quas constringat, diuellat, aut aliter excruciet: viscerum quoque actiones ad vitam sustentandam necessarias inhibere potest, vt paulò pòst de Magorum incantatione dicetur. Quin & tetro halitu, varijsque venenis nobis incognitis pulmones, aliásue corporis partes inficere potest, vnde morbi præter naturalem modum exoriuntur. Sed corporis tamen corruptionem inducere nequit, nisi mediante natura: cùm enim gladio vita abrumpitur, mors hæc propriè corruptio est, sed tum modo, cùm corpus emortuum in aliam cõuertitur substantiam, aut computrescit. Cæterùm id etiam à nonnullis in dubium vocatur, an Dæmones morbos, quos ipsi non intulerunt, curare possint: hoc negant aliqui, nullis tamen rationibus, aut certè leuissimis. Ad hanc rem confirmandã hoc argumẽtum nonnihil ponderis habere poterat, quòd morborum remedia causis eorundem oporteat esse contraria: nec curari possint naturaliter, quæ causas habent præternaturales: vt eadem ratione conuinci posse videatur, morbos, qui naturalibus ex causis orti sunt, saltem medijs discuti posse naturalibus. Vtut tamen philosophemur, id quotidiana docet experientia, nonnullos esse Medicos, qui magicis artibus, magno multorum stupore morbos curent, quos ipsi Dæmones nequaquam induxerunt. Sed ad hoc, inquies, naturalibus vtuntur remedijs. Id quidem inficiari non

non possumus: quandoque tamen absque medijs curant, & interdum etiam medijs vtuntur, quæ Dæmonum afflatu magis, quàm insitis à natura viribus morbos propellũt. Etsi verò morbos naturaliter illatos, remedijs oporteat discuti naturalibus: applicationis tamen modus, quo morbi naturales à Dęmonibus curantur, talis esse potest, qui nostras superet vires. Calculum (exempli gratia) qui maior fuerit vrinæ ductibus, confringendum esse nouimus, vel aliàs magna vi opus esse vt extrudatur: si neutrum, vel ob magnitudinem, vel ob duritiem, vel ob ægrotantis imbecillitatem adhibetur, remedijs fieri nequeat, morbus methodicis Medicis censebitur incurabilis, quem Magi tamen facilè Dæmonis ope discusserint: is enim cùm singulas corporis partes citra impedimentum permeet, quid obstiterit, quo minus lapidem etiam durissimum contere re possit: De cæteris idem esto iudicium. Veruntamen, vt aliâs diximus, Dæmonum limitatam esse potentiam, id nunc etiam obseruandum fuerit: non enim quosuis morbos absque discrimine curant Cacodæmones, vt paucis ostendemus. Morborum curatio vel naturalis est per alterationem, aut generationem: vel violenta per ablationem eorum, quæ præter naturam in corpore continentur, aut restitutionem eorum, quæ dislocata sunt: vel diuina, quæ substantias immutat modo supernaturali. Diabolus equidem vsu naturalium medicamentorum, quæ nobis incognita sunt, & violenta curatione multos curat morbos, qui nobis sunt incurabiles. Sed tamen alia est morborum curatio, quæ solius est Dei, vel eorum, quibus ex singulari gratia concessum est diuinitùs: vt si pars aliqua vel amputata, vel corrupta fuerit, aut emortua, nulla Dæmonum ope restituetur. Notus est in Heluetia Magus, qui se gloriatur membra penitus comminuta æquè facilè restituere posse, atque si leuiter saltem essent contusa. Sed vereor, ne vana sit arrogantia. Porrò maximè admirãda sunt ea, quæ pręstant incantatione Magi, dum corporũ naturalium, aut animalium actiones præpediunt: vt Faustus, qui rusticis ebrijs, & nimiopere vociferantib. ora distenta ligauit, vt taciti consisterent. Sic quandoq; Veneris opus inhibetur: ignis ligatur, vt vrere non possit: sanguis profluẽs sistitur. Animalia, vt talpæ, serpentes, aut aues coguntur: vulnerantium vis impeditur, ne vulnus infligere possint. Ad eundem modum ligantur mercatores, lusores ad

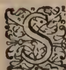
lucrum, fures aut latrones, fulmina, &c. ad securitatem, & alia plurima, quæ partim ementita, partim ludicra existimat esse Vvierus, vt ad illusiones, aut impiam crudelitatem potiùs, quàm ad vera miracula referri debeant. Sed vereor, ne dum volumus esse creduli, vitium non effugiamus incredulitatis. *Idem.*

DE SECRETIS LIBER III.

Præcedentibus libris duobus de Deo, Homine, Natura, & Angelis breuiter à nobis actum est, & ea quidem ratione, vt in his secreta exposuerimus, quæ contemplatione, non autem externa operatione noster assequitur intellectus. Cùm nunc igitur ordinis ratio postulet, vt ea quoq; tradantur, quæ non sciendo, sed sciēter operando, arte nimirum dextra sic efficiuntur, vt plurimis ignorata meritò secretis annumerari possint, ob id hoc libro de præcipuis mundi partibus, Cœlo nimirum, & Elementis acturi sumus, sequentibus verò libris ea, quæ in hisce partibus continētur, expediemus.

DE ARTIS. CAP. I.

De Sole, & Luna.

SOL proprij ignis siccitate humidam substantiam exhaurit. Luna verò per seipsam humectans, conuenientem iuxta sese mixturam & temperaturam operatur. Sotion illunes appellat dies, à Luna vigesima nona, vsque ad secundam, ijdem interlunares, & silentis Lunæ ab alijs appellantur, in quibus sub radios Solis Luna occultatur, & hominibus non apparet. *Ptolomæus.*

Fortuna cuiuscunq; anni quomodo coniectari liceat.

Fortuna cuiuscunque anni ex astris coniectari facilè licebit, si XII. XIX. VIII. IIII. ac XXX. præcedētes quis considerauerit,

ſiderauerit, & ad præcedentis anni conditionem comparauerit. Exemplum: Volo ſcire, quæ conditio futura ſit anno 1554. inchoante mihi 24. die Septembris, vſque ad annum 1555. eadem die. Primùm conſidero annum 1542. & eo anno feci iter nulla cauſa, ſuſcepi filium, fui infortunatus in lucro cauſa mea, non quòd multi non me quærerent: edidi quædam: igitur cùm nunc non habeam vxorem, reliqua omnia proportione habita correſpondebũt. Similiter conſidero annum 1535. in quo fui infeliciſſimus, vt vnquam in vita: triſtis, anxius, cum timore, paruo lucro. & ita comparabo hunc annum anno 1553. ſicut annum 1535. anno 1534. in quo fui ſatis fęlix. Idem ego faciam de anno 1546. in quo habui augmentum lucri, ſed anxietatẽ magnam, & oppreſſus fui multum: ſimiliter ad annum 1550. me referam, in quo fuit etiam anxietas magna, & ita ad annum 1524. in quo ſuſcepi in fine anni honorem cum contentione, ſine vtilitate, & cum anxietate magna. Cauſa verò horum eſt XII. quia Iupiter redit ad eundem locum in natalitio die, & completur ordo XII. ſignorum in proceſſu: & Ptolomæus multum tribuit huic reditui: nec eſt veriſimile, quod tantùm tribuerit huic circuitui locorum principalium, niſi id experimentis multis comprobaſſet: ideò hic circuitus eſt potentiſſimus, & ſignificat ſupra vitam, honores, & diuitias, ac magiſtratus principaliter. XIX. eſt, quia Luna redit ad eundem locum fermè, & quandoque etiam Mars, & ideò ſignificat ſupra corporis ſtatum itinera & fortunam, animiq; qualitates ſenſusque. Octauo anno redit Venus ad locum ſuum, ideò ſignificat gaudia, dona & filios, conuerſationem cum mulieribus fermè ſimilem (vt dixi) comparando tamen ſemper ſtatui præcedentis anni: nam nec cæcus videbit, nec pauper ditabitur, ſed omnia habita proportione ſunt metienda. Quarto anno redeunt loca aphetica ad trigonum ſuum: quod etiam contingit octauo anno: ideò quartus eſt imbecillior, & hoc proceſſu, propter motum etiam Solis aſcendens, & cuſpides ad idem redeunt: ideò tales anni magnam habent ſimilitudinem cum ſuis correſpõdentibus, in omnibus: non tamen adeò exquiſitam, vt octauus, & multò minus quàm duodecimus. Sed trigeſimo anno Saturnus redit ad ſuum locum, ideo ſignificat eaſdem actiones in laboribus, & cultu rerum ſtabilium. ſed hæc ſimilitudo eſt valde parua, propter ætatum mutationem. Hæc

autem non sunt semper vera, sed vt etiam omnes aliæ regulæ rerum naturaliũ, & eò magis, quòd directiones perturbant omnes istos ordines. Sed directiones significant vnam rem tantùm, & non abrumpunt, nisi ordinem duorum annorum, non reliquorum. *Cardanus.*

Quomodo interdiu astra contueri liceat.

Omnibus iam est planum, exiguum lumen potiori, vividioriq; propinquũ euanescere. Si facem, vel flammam aliquam luculento apposueris Soli, dissipatur lumen, & marcescit. delitescunt interdiu stellæ Solis fulgore nimio, quum æquè diu noctuque splendeant: eas igitur intuituri remedio non fuerint destituti. Die magno Solis defectu cum lumine orbatur, & profunda tegitur caligine terra, nec oculi offenduntur luce, sideribus cœlum disseminatum conspicitur: quod suis accidisse temporibus Thucidides memoriæ mandauit, nostroq; sæpe patuit æuo. nec oculi solum vehementi caligini luce, sed offenduntur, vt de Xenophontis militibus legitur, & de Dionysio Siciliæ tyranno, qui splendidissima luce, carceribus tetris obductos occœcabant: cùm enim oculorum acies obsidere Soli nequeant, nec ferat, hebetatur illicò, quique fuerint aliqua conspecturi, ad cilicia manus obtendunt, vel propugnaculum aliud. Hinc auspicamur: qui ea conspicere affectabit, vti è Galeno, & Philopona docetur, in præaltum descendat puteum, vel huiusmodi simile, vt per tenebras multumq; interuallum cœlũ contueatur, serenum vtique, nec obtectum nebulis inconniuentibus oculis, & sine nictatione clàm intueatur astra, & lucentia. Plurimæ enim ibi tenebre (noctis instar) visum congregant, nec à lumine superfuso dissipari sinunt. non id tamen periclitaberis Sole meridianũ occupante: magno enim impedieris lumine: & si profundiùs descendas, clariùs conspicies, & celeriùs: sin minus, obscuriùs & tardiùs.

Si profundo cæcoque aliquis demersus antro, in Sole candelam ardescere conspiciet, quod tamen splendidissimæ lucis occursu repentino non euenit, quia à maiori Solis vetatur lumine. Sic quamplurimos haud minimè auctoritatis viros hallucinatos reperi, vti sæpe legisse, & audiuisse memini, si diu astra conspectari nequeunt, tale ea contemplari aggrediũtur artificio. Speculo aquæ immerso in meridie cœlo stellas se contueri fixas credunt, ostenduntque. Perpendiculares enim Solis radij in aquæ superficiem

ficiem incidentes, ſpeculum obliquè feriunt,ex cuiuſmet ſuperficie ad ſpectantis oculos bene locatos intorquentur, Solisq; repræſentant figuram: at radij obliquè aquam percutientes, inde refracti ſpeculum & viſum feriunt. videbitur eiuſdem figuræ, & minor, propter denſioris medij refractionem, aſtrumque videre putabis, Solis corpus inſequens, quod patet in Opacis. Ideo Stilbon illud putant multi, quum parum à Solis corpore recedat, eumque ſemper conſequi conſpiciunt. Canicula aliqui ſidus, & æſtiuis ideò diebus viſere properant: quod ſi minus demonſtrationi fidem adhibes, ſed experientiæ ſenſuique magis credis: verùm illius in æquinoctiali requirite interuallum, nec eandem ſemper reperies diſtantiam, vt nunc remotiora, nunc verò propinquiora ſidera videātur: quod ſpeculo eandem ſemper diſtantiam monſtrat, ſi æquè appoſueris: non tamen inficior tali ope non modò orientē, occidentémue Solem, ſed meridianū occupantem liberiùs nos poſſe contueri: prætereo luminarium defectus. Cùm enim oculi imbecilli, cominus Solem conſpicere non ſuſtineant nimio lucis ſplendore, ſic clara luce, robore nullo, ac diſci cernes ſimilitudine, nec minus nigro panno, vel papyro, paruo foramine peruio. *Ioan. Baptiſta Porta, de Magia naturali.*

DE IGNE. CAP. II.

Candela inextinguibilis.

Candelam inextinguibilem ſic facies. Imple cannam puluere ſulphureo, & panniculis minutiſſimè factis. Dein de cera quidquid id eſt inueſtito, ac incendito, multo flabello, aut vento non extinguetur. Præterea ſi ex libra vna ceræ, & vncijs duabus viui ſulphuris, calcisque viuæ tantundem, addita olei nucum vnciola, formetur candela cū bombace, & in aquam mittatur, vbi primum calx ardere incipiet, reliquas materias ignis ſeminaria agnoſcentes, ad eundem incendij actū promouebit, etiā in medijs aquis. *Antonius Mizaldus lib. Arcanorum memorabilium.*

Candela ſub aqua ardens.

Longum habeto vas, & capacitatis non incommodæ, ori lignum applicetur, quo ardens candela inſideat immobilis, & inuerſo vaſe lumen fundum feriat, ſic totum aquis penitus immergas, nec ſubintrabit aqua, cū aere re-

pleatur,& sub aqua ardebit multum secundum vasis capacitatem. *Io. Baptista Porta.*

Candela mirabilis.

Referunt, quòd si partem vnam halinitri sumseris, addiderisque thuris, olei communis,& lacti lathiridis quintam singulorum partem, decimam sulphuris, ceræ dimidium, candelam conficies, quæ calore, odore, motu, ac strepitu erit admirabilis. Alij verò calcæ dimidium corticis oui implent, partemque pyrij pulueris supra addentes, cera concludunt, imponuntque aquæ frigidissimæ: nam persæpè ignis accenditur,emicatque flamma. *Card. de varietate.*

Faces, quæ ventis non extinguantur.

Earum ellychnium salnitro ebulliunt & aqua, & exiccatum sulphure & ardenti madefaciunt aqua, inde candelas hac efficiunt mixtura: constat enim sulphure, inde caphuræ, & terebinthinæ resinæ medietate, colophoniæ duplo, ceræ autem triplo, quatuor efficiunt candelas: eas componunt simul, in medio autem viuum sulphur injiciũt,& pertinacius omnibus resistit. Si candelam aliquam niue circumtexeris, & incendes,in niue flamma ardere videbitur. *Alexius.*

Candela, quæ nequeat extingui.

Multa sunt mirabilia,quæ tamen cùm noueris causam, cessat omnis admiratio: veluti sulphur cum cera æqualiter dissolutum, eam reddit inextinguibilem: oportet autem sulphur valdè purum esse. Similiter candela sulphuris puluere tũ carbonis oblita in aqua mergatur hyemis tempore,ex superiore parte contecta papyro, suspendaturq; vbi gutta cadit glacie, circumdabitur glacie crassiore,ardebit tum accensa, magnoque miraculo glacies astantibus ardere videbitur. *Card. de subtilitate.*

Ignes, qui aqua non extinguuntur artificiosi

Aqua solet vehementes accendere ignes, quoniam humidum ipsum,quod exhalat,pinguius redditur, nec à circumfuso fumo absumitur, sed totum ignis ipse depascitur,quo purior inde factus,& simul collectus à frigido alacrior insurgit, vnde etiam ignes, qui aqua excitantur, & accenduntur. constat autem pice nauali,& græca,sulphure,vini fece, quam vocant tartarum, sarcocolla,halinitro, petroleo. Relatum hoc ad Marcum Gracchum. Additur igitur calx viua duplo pondere, & cum ouorum luteis pariter

titer miscentur omnia, & in fimo equino sepeliuntur.

Aliud.

Sulphurei olei, petrolei, iuniperini olei, & halinitri æquales singulorum partes: nigræ picis, pinguedinum anseris, & anatis, stercoris columbini, liquidæ vernicis, rursus singulorum tantundem: asphalti partes quinque: excipe ardentes aqua, & in fimo equino sepeli.

Aliud etiam.

Vernicis liquidæ sulphurei olei, & iuniperini, & olei lini, & petrolei, & lachrymæ laringæ partes æquas singulorum, aquæ ardentis tres ac mediam, tum halinitri, ligni laurini sicci, in puluerem redactorum, quantum sufficit, vt omnia simul mixta luti spissitudinem recipiant. Hæc omnia vitreo vase excipe, & in fimo equino tribus mensibus sepeli. Si igitur ex his pilæ lignis hæreant, sponte imbribus accenduntur: sed hoc non omnino semper euenit. Illud autem semper euenit, vt iam accensus nullis aquis extinguatur. Puluis autem, qui facilimè ardet, & cuius flamma vehementer vrit, constat pyrio puluere, & tertia sulphuris ac græcæ picis parte. *Card. de subtilitate.*

Ne quid igne comburatur.

Si icthyocollæ & aluminis æquales partes acceperis, ac inuicem miscueris, hisque acetum superfuderis, quicquid ea miscellanea illitum in igne proieceris, non comburetur. Et si trito maluauisco, cum ouorum albumine manus illeueris, atque alumen superinduxeris, ignem absque læsione tractare poteris. *Albertus magnus.*

Ignea mixtura, quam Sol accendere potest.

Maximè autem feruentis in meridie, & id præcipuè illis regionibus, vbi Sol flagrat, vel sub caniculæ ortum, nec aliunde euenit, nisi accendibilium rerum compositione, hanc tamen sedulò parabis, qualis est, quæ ex his constat: caphura paretur, inde viui sulphuris, terebinthinæ resinæ, iuniperi, & vitellorum ouorum oleum, pix liquida, colophonia, in puluerem redacta, salnitrum, & omnium duplum ardentis aquæ, arsenici, & tartari pusillum. hæc omnia benè tusa, & remixta, vitreo condas vase: quod per duos menses obrutum immorari oportet, fimum semper innouando, & renitiscendo, eodemque, vt docebimus eliciatur aqua vase. hæc inspissetur, vel nostro puluere, vel stercore columbaceo, & tenuiter cribrata, vt fti gmenti formam habeat, ligna delinito, vel aliqua combustibilia

& æstiuis Sole vtitor diebus. Hæc omnia Marco Graccho ascribitur. Vim retinet comburendi maximam columbaceum stercus. Refert Galenus in Mysia, quæ est Asiæ pars, sic domum conflagrasse: Erat proiectum columbaceum stercus, in propinquo fenestram tangebat. vt iam contingeret eius ligna, quæ nuper illita resina fuerant, cui iam putri, & excalfacto, & vaporem edenti, media æstate, cùm Sol plurimus incidisset, accendit resinam, & fenestrã. hinc fores aliæ resina quoque illitæ, ignem concipere, & ad tectum vsque submittere incipiunt: vbi autem à tecto semel est accensa flamma, celeriter in totam grassata est domũ, cùm maximam habeat inflammandi vim. *Io. Baptista Porta, in sua Magia naturali.*

Faces, quæ ventis non extinguantur.

Pro itineribus fiunt faces, quæ ventis non extinguantur. Quod è sulphure euenit: difficulter enim extinguitur, vbi flammam concipit: vnde faces cera & sulphure vicissim oblinitis, & confectis, ventis tempestatibus innoxiè feruntur. Pro ducendis autem exercitibus, vel necessarijs rebus alijs, vtuntur tali: Earum ellychnium salnitro ebulliunt aqua, & exiccatum sulphure, & ardenti madefaciunt aqua, inde candelas hac efficiunt mixtura: constat enim sulphure, inde caphuræ & terebinthinæ resinæ medietate, colophoniæ duplo, ceræ autẽ triplo: quatuor efficiunt candelas, eas componunt simul in media, aut viuum sulphuræ inijciunt, & pertinacius omnibus resistit. *Idem.*

Igne vt quis non comburatur.

Belbinnus dicit, quando accipis albumen oui, & alumẽ, & linis cum eo pannum, & ipsum abluis cum aqua salis sicca, eum prohibet ignem comburere, Dicit alius, quando accipitur arsenicum rubeum, & alumen, & teruntur, & conficiuntur cum succo semper viuæ, & felle tauri. & linit cum eo homo manus suas, deinde accipiet ferrum ignitum, non comburit ipsum. Similiter si accipiatur ex magna & alumine iamenti & talo, & aceto forti, & althea, & contriueris ea contritione bona. & linias cum eo manus, non lædit eas ignis. *Albertus Magnus.*

Lampas mirabilis, in qua apparent res quantitatis terribilis habens in manu virgam & territat hominem.

Accipe ranam viridem, & decolla eam supra pannum exequiarũ viridem, madefac ipsum cum oleo sambucino, & pone

& pone ipſum liciniũ, & illumina cum eo in lampade viridi. Nam tu videbis nigrum ſtatum, inter cuius manus erit lampas.& mirabile. *Albertus.*

Ignis mixtura, quæ ſub aqua ardeat.

Puluis primò paretur pyrius (vt dicunt) ad bellicas machinas: quibus ab ardenti, quaſi bombo, nomen bombardarum eſt inditum, hic mixtiones horũ ſubintrat omnes, vtpote baſis & fundamentum: cui adijciatur tertia colophoniæ pars, communis oliuarum olei quarta, ſexta autẽ ſulphuris, ritè permiſceantur: ex omnibus reſiccatis periculum ſumunt, ſi valentius vritur quã quæritur, colophoniæ & ſulphuris, ſi remiſſius pulueris dicti pluſculum ſuggeratur, horum mixtura in ſtramentis, & linteis obuoluatur pannis, vel loculis ex ijs cõfectis ſtrictius quàm poſſit, inde funiculis, & ligaminibus obuolutam feruẽti immergunt pici, & reſiccari curant, ac denuo ſtraminibus munientes, illiniũt pice, vt eam ab aquæ humiditate tueatur, nec ignis vi diſrumpi ſinat. vbi autem ritè fuerint inſolata, paruo foramine peruia, ignẽ immittũt, & ardere incipiente, paulò morãtur tempore, tum proijciunt in aquã, nec ſe ab ea extingui ſinit: nunc fundum, nunc aquæ ſuperficiem petens, & in ea obuoluitur. Nec diſplicet, vt naphtã adiungant ijs, quã petroleum vocãt: rapaciſſimus enim ignis eſt, eoq; longè viſo diſſilire cogit, vt Magnes ferrum, & comburitur. Multumq; bitumẽ hoc in aqua ardet, quod à natura artifices mutuati ſunt, nec balneorum ſemper ebullientium alia reddi poteſt ratio, niſi quòd bitumine intus ardeant, & aqua depaſcuntur, quæ continuæ ſit cauſa ebullitionis. Bellica ſæpè inſtrumenta huiuſmodi compoſitionib. replentur, inde igneas quaſdã emittunt pilas eminus, & diſrumpuntur; quas ſic parant: Puluerem hunc obuoluunt ſtupa, ac mixtura quam diximus, illinunt, & implicãt, & concauas machinas replent puluere, pilis, & mixtura viciſſim inſperſis, igneq; admoto, in hoſtiũ congreſſib. pilæ per aera proijciũtur accẽſę. Quod olei vicẽ expleat, & ardẽtius exuratur, immittunt aliqui ſuillũ adipẽ, anſerinũ, ſulphur ignẽ non expertũ, quod Græci vocant ἄπυρον, ſulphureum oleum, & naphticũ ſalnitrũ ſæpè purgatum, ardentem aquam, terebinthinam reſinam, liquidam picem, quã omnes kitram vocãt, vulgo dictam liquidã vernicem, vitellorũ ouorum oleum, & aliquando, vt molẽ his addat,

& liquida inspisset omnia, lauri scrobem immiscent: ijs vitreo vase occlusis, illud sub fimo condito, per menses duos vel tres, alternis semper denis diebus innouando fimum, remiscendo, exemtæ inde compositioni, si ignem adieceris, ardere non desinit, nisi tota fuerit absumta: aquę enim dispersione non restinguitur, imo accenditur: veruntamen luto, terra, puluere, & omnino quibusuis aridis suffocatur, si cassidi, clypeo, & armatis hominibus inieceris, igne candentes reddit, vt comburi cogantur, aut arma exuere. Aliud tradimus quod est valentioris operationis: Terebinthinæ resinæ, picis liquidæ, & vernicis inde picis; thuris & caphuræ partes potiores, viui sulphuris sesquitertium, salnitri purgati duplum, ardentis aquæ triplum, & tantundem naphtici olei; sed salicis pollinis carbonū pusillum adijcias. hæc simul conficiantur, & in globulos effingito, vel ollulas reple: sic exurit; vt extinguere sit vanum. *Porta.*

Ignis esca.

Fomes ex minima causa, ignem concipiēs (escam vulgares vocant) sic fit: Fungi arborum maximi, exactè à lignosa parte mundantur, ac sic lixiuio longo tempore decoctos siccari facies, ac cuilibet libræ ipsorum addes sulphuris vncias duas, salis nitri vnciam mediam: ac sic lixiuio cousque incoques, donec absumatur lixiuium, siccatosque in Sole, rorabis aqua vitæ (alij appellant ardētem) siccabisque denuo: quanto frequentius efficies, eò meliores euadent: seruantur aut olibano, vel vulgari sandaraca. Aliud eò longè paratu facilius: sed minus concipit, & si multum satisfaciat. Lintea è gossipio, præcipuè nigra, leviter combure, & dum comburuntur, suffoca, & serua. *Cardanus de varietate.*

Ignem trahentia.

Heraclitus professus est, omnia fieri per litem & amicitiam. Sic naphta trahit ignem, prosilitque in eam vndecunque visam: similiter aproxis herbæ radix, à longinquo attrahit ignem, vt naphta. *Cornelius Agrippa de occulta Philosophia.*

Ad ignem Sole accendendum.

Ignis ex rotunda vitri phiala, aquæ plena & immobiliter Soli opposita, facilè excitari potest. Cùm enim directè Soli obijcitur tetro in linea amphoram pertranseunte; obiectum illi fomentum combustibile; ignem ex radijs multipli-

multiplicatis & addensatis, leuiter concipit; non sine spectantium miraculo, qui ex aqua ignem excitari vident. *Io. Baptista Porta.*

Mixtura, quæ aqua accenditur.

Si vis facere imaginem aliquam hominis, aut alterius; & quando ponitur in aqua accenditur, & si extinxeris eam, extenuetur. Accipe calcem non extinctam, & permisce eam aliquantulo ceræ, & oleo sesamino, & naphta. id est terra alba, & sulphure, & fac ex illo imaginem: nam quando tu roborabis aqua, accendetur ignis. *Albertus.*

Ignis, qui sputo accenditur: furibus atque latronibus maximo vsui.

Recipe, Olei sulphurini
Laricini
Cedrini
Picis liquidæ
Salis petræ Vnc: xvj. } ana. Vnc: xiiij.
Salis ammoniaci
Vitrioli
Tartari calcinati. } ana. drach: viij.
Magnetis calcinati
Calcis viuæ ex silicibus fluuialibus } ana. Vnc: v.
Sæui
Adipis anatis } ana. Vnc: vj.

Aqua vitæ cooperta omnia sepeliantur in equi ventre per menses tres. Quarto quoque die conturbantur: tum igni decoquuntur, quoad abeat liquor, & remaneat fex. Ea vase rupto extrahitur, ac teritur. Hoc aspersa puluere si aqua perfundatur; igne concepto ardere. *Scaliger.*

Vt elychnium pares, quod non absumatur.

Alumen plumæ in elychnij modum secato: id in oleum immittito, nec vnquam consumetur. *Nostradamus.*

Lapis, ignem fricatione reddens.

Recipe Styracis calamitæ
Sulphuris
Calcis viuæ
Picis } ana. drach. iij.
Calphuræ dra: h. ?;
Aspalathi drach. iij.

Pulueriʒatā ponantur in vaſe terreo, optimè clauſo ad ignem, donec in lapidem conuertatur, qui panno aliquo fricatus, accenditur, ſputo verò extinguitur. *Ruſcellus.*

Candela, quam ventus extinguere non poſſit.

Elychnium ſumito, ſulphur viuū pulueriʒatum ei linteolo obuoluas, dein cera candelam conficito. Accenſa nō extinguetur dum eius tantillum ſuperfuerit. *Noſtradamus.*

Ignis ferrum detrahens, inuentum filij Amram.

Recipe Picis liquidæ
Gummi iuniperi
Olei è lachryma terebinthi
Olei ex bitumine
Olei de ſulphure
Olei de nitro
Olei ex ouorum vitellis
Olei laurini } an. partes ſenas.
Pulueri lauri ſicci
Caphuræ } ana. in aquæ vitæ macerati partes 14.
Salis petræ, ad pondus omnium.

Indita in vas vitreum oris anguſti, bene lutato, & obturato, infodiantur in ventre equino per menſes ſex. Quarto quoque die agitentur: deinde diſtillentur in Seraphino. *Scaliger.*

Alius.

Recipe Recrementi lachrymæ laricinæ quo reſidet ex olei deſtillatione
Olei eiuſdem
Picis liquidæ
Picis cedri
Caphuræ
Bituminis
Mumiæ
Ceræ nouæ
Adipis anatis
Stercoris columbini
Olei ex viuo ſulphure
Olei iuniperini
Olei laurini
Lini
Canabis } an. ℔. ſ.

Petrolei

Petrolei
Philosophorum } an. ℔. ſ.
Vitellini
Salis petræ lib.x.
Salis ammoniaci vnci: vij

Imbuantur aqua ardenti omnia ita, vt cooperiantur, tum ſepulta in equi ventre tertio quoque die, & lectus renouetur. Poſt hæc extrahatur anima Seraphino: quam ſpiſſabis bubuli ſtercoris puluere tenuiſſimo. In hoc Semimaurus ille canit miracula. Vel Solis radijs ignem concipere Neq; id, in quo eſt vrere, ſed admota ſola vrina, aut aceto extingui, iniectáue terra ſuffocari poſſe. In ipſa aqua inuictum pertinaciter ardere: tantũ abeſſe, vt ab ea quicquam patiatur. Hos ignes in vaſa coniectos etiam nunc in hoſtes iaculantur. Id vaſis genus apud veteres Græcos ἀσσό-χ⊛ dicebatur. *Scaliger.*

Ignis inextinguibilis.

Recipe Vernicis, qua coria inaurantur, lib.x.
Sulphuris viui lib. iiij.
Olei reſinæ lib.ij.
Salnitri lib.j.s.
Olibani lib.j.
Camphuræ vnc. vj.
Aquæ vitæ optimæ vnc.xiiij.

Miſceantur omnia optimè ad lentum ignem: & fiet mixtura, qua imbutæ ſtuppæ, & in ollas poſitæ, atque accenſæ, ignem inextinguibilem reddunt, quocunque fuerint proiectæ. *Fiorauantus.*

Ignis inextinguibilis.

Recipe Vernicis ſupradictæ lib.xij.
Olei reſinæ } ana.lib.j.
Olei ceræ
Olei terebinthinæ vnc.viij.
Sulphuris viui lib. ij.
Salnitri lib. iiij.
Camphuræ lib.j.
Aquæ vitæ lib. ij.
Picis græcæ puluerizatæ lib.iij.

Miſceantur ad ignem lentum, & fiat mixtura. *Fiorauantus.*

Ignem ex poculo aquæ pleno conspicere.

Recipe ouum gallinæ, à quo vitellum vnà cum albumine fuerit exemtum, & imple sequenti puluere. Accipe sulphuris viui, calcis viuæ an. q. sufficit, redigantur in puluerem, & in prædictum ouum ponito, foramen cera obturato. Cùm ignem ex eo videre voles, in poculum aquæ plenum ponito. *Fallopius.*

Ignem sub aqua conspicere.

Recipe Calcis viuæ
Sulphuris viui } an. q. s.
Petrolei
Ceræ } an. parum.

Misce: & in aquam ponito, *Fallopius.*

Ignem manu tractare.

Rec. Altheæ. q. s. misceatur cum oui albo, quo manus inungantur: & siccatæ ignem tractare poterunt. *Fallopius.*

Lapis ignem humido quouis extitans.

Magnetem lapidem in ollam, vel aliud consimile vas conijce, viua calce immersum: meliusque fuerit, si colophoniam adieceris cum calce pari: cùm vas expleueris, figulari creta circumlinito spiramento fornaci inditur, donec percoquatur: inde detrahatur, & in vnam ollam conijciatur, creta denuo illita imponatur fornaci, alterius eadem prosequendo, dum vehemēter inalbuerit, & rorefiat: cum opus fuerit, aqua vel saliua superinfusa flammam elleuabit: qua sopita, loco calido ad vsum recondito. *Porta.*

Alia faciendi ratio.

Si viui sulphuris, salnitri vocati repurgati pari pondere, caphuræ duplum, nouæ calci addantur, ac omnia mortario conterantur vsq; adeò tenuia, vt in auras euolare possint, simul stucto linteolo deligata conuoluantur testacco vase clausa, supeullita argilla, feruenti deficcentur Sole, figulorum imponatur fornaci: cumque figulinū vas fuerit excoctum, in quo maxima est adhibenda diligentia, in lapidis duritiem coeunt, & redigantur, extracta ad vsum ministrantur. *Idem.*

Aliter.

Sumatur Magnetis lapidis prænarrata calx, salnitri sæpè pur-

pè purgati quadruplum, ęquali pondere caphura, viui sulphuris ignem nondum experti, & terebinthinæ resinæ oleum. & vini fecis concretæ, quas semper tartarum vocabimus posthac, hæc omnia mola vel pila trita cribrentur: quæ infracta supersunt denuò terantur cribrenturque: insuper austeri vini ardentem aquam paratam habeas, eamque infundas, vt supereemineat, vitreo vase condito, & operculato, ne halitum expiret, fimo supponatur duobus, vel tribus mensibus, denis vicissim diebus innouando, donec mellis crassamentum imitetur, nec vllum diuisionis iudicium præbeat, flagranti inde carbone infervescat, dum humiditas omnis euolet, & penitus siccata in lapidem coeat. Si hoc cognoueris, vas frange & exemtam iterum terito compositionem, aqua vel humore aliquo leuiter superinfuso, flamma erigetur, & inter omnes principem hæc sibi vendicat locum. *Ioan. Baptista Porta.*

Ignis volans.

Accipe libram vnam sulphuris, libras duas carbonum salicis, libras sex salis petrosi: quæ tria subtilissimè terantur in lapide marmoreo, postea aliquid posterius ad libitum in tunica de papyro volanti, vel tonitruum faciente, ponatur. *Albertus.*

Vt ignis Crystallo rotundo accendatur.

Si sphærula perfectè rotunda, vel si planum vitrum pateretur, vti specillum, & aliquantulum Soli oppositum retrò partem in aduersam radios vniens, vstulat. tandiu enim materiam illam ignium conceptricem remouebis, & appropinquabis, dum radiorum reflexorum conum inueneris, inde paululum immorando. ignis emicat inde. & præcipuè mirabimur, si parua magnæ extet sphæræ portio. Medici tradunt, quæ in corpore vrenda sunt, non vtilius posse, quàm crystallina pila aduersus Solis radios opposita. *Porta.*

Candelas vt vnico filo accendas.

Multas candelas vnico filo accendes, si prius aqua madefactum sulphuræ & auripigmento cum oleo dissolutis illinas: sed vtrumque purgatum esse oportet: nihil enim vritur à tenui vel exiguo igne, donec aqua maduerit. *Cardanus de varietate rerum.*

Ligna, quæ attritu ignem concipiunt.

Quæ ligna attritu ignem concipiunt, sunt quæ maxi-

mè calida, vti laurus, rhamnus, ilex, & tilia. Menester verò morum addit: & conijciunt, quòd ascias ilicò retundant, & hebetent. ex his omnibus terebrum faciunt, vt attritu acrius resistat, & pertinacius opus expediat. conceptaculum verò ex molli, vti hedera, ferula, syluestri vite, & simílib. arefactis, & penitus humore omni exinanitis: ad summum ea deteriora ad ignarium vsum veniunt, & reijciuntur, quæ vmbrosis contectisque locis assurgunt. Et sic commodius expedies. nec referre arbitror, si laurum lauro, vel hedera enudata, ferulam ferula confricauerit, & quod præstantius est, fune super eam celeriter, & vehementer moto, & vbi fumum eleuabit, adiecto minuti sulphuris momento fomitem admoueris, vel arida nutrimẽta, quæ ex materia parabis aridi fungi; foliorum excocti velleris, circa tussilaginis radices reperti: ocius enim ignẽ concipiunt retinentque. Ex ignarijs olea vt inepta reijciuntur, pinguiori materia, & immodico humore referta. *Io. Baptista Porta.*

Ex carabe ignis quomodo fiat.

Et dixerunt, in Carabe, quando multum teris ipsum, & sufflas versus lampadem eum sufflatorio inflammatur ex eo ignis magnus, & ab eo nihil contactum comburitur. *Albertus Magnus.*

Ignem manu tractare.

Si vis portare in manu tua ignem, vt non offendat, accipe calcem dissolutam cum aqua fabarum calida, & aliquantulum magranculis, & aliquantulum maluauisci, & permisce illud cum eo benè, deinde line cum eo palmam tuam, & fac siccari, & pone in ea ignem, & non nocebit. *Albertus Magnus.*

Vt quis totus videatur ignitus.

Quando vis vt quis totus videatur ignitus à capite vsq; ad pedes, & non lædatur: accipe maluauiscum album, cõfice cum albumine ouorum, deinde line cum eo corpus tuum, & dimitte donec exsiccetur: & deinde line te cum alumine, & posteà pulueriza super illud sulphur subtile: inflammatur enim ignis in eo, & non lædit, & si facis super palmam, poteris tenere ignem sine læsione. *Albertus.*

Ignitus totus videri.

Prędicta vbi te liniueris mixtura, resiccari curato, & tri-

tum subtilissimè sulphur inspergito: flammã admoueas, vbi ardere incipiet, ignitus videberis totus. Si minus commodum fuerit sulphur, ardentis aquæ irroratus aspergine, quam diximus, ignem admoue, & aliquantulum sub ea tutus deges. *Io. Baptista Porta.*

Igne tueri aliquid, ne comburatur.

Ea considerato, quæ summè frigida obstupent, & subtilia sunt, & ob substantiæ connexionem ab igne non vincuntur, vti Amiantus lapis, quem palmeum alumen vocant, extincta calx, oui albumen, altheæ succus, hioscyamus, psylij semen: hæc cum succis permiscentur, dum linimenti speciem assequantur, inde manus oblinito, & illæsus ignem detinebis: non sic tamen, vt omnino tutus & intrepidus pertractare possis, vel per ignem ambulare, ex Animante lapide, mappæ texuntur: & si sordidatæ igni proijciuntur, candori pristino restituuntur. *Porta.*

Vt res in igne non comburatur.

Si vis vt res proijciatur in ignem, & non comburatur, Accipe glutem piscis partem vnam, & aluminis tantundem: illi permisceatur totum, & fundatur super ipsum acetum vini, & commisceatur cum eo quicquid vis: proijce in ignem, line cum hoc linimento, non comburetur. *Albertus Magnus.*

Candela pauorem inducens.

[redacted] *Idem.*

Vt homines in igne non comburantur.

Experimentum mirabile, quod facit homines ire in ignem sine læsione, vel portare ignem, vel ferrum ignitum sine læsione in manu. Accipe succum bismalpæ, & album oui, & semen psyllij, & calcem, & pulueriza, & confice cum illo albumine oui, succum raphani commisce, ex hac confectione illinas corpus tuum, vel manum, & dimitte siccari, & postea iterum illinas, & post hoc poteris audaciter sustinere ignem sine nocumento. *Idem.*

Vt filum igne non aduratur.

Cur filum ouo circumdatum, non ſolum in prunis, ſed nec in flamma ardet? quia non fit ignis, niſi calor ad ſummum deducatur: at ſemper prohibetur ab ouo, ne ad ſummum deducatur: quia ouum comburi non poteſt: at quod non comburitur, aliquo modo ſemper refrigerat, quod eſt maximè calidum. *Card. de ſubtilitate.*

Ignis, qui oleo extinguitur, & aqua accenditur.

Hîc ea ſunt conſideranda, quæ facilius in aqua ardent, vel in ea ſponte accenduntur, vti caphura, & viua calx. Vnde ſi cera, naphta, & ſulphure mixtũ compoſueris, ignemque concipiens, vbi oleum inieceris, vel cænum, extinguitur: reuiuiſcit enim, & maiorem concipit ignem, infuſa aqua. Hac fiunt compoſitione faces, quæ fluminum traiectu, & pluuioſis temporibus non extinguuntur. Narrat Liuius, vetulas quaſdam in eorum ludis, accenſis facibus ex his confectis, Tyberim tranaſſe, vt miraculum expectantibus, & cernentibus oſtentarent. *Io. Bap. Porta.*

Aqua ardens.

Vetus, validum, & nigrum vinum habeas: inde intus viuam immitte calcem, tartarum, ſal, viuumque ſulphur, vitreis chymiſtarum organis aquam exugito, hæc mirè ardet, nec ardere deſierit, niſi tota conſumetur, vel parum relinquat, ſi in patinam, vel aliud patentioris oris vas pones, & flammam admoueas, ilicò ignem arripit: ſi in murum proieceris, vel è feneſtra noctu, innumeris ſcintillis, & igniculis accenſum aërem videbis: ardet in manibus detèra, nec comburit multũ, id autem aduertito, ſi pluries diſtillabis, minùs ardere, id enim aceto contrarium aqua habet ardẽs. Si minus phlegmate redundet vis, ſpongiam oleo madidam vaſis ori in diſtillatione accommodato, phlegma autem penetrare nõn ſinit. *Idem.*

Flammam eminus proijcere.

Id commodè faciunt colophonia, thus, & ſuccinum præcipuè: nam ſi flammam concipit, in altum ſe tollit, eminus flammam emittens: ſi inter digitos candelam cõtinebis: in palma autem piſtum puluerem, dumq; proijcis, euolet puluis per candelæ flammam. *Idem.*

Ignis Græcus.

Ignem Græcum sic facias. Recipe sulphur viuum, tartarum, sarcacollam, picolam, sal coctum, petroleum, & oleum commune. fac bullire benè, & si quid imponitur in eo, accenditur, siue lignum, siue ferrum, & non extinguitur nisi vrina, aceto, vel arena. *Albertus.*

Manicæ metallicæ ad durissima igne colliquanda.

Vasa longitudinis cubitorum quatuor, aut saltem triū, latitudinis dodrantis, crassitudinis digitorum trium, in imo flexa, ac ad cubili figuram fermè formata, sine fundo, ex silice nigro maculis albis inspersо fiunt: in medio longitudinis foramen, atque in eo canalis ad vnguem collocatus, per quem spiritus follium intus feratur: in imo foramen, per quod liquata materia descendat. Ima pars vasis obstruitur, eo vt dixi relicto osculo, argilla & carbonibus tritis simul tusis, & in formam cæmenti ac tenaciorem redactis. Hæc sic disposita, à similitudine Manicæ metallicæ dicuntur. Implentur intus materia, quam liquare propositum est, atque carbonibus alternatim conclusus hic ignis summam habet vim, cunctaque necesse est, si non liquantur, vri. Non vulgaris vtilitas est spiritus, qui per canalem ex follibus intus immittitur: hic primò, quod palàm est, ignem accendit, & flammam suscitat, ipsumq; ignem cogit vehementius penetrare. Secundò cum frigidus sit, conceptum à metallo calorem cogit, ac intrò pellit, atque sic materiam, in qua est, dissoluit. Tertiò, si quid liquatum est, ne vratur, prohibet, caloremque mitigat. *Cardanus de subtilitate.*

Qui fieri possit latex in tenebris refulgens.

Tu qui præauidus ad lectionem rerum accedis, quas larga, eademque prodiga natura humano vsui liberaliter fœneratur, abditas, & delitescentes, eumque curat tenebris innoxium reddere (quod non est profectò aspernabile) ex ijs ingeniosè require, quæ præstare possunt. pleraq; enim habes, quæ in noctibus sensum feriūt, & cient, multa Aristoteles, multaque passim experientia demonstrat: seu bestiolæ, ex insectorum genere, quas Græci πυγολάμπιδας, Latini nitedulas, siue cicindelas vocant. Sunt fungi, capita & squamæ piscium, vt recentis trichiæ, & vulgò harenagi dicti. Sic miluus, siue miluago, quod oculi noctu

splendeat, lucerna dicitur. Pectinum vngues in tenebris igne lucentes, & in ore mandentium. Sic luporum, & ælurorum oculi. Estq; in Germaniæ saltu, in Hercinia, apparens volucris, cuius lucent pennæ ignium modo, earumq; splendore viatores, per innumeras illas solitudines, itinerum dubios moderantur euentus. Sic de spondilis, plerisque ostracodermorum generibus, vel super eos insidente musco. Aglaophotidis marinæ, & terrestris meminit Aelianus, tale nomen à splendore lucis inditum, aliaq; maris alumina animalia. Sæpè manibus marinam aquam exagitatam, igneis scintillis coruscantem vidimus. Narrat Iosephus vallem, in qua est locus Baraas, ex eodem radicis nomine dictus, igneo colore fulgurans. Sic nictegretum, cuius valdè miratus est Democritus. Iam quercus prearidi candicis, situque marcidi, argenteo noctu splendore ad spectu mouent, & vulnerât. Carbunculus in tenebris rutilat, aerem circumsecus pro corporis modo illuminando: & multa sunt quoq; noctu lucibilia, grauissimorum auctorum testimonio comprobata. At series admonet, doceamus inde humorem extrahere, ex quo latius diffusiusque proficiscitur lumen, & emanet, vt noctu videri possit. Iam infra patescit exemplum: Nitedulæ igneo multum colore coruscantes, inter omnia principatum obtinent. Nos earum caudam à corpore rescindimus: præcauendo, ne alieni quippiam nitidis partibus immisceatur porphyretico lapide terendo, diebus quindecim, vel pluscculis sub fimo vitro condimus: fueritque præstantius, ne latera contingant, sed pendeant: iam elapsis diebus, furno vel calentis aquæ balneo vase imposito, & accommodato, paulatim luculentum, & stillatitium laticem subiecta paropside recipias, ac pellucido crystallino orbe condito: sic conclauis medio, lucigena pendeat aqua, & aerem illuminabit, qui est circa illam, vt maiusculæ literæ noctu possint conspectari: dummodo à non magis splendido illustretur: sic enim illius penitus exiguum lumen exolescit, vt interdiu videri nequeat. Cui congener, nec multum dissimilis est aqua, ex dictorum piscium squamis sedulò extracta, quam sæpè separari vidimus, nec à prima ferè dignoscitur, eademque in reliquis parandi ratio iam patet, eisq; vtimur in dicendis. *Io. Bap. Porta.*

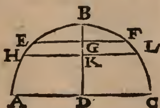
Aqua ardens.

Aquam ardentem sic facies: Accipe serpentinam, quam destilla-

destillabis per alembicum, velut aqua ardens exibit: etiam misce vino, aut cui vis, & accenditur, si appropinquas ei candelam. *Albertus.*

Comburentia specula.

Verum cùm duo videantur esse modi accendēdi ignem ex speculo: primus, vt omnes radij in centrum speculi incidentes colligantur in vno puncto per reflexionem, qui fit, cum cauo speculo sphærico. Secundus est, vt omnes æquidistantes colligantur, qui à Sole prodeunt, in punctum vnum, qui etiam fit parabile: extare de hoc libros Archimedis, vbi docet comburentia specula parabole cōstare, Franciscum Maurolicium Messanensem scripsisse, apud Conradum Gesnerum inuenio. Res autem sic se habet: Cùm superficies conum rectum secat, & superficies dimetiens æquidistat lateri trigoni inscripti superficiei conum per axem ex vertice secantis, superficies illa parabole dicitur, quę sit *A.B C* cuius recta à vertice *B.* diuidens *A.C.* rectam subiectum æquis lateribus, curuis *B.A.* & *B.C.* vocetur dimetiens *B D.A.C.* autem diameter. basis coni *K.* medium *B. D.* dico *H. K. L.* talem semper habere proportionem ad perpendicularem quamcunque ex latere super dimetiens venientem, qualis est ipsius perpendicularis ad partē dimetientis inter verticem & perpendicularem interceptam. Velut sit perpendicularis *F.G.* talem habebit igitur *H.L.* proportionem ad *F.G.* qualis. *G.F.* ad *G.B.* & vocabitur tunc *H L.* latus rectum, & omnes lineæ æquidistantes *B. D.* seu radij reflectentur in *K.* Est verò *H.L.* semper quadrupla *B K.* Sed si propositum sit facere speculum, quod procul comburat, qualem fecisse Galenus narrat Archimedem, qui hostium triremes deusserit: manifestum est specula, seu

à parabole sumta fuerint, seu à circulo, ac sphæra, maxima esse oportere, id est, portiones maximarum sphærarum aut conorum maximorum, parabolis partem non tamen maximam. Velut si ad *M.* passus extendere ignem libeat, circulum describemus, cuius dimetiens sit duo millia passuum, huius tātum assumemus portionem,

vt rotunditas nō lateat,partem scilicet sexagesimam,cui dimentientem pro altitudine in termino vno adjiciemus, & dimentiente fixo circumagemus circuli partem, quæ nobis portionem sphæræ describet: quam cùm expoliuerimus, ignem Soli exposita procul & validissimũ ad passus *M*. accendat. Nunc autem non adeò vtilis ob bellicas machinas: olim verò tutissima. Quæ verò à parabole procedit conflagratio, potentior est. Ea auem sic fit. Sit locus, qui comburi debet mille passibus distans. Facio *B K*. passuum mille, cui rectam coæqualem adijcio *K. D*. ipsi autẽ *B. D*. æqualem ad perpendiculum facio *B. A*. & ex altera parte *B. C*. æqualem *B. A*. & ductis *D. A*. & *D. C*. facio *D*. cẽtrum basis coni, & *A D*. axem: nam angulus *A. D. C*. rectus est, & circumuoluo *A. C*. vt fiat conus, & describetur circulus à linea *D. C*. tanquam semidiametro pro coni basi: hunc diuido duabus diametro ad rectos angulos se secantibus *C E*. & *F. G*. in centro *D*. Erit etiam vt *B*. punctus circumferentiam circuli describat circa conum, quæ sit *H. B* Duco igitur à vertice coni rectam ad extremitatẽ vnius diametri basis, puta ad *C*. & vbi secat circuli periphe riam, vt in *B*. ex illo puncto duco lineas rectas ad extremitates alterius diametri *B. F*. & *B. G*. superficies igitur, in qua est trigonus *B F G*. vbi secat, superficiẽ coni, facit duas obliquas lineas *B. F*. & *B. G*. quas ex chalibe optimo, ne flectantur, fieri oportet, assumpta tantùm parte, puta *B. L*. & *B. M*. æqualibus, quæ sunt latera paraboles. Inde assumes molẽ ex gypso *N* maiorẽ latitudine *L. B. M*. in vertice, quem sensim cotibus atteres, donec imposita parabole *L. B M*. circumuersaque vndique tangat, sineq; impedimento circumuertatur. Quod cum effeceris, huic moli vitrum candens aptabis,

ptabis, efficiesque parabolem, quæ à tergo super asperso plumbo radios omnes è Sole æquidistantes, qui omnium sunt robustissimi, in punctum K. id est passibus mille distantem reflectent, comburentque statim. Hæc autem ab Archimede planè demonstrata sunt, vt etiam Antonius Gogaua ad nos transtulerit. *Card. de subtil.*

Ignis ex aqua.

Vt ignis de aqua extra eat, testam oui accipe, & sulphur viuum tritum impone, & calcem, & claude foramen: & mitte in aquam, & intenditur, & dicitur, quòd si ponatur caphura super aquam, accenditur, & comburitur in aqua. *Albertus Magnus.*

[redacted]

Cand[illegible], quæ cùm acce[illegible], agitatur.

Si vis fa[illegible]m, vel licin[illegible], quæ cum accenditur agitat[illegible], & a[illegible]t: accipe cu[illegible] lupi, & cutem canis, & fac vtrisq; licin[illegible] & accende ipsum cum oleo oliuæ, & statim mouebit[illegible]. *Idem.*

Lumen pedere faciens.

Operatio lampadis est mirabilis, quàm si quis tenuerit, non cessat pedere, donec dimiserit eam: accipe sanguinem testudinis, exsicca ipsum in panno lini, & fac ex ipso licinium, & illumina ipsum in lampade, da ipsum cuiuis, & dic illumina: nam ipse non cessabit pedere, donec dimiserit illud, & est mirabile. *Albertus.*

Lampas, quæ cum accenditur in loco ranarum, non cantant, sed omnes silent.

Accipe pinguedinem crocodili, & confice ipsam cum cera, albifica in Sole, & fac ex eo licinium, & illumina cum eo in loco, vbi sunt ranæ, & cum viderint istud statim tacebunt. *Idem.*

Candela quosuis referens colores.

Lampas vitrea admodum splendida, & diaphana, quæ

cunq; ſuo lumine illuſtrabit, crocea reddet, & lutea, aut flaua, ſi pulueri croci oleum elychnio vicinum reſpergatur. De alijs coloribus idem erit experimentum: modò cubiculum aliud lumen non agnoſcat. *Mizaldus.*

Coloratum cubiculum.

Viride cubiculum ſic videbis. Sit viridis lampas, vitrea, & pellucida, vt pertranſeuntes radij medij colore inficiantur, & (quod in hoc plurimum conducit) oleo, vel omni, quo viuit humido, immiſceatur ærugo, vnà ritè terantur, vt humor fiat viridis, lichneus ex linteo, coloris eiuſdem, vel è goſſipio paretur vncto: lampade in illa peruratur, oppoſitum feriens lumẽ, viride omne, & intuentium vultus oſtentat. Nigrum autem omne ſi videre deſiderabis: atramentum immiſce omni fuliginem, vel ſimile [illegible] melius autem è ſepijs immiſſum atramentum, nam lucernis admotum, ſi accen[illegible] flamma. Sic [illegible] luſiſſe [illegible]tur; ſæpe enim ex atramento ſepiæ [illegible] tiopes r[illegible]dbat, & nigros. Flauum [illegible] omne vn auripigmen[illegible] crocum, lupinorum cortices, & oleo permiſcebi[illegible] & [illegible] funiculum, flaua lampade, croceum [illegible]es o[illegible] [illegible]ide par[illegible], [illegible]uum partim, & nigrum ſi præoptabi[illegible] [illegible]c inſimul [illegible] [illegible]ti quoq; tradit Simeon Sethi, ſi quis thryalli[illegible] [illegible]ernæ ſtupam, in ſepiæ atramẽto, & æris æru[illegible] tinxerit, homines circumſtantes videri, partim æreo[illegible] [illegible]tim nigros, propter mixtarum rerum inſperſionem. Sed maximè id perpendendum duco, luces omnes amouere, ne lumine illo impediatur, ſupereturq́; è lampade color emanans, & fruſtretur illuſio: ſi die fuerit, claudantur feneſtræ, ne aliquod lumen irrumpens præſtigium deſtruat. *Io. Baptiſta Porta.*

Vt in palatio omnia videantur nigra.

Quando volueris, vt quæ ſunt in palatio, videantur nigra. Accipe de ſpuma maris, & calcantho, & permiſce ea filis, deinde humecta cum ea lichnium, & illumina cum eo lampadem. *Albertus.*

Vt Lampade noctu ranæ taceant.

Narrat Albertus delphini pinguedine, ac cera ex Sole alba confecto elychnio, ac accenſo in lacuum ripis, ſtatim ranas omnes ſilere. Affricanus autem naturalius & certius

in

in Geoponicis græcis, omne id ait euenire lucerna: nam si accensum posueris in ipsam, obstrepentes omnes ranæ statim conticescunt. Solent impostores perforato pariete ranam immittere, inde charta cooperiunt, & in ea coruũ depingunt, accensa extrà face, vel admoto igne, incalescens rana coaxat, vt corui voces imitetur, sic depictũ coruum crocitantem ostendunt. *Io. Baptista Porta.*

Vt Lampada quis accendens reformidet.

Linteum fiat licium, cuius meditullio anguis senecta, ac leuiter infractum senecta, sal accommodetur, alicui succendendum præbeto ex oleo: nam flammam sentiens sal dissiliet, anguina pellis distorquetur cum coquitur, vt timorem incutiat pueris: sic canis & lupi, lupi & ouis coriũ obtortum simul oleo si accendens, commouentur, innatam etiamnum fugientia simultatem. *Porta ex Alberto.*

Vt sine capitibus videantur homines.

Quando vis, vt quæ sunt in palatio, videantur sine capitibus: accipe sulphur citrinum cum oleo, & pone ipsum in lampade, & illumina cum eo, & pone illud in medio hominum, & videbis mirum. *Albertus.*

Vt homines videantur sine capitibus.

Accipe spolium serpentis & auripigmentum & picem græcam, rheponticum & ceram nouarum apum, & sanguinem asini, & tere omnia, & mitte in rudi olla plena de aqua, & facias bullire ad lentum ignem, & posteà dimitte frigescere, & facias cereum, & omnis, qui illuminabitur eo, videbitur sine capite. *Albertus.*

Vt astantes sine capitibus videantur.

Auripigmentum subtilissimè tritum noua olla ex oleo sinas ebullire: nec ab re fuerit si sulphur immisceas operculo ollæ imposito, ne croceus euolet vapor, id noua incendes lucerna, & astantes sine capitibus & manibus videbuntur, oculos digitis comprimendo dum candela accenditur, idq; paulisper videbis vt fieri poterit. *Porta.*

Vt equina vel asinina videantur astantium capita.

Difficile aggredieris opus: vincat tamen operis sedulitas rei difficultatem. Equo abscinde caput vel asino, non mortuo, ne languida sit virtus, eiusdemq; capacitatis fícti-

lem fabricato ollam, oleo plenam, suique pinguedine, vt superemineat: os operculato, renacique munias luto, ignem subde lentum vt planè, bulliens tribus seruetur diebus oleum, elixataque caro in oleum currat, vt nuda spectentur ossa: pila tundito; puluisque oleo permisceatur, quibus astantium capita perungantur, similiter in lampadibus stupei funiculi in medio statuantur, nec propè nec longè, vt res postulat, & monstruoso spectaberis vultu. Ex ijs multa discas componere: satis enim dixisse videor, si diligens fuerit intuitor. Ex humano capite recenter obtruncato electum oleum, animalibus faciem hominis inducit; sic varijs animalium capitibus monstrosiora reddes corpora, si ijs accensis licijs illustretur domus, quod fido claude pectori: nam vti arcana ab antiquis cælabantur, nec ita faciliter ex eorum eruitur dictis. Aliter tamen docet Anaxilaus, nec irrite. Equorum virus à coitu accipitur, nouisq; lampadibus elychnijs accensum, hominum capita equina visui monstrificè repræsentat, de asinis sic quoque proditur. Sic illud, quod apriam vocant, in suibus cùm subant: acceptum enim & accensum idem præstat. Sic animaliũ reliquorum auricularibus accensis sordibus. Si illud petiueres, quo dicemus sperma eoque spectatorum facies perunxeris, eorundem animalium conspicies capita, seruá. *Io. Baptista Porta.*

Vt homines videantur vultum canis habere.

Accipe adipem de aure canis, vnde ex eo parũ de bombycino nouo, pone in lampade noua de viridi vitro, & pone lucernam inter homines & cernent vultum canis. *Albertus Magnus.*

Vt homines videantur habere quorumlibet animalium capita.

Accipe sulphur viuum & litargirium, & istis simul pulverizatis, sparge in lampade oleo plena, habeantque candelam de cera virginea, quæ permixta sit cum fece illius animalis, cuius caput vis vt videatur habere, tenens candelam accensam de lampadis igne, & da bibere vinum cũ valdimonia, & illi, qui inde potabunt; videbunt se habere caput animalis. *Albertus.*

Vt homines habere tria capita videantur.

Accipe de pilis asini mortui; & fac funiculum & sicca; fume

sume medullam de osse principalis dextri humeri, & misce cum virga virginea, & line funiculum, & pone super liminaria domus: ingredientes domum tria capita habebunt, hi, qui in domo sunt intrantibus asini videbuntur. *Albertus.*

Vt caput hominis videatur caput asini.

Tolle de segmine aselli & vnge hominem in capite. *Albertus.*

Candela, quæ facit homines equinis, aliorúmve animalium capitibus videri.

Diu multumq; cogitaui, vtrum antiquitus arcana huiusmodi ignorarentur, an veritati responderent quæ de iis dicuntur, & ab impostoribus promittuntur: nec parum gauisus sum, cum inter antiquos multos compererim, quibus hæc fuêre curæ, præsertim Anaxilao, Plinianæ assertioni fidem adhibendo: nec parum in his inueniendis desudauimus ad explendam nostram historiam, nec ab re fuerit eorum commeminisse, & in medium afferre, experientiæ accommodando, iis primò assuescat operator, ad alia paullatim deveniens: docenturq; primò, quomodo videri possit omne. *Ioan Baptista Porta.*

Vt facies insignis videatur maciei & palloris.

Si faciliter opus exequeris: vitreo amplioris cratêre, valde infundas vinum vel græcum, intus sal inijce, quantum pugno quis capere posset, flagrantibus impone sine flammis, ne vas rumpat, illicò ebullire incipiet, candelam admoue, & succendetur, reliqua tunc extingues lumina, & tales astantium facies reddet, vt sibi mutuò terrorem incutiant. Idem in fodinis euenit vbi campanæ conflantur, & metallica tam opertũ omne diro visitur colore, ut demirari contingat labia squallore perfusa, punicea in liuidum & nigrum commeantia. Accensum quoque sulphur astantium medio collocetur, & fortius operabitur idem. Sic quoq; Anaxilaum Philosophum ludere solitum esse comperimus. Sulphur enim calici nouo immissum carbonibus subditis circumferens, cõuiuis exardescentis repercussu pallorem dirum effundebat. Id mihi sæpe casu accidit, dum Neapolitano in agro Leucogeis collibus noctu deambularem: nam sponte ardens sulphur tales dabat vultus. *Porta.*

Vt homines videantur elephantes.

Accipe speciem, quæ dicitur Alchachengi, & contere,

& confice ipsam cum aliquantulo pinguedinis delphini, & fac ex eo grana sicut citri. Deinde fumiga ex eis super ignem stercoris vaccæ, quæ mulgetur, & non sit in domo locus, ex quo egrediatur fumus, nisi portas, & sit larga sub terra de intus. Nam omnes, qui sunt in mansione, videbuntur quasi ipsi sint homines magni in formis equorũ, elephantum, & est mirabile valde. *Albert.*

Vt homines videantur varia forma.

Accipe oculos bubonis, & oculos piscis, qui dicitur libinitie, & fel luporum. contrita ergo ea manibus commiscendo, & pone ea in vase vitreo. Cùm ergo vis operari eum, accipe adipem cuiuscunq; vis bestiæ, quod fiat hoc in forma eius: liquefac eam, & permisce cum illa medicina, & inunge cum oleo lichnium quodcunq; vis, deinde ipsum in medio ædis, videbuntur enim omnes homines in domo illa in forma illius bestiæ, cuius pinguedinem accepisti. *Albertus.*

Vt homines videantur Angeli.

Accipe oculos piscis, oculos silec, id est, frangentis ossa, & contrita eos manibus malleando, & pone eos in vase vitreo septem diebus, deinde in eis aliquid de oleo infunde, & illumina cum eo in lampade viridi, & pone ipsum coram hominibus, qui sunt in æde: ipsi enim videbunt se in forma Angelorum ex igne accenso. *Albertus.*

Vt homines nigri videantur.

Accipe lampadem nigram, & funde super ipsam oleum sambucinum, vel argentum viuum, & funde in illo oleo, vel argento viuo ex sanguine flebotomantium, & pone in illo sanguine sambucinum, vel argentum viuum. *Albert.*

Lampas alia faciens apparere homines in forma fœda.

Et terrentur homines inuicem, & faciunt ipsum fingentes Dæmonem, accipe pilos ex cauda canis nigri, in quo non sit albedo, & aliquid ex pinguedine eius: liquefac pinguedinem: deinde accipe pannum exequiarum, & fac deinde licinium, deinde line ipsum cum eo, quod fecisti, & illumina ipsum in lampade viridi cum oleo sambucino, & accende ipsum in domo, & non sit ibi licinium præter ipsum, & videbis mirabile. *Albertus.*

Lampas, quam cùm aliquis tenet in manu, non videt aliquos eorum, qui sunt ibi.

Et qui erit post ipsum, videbit tantum. Accipe piscem, qui

qui dicitur Delphinus: deinde accipe pannum lini aut fusteris, & sparge super ipsum aliquid extra azimat, deinde funde super illud ex illa pinguedine liquefacta: deinde stringe manum super ipsum, & inuolue pannum, & fac ex eo lichnium, deinde accende ipsum in lampade, & eris viridis, & fiet quod tibi dixi. *Albertus.*

Domum argenteam & luminosam videre.

Si præoptabis, sic efficies: Nigris abscinde lacertis caudas, & stilla è fractura emanans lucida excipiatur: è multis tamen plures adunabis, & papyraceum licium, vel sparteũ inficies, & si poteris, oleo permisceto: sic argenteo colore omne videbis perfusum. Idem in omnibus imitaberis. Nunc ut institutum exequamur ordinem, reliqua trademus experimenta, hanc sequentia seriem, ne cupidos legentium animos detineamus. *Porta.*

Vt omnia alba & argentea videantur.

Accipe lacertã, & abscinde caudam eius, & accipe quod exit, quia est simile argenti viui: deinde accipe lichnium, & madefac cum oleo, & pone ipsum in lampade noua, & accende domum eius, videbitur splendida & alba, vel deargentata. *Albertus.*

Vt domus videatur tota viridis, & plena serpentibus & imaginibus timorosis.

Accipe cutem serpentis & sanguinem alterius serpentis masculi, & adipem alterius serpentis, aggrega illa tria, & pone ea in panno exequiarum, & accende ipsa in lucerna noua. *Albertus.*

Vt tota domus appareat plena serpentibus.

Accipe de pinguedine serpẽtis, & parum salis in ea pone, & accipe pannum exequiarũ, & scinde ipsum in quatuor frusta: deinde pinguedinem, & pone ipsam in omnĩ panno: sic facias quatuor angulis domus cum oleo sambucino, & in lampade noua, & fiet quod dixi. *Albert.*

Licinium pulchrum, vt domus videatur tota plena serpentum & imaginum, donec lichnium permanet accensum.

Accipe pinguedinem serpentis nigri, & spolium serpentis nigri, & pannum exequiarum, & fac licinium ex illo panno: deinde line ipsum cum illa pinguedine, & po-

ne ſpolium ſerpentis in concauitate eius & illumina cum oleo ſambucino in lampade viridi aut nigra. *Albertus.*

Vuæ plenum domicilium videre poteris, & omnes vuarum illuſione decipientur.

Cùm defloreſcere iam incipiet vua, vas puro plenum oleo accommodetur infrà, cui racemum cum frondibus immergas: firmetur, ne hinc inde conuellat ventus, feriat illud Sol, operculo gypſato, & pellicato, relicto tamen foramine, quo petiolus intromittatur, ita immorari ſinito: ubi perfectam receperit vua maturitatem, linteo exprimitur, expreſſusq; humor ſeruatur in oleo, ſolis diebus paucis, lucernis demũ accenſum omnia vuis cernes plena, frondibus & arboribus circumuallari videberis, vbi fortaſſe arbores prorſus carent frondibus: in alijs verò fructibus vtitor, idem enim arbitror præſtari poſſe. *Porta.*

Vt res virides volantes conſpiciantur.

Accipe pannum exequiarum recentem, & pone in eo cerebrum auis, & pennas caudę eius, & inuoluendo fac eis liciniũ, & pone ipſum in lampade ex noua viridi. Accende ipſam in domo cum oleo oliuæ, & quæ res erunt in domo, fient virides valde, & videbitur quaſi volent virides & nigræ. *Albertus.*

Lumen, quo aſtra vagari videantur.

Sunt qui teſtudinem vel centauream perurunt, eiusq; flammæ fumo ſpectant ſtellas ſic vagantes, ac loco dimoueri videantur vndiq; per cœlum: id quod non ab eo ſolùm, ſed à rei omnis euenit fumo, craſsioris enim loco exiſtens diaphranitatis, mobilisq; imaginis forma à loco ipſo variari videbitur: ideoq; fallitur viſus, ac moueri putabit. Quod ſi id mirabilius expetitur, ignem celato, ut ſpectantem lateat, & pertranſeuntes radij refrangantur, hinc multa ingenioſus aucupari poterit oculos fallentia, quæ è libris opticorum excipiet. *Porta.*

Lampas cùm accenditur, vident ſe invicem aſtantes ſicut imagines & lapides.

Accipe zimat, & tere bene, & accipe pannum funeris, & madefac ipſum cum pinguedine piſcis, aut cum oleo ſiſamina puro, pone ipſum in lampade viridi, & pone ipſum ex illo medicamine contrito rem paruam, & fit mirabile. Licinium, quod cùm accenditur, non ceſſant ſaltare & gaudere, & inſanire gaudio, & maximè mulieres: & accipe ſanguinem leporis, & ſanguinem cuiuſdam auis,

quæ

quæ dicitur Solon, & aſsimilatur turturi, & æquale medietatis eius ex ſanguine turturis maris. Infunde ergo in licinium, & illumina cum eo in medio domus, in qua ſunt cantatrices & puellæ, & eſt mirabile, & probatum. *Albertus.*

Lichnium, quo arcta imminente manu perruratur, laxa verò extinguatur.

E' caphura aquam exugito, vitreis chymiſtarum vaſis, & ritè luto fabricentur ſpiramenta, ne vi ſpiritus euolet, tali aqua intus perunge manus, & ſuper flammam arctam pugnum comburitur valdè, ſi aperitur, debilitatur lumen. *Ioan. Bapt. Porta.*

Aliud lichnium, quod quando eſt accenſum, & infunditur ſuper ipſum aqua, valeſcit: & quando oleum, extinguitur.

Accipe calcem, quam non inuenit aqua, & permitte eam cum æquali pondere ſibi ex cera, & medietatis eius ex oleo balſami, ex napta citrina, cum æquali ſibi ex ſulphure, fac lichnium ex ea, & rora ſuper aquã, & accendetur, & rora ſuper ipſum oleum, & extinguitur. *Albertus.*

De multis lampadum experientiis.

Iam aliquas lampadum experientias ſupereſſe video, quas licet viſu non tam iucundas & mirabiles, vt res poſtularet, ne quid omiſiſſe videremur, recenſere cenſuimus. Has nec otioſum, vel inutile fuerit primæ addere ſeriei. *Porta.*

Mulieres valde lætari.

Cum leporis adipe lampades accendantur, ac mulierũ medio morentur aliquantulum: nec enim lætantur, vt ſaltent: id tamen rarò operatur. *Porta.*

Ad faciendam carbunculam, vel aliquam rem lucentem in nocte.

Recipe nocticulas lucentes quàm plurimas, & ipſas contritas pone in ampulla vitrea, & claude: in fimo equino calido ſepelias, & dimitte morari per quindecim dies, poſtea diſtillabis ex eis aquam per alembicum: quam repone vaſe de criſtallo, aut vitro. Tantam enim præſtat claritatem, quòd in loco obſcuro quilibet poteſt legere & ſcribere. Quidam faciunt hanc aquam ex nocticulis, felle teſtudinis, felle muſtellæ felle furonis, & canis aquatici, ſepeliunt in fimo, & diſtillant ex eis aquam. *Albertus.*

Candela in aqua ardens.

Recipe ceræ, sulphuris, aceti, ana partem vnam, coquantur simul vsque ad aceti consumtionem: postea formentur candelæ, quæ accensæ, inextinguibiles euadunt. *Koscellus.*

Ignem ex pluuijs construere.

Recipe olei petrolei, sulphuris viui, sulphuris flaui, calcis viuæ recentis, picis græcæ, picis naualis: misceantur, & hæc mixtura ab humore accenditur. *Fallopius.*

DE TERRA. Cap. III.

Vas ventum proijciens.

COnfici potest, si fiat æolipila ærea, vel rei alterius, sit caua & rotunda, & in ventre punctum habeat angustissimum, quo aqua infunditur, & si foris arduum fuerit, priori vtere experimento: si ad ignem accendens feruescit, cumq; nullum habeat spiramentum, maximum inde eijcit spiritũ, sed vapidæ crassitudinis humectum. *Porta.*

Ad corrigendum aerem pestilentem.

Absq; vlla noxa emendant teterrimi odoris pleraque cuiusmodi sunt castoreum, galbanum, sagapenũ, sulphur, coriorum cornuumq; suffitus, & puluis bombardicus. Qui ceu præsentiss. discutiendæ pestis remedium, superioribus annis adhibitum fuit (inquit Lemnius) quum apud Tornacenses pestis tota vrbe grassaretur. Nam milites præsidiarij, qui in arce excubias agebant, tormenta bellica puluere bombardico, sed absq; globis, repleta, vrbi obuertebant, eaq; sub diei & noctis crepusculum explodi curabant. Hinc factum fuit, vt sonitu violento, fumiq; odore teterrimo, contagium aeris discuteretur, & alio depelleretur. *Mizald.*

DE AQVA. Cap. IIII.

Aquæ marinæ concinnatio.

AQuæ marinæ quadrantal. 1. ex alto sumito, quo aqua dulcis non accedit, sesquilibram salis frigito, eodem indito & rude misce, vsq; adeò, donec ouum gallinaceum coctum natabit, desinito miscere. Eodem vini veteris, vel aminnij,

aminnij vel miscelli albi cógios 2. infundito, misceto probè. Postea in vas picatum confundito, & oblinito. Sj quis plus volet aquę marinę concinnare, pro portione ea omnia facito. *Cato de Re rustica.*

Aqua à vino vt separetur.

Quòd si linteum vino aquæ mixto imponatur, promineatq; extra vrceum, aqua è vase tota ascendit per linteū, sinceriumq; relinquit in calice vinum. Quo experimento proditur lymphatum à puro: nec posset hoc fieri, si vinū & aqua miscerentur. *Cardanus de Subt.*

Aquæ inebriantes.

Aqua ex Auena distillata vtuntur Moschouitæ, quòd vino careant: nec minus excalefacit, aut inebriat, quàm vinum. Cùm enim auena crassioris sit substantiæ, necesse est, vt ex distillatione incalescat, attenuetur, ac exacuatur, & ad naturam aquæ ardentis accedat. Cannabis folia in farinam versa, quòd caput feriant, potum suauiter inebriantem efficiunt. *Cardanus de Subt.*

Glacies ardens.

Si candela sulphuris puluere tum carbonis oblita in aqua mergatur hyemis tèmpore, ex superiore parte papyro, suspendaturq; vbi gutta cadit glacie, circundabitur glacie crassiore, ardebit tum accensa, magnoq; miraculo glacies astantibus ardere videbitur. *Cardanus de Subt.*

Flumina quomodo quis tutò tranare possit.

Vtilius flumina tranantur, coriaceo intestino crassiore: quod vbi opus fuerit, inflatur vehementer, & conclusis capitibus sub alis circunligatur: ita tutò equites & pedites in magnis necessitatibus fluminibus se committunt, quandoq; hoc solo tranare auxilio etiam ausi. Securius id fiet etiam tympanis coriaceis sub pedibus positis, baculoq; cui tympanum sit suppositum. Non enim solùm tranare, sed deambulare super aquas, res propè ostentum videri poterit. *Cardanus de Subtil.*

Vas inuersum vt hauriat aquam.

Quod sic efficies: longissimi colli paretur vas, & quò longius, eò mirabilius: vitreum verò & pellucidum, vt ascendentem inspicias aquam, hoc bullientis aquæ expleatur, & ubi totum efferbuerit, vel igni fundum admoueto, illicò ne frigescat, inuerso ore aquam tangat, & intro tantum absorbeat. Sic naturæ rerū explo-

ratores Solis radijs aquam hauriri, & absorberi aiunt, è terræ concauis locis in montibus, vnde fontanea efficitur scaturigo: nec leuia insurgunt hinc artificia in spiritalibus mechanicis, vt tradit Hieron, sed vti ab hoc proposito aliena, aliò transferantur. Simile quoq; à Vitruuio de veterinorum ortu affertur, nunc verò in domesticum peragrauit vsum, *Ioan. Baptista Porta.*

Aqua fortis.

Recipe aluminis & vitrioli, aut salnitri, aut horũ trium simul vstorum, sing. part. I. redigantur in puluerem, misceantur & ponantur in cucurbitam, luto obductam: deinde in vas recipiens duæ vnciæ aquæ, in singulas libras pulueris. Quod cùm factum fuerit, collocetur ita sine operculo, cum vase recipiente ori cucurbitæ, farina, & ou orum albis copuletur, ne vllo modo respirare queat. Sitq; vas recipiens in aqua frigida situm, & continuè desuper linteis madefactum. Nam sic fiet, ut spiritus cum ipsorũ aqua melius copulentur, ne adhærescant recipienti. Quibus administratis, ignis accendatur, primò quidem lentus, & sub cucurbita tantum, donec materia dissoluatur: deinde augeatur, atq; etiam supra cucurbitam ponantur carbones accensi, augeaturq; ignis, usq; ad horas quinque, aut sex, tunc finito, vt frigescat: post eximatur aqua, & seruetur ad vsum, in vase aliquo probè obturato. Verum ignis ita instruendus erit, ne vas recipiens, aliquo modo ab eo corrumpi queat. Quòd si fortiorem aquam conficere voles. addito sal nitri partes duas. *Alexius.*

Ad naues submersas.

Cùm naues freto merguntur, quas eruere consilium est, cymbæ onustæ saxis per funes alligantur nauigio ab vrinatoribus, sic vt funes quantum fieri potest tendantur, inde totidem cymbis vacuis lapides ex prioribus detracti excipiuntur: quo fit vt alleuatæ cymbæ nauigium paululum ex profundo secum trahant. Nam aër cymbas, quæ pondere lapidum fermè mergebantur, cum aquæ subesse nolit, in superficiem aquæ attollit, vnde nauigium fermè pro cymbæ altitudine superius trahitur. Trahatur igitur ex *A.* in *B.* tunc cymbæ, quæ plenæ sunt lapidibus, illi annectantur funibus, transfusisq; lapidibus nauigium trahetur in *C.* Rursus priores cymbę, in quas lapides transfudisti, nectuntur tensis funibus nauigio in *C.* existenti, trahentq;

hentq; deductis lapidibus ipsum in *D*. atque perpetua transmutatione, ad aquæ superficiem tandem deducetur. Sed dices, Plurimis cymbis opus erit ad triremẽ educendam. Verum est, sed ratio sic constat: quælibet nauis aut cymba tantum ferre potest ponderis, quantũ est pondus aquæ quam continere potest. Velut si triremis capiat in flumine mille amphoras aquæ, quarum pondus sit decem millia talentorũ, triremis illa in flumine decem millia talenta feret. Quòd si eadem in mari capiat, vt dixi, easdem mille amphoras, quarum pondus sit duodecim millium talentorum (nam aqua maris grauior est aqua fluminis) eadem in mari duodecim millia talenta ponderis feret. Atque ea ratione manifestum est, cur nauigia appellare soleamus à mensura, vt, nauem mille vel quingentarum amphorarum. Idem enim est, ac si dicas, quæ ferre potest mille aut quingenta ponderis talenta. Nam qualis est capacitas, ut dixi nauis ratione aquę, tantum est pondus, quod ferre potest, scilicet quantum est pondus aquæ, quam capit. Manifestum est igitur ex hoc, quòd diuersa pondera eadem nauis in diuersis aquis feret, quoniam & aquarum ipsarum diuersa sint pondera. Iuxta verò hanc rationem liquet ponderis magnitudinẽ esse pro ratiõne impellentis aquæ. Nam si (ut gratia exempli di-

cain) cymba viginti amphoras sustinet: hoc est, quia aer inclusus ab aquæ amphoris viginti superius impellitur, vt aqua illa scilicet, quæ in naui contineretur, locum suum recipiat. Bellè igitur conuenit hoc experimentum cum ratione, quæ superius dicta est, scilicet vesicam aëre plenam ab aqua sursum pelli, quòd vesicæ aquæ locum occupet: quare pondus pro magnitudine aquæ, quam vesica continere potest, in aere sustinebit: id est, ita vesicæ pondere superimposito, vt ipsum pondus totum in aëre sit, non in aqua. Verùm pondus quod in aqua est (vt ad nauigium eruendum rursus veniam) tantò leuius redditur, quantò aqua ipsa grauior extiterit: vnde paucioribus cymbis opus erit, quàm quæ pondus demersi nauigij ferre possent. Dupli verò ratione nauigia ex grauioribus aquis extrahuntur, quàm leuioribus: atque ideò ex mari, quàm ex fluminibus, vel lacubus. Altera, quòd cymbæ in mari plus sustinent ponderis: reliqua, quod nauigium in ea aqua minus graue est. Oportet autem hanc ob causam animaduertere, cùm, vt dictum est, nauigium grauius reddatur in aquæ superficie (quia partim est in aere) quàm in imo, vt quando magis eleuatur à cymbis, eò plures ac maiores cymbæ alligentur, ne decepti hac ratione nō solùm denuò mergatur, sed & impetu adiecto omnes secum cymbas in profundum trahat. Dubitabit autem aliquis, cur exoneratis cymbis *B.* impletis autem alijs, quæ per *A.* significantur, non descendat nauis, quę eleuata fuit ab *A.* cymbis vacuis? non enim plenè possunt sustinere pōdus. Causa est, quia factis iam funibus æqualibus cymbarum *A.* & *B.* quum iam vacuum seu inane, vel aër, qui in cymbis continetur potentior sit nauis pondere, plus trahet inane cymbarū *E.* quàm remittet grauitas aucti cymbarum *A.* Itaq; hac ratione perpetuo nauis ascendet: hoc duntaxat obseruato, vt plenarū cymbarum funes eo sint vacuarum cymbarum funibus breuiores, quanto pondus lapidum eas cymbas deprimit. *Card. de Subtil.*

Aqua salsa quomodo reddatur potabilis.

Si vas cereum efformabimus vacuum, & in maris aquas immergimus, quæ per ceræ poros intrò delabitur, fiet potabilis. Sic crudo fictili vase obstructo ore (quod enim intrò permeat, percolatum est, quod salsedinem facit per commixtionem) secernitur. Fit aliter vberius & celerius:

Sabulonem

Sabulonem fluminum in salsam aquam immittas, & paulisper immoraberis, & lineo panno subiecti vasis ori obtento colatur, donec salsamentum amiserit omne, & dulcescet. *Ioan. Bapt. Porta.*

Aqua aduersus locustas.

Chuerch Scytharum Catainorũ ciuitas est: in qua stagnum, cuius præsentia locustas arcet. Olim eam ob caussam inde petitis à Cypri Rege aquis. Quarum vase stanneo pleno turri appenso, factum est, vt eo tempore non sit à locustis insula tentata. *Scaliger.*

Vt aqua sine igne calefiat.

Si vas æneum, amplum, rotundum, & vnico apertum foramine, viua calce, ac sulphure, æquis partibus, exactè & integrè adimpleatur, & foramen, ne quid expiret, sedulò recludatur, & mox in fontem non excurrentem, vel puteum dimittatur, aquam eius dies multos calidiusculam conseruabit, ac palàm exhibebit. Expertum à multis. *Mizaldus.*

DE TERRA. CAP. V.

Terra ardens.

Est inter Lazige Metanaste terra nigra bituminis, & Penolei participes, cerę lentore & vsu non absimilis. nam vt candela ardet, eam vidimus apud Archiepiscopũ legatum Pannoniæ regis. Sed hæc olim mihi, & nũc alijs, qui ea, quæ de lapide ac terra Scotica scribemus, non viderint, admiratione digna dici poterunt: at cùm ipsum lapidem candelæ instar ardere viderimus, cessat admiratio. *Cardanus de Varietate rerum.*

Luti sapientiæ conficiendi modus.

Sumito cretæ optimæ, qua vasa fictilia conficiuntur vel albæ, vel cineritiæ, partes quatuor: cineris communis partem mediam: stercoris equini, vel asinini sicci, partem vnam: & si perfectius vales, adde laterum contritorum, vel scrobis ferri parum, redigantur in puluerem subtilissimum, cribrentur, & misceantur: deinde ponantur in terra, superspargendo sensim lanæ è pannis detonsæ, quod tomentum dicitur, partem vnam: aquæ communis, quantum satis est, & misceantur, deinde ponantur in terra ordinatè, superspergendo paulatim, primò

tomentum, ita ut æqualiter distribuantur, deinde aquam, etiam subigatur probè, primò baculo aliquo, dein pala, & fiat massa. Quæ cum benè subacta fuerit, ponatur super scamnum aliquod firmum, vel murum, subigatur, & pala optimè tundatur tandiu, donec satis esse videbitur. Quò enim diutius tunditur, & subigitur, eò etiam melius euadit. Valet autem hoc lutum ad lutanda vitrea vasa, ad formas crassiores formandas, fornaces, aliaq; quàm plurima facienda. Quòd si tantũ laboris in conficiendo luto consumere fortè nolis, sumito tantùm cretam, tomentum, & stercus cum aliquantulo cineris. Quidam absq; stercore, quidam absq; tomento conficiunt, suum quoddam propositum secuti. Cæterùm ad lutanda ora vitreorum vasorum, ne respirare queant, valet suprà dictum lutum, præsertim si addideris calcis viuæ partes duas, alba ouorum, quot esse satis videatur, nam sic tutius est, atq; vitri modo durum redditur, quò fit, ut minus etiam per id respirare possit. Porrò lutum tale, in loco aliquo humido conseruandum erit, ita tamen, ut nec humidum nimis, nec siccũ fiat, nam semel induratum, nullius est usus. Si enim aqua remollescere velis, foris parum humescet, intus suam duritiem retinebit. Quare cum nimium fuerit durum, optimè siccari permittito: deinde in puluerem redigito, conficitoq;, vt priùs est dictum. *Alexius.*

Lateres cocti cur grauiores.

Sed illud mirum, quod quidam aiũt, lateres coctos grauiores esse, quàm antequam in fornacem ponerentur. Causa esse potest, quòd vbi facti sunt, in Sole siccantur, concipiuntq; aeris non parum, qui intrò latens multò leuiorem lapidem reddit, quàm idem fit igne exustus: itaq; dum coquitur later, grauior efficitur, quanquam humidum absumtum sit. Qui etiam excoquuntur plus quàm par sit lateres, colorem ferri imitantur: vnde grauitatis & coloris causa eadem esse potest: paruitas pro ratione materiæ: at paruitas ipsa fit, coacta per vim, & liquescente terra, quæ metallicum quid retinet, unde fermè semper plus, quàm par sit, excocti inflectuntur, atq; incuruantur. Illud verò magna dubitatione dignum, aut intermisso igne fornacibus, vel breui momento lateres frangantur. Id verò non semper, sed cùm calor immodicus igne cessante contrahitur, frangit lateres. Idem cùm denuò accenditur, etiam frangit: nam quæ iam sicca sunt, cum nouo

calore

calore feruent, difrumpuntur: ficut de vitro patet. Caufa eft, quoniam antequam liquefcat, & molliatur quod durum eft, flatu diftendente rūpitur. Ob eam igitur inæqualitatem magna iactura figulis. *Cardan. de Subtil.*

DE SECRETIS LIBER IIII.

Mundi partes, quas vocant integrales, præcedenti libro expediuimus: iam verò cùm ea, quæ in hifce partibus continentur nobis exponenda fint, omnium primo de homine acturi fumus, vtpote quòd inter cætera Dei nobiliffimum opus exiftat, & cuius caufa non mundus folùm, fed etiam quidquid in eo eft creatum fit. Cùm tamen, quæ ad hominem fecreta referūtur, multa fint, & fub diuerfis contineantur generibus, non vno, fed duobus libris comprehendenda fuerunt: quorum hic animi, quintus verò corporis remedia continet. Ad animum autem referimus affectus, quas vocant animi paffiones, odium fcilicet, amor, & alia huiufmodi. Animæ item facultates internæ memoria nimirum, phantafia & ratiocinatio, quæ nullum extra fe opus proferunt, fed externarum actionum rectrices exiftunt.

DE ANIMO.

Memoria vt confirmetur.

MIRABILE eft, quod referunt, dentem taxi, vel finiftrum pedem brachio dextro hominis alligatum memoriam roborare. Verifimilius forfan, quod tradit Simeon Sethi, fcilicet fel perdicis arterijs temporum illitum, vt penetret femel in menfe, ad memoriam confirmandam pluri-

mũm prodesse. Sed & melissa confirmat eam, & ingeniũ acuit,ac hominem commesta facit industrium: quod etiã nasturtium efficere potest. Et gallinæ cerebrum, ingeniũ & memoriam iuuat, adeò vt aliquos, qui delirare cœperant,resipiscere fecerit. Sed melissa præter hæc animi trãquillitatem præstat,& hilarem non parum curas pellendo reddit. Sic à cœna commesta, somnos iucundos facit, vt caules tristes,& phaseli turbulentos,& alia, ac cepæ terribiles. Inde ab his natam opinionem Lamiarum,quę apio, castaneis,fabis, cepis, caulibus, phaselisq; victitantes, videntur per somnum ferri in diuersas regiones,atq; ibi diuersis modis affici, prout vniuscuiusq; fuerit temperies. *Cardanus de subtilitate.*

Ad amorem conciliandum.

Scire debes,tantam esse rerum naturalium potentiam, quòd non modò cunctas res sibi propinquantes sua virtute efficiant, verumetiam præter hoc,infundunt ipsis consimilem potentiã,per quam hac eadem virtute ipsę etiam cætera afficiant, quemadmodum in Magnete videmus: qui quidem lapis non solum annulos ferreos trahit, sed vim etiam annulis ipsis infundit, qua hoc idem efficere possunt. qualem vidisse referunt August. & Albertus. Simili modo ponuntur annuli per certum tempus in nido passerum, siue hirundinũ, quibus postea ad amorem vel beneuolentiam vtimur. *Cornelius Agrippa.*

Ad dissoluendum maleficium.

Si quę mulier te ligauit maleficijs ad amorem suum,& vis illud dissoluere:accipe camisiam suam,& per capitium eius minge foras,& per manicam eius dextram, & nõ curabis de ea. *Albertus.*

Aliud ad dissoluendum maleficium.

Si vis soluere vincula amoris,vade in syluam,& prospice, vbi pica nidum habuerit cum pullis, & quando eris ibi,ascende arborem, & foramen eius circumliga quocũque vis,quia cum videt te,vadit pro quadam herba,quam ponit ad ligaturam,& statim rumpitur, & tunc cadit herba illa in terram super pannum, quem debes posuisse sub arbore,& tu sis præsens,& accipe. *Albertus.*

Ad augendam memoriam.

Thus albissimum in pollinem attritum, & cum vino, si frigus erit,vel aqua decoctionis passularum: si æstas,epotum

tum in Lunæ augmento, oriente Sole, nec non in Meridie, & Occasu, mirum in modum memoriam augere fertur, & cerebro ac ventriculo prodesse. *Author Rhasis.*

Ad perpetuam sponsi cum sponsa concordiam.

Orpheus in libello de lapidibus iubet spõsum ceruinũ cornu gestare, sic enim perpetuam ei cum sponsa futuram concordiam pollicetur. *Mizal memor.*

[redacted] *Mizal. memor.*

Quomodo amor conciliari possit.

Nostrum fuit ab operis initio constitutum, omnia tantùm naturaliter operari, & præsertim quæ Magorum operibus impiorum euenient, ad eorum scientiam penitus pessundandam: mortalium enim mentes his laqueis, & errorum inuolucris irretiunt, cùm hominum magna huic insistet, ac fallaci ipsius illecebra multos diuexari videam, admiratione animos capi, & ingenia ipsa ad perniciem elabi, quæ eleuata, ac discendi cupidiora sunt. Nos quę ex ijs poterimus amorum illicita recensere nõ pigebit, à naturæ postliminio minimè discessuros: quæso legentes boni consulant. Vt igitur exordiamur. Scitu iam dignum est, quod aliò non intenditur mens, nisi vt hominum mulierúmue animis amoris igniculos accendere, eos mitiores reddere, nostræq; voluntati obtemperatuiós nititur, cũq; rebus eueniat, in quibus efficiendi potestas latet: ijs vtamur, quorum aliqua à maioribus nobis experientia comprobata, multaq; recentiorum industria comparata sunt: & primũ Hippomanes, antiquitùs ad sidera laudibus elatum, quanquam non defuerint, qui adstruxerint muliercularum figmenta, delitias esse fabulas, demonstrationibus fortasse addicti, nec prodigiosis naturæ miraculis, additisq; causis fidem adhibentes: quibus euidens experiẽtia refragatur. Quod duplex statuũt, vnum virus, ex equarum obscenis distillans, libidinis furore nimio stimulatarum: noster in Georgicis Poëta sic cecinit,

Hinc demum (Hippomanes vero quod nomine dicunt
Pastores) lentum destillat ab inguine virus.
Hippomanes, quod sæpè malæ legere nouercæ
Miscuerunt herbas, & non innoxia verba.

Vnde apud Tibullum.

Hippomanes cupidæ stillat ab inguine equæ.

Nec instituto inefficax, eiusq; vsum alibi tradidimus, & vires cùm poposcit locus. alterum autem carica est magnitudine, specie orbiculatum, latiusculum, colore iam nigricante, fronti nascentis pulli adhæret, statimq; fœta partu edito, secundas deuorat, & laborum oblita perlambendo, & abstergendo, eum conuellit, Hip[redacted]sap- [redacted] quo idem recte sensit [redacted]

Quæritur, & nascentis equi de fronte reuul[redacted]

Et matri præreptus amor.

Meritò ergo ex carne illa amorem creari, & illius esse irreticulum non absurdum putarunt, amatorumq; innasci beneficium, & tradit Pausanias, nec Aelianus omittit, tantam in eo vim nouit olympiæ Phormis Areas, quod illo æri mixto, & effuso equam posuit, abscissa cauda, vbi Hippomanes incluserat, fabrica, vt ex ea equi eatenus fallerentur, vt tantoperè ad illius conspectum furiis stimulari deberent: sic enim eos alliciebat, tantaq; insania ducebantur, vt ruptis frenis, in ipsam violentius, quàm in pulchram equam & viuam insilirent. Neque enim quòd vngulæ, cùm æreæ statuæ hærent, lubrico lapsu elidantur, idcirco coitum desperant, immo ardentius multò hiante ore, imminenteq; adhinniunt: neq; priusquam flagris & magno ductorum robore abstrahantur, & ab æreo simulacro depelli possunt. Vnde nomen veneno inditum ἱππομανὲς, quod equinæ, cupidinis similitudine, hominis amores inducit, & effrenatè furere in Venerem facit: traduntq; non minimæ auctoritatis viri, quod hoc cognitum penitus habent, & si amatorias dissiliet, anguina pellis distorquetur, cum coquitur, vt timorem incutiat pueris: si canis & lupi, lupi & ouis corium obtortum simul oleo accendes, commouentur, innatam etiamnum fugientia simultatem, ab Alberto traditum. *Ioan. Baptista Porta.*

Ad amorem conciliandum.

[redacted]

Alberti

Alberti fabulosis narrationibus. *Mizal. memor.*

De fascinatione, & quomodo per eam illaqueari possit.

Iam de fascinatione est differendum, quiq; effascinatores fuerint, nec silentio prætereundum. nam si nobis priscorũ monumenta libeat videre, comperimus huiusmodi multa posteritati prodita iam esse, cum noua recentis ęui euenta, antiquæ formæ non prorsus vanæ suffragentur. Nec historijs fidem derogare opus esse censui, si veras rei causas validis rationibus aptare nequimus: præterea pleraq; sint peruestigationem penitus summouentia. Quòd autem ex alijs operationibus senserim, in medium explicandum duxi: multa apud Theocritum & Virgilium reperies.

Vnde nescio quis teneros oculos mihi fascinat agnos

Isigonus & Memphrodorus in Aphrica terra familias quasdam produnt voce & lingua effascinantes, quæ si impensius fortè, quàm liceat, admiratæ fuerint, vel laudauerint pulchras arbores, lætiores segetes, infantes amænio-res, egregios equos, pecudes pastu vel cultu opimas arescere, & emoriuntur repentè. hæc omnia nulli aliæ caussæ obnoxia: quod Solinus quoque scriptum reliquit. Idem Isigonus Triballis, & Illyrijs eiusdem esse generis, qui pupillas binas in oculis habeant, atque visis exitialem effascinationem faciant, vt interimant, quos diutius intueantur. iratis præcipuè oculis tam nocenti visu sunt: vt impuberes maximè noxam sentiant. Huiusmodi fœminas in Scythia esse, quæ vocantur Bithiæ, tradit Apollonides Philarchus in Ponto, Tibiorum genus alterum, multosq; alios eiusdem naturæ, quorum notas dicit in oculo altero pupillam geminam, in altero verò equi effigiem esse: quorum meminit quoque Didymus. Nec dissimilis generis Damon prodidit pharmacum in Aethiopa, cuius sudor tabem contactis corporibus afferat, ac fœminas quoq; omnes visu effascinare patet, quæ duplices pupillas habeant. Cicero quoq; de ijs scribit. sic Plutarchus & Philarchus effascinatrices gentes Paletheoberum Pontũ incolentes non pusionibus modò, quorum habitus sit imbecillis, sed adultis, qui solido concretioriq; constant corpore, pestilentes esse, & intuitui, soloq; habitu in morbos languere, quos perimant, & in tabem resoluant: nec so-

lùm qui continuò,ſed hoſpites, & qui eorum commertio alieniſsimi ſunt, concutiuntur, tanta oculis vis: & faſcinum,quanquam per contactum, & miſcellam ineatur,ſæpè per oculos tamen perficitur,: vti exterminatio quædam ſpiritus per oculos ad faſcinati cor deueniens, totumq; inficiens. Sic enim euenit, vt adoleſcens ſubtili, claro,calido,dulciq; ſanguine præditus, tales det ſpiritus, cum à cordis calore à puriori ſanguine exoriantur, quia leuiſſimi in altiori corporis parte perueniunt, & per oculos procidunt, & iaculantur, qui maximè foraminoſi & venulenti ſunt,omniumq; partium nitidiſſimi:& cum ſpiritu ipſo vnà vis quædam ignea radijs emittitur;vt rubentes oculos,& lippos ſpectantes obuios,ſimili cogantur laborare morbo:mihiq; accidens detrimentum attulit: inficit enim aërem,qui infectus alium inficit, ſic oculis proximus, vnà ſecum vaporem corrupti ſanguinis deferens, cuius contagione ſpectandis oculi rubore ſimili afficiuntur?ſic adimit lupus vocem, ſic regulus vitam,qui aſpectu venenũ excitat,& radijs virulentos infigit ictus: cum ſpeculo autem, reciproco iaculatu in ſui auctorē retorquentur. Sic immundæ mulieres intuitu reformidant politum ſpeculum,vt affert Ariſtoteles, eiusq; aſpectu ſordeſcit, & fulgor hebetatur:quod euenit, quia ſanguineus vapor in ſpeculi ſuperficiem propter terſitudinē in vnitatem coit, vt quædam eluuiecula operatur, & clarè demonſtratur: immo ſic nouitium ægerrimè elues, quod ideò in panno vel ſaxo nō euenit,quia in illo ſerpit,& in profundum deſcendit,in hoc verò ex partium inconcinnitate diſſipatur. At ſpeculum quia pertinax obſtat: quia terſum infractum reſeruat, quia frigidum coacto aëre guttulas gignit: tali fermè pacto ſi in clarum vitrum reſpires,facies ſaliuę oris aſpergine rigatur, tenusq; euolans pars in ſaliuam relabitur ſic ex oculis radiorum profluuium, qui ſpirituum vehiculum, ad occurſantis oculos perueniens tranſuerberat,& percuſſi hominis interiora afficit, propriam quærēs regionem,cum è corde exoriantur:ſic ipſi in cordis marginibus cogantur in ſanguinem peregrinus hic ſanguis ab ineffaſcinati natura viridi diſcordans:reliquum tabe conficit, vnde ægrotat, eatenus contagione ipſa permanente, quatenus vis tabidi ſanguinis in membris viget. & cum ſanguinis affectio ſit,ex nunquam inter pollari contuetur febri,quæ ſi in bili,vel pituita eſſet, per interualla fortaſſe ſedaretur.

sedaretur. Vt autem distinctius patescant omnia, id primo sciendum, duplicem apud auctores fascinũ reperiri, alterũ amoris, inuidię vel maleuolentię alterum: Si verò pulchri desiderio, formæq; concinnitatis fuerit desiderio irretitum, quanquam eminus iaculetur, per oculos venenum haurit ur, & venustæ spectrum formæ amantis cordi residet, igniculos succendit, vnde semper afflictari solet. & quia ibi mollissimus amati sanguis vagat, multus repræsentat, suiq; ipsius sanguine relucet, in se non quiescit, & sic ab eo trahitur, vt vulnerati sanguis in vulnerantem labitur, rectè hoc sic innuit Lucretius,

Idq; petit corpus, mens vnde est saucia amore.
Nanq; omnes plerunq; cadunt in vulnus: & illam
Emicat in partem sanguis, vnde icimur ictu:
Et si cominus est, os tum rubet, occupat humor.

Si verò inuidiæ, vel maleuolentiæ fuerit quem tale virus infecerit, effascinatio noxia admodũ maximeq; in vetulis reperitur. Nec valet aliquis inficiari, quin animo affecto malè habeat corpus: animusq; affectus corporis vires firmat, & potiores reddit: nec solum immutat corpus proprium, sed alienum reddit, & tanto id, quanto ardores interiores vindictæ, vel cupiditatis in cordè cient. Nónne auaritia, mœror, vel amor, colores, & habitus immutat? Inuidia nónne corpus pallore insigni, & extrema induit macie? Nónne prægnantis auidus inficit tenerum fœtum rei agnatæ nota? sicubi flagrantes inuidia oculos, & truces deflexerit, & perniciosè nocendi cupido acrius micat ex oculis, & intestinis ardor proficiscitur ab eis, astantiũ corporibus maximè speciosis malum inferunt, & oculorum acies vti telum transuerberat, præcordia perurit, & maciei præbet causam, si cholerici, & sanguinei præsertim fuerint: nam pororũ apertura, & humorum subtilitate facilè depascitur morbus. Nec solùm ex passione tale fit corpus, sed venenũ humano reperiri posse corpore facilè est, quod probat Auicenna: pleriq; tali sunt natura præditi: quod mirum videri nõ debet, si arte fieri posse sæpius visum est. Mittitur Alexandro ab Indorum Regina insignis specie puella, serpentũ veneno delibuta, & depasta, vt Aristoteles tradit: & Auicenna Rufi testimonio scribit. Galenus aũt alteram fuisse, quæ Hyoscianũ impunè sumeret: alia verò aconitum, vt nec gallina appropinquaret. Et frequenti eius vsu (vt ex antiquorũ monumentis accepimus)

vſq; adeò innoxium præbuit ſe veneno Mithridates Ponti Rex, cùm vellet veneno ſibi mortem conſciſcere, ne ſe Romanis dederet, nullam ex aſſumto veneno percepit noxam. Gallinæ, anguium, & lacertorum carnibus obeſæ, vel tritico cum iure decocto, ſi accipitri glutiendas dabis, accelerat pennarum defluuium. multaq; præterea fiunt, quæ longum eſſet recenſere. ſic pleriq; viri ſuapte natura ſunt, qui tactu infirmitates aliquas curant. multi araneum & oleandrum comedentes, ſerpentumq; morſus flocci faciunt, nec tabem ſentiunt, ſi ſimilem ſortiuntur naturam: quorum obtutus vel emanans ſpiratio non homines ſolùm, ſed plantulas, herbas, cæteraq; emaciat, vt exareſcant penitus: & ſæpè vbi huiuſmodi animalia reſident, arentes ſegetes veneni participes factæ exiccatæ cernuntur, non niſi oculorum vi, & auram quandam eructantes. Nónne mulieres menſium tempore cucumeres, & pepones tactu viſuq; inficiunt vt marceſcant? nónne pueri innocentius viris, quàm mulieribus tractantur, & plures fœminas, quàm viros effaſcinatores reperies complexionis ratione: fortiori enim lapſu à temperamento decedunt, plurimisq; noxijs veſcuntur, vt in ſingulis menſibus ſuperfluitatibus expleantur, & ſanguis ebulliat melancholicus, vnde vapores orti, ſurſum elati, per oculos prolabũtur, & aſtantibus venenum expirãt, & tali corpus explent. At ſi formoſam deperis iuuenẽ, eiq; vis (vel mulier viro) faſcinum inducere, vt ſi fieri poſſit, in amorem coarctetur. *Ioan. Bapt. Porta.*

Amatoriæ illaqueationis modus.

Sint oportet ſanguinei, ex parte quidã cholerici, oculos habeant amplos, nitentes, & glaucos, & multum conducit caſtè viuant, ne frequenti coitu humorum ſuccus exhauriatur, vnde frequentiſſimo intuitu, diutiſſima imaginatione, debita approximatione, cum conamine facto aciem aciei dirigãt, radij radijs & lumina luminibus coniungantur, ſic ex intuitu vltro citroq; facto naſcitur amor, & combibitur. Cur autem tui faſcino detineatur nõ aliorum, ex ſuperiori & ex hac videtur ratione: Euenit ex faſcinantis intentione, qui quidem per ſpiritus, ſiue vapores tranſmittuntur ad maleficium, & ſpiritu illo affectus ei ſimilis efficitur, exiſtente enim maximè in paſſione illa, & imaginatiua virtute circa rem valde fixa, habitus diu permanens, ſpirituum habet obedientiam & ſanguinis: tunc

tunc exoptata re poteſt è virtutibus devinciri, & inflammari. Quanquam animus (vt Auicennæ aſſcribitur: neque ab hac ſententia illius abhorret au&oritas:) ſolo affectu, & imperio tales producere poteſt affectiones. Placet Muſæo, quòd amoris fundamenta oculus iaciat: & præcipuè ad amandum illices ſint, & ex adſpectu amorem naſci dicit Diogenianus, vbi in cognitum amore non poſſe dicit: & tanquam prodigij loco Iuuenalis de amante refert.

Qui nunquam viſæ flagrabat amore puellæ.

N[illegible] oculorum obtutus viſam ad inſaniam compe[illegible], amorisq; allicitur per oculos rudimentũ. Reliqua vero membra nõ verè dant cauſam: ſed concitant, vt formæ lenocinio cernentem remorentur viſis rebus illectus, & immorantem obtutu feriant, & ibi cupidinem excubantem aiunt ſua mittere tela, vt emiſſus ex oculis aculeus inſtantis confugiat, [illegible] Apuleius. [illegible] enim tui oculi per m[illegible] ad intima delapſi, acerrimum meis medullis c[illegible] mouent incendium. Iam [illegible] paruam tribuimus quærentibus radicem, ne peni[illegible] mentis compo[illegible] teris; multis corroborare [illegible] Quòd ſi aliquib[illegible] fuerit, morbis pe[illegible], qui e[illegible] contagione [illegible] vel pruritum, ſcabi[illegible] [illegible]itudinem, epidimiam [illegible] ſi tactu, viſu, loqu[illegible], aſtan[illegible]ficiat, facileq; tabem contrahat: cur amatoria contagio, morborum omnium grauiſſima peſtis, non illico homines inuadat, ac penitus conſumat? Nec in alijs ſolùm, ſed in ipſos quoq; relabitur, [illegible]q; faſcinum ipſi alliciunt. Veteribus quoq; ſcriptis proditur de Eutelida, qui refluxionibus, aquis, ſpeculo vel fonte reſilientibus in videntem imaginem retorquentibus, ſibi faſcini perniciem intulit author.

Εὐτελίδα αἰάγη Βυκαίρειν ἰδὼν ὀλόφησις αὐτῆς.
Δινήεντι ποταμῷ ἀδ᾽ αὐτηκαῦσατο ἄδικης.

Adeò ſibi pulcer viſus eſt, vt eodem, quo alij ipſe faſcino deciderit: ſic priſtinum corporis habitum deperdit, peculiarisq; morbi pœnas dedit. Sic ſe proprio pueri vitiant faſcinatu, parentes verò veneficis & faſcinatoribus cauſam aſcribunt. *Porta.*

Ad ligatos & maleficatos à mulieribus.

Pone de egeſtione ſeu alui excremento ipſius mulieris mane in ſotulari dextro maleficiati, & ſtatim cũ ipſe ſentiet fœtorem, ſoluetur maleficium. *Alexius.*

Aliud.

In calamum, vel auellanam vacuam pone argentum viuum, obturando cum cera: & ponatur sub puluinari, seu ceruicali maleficiatorum: vel ponatur sub limine ostij, per quod in domum vel cameram intrat, & soluetur maleficium. *Idem.*

Aliud.

Ligatus vngat totum corpus ex felle coruino, & oleo sesamino. *Idem.*

Aliud.

[redacted]

Philtrum.

[redacted]

Fascini amoris curatio.

Multa enim sunt, quæ prudés instituit vetustas. Si amoris fascinum amoliri conaberis, sic auerruncabis. Visum abstrahas, ne tuis acié oculis adigat, néue lumina luminibus copulétur. vnde enim affici solet inde causam amoue: consuetudinem interpollatim remoue, otium repelle; grauibus animum adhibe curis, sanguinem, sudorem, & excrementa omnia largè eijcito vt vnà noxia eijciatur aura, & contraria primis extant quoque. Si inuidorum fuerit maleficium, illud sic nosces: colorem deperdet, difficulter oculos eleuat, semper inclinat, crebra iactat suspiria, cor angustijs cohibetur, nec signum conspicitur mali alicuius, lach-ymas effundit falsas & amaras. Ad ipsum effascinandum, quia aer contagiosus, & contaminatus est, odorata suffimenta substituantur, vt aerem instaurent, nec

minus

minus aquis irrorando, cinnamomum, gariophylos, ciperum, xilaloe, moschum, ambram. Ideo prisca æuum ad hunc nostrum se propagauit consuetudo, retinentq; hoc mulieres, si noxam pueros contraxisse vident: ad expiandos thure eos suffumigant, & circumuoluunt: claro seruentur aëre. ij pendeant è collo lapides, carbunculus, hiacinthus, saphirus, alissum in domo suspensum, rhamnum, & phu. opiferum putat amuletum Dioscorides, hipopum & lilium odorato. Annulus deferatur, ex onagri vel vngularum asini domestici satyrion, quæ orchis & fœmina dicitur. Rutam sua dote probat Aristoteles. Hæc omnia veneficiorum vires hebetant. Quæ autem experientia comprobata, & ad veritatem propensiora visa sunt incerti generis experimenta, hoc scripsimus libro. *Ioan. Bapt. Porta.*

Dementes reddere, vt facilè alienentur.

Faciliter efficiunt vino, quod sic constat. Mandragoræ radices accipiunt, & in mustum adhuc feruens & in bullas tumens dimittũt, operculum indatur, aptoq; loco tribus seruetur mensibus, cùm eo indigueris, potui dabis: qui id hauserit, vbi multum profundo fuerit demersus somno, mente capitur, vt per diem non parum deliret: at post somnum soluitur dementia, nec malum defert multum, multumq; fuerit voluptuosum videre, periclitamini. Sic de cameli spuma ab ebrio potata fertur, ita tamen, vt dicemus, sæuiùs dementant. Et menstruorum profluuio sanguinem capiunt fœminarum, perniciosior est tamen biliosarum & sterilium, potiorem retinet in se vim, cùm syluestris cati cerebro remiscent, integram sinũt cum sua nocte diem, vitreis inde vasis aquam eliciunt, & poculentis immiscent. & tamdiu insaniet, quamdiu perniciosum destruet virus, & abiget, quod in mense fiet: & si volunt, poterunt sopitam rabiem excitare. Vel sic: muris cerebrum, cati, vrsi, canis spuma, & vespertilionis optimè cum myrrha aliquo remixta vase fimo obruunt, & exaggerant octo dierum spacio, per distillationem aquam extrahunt, qua potionata, memoria venefica proprietate tollitur, & intellectu carere facit. *Ioan. Baptista Porta.*

DE SECRETIS LIBER V.

Hic liber verè medicus est, vtpote qui corporis humani, quatenus est mutationibus obnoxium, symptomata contineat, eorumq; remedia secretiora. In hoc itaq; libro de morbis agitur, quorum diuisionem breui tabella paulò post exhibebimus. Hæc amplissima est materia tùm quòd morborum variæ sint species, tùm quòd vnius & eiusdem morbi multa passim à multis remedia proponantur, ex quibus tamen saltem præcipua selegimus. Cæterùm quòd mors & vita humano corpori sanitati, & morborum ratione competerent, prius quàm de morbis ageremus, visum est de vita, morte & sanitate nonnihil exponere.

DE CORPORE.

DE VITA. CAP. I.

Vita vt producatur.

MBROSIAM producere vitam in longissimum æuum plæriq; affirmant. Italia quoque hanc herbam, licet raram, fert: sed si seratur, nõ recipiet: facilè dignoscitur, quod sola suo semine quemadmodum copiosum fert vinũ, suauiter redolet; racemosa est ruthæ folio, radice valdè longa exiliq;, nunquam floret. Vsus igitur herbæ huius vitam producere creditur: nec ratione caret, quod ex proprietate fit. *Cardanus de Variet.*

DE MORTE. CAP. II.

Mors vt leuior reddatur.

MOrs homini minus molesta est ex senio, vt Aristoteles inquit: hoc solo deterior, quòd antè multa perfert

perfert incommoda adeò senex. Proxima, quæ ex viperæ cuiusdā morsu contingit, cuius meminit Plutarchus. Succedit huic, quæ ex potu meconij: nam dormientes pereunt. Quarta fit potu cicutæ, de qua aliâs, authore Theophrasto: sed hæc torquet persæpe, vt & meconium: viperæ autem morsus non adeò cuiq; in promtu est. Quinta fit dealbatis nuper cubiculi parietibus, accensisq; carbonibus cùm quis dormierit. Interrogaui enim iam deprehẽsos, ac penè mortuos, qui mihi retulerunt nil sensisse mali. Vltima contingit his, qui in aqua suffocantur: nam quæ sanguinis profluuio accidit, iuxta finem laboriosa est, vt Tacitus refert. *Cardanus de Variet.*

Vt quis ridendo moriatur.

Ranæ, buffones, serpentes & quæcunq; venenosa reptilia gaudent in planta, quæ apiū risus dicit, de qua ferunt Medici, si quis comederit, ridendo moritur. *Cornel. Agrip.*

Vt quis sine cruciatu expiret.

Crudorum porrorum succus Plin. inter deleteria recenset: nam fama est, Melam equestris ordinis reum ex procuratione à Tiberio principe accersitū, in summa desperatione succo porri ad trium denariorum argenteorū pondus hausto, confestim expirasse sine cruciatu. *Mizaldus secret. hort.*

Oleum suo fœtore necans homines.

Recipe Terebinthinæ libr. ij.
Sulphuris flaui libr. j.
Assæ fœtidæ vnc. viij.
Serapini vnc. vj.
Stercoris humani vnc. xviij.
Sanguinis humani vnc. x.

Misceantur, & ponantur in retortam optimè obstructam, destillenturq; igne vehementiore, quò vsq; omnes spiritus exierint. *Fiorauantus.*

Mortem votu allicere, & aliter dolosè.

Quis credet, quod aiunt, humani cruoris feces detracta aqua, & arefactas cum styrace commixtas, & cubiculo in aliquo suffumigatas lethalem afferre odorem? Sic verò tutus fies: cepam habeto candidam, quam excaua, vt excipiendis pulueribus sit apta. intus conijciuntur aloes partes duæ, tres verò agarici pulueris, claudito, & filo ligato, ne dehiscat, inde ollæ inditur, & acetum infunditur acre, cū mellis dimidio, aquæ sescuplum,

è rufi iuuenis ſtercore,& tantundem roſmarini coronarij, ollam operculo & luto ſtipato, clibano per diei quadrantem calidis inferueſcat ignibus, & priùs quàm refrixerit, fimo quinque menſibus exaggerato. eximito demùm, & per colum traijcito lineo panno, & ſeruato. ſi vini maluatici cyatho guttulas abſumes, tribus diebus liberat: ſi illicò ſuccurris, ſemel tantùm ſufficiet exhibita. Alia autem ſic parant venena: Rubetam cum aſpide maximè virulento, vipereoq; ſcatente veneno plumbeo condunt organo, quò aptius extrahi poſſit aqua. inde ambo acribus verberibus excruciantur, vt ita excandeſcant: intus euforbium & chriſtalli immittunt ſpumam in tenues pulueres, inde leues ſubijciunt prunas, paulatim aquam diſtillando detrahunt, plumbea ſeruant pixide, cuius ſi quotidie exhibeant guttulam, in menſe necat, ſenſim corpore tabeſcente, magis vel minus, vt illius erit natura, qui venenum hauſerit. Oportet autem aquæ, dum eliciuntur, cauere. pernicialem enim & ſtrangulantem halitum eructant, & ſpirando noxius extrahitur aer ille, quibus ſuccurres antidotis, quæ ſuprà diximus. Dolo autem necandi experientia multa ſunt, vnde ignorantes ſæpe necantur homines. Vt autem ab ijs præcauere diſcant, apponemus aliqua: Aeneo vaſe intus ſtanno, vel plumbo non illito veterem condunt rubetam: execrabilis enim eſt virulentiæ, & cum eo ſimul lineum immittunt pannum per dies aliquot: & eiuſdem ſanie inficitur, quæ ore vomitur, quo ſi naturæ hoſtium poſt coitum abſterſeris, breui interit ictu, cauetoteque ab inimicis luxuriatis mulieribus. Surdi aſpidis ſputum illico enecat, & marini canis fel. Fit & alia necandi techna: Argenteam pateram accipiunt concauam, qua rubetam cooperias, inde lentum ſuprà admouent ignem, paulatimq; decoquunt: oris autem vapores & virus, quod eructat noxium, per argenti poros combibitur, ſi in ea poculum ſubminiſtrant lethalia ſumentes pocula necabit. Eſt & apud eos cautior interficiendi modus. Equorum è cauda ſetæ minutiſſimæ inciduntur, rebusq; alijs permixtæ eſui præbentur, quas cùm degerere tentat, ventriculi & inteſtinorum hærent plicaturis, & putreſcunt, & cautè longè occidunt tempore. Sic gallinas, columbas, mulieres, vel animal aliquod cùm eo conuerſari ſolitum veneno alunt aliquo, dum paulatim in alimoniam conuertatur: vti de puella dicitur Alexandro

dro missa, & de gallinis hyoſciamo, & de coturnicibus veretro depastis, nec dignoſci poteſt. Hæc narraſſe ſufficiant. Id tamen mirè occurrit, dum hæc agerem. Rubeta lapidem arte quadam electum, ſi quis cum veneno glutierit, innoxium ab eo ſeruat: circuit enim veneno, eiusq; vires hebetat, inefficaces & irritas reddit. In capite ſenis & magni buffonis lapis eſt, cuius gratia interficitur. Sed tali elicitur pacto: In cauea reponitur puniceo in panno & Soli exponitur ardenti, & aliquando verberibus aëris paulatim excruciatur, dumq; ipſi feriando relaxant ſe, capitis onus ex ore deponunt, hoc è medij foramine in ſubiectum vas dilabitur, alioqui ea eſt alijs inuidiſſima natura, vt lapidem, niſi tolleretur, reſorbeat, ſed os potius eſt, quàm lapis, fuſcum oblongum, & ex parte cauum, & probatur ſic: Bufoni admouetur, hic eleuatur contra illud, & ſi poteſt attingit, & ſaltu eripere nititur, ſic ab eis experitur. *Ioan. Bapt. Porta.*

Plagam breui tactu inducere.

Rubetam illam accipiunt, quæ in vepribus viuit, ac veluti in tuberculis dorſum exaſperat, quam buffonem aliqui vocant: hæc nocentior, tantoq; erit magis lethifera, quantò in opacioribus & frigidioribus locis vitam degerit, ſiluis & arundinetis: multùm enim venenis ijs infamis eſt: eam oblongum in ſacculum immittunt, & ſalem qui magnitudinem Indicæ nucis impleat, manibus hinc inde captans validè exagitant multum, dum emoriatur: inde ſalem exitioſum retinens buffonis virus ſeruant. Vel Rubetam in ſale ſepeliunt, ac per menſis dimidium in fimo detinent, ſalem ſeruatum eſculentis eliquant, qui id eſitauerit, internas percurrens partes, lędet, & ſanguinem inficiet: & is breue morietur interuallo. Vel humido loco ad diſſoluendum tradunt, taliq; madens linteus aqua, vel omne nudum carnem cõtingens, ſæuiſſimam induit plagam. Hæc tamen talis erit veneni.

Antidotus.

Sumito antè quàm floreſcat foliorum hyperici florentium, quantum manibus capi poſſint. ac veteri oleo Soli per hebdomadam apponito, tunc calentis aquæ balneo per diem immorari ſinito, ac ſtramine prælo ſuccum exprimito, expreſſumq; eodem ſeruato vaſe, & iugem operã impendas. & cùm flores depromſerit, & ſemẽ

pepererit, tria hæc misceas: & vbi inferbuerit igni, scorpiones centũ proijcito, viperam & rubetã, detracto capite & cruribus, id sub æstũ Caniculæ, igni detrahe, & operculatum vas, & pelliculatum vas, & pelliculatum Soli quindecim diebus apponito; cui deinde gentianæ radicis, dictami albi, vtriusque aristolochiæ, tormentillæ, & reubarbari pares addito portiones: sic boli Armeni præparati, & smaragdi puluerati pusillum, vas tribus mensibus fimo obruito, nec tamen deficiat theriacæ optimæ duplum: inde per colum traijcito, & in vas seruato stanno sublitum: eo cordis erungatur regio, hypocondria pulsus omnes, & dorsum, & illico ferarum omnium ictus facit irritos: vnde in ijs, & inferiùs scribẽdis nõ aliud præsentius exhiberi poterit remedium. *Ioan. Bapt. Porta.*

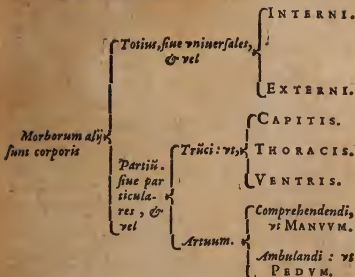
DE SANITATE. Cap. III.

Ad corporis robur augendum.

Omnia animalia longæua ad vitam conferunt longæuam: & quæcunq; habentia in se virtutem renouantia, conferunt ad nostri corporis renouationem, & iuuentutis restitutioné: quod Medici se nosse multoties ostenderunt: sicut manifestum est de vipera, & serpentibus. Et notum est, quòd cerui renouant senectutem suam comestione serpentum: eodem modo phœnix renouatur per rogum, quem sibi construit: & similis virtus est in pellicano: cuius dexter pes si sub fimo calido ponatur, post tres menses regeneratur ex eo pellicanus. Idcirco Medici quidam quibusdam confectionibus ex vipera & elleboro, & ex quorundam eiusmodi animalium carnibus confectis, promittunt restituere iuuentutem, & restituunt quandoque, nonnunquam etiam talem, qualem Medea Peliæ seni promissam restituit. Creditum quoq; est, vt si sanguinem applicato ore è recenti vulnere haustum, hoc potionis genere corporei roboris incrementa præstari: quia id animal robustissimum sit.

Cornel. Agrippa.

DE MORBIS. CAP. IIII.

DE MORBIS VNIVER- *salibus internis.*

Recipe Opij ana drachmam vnam.
Sulphuris viui ana drach.j.
Mirrhæ ana drach.j.
Agarici ana drach.j.
Rutæ ana drach.j.
Cassiæ fistulæ ana drach.j.
Cum succo absynthij fiant pilulæ, ad ciceris magnitudinem. Dosis drach.j. ante paroxysmum. *Rocel.*

Ad quartanam.

Recipe aquæ theriacalis ana vnciam vnam.
Aquæ gentianæ ana vnc.j.
Liquoris tartari ana vnc.j.
Olei piperis gran.iij.
Misce. Exhibeatur tribus horis ante paroxysmum, corpore priùs euacuato. *Innominatus.*

Ad quartanam pilulæ expertæ.

Recipe Rutæ ana drach.ʒ.
Myrræ ana drach.ʒ.
Opij ana drach.ʒ.

Croci drach.ij.
Cassiæ fistulæ drach.ij.
Sulphuris viui drach.ij.
Hyosciami drach.5.

Fiant pilul. Dosis earum drach.j. cum aqua. *Roscell.*

Ad quartanam optimum.

Recipe Theriacæ optimæ vncias tres.
Olei iuniperini vnc.iv.
Olei antiqui vnc.ij.
Caryophillorum vnc.j. aliàs vnc.iv.
Spicæ nardi drach.j.
Vini electi vnc.j.

Bulliant ad vini consumtionẽ, & adde parũ ceræ, si vis, & fiat vnguentũ, quo inungatur spina dorsi per horam vnã vel duas, ante aduentũ paroxysmi. *Ex libro manuscripto.*

Ad quartanam.

Recipe Piperis nigri gr.iv. cum succo gentianæ fiat pillula vna auro cooperta. Capiat cum vino, vel aqua theriacali tribus horis ante paroxysmum. *Innominat.*

Ad tertianas & quartanas.

Narrat Plin. quod ex ægro resegmina vnguium è pedibus manibusq; cera permixta, ita vt dicatur quartanæ, tertianæ, vel quotidianæ febri remedium fieri, atque sic ante Solis ortum alienæ ianuæ affigantur, remedium fore his morbis. Simili modo omnia resegmina vnguium, si ad cauernas formicarum adijciantur, eam quæ primo cœperit trahere, correptam collo subnecti, atq; ita discuti morbum: è ligno fulgure icto, reiectis post terga manibus, aliquid demorbari ferunt: & in quartanis fragmentũ claui è cruce inuolutum lana, subnectunt collo, aut spartum è cruce, liberatoq; condunt cauerna, quam Sol non attingat. *Cornel. Agrip.*

Ad quartanam.

Et in libro Hermetis oculi vrsi ambo cùm ligantur in panno lini super adiutorium sinistrum, remouet quartanam. *Albertus.*

Ad quartanas.

Quartanas bubulus vnus, cum laserpitij obolo potus fertur excutere. *Mizal.*

Ad quartanam.

A quartana etiam non paucos, sed inter alios filium Bartholomei Cressi Pistoriensis ciuis, cum autem septem

mensibus

mensibus eadem duplici detineretur, incredibili celeritate: vt etiam vxorem eius, matremque, quartana laborantes, ex diarrhea totidem mensium: ambo enim in lecto iacebãt. Cura fuit, vomitibus, abstinentia cibi in diebus accessionis, purgatione cum pharmaco Hamech. inunctione dorsi hora frigoris ex oleo de scorpionibus, & pinguedine anseris, & gentianæ succo. Alios vero curaui succo radicũ verbasci, in potu dato. *Cardanus.*

Ad quartanam.

Dicunt, quòd os hominis mortui, qui nũquam habuerit febres, suspensum supra patientem, liberat à quartana. *Cornelius Agrip.*

Ad quartanam.

Si accipiatur cor recenter extractum ex animali, & adhuc calens atque viuens, suspendatur supra patientem febrem quartanam, tollit eam. *Cornel. Agrip.*

Ad quartanam.

Cantharides telæ aranearum indutę, & quartanario suspensæ, eum perfectè liberare traduntur. *Mizald.*

Ad quartanam.

Vermiculi in medio echino plantæ dypsaci reperti, aduersus quartanas plurimùm pollere traduntur si in aluta clausi brachio alligentur, aut collo appendantur. *Mizald.*

Ad quartanam.

Cimices lectularij septem, folliculo vuæ maioris, aut pruni spolio excepti, & ante febris accessionem viui deuorati, non solum quartanarijs remedio sunt, sed etiam percussis ab aspide. *Dioscor.*

Ad quartanam.

Succus polygoni cum septẽ granis piperis ante accessionem quartanę haustus, eam abolet. Sed aiunt colligendam esse plantam & exprimendum eius succũ, die Iouis, Luna decrescente. *Mizald.*

Ad quartanam.

Sunt medica aliqua Solsequij secreta paucis intellecta, [illegible] plerisque hactenus [illegible] ex tenebris tibi in [illegible] aliquando proferem[illegible] solsequij narrati[illegible] claudeb[illegible] candidat[illegible] quispia[illegible] ris meus [illegible] sit. Qui p[illegible] a [illegible] le[illegible] historiam, fidem mihi feci[illegible] chu quendam, qui quar[illegible] cura[illegible] ante accessionem

vino albo,in quo vij.grana ſolſequij detrita fuerant,repetito dies aliquot hauſtu : quod hîc te ſcire libenter volui. *Mizald.*

Ad quartanam.

Succus plantaginis cum mulſa exhibitus duabus horis ante acceſſionem quartanæ, illam emendat, & repetitione facta tandem abolet: ſicuti à multis obſeruatum intellexi. *Idem.*

Ad quartanam.

Quãdo os hominis mortui ſuſpenditur in aliquo iuuat à quartana, & ſi ſuſpenditur os hominis mortui ſuper illũ, qui conqueritur de ventre ſuo,ſanatur. *Albertus.*

Ad febres.

Et dicunt, ſi acceperis caninũ dentem crocodili ex palato eius ſuperiore ſiniſtro, & ſuſpendis eum ſupra febricitantem,ſanat, & redibit ad ipſum nunquam. *Albert.*

Ad tertianas.

Simili modo oculos ranarum ante Solis ortum adalligatos ægro,ita vt cæcas demittãt in aquam, tertianas abigi promittunt. *Corn. Agrippa.*

Ad febres.

Cæterùm nunc in natura quãtas virtutes poſſident numeri, patet in herba, quæ pentaphyllon, hoc eſt, quinque folium dicitur : hac enim virtute quinarij reſiſtit venenis, pellit Dæmonia, confert expiationi: atq; eius folium bis quotidie vnum vino ſumtum,curat ephemeram:tria,tertianam: quatuor, quartanam. Similiter ſeminis heliotropij grana quatuor pota,quartanis:tria verò tertianis prodeſſe dicuntur. Simili modo verbenaca febribus in vino mederi fertur, ſi in tertianis à tertio geniculo : in quartanis,à quarto inciſa fuerit. *Corn. Agrippa.*

Ad febres.

[redacted]

Ad

Ad puerorum febres.

Si febricitāti infanti, qui adhuc lacte nutritur, paris lōgitudinis cucumeres dormienti apponantur, & quasi condormiscant, statim sanabitur: nam febrilis calor omnis illos transilit. *Mizal.*

Ad puerorum febres.

Memorabile sanè est, quod in Græcis quintilliorum Georgicis legi, & à multis non infeliciter expertum audiui. Quid illud, inquies? si febricitanti infanti, qui adhuc lacte nutritur, aut paulò grandiori, paris longitudinis cucumeres dormienti apponantur; & quasi condormiscant, statim sanabitur, febrili omni ab illo presso, hausto & extincto. *Mizal.*

Ad febrim excitandam.

Febris accenditur, si cornuti scarabei in oleo decoquātur, atque ex eo pulsus inungantur. Confert enim non parum quandoque febris superueniens, vt in conuulsione & arthritide, cùm ex materia frigida fuerint nonnunquam etiam in resolutione. *Card. de Variet.*

Ad tertianas febres.

Amat buglossam illud, quod tres emittit thirsos, cum semine & radice tritum, potumque contra horrores tertianæ valde prodesse: quòd verò quatuor, quartanarios iuuare in vino coctum & potum. *Autor Dioscorides.*

Ad febres putridas.

Nolim insuper omissum, quod qui impleuerit fictile floribus persicis, & obturato ore permiserit dies aliquot sub terra macerari, vel in fimo putrescere, exprimet oleū, quo si inungat pulsus, tempora & spinam, ante accessiones febrium putridarum, certo experimento illas curabit. Quod à Germano Medico ingenuè acceptum fero. *Mizal.*

Ad pestem.

Addam ex Anton. Ludouico Vlyssiponensi Medicô præstantissimo, quòd Lampetræ pestis tempore frequenter comestæ, innata vi contra tam diram luem summè efficaces habentur. *Mizal.*

Placenta contra pestem.

Recipe Arsenici albi cristallini partes siue vncias duas. Rubei partem, siue vnciam vnam. Fiat placenta rotunda crassitudine digiti cum albo oui, vel mucilagine Tragacanthi. Insuatur linteolo lineo, superaddito serico, & admoueatur cordi. Nec opus est indusium interijci (nam etsi

arsenicum intro sumtum sit lethiferum, nec etiam occu'ta vi, sed sola rosione, vt proinde venenum non sit dicendum) tamen admodum extra, venenis resistit certa experientia. *Iacobus Carpensis.*

Ad pestem sacculus.

Recipe Saphyri, Smaragdi, Hyacinthi, Rubini, Corallorum rubeorum & alborum, singulorum drachmā, Croci scrupulum, Margaritarum drachmam semis, Arsenici albi drachmas duas, Ambari grana sex, Radicis iridis siccæ & odoratæ vnciam semis, Cornu ceruini vsti drachmā, Auripigmenti vnciam semis. terantur omnia, & fiat sacculus cum sindone purpurea, cordisque regioni apponatur. Nonnulli ad præseruandum propria vrina vtuntur. Alij odore radicis enulæ campanæ, aceto maceratæ, aut angelicæ, aut granis iuniperi, vel lauri. Multi nō prodeunt in publicum, nisi cibati. Si quis tamē hac lue infectus fuerit, expurgato quàm primùm fieri possit, ventriculo, communibusq; vijs, puluere sudatorio non prius tamen, quàm naturæ propensionem ad sudorem cognouerit, & clystere vtatur. Deinde Theriacam, Mythridatum, cæteraq; remedia morbis pestiferis aduersantia adhibeat, ita tamen ne hæc remedia semel, vt fit, vel continuè sumat, sed ter quaterue eodem die semper interuallo sex horarum interiecto. Si bubo sese ostendat, aut carbunculus, sanguisugas non procul à loco affecto, si sit in membro ignobili, applicet: præstabit tamen prius cucurbitulas amplas, & magnas cum multa flamma, vel gallum, aut catulum, vel pulmones animalium subinde admouere. Cæterùm inter initia pestiferi morbi antequam pharmaca sumserit, somnum fugiat, eique nullo modo indulgeat, ne veneni vis aut pestilentię virus, vnà cum sanguine membra principalia inuadens protinus interficiat: cor cæteraque membra confortantia adhibeat, quantum fieri potest, cibis ventriculo suo maximè congruentibus se reficiat, Deoq; vitam suam, & omnia reliqua ardentibus precibus commendet, nec non Medici periti consilio, reliqua committat, vt diuina sua clementia gratiaq; ille, hic verò arte sua ipsi succurrere velit. *Ranzouius.*

Electuarium præseruatiuum contra pestem & alios morbos.

Recipe Cinamomi electi drach. dimid. Zedoariæ drac. j. Boli Armeni præparati drach. iij. Camphoræ grana vij.

Seminis

Seminis citri excoriati, Acetosæ, Corticis citri ana drach. j. & dimid. Radicis diptami, Tormentillæ, Pimpinellæ dr. dimid. Rasuræ eboris, Ossis de corde cerui drachmam. j. Auri & argenti præparati ana scrup. dimid. Fragmentorum saphyri, Rubini, Smaragdi, Granatæ ana scrup. j. Misce, fiat puluis, cui adde Conseruæ rosarum, Acetosæ, Buglossæ ana drach. duas. Saccari albi libr. vnam dissoluti in aqua Buglossæ & Endiuiæ, & fiat Electuarium. Modus vtendi hoc præseruatiuo contra pestem talis est. Pars magnitudinis duarum fabarum cultello accepta comedatur: incensa verò iam peste semiuncia cum vino acetosæ detur omni die. Contra pleurisin semiuncia cum accommodato iusculo, succo vel aqua bene diluta detur laboranti. Ego autem huic electuario nonnunquam addere soleo vngulæ Alcinæ, cornu bestiæ vnicornis siue monocerotis, succini an. drach. j. *Prisciān. de Corduba Medic. Leonis Pontif. decimi.*

Aliud remedium contra periculosos & pestiferos morbos puerorum.

Nostræ matronæ pueris, si malè habere cœperint, solent exhibere paululum ossis de corde cerui, ossis bestiæ vnicornis, Corallorum rubeorum, Succini albi, Margaritarum, Ramentorum auri, Vngulæ Alcinæ, æquali portione. Hęc omnia in mortario contrita miscēt simul in morbis calidis cum aqua rosacea, in frigidis verò cum aqua Lauendulę. Exhibetur autē ad mensurā cochleari j. *Ranzo.*

Pilæ odoriferæ contra pestem.

Recipe Rosarum rubearum vnc. ij. rad. ireos, rad. cyperi an vnc. s. rad. Angel. drach. vj. Folior. Lauri, rorismar. an. drac. vj. Bacc. Lauri drac. iij. Cariophyll. Lig. aloes Nuc. mosch. an. vnc. s. Vnion. vnc. j Styr. Calamitæ, Ladani an. vnc. j. moschi in aqua ros. dissoluti g. xij. ambr. scrup. ij. cū gummi tragacanthi in aqua. ros. dissol. Fiat massa. *Ex libro manuscrip.*

Ad pestis præcautionem.

Recipe Conseruæ rosar. Con. violar. Conf. bug. Conf. neuuph. an. vnc. s. Confect. alcher. vnc. ij. s. rad. angel. drac. ij. zedoar. scrup. ij. elect. de ouo drac. j. s. theriacæ Venetæ scrup. iv. syrupi de limonibus q. s. fiat opiata. Vtatur quotidie semel vel bis. *Ex lib. manusc.*

Ad pestem remedium.

Recipe Cœpam albam, & magnam, intusq; excauatam,

quam reple theriaca optima, & aqua vitæ, cooperiatur benè operculo suo, & in cineribus coquatur: deinde expressus succus ægroto bibendum detur: quod reliquum est, contundatur, & buboni superponatur. *Roscellus.*

Contra pestem optimum.

Matutina hora tempore contagioso, priusquam à domicilio tuo longius recedas, os tuum aqua & aceto simul mixtis collues, deinde prædicti liquoris, cochlearis quartam partem hauries, naresq; ita restringas, quo cerebrum ab omni qualitate aeris externi liberum existens, minori cum difficultate à vapore & halitu in palato detento irrorari queat. præsidio quoque maximo fuerit, emunctoria viscerum principalium subindè abluere, vtputa tempora, axillas, & inguina, partes raras, & laxas præ reliquis, vt hac de causa omnibus iniurijs aeris infecti expositæ magis esse censeantur. quæ vt magis adhuc ab omni labe pestifera præseruentur, familiaris fuerit pilæ argenteæ multis in locis foratæ vsus, in cuius cauitate frustum spongiæ continuò isto liquore madentis detineatur. Hac enim ratione ambiente alterato, meipsum multoties à quauis epidemia in hodiernum diem (laus Superis) præseruaui. *Egidius Bruxel. D.*

Ad pestis præseruationem.

Accipe sacchari, in aqua theriacali, per infusionem facta, dissoluti ad perfectionem cocti, vncias tres: tincturæ sulphuris drachmam vnam. fiant tabulæ secundum artem, quarum vsu à peste, quàm plurimos seruatos esse cognoui.

Ad pestem probatum.

Recipe Aceti acerrimi
Succi allij } ana. drac. ij.
Theriacæ Alexandrinæ drac. j.

Misce, & offer pacienti illico. Quo sumtö vt öptimè sudet, cura. *Ex libro manuscripto.*

Ad venena antidotus.

In sanctuarijs, inquit, Mithridatis maximi Regis deuicti Cneus Pompeius inuenit peculiari commentario ipsius manu descripto, compositionem antidoti è duabus nucibus siccis, ficis totidem, & rutæ folijs viginti simul tritis, addito salis grano. Qui hoc ieiunus sumit, nullum venenum illo die timeat. Prodest eadem antidotus mirabili successu aduersus grassantis pestis contagia, ieiuno ventri-

ventriculo deuorata. Testes sunt multi cùm noti, tum ignoti, hac antidoto per multas & deploratas pestilentias, me admonente & ministrante, seruati. *Mizaldus.*

Aduersus venena.

Lapidem efficacissimum esse aduersus venena, testes sunt magnæ autoritatis & antiquitatis Medici quàm plurimi. tale gloriantur se vidisse Iul. Scalig. & Amatus Lusitanus: traduntque, peste correptis efficaciter dari cum vino momento. Nam tantus illius vi & præsidio cietur sudor, vt penè totum corpus eliquari credas: quo vno pestilens virus foras truditur. Lapidem hunc Arabes Medici Bezoard vocant, & ab eo Alexipharmaca, remedia aduersus venena, Bezoardica. *Mizald.*

Ne quis veneno afficiatur.

His accedet ex Didymi sententia, quòd si quis miliarem panem præsumsit, nunquam à veneno noxam incurret. *Mizaldus mem.*

Medicamentum Regis Mitridatis aduersus omne venenum & præcipuè pestiferum.

Plin. lib. 23. cap. 8. scribit Cn. Pomp. in sanctuarijs Mitridatis maximi Regis deuicti inuenisse in peculiari commentario ipsius manu conscripto compositionem antidoti è duabus nucibus siccis. Item ficubus totidem & Rutæ folijs xx. simul tritis, addito salis gra. & ei qui hoc ieiunus sumat, nullum venenum nociturum illo die. *Rantzo.*

Experimentum Medici antiquioris Regis Angliæ, estque puluis mirabilis contra toxicum, & contra omne venenum.

Rec. Pimpinellæ, Rad. tormentillæ, Cinamomi an. vnc. dimid. Lig. aloes. granor. iuniperi, zinziber. an. drach j. Interdum additur Cardui benedicti, Radicis angelicæ, an. drach. dimid. Fiat ex his omnibus puluis subtilis, & occlusus in pixide vsui bene seruetur. *Rantzo.*

Antidotus Nicomedis Regis contra venena.

Recipe Baccar. iuniperi drach ij. terræ Lemniæ drac. duas & obulos totidem. Hæc vbi in puluerem redegeris, oleo aut melle commiscebis reponesque, ac vbi opus fuerit, ex aquæ mulsæ cyatis duobus in magnitudinem auellanæ dabis. *Idem.*

Ne hectica quis corripiatur.

Aquam ex his præbent: plumbum in tenuem vertunt

pulucrem, vel in calcem, & cum sale acetum peracre fundunt, aquam igne stillatim capiunt, cuius in mense cyathum exhibent, idque sexies innouant, & hectica eum invadet tristis. Quòd si exitialem longo moliuntur tempore morbum, sic faciunt, cerussam, æruginem, lithargyrium, & minium singulorum pares portiones capiunt: squillæ succi, quantum satis sit ad ea cogenda, vitreo in vase ponunt, quo fimo quadraginta immoretur diebus, extrahũt: deinde hominis sudorem remiscent, & esum morituro præbent, sic diuturno languore, & in longam temporis intercapedinem exitiosam detinent vitam. Tali autem infirmitate liberandi via hæc est.

Antidotus.

Sic illicò morbus deprehenditur: si in glycyrhizæ decocto scammonij pusillum redactum puluerem hauritur, liberat illicò ægrotum. Si venenum præcesserit, sic facito: Aquam vitreis chymistarum organis exugito, è columbaceo stercore, & ex corticibus ouorum, quarta piperis parte, & thuris pauculo lixiuij, duplo è sarmentitio cinere cõfecto remisceto, & primo mense septem diebus cyathus sumatur, vndecim secũdo, quatuordecim verò tertio, vsq; ad sextum: & veneni extinguit vim. Maciem verò sic pelles: Aquam haurito ex herba personantia cum remixtione nucleorum pinearum diebus singulis ante prandium, donec sanitati fueris restitutus. *Io. Bap. Porta.*

Ad tabem.

Ex tabe autem simplici innumeros sanaui: atque inter reliquos, filios duos fabri lignarij, qui apud portam tonsam habitabat. Erat autem præter victus moderatam rationem, ex pane cocto cum seminibus peponum contusis ac colatis, aut ptisana, cochleis, cancris, testitudinibus & potu vini albi vnicum hoc præsidium, sanguinẽ suillum, & cochleas purgatas, & ranas cum germinibus rubi in balneo Mariæ distillabam, & aquæ huius pro ætate quantitatem dabam, donec pingues efficerentur. Sic etiam sanaui filium Iacobi Mariæ Astolphi, tabellionis summæ fidei, amicique nostri. *Card. de curat. admirandis.*

An periclitetur æger.

Morbus, qui cœperit cùm Luna fuerit in eo signo, quod maleficia aliqua tenuit genitura, siue in quadrãgulo, aut diametro eius, grauissimus futurus est: si autem maleficia respicit, periculosus. Sin in loco, vbi geniture tempore benefica

benefica fuerit, sine periculo erit. *Authores Ptolemæus, & Galenus ex doctrina Aegyptiorum, & maximè Mercurij Trismegisti.*

Mortis vel salutis præsagium.

Tradunt vrticam viridem horis viginti quatuor, in lotio decumbentis maceratam eius salutem præsagire, si ibidem viridis perstat: sin contrà, mortem, vel ingens periculum. *Mizaldus.*

An victurus sit æger, necne.

Volentibus experiri victurus sit æger necne, præcipiũt radicis chameleontis albi diluto cum triduò perfundi ternas vices: qui pertulerit, moriturum negant. *Theophrastus.*

Mortis prædictio.

Addo in libris Aruspicum traditum esse Seruio authore, abietem è cœlo fulmine tactam, domini aut dominæ interitum prædicere.

An conualiturus sit æger.

Illud planè non absurdum, ægros, qui imaginem è pupilla reddunt, posse sanari: qui non, non. Eorum tamen, qui sanari possunt, multi moriuntur, quòd nondum vis lethalis eò obreperit: periturorum autem vix vnus aut alter seruatur. Cum etenim vitalis calor manet, pupilla reddit nitore imaginem. *Cardanus.*

DE MORBIS VNIVERsalibus externis.

Lepræ cura.

Referunt, leprosos balneo eius aquæ, in qua cadauer ablutum sit, sanari. Sed de qua læpra agatur, haud compertum est: quædam enim scabiei pessimæ species est, alia ipsa elephantiasis. Similiter neq; obseruatum est, an semper id contingat, an forsan aliquando fortuitò: ratione tamen res ipsa non caret, nam materia, quæ ad cutim propelli solebat, antipathia cadaueris à natura non amplius propellitur. Indita enim est hæc ratio contrarietatis, etiam in insectis, & eo magis in perfectioribus animalibus, & maximè equis & canibus, vt odorem mortuorum sui generis refugiant: quanto magis humana natura, quæ admodum sensu prædita est, atque eo exquisitissimo. Itaq; occulta in natura, non amplius audet transmittere exterius humorem peccantem: atque eo magis si hæc patiente, hæc sciente fiant. *Car. de varietate.*

Ad Elephantiasin dignoscendam.

Elephantiasi correptos deprehendes ex lotio, cui plumbi vsti cineres inspersi sint. Nam si subsidunt, nullum inest contagium: sin fluitant, & in vrinæ superficie hærent, certissimæ labis signum ostendunt. *Lemnius.*

Ad Elephantiasin.

Nonnulli elephantiasi ac lepra inquinati morbum vicerunt, frequenti ranarum palustrium vsu: nimirum mitigato sanguinis feruore, ac melancholia adustione emendata. Quod de ranis intellige quæ saliunt, & non repunt, aut lentè progrediuntur, nam venenatæ sunt. *Mizaldus.*

Elephantiasis remedium salutare.

Gallinæ viperis saginatæ & elixatæ, salutares sunt elephantiasi labe infectis, ex quorundam experimento. *Mizaldus.*

Ad lepram vnguentum.

Recipe Terebinthinæ lotæ }
Olei laurini } ana vnc.iiij.
Aceti vnc. 8.
Cerassæ }
Lithargyrij } ana vnc. 8.
Aloes hepaticæ }
Albuminum ouorum N.ij.
Misce, & fiat vnguentum. *Roscellus.*

Lepræ cura.

Sed & balneum primo geniti filij, vbi illius sanguinis sunt reliquiæ vt experimēto vidi, leprosos mundat. Causa à sympathia mea sententia quærenda est. Corruptior enim sanguis per arterias & venas ingressus, corruptum attrahit. Est autem sanguis, qui à partu effunditur, & potentia qualis noster, & corruptior, & viribus adhuc partus ac pueri calidior: quocirca vehementer vrget & purgat & extinguit, velut radij Solis ignis flammā obruunt & euanescere cogunt. Sed qualis lepra sit, & vt ab elephantiasi ac psora scabieque differat, aliàs dictum est. *Card. de subtilitate.*

Leprosum hominem reddere.

Leprosi sanguis vel capitur, in quibus si triticum diu steterit vt affatim saturetur, eoque gallinæ vel columbæ obesæ, cui esui præbētur, lepra corripietur, & idem in morbis alijs contagiosis considerant. Vel aliter: Cantharides capiunt, amianthum lapidem, & auripigmenti quintuplum:

plum: hæc tapſiæ radicis, vel ſcyllæ ſucco conficiuntur, vt linimentum imitentur: & caligas vel lineas tunicas perfricant, & inflationem, vlcerationem & lepram inducunt ineuitabilem: proinde ab ijs maximè caueto, & ſi atrocius quærunt, vt pertinacius operentur, humanum adiungunt ſudorem ex alis rufi viri & cholerici, aconiti ſuccos, bufonum virus, vel conſimile, breui lethiferam inducunt plagam. Si ferrum horum madu{e}rit ſucco, virulentos & inſanabiles infigit ictus. Sed talis erit optima.

Antidotus.

Ad elephantiaſin: panis è clibano calidus infundatur endiuiæ, lupulorum, & abſyntij ſucco, aceti, & ſulphuris in aceto infuſi & exiccati tantundem, & in eo ſeſqui ſexta ſucci pars eupatorij galegæ, id eſt rutæ caprariæ, viperæ carnium pares portiones, ariſtolochiæ rotundæ duodecima pars, citri corticum ſexta, ſeminis eiuſdem dimidium, & theriacæ par pondus cōijcito, hellebori, & ſcammonij pauxillum: omnia remiſceto, & igni apponito dum euolet humidum, ad vſum reponitur, tribus ſemper diebus ſumatur. Si quid verò cuti remanſerit, hoc vteris linimento. Viperarum adipem habeto, ſæui hircini dimidium, vrſi pinguedinis pars quarta, caparorum olei tantundem, viui ſulphuris pars ſexta, lichenis quadruplum, acetum infundatur, & decoque dum ſtrigmentoſum fiat, inde cera linimentum effingito, & alternis diebus inungatur: dum puſtularum ſquamæ decidant. *Io. Baptiſta Porta.*

Ad ſerpiginem.

Aduerſus faciei ſerpiginem & aliarum partium corporis (Galli Dertas vocant) accipito radicem lapathi, ſeu rumicis, eamq́ue particulatim conciſam, diem vnum in albo & acri aceto macera, deinde extrahe, & ſerpiginoſum locum ter vel quater omni die ſedulò confrica, & in acetum toties remitte: vel, quod ſatius erit, nouas radices ſubſtitue. Experimento frequenti probatum. Sunt qui idem certò promittant ex radicibus boraginis, à ieiuno laborante præmanſis & diu, identidemq́ue illitis. Facilis erit experientia. *Mizald.*

Ad ſcabiem.

Recipe Pomatæ Vnc. ij.
Styracis liquidæ Vnc. s.
Lithargirij argenti Vnc. s.
Salis communis drac. ij.

Succi limonum q.sufficit,

Fiat vnguentum. *Roscellus.*

Ad omnes generis scabies vnguentum præstantissimum, quo ipse scabies lepræ similimas sanare vidi.

Maio mense sumatur Ocimastrum herba cum radice, sordibus diligenter expurgata, & lota, eaque contundatur, post succum inde expressum in angusto vitro probè obturato per annum conseruetur. Cumque vnguentum parare volueris, tum expressi succi ceræ & olei æquis portionibus tantum accipe, quantum vnguenti parandum erit, quod vbi feceris coniunctim illa super carbones decoquantur, & eousque temperentur, donec vnguentum fiat *Hieron. Tragus.*

Ad cancrum.

Recipe Aquæ rosarum
Aluminis
Viridis æris singulorum an.q.s.
Misce & laua quotidie ter cum tela filata. *Ex libro manuscr.*

Ad morbum Gallicum vnguentum.

Recipe vnguentis aragonis
Vnguenti agrippæ
Vnguenti marciati
Vnguenti dialtheæ singul.an.Vnc.j
Olibani
Masticis singul.an. Vnc.s.
Olei laurini
Olei salicis
Olei liliorum singul.an.vnc.s.
Lithargirij
Argenti viui sing ana.vnc.ij.
Theriacæ vnc.s.
Saxifragiæ drac.ij.
Vnguenti sandalini vnc.s.
Axungiæ porcinæ veteris sine sale vnc.xiiij.
Cineris sarmentorum vnc.j.
Misce & fiat vnguentum. *Roscellus.*

Balneum ad consumtos & resolutos.

Recipe Capita vitulorum recentia N.vj. vnà cum eorum mesenterijs & pedibus.
Capita ouina totidem, omnia benè mundata, ac si pro cibo

cibo pararentur. Coquantur in aqua, in vase magno, vel duobus, & fiat balneum: quo alternis diebus vtatur æger, mane per vnam vel alteram horam, & totidem vesperi. Huiusmodi autem balneum nouies & semper iterandum est, & semper recens parandum. *Ex libro manuscripto.*

DE MORBIS PARTICV laribus.

DE MORBIS CAPITIS.

Doloris capitis præcantatio.

[redacted]

Ad capitis dolorem.

[redacted]

Ad capitis dolores.

Magnes ipse capiti admotus dolorem, omnesque querelas eius obliterat. Quod ex veterum commentarijs se transtulisse scribit noster Hollerius.

Ad capitis dolorem.

Recipe summitates Salicis, q.s.
Rorismarini parum.
Coquantur in aceto, vsque ad tertiæ partis consumtionem, quo lauetur caput. *Roscellus.*

Ad obliuionem cruditates in stomacho pro senibus.

R. trium piperũ, Galangæ Cassiæ ligneæ, Calami aromatici, Croci, Spicænardi indicæ, Cardamomi, Carpobals. Asari, Zing. sem. Myrti sicci, an. dr. ij. Mastic dr. ij. trita & cribellata, conficiantur cũ melle optimo despumato, & fiat electuariũ. Dosi drac. j. tempore somni. *Ex lib. manusc.*

Pilulæ languenti cerebro conuenientes, senioribus præsertim ac frigidis.

R. Succini odorati, seu Ambiæ delectæ ana dr.j. ligni Aloes scru. s. Cubebarũ scr.ij. cum vino meracis. pilulas confice N xv. da binas ante cœnam. *Guilh. Gratar.*

Catapotia ad memoriam efficacia.

R. Cubeb. Calam. Nuc. mosch. Caryophil. singul. ana dr.j.s. thuris opt. myrrhæ electæ, Ambari orientalis, singulorum, drach.j.s. Moschi Gr. quinq; cum aqua maioranæ pilulas confice, præbe vnam hora decubitus, duas verò in Solis ortu & horis quinq; ante cibum. *Idem.*

Ad memoriam.

[illegible]

Gallinæ [illegible] memoria [illegible] *Gal. Grat.* [illegible]

Antidotum [illegible] memoriæ lethargiæ que vel obliuioni ventriculum [illegible], [illegible] debilia membra [illegible]

R. [illegible]

[illegible]

Nucis moschatæ ⎫
Calami aromatici ⎪
Asari ⎪
Carpesiorum i.e. cubebarũ ⎬ ana drach.ij.
Ligni aloes ⎪
Maceris ⎪
Seminis apij ⎪
Ammios ⎭
Thuris albi ⎫
Gariophyllorum ⎪
Cardamomi ⎪
Zedoariæ ⎪
Pyretri ⎬ ana drach.iij.
Castorei ⎪
Piperis longi & nigri ⎪
Casti ⎪
Cyperi ⎭
Mentæ siccæ Vnc. s.

Teran-

Terantur & puluerizentur omnia, ac cum penidiarum, & mellis despumati quantitate sufficienti fiat eclegma. *Guliel. Gratarol.*

Ad memoriam.

[redacted]

Ad augendam memoriam.

[redacted]

Ad epilepsiam.

Tradunt eum, qui in picato vase biberit, comitialem morbum expugnaturum. *Mizal.*

Ad epilepsiam.

Si herba batrachion dicta, ceruici lunatici vel epileptici ex filo rubro deligetur, Luna decrescente, in prima parte tauri, vel scorpionis, magnum ac insperatum leuamen hinc sentiet. Sunt qui eius radicem in vino maceratam peste infectis propinent ad sudorem eliciendum. Quod valde periculosum puto, si febricitent: sin contrà, opportunum, modò vires constent. *Idem.*

Ad epilepsiam.

Aqua stillatitia ex floribus tiliæ, epilepticis pueris ministranda in modum [illegible] quocunque modo ministretur. Sunt qui ex [illegible] viscum quercinum, successu ad- [illegible]

Ad epilepsiam.

Dissectis ante plenilunium pullis hirundinum ex prima fœtura, duo lapilli reperiuntur in illorum ventriculis, quorum vnus concolor, alter verò discolor habetur. Hi priusquam terram attigerint, si in buculæ, aut cerui aluta includantur, & brachio & collo aptentur; comitiales sanabunt, nedum iuuabunt. Ex relatione cuiusdam Itali, qui se id expertum fuisse, mihi asserebat. *Mizal.*

Ad epilepsiam.

Cùm primum infantes ex vtero prodeunt, si priusquam aliquid gustent, coralij scrupulum dimidium diligenter tritum cum lacte nutritio hauserint, nunquam epilepsiam incurrent. *Arnoldus Villanouanus.*

Ad epilepsiam.

Accensus vtrislibet ceruorum cornibus, odore illorum fugantem serpentes, & comitiales deprehenduntur morbi. Idem etiam præstat lapis gagates incensus, suffitu suo: sed ne odor dispergatur, stragulis circundari debet quisquis est. Nam tum, si epilepsiæ est obnoxius, cadet. *Dioscor. Galen. Plinius, Apuleius & a[illegible]*

Ad epilepsiam.

Orbiculi è visco querno, vulg[illegible] filo transfixi, idem præstant in amoliendia & præcauenda epilep[illegible], quod pæoniæ masculæ radix, aut smaragdus è collo [illegible]ens. *Mizaldus.*

Ad epilepsiam.

Addunt magiæ naturalis professores verbenã Sole per Arietem spaciante collectam, & granis pæoniæ sociatam, tritam, & ex vino albo percolato hauttam, epilepticos, miraculo quodam sanare. Res me dictante, multis experta, quam ex vetustissimo libro de herbis septem planetarũ, Hermeti ascripto, fideliter decerpsi. *Mizaldus.*

Ad epilepsiam.

Addit Conradus Gesnerus, se os illud, quod coronalem futuram describit, epilepticis exhibuisse, & optimè cessisse. *Mizaldus.*

Ad epilepsiam.

Fel testudinis [illegible]

Ad comitialem.

Vngula Alcis magna vi pollet aduersus comitialẽ morbum. Nam eius particula annulo inclusa, & digito, qui proximus est minimo, ita commissa, vt in palmam conuertatur: collapsos in ipso paroxysmo plurimùm recreat, & con[illegible]citat. Idem efficit portiuncula eiusdem nudã & m[illegible] in pugnum complicatæ inserta: repentè enim morbum expellit, & prostratos erigit. Quod vno & altero experimento se probasse tradit Lemnius. Nos portiuncula eiusdem in aurem sinistram missa, & aliquãdiu veluti scalpendò mota, idipsum feliciter experti sumus in verè epile-

epileptico; idque miraculi loco habitum est. Ioh. Agric. Ammonius, idem effici tradit suspensa vel gestata particula eiusdem vngulæ, modò cutim attingat. Quod etiam amuletum ad præcautionem morbi plurimùm valere certus sum. Audio etiam ramenta, vel scobem aduersus eandem noxam in Polonia propinari. Cæterùm eligenda est vngula dextri pedis posterioris, cauendumque ab impostoribus, qui bubulas pro alcinis vendunt. *Mizaldus.*

Ad epilepsiam puluis optimus.

Recipe Gentianæ
Pœoniæ
Antimonij cum vrina præparati sing ana Vnc.iij.
Cranij hominis
Moschi g. iij.
Fiat puluis, quo vtatur drach.j. singulis diebus. *Roscel.*

Ad epilepsiam.

Dicitur quoque, quòd si radix pœoniæ cum castoreo & litura pannorum menstruosorum detur patienti, sanari morbum comitialem. *Cornelius Agrippa.*

Ad epilepsiam.

Sic & è nido hirundinum lapillus collectus recreare confestim dicitur comitiales, & alligatus perpetuò tueri, potissimè si sanguini vel corpori hirundinum fuerit inuolutus. *Idem.*

Ad epilepsiam.

Aqua distillationis cerasorum non multò antè ex arbore decerptorum, vi ignis mediocris excepta, si in os epileptici infundatur [illegible] cum paroxysmo laborare contigerit, [illegible] morbi violentia [illegible] pretiosa & sæpenumero probata à Ioanne Manardo Ferrariensi Medico præstantissimo. *Mizald.*

Epilepsiæ remedium.

Hac ratione radicem pœoniæ maris recentem, & anagallidem rubro flore contra epilepsiæ minas suspendimus. *Vvierus.*

Medicamentum Regis Daniæ contra mor- [illegible]

Recipe Cranium siue caluariam hominis [illegible] suspensi, nulliusque morbi interuentu mortui (quibus hic plus efficaciæ, quam reliquis, tribuunt) hanc caluariam in craticula tostã ad puluerem redigito. Deinde accipito tria grana Pœoniæ, atque hęc cum vna drachma prædicti pul-

veris, & aquæ Lauendulæ ad quantitatis vnius cochlearis ægroto tempore matutino exhibeto. Postero & tertio die fac idem. Sumet autem ægrotus hunc puluerem ieiuno stomacho, ac tres continuos dies domi se continebit, pauco potu, & cibis leuis ac facilis digestionis vtetur, vt sunt oua. Non abs re etiam fuerit, vt ægrotus postea singulis diebus mane per aliquod tempus cochlear aquæ Lauendulæ exhauriat. Os bestiæ vnicornis etiã contra hoc morbi genus conducit. *Rantzouius.*

Ad Paroxysmum epilepticum.

Orpheus & Archelaus tradunt, Plinio autore, morbo comitiali lapsos confestim liberari à conuulsione, si in paroxysmo eorum labra humano sanguine irrigata fuerint; aut pollices pedum fortiter puncti & vellicati. *Mizald.*

Ad Comitiales.

Comitialibus morbis (nam nulli alij magis debentur auxilia illa, quæ Phisica vocantur) Alexander scripsit, pinguedinem chameleontis in oleo decocti, ventreque ac dorsi spina inunctis adeò prodesse, vt à morbo statim surgant, & post sep[redacted]onem liberentur [redacted]

Contra epilepsiam.

Et dicitur, quòd si fiat annulus ex albis vngulis asini, qui induit ipsum epilepticus, non patitur epilepsiam. *Albertus.*

Comitialis morbi præca[redacted]atio.

[redacted]

Conuulsionis à flatu remedium.

Nodos ligneos è visco, quæ quercui adnascitur, id genus

hus conuulsionis sanare, quod à flatu fit, nostri Gramphū vocant. Debet superponi loco patienti, vt statim diffugiat: pingui succo tenuique præditum est id lignum, aut occulta ratione. *Cardanus.*

Ad melancholiam.

Melancholiam non parum iuuat, corpus vrticis perfricare. *Cardanus.*

Ad metum & phantasmata.

Qui vrticam in manu habuerit, cum pentaphyllo, securus erit ab omni phantasmate & metu. *Mizald.*

Ad hydrophobiam.

Hydrophobi qui ex canis rabidi morsu aquam appetunt, & eandem reformidant, si inopinato subitoque impulsu aquis mergantur, metus metu discutitur, & tali symptomate liberatur. *Lemnius.*

Ad hydrophobiam.

Refert Aetius, quòd si coagulum catuli semel tantùm ex aceto ederint hydrophobici, statim capiet eos cupiditas potus aquæ, & ob id medicamentum hoc miris laudibus ab eo commendatur. *Mizald.*

Ad ebrietatem.

Ebrietati absynthium, amygdalæ, caules præmansi conueniunt. *Cardanus.*

Ad ophthalmiam.

Est quidam piscis, siue serpens maximus nomine myrus, cui si eruatur oculus, & alligetur fronti patientis, ophthalmiam sanare dicitur, pisci verò oculum renasci: sed altero illum capi lumine, qui viuentem non dimiserit. *Corn. Agrip.*

Ad oculorum vitia.

Ad oculorum vitia, vnguem, nebulam, albuginem, & alia, sequens remedium præstantissimum esse mihi narratum est. Caput cati omnino nigri in noua olla aduritur, & cineratur, ex eoque ad liquorem & tenuissimum pollinem deducto, nonnihil per tubulum pennæ mundæ, in oculum quotidie ter insufflatur. Si quis verò ardor, noctu maximè, oculum infestet, folia quercus aqua madentia, bina vel terna simul oculo superponuntur, & identidem inuertuntur. Dicebat secreti huius autor, visum posse restitui hoc remedio post cæcitatem vnius duntaxat anni, experientiæ proponimus. *Mizald.*

Collyrium præstantissimum contra omnis generis passiones oculorum.

Recipe Fœniculi,
Absynthij,
Apij,
Rutæ.
Sheinvvurtz, vnà cum radicibus,
Euphragiæ,
Saluiæ,
Betonicæ,
Auripigmenti,
Pimpinellæ,
Cardobenedicti, singulorum an. partes æquales.

Hæc omnia simul in mortario contusa misce, ac vrinam pueri infunde, deinde
Recipe granor. Piperis triti num. xiiij.
Mellis cochlearia duo,
Caphuræ drach. j.

Hæc omnia simul in mortario contusa, per linteum exprime, & colaturam, seu succum in vitreo vase conserua, ac inde singulis diebus vesperi & manè guttam vnam in oculum pacientis instilla. Animaduertẽdum tamen est, quòd hæc aqua per spacium ix. dierum Soli est exponenda, & destillanda, antequam in vsum transferatur. *Henr. Rantz.*

Ad narium fœtorem.

Recipe Xyloaloes crudi.
Rosarum,
Caryophyllorum, singulor. ana vnc. ij.
Spicæ,
Calami aromatici,
Mirrhæ,
Calamenthi, sing. ana drach. j.

Confice cum bono vino antiquo aromatico, addendò moschi grana vj. fac pilulas quantitate ciceris, & dissoluatur vna pro vice cum oleo nardino, & stilletur in nares, aut imponatur cum tenta, facta prius collutione cum vino odorifero. *Alex.*

Ad narium obstructionem.

Recipe Succi betæ,
Succi maioranæ ana vnc. j.
Olei amygdalarum amararum drach. j.
Misce, & per nares attrahantur. *Fierauantus.*

Ad sanguinem sistendum.

Sanguis ex quacunque parte corporis immodicè fluens ilicò sistitur, si subtili & raro bombace inuolutum stercus suillum, adhuc calens, in nares, pudendum muliebre, aut locum alium sanguine manantem intrudatur. Quod rusticis potiùs quàm aulicis scriptum erit, vt similes habeant labra lactucas. *Mizaldus.*

Ad sanguinem sistendum.

Si sanguis fluat [redacted]

Sanguis vt cohibeatur, præcantatio.

[redacted]

Ad surditatem.

Recipe Axungiæ canis,
Succi absynthij,
Olei veteris, singul. ana. q. s.
Misce & in aures instilla *Sextus Platanicus.*

Ad surditatem optimum.

Recipe Saluiæ,
Maioranæ,
Flor. rorismarini,
Hyssopi,
Arthemisiæ,
Mentastri,
Calamenti,
Chamomillæ,
Millefolij
Hypericonis,

Abrotani,
Saturegiæ, singul. ana M.j.

Coquantur in aqua, in olla vitreata, supra quam aures collocentur ita, vt fumus ingredi possit, masticando rem aliquam, vt fabas, continuò vt pori melius aperiantur, & tandiu, donec decoctum frigescat. Quo facto sumito oleum colocynthidis, & vnam vel alteram guttam instilla, mox bombace in dicto oleo imbuta, obstrue: demum aliquantum supradictarum [illegible] supra ponito, somni tempore. Iteretur singulis diebus, & perfectè sanabitur. [illegible]

Ad dentium dolorem & stuporem.

Dentium stuporem, quem Græci *αἱμωδίαν* vocant, portulaca mansa dissoluit [illegible] Quod [illegible] præstat salis defricatio, vel quippiam recentis casei quilli dentibus stupefactis attritum. [illegible] dentium dolore, nullum p[illegible]entius inuenias [illegible] emplastello facto ex pice vulgari, aut resina [illegible] pulueris aluminis [illegible] gallam [illegible] modo arteriæ tempo[illegible] calidum apponatur, [illegible] [illegible] dex[illegible] [illegible] catione dentium [illegible] [illegible], credere [illegible]

Dentium dolor [illegible] sedatus.

Nuper dolor acerrimus duos vltimos [illegible] sinistræ superiores dentes vexabat: vnde consensu quodã & alios omnes superiores eius partis dentes affligebat, & maxillam totam adeò, vt os excuti videretur: tum etiam oculum & aurem, & nasi partem, eandem vehementer vrgebat, nec vllo auxilio abscedebat, sed intermittens quandoque reuertebatur. Dextera manu dentes apprehendebam, distrahebam, nihil proficiebam. Tandem casu aliquo inueni, quòd vbi sinistra manu leuiter apprehendissem dentẽ, qui magis vexabat, ita vt pollice partem exteriorem, indice interiorem comprehenderem, statim non solùm dolor illius dentis, sed & totius partis sedabatur. Illud verò mirabilius, quòd quantò leuius tangebam, tantò celeriùs ac perfectiùs dolor sedabatur. Fiebat autem sedatio hæc confestim: & hoc cùm rediret dolor, sæpius plusquam vicies sum expertus, donec sic spontè abscessit, & liberatus sum. *Cardanus.*

Ad-

Ad dentium stuporem.

Dentibus, qui stupore obtorpescunt ab esu acidorum, austerorum, vel frigidorum, portulaca mansa remedio esse solet, ignibusq; sacris auxiliatur, ac Veneris impetus & somnia frangit, &c. *Mizald. Horto medico.*

Ad dentium dolores.

Dente talpæ viuæ exempto eą demissą sanari dentium dolores, inquit. *Cornel. Agrip.*

Ad dentium dolorem.

Dentium dolori prodest plerunque, si dentes coxarum ossibus bufonis tangantur: antipathia enim est. *Cardanus.*

Ad dolorem dentium.

Recipe Ligni guaiaci M. j.
Aquæ ardentis Q. s.
Misce, & in ore contineatur. *Ex libro manuscripto.*

Ad dentium dolorem.

Recipe Piperis longi,
Masticis,
Origani,
Saturegiæ,
Xylobalsami,
Pyrethri, singul. an. vnc. s.
Trita in vnc. j. aquæ vitæ infundātur. De hac aqua parum in dentem stilla. *Roscellus*

Ad anginam.

Adeò est salutaris humanus sanguis, vt elephantiasi conspurcati solea in balneis ex illo tēperauerint, & Orpheus atq; Archelaus illitu eius anginam curari tradiderunt.

Ad anginam.

Cataplasma ex puluere combustarum hirundinum, & nidi earundem, efficaciter prodest discutiendis tumoribus gutturis, & curandæ anginæ. *Mizaldus.*

Squinantiæ remedium.

Squinanticis bufo seu rubeta cocta, & pro emplastro imposita adeò prodest, vt quendam hoc auxilio, cui iam tanquam morienti, de more candelæ accensæ fuerant, liberauerim. Crederim & filum, quo suspensa interierit, posse conferre. *Cardanus.*

Ad strumas.

Pedes omnes magnæ rubetæ, ab ea viuente abscisi, dum Luna vacua ad coniunctionem properat, colloq; strumas

patientis suspensi adeò conferunt, vt persæpe etiam morbo patientem liberent. *Cardanus.*

Ad columellam suffocantem.

Si contigerit à destillatione columellam in gutture laxari, succus crudæ brassicæ summo capiti admotus, illam in sublimem oris partem reuocabit, solitumque locum repetere coget: quod naturæ arcanis & secretis adscribendum est. *Mizald. Horto medico.*

Ad columellæ inflammationem.

Excrementum pueri audum cum melle Attico tritum præstantissimum est remedium ad columellæ inflammationes, quæ suffocationem minantur. Sed puer ille pascendus est biduò lupinis cum optimo pane satis fermentato & salito: erque vinum vetus bibendum mediocriter dandum, vt quàm optimè concoquat. Tertio die sumtum excrementum desiccandum est, &, quo dictum est, modo vsurpandum. Gallinarum & perdicum caro in iure elixa posset exhiberi, nisi excrementum magis fœtidum redderet. Hoc Galeni secretum est, à quopiam precibus magnis impetratum, vt ipse scribit.

Ad infantulorum siriasin.

Vrticæ in mortario contusæ, addito momento vnguenti populeonis, arterijs temporum, ac metacarpij applicantur: remedio præstantissimo ad extinguendum ardorem siriasis infantulorum, plus minus biduo, modò singulis quaternis horis innouentur. *Langius.*

Infans vt non sternutet.

In domo, in qua ciconiæ pennæ fuerint infantem non sternutaturum, inquit Aetius.

Ad animi defectum.

Animi defectu collapsi eriguntur vellicato articulo digiti annularis, seu medij: nec non attritu auri ad eundem cum croci momento: per hunc enim vis quædam refocillatrix ad cor vitæ fontem dimanat. *Lemnius.*

DE MORBIS PECTORIS.

Ad tussim puerorum.

Dicit Tabariensis, quod si suspenditur lapis spongiæ in collo pueri, qui tussit tussi vehementi, sedatur tussis eius: & quando intromittitur in caput asini, aut anum scarabeus, sincopizat, & non vertitur, donec extrahatur ab eo *Albertus.*

Ad difficultatem spirandi.

Clauenzanus adolescens, nomine Iacobus, qui iam per septem annos spirandi difficultate laborabat, frequentibus & longis sæuisque accessionibus, desperatus ab alijs Medicis, à me in duobus mensibus planè sanatus est, factusque pinguis: sed alia ratione. Dropace enim Pauli ad coxendicum dolores, addito melle anacardi, superimposito suturæ coronali, vna die fermè libras duas aquę detraxi, inde sequentibus diebus idem actum est: sed non tanta defluxit aqua: sicque liberatus est. Existimo cantharides idem posse, quod anacardi mel, & euphorbium etiam. Miscebam etiam elateri granum vnum vncijs tribus lactis, iubebamque eo tanquam erchino vti: & conduxit multũ, atque hæc omnia prius præpurgato corpore cum catapotijs: siccatoque victu tenui, sed humido tamen, parumque alente, tum decocto indici ligni pro potu exhibito. *Cardanus de Curationibus admirandis*

Ad pleuritidem.

Scobis, vel rasuræ dentis apri vncia semis in pollinem redacta, & cum aqua hordei, vel cicerum rubrorum, aut decocto pectorali à pleuritico hausta, vero & comperto remedio illum ab imminente periculo liberat. *Mizaldus.*

Optimum facillimumque remedium ad pleuritidem, quo, vt alios taceam, fabrum quendam semimortuum, duobus diebus mirabiliter præsanauimus.

Accipe pomum odoratum, & flauum, ab interioribus nempe seminibus mundatum, atque olibano eum impleto: deinde operculo eius superaddito, sub cineribus calidis coquito, donec perfectè, & absque vstione coquatur. Hoc pomum in quatuor partes secato, ægroque ad comedendum præbeto. Quod cùm ritè factum fuerit, statim aperietur apostema, tum apostematis pus expuetur, & sic æger liberabitur. Quoniam faber quidam, cuius dentes iam erant clausi, vt instrumẽto aliquo, pro inijciendo pomo aperire conaremur: qui cùm iniecto pomo per semihoram quieuisset, statim magnam puris copiam expuit, deinde dormiuit, cibum petijt, sanusque, Dei auxilio, euasit. *Alex. pedem.*

Ad pleuritidem.

Limatura, seu puluis dentium maiorum apri, detur in cochleari cum oleo lini. *Octauius Landus.*

Ad pleuritidem vnguentum.

Recipe Olei rosati vnc.vj.
Terebinthinæ ana vnc.j.
Sulphuris tenuiss. triti ana vnc.j.
Millepedum contus. ana vnc. j.

Coquantur omnia simul per horam vnam, deinde coletur oleum, quo affecta pars inungatur. *Roscellus.*

Ad empyicos.

Si quis pleuriticus, empyicus, vel suppuratus scrupulũ pulueris seminum vrticæ cum syrupo violaceo, aut alio quopiam ex ijs, quos pectorales vocant, paulatim, & veluti lambẽdo deglutiuerit, viscosum humorem ac tenacem nullo negotio expectorabit. Secretum cuiusdam nõ vulgaris Medici Parisiensis.

Ad phthisim aqua optima.

Recipe Tussilaginis,
Limaciarum purgatarum,
Hyssopi,
Capilli Veneris,
Consolidæ maioris, sing. ana Q.s.

Ponantur in cucurbitam plumbeam, & in balneo Mariæ destillentur, de qua sumat patiens singulis diebus in aurora poculum vnum, stomacho ieiuno. *Roscellus.*

Aliud ad idem.

Recipe sulphuris sublimati, & super lapide porphirio cum aqua rosarum in tenuissimũ pollinem triti, quantum sufficit. Conseruæ rosarum quantum satis est ad cõficiendũ electuariũ. Dosis vnc.s. ieiuno stomacho. *Innominatus.*

Ad phtisim electuarium optimum.

Recipe herbæ Pulmonariæ,
Rorismarini,
Betonicæ,
Capilli Veneris, singul. ana drac.ij.
Mellis despumati lib.j.
Consolidæ minoris vnc. viij.
Tussilaginis vnc. j.
Violarum drach.j. Misceantur, & fiat electuarium secundum artem. *Roscellus.*

Ad phthisim remedium probatum & facile.

Accipe Tussilaginis,
Lardi porcini benè contusi ana quantum satis est,
Ouorum recentium num.j.

Misce

Misce & coque pro placēta, qua cum per nouem dies manè vsus fuerit æger, effectum admiratione dignum videre licebit. Valet etiam ad impinguanda corpora macilenta. *Alexius.*

Ad phthoen.

Sanaui neptē adolescentulam à Pontificis libellis (Datarium vocant) Francisci Alciati, postquam velut phthoe pessima laborantem ipse ego pro deplorata reliqueram, aderat febris vehemens, spirandi difficultas, maxima tussis, puris sputum copiosum. itaque cùm cætera præsidia nō valerent, iussi vt sola ptisana pro cibo vteretur, aquaq; cum saccharo confecta: acciperet autē singulo mane vnc. iiij. decocti caudarum & chelarum cancrorum in aqua hordei cum drach. ij. sacchari, conualuitq; perfectè, & sanata est: hoc eodem auxilio multos admodum curaui, qui integræ sanitati restituti sunt: erat autem illa, filia vnius, qui ex phthoe vera obierat. *Cardanus.*

Ad empyema & phtysim.

Ex pessimo empyemate, à Medicis egregiis derelictum iuuenem, Adrianum Belgam, optimorum morum: nam neminem illo gratiorem expertus sum. Erat autem à libellis Don Alfonsi Pezoni, regij quæstoris. Hunc itaque febre, tussi assidua, sputo saniei, difficultate spirandi laborātem, miris modis curare aggressus sum, anno abhinc 4 coactusq; sum sanguinem mittere, quod magis periculum, etiam morbum vererer, inde testudinum vsu, & syrupo etiam ex illis confecto, exquisitaq; victus ratione: in qua alij Medici non obseruanda peccauerāt, carnes & oua cōcedentes. tādem eum liberaui sic, vt vxorem duxerit: & nūc etiam sanus, mei memor viuat. Vsus autem sum in eo destillatis aquis, cuiusmodi suprà docui: tum decocto ligno Indico, cum humectantibus & expectorantibus, melle siquidem, altheæ, & symphiti radice, scabiosa, glyciriza: foliisq; longæ aristolochiæ. *Cardanus.*

Anhelosius bonum remedium.

Ozymi succus ex semiuncia epotus cum dimidio croci scrupulo, mirum in modum confert anhelosis, ac suspiriosis. *Idem.*

Ad interna vulnera.

Si quis internè vulneratus decoctum radicis cariophyllatæ biberit, sanabitur. Et si externa vulnera eodem colluuntur decocto, summoperè iuuabuntur. Valet præterea

ad lateris & pectoris dolores, nec non ad internas cruditates discutiendas. *Mizald.*

DE MORBIS VENTRIS.

Ad dolores stomachi, & appetitum conciliandum.

Cochlear pulueris electri, seu ambari albi ex vino, vel brodio sumatur. *Ex Reuerendiss. Nuncio prothonotario Biglia Mediolanensi.*

Ad dolorem colicum, & apostemata interna.

Os caluariæ hominis radatur, vel limetur in ea parte, in qua commissura in sincipite est, in superiore velut crux: ex eo puluere cum brodio, vel aqua aut vino, si desit febris, detur ægroto drach.j. vel semidrach. in haustu, mouet vomitus vehementes, & sedes: propterea dandus est, antequam vires ægroti omninò labefactentur. *Idem.*

Ad os ventriculi corroborandum, & constringendum.

Recipe pul. Coriandri præparati vnc.j.
Pul. Anisi vnc.s.
Pul. Coralliorum rubeorum.
Pul. Cinnamomi ana drach.s.
Pul. Conseruæ rosaceæ exiccatæ vnc. v.
Fiat puluis, quo vtatur à cibo cochlearis mensuram. *Ex lib. manuscripto.*

Ad ventriculum corroborandum.

Recipe Spec. diarrod, ablatis drach.iij.
Pul. trium sandalorum drach. ij.
Pul. corticis citri sicci scrup.v.
Aromat. ros. drach.j.s.
Sem. iv. frig. maior. ana vnc.s.
Syrupi de pomis vnc. j.
Saccari albiss. q.s.
Fiant tabulæ, singulæ duarum drach. pondere, ex quibus vnam quotidie sumito duabus ante prandium horis, adiectis adianthi cõseruę scilicet rorismarini vnc.s. myrobol. chebuli vnc.ij. *Vincent. Laur.*

Medicamentum contra ardorem stomachi, quem Germani den Sod vocant.

Recipe vetus saccarum rosar. & lapides Cancrorũ quos contusos & in puluerem redactos saccaro rosar. insperge, adde

adde paululum de bolo ameno. Misce hæc omnia simul. Obseruetur tamen vt lapides Cancrorum dimidiam saccari partem quantitate sua adæquent. *Rantzouius.*

Aliud.

Recipe sesquiunc. cretæ,
Tres nuces muscatas, siue myristicas,
Sesquiunc. saccari electiss. quod ex Insulis Canariis aduehitur. Fiat puluis. *Rantzouius.*

Ad pituitam ex ventriculo discutiendam.

Recipe caricarum pinguium per setaceum expressarum vnc. vj.
Medullæ Cartami vnc. j. s.
Rabarbari electi drach. iij. s.
Cariophillor.
Cinnamomi.
Nucis moscatæ sing. drach. j.
Misce omnia simul, & cum sirupo de corticibus citri, fiat solidioris formę electuarium: vtatur vnc. s. bis in septimana, horis tribus ante prandium. *D. Lepor. Dal.*

Ad nauseam à mari.

Absynthium & pulegium tere cum oleo & aceto, & nares interiùs frequenter frica. Idem facit semen apij cùm bibitum fuerit: prohibet enim nauseam, ne commoueatur, & sudabit eam cùm commouebitur, & absynthium similiter faciet. *Alex. Pedemontanus.*

Ad colicam.

Radix hyosciami albi, quando suspenditur super patiētem colicam, confert ei. *Aristotel.*

Ad colicam.

Dixit Alexander, quando accipitur aliquid de vmbilico infantis, qui egreditur, si inciditur, & ponitur sub lapide annuli de argento, vel auro, tunc ei, qui nescit eum, nō aduenit colica passio penitus. *Albertus.*

Colico cruciatui remedium.

Animalium calcanei combusti summè pollent aduersus colicos cruciatus, vt scribit Rhasis.

Ad idem.

Sperma ceti humidum & recens, confert ad colicos cruciatus, & omnes interraneos dolores, cum aliis, quæ flatus dissipent, exhibitum. Sed cauendū, ne quis eo vetere vtatur, aut nimio vsu eo assuescat: nam alioquin periculosum est. *Ex quodam Medico Germano.*

Ad idem.

Noui, qui bubulum stercus aridum in iusculo ignarus bibit, & à colico dolore statim euasit. Audiui etiam à viris fide dignis, non paucos rusticos eiusdem potu liberatos. Quidam non ipsum excrementū, sed expressum inde succum bibunt, & melius habent. *Gesner.*

Ad idem.

Corculum galeritę femori adalligatum, summè prodest aduersus colicum cruciatum. Nec defuerunt qui illud recens eam in rem etiam deuorarint optato successu. *Ex quodam Hispano.*

Colicis doloribus experimentum optimum.

Si iuuenem ceruorum tenerrima cornua, dum adhuc sanguinosa cuticula operiuntur, in taleolas scindantur, & fictili nouo diligenter opereulato torrefacienda clibano committantur, factus ex iis puluis, addito pipere & mirrha coli cruciatibus cum vino generoso mirificè confert. *Scribonius Largus.*

Ad colicam.

Officulum hominis quodcunque appensum, vt carnem attingat, doloribus ventris, qui certa periodo repetunt, prodesse existimatur. *Mizaldus.*

Ad eandem.

Illud certum est, lupi stercus, intestina, corium comesta, vel etiam solùm gestata, colicam tollere: confirmant enim intestinum illud. *Cardanus.*

Ad colicam.

Vmbilicus infantis, qui pręcisus est, dum nascitur, in argenteo annulo gestatus, vt carnem tangeret, multis me vidente profuit coli doloribus paratis, vt hoc præsidio integra valetudine per multos annos fruerētur: forsan illis profuit fides: nam omnibus contingere hoc minimè credendum est. *Idem.*

Ad ventris tormenta.

Tradunt in torminibus anate viua apposita vētri transire morbum, anatemq; emori. *Cornel. Agrippa.*

Ad colicos & nephriticos cruciatus.

Recipe acerrimi raphani vnc.j.

Ossium mespilor. drach.ij.

Blandè conquassata macerentur horis octo in vini albi generosi vnciis quatuor, deinde percolata, & modicè calentia propinentur in egressu lectus & eiusdem ingressu: iterc-

itereturq; potio, si opus fuerit dosim eius augēdo, vel minuendo pro corporum & ætatum modulo. Non deerunt, qui pro tam salutari munere mihi summam sint habituri gratiam. *Mizaldus.*

Oleum ad vermes.

℞ecipe amigdalarum amararum
Sem. persicorum
Allij
Lumbricorum terrestrium sing. ana. lib. j.
Gentianæ M. j.
Dictamni albi
Radices fraxini
Rad. graminis
Rad. imperatoriæ
Rad. peoniæ Croci
Calami aromatici
Cariophyllorum
Aloes hepaticæ
Galbani Colocynthidis
Zingiberis
Nucis moschatæ
Cinnamomi
Piperis nigri
Piperis longi
Carpobalsami
Olibani, singul. ana vnc. i v.
Corall. rubrorum vnc. i v.
Theriacæ lib. j.
Menthæ Absynthii
Abrotani Centauriæ minoris
Fol. persici
Herbarum porri
Pulegij Plantaginis
Rutæ Marrubij
Apij Saluiæ
Anethi Camedryos
Maioranæ
Rorismarini
Betonicæ
Foliorum lauri
Corticum mal. aurantiorum
Cort. mali granati sing. ana M. j.

Sem.apij
Sem.portulacæ
Sem. raphani
Sem. cauliuni
Sem. plantaginis — ana lib.ß.
Sem.porri
Sem.centauriæ minoris
Sem.mal. cotoneorum
Sem.fœniculi
Sem.petroselini singul.
Lupinorum
Baccarum lauri
Phaseoli rubri singul.ana lib.j.
Cornu cerui vnc.vj.
Fellis taurini lib.j.
Aceti albi lib.j.
Olei mastichini
Laurini
Nardani singul.ana lib.j.
Olei communis veteris lib.xiv.

Trituranda,triturentur : contundenda,contundantur misceantur, & ponantur in loco calido per dies quindecim : deinde coquantur vsque ad tertiæ partis consumtionem: demum coletur,& seruetur oleum ad vsum. Quo si vti voles,tempora,nares,pulsus manuum, orificium ventriculi, vmbilicum inungito,iterando inunctiones aliquoties,videlicet singulis duabus horis. *Roscellus.*

Ad vermes electuarium.

Recipe seminis cinæ vnc.j.
Dictamni albi vnc.ij.s.
Croci drach. s.
Mellis colati lib.ij.vel q.s.
Fiat electuarium.Dosis vnc.s. *Roscellus.*

Ad vermes.

Nihil efficacius ad exigenda ventris interranea, & lumbricos eiiciendos,exiccatis in tegula ignita vermibus , exhibitoq; illorum puluisculo verminantibus pueris . Nam confestim reliquos corpori inhærentes excludit. *Lemnius.*

Aliud.

Experimento probatum habeo, puerorum lumbricos vuarum passarum esu expugnari,si ieiunis absque vllo alio edulio illas exhibeas. Nam vt amarulenta, ita dulcia af-

fluenter hausta, vermibus sunt inimica: distendi enim, ac rumpi illos contingit, suauioris edulij copia. *Lemnius.*

Ad dysenteriam.

Recipe coaguli leporis
Sanguinis leporini, singul. ana. q. satis est.
Misce & da patienti. Omnia enim alui profluuia compescit. *Alexius & Mizaldus.*

Aliud.

Multi dysenterias exitialiter grassantes curauerunt hausto decocto Indicis alteæ ex vino, si quidem febris aberat: vel plantaginis, hordeiue, si præsens erat. Id fuisse inter arcana doctissimi cuiusdã Hispani Medici, pro certo accepi.

Ad Dysenteriam.

Dysenterias, & alias ventris profluies quantumuis effrenes compescunt Ossa humana ad læuorem puluerata, & ex vino rubro subaustero sumta. *Mizald.*

Ad fluxum hepaticum.

Docet Rhasis hepata anatum proprietatem habere sistendi fluxum, qui ex debilitate hepatis nascitur.

Ad icteritiam.

Iusculum ex decoctione fragariæ herbæ cũ sua radice, ab icterico ieiuno dies aliquot haustum, illum perfectè sanat. Secretum hoc cuiusdam est monachi, ex quo ingentes pecunias corradebat.

Ad aquas hydropicorum.

Puluis Magnetis triobolari põdere epotus ex succo fœniculi, hydropicis aquas detrahit. *Mizaldus.*

Ad hydropicorum aquam.

Mirum est, quod affirmant, coluber fluuiatilis funiculo à cauda præligatus suspenditur, subiecto vase, aqua pleno, in quod dehiscat ore, aliquot post horis vel dieb. lapidem eructat, qui exceptus vase, quod subiacet, totam aquam ebibat. Alligatur lapis hydropicorum ventri, atque in totum exhausta aqua liberat. *Hollerius.*

Ad hydropem.

Clysteria ex decoctione cardui benedicti in vrina, omne genus hydropis curant sæpius infusa. *Ex libro manu scripto.*

Ad hydropem.

Recipe Spicænardi Indicæ
Hepatis lupini singul. ana. drach. s.
Trita misceantur cum syrupo de absynthio, fiant pilulæ

N.18. auro coopertæ. Capiat pilulas iij. singulis diebus stomacho ieiuno. *Innominatus.*

Ad hydropem.

Recipe Liquoris tartari
Aquæ gentianæ singul. ana. vnc. j.
Spiritus vitrioli g. iij.
Olei sulphuris g. iv.
Aquæ theriacalis
Misce. Capiat ante ingressum laconici, & sudet. *Innominatus.*

Ad calculum Imp. Max. I I.

Recipe Rhabarbari electi drach. ij.
Galangæ
Granorum paradisi
Anisi
Fœniculi
Agarici
Masticis
Cinnamomi sing. ana. drach. j.
Glycyrhizæ vnc. s.
Lapidis Iudaici drach. iij.
Mithridati drach. v.
Macis drach. iv.
Caryophillorum drach. s.
Vini ardentis part. j.
Vini maluatici part. ij.
Ponātur omnia in vitro optimè obturato per dies 14. postea destillentur. Vtatur bis in hebdomada ad quantitatem cochlearis stomacho ieiuno. *Ex libro manu scripto.*

Ad calculum puluis.

Recipe Gummi cerasorum
Milij Solis singul. ana. drach. ij.
Sem. petroseli
Sem. melonum
Sem. maluæ
Glycyrhizæ rasæ singul. ana. drach. iij.
Sacchari candidi drach. x.
Fiat puluis subtilissimus. *Ex libro manu scripto.*

Ad lapidem, & phlegma vesicæ.

Recipe Rad. fœniculi

Restæ

Rectæ bouis
Chamædryos
Betonicæ
Parietariæ
Florum Cheyri
Rorismarini
Saluiæ
Baccarum lauri
Iuniperi sing.ana.drach.s.
Sem. genistæ scrup.j.
Violariæ
Altheæ
Anisi singul.ana.scrup.j.
Sem.frig.maiorum
Cinnamomi
Nucis moschatæ singul.ana.drach.j.
Glycyrhizæ rasæ drach.ij.

Fiat puluis subtilissimus. Dosis scrup. j. cum decocto cicerum rub. *D. Biesius.*

Ad calculum puluis.

Recipe Sem.melonum drach.j. s.
Gummi cerasorum vnc.s.
Milij Solis drach.ij.
Liquiritiæ rasæ drach.j.s.
Sacchari candi vnc.ij.s.

Misce & fiat puluis. Dosis vnc.s.cum brodio cicerum rub. *Isabella Cortese.*

Ad calculum syrupus.

Recipe Saxifragiæ
Milij Solis
Sem.cærasorum
Gran. alchechengi
Gentianæ
Cicerum rub.
} ana.q.sufficit.

Coquantur in aqua cotoneorum vsq; ad tertię partis consumtionē:deinde coletur,& de colatura accipe lib.j. Mellis optimi lib.j.Aceti vnc.j.coquātur,despumentur,fiatq; syrupus , de quo patiēs quotidie in aurora capiat cochleatium vnum stomacho ieiuno. *Ex libro manuscripto.*

Ad calculum balneum optimum.

Recipe Hysopi,maluæ, petroselini, parietariæ ana.M.j. Seminis lini vnc. s. saxifragiæ M.j. Ponantur in sacculo

omnia, & in aqua sufficienti coquantur, & fiat balneum,
Ex libro manu scripto.

Ad calculum puluis.

Recipe sanguinis hircini præparati vnc.s.
Lapidis Iudaici
Lapidum cancrorum
Sem.persicorum singul.ana.drach.j.
Sem. petroselini drach.ij.
Sem.apij drach.ij.
Fiat puluis subtilissimus. *Ex libro manu scripto.*

Ad calculum.

Recipe Rhabarbari drach. iij.
Granorum iuniperi drach.v.
Corticum cassiæ vnc.s.
Anisi drach.j.
Fœniculi drach.j.
Lapidis Iudaici vnc.s.
Agarici
Zingiberis
Cinnamomi
Galangæ singul.ana.drach.j.
Macis scrup.ij.
Mithridati drach.ij.
Liquiritiæ rasæ drach. vj.
Vini optimi part.ij.
Vini ardentis part.j.
In vase vit. Vtatur bis in mense cũ cochl. *Ex lib. manusc.*

Ad calculum probatum.

Recipe anisi vnc. iv.
Cumini Romani, in aceto per diem integrum ad Solem infusi, & resiccati vnc. iv.
Sem. apij
Sem.petroselini
Sacchari albissimi singul.ana.vnc.iv.
Fiat puluis subtilissimus, quo vtatur æger stomacho ieiuno singulis diebus cochlearium dimidium cum pane tosto, vel brodio ciceris per mẽsem integrum, curabitur perfectè. *Ex libro manu scripto.*

Ad calculum puluis.

Recipe Rad. enulæ, rad. pimpinellæ, sem. anisi, sem. petroselini, sem. fœniculi, granorum iuniperi, sem. saxifragię albæ ana.vnc.s. Fiat puluis subtilissimus, quo vtatur cum vino

Vino calido mane stomacho ieiuno singulo die vltimo plenilunij, hoc est vno die ante nouilunium. *Ex libro manuscripto.*

Ad calculos.

Brasauolus vim incredibilem tribuit pulueri mespilorum ad deturbandos è renibus calculos, & ciendas vrinas.

Ad calculum probatum.

Raphani in salis cumulos & salinas proiecti, vel consepulti, in aqueam salsuginem massam totam deliquescere ac resolui cogunt. Ex quo multi aduersus calculum & tophos arenaceos in corpore concretos, aquam ex corticibus, vel totó corpore raphanorum expressam cum vino albo, & puluere terebinthinæ ex adustione, vel reficcatione ad Solem salubriter & successu admodum felici exhibent. Res probata, & nullo auro æquiparanda. *Mizaldus.*

Aliud ad idem.

Aiunt nonnulli baccas leucacanthi, seu albi spini ex vino albo sumtas deturbandis calculis admodum efficaces esse. *Idem.*

Ad calculo[illegible]

[illegible]

Aliud ad idem.

Omnia genera lapidum, qui in capitibus piscum reperiuntur, trita, & cum vino exhibita, colicum dolorem compescunt, & calculum, qui in renibus defixus iacet, atterũt, & comminuunt. *Galenus, & Auicenna.*

Aliud ad idem.

Aduersus calculum multi de experientia magnificant puluerẽ pellis lucij piscis, cũ aqua parietariæ ex vino albo haustum. Alij idem pollicentur de pelle piscis barbatuli, & stillatitia aqua herbæ, quam argentariam vocant. *Mizald.*

Aliud aduersus calculum.

Puluis vitri ab Abenzoare in hunc fit modum. Frustum vitri crystallini densum & perspicuum terebinthina resina illinitur, & prunis imponitur, donec incandescat. Aqua extinctum, iterum illinitur, excoquitur & restinguitur. Vbi id septies iteratum erit, in subtilissimum puluerem atteritur. Ex eo pondus aurei, vel drachmæ vnius ex vino albo, calculos efficaciter comminuit. *Galenus & Auicenna.*

Aliud optimum.

Passerculus troglodytes vocatus, qui omnium auicularum, excepto regulo, minimus spectatur, & iuxta sæpes ac muros victum quæritat, volatumq; per breuem facit, naturalem vim admiratione dignam habet. Sale enim cōditus, & crudus in cibo acceptus, concretos calculos lotio expellit, & ne renascantur prohibet, ac morbum perfectè sanat. Conditur optimè pennis euulsis, atque inde largo sale adobrutus, arefactus comeditur. Si plures adfuerint, coqui possunt more aliarum auicularum. Possunt etiam non deplumes vri in olla operta, & cinis vnius vsti, cum pauco pipere & cinnamomo exhiberi. Sunt qui viuum pennis præuulsis sale [illegible] salsatos edunt integros, ita vt nihil [illegible] præter pennas abiiciant. *Aetius & P. Aegineta.*

Ad calculos.

Gummi cerasorum in vino albo solutum, contra calculos [illegible] experimento [illegible] *Mizaldus.*

Aliud optimum.

Accipe aquæ [illegible] optimi [illegible] dulcis singulorum vnc. ij. misce, & bibe stomacho ieiuno. *Ab amico experto.*

Ad calculum remedium bonum.

Ononis seu Anonis (quę & acutella & resta bouis vulgò dicitur) contra calculos plurimum laudatur. Nam ab illorum cruciatu celerrimè liberat, ac eos expeditè educit, puluere ex cortice radicum eius hausto cum vino albo. *Mizaldus.*

Aliud ad idem.

Hoc loco mihi sanè quàm oportunè in mentem venit secretum cuiusdam doctissimi Medici, facilè admodum & familiare ad deturbandos è renibus calculos. Id solùm

constat

constat syrupo de hyssopo cum duplo vel triplò aquæ parietariæ. Quo remedio per dies decé, aut duodecim hyeme propinato adolescenti cuipiam,& aliis,ieiuno ventriculo,ille mihi fidem fecit se multos calculos è corporibus eorum exclusisse. *Mizaldus.*

Calculosis & podagrosis amuletum.

Illud absque superstitione,radix peoniæ masculæ Maio collecta,& crescente Luna,pro amuleto suspēsa, podagricos,& calculosos iuuat. *Cardanus.*

Ad renum dolorem,& tenesmum.

Pulli columborum occulta proprietate renum dolori conferunt, & corruptum sanguinem emendant: sed dum interficiuntur, capite truncari debent. Eorundem carnes facultatem habent sanandi tenesmum, quem cucurbita frequenter comesa generare solet. *Rhasis.*

Ad vesicæ lapidem.

Constat hac ratione aquam fieri posse, quæ lapidem vesicæ per catheterē immissa, ilicò confringet. Nam cùm duo sint necessaria, & quòd lapidem atterat, & quòd vesicæ sit innoxia,primùm prȩstabit modus ac materia:nam extremos vapores è scorpionum cinere, vel Macedonici petroselini, vel tecolitho, aut lapidibus cancrorum excipiemus:sic enim aqua fiet, quæ etiam porphyritem comminuat. *Cardanus.*

Ad renes expurgandos.

Si semen inventum in pilulis & globulis lappæ minoris,in leuissimum puluerem redigatur,& cum pauco vino albo,generoso exhibeatur, renes ab arenulis efficacissimè repurgabit, sed aliquanto celerius, si cum aqua vitæ hauriatur. *Mizaldus ab experto.*

Ad vrinam ciendam.

Rubeta discissa & renibus superposita, vrinam cit vehementer, atque adeò, vt nonnunquam ascititij hoc medicamento liberentur. *Cardanus.*

Ad vrinam mouendam.

Scolimi, seu cinaræ radix decocta in vino, & pota, copiosam & graueolentem vrinam prolicit:eodemq; modo virulentæ & venereæ gonorrheæ auxiliatur. *Dioscorides, Oribasius, Paulus & Langius.*

Ad lotij difficultatem.

Centipedæ in cellis vinariis repertæ lotij difficultates egregiè soluunt, si vino albo intritæ hauriantur: vel sicca-

tarum puluis est eodem vino exhibeatur. Constat experimento cuiusdam, qui sicuti id secreti liberè id mihi impertiuit, ita ego aliud ei candidè commune feci. *Mizaldus.*

Ad stranguriam.

Lapilli ex capite limacum, & grandiorum cochlearum eruti, stranguriosis vrinam moliuntur, illius meatus lubricando, si comminuti ex vino exhibeantur. Auxiliantur etiam parturientibus, laxando & dilatando etiam muliebres locos. *Mizaldus.*

Stranguriæ remedium.

Ad stranguriam lingua anseris ebibita mirabilis est, inquit Cardanus.

Ad vesicæ morbos.

Quædam à similitudine miro modo liberant: à similitudine, velut vesicę bouis tres coctę in aqua, ebibita aqua, siccatisq́; vesicis, ac cum aqua ebibitis, dicũt omnes morbos vesicæ sanari, præcipuæ verò vrinæ incontinentiam. *Cardanus.*

Ad vesicæ scabiem.

Decoctum herbæ, quam Hippurim vocant, scabiei vesicæ, malo intolerabili medetur, facta in multis experientia. *Mizaldus.*

Ad gonorrhœam.

Cinarę radix in vino cocta, & pota, venereę gonorrhœę præsens esse remedium fœlici successu se probasse scribit, *Ioan. Langius.*

Ardoris vrinæ medela.

Recipe Radicis maluæ,
Radicis altheæ,
Radicis Petroselini, sing. ana. M. j.
Coquantur in aqua fluuiali vsque ad consumtionem tertiæ partis, deinde coletur: cui adde butyri recentis ad quãtitatem nucis, & bibendum præbe duab. horis ante prandium, stomacho ieiuno. *A quodam Equite Ferra.*

Ad mingentes in lecto.

Accipe Succi foliorum cupress,
Olei sesamini, sing. vnc. ij. Misce, & da in potu manè, & eundo dormitum tribus diebus, & non comedat acetositatem, neque olera, & valet propriè in mulieribus. *Bayrus, si rectè memini.*

Ad

Ad effluuium vrinæ.

Vesica ouilla, aut caprina cremata, & ex posca bibita, vel leporis testiculus ex vino odoro coctus, & potus, iis qui vrinam inuiti reddunt, benefacit. *Mizaldus.*

Ad dolorem hemorrhoidarum.

Recipe Folia maluæ, Violariæ, Altheæ ana. M.j.s. Meliloti, Fœnigræci, florum Chamomillæ, seminis Lini ana. M.j. Taffi barbari M.ij. Paretur decoctum in aqua & vino rubro pari portione. *Ex libro manu scripto.*

Ad hemorrhoidarum dolorem.

Recipe micæ panis, si fieri potest, hordeacei, & in lacte muliebri, vel caprino madeat, addito vitello ouorum, & croco. *Ex libro manu scripto.*

Ad menstrua alba vnguentum.

Recipe Coral. rubrorum,
Myrrhæ,
Corticum thuris,
Succi rosarum,
Nucum cupressi,
Balaustiorum,
Masticis,
Olibani,
Carabæ,
Spicæ nardi,
Galliæ moschatæ,
Coriandri præparati, singul. ana. scrup. j.
Olei rosarum,
Olei mastichini,
Olei nardini,
Olei rutæ, singul. ana. vnc. s. cum pauca cera fiat vnguentum. *Roscellus.*

Ad vterum loco mouendum.

Bardanæ maioris folium (quæ & Arction, & Personaria dicitur) summo capite gestatum, matricem sursum tollit, sub planta pedis, deorsum. Quod remedium præstantissimum habetur aduersus suffocationes, præcipitationes, ac dislocationes matricis. De folio brassicæ scribit Cato, quod vertici capitis impositum, vuluam ex defluxu pendulam, vel aliter affectam, rursum rapit. *Mizaldus.*

Ad mulieres vtero strangulatas.

Experimento certissimo compertum est, bituminis suf-

situ, siue crudum sit, siue vratur, mulieres vtero strangulatas extemplò reuocari. Quamobrem nonnulllæ hoc morbo obnoxiæ, lana, exceptum illud collo appendunt: vt crebro olfactu suffocationis paroxysmum arceat. *Langius.*

Vt mulieres fiant steriles.

Si dentes pueri in primis cùm cadunt, suspendantur antequam veniant ad terram, & ponantur in lamina argenti, & suspendantur super mulieres, eas prohibent imprægnari & parere. *Albertus.*

Ad idem.

Si mulier accipit singulis mensibus de vrina mulæ pōdera duo, & biberit, ipsa non concipiet. *Cleopatra.*

Aliud ad idem.

Si semen acetosæ ligetur in panno, & suspendatur super tympanum sinistrum, non concipiet, donec permanet super ipsum. *Albertus.*

Aliud ad idem.

Quando bibit mulier vrinam arietum, vel sanguinem leporis: vel si stercus leporis suspendatur super mulierem, nunquam concipiet. *Albertus.*

Aliter vt steriles fiant mulieres.

Quòd si quis extraxerit calcaneum mulieris mustellæ, ipsa existente viua, & suspendatur super mulierem, non concipiet, donec maneat super eam: & quando remouetur, imprægnatur. Vel, si accipiantur duo testiculi mustellę, & stringantur, & ligentur in crucem mulieris, & habeat eos secum, mulier non concipiet. *Albertus.*

Vt homo semper eunuchus sit.

Vt homo semper eunuchus sit, accipe ex vermiculo, qui in æstate lucet, & da ei bibere. *Albertus.*

Aduersus sterilitatem mulierum.

Semen rumicis, seu syluestris lapathi, sinistro brachio alligatum, sterilitatem in mulieribus emendat. *Africanus.*

Mulier vt concipiat.

Si mulier non potest concipere, accipe cornu ceruinum puluerizatum, & misceatur cum felle vaccino, teneat mulier super se, coeat, & statim concipiet. Vel detur mulieri nescienti lac iumenti, ea hora coeat, & statim concipiet. *Albertus.*

Conceptum iuuantia.

Iuuatur natura similibus, lac equæ bibitum à mensibus, vterus

vterus leporis, hirci testiculi adiuuant ad conceptum: Quædam certa ratione, phu, scobs ligni cupressi, cortex mori, & artemisia. *Cardanus.*

Abortum prohibentia.

Existimant fœtus contineri, si vermis, qui in gramine inuenitur viuus, & antequam terram tangat, collo suspendatur: diximus aliàs de ætite lapide. *Cardanus.*

An mulier grauida sit.

Si experiri voles an mulier sit grauida, fac vt lotiũ reddat in vase æneo, & noctem vnam acum ferream, & perpolitam in illud demerge. Si prægnans erit, maculis rubris distinguetur: sin minus nigrescet, vel ferruginea, aut æruginosa euadet. *Expertum fuisse intellexit Mizaldus.*

Filiorum, quos habitura est mulier, numerus vt cognoscatur.

Caret autem ratione quod dicunt, nodos in vmbilico ostendere filios ex eadem matre nascituros: aut enim simpliciter atque hoc superstitiosius Astrologorum prædictionibus. Fieri enim potest, vt moriatur, aut casta viuat, quæ plures sit habitura filios: aut non simpliciter, sed quia potest, hoc autem modo plures nodos habebunt, atq; vni coniuncta viro plures, alteri pauciores: quod esse non potest, vt simul diuerso numero comprehendatur, aut maximum numerum continebit, quomodocunq; coniungatur. Cùm ergo rarissimè contingat, hanc potestatem non frustrari: aut enim non commodè iuncta erit, vel etiam si commodissimè, morbis alijsq; occasionibus impedietur: quomodo igitur sciri hoc potuit, quod nunquam fermè accidit? Dicendum igitur erit, fœcundos vteros plerunq; plures nodos parere in vmbilico, steriles autem paucos, nec ad vnguem distinctos, vt euentui persæpe concordare videantur: atque hoc modo problematum veritas exquiritur. *Cardanus.*

Ad fœtus retentionem optimum.

Recipe Olei myrtini,
Mastichini,
Terebinthinæ, singul. ana. drach. j.
Sandali rubri & citrini,
Hipocistidis,
Acaciæ, singul. ana drach. v.
Spodij,
Rosarum rubr. sing. ana drach. v.

Boli Armeni,
Terræ sigillatæ,
Rasuræ eboris, sing. ana scrup. ij.
Masticis,
Myrrhæ,
Vernicis,
Sanguinis draconis,
Styracis liquidæ,
Picis Græcæ,
Mumiæ, sing. ana drach. j.
Picis naualis,
Picis Græcæ, ana quantum sufficit.
Fiat cerotum, quod partim supra renes, partim supra matricem, vel supra regionem vesicæ ponatur. *Roscellus.*

Vt mulier citò pariat, & sine dolore, expertum.

Recipe Gallitrichi quantum satis est, contundatur bene, & exprimatur succus, de quo accipito poculum dimidium, & cum vino mulieri parturienti ad bibendum dato. Mox herbam expressam calidam supra vmbilicum ligato. *Alexius.*

Ad partum accelerandum.

Spolium serpentis quando stringitur super ancham mulieris, accelerat partum: sed cùm parit, illicò remoueatur. *Albertus.*

Ad partum.

Filia quæque septima nata miro modo partum adiuuare traditur. *Corn. Agrippa.*

Ad partus facilitandos.

Si ex partu laborans mulier, ocimi radiculam cum penna hirundinis tenuerit, absque dolore illicò pariet, quod ab amico probatum intellexit *Mizaldus.*

Aliud ad idem.

Pastinacæ piscis radius adalligatus vmbilico, fertur faciles partus facere, si viuente ablatus sit, ipsaque denuò in mare demissa. *Cornel. Agrip.*

Et narrat Democritus, linguam chamæleontis, si viuenti erepta sit, ad iudiciorum euentum pollere, eandemq; salutarem esse parturientibus circa domum: cauendum autem, ne domo inferatur, quia esset perniciosissimum.

Ad secundas mouendas.

Calendulæ aquam omnibus oculorum morbis conducere tradunt: ad hæc capitis dolores tollere, suffitumque

tereius floribus pudendo muliebri per infundibulum, vel aliter exceptum, secũdas morantes facile euocare, & profugas reducere. Hoc secreto vetulam quandam obstetricem mira arte emunxi, dum mea egeret opera, in enixu puerperij cuiusdam locupletis matronæ. *Mizaldus.*

Vnguentum purgans.

Recipe Olei rosati,
Olei violacei,
Olei amygdalarum amararum,
Olei rutæ,
Olei sambuci,
Olei cataputiæ, singul. ana. vnc. j.
Fellis veruecis,
Fellis taurini, ana vnc. j.
Fellis porcini vnc. j.
Ceræ quantum satis est.

Misce, & fiat vnguentum, quo inungatur ventriculus, & vmbilicus, &c. *Roscellus.*

DE MORBIS MANVVM.

Ad manuum tremorem.

Arthemisia in aqua rosarum macerata tremulas manus emendat, si inde lauentur. *Mizaldus.*

Ad extrahendas spinas è digitis.

Recipe Abrotanum quantum satis est, tere, & cum aceto misce, & superponito. *Ex lib. manu scripto.*

DE MORBIS PEDVM.

Podragræ remedium, quo Rex Daciæ vtebatur.

Recipe Turpeti,
Hermodactylorum, ana drach. ij.
Zingiberis,
Salis gemmæ,
Cinnamomi, ana drach. v.
Diagridij,
Anisi,
Fœniculi, ana drac. j.
Zuccari candidi vnc. j.

Fiat puluis, de quo sumatur ad quantitatem drachmæ vnius, & dimidiæ, vsque ad duas, si non sufficeret prima quantitas, & in æstate sumitur cũ aqua endiuiæ, in hyeme

verò eum brodio pulli, per horas quinque, vel ſex, ante prandium, dormiendo per vnam horam poſt, vel quieſcendo, & poteſt ſumi bis in menſe, vel ſaltem ſemel, & hoc penultima die Lunæ, præmittantur autem per tres dies omni manè vnciæ ſex aquæ mellis, ad modum ſyrupi, hoc enim diſponit vias pulueri: tempore verò intermedio omni ſero, cùm itur dormitum, ſumantur pilulæ duæ, vel tres de Iua, quæ conficitur ex puluere ipſius Iuæ, & terebinthina quantum ſatis eſt. Patiens verò pro poſſe ſobriè viuat, vt tanto remedio gaudere poſſit. *Ex lib. manu ſcripto.*

Ad podagram.

Recipe Picis naualis lib. ij.
  Colophoniæ,
  Ceræ, ana lib. v.
  Semen Naſturtij,
  Baccarum Lauri,
  Sulphuris viui,
  Cimini,
  Croci,
  Abſynthij,
  Aniſi,
  Pulegij,
  Maſticis, ſingul. an. vnc. ij.
  Cinnamomi drach. j.
  Zingiberis drach. ij.
  Caryophyllorum drach. v.
Fiat emplaſtrum ſecundùm artem. *Ex lib. manu ſcripto.*

Pilulæ ad podagram.

Recipe Aloes,
  Myrrhæ electæ, ana drach. j.
  Rhabarbari electi,
  Agarici trociſchati, ana drach. v.
Cum ſyrupo roſato laxatiuo fiat maſſa. Ex drach. j. finganturpilulæ v. Capiat per duas horas ante cibum ſingulis quindecim diebus. *Ex lib. manuſcripto.*

Ad dolores podagricos in principio.

Recipe olei papaueris libr. ij.
  Spicæ nardi vnc ij.
Miſce & macera per octo dies ad Solem, deinde exprime, & ſerua. Tempore vſus adde aliquantulum aquæ ex opio deſtillatę. Idem facit oleum Hioſciami. *Henricus Vvolffius.*

Pilulæ

Pilulæ ad podagram.

Recipe Succi Hellebori nigri,
Succi fumi terræ,
Succi Colocinthidis,
Succi Gentianæ,
Succi Petasites,
Succi Rhabarbari,
Agarici,
Rhabarbari puluerizati,
Masticis, sing. ana drach. j.
Misce omnia bene, & fiat massa, ex qua formentur pilulæ.
Dosis drac. j. ex qua tres pilulę parentur. *Henricus Wolffius.*

Podagræ remedium.

Recipe Olei cinnamomi,
Olei ceræ,
Olei salis, sing. ana part. j. Misce. *Andernacus.*

Ad podagram in principio fluxionis.

Recipe Farinæ hordei vnc. iij.
Farinæ lentium vnc. ij.
Terræ sigillatæ,
Sanguinis draconis ana drac. ij.
Coquantur farinę lento igne cum posca, deinde misceantur pulueres, cui adde Olei rosati vnc. ij. Ceræ nouæ vnc. j. fiat in modum cerati. Et vbi fluxio sedata fuerit, adde pulueris florum Chamomillæ vnc. s. Croci drach. j. Vitelli ouorum num. ij. *Ex lib. manuscripto.*

Ad podagram.

Experimentum Regij cuiusdam Chirurgi aduersus podagras & chiragras: Habe manipulum Arthemisiæ, defervefacito in oleo dulci oliuarum, donec decrescat ad tertias: eo dolentem locum inunge, senties breui tempore dolorem sedari. *Mizaldus.*

Aliud ad idem.

Milui caput deplume vstum, & quantum capi potest tribus digitis cum aqua sumtum, podagricis auxiliatur. *Mizaldus.*

Ad podagram.

Si acceperis dextrum pedem testudinis, & suspenderis eum super dextrum pedem podagrici, confert ei. Similiter si sinistrum sinistro, & sic manus eius confert manui, & digitus digito. *Albertus.*

Ad dolores podagricor.

Nec mirum videri debet, quòd corium calcanei dextri vulturis super pedem dextrum, & sinistri super sinistrum podagrici, leuare possit dolores. *Cardanus.*

Ad Ischiodos.

Decoctum corticis populi albæ ischiadicos summè recreat. Quod etiam præstat succus frondiũ genistæ in aceto maceratarum. *Mizald.*

Ad articulorum affectus.

Oleum in quo decoctæ fuerint ranæ vsque ad separationem carnis ab ossibus, plurimùm valet ad omnes neruorum & articulorum affectus, perfrigerataque membra, si eo calente vngantur. *Mizaldus.*

Ad arthritidem.

Ex arthritide autem & articulorum morbis primum Ioan. Antonium Scazosum, Ioan. Baptistam Mareschalcũ è Senatus libellis, & filiam Ioan. Angeli Linati, tum alios innumeros: Sed iuuat horum trium insigniorum curam narrare. Laborabat ergo Io. Antonius Scazosus biennio arthritide, nil proficientibus Medicis, quem ego exhibitione decocti ex ligno Guaiaco cum beronica, & catapotijs ex hermodactylis, curaui. At Io. Bapt. Mareschalcus iiij. iam mensibus (eratque mensis ille, quo curare aggressus sum illum, Decembris) conflictabatur: præterea duabus febribus: vna intermittente, altera continua: & quod omnium deterrimum fuit, cibum omnem auersabatur, & fermè immobilis cùm esset, meritò à Medico suo vel pro insanabili habebatur. vel expectandum ver ad curam contendebat, ob idque diffidebamus. Ego enim non existimaui hoc faciendum, quandoquidem affectæ particulæ indies fiebant imbecilliores, neque enim in humano corpore quicquam quiescit: sed si nõ in melius proficiant, necesse vt in deterius prolabantur. Itaque colocynthidam in melle coxi puro, mel autem odoratis mistum, velut offam deuorandum dedi: decoctumque interim ligni ex aqua propinans, ante finem hyemis perfectè sanaui, vt nunquam postea in eum morbum reciderit, & adhuc viuit. Filia autem Angeli Linati iam biennio experta non solùm omnes Medicos, sed etiam circulatores, sumserat vinum, aquam, vnctiones, & suffumigia ex cinnabari factitio, nec sanari poterat. Dolebãt ei crura, ac tremore vexabatur ita, vt totas noctes vigil persæpe duceret, absque spe, vt par

erat tot frustrà tentatis potentissimis auxilijs. Itaq; exhibito vino cum optimo cortice, curandâ interim particulâ ipsam suscepi, excogitatoq; præsidio, quod & causæ morbi & morbo aduersaretur, ipsum confirmaret membrum, lachrymæ ligni magnam quantitatem excipi iussi: quæ cum thure, ligno aloes, semine balsaminæ, styrace odorata, cortice citrij mistis, & sæpe cruribus eo suffumigio calefactis (aderat & lapis gagates copiosus) sanata est perfectè, conualuitque: liberaui etiam Pet. Ant. Besutium, iuxta ædem sacram Breram, non procul à Porta Beatrice laborantem arthritide, eisdem penè auxilijs, quibus etiam Scazosum, cum hi à Medico suo omnibus in deterius labentibus destitutus esset.

Ne pedes aut manus à frigore lædantur.

Si quis nolit pedes, vel manus à frigore offendi, pinguedine vulpis inungat. *Mizaldus.*

Torpori sanando.

Cùm membra compressa detinentur, spirituum transitus prohibetur, vnde torpent adeò, vt non tutò homo illis se committat, sentiturque stupor: at verò præter id vellicationem quandam, velut formicarum: ea fit, quoniam partes inæqualiter afficiuntur, stupidæ enim sanis cohærent: quamobrē hic affectus, & ob impotentiam, & ob doloris speciem quandam, grauis persæpe homini est. Nihil autem præsentius, quàm membrum totum vehementer extendere, ac fricare, vel alterius lateris manu, pollice apprehenso, pedem patientis cruris eleuare. *Cardanus.*

DE MORBIS PARTICVLAribus externis.

Ad capitis vulnera.

Recipe Aquæ vitæ lib. ij. s.
Masticis triti,
Myrrhæ puluerizatæ,
Aloes tritæ, sing. ana vnc. j.

Bulliant bullitione vna ad ignem, deinde coletur aqua, cùm vulnera fuerint lota, sequens puluis inspargatur. Accipe Olibani, Myrrhę, Aloes ana vnc. j. Misce & fiat puluis subtilissimus. *Roscellus.*

Aliud ad idem.

Recipe Olibani,
Myrrhæ,

Aloes,
Resinæ,ſingul.ana. vnc.j.
Fiat puluis,quo vulnera prius aqua vitæ lota aſpergantur.

Ad vulnera,ſpaſmum,& dolores,oleum.

Recipe Terebinthinæ claræ lib. j.
Olei communis vnc.j.
Olibani
Myrrhæ
Sarcocollæ
Maſticis
Croci ſingulorum ana.vnc.j.
Panis porcini
Caudæ equinæ
Rubiæ tinctorum ſingulorum ana. vnc.j.
Vermium terreſtrium vnc. iij.
Ponantur omnia in retorta, & deſtillentur ſecundum artem. *Fallopius.*

Ad omnis generis vulnera, oleum mirabile.

Recipe Terebinthinæ lib. j.
Olibani
Maſticis
Myrrhæ
Sarcocollæ ſingulorum ana vnc.j.
Aquæ vitæ vnc.viij.
Miſce, & deſtilla in retorta, poſtea oleum ab aqua ſepara, & ſerua. *Fallopius.*

Aliud,præſertim ad neruorum vulnera.

Recipe Terebinthinæ claræ lib.j.s.
Ceræ flauæ lib.j.
Nucis moſchatæ
Caryophyllorum ſingulorum ana.vnc.j.
Cineris lignorum combuſtorum vnc.vj.
Laterum tritorum q.ſ.
Miſce, & in retorta deſtillentur. *Fallopius.*

Aliud eiuſdem, ad idem.

Recipe Olei Abietini lib.j.
Albuminum ouorum coctorum lib.j.
Reſinæ vnc.vj.
Gummi hederæ vnc.ij.
Miſce,& deſtilla in retorta ſecundum artem.

Balſamum ad vulnera,eiuſdem.

Recipe Terebinthinæ claræ lib.j.s.

Olei

Olei laurini
Galbani
Gummi Arabici
Gummi hederæ ſingulorum ana. vnc. j.
Olibani
Ligni aloes
Galangæ
Caryophillorum
Nucis moſchatæ
Conſolidæ minoris.
Cinnamomi
Cedoariæ
Zingiberis
Dictamni albi ſing. ana. drach. vj.
Styracis liquidæ ſingul. ana. vnc. ij.
Moſchi
Ambræ ſingul. ana. drach. j.

Pulverizanda, pulverizentur, miſceantur: quibus adde aquæ vitæ lib. viij. pone in vaſe vitreo optimè obturato per dies octo, deinde deſtillentur primo igne lento, quouſq; oleum manare incipiat, tum augeatur, donec totum deſtillauerit, deinde oleum ab aqua ſepara, & ſerua.

Oleum ad vulnera.

Recipe Terebinthinæ lib. ij.
Olei lini lib. j.
Reſinæ pini vnc. vj.
Olibani
Maſticis
Myrrhæ
Aloes
Sarcocollæ
Marcis, Croci
Ligni aloes ſing. ana. vnc. ij.

Ponantur in retorta, & deſtillentur primò igne lento, poſtea fortiori. *Fallopius.*

Oleum ad vulnera 24. horis curanda: & ad rupturam, &c.

Recipe Olei communis lib. vj.
Olei albietini lib. j.
Myrrhæ electæ vnc. vj.
Aloes lotæ

Olibani singulorum ana.vnc.vj.
Mumiæ vnc.ij.
Glutinis communis vnc.vj.
Granorum tinctorum vnc.iiij.
Picis naualis vnc.vj.
Gummi arboris sicomori vnc.ij.
Amurcæ olei lib.ij.
Altheæ vnc.vij.

Omnia in cucurbitam vitream robustam ponantur, & per horas xij. in balneo Mariæ coquantur: postea coletur, colaturæ addatur.

Serpentariæ M.iiij.
Balaustiorum M iiij.
Consolidæ maioris cum floribus, herba & radibus M.iiij.
Betonicæ
Nicotianæ sing.ana.M.iiij.
Balsaminæ, cum herba & fruct.M.iiij.
Foliorum Cypressi M.iiij.
Vesicarum vlmi N.xl.
Millefolij
Brassicæ marinæ singul.ana.M.iiij.
Dactylorum maturorum N.xxv.
Hypericonis
Perforatæ
Centaureæ minoris
Bursæ pastoris sing.ana M.iiij.

Coquantur iterum in balneo Mariæ per horas xviij. deinde ponantur ad Solem per ęstatem integram, in vase optimè obturato. Quo facto, omnia eximantur, colentur, exprimendo fortiter, oleoq; deniq; addantur croci triti vnc. iij. coquanturq; simul per horas tres, & oleum seruetur ad vsum. Hoc oleo ad rupturam si vti voles, prius pili abradendi, deinde per 15. dies ruptura bis quotidie inungenda: mox vesica porcina, & fascijs firmiter & ritè liganda. Curandum verò, vt in tecto æger per dies xv. quiescat. *Roscellus.*

Ad vulnera.

Ad vulnera quæuis pręstantissimum est, ac paratu facile sequens remedium. Sumuntur picis Græcæ, sulphuris & olibani albi singulorum partes æquales, teruntur, ouorum albuminibus excipiuntur & vulnerum labris ritè obductis,

ductis, absterſoq; ſanguine, ſuper linteolo impoſita eiuſ vulneri applicantur, faſcia deligantur, & dies aliquot ibidem manere permittuntur. Res mira & probata. *Mizald.*

Ad vlcera maligna.

Mirabilis & citò parabilis aqua, nullo auro comparanda, ad hunc fit modum. Aqua pura & lympida in vas nullo anteà liquore imbutum mittitur. Vbi efferueſcit, illico in viuam & recentem calcem, alteri vaſi nouo impoſitam effunditur: ac ibi tandiu quieſcere permittitur, donec detracta ſpuma, clara & pellucida appareat. ſubſidente ad imum vaſis calce pultis modo diluta. Tum demum aqua ſupernatans excipitur per vaſis inclinationem, ſed calce immota, & phiala munda, aut alio vaſculo diligenter obturato, ad vſum ſeruatur. Vix credi poſſit quantum habeat energiæ & miraculi in vlceribus quibuſuis, & maximè à lue Venerea obortis. Nam fotu ex linteolo in ea repente madefacto, & vice emplaſtri poſt hæc vlceri impoſito, ac ſubinde renouato, ſaniem deterget, dolores ſedat, vlcus carne replet, ac inflammationes pauco tempore extinguit: non abſq; ingenti miraculo, cum ſui caloris vehementia alioquin incendat calx viua. Fruere hoc excellentiſſimo ſecreto, quod multa prece, precioq; multo, multis recuſaui. *Mizald.*

Precioſum oleum Balſaminum, quod inſtillari poteſt vulneribus, quæ non capiti, ſed alioqui corporis partibus ſunt inflicta:

Accipe olei roſati vncias nouem.
Rebaræ minutim contuſæ vncias ſex.

Hæc firmiter contecta in ampulla ſiue lagena ſtannea per tres dies ſtare facito. Deinde lagenam vna cum prædictis in balneum Mariæ immittito, & ad horæ medietatē probè bullire ſinito. Poſtea in lagenam inijce Maſticis ſubtiliter contuſi drachmas ſex. Item thuris, bdellij, opopanacis, caphuræ, ana ſiue partes æquales vnciam dimidiam, poſtea illud oleum per mundum panniculū laneum excolato, ita vt omnis virtus prædictarum ſpecierum inde exprimatur, habebiſq; in vſum paratum oleum præſtantiſſimum. *Ranzonius.*

Inſigne cataplaſma vulnerarium, contra quemuis ictum, quo vſus eſt Chriſtiernus II. Rex Daniæ.

Recipe Ceræ uncias tres cum ſemiſſe

Colophoniæ seu picis Græcæ
Aschenschmaltz.
Mumiæ,ana sesquiunciam.
Myrrhæ vnciam vnam.
Minij vnciam dimidiam.
Corallorum alborum drachmas tres.
Magnetis vnciam vnam.

Ceram vnà cum colophonia primũ dissolui facito, deinde mumiam adijce, postea das Aschenschmaltz. Hæc ad lentum ignem collocato, & probè versato. Deinde reliquis quoq; prædictis speciebus immissis, ad lentũ igneṁ paulisper stare finito, probè frequenterq́; moueto, sæpè etiã periculum facito,num satis sit decoctum,& in fundo subsidere incipiat. Stilla ex alto guttulas aliquas ex calidã spatula in frigidam. Quod si illud infrigidari, & spatulæ adhærescere senseris,ab igne remoueto, tam diuq; versato, donec sua sponte sit frigefactum, & in solidam coëat massam, ne sequentia tria gummi in eo adurantur. Adde insuper Thuris & Masticis ana vnc. vnam, Caphuræ sesquiunciam, & in olla tam diu moueto, vt infrigidatum duritiem contrahat, & manibus tractari prædictoq; adipe subigi possit. Et hoc modo cataplasma ritè paratũ habes. Quod si igitur vulnus inflictum est recens, panno lineo crassiori illito,& parti affectæ applicato. Quibuslibet etiam vulneribus, siue cæsim gladio secante, siue punctim mucrone sint inflicta, hoc cataplasma rectè adhiberi potest. *Idem.*

Potio vulneraria eiusdem.

Recipe Limonij syluestris, id est, Wintergrün & Betonicæ ana drachmam vnam, saniculæ & pedis leonis, id est, sinnau ana drachmam dimidiam, cum duabus mensuris vini in noua olla vitreata firmiter occlusa,quæ farina subacta probè obturetur. In medio autem operculi foramen relinquatur, per quod vapor egrediatur. Coctura huius potionis ad spacium duarum horarum continuetur. Ex hac potione homini sauciato singulis diebus manè & vesperi ad quantitatem vnius cochlearis exhibe bibendum, & loco affecto brassicæ folia, vel præcedens cataplasma impone.

Alia vulneraria, qua vulnera mirum in modum curantur.

Accipe duas mensuras ceruisiæ vetustissimę, inijce manipulum

nipulum clematis siue doruincæ, cauliculum artemisiæ rubeæ, paulum herbæ, quæ dicitur Nodichell/ vel in defectum huius sume meram peruincā, decoque ad medietatem in vase fictili, operculo probè tecto. Deinde excola in ollam lapideam siue lagenam, sic vt orificium eius probè obstrui possit, ne aër ingrediatur, postea vsui serua. Ex hac potione dabis homini vulnerato siue læso manè ieiuno ventriculo in meridie post sumtum cibum, à vesperi cùm discessurus est cubitum. Singulis vicibus ad quantitatem trium çochlearium, iubebisq; vt læsus postea duabus aut tribus horis abstineat à cibis, & quoties inde biberit, paululum instillet in vasculum, & hoc vulnus abluat. Folium etiam brassicæ rubrum, aut maximè fuscum liquore huius potionis imbutum vulneri imponat, ita tamen vt asperius folij latus versus vulnus sit cooptatum, quod linteo firmiter inuoluatur. Quòd si vulnus poterit constringi acu, fiat id quoq;, ne magna cicatrix inde remaneat, alioqui nihilominus tamen vulnera consolidat hæc potio. *Idem.*

Vulnus vt sine dolore infligatur.

Magneti nō absimilis videtur alius Magnes candidus, cuius ego experimentum tale vidi. Attulerat Laurentius Guascus Cherascius, prouinciæ Taurinensis Medicus empyricus, his diebus hunc lapidem, pollicebaturq; posse, si vel stylum aut acum tangeret, carnē totam absq; vllo dolore penetrare: quod cum nobis, vt par est, ridiculum videretur, rem experimento in meis contubernalibus confirmauit. Ego tandem, vt tam incredibilis rei periculum facerem, acum ipsam prius lapidi affricatam cuti adiutorij brachij intuli, sensiq; primò leuissimā punctionis imaginem: post cum totum musculum quasi directa penetraret, acum quidem in profundum, qua penetrabat, penetrare sentiebam, dolorem nullum penitus sensi: tumq; familiaribus, quod in me fuerā expertus credidi. *Cardanus.*

Cataplasma præstantißimum, quod cum in comitatu Tyrolensi apud Carolum V. Oenoponti commorarentur, Ioannis Friderici quondam Saxoniæ electoris Chirurgus, Illustrißimum Holsatiæ Ducem Adolphum docuit, & contra quemuis ictum, & ad vulnera à tormentorum globulis illata, mirabilem curandi vim habet.

Recipe Galbanum

Armoniacum
Opopanacum
Bdellium
Ceram
Olei communis sing. ana lib.ij.
Argyritis siue argenti spumæ præparatæ,
Silberglett lib.1.
Olei laurini vnciam dimidiam.
Myrræ,
Thuris,
Masticis,
Aristolochiæ,
Terræ cadmiæ, siue lapidis calaminaris præparati,
Galmei vnciam vnam.
Caphuræ vnciam dimid.
Terebinthinæ drach. vnam.

Redige ad puluerē, quem fac igne excandescere, & quicquid dissoluendum est, dissolue, & in morem cataplasmatis forma, modo sequenti. Quatuor gummi macera nocturno tempore in aceto acerrimo ex vino confecto, in vase ex orichalco fabrefacto, aut olla incrustata, ita vt acetum gummi quantitatē excedat, postea decoque gummi tantisper, donec sordes, excrementa aut lignarijs separentur. Deinde exprime, siue excola per linteum in cacabum aut lebetem, & gummi iterum coque vsq; ad consumtionem aceti, & donec gummi à lebete segregentur.

Fac colliquescere oleum & ceram in pelui ex orichalco, immitte argyritim siue spumam argenti, & versa rudicula, vt argyritis in fundum subsidat, & cùm colorem fuscum induere cœperit, fac periculū lato cultro aut spatula. Quod si non adhæserit cultro tenaciter sed inde resoluitur, perfectæ decoctionis est signum. Ab igne igitur remoue statim, & paululum infrigidari sinito, non tamen nimis citò. Postea de quatuor gummi maceratis in aceto singulis vicibus ad quantitatem fabæ, vel nucis auellanæ, immitte in decoctū cataplasma pedetentim, donec gummi propius ingressa fuerint. Nam si simul abijcerentur, cataplásma nimis ebulliendo ascenderet: fortassis etiam omnino effunderetur. Verùm ad maiorem cautelam peluim cum aqua in promtu habeto, vt si nimis forsitan bulliat, supra aquam teneri, & infrigidari possit: illudq; rursum emplastro adijce, quod in aquam effusum est. Et

postquam

postquam gummi planè in emplastrum ingressa fuerunt, cocturā eius de integro repete, parumperq; decoque. Deinde adijce Myrrham, Masticem, Thus, Terram cadmiam, Aristolochiam. Redige iterum in puluerem tenuissimum paulatim supra ignem, non nimis calidè tamen, ne pulueres ardore conflagrent vel consumantur. Extremo inijce Terebinthinam & oleum laurinum, & cùm planè ab igne remotum, & infrigidatum fuerit, adijce caphuram. Deinde effunde in aquam calidam, donec aptum afficiatur, vt manibus tractari, & subigi possit. Postea macera oleo artemisiæ, vt nitidum & purum reddatur. Immitte in pellem hinnuli benè præparatam. Tunc ad 40. aut 50. annos vsui conseruari potest. Cōducit hoc cataplasma aduersus omnia vulnera sclopetaria, contra ictus, & vulnerum inflammationem. *Hein. Ranzouius.*

Ratio conficiendi pulueris vtilis contra dissectionem nerui alicuius, qui à Chirurgo est conglutinandus.

Recipe oculos cancri, in subtilissimum puluerem comminutos in paruo linteolo. Hunc puluerē neruis insperge, & siccis fascijs ex linteolo confectis, locum obliga, ne humiditas aliqua ad neruos penetrare possit. Hanc ligaturam per spacium 24. horarum intactam relinquito. Elapso prædicto temporis spatio Chirurgus neruum inspiciat, ipsiusq; conglutinationem exploret, & deinceps vulnus illud calidis vinculis deliget instar alterius vulneris recentis, & post diem vnum aut alterum ligaturam dissoluat. *Idem.*

Ratio certa, qua fluxus sanguinis ex quouis vulnere erumpentis cohiberi potest.

Ineunte verè, cum ranæ semina prima siue oua proijciunt, tunc accipe crassioris linei panni vlnas tres, vel quatuor, plus minúsue quantum satis est. Hunc pannum cum huiusmodi ouis ranarum probè abluto, Soliq; siccandum exponito. Deinde secundò tertioq; lotum, similiq; modo in Sole siccatum vsui diligenter seruato. Cum autem hoc vti volueris, partem vulnere duplo maiorem, inde præcisam instar cataplasmatis vulneri imponito, sanguinis effusio statim supprimetur, quod certo experimēto in plurimis est comprobatum. *Idem.*

Escharoticum sine dolore.

Fit escharoticum absq; dolore,facile,quod cutem pertundit in horis 24. Si sana est cutis, ipsum solo corio circumdatum imponitur: sin autem sanies, vt in suppurationibus subest, locus aceto acerrimo lauatur. Constat medicamentum è tenero sapone & calce viua tenuissimè mixtis,adeò vt in vnguenti formam transeat. *Cardanus.*

Vlceris maligni prodigiosa curatio.

Gallorũ Regis frater natu minor laborabat vlcere pessimo,prodigiosæq; turpitudinis:curatus est afflatu perpetuo pueri annum agentis duodecimum. Nec absq; ratione:spiritus enim à corde impubis,ætate firma tamen,syncerus est,ac corruptos humores emẽdare potest. *Cardan.*

Ad vlcera.

Noui qui antelucano medij veris tempore, mense nimirum Maio, stratis super gramina linteaminibus, rorem exciperent,expressum decoquerent,despumarent,& tum demum panniculos in eius decocto madefactos, successu admodum felici, vlceribus phagædenicis applicarent: & sic aspersa, siccataq; roris acrimonia ad vnguem consolidarẽt,vnà incocto aluminis,& olibani inomẽto. *Mizald.*

Escharoticum cutim celerrimè perforans.

Sæpe nobis contingit, vt cutim seu carnem erodere ac perforare celerrimè velimus, non satis fidentes sectioni: alias mollissimum medicamentũ descripsimus, nunc efficacissimum:ex aqua enim saponis, aut lixiuio tinctorum, quod ex cineribus fit,conficitur hoc modo. lib.xij. lixiuij acerrimi super calcem viuam & roboris cinerem superfunduntur,permittũturq; destillare,inde super aliam calcem, & cinerẽ denuo infunditur, repetiturq;, donec ouũ sustineat aqua. Inde adduntur chalcanti vnc. singulæ in sing.libras,aut dimidium,& in æneo lebete sensim spissatur,donec extractum cogatur in pastillos:cochleari enim sensim extrahitur,hoc in octaua parte horæ, si rectè præparatum fuerit,perforat. *Cardanus.*

Vt scias an membrum aliquod sit syderatum.

Si quis experiri volet num membrum aliquod amputandum,verè sideratum fuerit,& sphacelismo tactum partem eam porrorum, quæ virescit, contundat, & vna nocte membro superponat. Id si postridie liuorem aut nigrorẽ nonnihil

nonnihil exuerit, significabit vitale adhuc esse, sin minus, mortuum & iustè amputandum, ne pars sincera trahatur. Experimentis multis confirmatum fuisse mihi fidem fecit Hispanus quidam arcanorum naturę explorator indefessus, quod posteris impertitum volui. *Mizaldus.*

Ad extrahenda è vulneribus spicula.

Sagittę spiculum, vel ferrum quoduis ex vulnere detrahes, si specillum vulnerariũ succo valerianæ imbutũ ipsi vulneri indideris, & contusam herbam superligaueris. Sic enim non solùm reuelletur ferrum, sed etiam vnà vulnus sanabitur: nisi insigniter mentiatur Italus, qui huiusce rei periculum se fecisse mihi affirmauit. Idem præstant folia hormini satiui, quę nostra est orualla, trita, aculeos ac spinas è corporibus detrahunt. *Mizaldus.*

Ad membra resoluta.

Recipe Pinguedinis veruecis optimæ pocula duo coquantur ad medietatis consumtionem, deinde addatur olei rosacei poculum vnum, & iterum ad consumtionem medietatis coquantur, quo partes resolutæ inungantur. *Roscellus.*

Aliud ad idem.

Recipe Rorismarini
Maioranæ
Menthæ
Sabinæ
Menthastri
Saluiæ sing. quant. s.
Contundantur optimè, & cum medulla pedũ bouis fiat vnguentum. *Roscellus.*

Ad resolutionem neruorum.

Recipe sanguinis humani q. s. distilletur septies secundum artem, quousq; aqua omnis exierit, qua nerui resoluti inungantur. *Fallopius.*

Ad rupturam.

Recipe Foliorum & florum anthos
Foliorum mirtillorum sing. ana. vnc. s.
Resinæ
Emplastri de betonica singul. ana. vnc. ij.
Terebinthinæ claræ q. s.
Fiat emplastrum. *Ex lib. manuscripto.*

Ad pediculos pudendorum.

Recipe Axungiæ porcinæ
Argenti viui
Saluiæ } an. quantum sufficit

Misce omnia simul bene, fiatq; vnguentum, quo partes pediculis obsessæ inungantur. *Fallopius.*

Ad pediculos pudendorum.

Accipe saponis veneti q.s. cui adde argentum viuum mortificatum. Misce & agita probe, vt ad vnguenti formã vniantur, quo inunge postea partes pediculosas, & quamprimum morientur. *Casparus Schvuenckfeldius.*

Aliud ad pediculos capitis.

Amaranthi flores in lixiuio decocti, si cũ illo caput abluatur pediculos enecat, nec non furfures capitis & porriginem expellit. *Hieron. Tragus.*

Vt pars aliqua sine dolore plurimum intumescat.

Si quis aqua destillationis, vel decoctionis crabronum, aut vesparum cutem alicuius attigerit, sic intumescet locus, vt hydropis, aut veneni magnæúe alicuius ægritudinis suspicionem ingerat, sed absq; dolore. Remedio est Theriaca pota, vel loco illita. Hac fraude meretriculę quędam gestationem vteri, etiam apud circumspectos, & cautos, artificiosè mentiri solent: & suam miseriam credulæ plebi falsò attestari, qui stipem vicatim emendicant. Est id Rogati Parisiensis Archimedici, & blitteorum, canariorum, ostiariorum, templariorumq; ludimagistri incomparabilis & locupletissimi artificium, è multis vnum, à quodam eius contemporaneo, & familiari mihi indicatum. *Mizaldus.*

Ad morsum canis rabidi.

Folia brassicę vti etiam semen, cum sylphio & aceto trita, ac imposita, morsum canis tum rabidi, tum nõ rabientis perfectè sanant. His addere absurdum non erit, quòd oraculo quodam ostensum est, radicem cynosrhodi, vulgus æsglæntierum odoratum nuncupat, vnicum & singulare esse remediũ aduersus morsum canis rabidi, nisi Plinium & Galenum abiurare velis. *Idem.*

Ad morsum canis rabidi, scorpionumq; ictus.

Homini à scorpionibus icto, remedio est cinis eorundem ex vino potus. Et rabidi canis morsum curari testantur

tur multi pilis eiusdem animantis exustis, & ex vino propinatis. *Plinius & Lemnius.*

Ad morsum canis rabidi aliud.

Ad canis rabidi morsum, cancri in patella deuruntur, vt puluerari possint. Exhibetur cochlearis mẽsura cum puluere radicis gentianæ ac thuris momento. Debet autem antidotus ista frequẽter iterari, & per sesquimensem continuum assumi, quò rabies & aquæ pauor propulsetur. Probatum audiui. *Mizaldus.*

Aliud ad canum rabiem.

Herba, quæ Alyssum vocatur, valet certo experimento aduersus canum rabiem, & ob id Galeno & Aetio teste, à λύσσῃ, id est rabie alyssum nominatur. *Mizaldus.*

Ad morsum canis rabidi.

[illegible]ncri fluuiatiles morsis à rabido cane mirificè pro[illegible]. Sed ij post canis syderis extortũ, Luna xiiij. cùm Sol Leonem est ingressus, viui in patella sunt adurendi, & in puluerem tenuissimum atterendi. Cuius cochleare vnum ex aquæ cyatho propinatur, dum adhuc recens est morbus, augendaq; quãtitas, si inueterauerit. Eo remedio vim adeò efficacem inesse scribit Galenus, vt nullos perijsse dicat, quibus in tempore exhibitum fuit.

Ad viperæ morsum.

Miraculo est trifolium, herba hyacintho similis, quando flores vere emittit, & semen habet κνίκῳ ἀγρίῳ simile. Hæc enim decocta multùm, & morsibus phalangis, aut viperæ ex aquæ fotu admota illis medetur, & dolores statim sedat. Eodem verò fotu in alio non morso, parti sanæ sensum similem, & dolores similes his, quos morsus inuehit, omnes excitat: morsus itaq; sanat, & ferarum more partem affligit. *Iacobus Syluius Med.*

Ad scorpionum ictus.

Semẽ agrestis croci manu tritum, vel collo suspensum, plurimùm pollet aduersus ictum scorpionũ. In quã rem etiam prodesse aiunt radicem lauri & ireos. *Mizaldus.*

Ad scorpionum ictus, aliud.

Adeò venena plerunq; venenatis sunt venena, vt aconitum ex vino tepidum datum, percussis à vipera, aut scorpione, salutiferum esse expertum sit à nonnullis Medicis præstantissimis. *Idem.*

Aliud ad eundem.

Illud de multis videtur memorabile, quod qui raphanũ

prægustauerit, si à scorpione feriatur, citra vitæ aleã euadet: & si scorpionibus inspergetur raphanus, illos ad mortem adigit. *Idem.*

Ad bubones.

Sunt qui affirmant, aquam ex humano stercore destillatam, ardere: pinguior enim est, & satis tenuis, minus tamen quàm ex vino: constat sanè aduersari eam bubonibus, maximè gulæ. *Cardanus.*

Ad transferendos bubones pestiferos.

Ostrea viua pestiferos bubones loco transferunt, & virus omne ad se trahũt: sunt autem adglutinanda brachio, quà axillaris decurrit, siquidem bubo in alis est. si verò inguen obsidetur, lineamentis femoris, quæ vena cruri describit. *Hollerius.*

Ad bubones pestiferos.

Hyosciamus pestiferos bubonibus admotus illos fertur disperdere. Vel, vt quibusdam placet, dispergere. Et si quis ante illorum emersum plantam eam secum habuerit, nusquam à bubonibus corripietur. *Mizald.*

Ad Carbunculos.

Puluis coriandri cum melle mixtus, & super carbunculum positus, illum destruit. *Arnoldus Villanouan.*

Ad anthraces pestiferos.

Galbanũ emollitũ, & ex lineo panno anthraci pestifero coextensum, & appositũ. si curabilis est adeò illi adhærebit, vt reuelli nõ possit, nisi radicitus eũ extirpet. Si verò incurabilis erit, ne tantillum quidem adhærescet. *Idem.*

Ad ictus venenatos.

Si quis ictus, vel demorsus ab animali iobolo & venenoso, instillet ilicò tres vel quatuor guttas lactis ficulnei supra vulnus, mirum inueniet præsidium. Poterit etiam imponere gr. sinapi cum aceto detrita. *Mizald.*

Ad strumas.

Si pedes magnæ rubetæ, seu bufonis viuentis abscindentur, quando Luna vacua ad Solis coniunctionem properat, & collo patientis strumas circumdentur, adeò prosunt, vt sæpe à morbo liberent. *Cardanus.*

Ad scrophulas.

Mirũ de septenario experimentũ, quòd masculus omnis septimus absq; fœmella intermedia natus, vim habet curãdi scrophulas, solo tactu, vel verbo. *Cornelius Agrippa.*

Ad

Ad arthriticorum tophos extirpandos.

Si caseus putris & vermiculosus subigatur ex iure, in quo suilla perna diutius coxerit, detrahet athriticis absq; ferro tophorum particulas, emplastri modo illi appositus, vt tradit Galenus. Quod etiam prestat, quasi miraculo, coccus gnidius, cum myrrha & aceto tritus.

Ad quæuis apostemata.

Veterem anserem masculum triduana inedia macera: deinde illi obijce frusta anguillę recenter occisę, & excrementum eius collige: habebis præsens remediū ad quæuis apostemata. *Ex quodam peritißimo Chirurgo.*

Ad Verrucas.

[redacted]

Ad Verrucas.

[redacted]

Contra verrucas experimentum bonum.

Pone pedes gallinę sub prunis calidis, donec excorientur, & cum corio separato ab ossibus frica verrucas ter aut quater calidè, & delebuntur. *Alexius.*

Contra clauos.

Hermodactylus ac semina in puluerem redacta, atque oxymeliti scilliticæ, vel succo calendulæ commista, clauos callosq; abolent etiam in partibus pudendis, quum à fœdo concubitu contracti sunt. *Idem.*

Ad Verrucas.

[redacted] ctis, deleri.

Ad Verrucas.

Recipe Cepam rubram, contunde optimè, & misceatur cum sale: quo verrucæ inungantur. *Roscellus.*

Aqua ad callos & verrucas.

Recipe Salnitri,
Vitrioli,
Viridis æris, ana. vnc. ij.
Aluminis Zuccharini vnc. j.

Calcis viuæ vnc. s.

Destilla in retorta. Prima aqua inutilis, secunda verò efficax ad clauos & verrucas. *Fallopius.*

Ad clauos in pedibus, probatum.

Alliū cōtusum superligetur, quotidie renouādo. Pedes aūt clauosos alternis diebus lixiuio lauare oportet, quibus siccatis alliū superligandū, donec cadant. Foramē deniq; vnguēto aliquo abstergente & cōsolidante curandū.

Aduersus cicatrices.

Cicatrices constat proprio semine abscondi, & quasi delitescere. *Cardanus.*

DE FORMA CORPORIS.

DE

DE FORMA, SEV PVLCHRItudine totius corporis.
CAP. VI.

Homines vt pinguescant.

SI cum lacertæ sepo, halinitro, cyminoq; farinam tritici miscueris, gallinæ hoc cibo saginatæ, adeò pinguefaciunt homines, qui eas ederint, vt disrũpantur. *Cardanus.*

DE FORMA, SEV PVLCHRItudine partium corporis, & primò de capillis tingendis.

Ad capillos deaurandos.

Capillos aurei coloris æmulos, unà cum barba, ad hunc facies modũ. Accipe frustula Rhabarbari, quæ à pharmacopœis deraduntur, & tanquam inutilia abijciuntur. Ea in lixiuium decoctionis foliorum & ramorum visci ex quauis arbore detracti, tandiu infunde, & macera, donec emollescant. Facta expressione post leuem ebullitionem, spongiam ex lixiuio imbue; & capillitium identidem intinge, aut barbam, si visum erit. Tum demum vtrinq; calidis linteis sicca, quod tutius est, quàm igni, vel Soli exponere. Id vbi sæpius egeris, absq; vlla offensa optatum assequeris. *Ex quodam Italo.*

Ad colorem argenteum capillis conciliandum.

Recipe Aquæ fluuialis lib. xxv.
Radicis & foliorum centaureæ vnc. iij.

Coquantur simul vsq; ad consummationem tertię partis, deinde cùm ad Solem per dies quindecim fuerint, addantur.

Gummi Arabici,
Tragacanthi,
Aluminis, sing. vnc. ij.
Smegmatis, siue Saponis Veneti,
Aluminis ex vini fecibus, albi singul. lib. I.

Misceantur, & coquantur aliquandiu, fiatq; aqua, quę Italorum vulgò, *Bionda*, hoc est, flaua Veneta appellatur. Quando autem vti voles, manè capillos tinge benè, eosq; in pãno linteo involuito: deinde vesperi caput lixiuio, in quo herba Vitriola appellata, cocta fuerit, lauato atq; ad

Solem, vel ignem ficcato. Quod cùm bis térue in hebdomada factum fuerit, capilli albi, splendidi, & argento similes reddentur. *Alexius.*

Capilli vt flauescant.

Capilli vt aurum flauescent, si acceperis aluminis rubei vnc. vj. vitrioli vnc. iiij. salis nitri vnc. ij. & ex ijs stillatitiam aquam extraxeris, capillitiumq́;, vel cæsariem spongia in ea madefacta, & tantillum expressa, tinxeris, ac identidem repetiueris. *Mizaldus.*

Ad capillos rubro colore tingendos.

Recipe Foliorum nucis M. j. destillentur in cucurbita vitrea, qua solùm capilli canescentes lauentur diebus quindecim, & rubri fient: durabitq́; tinctura mensem vnũ. Faciem autem ea aqua ne tingito: nam nigra fieret. *Alexius.*

Capillos flauos tingere.

Flauos reddes multum mellis oleo, & vitellorum ouorum. Nec minus lixiuio è sarmentitio cinere, hordei palea, liquiritiæ corticibus, rasura, & buxi frondibus, croco & cumino, si sæpius capillos laueris, maximè flauescent, auriq́; colorem imitabuntur. *Porta.*

Pili & capilli, vt virides videantur.

Capparorum aqua destillata, virides verè pilos & capillos efficit. *Cardanus.*

Ad capillos denigrandos.

Capillos aut barbam sic denigrabis: Accipe lixiuij cõmunis quantum voles, cui infunde folia betæ, saluiæ, & lauri, cum myrrha & corticibus iuglandiũ viridium. Tum demum coque omnia, & ex eorũ lixiuio barbam, vel capillitium laua: aut madefacta ibidem spongia, & nonnihil expressa identidem tinge: miraberis effectum. *Mizald.*

Ad capillos nigro colore tingendos.

Nigricabunt valde capilli, corticum ficus, gallæ, elates, rubi, cupressi, & similium lixiuio. Hoc tamen commodè tinges, modò barbam & capillos, si cui canescunt: argentea spuma, combustum æs, fortis lixiuij quadruplo permiscetur, dumq́; leuibus prunis in bullas erumpit, lauabis, & resiccatos calida perlues aqua. *Ioan. Bapt. Porta.*

Supercilia nigra tingere.

Sic nigrescunt supercilia: Fricantur oleo gallæ, eas sale ammoniaci pusillo tritabis, inde aceto immiscebis, quo rubi, & mori cortices ebullierint, illinantur supercilia, & per

lia,& per noctẽ immoraberis,inde ex aqua eleuabis. *Idem*

Ad pilos denigrandos.

Recipe Lixiuij mensuras v.
Lithargyrij vnc.vj.
Saluiæ,
Foliorum fici nigræ,sing.M.j.

Misceantur, & coquantur vsq; ad consumtionem quartæ partis, & fiat lixiuium, quo cùm caput bis in hebdomada lotum, deinde siccatum fuerit, sequenti vnguento vtitor:

Recipe Succi saluiæ quantum satis est,
Tartari nigri vnc.j.
Lithargirij,vnc.s.

Misceantur,& fiat vnguentum, quo plumbeo pectine sæpius inuncto, capilli pectantur, & statim nigri reddentur. *Alexius.*

Capilli vt nigri fiant.

Recipe succi corticum nucum viridium vnc.iij.
Vini rubri mensuram dimidiam.

Coquantur simul vsq; ad tertiæ partis cõsumtionem. deinde addantur olei communis lib.v. misce bene, & vngẽ capillos. *Marinellus.*

Aliud ad idem eiusdem.

Recipe Myrobalanorum Indorum.
Gallarum ana vnc.j.
Lithargyrij drach.j.
Salis petræ,
Aluminis rochæ,
Aeris vsti,ana vnc.ß.
Salis gemmæ,
Tragacanthi ana vnc.j.

Omnia in puluerem redacta cum aqua, in qua nuclei dactylorũ fuerint cocti,misceantur, qua capilli inungantur.

Aliud eiusdem.

Recipe Succi papaueris rubri,
Succi corticum nucum viridium,
Olei myrthini,
Olei de costo,sing.ana q.s.est.

Coquantur aliquandiu simul, & seruetur in vase aliquo ad vsum.

Lixiuium capillos nigros tingens.

Accipe nuces cupressi, & coque in vino & aceto vini

rubri, fiatq; lixiuium, quo caput lauetur. *Marinellus.*

Vnguentum capillos nigros tingens.

Recipe Gallarum in oleo communi frixarum vnc.ij.
Aluminis rochæ drach.ij.
Salis gemmæ drach.j.
Olei de costo q.s.est.
Misce, & fiat vnguentum, quo capilli inungantur. *Idem.*

Lixiuium ad capillos nigros tingendos.

Recipe Spumæ argenti,
Aceti, vel succi citri, ana q.s.est.
Coquantur per semihoram, fiatq; lixiuium, quo caput lauetur. *Idem.*

Remedium capillos nigros tingens.

Recipe Foliorum capparorum q.s. est, coquantur in lacte vsque ad consumtionem tertiæ partis, & capilli inungantur. *Idem.*

Vnguentum ad capillos nigros tingendos, eiusdem.

Accipe flores nucum, contunde optimè, & cum oleo communi misceantur, fiatq; vnguentum, quo inungantur capilli.

Lixiuium optimum ad tingendos nigros capillos.

Recipe Baccarum myrthi,
Sumach,
Saluiæ,
Nucem Cupressi,
Myrobalanorum citrin.
Myrobal. chebulorum, sing. ana q.s.
Coquantur omnia in lixiuio, vsq; ad tertię partis consumtionem, fiatq; lixiuium, quo caput lauetur. *Idem.*

Aliud capillos nigros efficiens.

Recipe Lumbricorũ terrestrium, vstorum, vel foliorum ficus nigræ, in puluerem redactorum, Olei amygdalarum dulcium, singulorum quantum satis est. Misceantur, fiatq; vnguentum ad capillos. *Alexius.*

Aliud, quo matrona quædam Veneta est vsa.

Recipe Olei tartari calidi quantum satis est, inungatur spongia vel pecten, quo capilli pectantur ad Solem, capite prius loto. Quod cum ter quotidie factum fuerit, fieri nequit, quin septem diebus capilli nigri reddantur. Cæterùm

rùm si odoratos eos facere voles, postremò capillos, oleo beniouino inungito: quoniam capillos non solùm odoratos, sed etiam nigros reddit, & est rarum. *Alexius.*

Ad præcauendam canitiem.

Lacte canino caput & capillos inungito. Res experta est. *Nostradamus.*

DE CAPILLIS AVGENDIS.

Vt pili nascantur citò.

Combustarum apium cinis, cum soricis stercore, si rosaceo illeueris oleo, nascentur, & in manus palma: quibus & addere ritè poteris auellanæ, castaneæ, dactylorũ, & reliquorum fabalium cinerem: ex omnibus enim renascendi vis destruitur, vel prodeunt molliores. *Ioan. Bapt. Porta.*

Ad barbam & capillos gignendos, qui postea non defluant.

Recipe Apes in cinerem combustas, quot volueris,
Semen lini vsti & triti tantundem,
Olei lacertarum viridium (fit autem hoc, si lacertæ virides viuæ in phialam aliquam vitream, olei communis plenam, ad ignem, vsq; ad resolutionem ponantur: deindè ad Solem per quindecim, vel viginti dies sinantur) quantum satis est: misceantur, & fiat vnguentum, quo partes pilis nudæ, manè & vesperi inungantur, & sic breui renascentur capilli, & non decidẽt. Verùm caput sequenti lixiuio prius lauandum erit.
Recipe lixiuij ex cineribus quantum satis est,
Capillorum Veneris,
Agrimoniæ,
Hederæ arboreæ, sing. M. V.
Misceantur, & coquantur: deinde coletur & seruetur ad vsum coopertum, quo cùm caput bis vel ter in septimana lotum, deinde siccatùm, mox leuiter prædicto vnguento illitum fuerit, fieri nequit, quin plurimi longissimiq; capilli generentur, firmiterq; hæreant. *Alex.*

Vt barba, vel pili nascantur.

Apes in canistro ad ignem exiccentur, dum in pulueres redigi possint: hos pulueres oleo contempera, & locum vbi producere pilos volueris, illinito: mira experientis. *Nostradamus.*

DE CAPILLIS MINVENDIS.

Ad partem aliquam depilandam.

Vt pili cadant ex quocũq; loco, nec amplius renascantur, efficiet stercus felis siccum, tritum, & forti aceto ita mixtum, vt fiat veluti spissamentum. Quo locus pilosus multoties in die desiccabitur, ac inungetur, & in pauco tempore glaber, depilisq́; euadet. *Experimentum à rustico.*

Aliud ad idem.

Vrina muriũ, soricúmue, pilosum locum depilum reddit. Restituitur verò, ac emendatur talparum sanguine, aut earundem pelle, si ei affricetur. *Mizald.*

Ad partem depilandam aliud.

Si ita glabram & depilem velis habere partem aliquam corporis, vt nunquam pilos rediuiuos emittat, tere formicarum oua cum hyoſciami & cicutæ succo, aut vespertilionis, & testudinis sanguine, & eo linimẽto locum inunge. Sunt qui aurea lamina candente pubescentium syluulam absq; vlla noxa ita perurant, vt pilorum ne vnum quidem vestigium supersit. *Alexius.*

Psilothrum, quo perlitus locus glabrescit illicò.

Si vulgari decocto perunxeris, viuę calcis, auripigmenti tertio, fortiq́; lixiuio, & dum coquitur, pluma experimentum capias. Columella verò iubet ranam luridam in aquam coquere, vsq; dum ad tertiam partem decoxeris, eaq́; corpus vngere si quod glabrum facere voles. Sunt & finita, vti hederæ, & vitium lachryma, quæ veluti gummi est & psilothri effectum habent. Sed illud vt commodum satisfaciet. Et si nunquam rediuiuos quæris, glabras ritè partes tali radicitus erues illitu: vti formicarum ouorum hyoſciami succi, cicutæ & psyllij seminis, vespertilionis, & testudinis sanguinis. *Porta.*

Pueri ne pubescant.

Vt pueri puellæq́; non pubescant, sanguine tynni illine pudenda: frigidus enim est, ac crassus: & si alibi illinatur, idem præstabit. Facit & ad hoc lomentum fabarum, si assiduè eo in loco lauentur: detergit enim, atq; ita prohibet, donec cutis solidetur humore glutinoso: talia autem, vt omnia fermè alia, minimè sunt perpetua.

Ad pilos expellendos.

Recipe Calcis viuæ recentis vnc.iiij.

Auri-

Auripigmenti contriti vnc. j.
Lixiuij fortissimi, mensuras ij.

Misceantur, & in olla coquantur, donec inspissentur, vel anatis penna immissa ardeat, miscendo continuè: deinde in vase aliquo vitreo, vitreatóue seruetur. Quando autem vti voles, primò partes, oleo amygdalarum dulcium (quò minus calor sentiatur) deinde vnguẽto leuiter inungantur. Verùm si quis cutem subtiliorem habeat, ita vt ardorem aliquandiu ferre non possit, aqua sequenti partem illiniat, & statim ardor cessabit:

Recipe Aquæ rosarum vnc. ij.
Aquæ plantaginis vnc. j.
Sacchari albissimi vnc. s.

Misceãtur, & fiat aqua. Poteris autem hac vti alternis tantùm diebus, prout videbitur, quòd si à tali vnguento abhorrueris, sequenti vtitor:

Recipe Salis ammoniaci,
Fellis hircini, sing. quantum satis est.

Misceantur benè, & fiat vnguentum, quo partes hirsutæ inungantur. *Alexius Pedem.*

Aliud eiusdem.

Recipe Succi radicis chelidoniæ,
Auripigmenti,
Hederæ, singulorum quantum satis est,
Ouorum formicarum,
Aceti, singulorum partem j.

Misceantur optimè, fiatq; vnguentum, quo si partes pilosæ sæpius inunctæ fuerint, absq; dubio capilli decident. Quòd si dolor postea successerit, supradicta aqua loca affecta illini debent.

Vt pili cadant, & non renascantur.

Recipe stercoris cati q. s. pulueriзetur subtilissimè, cribretur, & cum aceto distemperetur ad formam vnguenti, quo pili inungantur. *Ex lib. manu scripto.*

DE FACIE COLORANDA.

Roseum faciei colorem conciliare.

Ex granis paradisi, cubebis, caryophyllis, brasilij rasura, & ardenti aqua sæpius extillata (vbi aliquantulum fuerint immorata, vel igni lento, vel putri fimo) aquam elicies, qua sæpe facies madeat, dum operari incipit. *Ioan. Baptista Porta.*

Ad conciliandum faciei ruborem.

Radix polygonati, seu Sigilli Salomonis, pallentes virginum genas solo affrictu rubicundas ac floridas efficit. *Mizald.*

Ad diluendum faciei nimium ruborem.

Accipe vncias quatuor nucleorum persicorum & sem. cucurbitę excorticatorum vnc.ij. tere ac fortiter exprime, vt oleaginosum liquorem elicias, quo mane & vesperi, faciei carbunculos, ac rubores tange, & paulatim dispare-bunt, vel vt plurimum emendabuntur. *Idem.*

Aliud eiusdem.

Cepacei liliorum bulbi in aqua decocti, faciei ruborẽ tollũt, si matutinis & vespertinis horis illinantur. Acceptũ à quadam matrona mangonio: ũ artifice ad unguẽ facta.

Aquæ ad faciem mangonizandam, vt lænore splendeat.

Oui albumina coquantur, & durescant, ijs aquã extillabis, eritq; vsui apta, sic rorismarini, fabæq́, florũ & limonum succo. Hac autem aqua omnium præstantissima, solertiq; cura excogitata: Talcum in minutissimum redigatur puluisculum, & ollæ indatur, & item cochlearum multam immittes copiam, & operculato, ne fugiant. nam alimento fraudatæ, immissum vorant talcum, concoquunt, vbi omne vorasse noueris, cum testis tusas vitreo accommodabis organo, aquam extillabis, & seruabis ad faciem. *Ioan. Baptista Porta.*

Aqua cutem splendidam reddens.

Accipe aquæ fontanæ destillatæ quantũ voles, Myrrhæ, in sing. huius aquę phialas, vnc.j. cort. ouorum non coctorũ N.iiij. Gummi iuniperi cochleare dimidium, medullæ panis, in lacte caprino molliti M.j. Misceãtur, & destillentur, quoũsq; omnis aqua exierit: quo facto, sumito seuũ, quod Pomatam vocant, si haberi potest: sin minus, adipẽ caprinum, vel gallinaceũ, vel agninum, vel vitulinum, quæ tamen semel bisue in pura aqua sunt percolanda: mox in ollam ad lentum ignem ponenda, vt liquefiant, addendo sensim supradictæ aquæ destillatæ tantum, vt frige factũ olei vnguentiue speciem referat: verùm cùm aqua adipe permisceri non possit, sed potius olei modo supernatet adeps, aliquantulum tartari vsti, sed non multum, vel salis alcali, vel boracis in aqua dissolui oportet, quo exactè permisceri queat. Quod cùm factum fuerit, vnguentum

in vasis

in vasis vitreis seruetur. Quum verò odoratũ efficere voles, addito caphuræ, beniouini albi, moschi, vel ambræ, quæ in aqua rosarum dissoluta & percolata sint, siue oleũ Iasmini, quod idem erit. *Alexius.*

Oleum cutem pulchram splendidamq́; reddens.

Recipe Tartari albi lib. j.
Talci
Salis sing. lib. s.

Misceantur, & in fornace laterario, vel calcario ponantur, donec comburantur. Quo facto, super marmore teratur materia, deinde in sacculo aliquo, in conum, siue acumen desinẽte, in loco humido, aëreq́; remoto, per quindecim vel viginti dies ponãtur, supponendo vas aliquod, vt oleũ distillans recipiat, & seruetur tanquam res preciosa. Quũ autem vti voles, cutis prius lixiuio lauanda, atq; siccanda: deinde oleo prædicto, cum panno aliquo linteo inũgenda & fricanda leuiter erit: quoniam omnis generis maculas delet, cutem mollem nitidamq́; efficit. *Idem.*

Ad faciem purpurandam.

Ad purpurandam faciem pallidulam, & decolorem venustandam: sume santali rubri, & aceti acerrimi bis distillati, vtriusq; quantum voles, misce & igni lento coque, addito aluminis momento, habebis rubricam tingendæ faciei perfectissimã. Quam si odoratam voles reddere, inijce mosci tantillum, vel odoris alterius, qui tibi arridebit. *Mizaldus ex artificijs cuiusdam Itali.*

Ad faciem decorandam.

Alumen tritum, & cum albumine recentis oui agitatũ, seruefactum, & continuò motum, in vnguenti spissamentum trãsit. Quo, si biduò, vel triduò facies manè, & vesperi inungatur, non solum emaculabitur, & erugabitur, sed summè & pulchra, & grata reddetur. *Idem.*

Faciei decoratio.

Recipe succi limoniorum vnc. ij.
Aquæ rosaceæ vnc. ij.
Argenti sublimati drach. ij.
Cerussæ drach. ij.

In modum vnguenti misce, & line locum vesperi, mane butyro inunge. *Cardanus.*

Smegmata mulierum.

Smegmata mulierum, quæ nitorem, & læuorem facie-

bus inducunt: vti mica panis in caprinum lac aut ferũ iniecta, extillata inde aqua faciem peniciſſabis, mirum admodum ad eam dealbandam, & nitorem cuti conciliandũ valet. Nec minus aſininum candori confert, nam cutem erugat, polit, & molliculam facit. Ideò non temerè Pompeia Sabina Neronis vxor quingentas ſemper ſecum aſinas, ac balnearum ſolio lacte illo corpus totum macerabat. *Ioan. Baptiſta Porta.*

Aqua reddens faciem iuuenilem.

Accipe ſulphuris viui vnc.j Olibani albi vnc.ij. Myrrhæ vnc.ij. Ambræ drach.vj. Redigantur ſingula in puluerem, deinde commiſceantur, & addita libra vna aquæ roſaceæ, deſtillentur in diplomate, ſeu balneo, vt vocãt, Mariæ. Excepta aqua ſeruetur in vaſe ad vnguem obturato. Cùm vti voles, tinge in ea linteolum album, quo faciem ablue ante ſomnum, & mane hordeacea aqua, aut fontana deterge: adeò venuſta & limpida erit facies, vt omnes mirẽtur, & exoſculari eã deſiderent. *Ex quodam lib. decoris muliebris.*

Vt cutis candore præſtet.

Recipe aceti deſtillati lib.j.
Spumæ argenti vnc.j.

Miſce & in phialam aliquã vitream, ſuper laterem ad ignẽ per horam vnã, deinde ad Solem per dies octo ponantur, & ſeruetur. deinde ſumito

Aquæ cucurbitæ lib.j.
Salis gemmæ vnc.j.

Miſceantur, & in phialam aliam ſimiliter ad ignẽ per horam vnam ponantur, vt ſupra, & ſeruetur. Quando autem vti voles, ſumito huius aquæ cum ſale ſupradicti aceti cũ argenti ſpuma, ſing. part.j. Commiſceantur & fiat aqua lacti ſimilis. qua cum cutis, vel facies ſpongia fuerit ſubtiliter lota, alba, mollis & læuis reddetur. *Alexius.*

Vt facies fucata palleſcat.

Crocum dentibus commãducabis, & ore propius mulieri inter alloquendum appoſito flatus deturbat faciem, & ſubcroceam reddit: ſi autem nullo fuerit circumlita fuco, inoxia remanet. *Ioan. Bapt. Porta.*

Aqua faciem denigrans.

Iuglandis calloſo, herbidoq; putamine illo, quod guliocam dicunt, & gallis, chymiſtarum organis clariſſima eliciatur aqua, qua ſi facies, vel manus madeuerint, nigreſcunt paulatim, vt Aethiopes videantur. Quod ſi abijcere, &

re, & pristinæ albedini restituere velis: Acetum, limonis succum, & colophoniam extillabis, talisq; lotura nigrum illud abijcit, & propulsat. *Idem.*

Ad mulierum fucos deprehendendos.

Purpureus mulierum color si fucatus est, deprehenditur commansis granis cymini, vel nuchleolo allij demorso ab ipsis. Nam si natiuus est, durabit: si verò cerusatus, hydargyratus, aut citrini vnguenti illitu conquisitus, statim obsolescet. *Langius.*

DE FACIE DETERGENDA & emaculanda.

Ad faciei maculas, & omnes lentigines.

Recipe Myrrhæ contritæ q.s.est.
Ouorum alba N.j.
Aquæ vitæ parum.

Misceantur & contundantur optimè, deinde destillentur, donec aqua omnis emanârit: cui deinde tantū lactis virginei addatur, quantum dicta aqua appenderit, & seruetur in vase vitreo. Lac autem virgineum fit, quādo Lithargyrium in aceto coquitur & colatur: deinde aliquid olei tartari additur, & erit aqua lacti similis. Quando autem vti voles, faciem prius aqua, in qua furfur aliquandiu fuerit, abluito cum linteo, vel panno rubro, quod melius est, fricando benè: deinde cum linteo, albo mūdo facies exiccata fuerit, supradicto vnguento faciem vngito, manè & vesperi, & per se siccari permittito, atq; hinc rem admiratione dignam videre licebit. *Alexius.*

Aliud ad idem.

Si aurum candens, & ignitum in vino generoso sæpius extinguatur, & si cum tantillo tartari misceatur, omnes maculas, quâlibet fœdas, ex quauis parte corporis abstergit, & cohonestat: imò verò faciem leprosam, ac rubicundum nasum & verrucosum emendat. *Lemnius.*

Aqua ad faciei serpigines, næuos, aliasq; huiusmodi maculas.

Recipe Salnitri
Tartari albi, sing. lib. j.

Terantur per se singula, deinde permisceātur, cribrentur, & fiat puluis subtilissimus. Quo facto, in catinum aliquod collocetur puluis, ex quo massa formetur, sacchari modo alta, deinde carbo accensus super acumen eius ponatur, &

ibiq́; resiccatus, & detersus, omnes eius maculas obliterat *Ex quodam Itaio.*

Furfures à facie abstergere.

Vaccinum, hircinum, & caprinum vel cum vitri puluere immisceantur, & mollis facies illinatur, & eam maximè purgat, & faciem venustat: Draconteæ autem succus maculas omnes emendat, præcipuè si eis os dehonestetur. *Ioan. Baptista Porta.*

Ad faciei tubercula.

Meminit Con. Gesnerus vidisse mulierē, quæ à tuberculis faciei liberata est, sola lotione aquæ destillationis fragorum: cum tamen illa priusquam destillarentur, sub fimo in vitreo vase essent putrefacta.

Ad faciem detergendam, maculasq́; omnis generis delendas.

Recipe Terebinthinæ venetæ lib ij.
Ouorum recentium alba N. xij.

Misceantur, & in cucurbita vitrea bis destillentur, & fiat aqua, cui addantur caphuræ contritæ scrup. x. & dissoluatur benè, seruetur q́;. Quum autem vti voles, sumito huius aquæ vnc. j. aquę testudinum vnc. j. misce, sæpiusq́; faciem laua. *Alex. Pedemon.*

Genarum liuorem abstergere.

Genarum liuorē abstergere sic poteris, præcipuè mulieribus, tempore, quo menstrua patiuntur: Locus illinatur cerussa, fabarum puluere, aceto immixto; vel ouorum boletis melle mixtis. *Porta.*

Ad faciem elephanticam.

A tuberculis elephantiæ, & faciei leprosæ multi liberati sunt sola lotione aquæ destillationis fragorū, illis prius in vase vitreo sub fimo putrefactis. *Gesnerus.*

Ad faciei pustulas, ex hepatis calore venientes.

Recipe Axungiæ porcinæ mundatæ
Sulphuris viui sing. part. j.
Aquæ persici, & filicis destillatæ, sing. q. s. est.

Misceantur ad ignem lentum, & fiat vnguentum, quo pustulæ inunctæ sanabuntur. Verum à vino cæterisq́; rebus calidis abstinendum. *Alexius.*

Mixtura odorata.

Recipe Mosch. drach. iij.

Ambræ drach ij.
Zibetti drach. j.

Triturentur super lapide porphyrio cum oleo amygdalarum dulcium, & fiat vnguentũ odoratum, & pretiosum. *Isabella Cortese.*

DE OCVLIS COLORANDIS.

Oculorum colorem permutare.

Si oculorum colorem pueris permutare velis, sic assequeris: Putaminum coryli nucis cinere, ex oleo sinciput illinatur. Puerorum albos oculos denigrari cõtingit, operationem iterato. Pleraque extant experimenta: albos & glaucos oculos nigrefaciendi, & varios inducendi colores: sed hæc missa faciant, cùm non tam leuiter egentes oculis periculum capiant, nec experientiæ vti quæritur, respondeant. *Ioan. Bapt. Porta.*

DE DENTIBVS ABSTERgendis siue dealbandis.

Ad dentes dealbandos puluis.

Recipe Coralliorum rubrorum,
Balaustiorum,
Pumicis,
Aluminis vsti,
Gallarum,
Acaciæ,
Galliæ moschatæ, sing. ana drach. iij.
Cyperi,
Spumæ maris,
Cardamomi,
Salis Ammoniaci,
Salis mineralis,
Salis gemmæ, sing. ana drach. ij.
Spicæ nardi,
Ligni aloes,
Nucum cupressi,
Costi,
Spodij, vel seminis mirtillorum,
Masticis, sing. ana. drach. j.
Cariophyllorum, an. vnc. s.

Fiat pulvis. *Ex lib. manuscripto.*

Puluis

Puluis ad conseruandam albedinem dentium.

Recipe Putamina trium ouorum,
Corallorum rubrorum drach.iij.
Fili serici albi, in olla noua ad cinerē exusti drach.ij.
Cinnamomi drach.ij.
Caryophillorum drach.j.
Pirethri, drach.ij.

His ad subtilissimum pulverem contusis, dentes singulis diebus vesperi & mane fricate. *Ranz.*

Aliud eiusdem.

Recipe Cornuum cerui vstorum in ollam nouam ad cinerem redactorum vnc.j.s.
Masticis chiæ vnc.s.
Salis ammoniaci drach.vj. Misce.

Alius puluis dentifricius.

Recipe corallorum alborum, & rubrorum an. vnc.j.
Pyrethri
Maceris
Masticis, sing.ana.vnc.j.
Pumicis
Boli armeni, sing.ana.vnc.j.

Fiat puluis subtilissimus. *Hen.Ranzouius.*

Aliud.

Dentifricia optima parabantur antiquitus, ex purpurarum, & buccinarum testis crematis, nūc autem citò poteris vti combusti panis micis, punicis polline, corallis rubeis, sæpiarum testis, ceruino cornu, & ijs similibus quorū vnumquodq; ritè expolit, & abstergit. Sic cocci granulis si purpura perfricabis. Omnium tamen optimè sulphuris oleo, nam expolit, leuigat, & maculas propulsat omnes. Fit quoq; aluminis & salis aqua extillata. *Porta.*

DE DENTIBVS EXTRAhendis.

Vt absq; dolore dentes eradicentur.

Tradunt nonnulli radices asparagi siccatas, & dentibus infixas, illos absq; dolore eradicare. *Mizald.*

Ad dentes sine dolore extrahendos.

Colocynthidem syluestrem coque, prius tamē tritam,

& in aceto infusum, donec mellis acquirat crassitudinem, & scarifica gingiuas circa dentem, & intinge hoc pharmaco circa dentem, & iube claudere os per modicum temporis: postea accipe dentem cum digitis, & sequetur sine dolore. *Alexius.*

Aqua dentes extrahens sine dolore.

Accipe sal armoniacũ, & destilla per alembicum, tange cum ea aqua dentem, & cadet sine dolore. *Idem.*

Puluis ad idem.

Puluis coralli rubri concauitati dentis immersus, dentem eradicat. Dissolue ammoniacum cum succo iusquiami, tange dentem, & cadet. *Idem.*

Dentes vt audire videantur.

Illud sanè mirum, quod quisq; tamen potest experiri, lanceam ad lyram appositam, vt tangat vel ad hominis os. si quis caput lanceæ reliquum dentibus teneat, tanquam in dentibus sit auditus, sonum, voces, ac verba procul exaudiet, quorum nec sonum secus audire posset. *Cardanus.*

DE MAMMILLIS MInuendis.

Mammillæ ne crescant.

Melissa contusa in emplastri formã, & mammis mulierum superposita, earum incrementum prohibet. *Fallopius.*

Mammillarum incrementum prohibere.

Condurantur cicuta, eiusq; magmata cum aceto virginum vberibus imponatur, & sic coercet, vt crescere nõ patiatur, præcipuè hoc in virginitate, quanquam solito lac deneget tempore. Molles autem & relaxatas sic coerces. Alba argilla, oui albumen, omphacitis galla, mastix, thus, tusa omnia calido aceto immisceantur, & illinantur mammæ, & integra nocte commorari oportet, & finito illic esse: si parum fuerit efficax, opus innouato. Iuuãt & ad hoc mespili ossa, immatura sorba, syluestria pruna, acacia, & malicorium, balaustiũ, immaturæ nuces, pineæ, syluestria pyra, & plantago, si aceto ebulliantur omnia, & mammis apponantur, aut aliqua. *Porta.*

Vt mammæ mulierum mammis virginum similes fiant.

Tradit Rondeletius post Plin. experimẽto compertum esse

esse squatinam piscem mammis mulierum superpositũ, illas adeò constringere vt virginum mammis assimilentur. Poterit & genitalibus partibus earundem similiter facere. Arrigant aures cultui & voluptati studentes.

Ventris rugas à partu abstergere.

Diu aqua immatura coquantur sorba, oviq; immiscens alborem, nec desit aqua, cui arabum gummi sit solutum, tali linteum pannum madeat aqua, & ventri accommodetur: vel combustum ceruinum cornu, amiantus lapis, ammoniacus sal, myrrha, olibanum, mastix, in puluerem redacta omnia, cum melle permisceantur, & erugat omne. Sed quærens Naturæ ostium restringere: ex partu enim relaxari solitum est, quod & si viro displicuerit, sic resarcies: Omphacites gallas tritato tenuissimè, quibus caryophyllorum pulueris parum admisceatur, vino ebulliant, quo pannum madeat, & loco applicetur. Vel si meretricũ & populariũ restringes & coarctabis. Gallis, gummi, alumine, bolo draconis sang. acacia, plantagine, hippocistide, balaustijs, lentisco, symphito maiori minoriq;, cupressi nucibus, vuarum acinis, glandium costis, vel cauo illo, quo glans prorumpit, & dehiscēs nucleum ostendit, mastiche, & lemnia terra. Si hęc omnia rubro vino, vel aceto decocta sint, & sæpè madeat vulua, coarctatur & supprimitur valde. Vel hæc in puluerem redacta, intrò per arundinem traijciatur, vel ijs suffimenta substituantur. At si defloratam mulierem integræ virginitati restituere vis, tali pilulas constitues pacto: Alumen combustum, mastix, adiecto calcanthis & auripigmenti momento, in tenuissimum redigantur puluisculum, ut ferè tactum effugiat: pluuiali aqua pilulas vbi coegeris, digitis comprimito, & tenuem resiccari curato, ac naturalium ostio hymenæi loco accommodetur, vbi prius fuerit rupta, senis quibúsue horis immutando, pluuiali, vel cisternina semper aqua fouendo, per naturalem id diem, & hinc inde vesiculas inferunt, quæ contactæ sanguinis inducunt profluuium, vt ferè dignosci nequeat. Hirundine aliqui locum mordicus capi curant, sic crustulas inducunt, & fricatæ sanguinem mouent, vbi prius prælatis arctauerint.

Porta.

DE MANIBVS DEALbandis.

Manus dealbandæ.

Recipe ſucci limoniorum q. ſ. Salis communis aliquantum. Miſce, quo manus inungantur: deinde per ſe ſiccari ſinantur: poſtea aqua communi lauentur. *Ex libro manuſcripto.*

Ad manus denigrandas.

Puluis eius nucis, quam gallam vocant, proiectus in aquam, manibus lauandis prolatā illas ſummè denigrat, tantum abeſt, vt dealbare queat. Remedio erit cotex, aut ſuccus mali aurantij. *Mizaldus.*

Ad graueolentes alarum hircos.

Scolimi, ſeu cinaræ radix graueolentes alarum hircos, & reliqui corporis viroſum odorem cocta & emplaſtrata emendat. Idem etiam poteſt decocta in vino, & epota. Nam ita copioſam & graueolentem vrinam prolicit. eoq́ʒ modo virulentæ, & venereæ gonorrhcæ auxiliatur. *Dioſcorides, Oribaſius, Paulus, & Langius.*

DE CIBO. CAP. VI.

Farina vt perennet.

FArina, quæ Auguſto menſe molita eſt, perennare in Italia ſolet. *Cardanus.*

Cocta vua vt ſeruetur.

Quum vinum coctum erit, & quum legetur, facito vti ſeruetur familiæ primum ſuisq́ʒ, faciteq́ʒ ſtudeas benè percoctum ſiccumq́ʒ legere, ne vinū nomen perdat. Vinaceos quotidie recentes ſuccernito, lecto retibus ſubſternito, cribrum illius rei parato, eos conculcato in dolia picata, vel in lacum vinarium picatum, id bene operito, iubeto oblini, quod des bubus hyeme. Indidem, ſi voles, lauito paulatim erit lorea familiæ, quod bibat. *Cato.*

Caro vt vermicularis videatur.

Liræ chordæ minutatim conciſæ, nuper excoctæ carni reiectæ, vermiculari videbuntur. *Porta.*

Caro vt ſanguinoſa videatur.

Leporis excoctum, & c ngelatū ſanguinem in puluerē verſum, ſuper carnem inſpergendo, ſanguinoſa videbitur caro, vt nauſeabundus eijcias, & multa, quæ guloſis relinquimus. Idem.

Ad facilè perferendam inediam.

Auicenna refert, quędam peregrè profecturum, libram vnam olei violacei cum adipe mixti bibisse, & inediam absque vlla fame decem dierum sustinuisse. Quod & oleū amygdalarum, ac adipem vaccinum, ex viscedine præstare idem tradit Auicenna.

Contra famem.

Peregrinationes & bella sæpe hominē in inopiā rerum omnium conijciunt, ita vt ingenti vehementique fame laborandum sit. Quàre non abs re fuerit pauca contra hanc subiungere. Fame igitur dominante, omnium animalium iecur assatum in penuria panis satiat magis. Item panis coctus ex amygdalis dulcibus, & sacchāro plurimùm nutrit. Panis quoque nauticus, siue bis coctus, eo quòd propter siccitatem situm minimè contrahat, & diutius reliquo incorruptus seruetur, in hunc vsum circumferendus est. Legimus quoq; quendam ruinis ædificiorum obrutum, cùm nullam vitæ spem reliquam haberet, septem dies noctesque sola vrina epota famam ac sitim tolerasse. *Rauizo.*

Globuli contra famem.

Auicenna globulos contra famem composuit, qui sunt conseruandi, ne Solis calore colliquescant.

Recipe amygdalarum dulcium excorticatarum lib. j.
Adipis vaccini liquefacti lib. j.
Olei violarum vnc. ij.
Mulcilaginis;
Radicis altheæ vnc. j.
Terantur omnia simul in mortario, & fiant pilulæ, sicut globuli nucis, instar Italicæ.

DE POTV. CAP. VII.

Vinum corruptum vt emendetur.

Solent corruptum vinum in vas mundum transferre, lactisq; partem decimam sensim adijcere, inde post dies octo reserato vase minutim vendere, cumq; clarū & bonum videatur, si tamen diutius moretur in calice, vel vase, denuò corrumpitur. Relinquit etiam, quod effusum est in calicis margine butirosam pinguedinem, ob quam fraus detegitur. Est tamen lucrosa fraus. Si tamen prohibere potius consilium est, antequam conturbetur, ne putrescat, decima pars ardentis aquæ immixta efficit: melius longè sulphur, sed odore prodit dolum. *Cardanus.*

Vinum corruptum vt emendetur.

Sed hoc loco in mentem mihi venit secretum, multo argento œnopolis comparandum, quod gratis libenter illis impertiam. Si diffectum in particulas raphanum dolio vini immergas, fœtorem omnem, ac graueolētiam (si quæ insit) adhæc acorem in se recipiet, ac contrahet. Qui ne ibi tabescat, & vitium trahat, confestim eximendus est: & si opus fuerit, recens inijciendus. *Mizaldus de Secret. hort.*

Vinum ne corrumpatur.

Ne vina corrumpantur, cutis vitis, sympathia, & quia exiccat: nec non alumen, dum nouum est, & antequam ferueat, immixta, efficiunt. *Cardanus.*

Vinum corruptum vt reparetur.

Tacendum non est, quod sicuti à brassica vini sapor in dolio facilè corrumpitur, ita odore betę, folijs eius demersis, facilè reparatur. *Mizaldus Horto medico.*

Vinum pendulum quomodo corrigatur.

Vinum pendulum sic corrigitur. Sumito ceræ virgineæ lib. j. vel quantum sufficit, incidatur minutim, & in vino ponatur, & breui tempore pristinam suam naturam acquiret. *Ex libro manuscripto.*

Ad vinum reparandum.

Vinum vitiatum reparabis, si in aliud doliũ illud transfundis, quod prius derasum, & à fecibus detersum fuerit, nec non decocto calido foliorum lauri, myrti, hormini hortēsis, quæ nostra est orualla, iuglandis, aut radicis ireos, vel baccarum iuniperi, probè ac diligenter elotum. Vbi in vsum voles depromere, colorem, odorem ac saporem sanè quàm gratum exhibebit. *Mizaldus.*

Aliud.

Vinum fœtidum & corruptum emendatur, si pro vasis magnitudine, iusta portio mundi tritici ex sacculo in eo suspendatur, & exinde retrahatur. Nam quidquid erit fœtoris, ad se alliciet, ac ita vinum sincerum & clarũ reddet. *Pictorius.*

Aliud.

Vinum peruersum ac turbidum sic emendabis. Accipe aliquot ouorum albumina, quæ vbi diu ac multum agitaueris, & despumaueris, in dolium proijce, & moue. Idem assequeris, si perustos iuglandium nucleos duodecim filo transfixeris, sub cineribus coxeris, & dum adhuc calēt, pendulos

pendulos in vino demerseris, tandiuque demiseris, donec solito colore accepto, vinum tibi arriserit. Nam tum demũ excludendi erunt. Secretum hoc cuiusdã est œnopolę.

Ad tollendum vini acorem & corruptelam.

Acorem & corruptelam omnem sic depones à vino. Accipe iustam quantitatem cicerum, & ea oleo inunge, coque, tere vt fiat crassamentum, velut maza, & pasta. Ex ea proijce libram mediam in vinum, quod tendit ad acredinem, & sapor ille intra diem naturalem emendabitur. *Mizaldus.*

Ad vini acorem.

Vino, quod acorẽ cõceperit, medetur ollula aquæ bonę plena, vt tradit Tarentinus, modò operta sit diligentér. & in dolium vini demergatur. Post triduum enim si pristinũ robur resumserit, aqua olebit, & vinum perplacebit.

Vinum acidum vt emendetur.

Si vinum vehementer acescat, triticum tam diu in aqua coquatur, donec crispetur, inde postquam frigi factum fuerit, immittatur in vinum, concludaturq; vas, modus est ex centesima parte. *Card.*

Vinum ne peruertatur, præcantatio.

[redacted]

Vinum ne acescat.

Semen porri in vinum proiectũ, efficit ne acescat: imò verò, vt acetum in vinum redeat, hoc est, acorem omnem exuat. *Petrus Crescentius.*

Vinum asperum lene fieri.

Vinum asperum quod erit, lene & suaue si voles facere, sic facito. De eruo farinam facito lib. iiij. & vini cyathos iiij. cõspergito sapa: postea facito laterculos. Sinito combibant noctem & diem, postea commisceto cum eo vino in dolio, & oblinito dies lx. Id vinum erit lene, & suaue, & bono colore, & bene odoratum. *Cato.*

Ad grauem vini odorem.

Coci acetum suis obsonijs apio, & cellarij grauem odorem vino, in faccis eximere solent. *Plin.*

Vini prauus odor, vt emendetur.

Tegulæ crassæ & purę partem calefacito igne siccatoq; inde resti alligatam in vas immittito, conciuloque vase,

post biduum experieris an sit emendatum : aliter repetes, donec oportuerit. Et odore enim & duplici calore nil mirum est, præsertim repetendo sæpius, emendari. *Cato.*

Vinum si voles experiri, an duraturum sit.

Vinum, si voles experiri an duraturum sit, necne, polentam grandem dimidiam acetabuli in caliculum nouum indito & vini sextarium de eo vino quod voles experiri, eodem infundito, & impone in carbones, facito bis, aut ter, inferueat, tum percolato, polentam adijcito. Vinum ponito sub dio. Postridie manè gustato, si id sapiet, quod in dolio est, scito duraturum. Si subacidum erit, non durabit. *Cato.*

Vinum ne acescat.

Lardum è vasis operculo suspende, pinguedine & salsedine prohibebit separationem, & attenuationem, à quibus causis acetum generatur.

Ad vinum corruptum.

Vinum corruptum ac glutinosum lacte bubulo modicè salito restauratur. Sunt qui calce, sulphure, & alumine id moliuntur, quo ne homini infesta sint, ac noxam inferant, iridis radicẽ, & grana iuniperi commiscenda suadeo. L[illegible]

[illegible]

Mustum si vol[illegible] totum annum [illegible] mustum indito, & corticem oppicato, demittito in piscinam, post xxx. diem eximito totũ annum mustũ erit. *Cato.*

Vt vinum album rubrum euadat.

Alba vina in rubra absque vllo detrimento statim convertes, si puluerem mellis ad lapideam consistentiam decocti & siccati in vinum album proieceris, & transuafando miscueris. Idem minore negocio præstabit radix omnium lapathorum, si recens, vel sicca in vinum mittatur. *Mizaldus.*

Vino sapores, & odores diuersos quomodo concilies.

Herbæ semina, aut aromata quæuis infunduntur in aquam ardentem per horas vigintiquatuor, sic vis illorum extrahetur. Tum aquæ sic imbutæ modicum vino bibendo miscebitur. *Euonymus.*

Vt vinum palato arrideat, atque odore & colore gratum sit.

Malum Medicum seu malum Citrium caryophyllis vndique

dique ſtipatum cado inſeras ita, ne vinum attingat: nullū nec vapidum nec mucidum ſaporem contrahet. *Alexius.*

Vinum nouum turbidum, vt citò fiat clarum.

Raſuræ latæ ſubtiles, leues nemoris fagi, quæ fiunt cum aſcia, ſeu cum inſtrumento applanante lignorum inęqualitatē, ponātur in vaſe, & duobus diebus clareſcit. *Idem.*

Vt neq; tonitrua neq; fulgura peruertant vina.

Ferri lamina cum ſale, aut ſilicibus doliorum operculis impoſita, noxam à fulgure & tonitru detrahunt. *Idem.*

Muſtum ne ebulliat.

Ex pulegio, vel origano coronam confice, & collo vaſorum circumpone. Vel interiora doliorū labia lacte vaccino perunge, detinebit enim intus bulliens muſtū. *Idem.*

Vt vinum nouum vetus fiat.

Recipe Meliloti vnc. j.
Glycyrrhizæ,
Nardi Celticæ, ſing. vnc. iij.
Aloes hepaticæ vnc. ij.

Contundantur, & miſceantur cum vino. *Euonymus.*

Vinum ne florem habeat.

Oenanthen ſiccatam in vinum inſpergito, aut farinam erui vino admiſceto. Vbi verò infrà ſeceſſerint flos & farina, vinum in aliud vas transfundito. *Alexius.*

A vino aqua quomodo ſegregetur.

Vas ex hedera cōficiatur, vinum conijcies, & ſi qua miſta fuerit aqua, breui tempore foras extillabit. *Idem.*

Vinum ab aqua quomodo ſeparetur.

Liquidum alumē in vini dolium mittito, deinde ſpongia vncta oleo vaſis os obſtruito, & inclinans effundi ſinito, & effluet ſolùm aqua. *Idem.*

Aliter.

Licia vel penicilli ex goſſipio, vel vinum dolio immergantur, vt ſupereminеant: ab eo enim aqua ſecernitur.

Vinum an habeat admixtam aquam.

Mala vel pyra ſylueſtria vino immergantur, ſi perfluitantia ſupernatauerint, meri: ſi verò merguntur, diluti indicium eſt. Vel canna Græca, vel palea, vel ſimile aliquid oleo inungatur, deinde in vinum ponatur, & extrahatur, quòd ſi guttæ aliquæ hærent, aquam habet. *Democritus Florentinus, & Sotio.*

Vinum an aqua ſit infuſcatum.

Si voles experiri an muſto remixta ſit aqua, ouum im-

ponito: si statim descendit, aquosum est: sin cõtrà, purum. Præterea, si vini in dolio feruentis impetum frangere voles, minimam casei particulam in illud proijce, vel immitte, videbis rem mirani. Cur autem id fiat, docebit *Georgius Valla Placentinus.*

Vt aqua vino mixta supernatet.

Sanguis gallinacei galli siccatus, pulueratus, & vino aqua diluto mixtus, aquam supernatare cogit. *Ex relatione cuiusdam monachi.*

Ad aquam à vino secernendam.

Scirpus siccatus, & vino lymphato immissus, quidquid inest aquosi ad se rapit, relicto vino. Quod ad exploranda vina dilutiora pulchrum erit, ac vtile. *Mizald.*

Vt vinum reddatur gratissimum.

Vinum palato arridebit, & cùm odore tum colore perplacebit, si malum medicum, seu citriũ cariyophyllis vndiq; compunctum & armatum ita in dolio suspendatur, ne vinum attingat. Sic enim nullum saporem vapidum, aut mucidum contrahet.

Ne vinum vapescat.

Oleum vino, vel alterius generis liquori superinfusum, præpedit ne vapescat, aut corrumpatur. Nam omnis halitus, qui putredinem inferre posset, vnà cum externo aere, veluti quodam tectorio, excludit. *Plin.*

Aliud.

Si desit commoditas æstiuis mensibus vinum in subterraneas, & profundas apothecas mittere, prohibebis ne vapescat, detrudendo in eius doliũ lardi, & suillæ carnis salsæ sesquilibram lino inuolutam, aut maiorẽ capacitatẽ, pro vasis capacitate. Sed ita, vt dum vnum depromis, id vnà ad fundũ vsq; descendere patieris, donec vas exhaustum sit. Fiet ita, vt nec vinũ à se degeneret, nec vapescat. *Lemnius.*

Ad vini feruorem citò restinguendum.

Theophrastus scribit, quòd si quis in bullientem vini vrceum, punicem iniecerit, illius feruorem statim sedabit.

Ad vinum refrigerandum.

Nec vinum æstiuis mensibus, & per Caniculę incendia, citò in congijs & amphoris vapescat, sed suaue sit, ac summè frigidum: collocentur vasa œnophora in labro aqua frigida oppleto deinde salpetræ, aut nitrum illi inspergatur. Tanta frigiditate vinum imbui continget, vt vix dentes ferre possint. *Lemnius & Langius.*

Vinum Græcum vt fiat.

Qui ager longè à mari aberit, ibi vinum Græcum sic facitò: Musti quadrantalia xx. in ahenum, aut plumbeum infundito, ignem subdito, vbi bullabit vinum, ignem subdito, vbi id vinum refrixerit, in dolium quadragenarium infundito, seorsim in vas aquæ dulcis quadrantal. j. infundito, salis M j. finito muriam fieri. Vbi muria facta erit, eodẽ in dolio infundito. Schœnum & calamum in pila contundito, quod fiet sextarium vnum eodem in dolio infundito, vt odoratum fiet. Post dies xxx. dolium oblinito. Ad ver diffundito in amphoras. Biennium in Sole finito positum esse: deinde in tectũ conferto. Hoc vinum deterius non erit, quàm Coum. *M. Cato.*

Vinum Coum vt fiat.

Vinum Coum si voles facere, aquam ex alto marinam sumito, mari tranquillo, cùm ventus non erit, dies lxx. ante vindemiam, quo aqua dulcis non perueniet. Vbi hauseris de mari in dolium fundito, nolito implere, quadrantalibus quinque minus sit, quàm plenum: operculum imponito, relinquito, qua interspiret. Vbi dies triginta præterierint, transfundito in alterum dolium puriter & leuiter: relinquito in imo quod desederit, post dies viginti in alterum dolium item transfundito. ita relinquito vsque ad vindemiam. Vnde vinum Coum facere voles, vuas relinquito in vinea: finito, bene coquantur, & vbi pluerit, & siccauerit, tum deligito, & ponito in Sole biduum, aut triduum sub dio, si pluuiæ non erunt: si pluuia erit, in tecto in cratibus diligenter componito, & si qua acina corrupta erunt, depurgato. Tum sumito aquam marinam Q. S. in dolium quinquagenarium infundito aquæ marinæ Q. X. Tum acina de vuis miscellis decerpito, de scopio, in idem dolium; vsque dum impleueris, manu comprimito, vt combibant aquam marinam, vbi impleueris dolium, operculo operito, relinquito, qua interspiret. Vbi triduum præterierit, eximito de dolio, calcato in torculario, & id vinum condito in dolia lauta & pura, & sicca. Vt odoratum bene fiet, sic facito: sumito testem picatam: eo prunam leuem indito suffito, serta, & schœno, & palma, quam haben vnguentarij, ponito in dolio, & operito, ne odor exeat, antequam vinum indas. Hoc facito pridie, quàm vinum infundere voles, de lacu quàm primùm vinum in dolia indito, finito dies xv. operta antequàm oblinas,

relinquito qua interspiret vinũ, postea oblinito. Post dies xl. infundito in amphoras, & addito in singulas amphoras sapæ sextarium vnum. Amphoras nolito implere nimium ansarum infimarum vini, & amphoras in Sole ponito, vbi herba non fiet, & amphoras operito, ne aqua accedat, & ne plus quatriduum in Sole siueris. Post quatriduum in culleum componito, & instipato. *M. Cato.*

Vt vinum maluatici gustum præ se ferat.

Flore hortẽsis hormini, & semine in dolio vini posito, dum adhuc feruet, tanta gratia ipsi vino conciliatur, vt Cretici, aut maluatici gustum præ se ferat. Arrigite aures œnopolæ, sed neminem obsecro vestris improbis miscellaneis defraudate. *Mizaldus Horto medico.*

Vinum borraginatum vtile melancholicis, & cardiacis lætitiam affert, amentiam tollit, &c.

Recipe Florum borraginis quantum volueris, ponantur in musto nouo vsq; ad perfectam depurationem: deinde postquam cõsederit, in aliud vas sensim fundatur, & ad vsum seruetur. *Arnoldus Villanouanus.*

Vinum ex Halicacabi granis educit materiam calculosam à renibus & vesica manifestè, & vrinam retentam ducit.

Recipe granorum Halicacabi contritorum quantum satis est, coletur vinum calidum, vel frigidum super ipsa aliquoties, donec saporem & vim eorum recipiat, & saccharo vel melle condiatur. *Arnoldus & Dioscor.*

Vinum Cidonites, prodest stomacho, dysenteriæ, hepaticis, renum vitijs, difficultati vrinæ astringit, &c.

Recipe malorum cotoneorum mundatorum, & incisorum lib. xij. ponantur in musti cadum per xxx. dies: deinde reponatur. *Alexius.*

Vinum Hippocraticum.

Recipe Corticis cinnamomi interiorum drach. vj.
Zingiberis vnc. dimidiam.
Nucis moschatæ drach. ij.
Caryophyllorum.
Granorum Paradisi, sing. drach. j.
Cardamomi, scrup. j.
Piperis.
Calami aromat.
Coriandri præparati, sing scrup. j.

Vini

Vini optimi lib.iix.
Sacchari albi q.s.est.

Pulverizanda pulverizentur, deinde misceantur, & colentur secundum artem. Cęterùm hoc vinum lacte amygdalarum clarificari potest. *Euonymus.*

Aliud ad imbecillitatem stomachi.

Recipe Cinnamomi electi unc. semis
Zingiberis albi drach.ij.
Caryophyllorum
Piperis longi
Nucis moschatæ, sing.scrup.ij.
Sacchari albi lib.dimidiam.

Omnia benè trita in meri albi mensuris tribus commisceto, ac percolabis. *Idem.*

Aliud.

Recipe Cinnamomi electi unc.j.s.
Zingiberis unc.dimidiam,
Caryophyllorum drach. ij.
Galangæ drach.j.
Granorum paradisi drach.j.
Vini rubri Mensuras ij.

Misce, & coletur secundum artem, lacte amygdalarum colando. *Alexius.*

Vinum Hippocraticum facili ratione.

Recipe cinnamomi electi unc.ij.
Zingiberis unc.j.
Carpesij unc.dimidiam.
Sacchari albi lib.dimidiam.
Trita hæc omnia in fiscum ponãtur, & ex eo vini optimi mensuras duas, liquantur aliquoties, ut vinum transcundo qualitates eas combibat. *Idem.*

Vinum Hippocraticum laxatiuum, contra quartanam, quotidianam, & tertianam notham concoquit & praeparat humores, & eosdem mox per aluum educit.

Recipe Cinnamomi electi,
Passularum, sing.unc.dimidiam,
Zingiberis,
Zedoariæ,
Caryophyllorum,
Masticis sing.unc.j.

Polypodij drach.iv.
Epithymi drach.vj.
Esulæ lib j.
Sacchari quantum satis est.
Misce, & confice secundum artem, fiat potus & bene seruetur ad vsum. *Euonymus.*

Vinum Hippocraticum cum aqua ardente.

Recipe Cinnamomi electi vnc.ij.
Zingiberis vnc.dimidiam,
Granorum Paradisi,
Piperis longi,sing.drach.j.s.
Caryophyllorum drach. j.
Nucis moschatæ drach. dimidiam.

Trita omnia in vas aquæ ardentis ter quatérue destillatæ, plenum & clausum per quatuor dies ponantur, & bis aut ter quotidie agitentur, demum coletur, & seruetur. Huius mediocre cochleare plenum immittes in generosi vini rubei mensuram & sacchari libra addatur. Si tamen vinum dulce sit,sacharo opus non est. *Euonymus.*

Maluatici apparatus.

Recipe Galangæ optimæ,
Caryophyllorum,
Zingiberis,
Macis,sing.drach j.

Hæc omnia crassiuscule trita in vase ligneo bene operculato, infusa in aqua ardête relinquito horis xxiv. deinde in linteo suspendito à filo in vas capax sommę vt vocant,aut dimidiæ sommæ vini clari per tres dies. Et habebis vinum tam bonum & forte, quàm ipsum natiuum maluaticum. *Idem.*

Vinum maluaticum.

Recipe Moschi,
Agallochi, sing.drach.j.
Cinnamomi,
Cardamomi,
Caryophyllorum,sing.drach.ij.
Sacchari candidi vnc. dimidiam.
Contundantur leuiter, & in sacculo in vino suspendantur. *Idem.*

Vinum de Romania.

Recipe Cinnamomi electi,
Succi glycyrhizæ,sing.drach.ij.

Anisi

Anisi drach j.
Macis drach. dimidiam,
Sacchari drach iij.

Hæc omnia trita crassiusculè in sacculo suspende in vino.

Vinum Græcum.

Recipe Zingibetis
Galangæ, singul. lib. dimidiam.
Granorum paradisi
Caryophyllorum, sing. vnc. iij.

Redigantur in puluerem nō tenuissimum, deinde in sacculo suspendantur in dolio vini mediocri (in ein Füder.) *Euonymus.*

Vinum muscatellum.

Recipe G'ycyrhizæ
Polypodij
Anisi, sing drach. ij.
Nucis moschatæ, drach. iij.
Calami aromat. drach. j.

Terantur leuiter, & in sacculo suspendantur in vino. *Idem.*

Vinum sapore Rhetici.

Recipe cinnamomi
Zingiberis
Caryophyllorum. sing drach. dimidiam.

Crassiusculè trita misceantur: deinde linteolo illigentur, & in vase vitreo, aquæ ardentis pleno, atque optimè obstructo: per horas duodecim suspendantur. Cum vti volueris, linteolum exprime in magnum aliquod poculum vitreum, cui infundendum est vinum, ita vt latera poculi aromatica illa aqua ardente conspergantur, vt liquor in fundum expressus, inclinato poculo latera vndique madefaciat. Deinde vinum infunde, quod habebit saporem Rhetici vini. *Idem.*

Vinum Zedoarticum.

Recipe cinnamomi, vnc. iij.
Caryophillorum
Nucis moschatæ
Granorum paradisi
Cardamomi, sing. vnc. dimidiam,
Zedoariæ, drach vj.
Cubebarum
Piperis longi, sing vnc. ij.

Contundantur crassiuscule, & in sacculo, in mensura

vini,quæ vulgò Oma vocatur, suspendantur. *Idem.*

Claretum.

Recipe cinnamomi vnc. ij.
Galangæ,
Zingiberis, sing. vnc.j.
Caryophyllorum,drach.ij.
Granorum paradisi
Piperis longi,sing.drach.j.
Mellis lib.j.s.
Sacchari lib.ij.
Vini albi Mens.iiij.

Pulverizanda pulverizétur,deinde misceantur, & aliquoties colentur cum albuminib.ouorum clarificando. *Idem.*

Claretum.

Recipe cinnamomi,vnc.j.
Zingiberis
Granorum paradisi,sing.drach.j.s.
Caryophyllorum,drach.ij.
Coriandri præparati,drach.iij.
Sacchari albi,vnc.iiij.

Omnia trita & colata,reseruentur in vase stanneò. *Idem.*

Aliud.

Recipe Cinnamomi vnc.dimidiam
Caryophyllorum, drach.j.
Zingiberis vnc.ij.
Sacchari albi lib.dimidiam
Mellis,vnc.j.
Vini albi,Mens.iij.

Misceantur,& fiat Claretum s.artem. *Idem.*

Aliud.

Recipe cinnamomi electi vnc.j.
Zingiberis vnc.dimidiam
Galangæ
Caryophyllorum
Granorum paradisi,sing.drach.ij.
Croci,drach.j.
Mellis opt.despumati lib.ij.
Vini optimi Mens.ij.

Omnia trita per sacculum colabis, cuius pars superior linea sit, inferior lanea. Hoc vino si mulier vti debeat, aut delicatus aliquis,pro melle saccharum pones. *Idem.*

Claretum

Claretum laxatiuum.

Recipe Cinnamomi vnc.j.
Galangæ, drach. vj.
Esulæ
Turbit
Pilularum Hermodact. sing. drach. dimidiam. Redigantur in puluerem, & fiat claretum cum melle, saccharo & vino secundum artem. *Idem.*

Vinum saccharatum, senibus frigidis & debilibus conuenit, & quibus humor natiuus, & calor naturalis minuitur. Nutrit enim, & sanguinem generat, & replet partes principales spiritibus.

Recipe vini Maluatici
Sacchari albissimi, sing. lib.iiij.
Coquantur ad lentum ignem vsque ad syrupi consistentiam: deinde ad vsum seruetur. Vsus eius est cum duabus aquæ partibus. *Idem.*

Vinum vt aluum bonam faciat.

Vinum si voles concinnare, vt aluum bonam faciat, secundum vindemiam, vbi vites ablaqueãtur, quantum putabis ei rei satis esse vini, tot vites ablaqueato, & signato, earum radices circumsecato, & purgato. Veratri radices condito in pila, eas radices dato circum vitem, & stercus vetus, & cinerem veterem, & duas partes terræ circumdato, radices vitis terram insuper iniicito. Hoc vinum seorsim legito. Si voles seruare in vetustatem, ad aluum mouendam seruato, nec commisceas cum cætero vino. De eo vino cyathum sumito, & misceto aqua, & bibito ante cœnam. Sine periculo aluum mouebit. *M. Cato.*

Vinum ad aluum mouendam.

Vinum ad aluum mouendam concinnare si voles: vites cum ablaqueabuntur, signato rubrica, ne admisceas cum cætero vino. Tres fasciculos veratri atri circumponito circum radices, & terram insuper iniicito. Per vindemiam de iis vitibus, quod delegeris, seorsum seruato, cyathũ in cæteram potionem indito: aluum mouebit, & postridie purgabit sine periculo. *Idem.*

Vinum ad aluum mouendam.

In vinum mustum veratri atri manipulum coniicito in amphoram, vbi satis efferbuerit, de vino manipulum eiicito. Id vinum seruato ad aluum mouendam. *Cato.*

Vinum ad lotium.

Vinum concinnare, si lotium difficilius transibit. Capreidam vel iuniperum contundito in pila, libram indito in duobus cōgijs vini veteris: in vase aheneo, vel in plumbeo deferuefacito. Vbi refrixerit, in lagenam indito. Id mane ieiunus cyathum sumito, proderit. *Idem.*

Vinum ad tormina, si aluus non consistat.

Ad tormina, & si aluus non consistat, & si tineæ & lumbrici molesti erunt, xxx. mala punica acerba sumito, contundito, indito in vrceum, & vini nigri austeri cōgios tres: vas oblinito, post dies xxx. aperito, & vtitor: ieiunus heminam bibito. *M. Cato.*

Ad Dyspepsiam & stranguriam.

Ad dyspepsiam & strāguriam mederi malum punicum, vbi florebit colligito. Tres minas in amphoram infundito. Vini q.c. veteris addito, & fœniculi radicem puram cōtusam minam. Oblinito amphoram, & post dies xxx. aperito, & vtitor. *M. Cato.*

Ad vinum ementiendum.

Flos amaranthi in aqua maceratus vinū ementitur, grata febricitantibus impostura. *Mizaldus Horto medico.*

Ne quis à vini potu oleat.

Iris troglotidys manducetur, & vinum potatum non exhalabit. *Alexius.*

Vt quis citò inebrietur sine nocumento.

Lignum aloes Indum infundatur in vino, aut coquantur cortices mandragoræ in aqua, donec rubeat, & diluatur vinum ex ea. *Alexius.*

Vt ex multo vini potu quis non inebrietur.

Recipe succi caulium alborum
Succi granatorum actium, sing. vnc. ij.
Aceti vnc. j.

Bulliant simul aliquandiu, & fiat syrupus, de quo sumatur vnc. j. antequam bibatur. Vel amygdalæ amaræ quinque vel septem in ieiuno comedantur. Pulmo caprinus vel ouis assatus, & commestus, & semen caulium, & absynthium, & sal naphticus, & amethystus gestatus, omnia hæc ab ebrietate præseruant. *Idem.*

Vini haustu nimio ne inebrietur accumbens.

Potator vini nō inebriabitur, si chamæpityos, vel hederæ ramulis fuerit coronatus: vel si initio cenæ crudæ brassicæ

ficæ quatuor vel quinque cymata comederit. Hirundinis rostri cinis, vel hirundinum combustarum puluis in vino potatus cum myrrha, in æternum nō finit inebriari. Idem facit succus foliorum persici expressus, & cyathus ieiunè sumtus. *Idem.*

Vt ebrij rursum sobrij fiant.

Sobrios reddit ebriosos acetum aceruatim haustum, & brassica comesta, & dulciaria ex melle ac placentæ. *Idem.*

Ne quis ebrietatem sentiat.

Qui caprinum pulmonem tostum ederit, ebrietatem nō sentiet, etiam si bibendi certamine prouocetur. *African.*

Vinosos abstemios reddere.

Multi sunt, cùm vinum liberalius hauriāt, vt nil eis perniciosius sit, in morbos, & denique in mortem incidant: at eos aspernari, & abhorrescere si voles, & Clitorius fons longè abest: Anguillas tres, vel quatuor vino immersas finito, dum emoriantur: ebrioso vinum admoueto, & pertædescet, sempérq; oderit, nec amplius bibet, vel quam minimè modestius degens. Mullum quoque vino suffocatum (Athenæus memoriæ prodidit) si protinus à viro absumatur, Veneris impediendæ potestatem habere: si à muliere, nunquam eam concipere. *Porta.*

Vinosos abstemios reddere, aliter.

Obseruato, vbi noctua niduletur, illius oua præripias, elixata infanti in commessatione prębeto, semper inde vina perosuro. *Iarcas.*

An futura sit vini copia.

Vpupa si cecinerit antè quàm vites germinent, futuram vini copiam præsagire aiunt. *Mizaldus.*

Ceruisia vt per totum annum incorrupta & integra maneat.

Ceruisia, apud Germanos, quæ Martio fit mense, sine vitio per totum seruatur annum. *Cardanus.*

Ad languescentem ceruisiam.

Ceruisiam vbi à genuino sapore degenerauit, aut vbi lāguescit, medicatis odoratisq; rebus restituimus, ac saporis gratiam conciliamus, nempe iridis radice, zingibere, nuce myristica, seu moschata, caryophyllis, lauri baccis, eiusq; aridis foliis, calamo odorato, origano, beta. *Lemnius.*

Aqua lactis fontanæ similis.

Aqua lactis fontanæ persimilis si habetur: feruefactæ vespem acetum album, aut aurantij succum, aut ompha-

cium inſpergito: ſed caue ne bulliat, poſt linteo in ſaccum formam conſuto, ac ſpiſſiore percolato: turbida primum exhibit, id verò ſæpius cum repetieris, vt aqua fontis tandem exibit. *Cardanus.*

Acetum vt fiat acre.

Quarta aut quinta pars aceti ad ignem feruefiat, deindè reliquo addatur, & ad Solem per dies octo exponatur, & acerrimum & iucundum erit. Cæterùm graminis radices vetuſtæ, & vuæ paſſæ, & pyri ſylueſtris folia contuſa, & rubi radix, & lactis ſerum, & glandis vſtæ, prunæ ignitæ, & cicerum decoctum, & teſtæ ignitæ, ſingula ex his in acetum conjecta ipſum acre faciunt. *Alexius.*

Vt illico forte reddatur acetum.

Acetum validum & forte illicò reddes, ſi in illud recentis hordeacei panis fruſtula iniicias, nam intra biduũ valdè aceſcet. *Mizaldus.*

Vinum vt illico in acetum vertatur.

Si illicò velis conuertere vinum in acetum, proiice in illud ſal cum pipere & fermento ſubacido confuſum, & id celerrimè præſtabit. Si properantius perfici velis, laterem aut chalybis partem ignitam, ſemel atq; iterum in vas demerge: aut raphani radices, vel immatura meſpila, corna, mora, aut prunula. Idem etiam præſtabit violæ altilis, qui nobis caryophyllata dici ſolet flos ſpectatiſſimus vino immiſſus. *Porta.*

Acetum vt ſubitò fiat.

Si acetum ſubitò facere voles, tuſam betæ radicem in vinum coniicies, poſt horas tres in acetum degenerabit. *Mizaldus.*

Vt acetum vini naturam adſciſcat.

Vt vinum ſubacidum, aut acetum vini naturam adſciſcat, porri ſemine effeceris, aut iniectis pampinis, ac capreolis vitis. *Lemnius.*

Acetum vt fiat arte.

Acetum fit ſale impoſito, & re quacunque acri, quæ putreſcat (expertus ſum ego pipet) lucro ingenti ſi ſiliquaſtrum ſeruetur. Fit & igne: cum enim feruet, inde exponitur Soli, aceto iam admixto, totum facilè aceſcit. *Cardanus.*

Acetum vt ex aqua fiat.

Pyra agreſtia triduo ſeruantur in cumulo, inde aqua ſuperfunditur pauca, ſinguliſq; diebus vſq; ad dies xxx. Licet

cet etiam post hæc repetere: nam sublata dulci parte, tum putredinis auxilio aqua in acetum transit. Dactyli enim & cariæ, & vuæ expresso dulciore succo, inde aqua addita, primò quidem ac secūdò vinum, tertiò verò acetum acerrimum detrahitur. *Cardanus.*

Contra sitim, ex calore.

Contra sitim ex calore prouenientem, detineantur in ore crystalli, coralli, argentum, saccharum candidum, aut silex, qui aliquandiu in frigida aqua fontana iacuit. Iulepus etiam rosarum, & violarum cum aqua. Item cum radix glicyrhizæ recens è terra euulsa, & manducata, siue ex aqua pota sitim sedat. Quemadmodum & vigiliæ extingūt sitim à calore ortam, sic somnus ortam à siccitate. Frigida etiam aqua os colluere, prodest. Fici recentes sitim leuant, caloremq; refrigerant. Nuclei nucis pineæ, portulacæ folium linguæ subditum, fraga, pyra, pruna, cerasa, malorum citoniorum grana, lactucæ & cucumeris semina ad minuendā sitim sunt præstantissima. Perfusus aqua frigida panis, & cum vino sumtus contra sitim prodest. Vinum refrigeratur, si in aquam frigidam vnà cum cantharo collocetur, panisq; tostus in aquam fontanam frigidissimam immittatur, cui postea inde exemto vinum infundatur, illudq; hoc modo bibatur, aqua interim sæpius permutata.

DE VENERE.
CAP. IIX.

Veneris in castris fortiter militare.

Si quis Veneris in castris fortiter militare vult, tali muniatur cibo, præcipuè bulbis: omnes enim Venerem stimulant. Sic eruca largè sumta, cicer, cepæ, pastinaca, anisum, coriandrum, pinearum nucum nuclei, inter hos satyrion largè mouet semen, & fortius venerea in re obstat, & mulieribus libido acrius excitatur, Venerisq; vrticæ sunt. Siq; nobis esset herba illa, quā Indus attulerat (cuius meminit Theophrastus) vt non solum edentibus, sed tangentibus iam genitalibus adeò vis que increfceret, vt valerent quoties coire vellent, & ea vsi fuerant, duodecies perfecissent, illum autem ad septuagesimum coitum peruenisse affirmat, vt tandem guttatim esset spermatis emissio, & in sanguinem deueniret. Vnde si ex omnibus vel aliquibus

Venerem vis ciere, tali remedio vtere: ſatyrij ſumito radices, pineæq; nucis nucleos, aniſum & erucam, vt æquali crerent pondere, ſcincorum medietas, moſchi parum, ſic electo, & deſpumato melle conficiantur, nec remouendum paſſerum cerebrum, ornogloſſum, ſylueſtris eruca, & iis ſimilia. Si quis autem certando vellet mulieris ſemen mouere, coli glandem, moſchi, & vulgò dicti zibeti, caſtorei, cubebarum, & olei benè aſpergine irrigato, vel horum vnum: coeuntes enim largè mouent. Vterq; autem ſic delectabitur, longum piper, pyretrum, galanga contundantur, pulueris puſillum cum melle conficiatur, eoq; vtantur. *Ioan. Bap. Porta.*

Ad venerem maribus excitandam.

Mirum eſt, quod digitus magnus dextri pedis, cinere ſtellionis cum oleo, vel melle inũctus, latè ſufficere poteſt iis, qui ætate, vel aliter, mortuum ferè habent penem, & rebus venereis peragendis parum ſunt idonei. Authores ſunt priſci illi rerum naturæ indagatores ſolertiſſimi, cum pleriſque recentium.

Ad venerem feminis excitandam.

Si teſtes anſerum, menſibus ſedatis illico à muliere comedantur, non ſolum ad excitandam libidinem conferre dicuntur: ſed etiam ad ſobolem procreãdam. Idem etiam effici ab vtero leporis lectum eſt. *Rhaſis & Albertus.*

Vt mulier virum ſuum admittat.

[redacted]

Vt mulier viro ſuo delectetur.

[redacted]

Ad venerem augendam.

Recipe caſtaneas vino cretico maceratas, deinde coctas N.20.
Satyrionis N.x.
Schincorum N.ij.
Pinearum
Piſtaceorum ſing. ana. vnc.iv.
Sem. Erucæ. vnc.ij.
Cubebarum vnc.j.

Cinna-

Cinnamomi vnc.s.
Sacchari vnc. xij.
Fiat electuarium. *Ex libro manu scripto.*

Ad venerem augendam.

Recipe castanearum in vino optimo coctarum N.xx.
Pistaciorum
Pinearum mundat.sing.an.vnc.iv.
Schincorum N.ij.
Satyrionis N.x.
Cinnamomi electi vnc.s.
Sem.caulium drach.vij.
Cubebarum vnc.j.
Sacchari albissimi q.sufficit, fiat electuarium, de quo sumat æger ad castaneæ quantitatem, ante vel post cœnam. *Roscellus.*

Aliud eiusdem ad idem.

Recipe sacchari albissimi vnc.iv.
Pistaciorum vnc.j.
Zingiberis drach.vj.
Piperis longi drach.ij.
Schincorum drach.ij.
Pinearum mundatarum vnc.v.
Contundantur optimè, misceantur, & fiat electuarium.

Tabulæ ad idem.

Recipe cinnamomi, zingiberis, piperis
Sem. nasturtij.sem.erucæ, sinapis sing.ana.drach.s.
Linguæ auis, sem.cepæ, schincorum ana.scrup.j.
Sacchari albiss.in aqua ros.dissoluti vnc.iv.
Fiat confectio in morsellis. *Roscellus.*

Vt mares vel fœmellæ gignantur.

Plantæ mercurialis masculæ (nam in marem & fœminam discriminant) decoctum, vel succus diebus quatuor à primo purgationis die mulieribus bibiris, procreandi maris vim vtero confert: Fœminæ verò mercurialis, similis succus totidem diebus, pariq; modo assumtus, gignendæ prolis fæminæ vires suppeditat, si cessantibus menstruis, & composito vtero, vir & mulier debitè cógrediantur, & mutuo amplexu concalescant. *Dioscorides & Plinius.*

Vt mulieres pulchros pariant filios.

Hinc solerti evenit excogitatu, quonam pacto mulieres pariant filios: prodidit Empedocles mulieris in conceptione visionem fœtum conformare; nam sæpe imagines

& statuas adamarunt mulieres, quibus similes fœtus ediderunt,& sæpè scriptis proditur mulieres nigros, & villosos peperisse filios: & causam homines rimati, vbi multa diuexarunt ingenia,picturas in parietibus reperiére ex aduerso existentes,quibus fœminæ dum venereo fungerentur munere, oculi detinebantur, eaq; cogitatione animus affectus,similes fœturas referebant. Vnde quod vsu venit, memoriæ mandandum iudico, & quod maximè salutare remur esse, & sæpè occurriens omnibus præcepi, vt in eorum conspectu, Cupidinis, Adonis & Ganimedis effigies pendeant,vel materia parentum solida, inde Venerem exercentes mulieres, animo versent, vt fortissima imaginatione animus rapiatur,& grauidę diutius contemplentur, & partus inde genitus eum imitabitur,quem ipsæ coeuntes mente conceperint: nec parum id profuturum scio. Cùm id sæpius præcepissem,audiuit mulier,statimq; candidum marmoreum puerum, beneq; formatũ ante oculos sibi proposuit: talis enim exoptabat formæ puerum, coeundo, & vterũ gerendo quàm sæpissimè animo eum deuoluebat, enatumq; postea fœtum ostendit mater obesulum, nec à marmoreo simulachro dissimilem, ita pallentem, vt verum imitaretur marmor: & veritatis experientia patuit, aliquæ artificio sunt laudatæ, successusque fauit. Ne sint prætereà inordinati coitus, neuė in latera, sursumq; fiant:plerisque enim hoc in causa fuit, vt diuersa orirentur monstra. *Porta.*

Quomodo discolores,& pulchri fœtus gigni debeant.

Magnus est animi effectus,vel vis imaginationis:maximus verò dum sui in excessum fertur,vt id assequi cogitatione minimè queas. Gerentes vterum mulieres,cum auidissimè cupiunt, vehementer excogitant, spiritus immutant interiores, & in his excogitatæ rei pinguntur imagines,ii sanguinem mouent, vnde in mollissima fœtus materia rei imagines exprimũt.sic partus in perpetuum maculis variisq; notis inficiunt, nisi desiderio retricato quiescant. Ideò non impunè rerum exploratores exquisiuere, ita signari fœtus, vti cogitat anima, & maximè in præcipuis actionibus,vt in maris cõgressu, spermatis eiectione, &aliis. Ideò homini cum insit cogitationis velocitas,animiq; celeritas, & ingenij varietas, multiformes imprimit notas:plures idcirco in homine, quàm in cæteris animali-

bus

bus differentiæ: aliis enim cum immobiles ſint animi, ſingulis in ſuo genere ſimilia procreandi datur facultas. Hãc animi vim, & cogitationis rectè nouit Iacob, vti ſacræ teſtantur literæ.

Monſtra quomodo gignantur, & de mira vi putrefactionis.

Nec ita facilior dabitur monſtra producendi modus, quàm è ſupra dictis. Si quis autem id ſummoperè affectarit, multas patefaciemus talia producendi vias. Principio putabat Democritus ex plurimorum commixtione ſeminum, cùm hoc antè, illud poſtea iactatum vteri partes ſubingreditur, & ſimul confunduntur, diſſidentq́; membris, vt biceps homo, & multimẽbra gignantur animalia. Empedocles autem reſponſa omnia præoccupando verum concepiſſe viſus eſt. Ipſe enim ob ſeminis redundantiam, aut defectum, aut ob principium motus, aut in plura diſtributionem, aut ob imprægnationem monſtruoſa ait animalia gigni. Straton autem ab adiectione, ablatione, tranſpoſitione, aut ſufflatione id euenire tradit. At Medici quidam id vuluæ adſcripſerunt, quæ ſępè flatu imbuta, ſubuertatur. Natura ſagax in animalium efformatione membra primùm effingit, quę in corpore principatum obtinent: poſtea ex impedienti materia, nunc parcius, nunc profuſius operatur, vt ſe ſibi ſuggerit: ſic defectu coercita, vel redundantia ſuperata ab incepto impeditur opere, vnde partus producit monſtrifica labe affectos: vt in arte ſæpius perſpicitur: nunc multilata, vt claudos, monoculos: nũc ſuperflua, vt hermaphroditas, quaternis oculis totidem brachiis, totidemq́; pedibus: ſic quæ fortuitò, vel arte ordinantur, adiuuat ipſa, & inchoatis dat finem. Tibi autem, qui cupidus arte quadam monſtra in lucem prodire deſideras, vt exemplis condiſces, multa horum lib. 6. & 8. trademus principia: cogitato & exoriri, quæ conſequi poſſibilia fuerint: ſubſcribet enim natura votis, [illegible] dreq; delectaberis, eaq́; euenient, quæ nunquam putabas, [illegible] di, quæ vetitæ deſcriptionis, & potius admirandi, quàm profani ſunt operis.

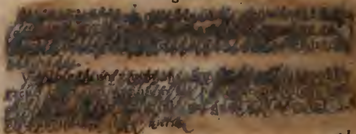
Ioan. Bap. Porta.

Vtrum mulier intacta, an coitu, vel puerperio maculata ſit, noſcendi ratio.

Aliqua huius rei experimenta attulit priſca ætas illa, aliqua verò & poſterior, paratu facilia, mirandaq́; vt ho-

mines visis potiùs sensum negare, & se stultos fateri, quàm veritatem comprobare audeant, quique desiderio huiusmodi demulcentur, inuestigationis oblectatione tenentur, & doctrinam hanc auidissimè sitiunt, capiant conficiendi normam, videantq; experimentum: Gagatis lapidis (qui frequens est nobis, quo globulos effingimus in corollis precariis, ad numerandas, vel explendas preces) rasura, vel ipse pila tundatur, ac setaceo cribro transmissus, in tenuissimum redigatur puluisculum: inde ex aqua vinóue hauriatur, si scit illicò lotium, & retinere nequit, corruptæ virginitatis indicium, eamq; defloruisse prodit: si viri non adhuc congressus, vel puerperium passa fuit, eam compescit, & arctius cohibendi datur facultas. Nec minus inualidè id manifestat succinum album, seu crystallum, quod electrum vocant, si in puluerem redactum ieiunè ex vino sorbeatur, & ad interiora feratur: nam si carnis senserit maculam, mouet vrinam. Possumus sic expeditius huius rei capere experimentum idem suffitu: si portulacæ semen, vel personatæ folia, quam vocant nostrates lapatium, ardentibus prunis inspersa, ad suffimenta substituantur, & virginitatis fumus proditor surgat, tunc in fundibulo alióue instrumento patulo vuluæ ore sursum permeet, proiiciet extemplò vrinam, & meiet, nec retinere valet, si veneream passa est labem. Si veneris ignara, fumum irritè recipit, vrinam tenet, & virginitas deprehenditur. Si quis autem ioci gratia, non meiere solùm, sed semen mulierem emittere volet, hoc efficito: Agalochum, quod xyloaloe dicunt, serretur, vel præcidatur, eiusq; serraturam viuis carbonibus affatim inspargito, ac peruri curato: recipiat fumum mulier, ac vuluæ meatus subiens, effluet latè semen, nec iniucundum erit specimen. *Idem.*

Ad ligatos.

Ad

Ad ligatos soluendos.

[redacted]

Impotentium cura.

Quidam [redacted] aut tument, à Veneris vſu prohibentur; & ſe [redacted] quæ huic malo occurrere creduntur: & formicæ volantes oleo ſambucino, vt dicunt, exceptæ, & membro virili illitæ: multaq; alia, de quibus ſuprà dictum. *Cardanus.*

Vt mulier à coitu abhorreat, virq; ad Venerem excitetur.

Si tauri omninò rufi aridum genitale in puluerem conuertatur, & ex eo pondus aurei vnius mulieri in vino vel iuſculo quopiam propinetur, faſtidium coitus illi adferet, ſicuti ſcripſit Rhaſis. Idem puluis idoneis medicamentis commixtus, languidam ac ſopitam Venerem in viris excitat, *Marcello empirico autore.*

Homines & mulieres ligare, vt ad concumbendum ſint impotentes.

Si virgam lupi viri vel mulieris nomine ligaueris adeò ad Veneris munus explendum inutiles fient, vt videantur eunuchi, donec fuerit ſolutus nodus. *Albertus.*

Mulier vt alium virum non admittat præter ſuum.

Accipe fel hirci, & adipem, & exicca, vtraque deinde tere, & calefac ambo cum puro oleo, priapumq; cum ea illine in circuitu hora coitus, & nullum alium expetet præter te. *Albertus.*

Veneris deſideria obtundere.

Veneris deſideria obtundere ſic poteris: Rutam commanducato, & caphuram: deſtruit enim ſtatum, quo erigitur virga: vt eunuchus vir euadat. Sic deſtruit & inhibet Venerẽ, & ſi ſubſternatur, bibatur, vel manducetur, ſemen deſiccat. Vnde matronæ in Thermophoris Athenienſium foliis iis cubitus ſibi ſubſternebãt, nec minus lactuca, quibus cõtinuò comeditur, cocundi adimit facultatem: ideò

Pythagoras vocabat [illegible] quòd verborum inuolucris innuunt quoq; Poetę: Cal[redacted] cecinit Adonidem, cùm [redacted] fiant. *Ioan. Baptista Porta.*

Ne quis illicita Venere afficiatur.

[redacted]

An mulier sit casta.

Exploraturus an mulier sit casta, sic fiat: Cùm castitatem cõiugis prodat hic magnes lapis: diu enim seduli diuturna exploratione conquisiuimus, & experientiis clarè nouimus, non eos temerè sic protulisse, vt quędam quoq; de lapidibus experimenta, quæ sæpè admirati sumus, sæpeq; irrisimus. Magnes lapis, si dormientis coniugis capiti supponatur, si casta est, dulcibus virum detinet complexibus, sin minus tanquam manu pulsa è cubili proiicitur. *Porta ex Alberto.*

Vt mulier cum aliquo adulterare non possit.

[redacted]

Vt corruptæ ab incorruptis vix dignosci possint.

Stillatitia aqua asteris Attici, vel potius, actici epota, aut vuluæ indita, mulierũ alba profluuia mirificè sistit. Adeò vt eius quoque diutina iniectione, corruptæ ab incorruptis vix dignosci possint. Quod efficacius & celerius fiet, si eis decocto insideant, vt mihi retulit, qui se expertum dicebat. *Mizaldus.*

DE SOMNO CAP. IX.

Tabulæ ad somnum conciliandum.

Recipe Corticum radicis mandragoræ M.j.
Seminis hyosciami vnc.j.
Seminis papaueris albi & rubri ana. vnc.j.

Omnia

Omnia trita coquantur in aquæ fontanæ lib.ij vſque ad tertiæ partis conſumtionem, deinde coletur, addatur que.

Sacchari albiſſimi lib.j.

& cùm iterum ad perfectam ferè ſacchari conſiſtentiam cocta fuerint, adde

Nucis moſchatæ,
Galliæ moſchatę, ana drach.ij.
Ligni aloes,
Corticum mandragoræ,
Seminis hyoſciami, ana drach.iij.
Sem.papaueris albi & rubri,
Opij drach.ij.

Fiant tabulæ ſecundùm artem. *Roſcellus.*

Somnos conciliare.

Si quis ſomnos conciliare voluerit, ſic poterit: E recenti opio, nudisq́; allij capitibus aquam vitreis organis ſtillatim accipias, permiſceantur alijs, ac dormituro detur, quantum capiet nucis teſta: potionato enim illicò medimento caput vaporibus oppletur, vt in ſoporem cadat: nec minus operabitur mandragoræ aqua, feruenti extracta aqua balneo, nec potatur nidore offendatur. *Ioan. Baptiſta Porta.*

Aliud eiuſdem.

Aliud ad ſomnos violentius ex his fit. Opium paretur electum, cum methellæ nucis æquali pondere, nigri hyoſchyami ſemen, diſſoluantur lactucæ ſucco, præſtantius autem aqua ſub fimo obruta aliquantulum dimiſiſſe oportet: inde vaſis deſtillationis aptis accommodato. Vbi autem incipiet feruere, aquam elicito, feces ſeruato, calidiſque cineribus exiccato, vt in tenuem vertas puluerem, cribro excutiente, dulci aqua, deinde lixiuium acre conficito, inde omnis igne vapor euolet reſidens, cùm prius reſeruata immiſceatur aqua, & eſui vel potui accommodetur, non eadem, ſed pauciori quantitate, quàm quæ ſuppoſita eſt abundè & ſumſiſſe, nec aliquibus exhibeatur, niſi magna neceſſitas vrget. Vel mandragoræ aqua, opiũ, & papaueris ſemen cum allio, vel rebus caput ferientibus remiſceantur: è quibus quod fabæ magnitudinem æquat, ſatis eſt ſumſiſſe.

Pomum ſomnificum.

Fit quoque ſic ex omnibus pomum ſomnificum, quod conſtat ex his: Opio, mandragora, cicutæ ſucco, hyoſcya-

mi ſeminibus,vini fecibus,quibus moſchum adijciatur, vt odore electum olitorem feriat:in pilas conglobato,quantum pugno quis prehendat, hoc ſæpius odorando lumina ſomno demulcet,ac ligat. Qui id autem ſtatis efficere certant horis, fruſtra conantur: variæ enim ſunt hominum temperies: qui verò affectarit,ſimilibus periculum captato,paremque operam impendendo inops fruatis. Ad retundendam eorum ſæuitię ſatis eſt præſidij, ſi tale ex aceto diſſoluto, vel deſtillato tempora, naſum, & teſticulos perunges, vt eorum vi ſomnos propellant,ac ſoporantem excitent. *Idem.*

Vt in ſomno mirabilia videas.

Referunt, ſi quis dormiturus tempora illiniat vpupæ ſanguine,viſurũ in ſomnis mirabilia, quod à ratione alienum minimè eſt. *Cardanus.*

Ad ſomnum inducendum.

Somno conciliando auxilia phyſica hyoſcyamus ſub ceruicali viridis. Fructus iunci caulis pinguioris epotus. Oleum, in quo oculus ſiniſter eritij incoctus ſit,in aurem inſtillatum. Vel appoſita hirundine in angulis oculorum, atque abducta, meconium inſtilla, potens eſt. Validius adhuc,ſi ex eodem fiat ſuppoſitorium,ſed auferatur ſomno iam inchoato. Vel plantam pedum inunge pinguedine gliris,aut vnguento ex aqua & aceto roſaceis,atque argilla. Dicunt etiam,quòd vix credi poteſt,dentes inunctos ex ſorditie aurium canis,ſomnum profundum prouocare. *Cardanus.*

Inſomnia clara, & iucunda, & obſcura, meticuloſaq; inducere.

Cibus ex concoctione (quod pro explorato haberi debet)in vaporem ſoluitur, tabeſcitq; quem caliditate iuncta in leue deſciſcere par eſt: cumq; natura in ſublime feratur,aliquatenus attolli,& in cerebrum per venas redundare,vbi natura cerebri perpetuò obrigans rigore, ad inſtar imbrium generationis, vt in maiori mundo ſæpe viſitur,fit humificus, & nebuleſcit: ſic inteſtina reciprocatione denuò redditum incapeſcit: & ad cor deſertur principis ſenſus domicilium: interim caput opplet,grauedinoſum reddit, vt profundo demergatur ſomno. Quòd ſi noctis conticinio magis ſoporari contingit, imagines deſcẽdendo aliorſũ occurſu interpolentur: vt præpoſteræ monſtruoſæq; videantur:ſi matutino vbi excrementum, feculentus-

lentusq; sanguis, à puro, & frugi discretus, & ipse refrixit, & deferbuit, meracæ, absolutæque visiones demonstrantur, & gratæ. Non ergo irrationabile duximus, cum immoderato tumefacta potu, virtus sopita langueat, & natura edulij vapores attollātur, & ex ijs, quę corpore abundant, in somno exultari, & immoderatè iactari, vt diuersa incendia, tenebræ, grandines, putredines: ex flaua atraque bile, frigido putridoque humore. Sic aliquem trucidare, vel impiè cruentari sanguinis abundantiam habere: imò temperiei eiusdem præsagituram elici posse Hippocrati & Galeno placet. Vnde cibis vescentes flatuosis, eorum vi salebrosæ imagines, monstruosæque, quæ itidem attolluntur, si tenues modicæq; exhalationis, gratis animum exhilarant simulachris, & incolumes videntur. Sic extrinsecus applicando simplicia, secum illius rei phantasmata infecta sensuum principi deferunt: arteriæ enim nostri corporis (inquit Galenus) ad se intus quodcunque [illegible] proximè circundans eas, dum conti[illegible], ea somniemus, quæ præoptabimus. *Ioan. Bapt. Porta.*

Somnia grata excitandi ratio.

Vt non minus peruigiles, quàm soporantes lætemur, en somnia grata excitandi ratio. Cenę summo, cùm cubitum pergimus, si leniter mandimus, hippoglossum, melissam, ijsque simillima, consopiti varijs illudimur imaginibus, quibus lætiora non perciperet animus, agros, viridaria, arbores, flores, terram in virorem côuersam cernet, vmbrosis operculis opacam, ac denique oculos circunlustrando, vernat vndiq; mundus, & arridet. Vel eleoselini succo, populnearum nouellarum frondium, acori vulgaris, solani hortensis, stramonij, aconito, maximeque viridantiū tempora perunxeris, collum vel iugulū, per quem venæ ascendunt soporariæ, loca vbi maximè venæ sunt conspicuæ, manibus pedibusque. Confert & iecur perungere: nam à ventriculo sursum euaporando, permeat sanguis ad iecur: à iecinore ad cor subit: sic reciprocantes tinguntur vapores eiusdemque coloris imagines referentes. *Idem.*

Somnia obscura & tumultuosa excitare.

Si quærimus somnia obscura & tumultuosa: fabas edimus, quia siccæ ac flatuosę, & ideò à Pythagoricis abominantur, quòd talia pariant insomnia. Plerosq; legisse memini, à fabis abstinere, eiusq; vsum interdixisse, & ferè legu

mina omnia, phaseolos præcipuè quos smilaces vocant hortenses, lenticulas crassum & melancholicum humorem excitantes, allia, cepas, capitata porra, brassicam inter olera, raphanos, & tandem radices ferè omnes: inter hæc vinum, quia spirituosa, vaporalentaque sunt, inflationem calidam, mordacem, & noxium humorem parientia, insomnia ingerunt, in quibus phantasmata deluxata, lacessita, tortuosa, turbida. Sic per aera delatus, maria, fluentaq; transnare videberis, ciuitates multas lustrare, casus, mortes, tempestatum sæuitiam, nubilos dies, videre imbres decidere, Solis fulgorem infuscari, cœlum hyemare. Sic prædicta loca illiniendo fuligine, vel omni adusto, acetoque (quod ideò addimus, vt penetrandi vim medicamentum asciscat) ignes, incendia, fulgura, corruscationes, & omnia tenebris inuoluta. *Idem.*

[redacted]

Insomnia mala vt arceantur.

Referunt dentes equi masculi seu collo appendantur, seu brachio sinistro, eos, qui mala somnia videre sunt soliti, curare. *Cardanus.*

Vt quis non dormiat.

Dicit Psellus Platonicus, quòd canes, & corui, & galli conferunt ad vigiliam, etiam philomena, & vespertilio, & noctua, atque ex his maximè caput, cor, & oculi. Ideo dicunt, si quis cor corui, vel vespertilionis super se portauerit, non dormitabit, donec deponatur. Idem facit caput vespertilionis aridum alligatum in dextro brachio vigilantis. Nam si ponatur super dormientem, fertur non excitari, donec depositum fuerit.

Vt quis dormire nequeat.

Oculus hirundinis positus in lecto, non permittit iacentem dormire, donec auferatur. *Albertus.*

DE

DE EXERCITIO. CAP. X.

Vt homines longa saltatione torqueantur.

Si vis homines longa saltatione vt torqueantur, vel risu ploratione, cantu, alijsque affectibus, sic ritè poterit euenire, naturalesque magis habet causas. Sed vt reliquere possit experimenti ratio, prius pauca dicenda sunt.

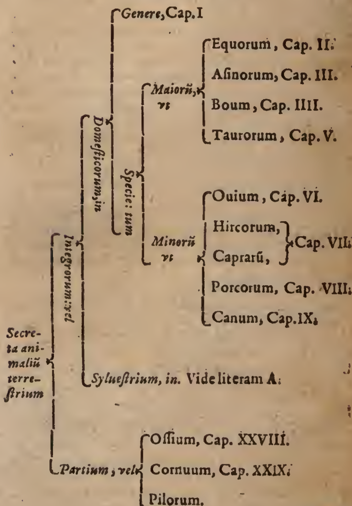
☞ Est Phalangi genus quoddam, quod à Tarento in Apuliæ partibus Tarantula dicitur: vniuersa enim regio sic eis laborat, vt perpauci sint qui euadant: eorum morsus acerbior est, quàm Vespæ ictus, & homines, qui ab eis iciuntur, diuersis affli&antur casibus: multi enim perpetuò canunt, illachrymant, delirant: sed omnes ferè saltant. Messores enim, dum operi accumbunt, ignariq; doli, sæpe acriter percutiuntur, musicisque adhibitis modulis animum delinientibus permulcentur, eisq; in sanitatem restituuntur. In quibusdam enim cauernulis vitam degunt, easque in segetibus condunt: sic facilè capies: Arundinum folijs ora sibilum effingas, vt muscæ voces imiteris, vbi illud animal senserit, exit illicò: nam sæpe eis depascitur, vt aranei, qui amplissimas ædificijs in nostris telas contexunt, & muscis pandunt. Captum in puluerem ritè vertas, illius pusillum, quantum quis digitis duobus prehenderit, alijs remisceto pulueribus, ne sumentem offendat: venenum est enim: vbi illud absorpserit, ad tripudium saltationemque concitabitur, præcipuè si sonis fuerit allectus. *Ioan. Baptista Porta.*

Iter facientes vt non fatigentur.

Iter facientes si secum portant arthemisiam, ex itinere non fatigantur: & ipsa arthemisia contusa cum axungia, & applicata tollit dolorem pedum ex fatigatione itineris. *Petrus Bayrus.*

DE SECRETIS ANIMALIVM TERrestrium.

LIBER. VI.

A Sylue-

- *A Sylvestrium, in*
  - *Genere*, Cap. X.
  - *Specietum*
    - *Maiorum*
      - *Simplicium: vt*
        - Ceruorum, Cap. XI.
        - Aprorum, Cap. XII.
        - Leporum, Cap. XIII.
        - Vulpium, Cap. XIIII.
        - Luporum, Cap. XV.
      - *Mixtorum*, Cap. XVI.
    - *Minorum*
      - *Gressilium: vt*
        - Murium, Cap. XVII.
        - Talparum, Cap. XVIII.
        - Mustellarum, Cap. XIX.
        - Formicarum, Cap. XX.
        - Scorpionum, Cap. XXI.
        - Cimicum, Cap. XXII.
        - Pulicum, Cap. XXIII.
        - Pediculorum, Cap. XXIV.
      - *Reptilium: vt*
        - Coclearum, Cap. XXV.
        - Erucarum, Cap. XXVI.
        - Serpentum, Cap. XXVII.

DE ANIMALIBVS TERRE-stribus domesticis in genere.

CAP. I.

Bestiæ vt domum redeant.

Si vis vt bestia ad hospitium suum redeat, line frontē eius cum sepo, squilla, & redibit. *Albertus.*

Bestiæ vt hominem sequantur.

Aristoteles in libro de Animalibus inquit: Si ponat aliquis ceram contritam super cornua vituli vaccarum, vadit cum eo vbicunque vult, sine labore.

Vt bestiæ non amplius comedant.

Si lingua bestiarum inungatur cum sepo aliquo, non gustant cibum, nec comedunt, sed prius moriuntur fame, nisi abstergatur cum sale & aceto. Item si cauda lupi aut pellis, aut caput suspendatur supra præsepio, non comedent bestiæ.

Ad impinguendum quadrupedes.

Animalia omnia, non solùm quadrupeda, maximè & celeriter impinguantur post tridui inediam cibo, qui maximè illis conueniat: existimant equis hyoscyamum & testudinum carnem conuenire, tum hordeum, ac talia. Ouibus cum cibo salem quia potu præcipuè impinguantur. Causa huius est, quòd fames in his animalibus superfluū humidum absumit, caloremque auget, & appetentiam cibi per plures dies excitat. Porrò beluæ non nisi naturali appetitu vrgente, cibos assumunt. *Cardanus.*

Iumenta vt appetant cibum auidius.

Amurcæ tanta vis est, tanta vtilitas, vt etiam boues præseruet à morbis & cibi auidiores faciat, immixta sensim cibis atque potui quarto quintoque die. Ita etiam exterius cum fece vini ac lupinorum cremore mixta illitaque iumentis, tum ouibus seruat pilum ac lanam, & cutim à scabie ac ricinis, imò lanam auget etiam: præstat autem inunctas oues lauare salsa aqua. *Cardanus.*

Aduersus omnia genera morborum Animalium.

Aduersus omnia genera morborum salutaris confectio est.

Accipe Myrrhæ,
Thuris masculi,

Malicorij

Malicorij tusi, sing. lib.
Piperis vnc. iij.
Croci vnc. iij.
Acaciæ,
Casmiæ butyri,
Resinæ vstæ,
Absinthij Pontici,
Pulueris serpilli,
Betonicæ,
Centaureæ,
Sagapeni,
Saxifragiæ,
Peucedani, sing. semilibram.

Quæ omnia bene tusa, & cribrata in mellis optimi sextarijs tribus misces, & ad carbones leuiter paululū coques; post in vase stanneo, vel vitreo condita serua, ex qua confectione morbidis etiam si febriunt, singulis diebus cochlearia singula maiora cumulata cum hemina aquæ tepidæ & olei floris tribus vncijs dabis. Quod si absque febre sunt morbidi, vel conualescere etiam cœperint, cum vino & oleo plurimis diebus dabis, donec animal liberetur; quàm validissimam & approbatam nouerit potionem. *Publius Vegetius.*

Vt iumentorum vrina reddatur.

Si allio trito iumentorum natura tangatur, vrinam impeditam reddere, & nullo modo torqueri aiunt. *Mizald.*

Si iumentum sanguinem minxerit.

Si iumentum sanguinem minxerit, vel adsellatum fuerit, hac ratione curabitur. De superiori vena sanguis auferatur; aphodilli quoque herbæ radix teritur, & cum vini albi dulcis duabus cotylis per os infunditur, quæ glutinosa videatur. Prodest etiam farinam triticeam cum adipe suilla, & puluere corticis mali granati decoquere, & non crassas potiones, sed liquidas per os fundere: & non solùm à cursibus, sed etiam ab ambulatione abstinendum est, vt glutinetur vena, quæ interrupta est. Contingit enim cursu, vel saltu, vt intrinsecæ venæ rumpantur: quapropter rebus stipticis, & his, quæ consolidationem faciunt curentur. Super renes hoc anacollima oportet imponi: bulbos tascedeas viuas contusas, allia quinque, anagallici libram; quæ omnia pariter benè trita commisces, & renibus eius impones. Quod prodest etiam illis, quibus euulsi, vel

emoti sunt renes. His autem quibus per nares effluit sanguis, posca frigidissima caput eius fouebis, modicum salis adijcies, post anacollima in capite, & in temporibus oblinis, & in medicamento constrictis venis fluxum sanguinis reprimis. *Publius Vegetius.*

De Dysenteria iumentorum.

Si Dysenteria iumentum apprehēderit, reuersatur eius extalis, quæ vt curetur circumsecanda est cautissimè, ne intestinum, quod præpositum est extali, frangatur. Procidit intestinum à contactu, vitæ periculum facit si tangatur: quod semel non redit, sed sic remanebit, & paululum erit extalis supra. *Idem.*

Si animal sanguinem vomat.

Si verò sanguinē vomat, oportet genestæ succum cum vino, atque porri succo, lixiuio, oleoque permixto faucibus infundere. Aliquando animalia sanguinem vomunt, quibus hac potione succurritur: absynthium ponticum, & spicam nardi ęquis ponderibus in cacabo nouo cum aqua decoques, & dabis in potu. *Idem.*

Ad tussim animalium.

Tussim quoque insanabilem cura cum hemina passi, & tribus vncijs olei, & ouo crudo, si per triduum de fundis faucibus, addito fabæ polline, & fœnogræco binis cochlearijs Præterea valde tussientibus prodest fabæ frixæ sextarius sine sale coctus, sepi caprini vnciæ tres, butyri vnc. tres, allij purgati capita tria, decocta cum succo ptisanæ, data per triduum. *Idem.*

Ad verrucas animalium, eiusdem.

Alijs quoque partibus corporis nascuntur verrucæ aliquando, & vitium deformitatis important, hac ratione curandæ. Lino subtili constringentur ipsę verrucæ, in causticum crudū imponitur, & sponte decidunt. Ferro etiam præcidunt, & de cauterio leuiter adusta sanantur.

Ad spasmum animalium.

Spasmum certum est animalia sustinere, quæ necessitas his declaratur indicijs: subitò concident, & articuli eorum extensi sunt, & toto corpore palpitant, aliquando etiam de ore spumam emittunt. Quibus escam dabis posca nitroque consperſam, cucumeris quoq; syluatici puluerem, & nitrum tritum per septem dies in potione dabis, vt purget, Sanguinis quoque marinæ testudinis dimidiam cotylam, aceti tantundem, vini tantundem, laseris aliquantulū

pariter

pariter misces & suffundis in nares. Vtile dicitur terga eorum oleo & aceto,& nitro frequentissimè confricari. *Idem.*

De Podagra iumentorum.

Podagra nonnunquam solet occupare iumenta, cum hominum vitium transit in pecudes: cuius passionis hæc sunt signa:nec stare potest, nec ambulare, sed si cogatur, claudicat, & sæpè se proijciet, sic vt indigesta ex hordeo animalia faciunt, quæ propter dolorem non coquunt cibum, & ideò fit horridum, & corpus eius calebit,venæ etiam extabunt,natura submissa erit,in pedibus stercus hærebit propter nimium eorum calorem, sicut subtritis solet euenire:cui proderit,si non sinatur accumbere,sed minutim deambulare,& loco sicco: donec sudet, multorum manibus confricandum est, vt vehementius sudet, sanguinem ei detrahes à capite,à superioribus venis, sed non multum sequenti die de posterioribus locis detrahes supra talos,tertio de gambis, vel de sub ipsis dolorum locis. Memineris semper parum oportere detrahere. Aquam calidam dabis in potu,in qua adijcies puluerem nitri,& triticeam farinam,pollinem quoq; thuris acetabulum plenũ in vino maceratum infundis, & triduo per nares singulas cotylas: betas etiã excoques, & aquam earum ad tres cyathos suffundes, & exercebis eum singulis diebus, ventrem quoque eidem expurgabis, vt auferatur humor pessimus qui descendit in venas. Hoc genus purgationis adhibebis: thimi acetabulum plenum in vino veteri dulci macerabis, & singulas cotylas per nares eidem infundis, fœnum viride apponis. Quod si defuerit, siccum nitro aspersum dabis. Si nihil profecerit,castretur,& vitio carebit: nam podagra rarò vexat eunuchos. *Idem.*

Ad strumas iumentorum.

Plerumque strumæ,vel parotides,aut scrophulæ iumẽtorum guttur infestant, & faucium tumorem producunt: Nam & subtectæ sunt capite, & tanquam ab stranguria præfocantur. Hoc primum fomentis calidis, & cataplasmate ex polline hordeaceo, & resinæ vncijs tribus mero valido coctis,curari expedit: & cum collectio fuerit maturata: scalpello secari opus est, & quicquid collectum fuerit emittere & aceto & sale & oleo infusos lemniscos subijcere: cæteris quoque diebus traumatico, & medicamentis aptis solerter curare,si vulnus pateat,dum sanetur.

Nam in his locis ex præclusione cito solet fistula fieri: quæ si euenerit, papyro, & collyrio poterit sanari. *Idem.*

Ad fascinatum animal, eiusdem.

Fascinatum animal triste est, grauatur incessu, macescit, & nisi subueneris, incidet in morbum. Bituminis igitur, & sulphuris parum cum granis lauri ex aqua defundis per nares. Præterea coriandrum, vel semen ipsius cum sulphure & teda carbonibus circumferes, ex aqua feruenti animal consperges, suffumigabis. Vniuersis quadrupedibus remedium præstat ista suffumigatio: curat, atq; morbis resistit.

Ad cossos, vermes, vel tineas.

Cossos, vermes, vel tineas, cæteraque animalia ventris extinguit, si heminam cineris ex oliuæ ligno arido collecti, cum hemina olei viridis per triduum dabis ad cornu. Alia quoque confectio, sed aquę sæpè mortiferam liberat passionem: pulueris santonici, itemque absynthij pontici, nec non lupini crudi, & herbæ centaureæ, & erui pollinis, & seminis raphani binas vncias mittis, addisq; cornu ceruini vnciam, sem. apij vnciam vnam, sinopidis pontici pastillos tres, opopanacis semiunciam, vini tenetani, vel alterius austeri sextarios duos, olei viridis sextarium, quæ tepefacta ita animali defundis, vt per os cornu accipiat, in cliuo constitutum, quatenus succus facilius ad interiora perueniat. Postero die idem animal constituatur in cliuo & per clysterem intestino illius tepidæ potionis sextarius ingeratur, quatenus alternis diebus ex vtraque parte iniecta potio, coagulare quod appellatur, possit infundere, in quo illæ noxiæ bestiolæ coguntur & pertuso ventriculo excruciata doloribus animalia pereunt. *Idem.*

De impetigine animalium.

Impetigines quoque in articulis, vel genibus inter neruos commissuralibus locis aliquādo nascuntur, & fit vulnus simile ragadio, & non facilè sanatur, nisi stalticis, vel stipticis rebus, non sine alligatura, vel interdum adustione curetur. Malagmas quoque conuenientes oportet imponi. *Idem.*

Vt pili iumentorum renascantur.

Quod si pili tardius crescunt, viuam testudinem supra sarmenta combures, & cineres eius in nouum cacabum mittes, additis vncijs tribus aluminis crudi, medullæ ceruinæ quod sufficit, & vino infuso decoques, & diebus plurimis

rimis impones,reuocare pilos creditur. Puluis de fabis cõbustis vel de lupinis crudis,vel de folijs fici combustis seuo commixtus superponitur assiduè. Quod si nulla præcedente causa decidunt pili, spica nardi, vuas passas pariter tundes, & ex aceto decoques,calidumq; medicamentum glabro corpori imponens. *Pub.Vegetius,*

Ad denigrandos pilos albos.

Si album pilũ nigrescere cupias, atramenti sutorij scrupulos septem, odolaphinis, aliàs rododaphnidis succum scrupulos quatuor,sepi caprini, quod sufficit pariter temperabis,& vteris. *Idem.*

Vt pili nigri albescant, eiusdem.

Si è diuerso albos pilos facere volueris, cucumeris sylvestris radicum libram vnam, nitri scrupulos duodecim, in pulueres coges, heminam mellis adijcies, quibus permixtis vteris. *Idem.*

DE SECRETIS ANIMAlium in specie.

DE SECRETIS EQVORVM. CAP. II.

Vt ferox equus mitescat.

EQVVS calcitrosus, vel quoduis aliud animal, patienter sinet se curari in stabulo,& ferreis apud fabrum calceari soleis, si exiguum & rotundum silicem alterutri aurium immiseris, & apprehensam auriculam manibus perstrinxeris,ac retinueris: sic enim stabit immotus,& quantumuis ferox,quiescet. Si in vtramque aurem singulos silices intruseris,tam mitem habebis, quàm est ouis.Expertum accepit à quodam equisone & stabulario Regis Nauarræ *Mizaldus.*

Vt equi cursu non fatigentur.

Luporum dentes maximi,equis adalligati, infatigabilem cursum illis conciliare traduntur.*Plinius.*

Ad equum clamosum,

Si nimis clamosus erit equus, ligetur capiti eius lapis perforatus,sic enim emendabitur. Addo quod equus aures retrò proijciens,plerumque est surdus,& qui nunquam in turba aliorum hinnit,natus. *Autor Simoneta Cardinal.*

Equus vt fiat gradarius.

Equorum gressum, quem aliqui vocant tolutarium, alij gradarium, seu asturconem, qua ratione fiat secundum à Gallis, haud dubium est, cum enim equus trifariam moveatur, vel extremam pedis iuncturam flectendo, vel genu. Itali ligatis binis, & binis pedibus, dextris inuicem, atq; sinistris inuicem, cogunt eos binos, & binos simul mouere, spatula etiam mota, sed genu præcipuè agitato, atque flexo. Galli vltimam pedis iuncturam arcto vinculo omnium pedum deuinciunt: ita fit, vt cogatur equus genua mouere. Atque ita patet ad Asturconis disciplinam pertinere, vt genua flectat. Nam si iuncturam solam inferiorem moueat, etiam si ambas dextras simul atque sinistras, non perfici gradarium gressum constat. Sunt igitur duo genera gradarij incessus equorum: Gallicus, Italicus. Mollior est incessus, quicunque fit altiore iunctura, quoniam modico interuallo mochlij multum spatij superatur. Mulæ tum molliter incedunt, mota inferiore iunctura, vocaturque incessus ille Traina: cum autem genu Asturconius concutit, magis genu flexum, quàm pes, quod altius cadat, dum figitur. *Cardanus.*

Vt equi varijs coloribus nascantur.

Varij coloris nascentur equi, si tantisper, dum masculus init fœminam, stragulo discolore illa operiatur. Nam quales oculis equi ineuntis colores obieceris, tales proculdubio referet pullus. *Author Absyrtus.*

Illud ipsum etiam in canibus experiri poterit, ac alijs animalibus.

Equos vel pecudes, discolores progignere.

Equos vel pecudes discolores progignere quærens, id effecit, quod imitari omnes iubeo, qui idem cupiunt: ipse virgulta, ac perticas populneas, amygdalinas, quæue facilè corticibus spoliari possunt, edolatas corticibus interseptas, circulis redimitas & sinuatas, vti colubros albo nigroue interstinctas colore, in canalibus iuxta aquas in pascuis, & præsepibus fixit, vbi grex ouili pecoris stabulabatur, & coitum ineundo, & oculos circumlustrando, nil nisi virgas aspicerent, vt quos dabant fœtus, diuersè essent colorati, & passim candida vellera pullis infuscarentur maculis, non iniucundum visu, sic lanigera omnia animalia, vel vniuersum pecus. Valet hoc in equis, idq; plurimum obseruant, qui eius curam habent, & ad coitum equas admittunt,

mittunt,& equilia,vbi coitum explent, tapetis & pannis, varijs depictis coloribus exornant,vnde discolores equos, scutulatos, spadices,diuerséq; coloratos efficiunt. *Porta.*

Equi vt habeant paruum caput,& iubam pulchram.

Caput equi pulli, si sæpius frigida lauetur, extenuatur & macrescit. At contra si collum calida, crassescit,crinesq; crescunt,iubaq; pulchrior euadit. *Cardanus.*

Ad equos obstinatos.

Si equus, vel sessorem respuat, vel nauim ingredi nolit, vel timeat foras, aut alia, idque maximè contingit castratis.& qui malè vident,& timidis,lapillum ex filo suspensum in aurem immittito. Si hoc non profit, quòd illorum sensum perturbat,oculi vitta vinciantur:profuit hoc sæpè. Virga etiam si cædantur crura, quæ retrò, agit vel eleuat: ignis quoque caudæ submissus, tum instrumentum ferreum,quod dum retrò cedit,illum pungit,& sauciat:optimum enim hoc est.ita si in humum procumbat,infra ventrem sint aculei. Quod si moderatè solum obnitatur, non sit autem reses,leuiter castigandus,& rei,quam timet, admouendus: nam acriter vbi impellatur, durior sæpe fit, quod maius periculum subesse existimet. *Idem.*

Vt equi ceu mortui procidant, & postea alacriores fiant.

Lingua serpentis virginea cera inclusa, & in aurem sinistram cuiuscunque equi demissa, illum veluti mortuum humi procumbere cogit: ablata, non solum eum expergefacit,sed etiam multò alacriorem reddit, vt retulit quidam Anglus.

Equi vt in furorem agantur.

Certius quòd lasere equi naribus illitis,eum in furorem agerent,imò etiam homines. At nostrum laser imbecille est,aut aliud:nam laserpitium herba olim erat. *Cardanus.*

Ne equi, vel oues transeant.

Si ex lupi intestino funiculum feceris, & illum sub arena,aut terra sepelieris,equos, & ouile pecus hac transire prohibebis,etiam si fuste adigantur. *Albertus.*

Equi ne à muscis molestentur.

Si quis succo foliorum cucurbitæ pilos equorũ & aliorum animalium æstate media intinxerit, & madefecerit, non paruo rei miraculo muscarum tædijs, ac molestia carebunt. *Cardanus.*

Ad equos clauo læsos.

Cùm vsus equorum maximè sit necessarius, contingit iter agentibus, præcipuè tædiosa iactura, si vel ferream soleam amittant, vel clauo pes lædatur. Afferre solent clavos, & malleolum, idem tenaculæ vices gerit. At si iam ex clauo equus claudicat, exemto illo, & vngula excauata molliter, ne corona lædatur, aut sordes aliqua lateat, sulphur liquefactū repurgato vlceri indito: soleam exterius, ne locum læsum præmat incuruato: reliqua pinguedine & cera oblito, tum soleæ foramina, quæ clauis non complentur. Sic mihi contigit asturconem Archiepiscopi Amulthonis dono datum, confestim è claudo sanum reddi, inquit Cardanus.

Ad equos clauatos, probatum.

Ferrea solea ab equo quamprimum auferatur affectusque vino optimè lauetur. Quo facto, sumito sambuci mediam pelliculam, quam supra affectum locū ponito, mox aliquot guttas seui, ferro calido liquefacti instillato supra pelliculam: & soleam ferream probè adaptato: & equita quò voles. *Ex libro manuscripto.*

Ad cæcitatem equorum.

Recipe vitrioli romani vnc. s. Salis armoniaci drach. ij. zingiberis triti vnc. s. Caphuræ drac. ij. Caryophyllorum vnc. s. Aquæ rosarum vnc. s. Aquæ fœniculi vnc. s. Vini optimi drac. ij. misce, & ponę in vase vitreo ad Solem per dies triginta. Cum vti voles, cum penna molli & parua in hac aqua intincta, equorū oculos inunge, & cura ne equi oculos fricent. *Ex lib. manuscripto.*

Ad equorum tussim.

Oua quinque sub vesperam, in acerrimo ac forti aceto macerata, & diluculo, vbi exteriorem putaminis callum intabuisse obseruabis, in fauces equi tussientis, lingua exerta, proiecta & deuorata, tussim illius curant. *Ex cuiusdam Hippiatri secretis.*

Ad scabiem equorum, probatum.

Recipe axungiæ porcinæ lib. s.
Olei laurini vnc. j. s.
Argenti viui vnc. ij.
Ellebori albi vnc. j.
Misce benè. *Ex lib. manuscripto.*

Ad

Ad vnguem oculorum puluis, hominibus & equis idoneus.

Recipe ouum gallinæ, extrahe albumen totum, vitello adde tantum salis, quantum albuminis spacium continebatur, misce bene: deinde accipe lignum alni viride brachij magnitudine, & dimidiæ vlnæ longitudine, facq; in eo foramen secundum longitudinem satis longum, vt vitellum cum sale imponi possit. Imposito vitello, foramen claui ligneo eiusdem arboris obtura optimè, ne quouis modo expirare possit. Igni impone, & vre, donec in carbonem vertatur, vel donec mixtura imposita à carbone secernatur, quam aufer, & serua. Quòd si vti voles, in tenuissimum puluerem redigito, & per cannulam pennę ad ciceris magnitudinem in oculum sufflari curato. *Ex libro manu scripto.*

Ad equorum dysuriam.

Si equi dysuria, seu meiendi difficultate laborent, foliatis sambuci ramis vndique illorum corpus diu ac blandè verbera, & tum demum folia ipsa collo eorum, & capiti, nec non corpori vniuerso coapta. Nam iumentorum impedimentis arbuscula hæc maximoperè confert. *Simoneta Cardinal.*

Ad vrinæ difficultatem equorum.

Quidam cepam ablato cortice circum vesicam ponunt. Alij apij semen tritum cum vini heminis duabus, aut cepę semen eodem modo cum vino, aut columbinum stercus, aut polij folia, aut smyrnij corticem siccum, aut nitri drachmam: cum allij capite contuso, infundunt cum vino. Alij vino nigro solo vtuntur. *Absyrtus.*

Ad sanguinis mictum.

Si sanguinem mingat equus, lomento fabæ purgato cocto, adipem ceruinũ miscebis, & cum modico vino per os ad triduũ infundes. Aut lactis caprini hemina, amyli mina dimidia, oua decem, olei cyathi tres, omnia mixta simul per cornu infundantur. *Idem.*

De pulmonis vitiis.

Vitia in pulmone hærentia, & cõsistentia, acetum acre tepefactum, & infusum sanat: aut vrina hominis cum adipis suilli liquefacti drachmis xx. Cauendum autem, ne ex muliere sit vrina, cui naturales subeunt purgationes. *Idem.*

De tussi equorum.

Incipiente tussi, farinam hordeaceam immixtis fabis,

aureruo, in potu exhibere oportet. Inualescente autem tussi, mellis cyathos duos, picis liquidæ tantundem, olei tantundē, butyri drachmas xxiv. calefacies, & adipis suilli veteris modica parte adiecta exhibebis. Quod si neque sic sedetur, marrubium teres cum oleo & sale, vinoq; dilura infundes. Alij marrubij succo, & oleo, & rutæ syluestris radice vtuntur, quidam thus ammiscēt, aut ipso cum oleo vtuntur. *Idem.*

Ad anhelos equos.

Agaricus pro medicamento maximè anhelosis equis conuenit, & fenu græcum: sic equum meum curaui: laudant veteres sanguinem catuli, qui decem dies non excesserit, in potu. Item potens auxilium: ex amaris nucibus, hydromellite, & syluestris cucumis radice fiant pastilli, & cum melle dentur: radix quoque herbæ lanariæ pectori vel aurium, vel narium radicibus impacta, vel ex mori radice errhinum, & capitis frictio cum vino modico olei adiecto. Cæterùm familiaria auxilia acria, & valida esse solent, cuiusmodi sulphur, nitrum, piper, castoreum: ruta quoq; in plurimis morbis conuenit, victus plerunq; abstinentiam equi sibi instituunt. Exhiberi debent omnia cum lacte aut vino. Sed & gentianæ radix vtilissima est. *Cardanus.*

Ad equorum herpetem.

Herpeti verò, quem vermem vocant Veterinarij, vermiculum, qui in cardui fullonum vertice nascitur pennæ anseris inclusum, absq; offensa, discissa cute frontis, inserito, consuitoq; vulnus, solet viginti post dies emori, totidemq; diebus equus liberatur. Alij hellebori fructum recondunt: vrtica fætida in potu, & cibo data (scrophulariam vocant) est proprium huius morbi auxilium. Curant alij igne, alij sectione venæ, atq; purgationibus, quæ duo fermè omnibus morbis equorum conueniunt: cum enim parum dormiant, plurimo verò cibo vtantur, atq; exercitio, tum absq; ordine, vtroq; auxilio indigent. Ex purgationibus maximè cōuenit medicamentum, quod ex myrrha, gentiana, aristolochia longa, radicibus ebuli, & baccis lauri constat. Cursu à purgatione exercentur, in aqua autem ab vstione, liberis in pascuis ab vtroq; nutriuntur. Generaliter autem si in pascuis nō sint, loco calido ægri equi alendi sunt, bonisq; cibis. Sanguis castratis non admodum minuendus, quia minus abundat: eo & plus etiam si abundent, læduntur. *Cardanus.*

Ne

Ne equi aut boues morbis premantur.

Equi & boues aliquo morbo non premētur, si illis cornu ceruinum appenderis. *Absyrtus.*

Remedium contra omnes morbos equarum.

Aduersus vniuersas infirmitates equorum vel boum, vbi primum cœperint ægrotare potio ista succurrit: Radix scillæ, radices populi, quæ Græcè appellatur ῥάμνος (nam est fuscior, & nubellula) & sales communes quantum sufficit mittes in aquam, eamq; animalibus vsq; ad sanitatem dabis in potu. Quod si desperatas valetudines præoccupare volueris, ne vnquam accidant animalibus tuis, incipiente vere hanc illis præparabis potionem, & per 14. dies continuos dabis in potu. *Pub. Vegetius.*

De oculorum inflammatione.

Si oculus equi sit inflammatus, thuris masculi, siue vt alij habent, medullæ agninæ vtriusq; drachmam vnam, croci, ossis sepiæ, vtriusq; drachmam vnam, olei rosacei drachmas decem, candidum ouorum decem, miscebis simul, & sublimes. Aliud ad oculum inflammatum medicamentum, constat ex thure, amylo, melle attico. *Absyrtus.*

De albugine equorum.

Sal ammoniacum tenuissimum ad mel Atticum aut aliud bonum misceatur, & illinatur, aut butyri tantundem adiiciatur. Aut sepiæ os tritum per arundinem insuffletur. Aut silphij radix cum oleo tusa, bis in die sublinatur. Aut erucæ semen integrum, velut est insuffletur in oculum, & sinatur, donec semina attenuatoria sua acredine extenuēt & extergant ipsas albugines. *Idem.*

De profluuio alui, equorum.

Si aluus fluat, sanguis ex venis in capite auferatur: bibat aquam tepidam farina hordeacea permixtam. Si inde nihilo mitius malum fiat, oleum per nares infundatur. Cohibent autem & mali punici putamina aluum profluā, vnà cum rhoe syriaco contusa, & per os exhibita. *Idem.*

De tormine equorum.

Equus torminosus lauetur aqua calida, & contegatur. Deinde myrrhæ drach. v. vini veteris heminas vj. olei heminas iij. simul diluta, & in tres partes diuisa, infundito. Venter insuper aqua calida marina, aut myrti baccis, in aqua coctis, calfiat. Polij etiam folia, aut abrotanum, aut amygdalæ amaræ, ammixto vino nigro austero infundantur, aut mali punici putamina cum aqua. Prodest & apij

semen, & cucumeris pari portione, vtrumq; cum mellis & vini pari mensura in potu datum. Aut cardamomi semen tritum cum aqua, Medica etiam herba madida obiicitur, itemq; hordeum. Voluulosi porrò equi infuso per sedem immisso eluuntur, quod ex beta aquæ incocta, & nitri drach. xl. additis olei drach. xxx. constat. Eodem modo & nitrum tritum cum vino infundere per annum potes. Similiter etiam si ad terram minxeris, & luto inde accepto ventrem illeueris, tormina sedabis. *Idem.*

De febriente equo.

Febricitans equus calido lauacro curetur, hyeme verò foueatur, vt ne frigescat. Alimentum potissimum erui, aut tritici farinæ exhibeatur. In potu aqua tepida offeratur, vino cum oleo tepefacto totum corpus inungatur, venterq; purgetur, & sanguis ex collo, aut venis circa guttur, siue pectus, aut de pede detrahatur. Genua autem calido confricentur, vbi verò conualuisse videtur, aqua calida lauetur. Si verò ex lassitudine febricet, & macilentus reddatur, lactis caprini heminam, amyli mensuram, olei heminæ dimidiam, oua quatuor, amixto portulacæ contusæ succo, ad dies tres, aut plures infunde, donec sanus fiat. Si verò ob humorum impressionem in tonsillas, aut partes circa caput factam, febrierit, confouendus est ipse, & palatum eius sale cum origano tuso, & per oleum excolato illinatur. Pedes & genua aqua calida calfiant. Partes circa os salano trito, & vini fece confricetur. Algis aut viridi gramine, seu fœno, absque hordeo nutriatur. Si verò sanguis per nares ipsi feratur, coriandri succus, aut laseris succus dilutus, per nares infundatur. *Idem.*

Ad impinguandos equos graciles.

Si gracilescat equus, frumentum torrefactum, aut hordeum pinsitum dupla mensura ipsi obiiciatur: ter in die potum ducatur. Si verò perseueret macies, fuifur frumento misceatur, & leuibus gymnasiis exerceatur. At verò si non sit edax, solami & polij folia aqua potabili trita, & diluta naribus infundũt. Hordeum verò & eruum aqua macerata proponunt: aut melanthij cyathos duos terunt, & admixtis olei cyathis tribus, cum vini hemina faucibus infundunt. Nauseantem curabis allio trito, & vini hemina affusa, ac data. Si vrinæ emittendæ teneatur, ouorum decem candidum ad prædicta ammixtum per os infundimus. *Constantinus Cæsar ex Absyrto.*

Malagma

Malagma ad neruos claudos equorum.

Accipe Sepi hircini lib.
Mollicidinæ semi lib.
Resinæ lib.
Eruginis semi lib. Misce. *Publ. Vegetius.*

Compositio pulueris quadrigarij.

Quadrigarium puluerem vocant qui ex diuerso pigmentorum genere mixtus, & per se adiuuat equos, & alia animalia, & aliis potionibus pro modo, vel curatione miscetur. Huius Chiron talem compositionem saluberrimam credit:

Tragacanthi pondera iij.
Aloe vnc.vj.
Myrrhæ vnc.vj. & scrup.j.
Costi vnc.j.& scrup.j.
Armoniaci vnc.j.& scrup.j.
Cassiæ vnc.j.scrup.j.
Gentianæ,
Aristolochiæ longæ,
Centaureæ,
Betonicæ,
Saxifragiæ,
Samsuci,
Opij,
Abrotáni, singul.lib.j.
Eupatoriæ, vnc.vj.
Cardamomi vnc.vj.
Folij vnc.iij.
Spicæ nardi vnc.iij.
Spicæ Celticæ vnc.vj.
Asari lib.j.
Dauci vnc.iij.
Castorei,
Opopanacis,
Galbani,
Strutij, singul.vnc.vj.
Panacis radicis vnc.j.
Liquiritiæ vnc.vj.
Absynthij fasces iij.
Succi herbæ peristerei siccæ & cribratæ vnc.v.

Hæc omnia pariter conteres, & diligentissimè in vase vitreo, vel stanneo seruabis. Cùm opus fuerit singula co-

chlearia, vel ampliùs, si vires patiuntur, equis vel iumentis singulis dabis, addito vino & oleo Interdum aliis potionibus misces, si ratio artis, vel cura mãdauerit. *Publ. Vegetius.*

Vt equæ abortiant.

Aristoteles dicit; quòd equæ, quando odorant fumum lampadis extinctæ, abortiuntur, & indignantur: vt similiter hoc accidit quibusdam mulieribus prægnantibus.

DE SECRETIS ASINORVM.

CAP. III.

Vt Asinus non rudiat.

Asinus lapidem habens caudæ alligatum rudere non potest. *Simoneta Cardin.*

Asini animò delinquentes.

Illud silentio nequaquam inuoluam, quod Plutarchus tacitum noluit, quid illud, inquies? asinos & equos linqui animo, qui ficos dorsuarij comportarint: sed maiore miraculo dignum est remedium, quo & ipsis, & hominibus quoque succurritur. Exanimata ferè iumenta, extinctosq; penè deliquio virium homines obiectus panis reuocat: namque si pauxillum huius vorauerint, protinus cibo sese recolligentes roborantur, & pristinum iter prosequuntur. Nec secus in hominibus euenisse idem prodidit Plutarchus: Brutum, inquit, per altas niues in Apolloniam proficiscẽtem, cùm animus defecisset, panis ab hoste muros vrbis defendente proiectus, ex tempore recreauit.

Claudicatio asinorum vt sanetur.

Cęterùm claudicantes asinos curabis, si aqua calida totum pedem circumlaueris, & scapello expurgaueris: quod postquam feceris, vrinam veterem calida, in qua adeps maximè caprinus eliquatus sit, aut si iis haberi nequeat bubulus, circumfundes, atq; hoc faciẽs vsquequò sanitatem adipiscatur. *Constantinus Cæsar ex Absyrto.*

DE SECRETIS BOVM.

CAP. IV.

Boum cicuratio.

Nouellos cùm quis emerit iuuencos, si eorùm colla in furcas destitutas incluseris, ac dederis cibum, diebus paucis erunt mansueti, & ad domandum proni. *Varro.*

Boues

Boues ne pedes suberant.

Boues ne pedes subterant, priusquam in viam quoquã ages, pice liquida cornua infima vnguit. *M. Cato.*

Boues vt valeant.

Boues vt valeant, & curati bene fient, & qui fastidient cibum, vt magis cupidè appetant, pabulum, quod dabis, amurca spargito, primò paululum dum consuescant, postea magis, & dato largenter bibere commixtam cum aqua æquabiliter quarto quinto quoque die. Hoc si facies, ita boues & corpore curatiores erunt, & morbus aberit. *Idem.*

Boues vt non fiant debiles.

Eruum maceratum tritum singulis mensib. in potu exhibe, plagam boũ curabis malua syluestri, trita. *Democritus.*

Boues laborantes, vt non lassentur.

Oleo & terebinthina coctis cornua illinito. *Idem.*

Boues vt à muscis non infestentur.

Lauri fructum tenuissimè tritum, & ex oleo coctum bobus illinito, aut ex saliua propria ipsorum boum eos inungito. Tauri illito naribus rosaceo, tenebris offusis vertiginosi fiunt. *Aphricanus.*

Boues vt pingues fiant.

Boues pingues facies, si redeuntibus à pascuis prima die brassicam concisam, & acri aceto maceratam obieceris: deinde paleas excussas, & furfuribus triticeis mixtas, ad dies quinq;. Sexta autem hordei moliti heminas quatuor, & sex sequentibus diebus paulatim alimentum auxeris. Et hyeme quidem circa gallicinij horam nutries, deinde circa diluculum, quando & potum dabis. Reliquum alimenti circa vesperam. Aestate autem primum pabulum sub diluculum: secundum ad meridiem offeres, deinde potum exhibebis, & sic tertium pabulum circa horam nonam dabis: & rursus potum hyeme quidem aquam calidiorem, æstate autem tepidam. At verò ora ipsorum vrina colluunt incumbentem pituitam extrahentes, & linguam à vermibus purgantes volsella exemtis. Nascuntur enim vermes in linguis ipsorum, quos deinde sale confricant. Sed & stramenti ipsorum curam habere oportet. *Sotio.*

Bos si ægrotare cœperit.

Bos si ægrotare cœperit, dato continuò ei vnum ouum gallinaceum crudum, integrum facito deuoret. Postridie caput vlpici conterito, cum hemina vini, facitoq; ebibat,

ſublimiter terat, & vaſe ligneo det. Boſq; ipſius, & qui dabit, ſublimiter ſtet. Ieiunus ieiuno boui dato. *M. Cato.*

Bobus medicamentum.

Si morbum metues, ſanis dato
Salis micas iij.
Folia lauri iij.
Porri fibras iij.
Vlpici ſpicas iij.
Allij ſpicas iij.
Thuris grana iij.
Herbæ ſabinæ plantas iij.
Rutæ folia iij.
Vitis albæ caules iij.
Fabulos albos iij.
Carbones viuos iij.
Vini ß. iij.

Hæc omnia ſublimiter legi, teri, dariq; oportet ieiunus ſiet, qui dabit. Ter triduum de ea potione vnicuiq; boui dato. Ita diuidito, cùm ter vnicuiq; dederis, omnem abſumas. Boſq; ipſius, & qui dabit, facito vt vterq; ſublimiter ſtent, vaſe ligneo dato. *Idem.*

Boues vt pingueſcant, eorumq; lectus.

Bobus ex equis roboreæ plantæ cum ſtramine ſupponantur: ſic enim iacentibus molle, ſtantibus durum fiet. Pingueſcunt boues dulcibus frondibus vlmi; Sole, & lotione aquæ. *Cardanus.*

De capitis dolore boum.

Dolorem capitis bouis prius cognoſcere oportet. Quãdo igitur demiſſis auribus non comedit; capitis dolor adeſt. Lingua igitur ipſorum thymo trito cum vino, & allio, & ſale tenui confricetur. Ptiſana etiam cruda vino diluta prodeſt. Quin & lauri folijs manus plenæ menſura acceptis, & in os immiſſis, aut mali punici putaminibus medeberis. Et myrrha magnitudine fabæ in duabus vini heminis diluta, & per nares infuſa curabis. *Democritus.*

De profluuio alui boum.

Rhamni folia contuſa, & bitumine intecta edere dato. Alij mali punicæ folia tuſa, & polenta obducta, in cibo exhibent. Alij farinæ frumenti ſiue tritici torrefacti heminas duas, cum aquæ menſura dimidia ſubactas exhibent. *Idem.*

De tor-

De tormine boum.

Qui torminibus vexatur bos, in vno loco non persistit, neq; cibum attingit, sed suspirat, ac gemit. Modicum igitur alimentum ipsi obijciendum est, & caro circa vngues perpungenda, vt sanguis inde promanet. Quidam circa caudam aperiunt, vt sanguis effluat, & panniculo obligãt. Alij cepas, & salem simul vniũt, & coacta in sedem, quàm penitissimè protendunt, & ad cursum cogunt. Alij nitrum tusum per os ingerunt. *Idem.*

De febriente boue.

Bos febriens non admittit cibum, deorsum nutat, lachrymatur, sordes in oculis habet, circa oculos cauatur. Eum curant hoc modo: Ex opacis locis gramen capito, & lauato, eiq; edendum præbeto, aut vitis folia. In potu exhibeatur aqua quidem frigidissima, verùm non sub dio, sed maximè loco vmbroso, aures verò & nares spongia aqua imbuta detergãtur. Quidam cauterio faciem ipsius perurunt, & partes sub oculis itidem, easq; spongia vrina veteri calida imbuta bis per diem confricant, donec crustæ excidant, & vulnera cicatricem recipiant. Lancinantur etiam aures, vt sanguis effluat. Quidam polentam vino subigunt, & edendam præbent: alij muria dissoluunt, & amiculis concalefaciunt: alij cytisum præbent cum vino, id quod non bobus tantùm, sed & alij pecori auxiliare est. *Didymus.*

De tussiente boue.

Hordeum molitum maceratum, & palearum tenerrimas partes repurgatas, & erui moliti heminas tres in tres partes diuisas, singulatim edendas præbeto. Quidam artemisiam herbam tritam, ac dilutam aqua exprimunt, & ante pabulũ ad dies septem infundunt. *Constantinus Cæsar.*

De suppuratis bobus.

Si vlcus suppuratum collegerit bos, vrina bouis veteri calida ipsum purgare, ac eluere oportet, & lanis extergere. Deinde emplastra ex sale tenui, ac pice liquida imponere. *Idem.*

Ad boues claudos.

Si ob perfrigeratam partem bos claudicet, pedem lauare oportet, & affectam partem scalpello aperire & vrina vetere fouere: deinde salem inspergere, & spongia aut panniculo extergere: postea adipem caprinum, aut bubu-

P

lum, ad ferrum calidum affrictum dolenti parti instillare. Si ex calcata spina, aut eiusmodi quopiam claudicauerit, alia quidem similiter faciéda sunt: Verùm cera cum oleo vetere, & melle, eruiq; farina colliquata, & refrigerata vlceri indatur, deinde testa tenuis cribrata, ad ficus aut mala punica tusa admixta imponatur, & panniculo integatur, obligeturq; diligenter, vt nihil temerè subeat, donec stare potuerit. Sic enim sanus euadet. Tertia autem die resolue, eademq; adhibe. Si verò ob influentis materiæ impetum claudicarit, pars ipsa cum oleo & passo cocto calefiat: deinde cruda hordeacea farina calida imponatur. Quum verò matura facta fuerit, & mollis, diuidatur, ac eluetur: elotæ autem parti diuisæ lilij folia, aut scilla cum sale aut polygonum, aut marrubium tusum imponatur. *Florentinus.*

De scabie boum.

Scabiem & eruptiones vrina bubula veteri, & butyro quidam oblinentes. Alij resinam, aut picem liquidam cum vino cataplasmatis modo imponunt, & sic ipsos sanant. *Constantinus Cæsar.*

De vermibus boum.

Aqua frigida quidam irrorãt vlcera, & sic enecant vermes. *Idem.*

Ad pediculos boum.

Bouem supinum deijcere, ac prosternere oportet, & capite sursum spectante, linguam contemplari, an bullas habeat. Has autem ferramentis acutis & ignitis inurere oportet, deinde syluestris oleę folijs contusis cum sale vlcera illinere, aut sale tenui cum oleo, aut butyro cum sale. Aut cucumeris syluestris aridi radix contusa, simul cum ficubus ad edendum præbeatur. Aut polentæ heminæ duæ, & farinæ frumenti torrefacti tantundem, vino madefacta exhibeantur. *Idem.*

Si bouem serpens momorderit.

Si bouem serpens momorderit, Melanthij cætabulum, quod Medici vocant Smyrnium, conterito in vini veteris hemina. Id per nares indito, & ad ipsum morsum stercus suillum apponito. Et idem hoc (si vsu venerit) homini facito. *Marcus Cato.*

DE

DE SECRETIS TAVRORVM.

CAPVT V.

Vt tauri cicurescant.

Tauri indomiti & feroces, fico alligati cicurantur, & immobiles conquiescunt. Quod & caprifico illorum collis circundatæ, Plinius adscripsisse mihi videtur.

Taurus vt mansuescat.

Aelianus tradit taurum mansuescere, si dextrum ipsius genu fascia deligetur. Accedat ex Seneca, quòd sicuti tauros rubicundus color excitat, ita mappa alba vrsos ac leones proritat.

DE SECRETIS OVIVM.

CAPVT VI.

Vt oues aliquem sequantur.

Oues eum sequi solent, vt scripsit Didymus, qui vellere illarum aures obturauerit.

Vt aries non incurrat, nec impetat.

Cornua ipsius propè auriculas eius perforato. *Constantinus Cæsar.*

Vt prægnante oue cognoscatur qualem colorem habeat fœtus.

Aperito prægnantis os, & siquidem inueneris linguam ipsius nigram nigrum agnū pariet. Si verò albam, album: Si autem variam, varius erit & partus. *Didymus.*

Vt agni non ægrotent.

Hederam ad dies septem edendam exhibe, & nō ægrotabunt. *Idem.*

Oues ne scabræ fiant.

Oues ne scabræ fiant, amurcam condito, puram benè facito, aquā vbi lupinus deferuerit, & fecem de vino bono inter se omnia commisceto pariter. Postea cùm detonderis, vnguito totas, finito biduum aut triduum consudent: deinde lauito in mari: si aquam marinam non habebis, facito aquā salsam, ea lauito. Si hæc sic feceris, neque scabræ fient, & lanæ plus, & meliorem habebunt, & ricini nō erunt molesti. Eodem in omnes quadrupedes vtitor, si scabræ erunt. *M. Cato.*

Oues vt à cibo deterreantur.

Lupi stercus in stabulis pecudum occultatum, non solùm eas à consueto cibo deterret, sed etiam veluti œstro

quodam maleficij actas, vltrò citroq; exagitari, balare, & continenter trepidare cogit, ac si præsens esset, aut cum eis diuersaretur infensissimus, ac voracissimus illarum hostis lupus. Quem vel ex solo odore latitantis eius fimi sibi insidiari putant. Nec ijs rebus faciunt, donec ablatum senserit dictum stercus. Hoc sanè aucupio vidi quosdam impostores circumforaneos, iactitantes se pecoris ægrotantis, vel aliter affecti, summos esse Medicos, magna pecunia simplices rusticos emunxisse, vel pro pecunia præpinguẽ ouiculam secum asportasse. Idem posse lupi caudam tradunt Rhasis & Albertus. imò verò quiduis ex eo animali ad caudas translatum, tanta est eius antipathia, & naturalis discordia cum ouillo pecore vniuerso. *Mizald.*

Ad ouium morbos mirum remedium.

Ventriculum arietis in aqua & vino coctum, plerosque ouium morbos sanare in potu datũ, haud immeritò proditum est: nam sympathia est. *Cardanus.*

Quando, & quomodo oues tondendæ.

Neq; frigore adhuc existente, neq; æstatis tempore, sed medio vere oues tõdere oportet. Vulnera, quæ inter tondendum contingunt, pice liquida illinantur. reliquũ corpus ex vino & oleo, aut succo lupinorum amarorum decoctorum Præstat tamen vinum pari amurca mixtum, aut oleum & vinum album, cera & adipe cõmixtis illini. Hoc enim & lanæ nocumentum non affert, & scabiem fieri nõ permittit, & vlcerationem fieri prohibet. Obseruare autem oportet, vt probè detersæ, post primam diei horam, resiccatò rore per noctem in lanas illapso, tondantur, magis vtiq; in Sole. Exudante enim dum tundetur, ouicula, sudor lanis excipitur, lanaq; coloratior & mollior redditur. *Didymus.*

Vt oues & capræ pestilentia non laborent.

Si ciconiæ ventriculum aqua contritũ, cochleatij vnius mensura singulis infuderis, pestilentia non tentabuntur. *Constantinus Cæsar.*

Vt pecora multum lac faciant.

Omnia pecora immensum lac dabunt, vnaq; fœtũ nutriant, si cytisum comederint, aut dictamnum ventribus ipsarum alligaueris. *Aphricanus.*

Pestilentiæ ouium medela.

Prouidere oportet, vt oues primum in pestilentẽ morbum nõ incidant. Vere itaq; incipiente salu.a montana, & marrubium

marrubium herba,simul tusa in potu misceantur, ad quatuordecim dies. Idem & autũno totidem diebus faciendum est. Si verò eas corripiat morbus, ijsdem remedijs vtendum. Cytisi quoq; fœnum prodest in pabulo sumtũ, & arundinis radices tenerrimæ in potu maceratę. Aegrotantes insuper in aliam regionem transferendæ sunt, vt neq; sanæ ipsis permisceãtur,& ipsæ aqua & aere alio participantes conualescant,& corroborentur. *Leontius.*

Ad ouium scabiem.

Scabies ne ab initio quidem accesserit,si quis post tonsuram ex his,quæ diximus,illinat. Si verò neglgentia tua contingat, curabis ipsam hoc modo: Amurca insulsa excolatur, & aqua in qua lupini amari macerati sunt, & fex vini albi, singula pari copia mixta in vasculo calefiant, & his illita ouis ad biduũ permanet. Tertia deinde ex aqua marina calida lauatur,& postea etiã ex aqua potabili. Alij cupressi pilulas simul cum aqua affundunt. Alij sulphur & cyperum,cum cerussa & butyro tusa illinunt. Quidã mingente asino in via,id quod cõsistit lurosum illinunt. Quidam adhuc diligentiores melius faciunt,& nõ prius,quicquam prædictorum remediorũ scabiosæ adhibent, quàm pars affecta sit detonsa,& vrina vetere confricta. Scabiem porrò ouium curabis etiam vrina lauãdo,& sulphur cum oleo illinendo. *Didymus.*

Ad diuersos ouium morbos remedia.

Si Solis ardor oues lęserit,caduntq; assiduè,& nõ edũt, betæ syluestris succus exprimatur, & infundatur: coganturq; etiam betas edere.

Si difficilem haberent spirationem,aures ferro incidãtur,& in alios locos transferantur.

Si tussis vexet,amygdalæ purgatæ, & tusæ, vini cyathis tribus mixtæ per nares infundantur.

Si ex nocentiore pabulo venter intumescat, sanguinis detractione curabis ipsas, lancinatis & apertis supra labra venis,& his,quæ sub cauda sunt,iuxta sedem,sed & hominis vrinam sesquiheminæ mensura infundere oportet.

Si vermes cum herba comederint, idem faciendum est.

Si hirundinem glutiuerint, acetum acrę calidum, aut oleum infundatur.

Si abscessum in superficie habeat, diuidatur, & in vulnus sal tenuis torrefactus cum pice liquida imponatur.

Si à reptili quapiam morsa sit, aut percussa, melanthiũ

cum vino præbeatur, fiantq́;, & obijciantur ea quæ in bobus & reliquis prædiximus.

Lupi in pecora non facient incursum, & scillam ei, qui dux gregis appellatur, alligaueris. *Anatolius.*

DE SECRETIS HIRCORVM, & caprarum. CAP. VII.

Ne hirci fugitiui fiant.

Hirci fugitiui non erunt, si barbas illis præcideris. *Florentinus & Zoroaster.*

Vt capræ multum lac præbeant.

Herbam Quinquefolium Pentaphyllũ Græcis dictam, antequam bibant, ad dies quinq; edendam præbe. Capræ multum lac faciũt, si dictamnum circum ventres ipsarum alligaueris. *Florentinus.*

DE SECRETIS PORCORVM. CAPVT VIII.

Ad impinguendos porcos.

Pinguescunt porci furfuribus frumentaceis, & quisquilijs arearum, & frumento. Hordeum autem supra hoc, quod pinguefacit, etiam ad generationẽ indifferens animal facit. *Florentinus.*

Pestilentiæ Suum medela.

Porci pestilentem affectionem non incurrent, aut illapsi sanabuntur, si in aquam, vnde bibunt, asphodeli radices conieceris, aut etiam vbi frequenter lauantur. *Idem.*

Sues ne ægrotent.

Sues non ægrotabũt, si nouem cancros fluuiales edendos præbueris. Cognoscuntur ægrotantes sues euulsis è ceruice pilis. Si enim ipsi pili puri fuerint, sani sunt. Si verò cruenti, aut saniem quandam crassiorẽ circa pilos habuerint, ægrotant. Democritus igitur Physicus asphodeli radicis modicè tusæ minas tres, singulis suibus in cibo admiscere iubet, & ante septimum diem firmam sanitatem inde recuperare testatur. Si febricitent, sanguis ex cauda detrahendus est. Si tonsillæ infestentur, ex scapulis sanguis auferatur. Si verò ignotus morbus occupet, per diem & noctem totam includantur, neque cibus neq; potus ipsis offeratur. Verum radices cucumerum syluestriũ tusæ in aquam mittãtur per diem ac noctem, ipsaq́; aqua postridie in potu præbeatur, postquam enim largius biberint,

berint, paulò post morbi causam simul euoment. Quandoquidē verò edax animal est, splenemq́; maximè ægrotat, prunas tamaricis in aqua extinctas in potu exhibe. Sed & homines vinum pro aqua supra miricæ prunas fusum, ac potatum sanabit. Cui rei euidens testimonium Democritus præbet. Idem Democritus hominis spleni medelam promittit, si ferrum prunis cand. factum aqua extinguas, deinde aquam aceto misceas, & bibendum dolenti splenem præbeas. Quum verò à reptilibus commorsæ fuerint sues, iisdē auxiliis, quæ ad pecora prædiximus, curabuntur. *Didymus.*

DE SECRETIS CANVM.

CAPVT IX.

Canis vt quemuis sequatur.

Pinguedinem de matrice canis sumito, & cum pane ad comedendum cani dato: & sequetur. Eadem etiam pinguedine calceamenta inuncta, efficiunt, vt canes omnes sequantur. *Fallopius.*

Canis ne te deserat.

Cani si ranam coctam dederis, efficies, vt nunquam à te discedat. Verum ego ranas plures dedisse canibus coctas obiter me existimo, qui tamen mihi non paruerunt. Verum si cum discedunt, ab alio verberantur: si cibum à te solum accipiunt, non deserent. Existimant quidam, exhibito pane sub ala contento, ita vt sudore maduerit, fieri obsequentiores amantioresq́; domini. *Cardanus.*

Canes ne latrent.

Si vis canes ne latrent: Nigri canis oculum viuenti iam ipsi detrahatur, si tecū detinueris eum, alij canes tibi adhærenti, vel iuxta eos ambulanti, nec adlatrabunt, nec foras voces emittēt: quod fortasse euenit odore oculi. Violentius operabuntur, & tutius deges, si oculis vel luporū corde comitaberis. Sic quoq; dicitur de hyenæ lingua in manu detenta, nec solum illa canes elingues, sed gestantē ab eis incolumem reddit. *Ioan. Bapt. Porta.*

Canes vt obmutescant.

Similis virtus est in oculis hyenę, quę quodcūq; animal lustrauerit, è vestigio hæret, stupescit, & mouere se nō potest, similis virtus est in oculis luporū quorundam, qui si quem prius viderint, stupescit, & raucescit adeò, vt si clamare voluerit, non habeat vocis ministerium. *Agrippa.*

Vt aliquem canes fugiant.

Cor canis habentem fugiunt canes. *Idem.*

Canes vt quam celerrimè venationi se accommodent.

Primum resoluendum est, cui generis eos applicare velis, & eorum animalium, quæ venationi sunt destinati, sanguinem cum offis statim post ablactionem subministres: nempè si ad ceruos, & lepores, ceruinum, vel leporinum: si ad apros & vulpes, aprum & vulpinum sanguinem dabis. Si ad perdices cor, & intestina, & caput porriges. Hac ratione fiet, vt statim horum animalium vestigia insequantur, nec alijs auiculis, aut animalibus obuijs animum applicent, & à recta venatione auertantur. *Ex lib. manuscripto.*

Canes ne rabie corripiantur.

Subest linguę catellorum neruus vermiculi effigiē pręse ferens, rotunda & tereti forma: qui si eximatur, eos à rabie immunes reddit, facitq; vt minimo latratu sint infesti, nec quenquam lætali morsu impetant. *Colum. & Plin.*

Ad canum rabiem.

Rabientes canes concludantur, cibusq; non præbeatur ad diem vnum, deinde ex veratro quippiam in potū misceatur. Quum fuerint purgati, hordeaceo pane nutriantur. Eodem etiam modo commorsos à rabiosis canibus curabis. *Theomnestus.*

Canum morbi curatio.

Canum venena sunt, spongia frixa cum adipe, deuoratur enim: nec reddi potest (tumet enim) nec cōcoqui. (est enim cōtumax.) Eadem ratione, sed minus occidunt, pelles animalium: nux illa, quam vomica vulgus vocat, leuis atq; duratum vitiū: nam reliqua venena vomere solent, curantur autem oleo copioso ebibito, quod & in morbis sponte nascentibus plerunq; vtile est. *Cardanus.*

Ad canum pulices scabiemq;.

Pulices canū perdes aqua marina, & muria, deinde cyprino illito cum veratro, aquaq; & cumino, & vua acerba. Aut cucumeris radice illita cum aqua. Præstat autem amurca corpus illinere: scabiosis enim medebitur. *Theomnestus.*

DE SECRETIS ANIMAlium syluestrium in genere.

CAP. X.

Animalium feritas vt mitigetur.

CRATEVAS Hippocratis herbarius, tradit aspersu plantæ oenotheræ ex vino, omnium animalium feritatem, nedum hominum mitigari. Quod de radice intellexit Theophrastus. Sic Aelianus oenuttam ceruos, & canes inebriare scribit.

Feras vt arceas.

Vt à feris tutus sis, præter arma, hæc sunt auxilia. Ignis, cum enim horrent: non ita serpentes, nam quædam seu ob lucem, seu ob calorem sponte accendant. Funis attractus: vel si desit, figat lignum in medio: nam vbi viderint insidias timent. Retro etiam euntes versus illos, absconso capite, sed iumenta præcipuè timent. Et cornu, si quis insonet vehementius. Constat ergo machinas igneas quadrifariam illas arcere, aspectu ignis, strepitus auditu, fœtoris olfactu, tum demum si attingas. Odore etiam maximè tetro abigerentur, si vis odoris, aut sonitus, aut lucis augeri adeò posset. *Cardanus.*

Vt à feris tutus sis.

Si quis leonis pinguedine perunctus, à feris est tutus, cum odorem illum seu viuentis, seu mortui expauescant. Hoc autem maximè intrepidus obuiam iueris: nam si fugam arripueris, vix odorem percipient. *Cardanus.*

DE SECRETIS ANIMAlium syluestrium in specie.

DE SECRETIS CERVORVM.

CAP. XI.

Cerui quomodo senectutem renouent.

NOTVM est, quòd cerui renouant senectutem suam comestione serpentũ, eodem modo phœnix renouatur per rogum, quem sibi construit. *Corn. Agrippa.*

Ad ceruos fugandos.

Cerui formidant funiculum, qui pennas quasdam circumsitas, & appensas habet, nimirum pennarum motum

imaginantes. Contemnunt autē eiusmodi terriculamenta,vbi homines ipsis astantes viderint. *Democritus.*

Ad ceruos alliciendos.

Cerui tibias,& fistulas concinnas audientes,non aufugiunt, sed iucunditate tonorum capti permanent, atq; sic capiuntur. *Idem.*

DE SECRETIS APRORUM syluestrium.

Cap. XII.

Vt quis à syluestribus suibus securus sit.

Si velis ab incursu syluestrium Suum securus esse, cancri vngulas, ac pedes pro amuleto alligatos habeto. *Democritus.*

DE SECRETIS LEPORVM.

Capvt XIII.

Aetas leporum quomodo sciatur.

Annorum quot sint lepores, si quis velit scire, inspicere oportet foramina naturæ: quòd sine dubio alius alio habet plura. *Archelaus.*

Lepores quomodo impinguandi.

Hos nuper institutum, vt sag:narent pleraq;,cùm exceptos è leporario concludunt in caueis, & loco clauso faciunt pingues. *M.Varro.*

Ad lepores congregandos.

Succus hyosciami cū sanguine iuuenis leporis mixtus & in leporina pelle consutus, fertur omnes lepores congregare,qui fuerint in eo tractu,vbi sepultus iacuerit:non secus quàm matrix canis,alios canes. Ex vetustissimo cōmentario.Sunt qui mihi affirmarint id verum esse.

DE SECRETIS VVLPIVM.

Capvt XIIII.

Ne vulpes gallinaceos vorent.

Vulpes gallinaceos non attingunt, qui vulpinum iecur comederint. *Corn.Agrippa.*

DE SECRETIS LVPORVM.

CAPVT XV.

Ad arcendos lupos.

Quod si lupi cauda in villa sepeliatur, prohibet ab introitu eius lupos. *Rhasis & Albertus.*

Lupi vt bestijs non noceant.

Si cauda lupi supra præsepio vaccarum, aut pecudum suspendatur, non appropinquabit lupus, donec auferatur. *Albertus.*

Ad lupos capiendos.

Lupos venaberis hoc modo. Blemmi pisces sunt parui marini, quos aliqui lupos appellãt. hi venationem terrestrium luporum perficiũt hoc modo. Viuos ipsos quàm plurimos piscaberis, & conteres in mortario, aut pila, & prunam plurimam excitabis in monte, in quo lupi versantur, vento videlicet spirante, accipiesq; ex his piscibus, & in ignem mittes, cruorem deinde, & carnes agninas tenuiter concisas probè permiscebis, & ad contusos pisces adijcies, secedesq; ex illis locis. Postquam enim rogus grauiter olere cœperit, lupi eius regionis omnes congregabuntur. Vbi autem participauerint carnibus, aut odore, tenebris offusis vertiginosi redditi soporabuntur. Itaq; veiut torpentes ipsos reperiens mactabis. *Diophanes.*

DE SECRETIS ANIMALIVM.

CAPVT XVI.

Animal è diuersis commixtum.

Animal è diuersis commixtum sic generare possumus: Animalia quære multipara, id est quæ plures edãt vno nixu fœtus, & quæ maximè salacia sint, & in quibus vincat coeundi voluntas, mares fœminis obsequia sollicitent, commiscere inter se curabis, quibus par quoq; & corporis magnitudo, gestationis tempus, æquum, vel sanè non longè diuersum: sic ex alienigenorũ inter se animalium congressu, diuersa prodeunt semifera monstra, multiplici naturę varietate. Ex lupo enim & cane generatur fera, quæ crocuta dici solet, producendiq; eius modum docet Aristoteles. Leæna cũ pardis coit, vnde ignobiles generantur leones, non iubati, & maculosi fœtus, vt refert Philostratus. Cũ Pantheris quoq; coeũt lupi, sic animal gignitur bigenere, quod Thoes dicit, maculosa pel-

le pantheram refert, facie autem patrem, quod tradidit Oppianus, sic vulpe, lupo, & tygride, simia, leóne, & similibus, ut crebro græcè dici soleat: semper noui aliquid Africam efferre: ob aquæ enim inopiam egestatemq; siticulosis in regionibus, è longinquo cogũtur bibendi gratia in vnum congregari, vi aut voluptate ad commiscendum cogẽte, & ibi è varia seminum mixtura, varias subinde animalium nasci formas: nec tales fœtus Africæ regionibus tam prodigiosi habentur, cùm familiaribus sit incolis eorum partus. In nouis igitur procreandis exemplis vtitor. Item in Aeliano legi, apud Sybarim pastorem fuisse nomine Crathin, qui cum capellam omniũ formosissimam deperire cœpisset, & libidinis œstro acrius excruciaretur, eandem mirè inibat, ac vti amicam amplexabatur, nõ citra suauiationem crebram: idemq; capellarius amator, pabulum lætius amœniusq; obijciebat, vt illi suauior fieret anima: inde ex cõcubitu brutino natum ferunt infantem, cruribus matrem qui referebat, facie autem patrem. *Ioan. Baptista Porta.*

DE SECRETIS MVRIVM.

CAP. XVII.

Mures vt necentur.

MVRES necantur veratro cum polenta obiecto aut syluestris cucumeris semine cum veratro nigro, & colocynthide, & polenta. Si verò calchantus, & origanũ, & apij semen, & nigella suffumigetur, fugabuntur. Si verò cinerem quercinum cavernæ apposueris, incinerati scabie infestantur, & necantur. Si ferri limaturam, hoc est ramenta lima detrita, fermento immixto deposueris, vbi abundant, ea gustata morientur. *Paxamus.*

Mures vt excæcentur.

Si libeat mures excæcare, tithymalum contusum, & cũ polenta, & vino mulso mixtũ, ipsis appone: vbi enim ederint excæcabuntur. *Idem.*

Mures vt fugiant.

Si vnico mure apprehenso caput ipsius excoriaueris & dimiseris, reliqui fugabuntur. Item mures fugantur hæmatites lapidis suffitu, & myrica viridi suffumigata. *Paxamus.*

Mures vt congregentur.

Anatolius amurcam in peluim æream infundere iubet, & in

& in media domo noctu deponere, eoq; pacto omnes mures etiam in alijs domibus congregari adseruit.

Ad congregandum mures.

Habe duos mures viuos, vel plures, quos in prælatum fictile missos, igni ex fraxineo ligno excitato expone. Vbi concalescet fictile, iucundo spectaculo videbis ad pippitũ & sibilum incarceratorum, mures è proximo omnes accurrere, & se in ignem rectà præcipitare, ac si obsessis auxiliares venirent. Quod fraxini fumo ascribendum arbitrarer. *Mizald. ex Alberto.*

Aduersus agrestes mures, nec non domesticos, auxilia.

Mures iacta semina nullo modo persequi tradit Apuleius, si bubulo felle macerata fuerint, antè quàm spargãtur. Necabuntur si folijs rhododaphnes illorum aditus clauseris. Non desunt ex Græcis, qui syluestris cucumeris, aut hyoscyami, vel amygdalarum amararum, & veratri nigri pares portiones cõtusas polentæ immisceant, ac oleo subigant, agrestiumq; murium, aut domesticorum cauernis, & cuniculis apponãt. Plinius abigi scribit cinere mustelæ, aut felis diluto, & seminibus respersо.

Vt mures à cinaræ radicibus arceantur.

Cinaræ radices à muribus summè expetuntur: quarum voluptate allecti semel turmatim, vel è longinquo accurrunt: sicut in suis agriculturæ selectis præceptionibus adnotauit Varro Græcus: sed non absq; auxilio, & remedio. Tradit enim insultantem illorum aciem lana radicibus obuoluta arceri, aut stercore suillo, vel cinere ficulneo eisdem apposito.

Ne quem mus araneus mordeat.

Ne mus araneus animal mordeat, mus ipse viuus captus creta circumdatur: quæ cùm indurauerit, suspenditur in collum, & sic non contingetur è morsu, certissimum est. *Vegetius.*

Ne caseus à muribus edatur.

Si cerebrum mustelæ coagulo addatur, negant à muribus attingi caseos, nec corrumpi præterea vetustate: tantum inter mures & mustelas est dissidium. *Corn. Agrippa.*

Mures, vt literas non vorent.

Atramentum librarium diluto absynthij temperatum, literas à muribus tuetur. *Dioscorides.*

DE SECRETIS TALPARVM.

Capvt XVIII.

Talpæ quomodo capiendæ.

Si talpas accipere voles, illorum foraminibus & ostiolis porrum, aut cepam debes obijcere. Nam foras ac si stupidi essent, confestim prosilient. *Albertus.*

Talpæ vt congregentur.

Talpa fictili inclusa cum accenso sulphuris puluere, socias ad se euocat alias, ceu flebili voce illarum auxiliũ implorans. *Albertus, si rectè memini.*

Talpæ quomodo expugnandæ.

Paxamus nucem, aut vasculum quodpiam angustum & solidum perforari iubet: ibiq; paleas & cedriam, vel (vt legit Palladius) ceram, quantum opus fuerit, cum sulphure includi: omnesq; talparum aditus, & spiramenta diligenter obstrui, ne per ea fumus penetret. Ita tamen, vt vnum tantum os, & foramen relinquatur, quod amplum sit: in cuius ostiolo, dicta nux, aut vasculum intus accensum, sic collocabitur, vt ab vna parte flatum possit accipere, qui cedriæ & sulphuris nidorem in talpæ tumulum diffundat. Eo artificio impletis fumo cuniculis, talpas omnes vel protinus fugere, vel enecari deprehendes. Sunt qui veratrum album, aut cynocrambes corticem tusum, & cribratum, & cum polenta, & ouis rigatum, vinoq; & lacte subactum in offas, & pastillos cogunt, ac eos talparum cauernis immittunt. Plerique ad has abigendas feles in hortis educant, ac mustelas cicurãt, vt suo venatu pestẽ hanc arceant, cuniculorum faucibus ac spiraculis admotæ. Alij foramina earundem rubrica, & succo cucumeris syluestris implent, ac saturant: vel captam vnam cum accenso sulphure in ollam proijciunt, putantes eò conuenire alias omnes. Non desunt, qui illarum ostiolis laqueos setaceos adhibent. Rusticis satis est virgam, aut foliaceum sambuci ramum defixisse. Plinius autem sola amurca necat.

DE SECRETIS MVSTELARVM.

Capvt XIX.

Vt mustelæ & sciuri cicures fiant.

Mirabile quippiam occurrit, quod hoc loco nõ tacendum: nimirum quòd mustelæ & sciuri tentato allio

dentibus,

dentibus, vix audent in posterum mordere, cicuresq; hoc modo fiunt. *Mizaldus.*

Mustelæ quomodo necandæ.

Mustelas vel occides, vel fugabis, si salem ammoniacũ, & frumentum, seu (vt alij legunt) fermentum commaceraueris, & ad locum, vbi frequenter discurrunt, proieceris. Vel captam vnam, cauda & testiculis amputatis viuam demittunt: demitte, & reliquæ emigrabunt. *Africanus.*

Mustelæ ne noceant.

Mustelæ si genus omne pellitur nidore felis exusti, qua ratione insecta omnia à sui generis. *Cardanus.*

Ad mustelas congregandas.

Fel stellionum in aqua tritum, fertur congregare mustelas, vt inquit Cornelius Agrippa.

Feles vt ab auiarijs arceantur.

Feles ab auiarijs arceri traduntur. pullis gallinaceorum succo rutæ perfusis: aut illa, vt multis placet, vndequaq; armatis. *Mizaldus.*

Felis vt sine masculo concipiat.

Non solum animalium inter se amicitia est, sed etiam cum alijs rebus, vt cum metallis, & lapidibus. & cum vegetabilibus: sic feles, siue catus gaudet nepita herba, ad cuius affricationem concipere traditur, & defectum masculi supplere. *Agrippa.*

DE SECRETIS FORMICARUM. CAP. XX.

Ad formicas fugandas.

Si formicas captas vsseris, reliquas formicas fugabis; quæ res experimento constat. *Diophanes.*

Formicæ vt expellendæ.

Expelles formicas ex cauernis suis, si cochleatum tegmina, hoc est, tectas cum styrace vsseris, & contusas in agmen ipsa si cõsperseris. Similiter expelles formicas origano, & sulphure tritis, & circũ aceruos ipsarum adspersis. Penitus autem intereunt formicæ, si succum cyneraicum oleo dissolutum ipsis affuderis. *Idem.*

Formicæ vt plantas non contingant.

Formicæ nõ contingent plantas, si truncos obleueris lupinis amaris cum amurca tritis, aut coctis. *Idem.*

Formicæ vt mellarium vas non contingant.

Vas mellarium non contingent formicæ, etiam si oper-

culo caruerit, si albam lanam circumdederis, aut terra alba, aut rubrica circumscripseris. Quidam succum laseris aceto dilutum truncis illiniunt, & in foramina ipsarum infundunt. *Idem.*

Formicæ vt interimendæ.

Intereunt penitus formicæ, radice syluestris cucumenis suffumigata, aut Siluro maximè Alexandrino suffito ad lentum rogum.

Formicæ vt arceantur.

Arcebis formicas felle taurino & pice cum amurca mixtis, indeq; illito trunco. Idem facit & rubrica & pix, mixta & illita. Quidam piscem appellatum coracinũ ex arbore suspẽdunt, atq; sic formicas disperdũt. Quod si formicæ exurantur, aliæ odore ipsarum diffugient. *Idem.*

Formicæ quomodo abigendæ.

Palladius cõtra formicarum agmina hoc monstrat prõpugnaculum. Si formicæ, inquit, habent in horto foramina, cor noctuæ admoueto: si foris veniũt, omne horti spatiũ cinere, aut cretæ candore vel oleo obsignato. Et paulò post: Formicas abiges; si origanum & sulphur trita, ad illarum foramina resperseris. At Plinius præstantissimum aduersus formicas remedium esse ait, limum marinũ, aut cinerem obturandis illarum foraminibus, si non sint rigui. At omnium efficacissimè heliotropio herba necantur. Quidam aquam diluto latere crudo, eis inimicam putant.

Aliter.

Accipe sulphuris libram dimidiam, liquescat ad ignem in vase terreo, adde salis tartari, vel salis cinerum vnc.ij. vel iiij. misce benè, agitando, donec subrubeum acquirat colorem, auferatur ab igne, & fundatur supra asserẽ prius aqua humectatum: & cum induratum fuerit, tere minutim & superfunde aquæ fontanæ quantum sufficit, relinquaturq; in vase vitreo, donec aqua fiat colorata. Hac tinctura acerui ipsarum aspergantur, vel arborum trunci, & peribunt, vel diffugient. Probatum. *Alexius.*

Formicæ vt locum suum amittant.

Accipe origanum succum, pulueriza subtiliter, & super locum, vbi degunt formicæ asperge, & amittent locum suum. *Albertus.*

Formicæ ne arbores ascendant.

Ne formica arbores conscendat, lupinus cum fracibus teritur,

teritur,eoq; ima linea circumlinitur *Columella,Plinius,& Palladius*. Simili modo formicæ fugiunt,ex corde vpupæ non ex capite,pede,vel oculis. *Agrippa.*

Aliter.

Lupinum cum oleo terito, arborū ac plantarū radices, siue caudices illinito. Plurimi sola amurca necant.

Aduersus formicas.

Cor vespertilionis prohibere exitum formicarum affirmant,sed sulphur illas prohibet,credo odoris magnitudine & prauitate. Nihil, vt expertus sum, in arboribus aqua tutius:circūdantur cera,illa aqua impletur. *Cardan.*

DE SECRETIS SCORPIONUM. CAP. XXI.

Aduersus scorpiones.

Si scorpium vnum captum exusseris, etiam reliqui fugabuntur. Si quis autem raphani succo manus suas diligenter illinat, intrepidè & citra periculum scorpiones, & reliqua reptilia apprehendere potest. Ipsi verò raphani scorpijs impositi statim ipsos interficiunt. Scorpij plagam sanabis, argentei annuli sigillo ad locum appresso. Sandaracha cum galbano, & butyro, siue adipe caprino suffita, scorpios & omnia reptilia fugat. Si quis scorpiones in oleo coquat, & locum à scorpione percussum inūgat, dolorem sedabit,ictumq; curabit. *Diophanes.*

Scorpiones vt domicilia non obrepant.

Scorpio in domicilia non obrepit, quoties coryli nucula laquearibus appensa cohærebit. *Plutarchus.*

Ad scorpiones fugandos,& interimendos.

Si locum in quo versantur surculo, aut ramulo veri heliotropij circumscripseris, illos hinc egredi posse negat Plinius. Si verò herba ipsa imponatur, aut respergatur, protinus emori tradit. Idem fieri aiunt tactu radicis herbæ, quàm scorpionidem dicunt: imò verò a scorpione minimè lædi,qui herbam gestabit. Afri promittūt ad manipulum ocimi cum cancris decem marinis, vel fluuiatilibus tritum,à proximo omnes conuenire. Tradunt ijdem, si à scorpione quispiam percussus, asino insideat, spectans ad eius caudam, perniciosum sessoris virus in asinum transire. Indicium erit, si deflauerit, & pepederit asinus. *Mizaldus.*

Scorpiones vt innocenter tractes.

Si quis sideritim, vel scorpium herbam tenuerit, scorpios innocenter tractare poterit. *Tarent.*

Ad ictus scorpionum.

Sic scorpionibus contrarius est stellio, in tantum, vt visu quoq; pauorem eis afferat, & torporem frigidi sudoris: itaq; in oleo putrefaciunt, & interficiunt: cum eo ictus inungētes scorpionū. *Corn. Agrippa de Philosophia occulta.*

Crocodilus vt reddatur immobilis.

Si quis crocodilum ibidis penna tangat, immobilem reddet. *Idem Agrippa.*

DE SECRETIS CIMICVM.
CAP. XXII.

Cimices necantia.

Pix liquida, & syluestris cucumeris succus in lectos missa, cimices necant. Similiter & scilla confecta, atque aceto trita, si inde lectus per spongiam illinatur. Similiter citriorum folia cum oleo coquito, & lectorum commissuras illinito. Aut fel tauri, aut hirci, acri aceto dilue, indeq; lectum & parietes illine. Idem contingit, si oleum antiquum, & sulphur viuum triueris, ac lectis illeueris. Non erunt cimices, si gluten piscium coctum grabatis illeueris. Eos verò, qui iam sunt perdes, si amurcam coctam felle bubulo mixtam cum oleo ipsis adsperseris. Aut hederæ, aut capparis folia oleo dissoluta lectis illeueris. Hoc medicamine, etiam qui in pariete sunt cimices tollentur. Efficax autem pharmacum præparatur hoc modo: Staphidis syluestris acetabulum, scillæ in tenues partes sectæ tantundem, aceti acris cochlearium vnum: simul teruntur hæc, deinde calefiunt, & sic locus illinitur. Et cedriæ partem vnā, passi partibus quatuor permisces, ac illines. Idem facit, & capræ aut vituli fel, cum pari modo passi ac aceti. *Didymus.*

Ad cimices perimendos.

Cimices suffitu hirundinum necantur, si grabatū operimentis contegatur, vt vapor transpirare non possit, & viceuersa, hirundines interficiuntur cimicum suffitu. Scolopendra etiam siccata, & suffumigata idem facit. Et hederæ folia trita ammixtis hirundinibus decem. *Florentinus.*

Cimices vt perimendi.

Pedes leporis aut cerui circa fulcra lecti alligati, iuxta dorsum

dorſum, quo te reclinas, non ſinunt cimices naſci. At verò in profectionibus, ſi vas aqua frigida plenum ſub lectum poſueris, cimices te nõ contingent, dum dormis. Etenim calidæ effuſio, quæ [illegible], eos quidem, qui occurrunt, perdit: verùm non eſt impedimento, quò minus velociter regenerentur. *Democritus.*

Ad cimices.

Facias fumigium cum fimo bouino, & fugabit cimices. *Innominatus.*

Ad cimices necandos probatum.

Accipe abſynthij, rutæ, olei communis, aquæ ſingulorum quantũ ſufficit, coquantur omnia benè vſq; ad conſumtionem aquæ, deinde coletur oleum, cui miſceatur axungiæ quantum ſatis eſt, & fiat vnguentum, quo lecticarum iuncturæ inungantur. *Alexius.*

Aliud ad cimices interficiendos, expertum.

Accipe axungiæ porcinæ, argenti viui, ſingulorũ quantum ſatis eſt, miſceantur optimè, & fiat vnguentum, quò lecticarum iuncturæ & rimæ inungantur. Idem facit tinctura ſulphuris, de qua ſuprà in capite formicarũ mentionem fecimus. *Idem.*

Ad cimices.

Recipe abſynthij M.j. ellebori albi vnc.j. Coquantur in lixiuio, vſq; ad tertiæ partis conſumtionem, quo iuncturæ lectorum inungantur. *Roſcellus.*

DE SECRETIS PVLICVM.

CAP. XXIII.

Pulices quomodo perimendi.

Scrobem facito, & rhododaphnes contuſas in ipſum mittito, iſticq; omnes concurrent. Abſynthium, aut cucumeris ſylueſtris radix, aqua marina irrigata, ac reſperſa, pulices necant. Diſperdit autem ipſos penitus melianthium aqua maceratum, ac reſperſum. Aut conyzæ coctæ decoctum irroratũ. Diſperdit eoſdem ſimiliter ſemen ſinapis, & rhododaphnes, ambo feruefacta, & in domo reſperſa. Calcẽ viuã cribrato, & poſtquã locũ verreris, inſpergito, indeq; necabuntur. Idẽ continget ex amurca pauimẽtis aſſiduè irroratis. Cyminũ itẽ ſylueſtre tritũ, ac aquæ mixtũ, & ſeminis cucumeris ſylueſtris drach. x. triti, & in aquã demiſſi, indeq; domo reſperſa pulices cremare faciũt. Idem chamæleæ radix, & populi nigræ folia tuſa, &

aqua macerata, & tribolus ex aqua cocta. Pulices etiam muria acris respersa, & aqua marina enecat. Quod si in medio domus quis peluim deponat, & circulum machæra penitus ferrea circũscribat [redacted] & reliquã domum, præterquàm locum circunscriptum cremore staphidis syluestris, aut lauri foliorum tusorũ conspergat, aut etiam muria, aut aqua marina cocta, omnes pulices in peluim congregabit. Fictile quoq; vas defossum, ita vt labra æqualia pauiméto habeat, & adipe taurino oblitum, omnes pulices in sese congregabit, etiã eos, qui adhuc in pallijs delitescunt. Sub lecto paruulũ scrobem facito, & in ipsum sanguinem caprinũ mittito, congregabitq; pulices isthic, & ex alijs vestibus ad se alliciet, ac euocabit. Cæterùm ex amphimallis, & densissimis tapetibus, in quibus plurimi pulices delitescunt, eximi ac euocari possint, si sic in vrna aut dolio ipse sanguis caprinus deponatur. *Pamphilus.*

Ad pulices & cimices necandos.

Absynthium, ruta, abrotonum, mentastrum, saturegia, iuglandis folia, filix, pseudonardus, quæ nobis lauendula dicitur, nigella, coriandrum viride, psyllum, anagyris: omnia, vel aliqua culcitris supponantur: aut coquantur in aceto scillitico, ac inde toralia conspergantur. *Alexius.*

Aliud ad pulices & cimices eiusdem.

Decoctio tribulorum, aut persicariæ, aut colocinthidis, aut rubi, aut foliorum caulium, sparsa per domum, fugat eos.

Pulices omnes in vnum locum vt conueniant.

Inunge paruum baculum ex pinguedine ericij, & planta eum in medio cubiculi, & omnes pulices baculo adhærebunt. *Alexius.*

Aduersus pulices.

Si sanguis, vel pinguedo vrsi in scrobe aut vase sub lecto ponatur conuenient in eo loco pulices, ac morientur. *Arnoldus de Villanoua.*

Ad pulices.

Cum lixiuio & lacte caprino simul mixtis, cubicula inspergito.

Pulices quomodo depellendi.

Recipe lupinorum fabas, & absynthium, quæ duo in aqua coquantur, qua cubicula inspergantur. Idem præstat aqua,

aqua, in qua absynthium, colocynthis, folia persici, verbena, & coriandrum fuerint cocta. *Fallopius.*

Aduersus hortenses pulices.

A pulicibus plantæ non lædentur, si naturali auxilio erucam herbam pluribus locis admiscueris. Iuuat etiam acre acetum, succo hyoscyami contemperatum, & bestiolis illis respersis. *Anatolius.*

DE SECRETIS PEDICVLORUM. CAP. XXIIII.

Ad pediculos palpebrarum.

Palpebræ cum aqua maris, vel aqua salsa, aut sulphurea fricentur, aut epithimentur: aut ex aceto scillitico cum alumine & aloe liniendo pilos palpebrarum. *Alexius.*

Ad pediculos pudendorum.

Accipe pomum ad mollitiem coctum, & mundatum à corticibus, seminibusq́;, argenti viui parum, misceantur in mortario optimè, agitando continuè, donec vniuntur simul ad formam vnguenti, quo partes pediculosæ inungantur, & morientur. *Ab Italo quodam.*

Ad pediculos & lendes capitis.

Interficit eos hoc vnguentum: Accipe

Olei communis vnc. iij.

Ceræ vnc. j.

Staphisagriæ,

Argenti viui extincti cum saliua ieiuni, singulorum drach. iij.

Fiat vnguentum, quo vngatur loco saponis, quando caput lauatur. *Bayrus.*

Aliud eiusdem ad pediculos & lendes.

Accipe Sandarachæ, nitri, sing. drach. j. staphisagriæ, drach. ij. cum aceto & oleo confice, & vnge, Helleborus albus, & nitrum, & staphisagria, & oleum de serbin, & coniunctim, & diuisim valent, & sumach, radix lapathi acuti, & oleum.

DE SECRETIS COCLEARUM. CAP. XXV.

Ad limaces.

Quòd ad limaces attinet, si vel amurcam recentem, vel ex caminis fuliginem illis resperseris, oleribus non minus commodabis, quàm si inter illa cicer conseueris, ad hortensium multa portenta vtile. *Mizaldus.*

DE SECRETIS ERVCARVM. CAP. XXVI.

Aduersus erucas.

Quòd ad erucas & campas attinet, sunt nonnulli qui resperso ficulneo cinere illas persequuntur, sunt qui in hortis scillam areatim serant, aut hinc inde suspendant. Alij fluuiatiles cancros clauis, pluribus locis affigũt. Quæ si obstinatè restiterint, & præscriptis auxilijs pugnauerint, hanc oppones machinam. Vrinam bubulam, & amurcam æqualiter mista, igni, donec ferueant, admouebis, & vbi refrixerint, illorum imbre olera ac arbores conspergès: quod Anatolij est experimentum. Plinius virgis sanguineis, quæ his sunt obnoxia tangenda præcipit. Palladius fusticulos, vel fasciculos alliaceos sine capitibus, per omne horti spatium comburit. Addit & vespertilionum stercora, vt nidor è fumo pluribus locis excitetur. Quæ res præsentissimum habet miraculum. Easdem tradit Plinius ab oleribus arceri, si cicer vnà seratur, & illis remisceatur: aut cancri ramis arborum à cornibus locis pluribus suspendantur. Nasci quoque prohibentur, imò verò præsentes collectim perduntur, ex Græcorum obseruatione, si aliquot de vicino horto sublatas, in aqua cum anetho coxeris, eaq; perfrigerata herbas aut arbores resperseris, quæ nidulantes erucas, & ad fotum incubantes sustinent. Sed valde cauendum erit, ne aqua illa faciem, vel manus contingat. Porrò remedium certum, ac paratu facile erit, si circa arborum crura, aut arborum brachia bitumen & sulphur incendas. Vel fungos sub nucis arbore nascentes fumum dare ibidem cogas, galbanumue aut caprarum vngulas, vel ceruinum cornu, à venti flatu auersus, comburas. Sunt qui cinerem vitigineum per triduum in aquam mittant, qua postea olera, & arbores copiosa aspergine lustrant. Multi in ficulneo lixiuio proijcienda semina præmacerunt. Nostrates hortensium coloni arte admodum facili easdem sic hodie passim expugnant. Vbi apricis locis illæ post pluuias incesserunt, matutinis horis frutices olerum, aut ramos arborum succutere solent: sic enim dum adhuc nocturno torpent frigore, facilè decidunt, nec ampliùs ad superiora perrepant: præbentq; occidenti viam admodum pronam, ac præsentem. Cæterùm si cuiuscunq; generis animalcula oleribus,

oleribus, & arboribus nocentia perdere voles, Diophanem Græcum ausculta. Ventriculum veruecis (inquit) recentissimè mactati, & suis adhuc sordibus excrementicijs pleni, diligenter tibi comparato: eumq; spatio illo, quo bestiolis scatet hortus, terra leuiter adobruito. Peracto biduo, ibi blattas, & animalcula alia gregatim congesta reperies: quæ vel aliò deportabis, vel eo loco altissimè defodies, ne resurgant: id cùm bis, vel tertiò feceris, genus omne, quod nocebat, extingues, ac verè perdes. Rustici apud nos paleis intortis arborum truncos armant, & crura coronant: quibus summa arborum petentes erucæ implicantur, ac veluti obiectis laqueis, & compedibus, vel profligantur, vel sic à cœpta via actutum reuocantur. *Hæc ex Mizaldo de Secretis hortorum.*

Aduersus erucas.

Animalia noxia oleribus arcētur aqua insolationis dierum decē cancrorū, aut pagurorū. *Cardanus de Subtilitate.*

Aduersus hortensium animalcula.

Stercus omnium óptimum herbis ac oleribus censetur esse cinis tenuissimus, natura calidus. Nā pulices hortenses, vermes, erucas, limaces, ac animalcula alia stirpes depopulantia, occidit, vel abigit. *Mizald.*

DE SECRETIS SERPENTVM.

CAPVT XXVII.

Aduersus serpentes auxilia & secreta.

Florentinus rerum agri interpres, apud Græcos summus, & diligens, scribit, serpentes in hortis, aut alibi nequaquam stabulaturos, si absynthium, aut arthemisiam, abrotanúmue per ambitum plantaueris, vel in angulis commodè disposueris. Qui si alicubi versari fuerint assueti, suffitu radicis lilij, aut cornu cerui, vel vngulæ caprinæ actutum abigi tradit. Palladius omni austeritate eosdem fugari, nocentesq; spiritus, graueolentis fumi innocentia exagitari scribit. Democritus mori penitus affirmat, si quercina folia superinijciantur, aut si quis ieiunus in illorum os expuerit. Apuleius arundine semel duntaxat percussos obstupescere contendit: sæpius verò roborari. Tarentinus Græcæ agricolationis peritus, eum à serpente affici posse negat, qui succo raphani oblitus fuerit, aut raphanum ipsum gustauerit. Quod Athenæus & Galenus cum plerisque alijs malo medico, seu citrio ascri-

bunt,& pulcherrima historia confirmant. Sed serpenticidam Florentinum rursus audire molestum non erit. Serpentes(inquit)nunquam accedent,vbi cerui adeps iacuerit,aut centaureæ radix, aut gagates lapis, aut aquilæ, vel milui stercus: fugabiturque omne reptile, si nigellam, pyrethrum, galbanum, cerui cornu, hyssopum, sulphur, peucedanum, & caprarum vngulas miscueris, deinde triueris, & acetum acerrimum fuderis: compositisq; ex ea miscellanea sphærulis, fumum ac vaporem excitaueris. Nam diffuso per aerem rerum istarum nidore, reptile quoduis, ac si flagello ageretur, procul fugere, vel expirare animaduertes. Quidam prodiderunt punicæ ramum venenata omnia, nedum serpentes, fugare. Quapropter stragulis consultò imponi solet ijs ædibus, in quibus versari solent serpentes, & venenosa quæuis animalcula. Quorum agmina in vnum locum, ceu pisces in nassam, idem Florentinus cogebat, dolio à salsamentis inueterato,& circa hortum,agrum, aut locum alium serpentibus, ac venenatis bestiolis obnoxium, defosso. Nam in id reptile omne confestim accedebat,accedensq; vltrò illabebatur. Plinius de silere loquens hæc tradit: Serpentes & hunc fruticem refugiunt, baculumq; rustici ob id ex eo gerunt, & circunferunt. Cæterùm experimento certissimo probatum,& confirmatum est, vstis & accensis corijs, quæ veteramentorum sunt, serpentes efficaciter fugari: neque eos modò, qui in hortis,agris, aut domibus oberrant,sed qui in hominum corpora ingrediuntur,dum per æstatem alto somno oppressi, aperto ore in campestribus obdormiunt. Quod Marcus Gatinaria Medicus celebris memorat accidisse cuidam homini suo tempore. Cui cùm frustra adhibita essent innumera medicamenta, & præsidia alioquin efficacissima, de omnibus præsentissimum, & mirabilissimum fuit veteramentorum fumus,& nidor infundibulo haustus,& exceptus. Nam cum primùm immanis fera (erat enim vipera prægrandis) fumi nidorem præsensit, visa est à circumstantibus egredi per anum, magna omnium admiratione, & incredibili stupore. Quod hic scriptum, & adnotatum volui, ceu secretum magnum, & paratu facile, multisq; profuturum. Sed hic non est omittendum, quòd serpentes ignem valde oderunt: non solùm, quia oculos illorum hebetat, sed quòd natura ignis veneno aduersatur. Oderunt etiam validum

validum odorem iaculantia, qualia sunt allia & cepæ. Amant sabinam, hederam, ac fœniculum: sicut bisontes saluiam, & viperæ erucam. Omnium pessimè & infensissimè auersantur ac oderunt fraxinum, adeò vt ne matutinas quidem occidentaléſue vmbras eius, quàm sunt longissimæ, attingant, sed procul fugiant. Quin experti prodimus, inquit Plinius, quòd si gyro ex fraxinea fronde claudantur ignis & serpens, in ignem potius, quàm fraxinum statim fugiet ille: mira naturæ benignitate, quę prius quàm serpentes prodeāt, sicuti florere fraxinum permittit, ita ante conditos folia nequaquā deponere finit. Virgilius omnis eruditionis parēs, cedro vel galbano incensis illos persequitur, & exagitat.

Disce (inquit) *& odoratam stabulis incendere cedrum,*
Galbaneoq́; agitare graues nidore chelydros.

Hæc Mizaldus ex Priscis suprà nominatis.

Ad serpentes stupefaciendos.

Aristolochia rotunda cum campestri rana diligenter trita, addita atramenti scriptorij parte aliqua, facit vt serpentes ceu mortui ilicò subsistant, & hæreant, si ex illa miscellanea aliquid scribatur, & coram illis proijciatur. *Autor Albertus.*

Serpentes vt absque periculo tractari possint.

Succus raphani, perunctis eo manibus diligenter, facit, vt tutus tractare possis serpentes. *Cardanus ex Tarentino.*

Ad ictum, seu morsum serpentum.

Si à serpente quispiam demorsus fuerit, nisi febricitet, bibat succum è folijs fraxini; vino albo generoso exceptum: folijsq́; ipsis tegat morsum: miraculum à multis felici successu probatum & expertum demirabitur. Nec temerè: nam certā contra serpentes antipathian habet fraxinus. *Mizaldus.*

DE SECRETIS OSSIVM.

CAPVT XXVIII.

Ossa vt molliantur.

Referunt ossa molliri succis apij, millefolij, raphani, prassij cum aceto, si in his immersa fimo obruantur equino. *Cardanus.*

Ossa vt dealbentur.

Ossa dealbantur mirum in modum decocta cum aqua

& calce, si perpetuò dispumaueris. *Idem.*

Ossa vt mollia reddantur.

Recipe Vitrioli Romani,
Salis communis, sing. ana quantum satis est.
Trita destillentur, aquaq; ad vsum seruetur. Cùm vti voles, ossa in dicta aqua macerentur, & mollia reddantur. *Isabella Cortese.*

Ossa viridi colore tingenda.

Recipe aceti acerrimi mensuram j.
Viridis æris,
Limaturæ orichalci ana vnc. iij.
Rutæ M j.
Terenda triturentur, contūdenda contūdantur, & misceantur: in quo ossa per dies xv. macerentur. *Isabella Cortese.*

Ossa alba nigro colore tingenda.

Recipe Lithargirij,
Calcis viuæ ana vnc. vj.
Aquæ fontanæ quantum sufficit.
Misce. In hac aqua ossa coquātur, & nigro colore tingantur. *Isabella Cortese.*

Ad tingenda ossa quæuis, & ligna, probatum.

Accipe acetum fortissimum, ponatur in vase vitreo, cui addatur limaturæ æris, vitrioli Romani, aluminis, floris æris, singulorum quantum satis est. Misceantur, & relinquantur sic per dies septem: deinde ad ignem bulliant in vase recipiente ossa, vel ligna, addendo parum aluminis, & quo volueris colore tingentur. *Alexius.*

Ad ebur emolliendum.

Si ebur molle ad omnem impressionem emolliendam vis facere, elixatur in aqua cum radice mandragoræ sex horis ad minus, & fiet molle sicut cera. *Idem.*

Ad ebora polienda.

Sed ne omittamus, quòd ebora perbellè expolire fertur, & salis cumulos in aqueam salsuginem transmutare, & redigere, si raphanis consepeliatur. *Mizaldus.*

DE SECRETIS CORNVVM.

CAPVT XXIX.

Cornua vt molliantur.

Est & chymicæ artis opus mollire cornua, quod longa coctione fit, addito præsertim cineris modico in aquam:

aquam: contingit hoc nō ante octauam horam. fiunt ex his capuli ac manubria gladiorum, pectines, latrunculi. Aramentariæ autem pyxides thecæ, vasáq; alia etsi eodem modo fiant, aliud tamen est Gallorum hac in arte inuentum, ac longè præstantius. *Cardanus.*

Cornua quomodo denigrentur.

Manifestum est, quod aceto & aqua ardēte, ac calchanto cornua frigida, vel molliter tepida denigrantur. Addūtur etiam quæ coloris substantiam retineant. *Cardanus.*

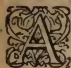
De secretis Pilorum, vide suprà de secretis Equorum.

DE SECRETIS LIBER VII.

De homine dictū est hactenus, quantū secretorū nobis exponendorū ratio postulauit. Cùm itaq; de reliquis etiā animalibus nobis agendū sit, hoc libro eorū animaliū secreta proponemus, quæ in aquis degūt, sed sequenti volucrū, & eorū, quæ aeris attractione vitam sustentāt.

DE SECRETIS PISCIVM IN genere. CAPVT I.

Pisces vt vnum in locum congregentur.

ACCIPE Origani, thymbræ, samsuchi sing. drach.iij. corticis thuris, myrrhæ, sinopidis, sing. drach.viij. polentæ vino odorato dissolutæ minam dimidiā, hepatis porci assati vnc. iij. adipis caprini tantundem, allij tantūdem. Singula seorsim tundito, deinde arenam tenuē ammisceto, & horā j. aut alterā in locum antea immittito, retiáq; circundato. Alij delphinium herbam masculam contusam & cribratam immittentes, prouocant pisces, vt manibus prehendāt. Quidā allij minam dimidiā, & sesami torrefacti tantundem, pulegij, origani, thymi, sampsuchi, thymbræ, staphidis syluestris, singul. drach.xxxij. polentæ minam, alicæ tantundem, corticis thuris drach.xvj. cum terra & furfuribus commiscent ac inijciunt. *Florent.*

Pisces omnigeni, vt in vnum locum congregentur.

Accipe sanguinis bouini, sanguinis caprini, sanguinis ouini, stercoris bouini tenuium intestinorum, stercoris caprini tenuium intestinorum, stercoris ouini tenuium intestinorum, thymi, origani, pulegij, thymbræ, sampsuci, allij, vini odorati fecis, sing. part. j. adipis aut medullæ eorundem animalium, quantum satis videbitur. Omnia singulatim, aut simul contundito, & in massas redigito, easq́; in locos ante horam inijcito, retibusq́; eosdem cingito. *Democritus.*

Fluuiales pisces vt capias.

Accipe adipis ouilli, sesami torrefacti, allij, vini odorati, origani, thymi, sampsuchi aridi, singul. moderatas portiones tundito, & pane exceptas inijcito. *Didymus.*

Ad omnes pisces capiendos.

Accipe sanguinem capræ nigræ, vini odorati fecem, polentæ massam, simul misceto, & pulmonem capræ tenuissimè concisum simul subigito, ac vtitor. *Democr.*

Pisces ne quis capiet.

Si circum funiculum piscatorium salem asperseris, nemo piscem venabitur. *Idem.*

Ad pisces capiendos inescatio.

Accipe siluri virosi vnc. j. paphorum fuluorum volatiliũ, anisi, casei caprini, sing. drach. iiij. opopanacis, drach. ij. sanguinis porcini, drach. iiij. galbani drach. iiij. Omnia diligenter terito, & simul mixtis vinum sincerum austerum affundito, & colyria instar suffimentorum formato, atq; in vmbra siccato. *Tarentinus.*

Ad fluuiales pisciculos capiendos inescatio.

Accipe sanguinem vituli, & vitulinas carnes valdè concisas, in vas fictile mittito, ac finito per dies decem, postea pro inescatione vtitor. *Idem.*

Inescatio, qua pisces in promtu habentur, eiusdem.

Polentam subige, & massas inde factis ipsis obijce.

Ad pisces pelliciendos.

Semina rosæ cum grano sinapis, & pede mustelæ circa retia posita, aut his appẽsa, pisces ad se pelliciũt. *Albertus.*

Ad pisces capiendos.

Cicindelas, id est, muscas noctu lucentes, in cucurbita vitrea igne lento destillato, donec aqua omnis exierit: deinde aqua extracta, vnà cum argẽti viui vncijs quatuor

in

in phialam, vel aliud vas vitreum rotundum, & optimè obturatum, ne aqua ingredi queat, ponatur. Quo facto, vas in rete aliquo collocetur diligenter, ne frangatur. deinde cum in aquis demersum fuerit, ita splendebit, vt pisces lumine allecti, cumulatim eò concurrant. *Alexius.*

Ad alliciendos pisces.

Si vrtica cum pentaphyllo teratur, & cũ succo semperuiui, seu aizoi, & ex eo manus inungantur, proijciaturq; magma in aquam piscosam, missæ manus in eam piscium agmina ad se allicient. Idem fiet, si in piscatoriã fiscellam, vel sagenam, aut reticulum imponãtur huiuscemodi miscellanea. *Hermes.*

Pisces quomodo alliciendi.

Pisces agminatim confluent, pacato flumine, aut maris littore, si aquã decoctionis aristolochiæ rotundę admixta calcę resperseris. Quod si eiusdem puluerẽ degustent, velut exanimati supernatantes comprehendentur. *Plinius.*

Ad pisces capiendos.

Si ex cocculis ab oriente allatis, cum cymino, caseo vetustissimo, farina tritici & vino in spissamentũ coactis, formentur sphærulæ magnitudinis pisi, & piscosis omnibus quieta aqua, inijciantur, quotquot pisces degustabũt, earum illico stupefacti, & velut inebriati ad ripas dissilient, & ita manibus capi facilè poterũt. Experientia multoties probatum. *Ex Mizaldo.*

Pisces vt facilè capiantur.

Pisces cibo capiuntur: cibus igitur quatuor debet habere conditiones: vt sit odoratus. nam procul allicit eos, qualia sunt anisum, panacis succus, & omnibus melius cyminum. Sit iucundi saporis, vt edentes inuitet, & fallat: talia sunt sanguis, præsertim suillus: caseus, præcipuè caprinus: panis, maximè triticeus: papiliones, melioresq; inter eos fului. Sit caput feriens, vt celeriter vim veneni ad illud ferat: vt aqua ardens, fex vini. Sit demum veneficũ, quod attonitos reddat: ex quo genere est calthæ flos, calendulã vocant, quod singulo mẽse floreat: nã herba hæc, cuius lutei sunt flores, in frusta cõcisa, prægrandes etiam horæ spacio reddit attonitos: Est calx, quæ etsi aquã corrigat, occidit tamen pisces. Est tithymalli cuiuscũq; succus: est vtraq; nux vomica, & quæ methel seu somnifera dicitur. Sed nihil præstantius eo fructu, qui ex oriente vehitur, vocant cocculũ: nigra bacca est, persimilis

laurinę,ſed minor ac rotũdior. Cõpoſitio noſtra ad piſcẽs capiendos experta. Baccarum orientalium, ſiue coccularum quadrãs vnciæ,cymini & aquæ ardentis,ſing. ſextans; caſei vncia, farinæ vnciæ tres digerantur contuſa in paſtillos. *Cardanus de Subt.*

De Naßis.

Retrimentum, quod ab expreſſa myrobalano reliquũ eſt,ſtercus humanum, panem purum, ſingula ſeorſim terito, indeq; hæc tria ſimul miſceto, & in naſſam mittito, vtitor,& ſuccedet. *Tarentinus.*

Aliud de Naßis.

Ineſcatio, velut ſcriptum reperi, Ichthyophagorũ qua piſcantur,cape opercula ſiue teſtas,& carunculas in petris naſcentes,& cum his venare. *Idem.*

Ad capiendos omnis generis piſces, omni tempore.

Accipe nardi celticę folia iiij cyperi vnum,ſmyrnij magnitudine fabæ Ægyptiæ, cumini, quantum tribus digitis prehendi poteſt, ſeminis anethi pugillum tuſa ac cribrata in harundinem inde. Viſu verò expetiente, lumbricum ſiue inteſtina terræ ablue, & in vaſculum mitte, & ſoleam de loco humidam in manum exprime, & ex pharmaco, quod ſatis eſt, admiſce, & adiectis lũbricis ad maſſam tere, & ineſca. *Idem.*

Vt piſces in mari in vnum locum conueniant.

Accipe teſtas marinas iij. quæ circa petras naſcuntur,& expreſſa ipſorum carne, in teſtam ipſorũ inſcribe ſubſcripta, & è veſtigio videbis piſces in vnum congregatos, vt admireris. Sunt autem nomina: Iao, ſabaoth, hoc nomine Ichthyophagi vtuntur. *Idem.*

DE SECRETIS PISCIVM in ſpecie. CAP. II.

Ad magnos piſces capiendos, omniaq; marina, velut glaucos, orphos, & ſimiles.

GALLI teſticuli cum nucibus pineis torrefactis ac tritis commiſcentur, ita vt ſint teſticulorum drach. viij. nucum pinearum drach. xvj. teruntur autem in farinæ ſpeciem, fiuntq; collyria, quorum eſca piſces illectantur. *Tarentinus.*

Ad

Ad mullos scarosq; magnos capiendos.

Accipe phlœni fluuialis carnis drach.viij.lentis integrę torrefactæ drach.viij. squillorum fluuialium drach.iiij: malabathri drach.j. trita hæc albumine oui gallinacei excipe,& collyrijs vtere. *Idem.*

Ad murenas capiendas.

Accipe siluri fluuiatilis drach.xvj. seminis rutæ syluestris drach.viij. adipis vituli drach.viij. sesami vnc xvj. ex tritis collyria facito ac vtitor. *Idem.*

Ad polypos & sepias capiendas.

Accipe salis ammoniaci drach.xvj.butyri caprini drach. viij. terito, & collyria liquida facito, eaq; seminibus, aut linteis non fimbriatis illinito. Sic circum depascent, & nō discedent. Tu verò celeriter attrahe & locustas, & murices,& quæcunq; habes in scapham mitte. *Idem.*

Testudines & testacea quomodo capienda

Accipe salis ammoniaci drach.vj. cepæ drach j. adipis vituli drach.vj.ferramenta forma fabaꝝ ū facito,eaq; pharmaco illita admoueto, & sponte ad odorem progredientur,seq; ipsa tradent. *Idem.*

Ad mugiles capiendos.

Accipe hepatis thymi drach.iiij.
Squillorum marinorum drach.viij.
Sesami drach.iiij.
Fabæ fresæ drach.viij.
Hamiarum crudarum drach.ij.

Trita hæc sapa adstillata excipe, & collyrijs inde formatis inescationis loco vtere. *Idem.*

Aliud,ad mugiles marinos capiendos.

Accipe arietis membrū, in ollam crudam mitte, & alia olla imposita obturata, vt nullibi transpirationi sit locus, & in fornacem vitriariam mitte, vt assetur, à matutino in vesperum, & reperies ipsum molle redditum velut caseū, ex eo itaq; inescabis. *Idem.*

Ad capiendos mugiles marinos,scaros, mullosq; eiusdem.

Accipe sepiarum testam cum sisymbrio viridi, quod est muscus,& aqua & polline,& caseo bubulo,mixta vtere.

Ad mugiles marinos capiendos.

Accipe folij malabathri pilulam vnam,piperis grana x. melanthij grana iij. floris iunci odorati, allij internæ par-

tis parum quid. Omnia trita misceto, deinde medullam panis puri in vini Mareotici hemina vna madefacito, aridaq; eo excipito, vnitisq; inescato. *Idem.*

Ad mugiles, capitonesq;.

Accipe panem ex polline, & caseum caprinũ, & calcem viuam, misce simul, tundeq; ac marinam aquam affunde, collyrijsq; inde formatis inesca. *Idem.*

Ad pagros marinos capiendos.

Accipe melanthij decoctum cum locustis, & lumbricis, tere, additoq; polline frumenti, & affusa aqua, ad mellis spissitudinem redige, & vtere. *Idem.*

Thynni quomodo capiendi ex eodem.

Accipe nuces iuglandes, ad cinerem exurito, & cum maiorana terito, & cum pane puro aqua madefacto, ac caseo caprino in massas cogito, ac vtitor.

Ad cerros capiendos, eiusdem.

Accipe allium tritum cum pane, & caseo vitulino, ac caprino, & polline tritis simulq; mixtis, in massas redige, & locum inesca.

Pastinacæ marinæ, vt capiendæ.

Accipe hirundinis simum cum similagine madefactum subigito.

Aliud.

Lactucæ semen coquito, affusoq; butyro, & similagine, simul terito.

Ad Salpas.

Accipe muscũ viridem ex petra, in oleo coquito, eoq; inescato. *Idem.*

Ad glaucos capiendos.

Amias & pulchros itemq; alosas aflato, ipsosq; exossato, & adiecto musco, & hordei farina crassiore, massas facito, eisq; inescato. *Idem.*

Ad Trachuros, Malanurosq; capiendos.

Asininum stercus in coriandri succo madefacito, & cũ similagine massas inescatrices facito. *Idem.*

Ad Polypodes, eiusdem.

Vocarim, mormyros, aradas, circumligato, & inescato.

Ad Sepias capiendas.

Fecem vini sine aqua cum oleo terito, & ad locum progressus in mare mittito, vbi videbitur Sepia atramentum dimisisse, & progredientur in locũ, in quo apparuit oleũ, & sic ipsas prehende. *Idem.*

Ad Locustas capiendas.

Mormyrum ad robustum quiddam alligato, & puras numero decem terito, modicoq; musco admixto, in petram exponito, & sic prehendes. *Idem.*

Ad capiendos Melanuros, ex eodem.

Hepar caprinum accipe, eoque hamos tuos inesca. Si verò aliam quandam prædam in mari reperimus. Itémq; ad multos alios pisces, vngula caprina, aut asinina pro esca vteris.

Ad gryten fluuialem capiendum.

Accipe furfuris hordeacei minas duas, lētis integrę chœnicem vnam, misce & garo syncero sufficienti macera, & sesami chœnicem adde, indéq; paululum dispeige, & circum circa obiice. Simul enim vt disperseris, omnis tenuis g yte adueniet, imò, etiamsi stadiis quinq; absit, in vnum conuenient omnes. Cæterùm magni pisces ab odore diffugient. Sic igitur vtaris, & succedet. *Idem.*

Ad porcos capiendos.

Accipe sesami diach. iiij. capitum alliorum drach. ij. coturnicis salsæ carnis diach. ij. opopanacis diachmam vnā, excipe parietum gymnasiorum stigmentis, & colyriis inde formatis, vtitor. *Idem.*

Ad capiendas anguillas.

Accipe scolopendiæ marinæ diach. viij. squillorum fluuiatilium drach. viij. sesami diach j excipe, & vtere. *Idem.*

Anguillæ vt reuiuiscant.

Anguillæ defectæ aquæ mortuæ reuiuiscunt, si corpore inregro existente ponantur sub fimo in aceto, & addatur de sanguine vulturis, post paucos dies omnes recuperant vitam. *Cornelius Agrippa.*

Cancri quomodo capiantur.

Cancri capiuntur virgulis diuisis in summitate, quibus intestina aliqua, aut ranarum corpora inserta sint, ordine dispositis, iuxta gurgites, aut loca, quæ habitare solent, denis duodenisue: inde reticulo circumit piscator virgas singillatim eleuās, subiectoq; reticulo, cū cancer nō adeò celeriter possit se explicare, decidit in reticulū. Ita piscator magna cū voluptate cētum aut ducētos refert domū bene robustos, & viuaces, ac magnos: nam parui ad escam sublimem non tā facilè accedunt, sed & quæ auertant. *Cardanus.*

Ad cancros capiendos.

Accipe ranas, in partes diuisas, quas in plures immittē

nassas: colloca in loca, vbi cancri degere solent, & ingredientur nassas. *A quodam piscatore.*

Ad ranas congregandas.

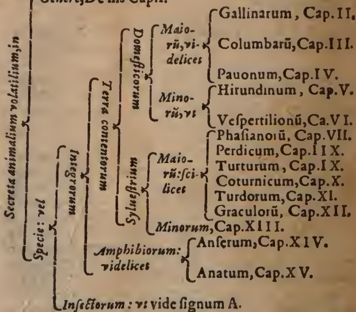
Referunt sepulto capræ felle, ranas ad illum congregari. *Agrippa.*

Ad molestum ranarum clamorem.

Cessabit ranarū garrula coaxatio, ac nocturnus vlulatus, & clamor plerisq; ingratus ac molestus, si lacuū, & fluminū ripis, vbi inhabitant, accensa adhibeatur vna lucerna, vel plures, pro loci amplitudine, & ranarum copia. quemadmodum Aphricanus in Geoponicis testatur, & nos Parisiensi cuipiā pręsidi de illarum molestia conquerenti, certo & optato experimento confirmauimus. *Mizaldus.*

DE SECRETIS ANIMALIVN AERIVM seu volatilium.

LIBER IIX.

A. *Inse-*

A. *Insectorum : vt* {
Apum, Cap. XVI.
Fucorum, Cap. XVII.
Vesparum, Cap. XIIX.
Muscarum, Cap. XIX.
Curculionum, Cap. XX.
Locustarum, Cap. XXI.
}

DE SECRETIS ANIMALIVM volatilium in genere.

CAP. I.

Ad aues congregandas.

VISCVM quercinum sylphio coniunctum, & ad arborem quampiam cum hirundinis ala suspensum, aues ad se congregat. *Albertus.*

Vt aues manibus comprehendas.

Accipe grana quæuis in fece vini, & succo cicutæ imbibita, & auibus obiice. omnis auis, quæ inde gustat, inebriatur, & perdit vires. *Idem.*

Auicularum iucunda educatio.

Docentur mirum in modum auiculæ canere, & maximè cardueles: Filum pedi annectitur, sicq; alligatur semicirculo ligneo, semicirculus speculi tabulæ intruditur, alius infra ambitu maiore, ita vt ascendere descendereq; possit: ludit cum propria imagine, sibi similem in speculo esse existimans, à lateribus superioris circuli, duę paruæ fitellæ, altera milio, vel panico, vel nucibus: altera aqua plena, eaq; ratione constructæ, vt vna dimissa, altera trahatur. miraberis auiculę industriam, cum nunquam aliàs hoc studio opus fuerit ei. *Cardanus.*

Aues vt capiantur.

Veratrum album cum cibis auibus consuetis mixtum, atq; eo cibo aues pastæ, moriuntur, & sic capiuntur, & tamen tuto edi possunt. Certius, quòd auiculæ si panicum, aut milium cum auripigmēto albo coquatur, statim intereunt: & tū tutò eduntur: bis enim infringitur vis veneni.

Ad aues à fructibus arcendas.

Allia arborum ramis suspensa, accedentes ad fructuum deprædationem auiculas longè arcent, vt in Græcorũ georgicis adnotauit Democritus.

Ad alites à semente fugandos.

Magi putant rubetam fictili nouo inclusam, medioq; defossam agro, arcere aliter à semẽte. Verùm instante messis tempore effodiendam esse volunt, & extra limites agri abiiciendam, ne fruges fiant amaræ. *Plinius.*

Aues quomodo capiantur.

Nux vomica aues reddit attonitas, si cibis earum immisceatur. Memini me aliquando cornices manu cepisse, cũ inter carnes nucem illam tritam miscuissem. Auiculæ si edant grana, quæ vel in fece vini cum cicutæ succo, vel in aqua ardente, vel etiam in fece sola potentioris vini, vel in decocto albi ellebori cum felle antiqui bouis, attonitæ redduntur. Quæ verò gregatim incedunt, gregatim etiam capiuntur: vt perdices, magis his anseres, omnium maximè anates. Cicuratas enim ex suo genere præcisis alis iuxta aquas vallo circumducto alere oportet copioso iucundissimoq; illic cibo. Id anatibus inter reliqua est sorgum incoctum aquæ: nocte cùm cicures clamant, agrestes descendunt ad cibum: nam animalia omnia consensum habent in quatuor vocibus, cibi, venereorum, pugnæ ac timoris, seq; mutuo intelligunt. Retibus igitur, quæ coopertoria vocent contractis, hærent enim palis inuoluta, clauduntur, vt quandoq; mille vno impetu anates captas referant. Et quanquam mirum videatur, certum tamẽ est, nullum esse felicius aucupium: Eliguntur verò è cicuribus, quæ colore agrestibus sint simillimæ. *Cardanus.*

Aues quomodo doceantur loqui.

Loqui docentur aues tenebris, ac lucerna, fame, ac vino, eliguntur q; iuuenculæ, & lingua latiore, & ex psittacis, qui quinos habent in pedibus digitos: aptiores enim hi ad sermonem. Porrò fames præcipuum est necessitatis discẽdi vinculum, vt Persius dixit,

> *Quis expediuit Psittaco suum χαῖρε,*
> *Picasq; docuit nostra verba conari?*
> *Magister artis ingeniiq; largitor,*
> *Venter, negatus artifex edi voces.*

Tenebræ aues magis reddũt solicitas, ac sensum & memoriam colligunt. Vnde etiam homines melius in tenebris recor-

recordantur & cogitant, atque deliberant. Lucerna verò adhibetur quia in exquisitis tenebris aues dormiunt, timentq́; , vt sensus excutiatur, non augeatur. Tenui igitur lucerna opus est. *Idem.*

Ad auium pediculos.

Si aues pediculis detinẽtur, oleo lini illito curãtur. *Idem.*

Auium voces vt intelligantur.

Si vis auium voces intelligere, associa tecum duos socios in quinto Calendas Nouembris, & vade in quoddam nemus cum canibus quasi ad venandum, & illam bestiam, quam primò inueneris, defer tecum ad domum, & præpara cum corde vulpis, & statim intelliges voces auium, vel bestiarum. & si vis, vt aliquis intelligat, osculare eum, & intelliget similiter. *Albertus.*

Rapaces aues, vt pennas mutent.

Quod si plumas mutare velis, ac pennas, carnes muris cum puluere pisciculorum dato, vel carnes gallinæ serpentum carnibus nutritæ. *Cardanus.*

DE SECRETIS ANImalium volatilium in specie.

DE SECRETIS GALLINARVM.

CAP. II.

GALLINAS sic farcito. Gallinas teneras, quæ primum parient, concludat, pollìne vel farina hordeacea conspersa rotundas faciat, eas in aquam intingat, in os indat, paulatim quotidie addat, ex gula consideres, quod satis fiet. Bis in die farciat, & meridie bibere dato, nec plus aqua sita fiet horam vnam. *Cato.*

Gallinæ vt pinguescant.

In culina facias tibi fieri capsam, pluribus interstinctam capsulis, singulis cum suis foraminibus, per quę capita foras extrudere possint gallinæ, cibumq́; capere. His itaque capsulis gallinæ iuuenes, vel pulli incarcerentur, singulæ singulis: cibusq́; singulis horis offeratur, parum pro vice, potu interdicto. Cibus autem sit triticum in aqua modicè elixum. Oportet autem capsulas inferius esse peruias, vt excrementa permeare possint, quę singulis diebus dili-

genter auferenda. Cæterùm vltra tres hebdomadas inclusas esse gallinas non oportet: præ nimia enim pinguedine, interirent. *A quodam Holando.*

Gallinæ vt pinguescant aliter.

Pinguescunt maximè gallinæ, & crassissimæ fiunt, in domo tenebricosa, & calida nutritæ, pennis præpetibus, quas Græci ocyptera vocant, euulsis, oblatoq; cibo farinæ hordeaceæ, aqua subactæ. Alij hordeacea, & loliacea farina vtuntur. Aut hordei & seminis lini cruda farina. Quidam etiam polentam admiscent. Aliqui his & vinum affundunt. Quidam panē frumentaceum bonum, madefactum præbent. Plurimi milio enutriunt. *Florent.*

Oua ne comedant gallinæ.

Oui candidum euacuetur, ad vitellum autem, hoc est croceum oui, gypsum liquidum infundatur, vt in testæ duritiem transeat. Etenim à gulositate stimulabuntur, & nihil amplius reperient, citò abstinebunt ab ouorum vastatione. *Florentinus.*

Gallinæ vt magna pariant oua.

Si cupias vt gallinæ magna tibi pariant oua, rubricam dissolutam cibo earum admisceto, & maiora oua gignēt. Itèm magna oua parient tibi gallinæ, si testam laconicam tusam furfuribus, & vino admiscueris, & subacta gallinis obieceris. *Leont.*

Gallinæ quomodo sine strepitu capiantur.

Sunt, veluti mendici Aegyptij, qui gallinas, anates, anseres, cuniculos hamo suffurātur, dum statim trahunt: neque enim concutiendo, aut voce furtum prodere possunt, dum sensim ac celeriter illa ad se trahunt. *Cardanus.*

Gallinæ vt à pulicibus defendantur.

In cubilibus cùm pepererunt gallinæ, tollere substramen oportet, & recens aliud subiicere, ne pulices, & cætera animalia nascantur, quæ gallinam conquiescere non patiuntur. *Varro.*

Gallinæ vt sint à vulpibus securæ.

Referunt decoctam vulpem, & in frusta diuisam, datamq; in cibis gallinis, illas securas reddere à vulpibus per bimestre temporis spatium: idemq; in anatibus atq; anseribus: id verò expertū in valle Anguisciæ nomine Glemores, in Scotia, cum vulpium maxima sit copia. *Cardanus.*

Gallina vt non sit grauedinosa.

Origanum madefacies, & cremorem in potu exhibebis, aut

aut vrina lauabis,aut allio nares illines,aut in aquam coniectum allium potandum præbebis. *Leontius.*

Gallinæ vt non abortiant.

Gallinas non abortire facies, si oui candidum assatum, & vuæ passæ tostæ tantundem,simul triueris, & proposueris ante alium cibum. *Pamphil.*

Gallinæ tenebris offusis,vt fiant vertiginosæ.

Laser & mel misceto, & in ipsis frumentum macerato, idq; gallinis obiicito. *Berythius.*

Gallina vt à fele non lædatur.

Felis Gallinam non continget, si sub alam ipsius ruta syluestris suspendatur. Similiter autem neque vulpes, neque aliud aliquod animal ipsas continget,& multò magis, si vulpis aut felis fel cibo ammixtum exhibueris. *Africanus & Democritus.*

At vitia oculorum in gallinis.

Oculum gallinæ curabis muliebri lacte, aut portulacæ succo,oculis forinsecus illitis. Aut salem ammoniacum,& cuminum,& mel æquis portionibus contusa similiter illinito. Ipsas verò sub vmbram deducito. *Paxamus.*

Ad gallinarum profluuium alui.

Alui profluuio medeberis polentæ manus plenæ mensuræ, & ceræ pari copia, vino ammixtis, & in massas coactis,si has ante reliquum cibum præbueris. Aut malorum, siue cotoneorum decoctum in potu exhibueris. Eadem etiam assata prosunt. *Paxamus.*

Ad gallinarum pediculos,eiusdem.

A morbo pediculari gallinas liberabis,cumino tosto, & staphisagria paribus portionib. tusis, illita inde gallina ex vino: & si lupinorum syluestrium decoctorum aqua ipsas prolueris.

Ad gallorum grauedinem.

Grauedinem inducit eis sordidus potus, quare potus exhibeatur. Medeberis autem grauedini siue muco,ac pituitæ,allio in frusta conciso & in oleum feruens coniecto, ita vt perfrigerato oleo os eluatur. Quòd si etiam ederint allium ipsum, magis sanabuntur. Staphisagria autem & per se, & eruo ammixta prodest. Item scilla purgata, & aqua macerata, & deinde cum polenta obiecta. Quòd si grauius infestet grauedo, partes sub genua ferro lancinantur, & partes circa oculos exprimuntur, & sale tenui confricantur ipsa vlcuscula. Quidam origanum & hysso-

pum, ac thymum suffumigant, caputq; gallinæ supra vaporem detinent, rostrum item al io confricant. Alii in lotio hominis allia coquunt, & rostra quam acutissimè defricant, vt oculos non contingant. *Paxamus.*

Gallus vt non calcet gallinam.

Si qu s inungat anum galli oleo, nō calcabit gallinam, nec poterit.

Vt Gallus non vociferet.

Si quis vult, vt gallus non vociferet, caput eius inungat oleo, & frontem. *Idem.*

Vt pulli sine gallinæ fotu excrescant.

Puluinaria duo reple stercore gallinarum tenuissimè trito, inde plumas gallinarum annecte consuendo vtrique molles ac densas, oua verò capite tenuiore suprà extante, colloca super alterum puluinar, deinde reliquum superpone in loco calido, permitteq; immota duobus diebus, pòst verò ad vigesimam vsq; diem illa sic verte, vt vndiq; æqualiter foueantur, inde stata die, quæ iuxta vigesimam primam est, pipillantes iam ex ouo sensim educito. Nec mirum, cùm Aristoteles narret Syracusis sub terra foueri, in Aegypto verò nullo auxilio prorsus. Nostra ætate comperrum est, supposito igne leui, atq; fimo edi pullos, sed è pluribus tamen paucos. Supponunt ignem, ne fimum refrigeretur. *Cardanus ex Democrito.*

Ouorum excubatio citra gallinam.

Oua tepido demergas fimo, fenisq; diebus recens subiicito, ne senescat, sed tempore suo foueat, & gallinæ calorem imitetur, vertendo semper, donec excludant, qui quæruntur pulli. Sic & tepente clibano. *Ioan. Bap. Porta.*

Vtrum ex ouis mares, vel fœminæ sint orituri, dignoscendi ratio.

Si quis cognoscere affectarit marem progigni, an fœminam, sic cognoscet. Aristoteles ait, & probat Auicenna, ex orbiculari breuiq; ouo mas, ex oblongis acutisq; fœmina progignitur: & suffragatur ratio: nam virtutis perfectio in masculis ouis æqualiter abit, & continet extrema: in oblongis à centro longius abit materia, in qua est vitalis calor. *Idem.*

Vt pullus fiat visu iucundissimus.

Si palumbum marem cum gallina coire procurabis, aut perdicem, vel phasianum, pullus emerget non iniucundus

dus visu. Et albam sobolem dabunt pauones, phasiani, perdices & alites huiusmodi, si auiaria, vel caueas, quibus includuntur, congrediuntur, pariunt, incubãt, & excludunt, susq; deq;, & ex omni parte albis velaminib. obtẽderis, & ornaueris. Artificium hoc acceptum fero ornitothropho cuiusdam principis viri, licet etiam à multis descriptum fuerit, sed nescio an probatum. *Mizaldus.*

Vt pullus quaternis pedibus & alis nascatur.

Quónam fiat modo pullus gallinaceus quaternis alis enascatur, quaternisq; pedibus. Quod docet Aristoteles: Oua illa seligito, quæ bina comperies retinere boleta, pellicula quadam nõ tenui intercursante, sed albumina continentur, quæ fœcundiores sæpe gallinæ assolent parere, ex magnitudine cognosces, patetq; intuentibus Soli exponendo, exuperante iam materia productũ, ex plurium seminum commixtu, semenque habeat pullorum, glocienti gallinæ iam excubanda supponas, vt suo insessu foveat ea, elapso iam debito tempore, tales excludet fœtus pedibus, alisque quaternis, curabis vt commodè educentur. Si autem membrana disterminabitur, gemini discreti pulli generantur, sine vlla superuacua parte. Sic enim & biceps nascetur serpens, & animal omne, quod ouo excluditur: si tale euenerit, non mediocris erit admirationis: sæpius enim monstra in prolificis animalibus, & multiparis, quam in minus fœcundis & imperfectioribus animalibus, in alijs verò facilitas generationis præualet: vnde in viliorib us animalibus faciliùs monstra prodeunt, quàm in nobilibus. *Porta.*

Animal visu & tactu inficiens.

Nec inficior artificio ingenioque enasci posse animal visu & tactu inficiens, ac si regulus vel catoblepa esset, cavetoque, qui producere tentas, ne in te periculum recidat, quod facile euenturum iudico, si illicò nefanda lues in lucem prodiens, vi tabidi aeris matricem infecerit. Fœcunda mergito oua, vbi arsenicum, vel serpentum virus eliquaueris, venenaque cætera mala, per dies aliquos immorari finito: validius operatur intus, si ritè apposueris, glocis subijciẽda curato, manibus ne conquasses, ne inutile perdas, quod præualiturum speras. Nec dabitur occasio major monstra producendi diuersa, quàm ouis: & huiusmodi sæpe gallinæ partus inter cætera efficiunt, atque etiam ex se fiunt: ideò Leontius ferri laminam aliquam, clauorum

capita,lauriq; ramulos, vbi nidiculantur,afferre iubet, ne prodigiosos & monstruosos edant partus. Fimo commodè vti possumus, est enim naturali calori simillimus, nec spernendum retinet putrefactionis vim, mirabilium rerum parens: totque genera ex putrefactione animalium proueniunt, quot ea, quæ putrefiunt: quòd si quis rectè considerauerit, & mente perpenderit, non minimum eliciet secretorum principia. *Ioan.Bapt.Porta.*

Caporum mores vt variè mutentur, & pinguescant.

Capos & gallos referunt, & iure edito allio ferociores reddi ad pugnam: capi etiam deplumati & vrtica tacti, pullos fouent. & curant: consutis etiam oculis mirum in modum impinguantur. *Cardanus.*

Vt pullus etiam iugulatus sanguinem non mittat.

Referunt collo pulli cinerem bufonis suspensum efficere, vt ne iugulatus sanguinem mittat. *Idem.*

Vt pullus in mensa saltet.

Si vis vt pullus saltet in disco: Accipe argentum viuum, & puluerem calaminthæ, & mitte in ampullam vitream sigillatam,& illam pone intra pullum calidum: cùm enim argentum viuum incalescit,mouet se, & faciet ipsum saltare. *Albertus Magnus.*

Oua vt seruentur.

Oua ipsa seruabis hyeme quidem in paleis, æstate in furfuribus. Alij aqua abluta oua sale tenui integunt,& sic conseruant. Quidam ad iij.aut iiij.horas in muriam tepidam mergunt, deinde extracta in furfures, aut paleas deponunt. *Leontius.*

An oua sint plena, vel vacua dignoscendi modus.

Cæterùm plenum ouum, aut non plenum,cognosces ex immissu in aquam, defectuosum enim innatabit: plenum deorsum demergetur. *Idem.*

Ouorum excubatio citra gallinam.

At si defecerit matrix,sic dabitur ouorum excubatio citra gallinam, vt docet Democritus: Gallinarũ vel columbarum stercore tuso, atque in cerniculo subtiliter succreto,obruantur oua,non irrita tamen, ne simul collidantur, substratis eorum pennis,& circumpositis cubilia extruantur: turbinatior ouorũ pars sursum vergat,& vicenis quaternisque

ternisque horis, alternis vicibus innouato circumuoluendo, vt æquabiliter concalefiant, sic effœtæ efficere sunt solitę, loco calido, & tepente feruentur: vbi bis deni dies elapsi, & completi fœtus, & pulli rostralis oua percudere inceperint, ausculta num pipiant: sæpe enim propter eorū puraminum crassitudinem erumpere nequeunt, vel rimis fatiscūnt. testa tollito, & gallinam inducito. Et si collibuerit aliter potes: Oua tepido demergas fimo, senisque diebus recens subijcito, ne senescat, sed tempore suo foueat, & gallinæ calorem imitetur, vertendo semper donec excludant, qui quæruntur pulli. Sic & tepente clibano. *Ioan. Baptista Porta.*

Oua vt mollescant, & ampullis includantur.

Oua acri aceto infunde tandiu, donec cortex eorum mollescat, deinde cum in angustum vrceum fuerint immissi, aqua frigida superinfundatur, & pristinā duritiem acquirunt. Acetum enim emollit oui corticem, vt in angustum vrceū immitti possit: aqua verò durescit. *Cardanus.*

Oua vt inscripta facias.

Gallas & alumen cum aceto terito, donec atramenti spissitudinem habeāt, & ex hoc quicquid libuerit, ouo inscribito, & postquā scriptura in Sole fuerit exiccata, ouum in muriam acrem demittito, & resiccatum coquito, & decorticato, & reperies inscriptionem. Si verò cera intexeris ouum, & stylo inscripseris, donec testa apparuerit literas exarando, deinde permiseris acero macerari per noctem, & sequenti die ceram abstuleris, reperies literarum figuram de aceto conspicuam, & transparentem rędditam. *Africanus.*

Ouum vt hominis caput magnitudine superet.

Decem vel plura boleta, & albumina inuicem separabis, bolcta leuiter cōmisceto, & in vesicam immittito, rotundamq; ligando imitaberis figuram, in ollam aquæ plenam immittas, & cum bullis intumescere cernis, vel cum duritiem traxerint, exime, & albumina addito accommodando, vt in medio insideant, & iterū coqui sinas, sic corticibus enudatū habebis, quas sic effinges: Ouorū cortices albas & elotas conteres, vt in tenuissimum puluisculū volent, forti aceto, vel destillato emacerari sinito, dum mollescant: nam si ouum in aceto diutius fuerit appositū, cortex eius dissoluitur, & tenerescit, vt facilè per strictum

os phialæ (vt antea dictum) possit immitti: vbi fuerit intro missum, clara aqua in pristinam redit duritiem, vt demirari contingat. Cortices cùm vnguenti formam præ se tulerint dissolutæ, penicillo aliquo super excoctum ouum cortticem inducas, & clara durescit aqua, tunc verum & naturale habebis ouum. *Ioan. Bapt. Porta.*

Ouum vt in aere ascendat.

In Maio mense oui corticem vacuum rore impleto, Solique in meridie apponito, & ab eo eleuabitur: & si difficilis aliquando fuerit ascensus, baculi vel tabulæ adminiculo dum ascendere incipiat facilius eleuabitur. *Idem.*

DE SECRETIS COLVMbarum. Cap. III.

Vt columbæ non fugiant sed sobolem amore complectantur.

Ianuas & fenestras, & angulos columbarij oleo balsamino illine, & manebunt. Non fugient columbæ, si cuminum & lentem in aqua mulsa macerata obieceris. Et si aquam mulsam dederis in potu, aut lenticulam per se passo coctam edendam præbueris, amorem prolis in ipsis excitabit. *Didymus.*

Columbarum philtrum, vt non fugiant.

Præparatur, vt columbæ non fugiant, eiusmodi philtrum. Testæ tusæ, ac cribratæ, & costus, & vinũ vetus odoratum simul mixta exhibentur prodituris ad pascua. Quidam farinam hordeaceam coctam ficubus aridis ammiscent, & addita mellis parte proponunt. Alij cuminum ad pascua ituris offerunt. Columbæ permanent, si vespertilionis caput supra turrem posueris. Aut vitis syluestris ramos vnà cum floribus pro temporis occasione in columbarium deposueris. *Didymus.*

Esca ad alliciendas columbas, vt alias secum ducant ad columbarium.

Recipe Argillæ antiquissimæ & in furno pistoris vsque ad rubedinem combustæ, vel luti antiqui ex furno vnc.j.
Verbenæ fœminæ drach.iiij.
Tritici in vino sublimato macerati & triti drach.iiij.
Cardopatiæ drach.vj.
Caphuræ drach.s.
Cymini drach.iij.

Vini

Vini sublimati vnc. j. s. [illegible]

Mellis quantum satis ad formandas pilulas ad magnitudinem pisorum, quæ inter columbarum edulia ponantur. Quidam addunt vrinam & sanguinem humanum. deinde recipe herbæ verbenæ quantum volueris, & impendatur in domicilio columbino. *David Vezelius Pharmacopæus Colmariensis.*

Vt multiplicentur columbæ.

[illegible]

Columbæ vt ad columbaria trahantur.

Columbæ alliciuntur hoc pastillo: Maizi, seu sorgi lib. lx. cymini lib. vj. mellis lib. x. costi lib. j. seminis viticis lib. v. Coquantur omnia in aqua ad illius consumtionem, inde additur vini odorati optimi quantum sufficit, cum lib. xv. cæmenti vetusti, & fiat tumulus in columbarij medio: columbæ aliæ cùm odorem senserint, ad locum veniunt: sentiunt autem cum ipsis commiscentur indigenis columbis: cùm semel adierint locum, relinquere nequeunt, suauitate cibi allectæ. *Cardanus.*

Columbæ vt maneant, & alias peregrinas secum adducant.

Si vnguento illeueris columbas, & alias externas inducent. Si verò cuminum obieceris ad pascua exituris, tum ipsas retinebis, tum alias multas cum ipsis venire facies, vnguenti odore ductas. Si verò viticis semen acceperis, & vino vetere per triduum maceraueris, deinde autem eruum vino illo rigaueris, & columbis obieceris, ipsasque statim euolare permiseris, externæ columbæ spiritus fragrantia percepta, omnes in columbarium venient. Citius autem ingrediuntur, si saluiam cum thure in columbario suffumigaueris. *Didymus.*

Feles vt columbas non infestent.

In fenestras & ingressus, aliosq; plures columbarij locos, rutæ ramulos deponito, & suspendito. Habet enim ruta naturalem quandam contrarietatem aduersus bestias. *Idem.*

Serpens vt non accedat columbarium.

[illegible]

[redacted] Serpentes autem eliminabuntur peucedani suffitu. *Democritus.*

Feles vt columbas non lædant.

Neque feles, neq; aliud animal insidias struere potest, aut aggredi, cùm non sint domus in propinquo, è quibus insidiari queant. *Quintiliorum.*

Reptilia vt columbarium intrare non possint.

Neq; possibile est reptilia per columnas ascender[redacted] se, cùm [redacted], tectorióq; indu[redacted] planatæ. [redacted] *Quintiliorum.*

[redacted] *noxia animalia.*

Lupi caput seu odore seu specie creditur suspensum in columbario arcere viuerras & mustelas. *Card & Agrip.*

Palumbum recentem sic farcito.

Palumbum recentem vt prensus erit, ei fabam coctam tostam primùm dato, ex ore in eius os flato item aquam. hoc dies septem facito. Postea fabam fresam puram, & far purum facito, & fabæ tertia pars, vt inferuescat, cùm far insipiat, puriter facito, & coquito bene. Id vbi coxeris, depsito bene, oleo manum vnguito. Primum pusillum, postea magis depses, oleo tangito depsitoque, dum poteris facere turundas. Ex aqua dato escam temperato. *M. Cato.*

DE SECRETIS PAVONVM. CAP. IIII.

Pauones reliquiq; pulli vt albi generentur.

Pauones reliquique pulli albi generantur, si auiaria vel caueas, quibus concluduntur, eorumque cubilia tectorio inalbentur opere, vel albis linteis & velaminibus protegãtur, & exiguis cancellis præpediantur, quò minus ijs locis fugiant: rectè pauimenta sunt euerrenda, ne nisi alba penitus conspiciant: cum coitum ineunt, excubant, ouaque fouent, sic albicantem dabunt sobolem: idem in alijs facito. *Ioan. Bapt. Porta.* Ceterùm natis pauonibus biduò cibus non est dandus. Tertia verò ex hordei farina vino subacta, & trito pinsito, zea pinsita, in aqua pura macerata, cibantur, & connutriuntur. *Didymus.*

DE

DE SECRETIS HIRVNdinum. CAP. V.

Hirundinum pulli vt albeſcant.

Oua hirundinum oleo illita, cùm quindecim diebus iam cubauerit hirundo, pullos educere albos: qui tamē proceſſu temporis mutata pluma, more aliarum hirundinum nigreſcunt. *Cardanus.*

DE SECRETIS VESPERtilionum CAP. VI.

Ad veſpertiliones.

In vijs publicis platani folia ſuſpendas, & veſpertiliones non ingredientur. Occidit ipſas hedera ſuffumigata. *Africanus.*

DE SECRETIS PHASIANOrum. CAP. VII.

Phaſiani vt fiant pingues.

Pingueſcunt incluſi, ita vt prima die accipiant cibos, ſequenti verò aqua mulſa, aut vinum potens apponatur. Cibus ſit cruda hordeacea farina aqua ſubacta, particulatim autem apponatur, & paulatim, deinde faba freſa molita, & ptiſana, & milium integrum, & ſemen lini coctum, & ſiccum cruda hordeacea farina mixtū His etiam oleum adijcere potes, maſſaſq; ex ipſis facere, eaſq; cibi loco offerre, vt inde ſaturentur. Quidam etiam fœnum græcum ad dies quinque aut ſex obijciunt bilem purgare ex volucribus his cupientes. Pingueſcunt vt plurimum diebus ſexaginta. Curantur autem & hæc gallinarum genera, medelis ac remedijs domeſticis gallinis relatis. *Varro.*

DE SECRETIS PERDICVM. CAP. VIII.

Ad perdices capiendas.

Perdices natura calidiſſimæ, & ad coitum feruentiſſimæ exiſtunt: vnde mares ipſarum zelotypia moti inter ſe decertant. Quandocunque igitur fœminis præſentibus duo mares reperiuntur, ſtatim ad pugnā deueniunt, neq;

prius certamen dissoluitur, quàm alter ipsorum superatus secedat. Qui igitur superior apparuit, hunc omnes fœminæ de cætero sequuntur, atque hic superbiens victum velut fœminam salit, & de cætero ille in fœminarum ordinem redactus sequitur victorem. Perdices facilè venaberis si farinam vino madefactam obieceris. *Berytius.*

DE SECRETIS TVRTVRVM. CAP. IX.

Ad impinguendum turtures.

Pinguescunt quidem turtures milio & panico, itemque largo potu. Gaudent autem & tritico, & pura aqua. *Didymus.*

DE SECRETIS COTVRnicum CAP. X.

Coturnices vt pingues fiant.

Coturnices milio, frumento, lolio & aqua pura saginantur. Quandoquidem verò coturnices veratro vescentes non tutè satis in cibo accipiuntur, quid earum esus & distentionem, & vertiginem inducat, ea sanè gratia milium cum ipsis concoquere conuenit. Si verò quis ab earum esu iam apprehensus sit his affectionibus, milij decoctum commodè biberit. eandem verò vim & myrti baccæ habent. Hanc etiam in lethalibus fungis acceptis magnificè prosunt. Verùm milium etiam aliam quandam virtutem habet naturalem. Si quis enim panem miliaceum præsumsit, nunquam à veneno noxam incurret. *Idem.*

DE SECRETIS TVRDORVM. CAP. XI.

Turdi quomodo impinguentur.

Turdi in calida domo nutriuntur, perdicis domunculæ eius partibus infixis, & lauri ramulis, aut etiam alijs in angulos positis. Verùm in pauimento puro cibus obijciatur, hoc est ficus aridæ aqua maceratæ & expressæ, tusæq; & farinæ triticeæ, aut hordeaceæ admixtæ. Myrti etiam baccæ & lentisci, & hederæ fructus, itemque lauri & oleæ, & quæcunque eiusmodi. Pinguiores autem ipsos reddet milium & panicum, & purissima aqua. *Idem.*

DE

DE SECRETIS GRACVLOrum. CAPVT XII.

Ad graculos fugandos.

Graculos fugabis, si vnum captum suspenderis. Reliqui enim eo viso fugient, laqueos in possessione ea esse putãtes. Graculos omnemq; aliam auem prohibebis accedere, si veratrũ nigrum madefactum vnà cum hordeo obieceris. Rectè facies, si priusquam desidant graculi in aruo, ipsos strepitu quodam propulsaueris. Sufficiens est autẽ ex crepitaculis & taurino tergore strepitus ad has aues perterrefaciendas, atq; abigendas. *Leontius.*

Accipitres quomodo capiantur.

Accipitres columbarij interficere solent, duabus virgis viscatis defixis in terram, inter se curuatis, cùm inter eas posuerint obligatum animal, quod item petere soleant accipitres, qui ita decipiunt, cũ se obleuerunt visco. *Varro.*

DE SECRETIS PARVARVM auium. CAP. XIII.

Auiculæ vt pinguescant.

Paruę auiculę milio & panico gaudent. Auicularũ precipuè philomenarum, & melanocephalarum cibus medicinalis, Paston Italicè dictus, cicerum excorticatorũ, nec subtilissimum in puluerem redactorũ, lib. ij. butyri vnc. v. mellis vnc. iij. amygdalarũ vnc. vj. croci dimidium quadrãtis: sunt qui cum ouorũ luteo conficiant. Si ægrotent, abscissa pustula alba, quæ super caudam iacet: si intumuerit, effluente sanie, cibum oblatũ capiunt, debent autem loco satis libero, & calido emitti: sic sæpè sum expertus. Calidũ enim omnibus paruis animalibus sanguineis, & præcipuè auibus vtile. *Cardanus.*

DE SECRETIS ANSERVM. CAPVT XIIII.

Anseres quomodo saginentur.

Anseres ipsi pinguescunt in domibus calidis polentæ partibus duabus, & furfurum partibus quatuor aqua calida subactis, & obiectis, vt inde, quantum velint, edant. Ter die cibum sumunt, & circa mediam noctem. Bibunt largiter. Verum postquam magni euaserunt, caricas siccas in

tenuia segmenta concisas, & aqua subactas, per dies viginti in potu exhibe, vt magnum faciant hepar, sitq; ipse anser pinguis, sic nutriunt. Incluso nimirum frumentum maceratum obijciunt, aut hordeum eodem modo. Frumentum enim cito pinguefacit. Hordeum verò carnem albam facit. Pascatur autem prædictis speciebus singulatim, aut etiam vtrisq;, ad dies vigintiquinq;, bis per diem oblatis collyrijs inde factis, ita vt septem collyria singulis primis quinq; diebus offerantur, consequenterq; paulatim numerus augeatur vsq; ad dies viginti quinq;, vt sint dies ex toto triginta. Quibus impletis maluas feruefacias, & decocto eius adhuc calido fermentum madefactũ exhibebis, atq; id facies quatriduũ. Ijsdem etiam diebus aquam mulsam offeres, ter singulis diebus ipsam permutans, & non eadem vtens, & sic in sequentibus vsq; ad sexaginta diebus, aridis ficis contusis cum prædicto fermento vteris in eorum alimentũ, cõtingetq; tibi post dies sexaginta, & ipso ansere, & hepate eius, tenero ac albo vti, quod sanè exemtum in vas amplum mittendũ est, in quo calida sit aqua, quæ etiam iterum atq; iterum est permutanda. Præstant autem fœminarum tum corpora tum iecinora. Sint verò anseres non anniculi, sed duorum annorum vsque ad quatuor. Porrò statim vt ex ouis prodeunt pulli, polenta & frumentum madefactum cibi loco obijciantur, & nasturtium viride. *Quintil.*

Anserum saginatio.

Eodem modo anserem, quo gallinam farcito, nisi prius dato bibere, & bis in die, bis escam. *Cato.* Ad saginandum eligunt pullos anserinos circiter sesquimense qui sint nati: eos includũt in saginario, ibiq; polentam & pollinem aqua madefactam dant cibum, ita vt per inde se saturent. Secundum cibum largè vt bibant faciunt potestatem. Sic curati, circiter duobus mensibus fiunt pingues. Quotiescunq; sumserunt, locus solet purgari, quòd ipsi ament locum purum, neq; ipsi vllum, vbi fuerint, relinquunt purum. *Varro.*

Anser viuus excoctus.

Anser, vel anas, vel aliud viuacius animal, sed in hoc anser omnibus antestat, sit toto corpore implumis, capite colloq; relicto, sit hinc inde inuallatus igne, & circũseptus nõ arctè, ne suffocetur fumo, néue igne torreatur citius: non largè, ne impunis euadat: intus passim pocilla & ollulas

Iulas aquæ plenas, cui sal & mel adijcias, ibiq; lances elixatis malis sint plenæ, & tessellatim disco concisis, ipse totus liquamine obductus & laridatus, vt esculentior sit, & facilius decoquatur, ignem admoue. Festinare nolito, vbi calore efferuere cœperit, circumambulando & fugiendo præsepit ignis, & iter includit, sic improbus aquam absorbendo compescitur, cor, cæteraq; membra refrigerando, medicamēti vi laxat aluum, abstergit, & exinanitur: & vbi inferbuerit, interiora decoquet, spongia continuo cerebrum, & cor humectato: vbi verò insania ferri, & cespitare conspexeris, deficit cordi humidum: remoue, cōuiuis appone, euulsis semper partibus vociferantem, vt ferè prius commessatus, quàm mortuus videatur. *Ioan. Bapt. Porta.*

DE SECRETIS ANATVM.

CAPVT XV.

Anatum saginatio.

Pinguescūt anates largiore alimento, quemadmodum pleraq; volucrum genera, frumento, aut milio, aut hordeo. Cæterum aliqui magis cicures habere anates volentes, oua ipsarum circa stagna perquirunt eaq; gallinis supponunt, exclusosq; pullos educant, & mansuetos habent. *Didymus.*

Anates vt manibus facilè capiantur.

Si quis locum obseruet, ex quo potum sumunt anates, & euersa aqua vinū nigrum immittat, vbi id hauserint cadent, & prehendi facilè possunt. Idē & vini fex facit. *Idem.*

DE SECRETIS APVM.

CAPVT XVI.

De apibus, & morborum earum medelis.

Locus in quo apes futuræ sunt, ad hybernum, aut vernum Solis exortum conuersus esse debet, quo & hyeme & æstate calfiant, & auræ inspirantes ipsas recreent. Aqua optima apum examinibus est, quæ per asperos calculos defluit, incorruptaq; ac minimè turbida existit. Nam & sanitatem, & bonum mel facit. Verum petrarum saxa itemq; ligna collocare oportet, aquam paululum supereminentia, quibus insidentes absque labore bibant. Si verò non sit fluens à terra aqua, à puteo exhauriatur, aut è fonte, & per canales inducatur. Sint autem hi propè apes;

ne ex aquæ gestatione ægrotent. Pabulo thymi maximè gaudent, & ex eo abunde pastæ, & plurimum mel conficiunt & sobolem pariunt. Saluia quoq; & thymbra, ac cytisus, iucundissima sunt apibus pabula, & recentia examina cytiso maximè adhærēt, eoq; minore labore fruuntur. At verò claustra, hoc est vasa, quibus excipiuntur, optima sunt ex tabulis oxeinis, aut ficulneis, similiter & ex pineis, aut fagineis. Latitudo sit cubitalis: longitudo duorum cubitorū. Forinsecus autem calce, & bubuli stercoris tectorio oblimantur: minus enim sic putrescent. Perforantur ea ipsa obliquè, quo venti leniter inspirantes, tum aranearum telas, tum alia marcescentia resiccent, & perfrigerent. Gaudet maximè quiete hoc animal, & ægrè fert hominum accessum. Quare oportet apum custodem muros circum extruere ex raris lapidibus, quo ipsæ per cauernas inuolantes, tum aues insidiantes, tum rorem effugere possint. Amant consueta pascua, & si habitationes innouent ac mutent, non volentes ad pabulum exeunt, & ob id in regione ipsas seruare oportet. Porrò tithymalum depastæ, & succo gustato ex alui profluuio laborāt. Quare si quis in vicinia nascatur, extirpandus & euellendus est, ipsæq; curandæ mali punici tegmine, hoc est cortica tuso, & tenui cribro excusso, ammixto melle, ac vino austero. Pedunculos autem ipsarum curabis, ramulis mali arboris & caprifici incensis ac suffumigatis. Hebetudinem verò videndi, sanabis foliorum organi suffitu. *Florentinus.*

Apium comparandarum formula.

Cùm examen exiturum est (quod fieri solet cum adnatæ prosperè sunt multæ, ac progeniem veteres emittere volunt in coloniam: vt olim crebro Sabini factitauerunt propter multitudinem liberorum) huius quòd duo solent præire signa, scitur. Vnum, quòd superioribus diebus, maximè vespertinis, multæ ante foramen, vt vuæ, aliæ ex alijs pendent conglobatæ. Alterū, quòd cùm iam euolaturæ sunt, aut etiam intereeperūt, consonant vehementer, proinde vt milites faciunt, cùm castra mouent. Quæ primò tum exierunt, in conspectu volitant, reliquas, quæ nondum congregatæ sunt, respectantes dum conueniāt. Cùm à mellario id fecisse sunt animaduersæ iaciundo in eas puluerem, & circum tinniendo ære, perterritas voluerit perducet. Non longè inde ramum, vel quid aliud oblinunt erithace, atq; apiastro, cæterisq; rebus, quibus delectantur.

delectantur. Vbi consederunt, afferunt aluum propè eisdem illiciis illitā intus, & propè apposita, fumo leui circumeundo cogūt eas intrare vt in nouam coloniam: cum introierunt, permanent adeò libenter, vt etiam si proximam posueris illam aluum vnde exierunt, tamen nouo domicilio potius sint contentæ. *M. Varro.*

Apes quomodo transferendæ.

Si emtori cuipiam, aut etiam ob aliam causam necesse sit ipsas transferre, noctu & placidè, & obligatis cum pellibus vasis, eas tollat ante diem. Hac enim fallacia neque fauos perturbabis, neq; animalia contristabis ipsa molestando. *Florent.*

Apes vt non fugiant.

Apes non fugient, si vituli recens nati stercus loculorū osculis obleueris. Fixo autem, & inhabitante adhuc examine, regem leuiter alis prehendito, eiusq; extrema infringito. Ipso enim intus manente, non discedent. Non fugient apes, si syluestris, & satiuæ oleæ folia simul trita aluearibus ad vesperam illeueris, aut aqua mulsa parietes & aluearia obleueris. Recens porrò editis, cibum in peluibus apponere oportet, vinum mulsum, in quo sint thymi, & thymbræ multum floridę, ut ne suffocentur. Alij vuis passis contusis, & modica thymbra admixta, massas faciunt, ex eisq; examina optimè enutriunt, quū propter hyemem, aut æstum domi manentes famelicæ sunt, prætergressis aūt decem diebus vernis, fimi bubuli aridi fumo ipsas ad pascua expelles, & purgabis atq; euerres ipsa vasa. Stercoris enim fœtor segnitiem eis inducit, & araneatum casses ipsas impediunt. Si verò multæ fauorum structuræ in vasis fuerint, deteriores eximere oportet, ne ob loci angustiam ægrotent. Fauos autem ex vno vase plures quàm duos auferre non oportet. Macilentæ enim & debiles erunt. *Didymus.*

Quo tempore apes vindemiare oportet.

Optimum tempus vindemiæ mellis, & fauorum est pleiadum ortus, secundū Romanos verò mēsis Maij principium. Secunda vindemia est incipiente autumno. Tertia pleiadibus occidentibus circa Octobrē mensem. Non tamen definitis, ac certis diebus, sed iuxta fauorum perfectionē. Si enim antequā perfectè concepti sunt faui, mel a eximantur, ægrè ferūt, & cessant præ siti. Idem faciunt etiā si auarior omnem fructum ademeris, & aluearia penitus

euacuaris. Oportet enim decimam partem ipsis relinquere tum vere, tum æstate, hyeme verò duabus relictis ipsis partibus, tertia tantum est auferenda. Sic enim neque præ tristitia animum despondebunt, & alimentum abundè suppetet. Cæterùm bubuli fimi fumo ipsas expellere oportet, aut maluæ sylueſtris masculæ suffitu quā deudromalachen Græci appellant. Eiusdem succo vindemiatorem illini oportet, ob ipsarum morsus. Prodest & Melitteon, quæ & melittena, & melissophyllon, illita, & flos lentisci. *Idem.*

Vt mellis vindemiator ab apibus non pungatur.

Ad farinam fœnigræci torrefacti maluæ syluestris succum affundito cum oleo, factaq; mellis spissitudine, faciē & nudas corporis partes largiter illine. Indidē etiam sorbeto, & in aluearia ter aut quater insufflato. Fimum item bubulum aridum in ollula accendito, & admotum fenestellæ aluearij fumum ad dimidiam horam irrumpere finito, & postea eleuatam ollam foris teneto, quo fumus foris redundet, atq; sic vindemiā perfice. Similiter autem & fucorum nidos ac cellas extirpabis, si ad bubulum fimū farinam fabaceam ammiscueris. *Paxamus.*

An mel sit adulteratum, dignoscendi ratio.

An adulteratum, aut integrum sit mel, ipso accenso, cognosces. Quod enim adulteratum non est purè ardebit. *Diophanes.*

DE SECRETIS FVCORVM. CAPVT XVII.

Ad tollendos fucos.

Si fucos tollere libeat, vespere incipiente opercula vasorum intrinsecus aqua irrorato, & circa diluculum vasa aperito, inueniesq; fucos guttis operculorum insidentes. Semper enim melle repleti siticulosi sunt, & aquæ appetentia insatiabili ab humore operculorum non discedūt. Quare possibile fuerit ipsos omnes disperdere, ita vt ne vnus quidem aufugiat. Sunt autem magni, aculeoq; carentes, & ignaui.

Democritus.

DE SECRETIS VESPARVM.
CAPVT XVIII.

A vespis vt non impetaris.

Maluæ syluestris succo aduersus vesparum impetum illinaris. *Paxamus.*

Ne quis à vespis pungatur.

Si quis syluestris maluæ succo perunctus erit cũ oleo, vel plantam ipsam secum habebit, à vespis nõ pungetur. Quod si recenter punctus fuerit, etiã infixo aculeo, idem opitulabitur succus, aut oleum simplex. *Mizaldus.*

DE SECRETIS MVSCARVM.
CAPVT XIX.

Ad muscas.

Muscas Berytius Grecus hoc flagello procul arcere docuit. Si veratrum (inquit) addito auripigmento cum lacte maceraueris, & illius rore ac imbre locum à muscis obsessum resperseris, omnes vel fugabis, vel perimes. Quod etiam prestabit alumen cum origano, & lacte tritum, qua miscellanea quæcunq; illita fuerint, à muscis non contingentur. Prodest etiam laurus, cum nigro veratro rusa & in lacte, aut aqua mulsa macerata: eius enim aspergine, ceu quodam toxico necantur, aut nunquam redituræ, aliò confestim euolant.

Generalis ratio fugandorum, & arcendorum insectorum.

In vniuersum insecta omnia quinq; modis arcẽtur: aut prohibendo generationem: sic in locustis oua conterere solemus. Aut ad ventum: locis conclusis, clausis fenestris, quoniam muscæ obscuro loco non volant, ab earum tædio fimus tuti. Quædam apertè insecta pellunt, & occidunt, vt duo extrema illa, ignis & præsertim flãma, & immẽsum frigus. Inde sapor acris, & amarissimus, velut acetum, fel tauri, decoctum cucumis anguini, ellebori albi, colocynthidis, lupinorum. Quædam odoris propria quadam vi, vt sulphuris, atramenti, calchantíue, florum & foliorum sambuci, vtriusq;, coriandri, cornuum & vngularum. Quædam multiplici genere incommodi illa afficiunt, vt rutha, ærugo. Antiqui verò duobus maximè, quorum nũc obliti sunt homines commodissimè ad omnia seruanda vtebantur, pice atq; amurca olei. Pix ab aere

tutatur. amurca ab animalibus. Inuenio inter odorata, styracē suffitu omnia fermè insecta animalia pellere. *Cardan.*

Ad muscas congregandas.

Si muscas in vnum locum congregare velis, scrobem facito, & rododaphnas cōtusas in ipsum mittito, isticq; vniuersas congregabis. *Anatolius.*

Ad muscas, araneas, scorpiones, aliarumq; similia, ædibus expellenda.

Pennas vpupæ, quot volueris in cubiculo accendito, ita vt fumum sentiant. Quæcunq; enim fumum percipient, effugient, & nunquam redibunt. *Alexius.*

Contra muscas.

Si vis ne approximent muscæ domo, pone condisim, & opiam cum calce, & inde albifica domum cum ea, & non ingredientur muscæ. *Albertus.*

Muscæ vt boues non infestent.

Muscæ non infestabunt boues, si lauri fructum oleo incoctum ipsis illines. Ex toto autem brutis non insedebūt, si leonino adipe illinantur. *Anatolius.*

Ad perimendas muscas.

Veratrum cum lacte, aut sapa, aut pigmēto addito, maceratum & respersum, muscas perimit. Si verò alumen, & origanum trita illeueris, non insidebunt. *Idem.*

Muscæ vt equos & mulas non molestent.

Si quis succo foliorum cucurbitæ, mularum aut equorum pilos intinxerit æstate media, non paruo rei miraculo muscarum molestia carent. *Cardanus.*

Ad culices.

Cuminum mansum probe in ore, succum gignit, quo si facies, manus, totumq; corpus (siquidē fieri potest) inunctum fuerit, minimè tibi molesti erunt. Nam huiusmodi odor eis valdè aduersus est. Cæterùm, si vino, in quod cuminum contritum iniectum sit, fenestræ, vel cubiculorum portæ, atq; etiam parietes aspersi fuerint, cubicula minimè introibunt, odorem, vt antea dictum, vitantes. Quòd si muscas quoq; è domo depellere voles, sumito saturegiæ, foliorum sambuci, cumini, sing. quantum satis est, misceantur & coquantur in aqua, qua, cum domus, vel cubicula aliquantulum madefacta fuerint, muscæ omnes euolabunt. Verùm nihil cibi eis permittendum, ne eo allectæ odorem contemnant. *Alexius.*

Ad culices.

Si canabis humidæ ramum florentem iuxta te pones dormiturus, culices te non contingent. *Democritus.*

Ad culices.

Culices perdit pilus equinus extentus iuxta ianuam, & per mediam domũ, & non permittit ipsis introire. Exigit eosdem calcantha & nigella suffitu. Si spongiam acri aceto imbutam à capite suspenderis, & sub pedes, culices te non contingent. Fugabis eosdem rutam madefaciens, & domum respergens. Item conyza cocta, & domo ex decocto respersa. Aut galbani suffitu, aut sulphuris, aut cymini. Fugantur item aceti simplicis, & origani vapore ac nidore. Stercus bubulum suffitum & muris sublitum, culices eliminat. Idem cõtinget si ex imulę sextante, & muricum vstorum drachmis duabus, amicula suffumigaberis. Spongia aceto imbuta si ex fastigio domus suspendatur, omnes culices illic congregabit. Culices molesti non erunt ei, qui canabem in lecto substratum habet. Rutam aquam macerato, aut conyzam coquito, indeq; domum irrorato, & culices exterminabis. Exiguntur item bdellij suffitu. *Democritus.*

Muscæ & apes submersæ, vt reuiuiscant.

Muscæ submersæ si ponãtur in cineribus tepidis, reuiuiscunt: & apes submersæ similiter vitam recuperant in succo nepetæ. *Corn. Agrippa.*

DE SECRETIS CVRCVLIONUM. CAPVT XX.

Ad curculiones perimendos, expertum.

Accipe salsuginis, allij, sing. quantum satis est, coquantur simul, & hac salsugine pauimenta ac parietes irrigentur. *Alexius.*

Aliud eiusdem.

Accipe sagapeni, amurcæ, castorei, sauinæ, sulphuris, cornu ceruini, hederæ, galbani, singulorum quantum sufficit, ex quibus fiat suffitum.

Frumento ne curculio noceat, neu mures tangant.

Lutum de amurca facito, palearum partim addito, finito, vt marcescant benè, & subigito, eo granarium totum oblinito crasso luto, postea conspergito amurca benè omne quod lutaueris. Vbi aruerit, eo frumentum refrigeratum condito. *Cato.*

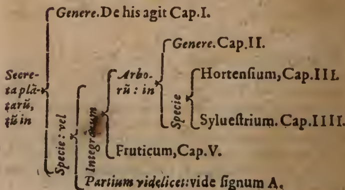
De secretis locustarum. Cap. XXI.

Aduersus locustas.

Si nebula locustarum accedat, omnes intus maneant conspicui, & delitescentes, & præteribunt regionem. Si verò antequam hoc obseruatū sit derepente institerint, nihil omnino contingent, si lupinis amaris, aut cucumeribus syluestribus in muria feruefactis conspergantur. E' vestigio enim moriuntur. Similiter præteribunt subiectam regionem, si captas vespertiliones, ex sublimibus regionis arboribus suspenderis. Si autem captas locustas exusseris, ab odore vertigine afficientur, & partim moriūtur, partim demissis alis venatorem expectant, & à Sole corrumpuntur. Fugabis locustas, si confecto ex ipsis garo scrobes effoderis, eosq; garò respersseris, ac madefeceris. Antequā enim præterient dies, si accesseris reperies ipsas in scrobibus somno aggrauatas, quomodo verò ipsas perimas, tuæ curæ relinquo. Nihil omnino continget locusta ex eis, quæ absynthio, aut porro, aut centaurea, aqua tritis respersseris. *Democritus.*

DE SECRETIS Plantarum.

Liber IX.

A. Partium.

A. Partiū: videlicet
- Radicum, Cap. VI.
- Foliorum, in
  - *Genere*, Cap. VII.
  - *Specie*, Cap. VIII.
- Florum, in
  - *Genere*, Cap. IX.
  - *Specie*, Cap. X.
- Fructuum in
  - *Genere*, Cap. XI.
  - *Specie*: tum
    - Arborum, Cap. XII.
    - Fruticum, Cap. XIII.
    - Herbarū, Cap. XIIII.
- Seminum in
  - *Genere*, Cap. XV.
  - *Specie*, Cap. XVI.
- Lignorum, Cap. XVII.

DE SECRETIS PLANTARVM in genere. CAP. I.

Plantæ vt maiores euadant.

GENERALITER autem sata semina Luna crescēte, robustiores plantas, & insipidiores generare: vt contrà Luna lumine deficiente, id est ab oppositione, tenuiores, & acriores: inde natum existimo, vt magni fructus, aut radices, seu herbæ, rarò odore & sapore præstent. *Cardanus de varietate rerum.*

Plantæ steriles quomodo fructiferæ reddantur.

Si omnino sterilis planta sit, Aristoteles consulit, vt diuisa radice lapis immittatur. Nam si desus sit cortex, temperato calore fructifera redditur.

Plantas vt à rubigine tuearis.

Cornu & stercus bubuli crematum, tuetur (vt dicunt) plantas à rubigine. *Cardanus de subtilitate.*

Plantæ vt à vermibus tueantur.

Si plantæ vermibus laborent, æneo clauo purgandæ: æs amarorem firmum in planta relinquit, similiter fel bubulum super radices sparsum: vermes enim dulci alũtur, fel autem illud amarissimum. *Idem Cardanus de Varietate.*

Plantas quæ occidant.

Referunt nucis ramum, dentibus deorsum, ab eo qui prius lentes manderit, si floreat, totam arborem interimere. Etenim non alia est ratio, quàm si his temporibus planta violetur, aut cortex medulla vehementius lædatur: clara autem ratio est, cur ignitus clauis radicis trunco principaliori infigatur. Sunt qui fabarum putamina iuxta radicem sparsa, exitium arboribus plerisq; parere existiment. Cæterùm arbores seu plantas occides si terebra sub diebus caniculæ ad medullam perforaueris, petroleumq; cum sulphure inieceris: nam æstu sauciæ facilius pereunt: quamobrem & cortice circumsecto, aliæ similiter sub eodem tempore intereunt. Certum est enim, animam vel in cortice, vel medulla cõtineri: hęc autem vtraque, & in trunco & in ramis, & in radice. Si ergo inutiles herbas execueris his temporibus, sulphureq; ac cinere insperseris, morientur. *Idem.*

Vt planta fiat Draconi similis.

Lini semen radicibus raphani immissum, & mox terræ optimæ stercoratę mandatum, plantam Draconi similem producit. Cuius gustus acetum & salem præ se fert, & ob id mirè expetitur in acetarijs. Nam ea præsente nec aceto, nec sale opus est: quemadmodum mihi retulit regiorũ hortorum præfectus quidam. *Mizaldus.*

DE SECRETIS ARBORVM in genere. Cap. II.

Arbores vt citò crescant.

Circum arbores, quas seueris, quoties mensibus, vsque donec trimæ erunt, fodere oportet, si voles vt citò crescant. *Cato.*

Arbores vt reddantur fœcundæ.

Semina rosæ cum seminibus sinapi, & pede mustelæ suspensa inter ramos infœcundæ, & parum feracis arboris, illam mirum in modum recreare, ac fœcundare traduntur. *Mizaldus.*

Vt omnes

Vt omnes arbores fructus multò maiores solito ferant.

Sumito bracteam antiquam, & æruginosam, hancq; in cornu bouis effigiem conformato, ita vt qua parte acutum desinit, paruum foramen habeat: quæ cùm intrinsecus muria lotâ fuerit, vel mali, vel pyri, vel persici, vel alterius fructus, semen immittito, sed ita, vt ea pars seminis, qua germinare incipit ad foramen tendat: deinde in fundo alia bractea optimè claudito, ne alia ex parte, quàm foramine exhalare queat. Quibus factis, forinsecus quoq; eadem muria irrigetur: deinde Septembri, vel Octobri plantetur, vt terra interim aliquo modo ferrum exedere possit: cùm enim semina inclusa humiditatem percipere incipiunt, ac deinde satis humecta fuerint: fores emittunt germina & radices, hinc inde per bracteam repentes ac flectentes tandiu, donec ipsam permeent. Quoniam radices natura duræ & acutæ, hinc inde repentes pungunt, donec (adiuuante etiam terra, quę exedendo perforat, attenuatq;) foramina aliquot, per quæ radices erumpunt, effecerint. Germen autem crescendo, & circumoberrando saporem muriæ, tum etiam colorem ferri in se recipit. Cæterùm cùm germina egredi cogantur, simul in vnum coeant, & agglutinentur necesse est, vt ex pluribus vnum germen efficiatur maximum, & per consequens fructus suos multò maiores solitis proferat, quod visu pulcherrimum erit. *Alexius.*

Vt arbores feraces fiant meliores.

Amurca cũ aqua commixta arbores feraces circumfundito, meliores fient. *Cato.*

De arborum insitione, quæ fit sub cortice & in trunco.

Tres sunt modi insitionis, & vnus quidẽ ex eis propriè Insitio appellatur: alter verò Insoliatio: tertius verò Inoculatio. Arbores igitur crassi corticis, & humiditate refertas, quarum cortex multam humiditatem ex terra haurit, qualis est ficus, & cerasus, & oleæ planta, iuxta corticem inserere conuenit. Oportet autem ante insitionem paxillum ex forti ligno præparatum habere, vt eum inter corticem & lignum paulatim demittamus, ita vt infractus permaneat cortex. Hoc enim maximè obseruare necesse est: deinde sensim ablato paxillo, surculum statim adhibere. Vocatur autẽ hic modus Insoliatio. In arboribus verò

tenuis corticis, & ficcis, nimirum quæ non in cortice, sed intra medullam humiditatem habent, qualis est citrium & vitis, & quæcunq; eiusmodi, ipsam liquosam partē mediam findunt, & surculos immittunt. Appellaturq; hic modus Insitio. In vtrisq; autem prędictis modis compendiariam insitionem facere oportet, ne surculus, qui inserendus est dilatione facta, resiccetur. Oportet autem surculos ex generosis, & vigorosis, ac fructuosis arboribus, acutis falcibus auferre à partibus Boream spectantibus, sintq; teneri, & leues, & densis oculis, tria cacumina habentes, aut duo: ad fundum verò vnimembres, habeantq; crassitudinem digiti parui, & sint duorum annorum: anniculi enim promtè quidem excurrunt, verum sunt infructuosi. Acuantur autem surculi acuta falce ex vna parte ad fundum, quemadmodum scriptorium calamum exacuare solemus, eo vitato, vt ne medullę imminutio cōtingat. Adhibere autem surculum oportet ea figura, vt lignosum quidem ad lignum, corticosum verò ad corticem vergat. Sitq; derasus & exacutus surculus paris magnitudinis ad fissuram, & cauitatem, in quam est immittendus. Sit igitur derasus ad digitos duos. Post insitionem verò, nihil de surculo auferendum est, sed sinendum, vt habet. Locus autem luto infarcto argilloso integatur. Fulua enim terra ad hanc rem inepta est, truncos enim exurit. In tantùm verò vtilis est insitio, vt etiam si quis ipsas plantas in se ipsas inserat, habitatiores, & præstantiores fiant. Cæterùm surculi desinēte Luna accipiendi sunt, decem aut pluribus diebus ante insitionem, deponendiq; in vase cooperto, ac probè munito, ne perfluentur, & transpirent. Oportet enim surculos quidem acceptos adhuc conclusos esse. Id verò, in quo insitio fit, iàm ad germinationem festinare. Quapropter oportet decem, aut pluribus antea diebus surculos accipere. Causam verò ob quam non statim, vt accepti sunt surculi, ipsos inserimus, discere conuenit. Si enim adhuc feruens, & tumidus surculus, statim in id, quod eum suscipiet immittatur, necesse est, antequam vnitio fiat, parum quid de surculo emacescere, & laxationem fieri inter immissum & suscipiens lignum, & de cætero aer in locos intermedios cauos ingrediens, concretionem fieri non permittit. Si verò ad dies aliquot surculi in vase quopiam antea deponantur, in ipso vase sustinēt, quod passuri erant post insitionem, & de cætero vbi iam

insiti

insiti sunt, neq; amplius laxatio fit vinculorum, neq; aer ingredietur, sed compendio coalescet. Surculi præterea non Borea spirante inserendi sunt, sed Austro. Atq; illud quidem manifestum est, quòd imber insitioni quidem commodus est: infoliationi autem inutilis. Nosse item expedit, quòd post Aequinoctium autumnale, vsque ad Solstitium hyemale, insitio ritè fieri potest: item post Fauonij flatum, hoc est, à septima Februarij mensis, vsq; ad Solstitium vernum. Quidam verò optimum tempus insitionis esse aiunt, statim post Caniculæ ortum, & rursus in æstate post subcaniculares æstus. At verò si ex longinqua aliqua distantia locorum afferantur surculi, portentur sanè in vase aliquo in lutum infixi, ipsumq; vas diligenter oblinatur, ne perflentur, & transpirent dum apportantur. *Florentinus.*

De insitione, quæ fit per inoculationem, seu emplastrationem.

Inoculatio ante Solstitium æstiuū commodè, & opportunè perficitur. Ego verò etiam circa Aequinoctium vernum in die serena, cùm in principio germinationis essent arbores, inoculaui, & uehementer successit. Purganda est arbor, in quam inoculatio fit à sobole, hoc est, propaginibus, & coma, relictis perfectioribus & adultioribus ramis, in quos infoliaturus eris, deinde accipienda arboris fructuosæ progenies, & anniculum germen, ex eoq; oculus inserendus iuxta exactam scalpturam præparati trunci. Ipsum autem corticem purum exactè excoriare oportet: lignosum verò integrum, & intactum sinere, ac seruare. Hoc enim valde necessarium habetur. Præstat autem oculum, qui est in immittendo germine, in oculum, qui est in trūco incidere. In ipsum enim positus omnino coalescit. Licet etiam citra oculū in alteram trunci partem in loco leui infoliationem facere. Oportet autem & cortices vtrorumq; truncorum æqualis crassitudinis esse. Facta autem concretione statim quod supra commissuram est, rescindo, ne in hoc ipsum alimentum ædat, sed in id, quod est coaptatum. At verò vbi surculi insiti tria folia adepti fuerint, vincula dissoluta auferant. Ego verò sæpenumerò nō ipsum oculum ex anniculo germine acceptum ipsum per se ipsum infoliaui, sed relicto oculo in ipso germine illæso, ex parte retro oculum sita corticē derasi, & conspicua ligni parte, quemadmodum in calamo scriptorio fieri

solet, sculpta, sic oculum cum parte ligni residua insoliaui, & generosiorem ex huiusmodi insitione arboré adeptus sum. Cæterùm si sinistræ ramorum partes inoculationem susceperint, duplum fructū producent. *Didymus.*

Ad transferendas & transplantandas arbores.

Quòd ad arborum positionem attinet, raris interuallis ponendæ sunt arbores, ac plantandę: vt cùm creuerint, spatiū habeant, quo ramos extendāt. Nam si spissè posueris, nec infrà serere quid poteris, nec ipsæ fructuosæ erūt, nisi interuulseris. Dum transferre volueris, antequā id aggrediaris, sedulò tibi notandum erit, quibus ventis expositæ erāt, vt simili situ illas componas, & implantes. Quod dum facis, in imum vsq; scrobem sarmentorum fasciculos crassitudine brachij debes demittere, ita vt supra terram paulum extent Nam ęstate paruo labore aquam radicibus per illos subministrare poteris. Sed optimū erit annū antè quàm plantare voles, scrobem fodere, vt terra Sole & pluuijs opportunè maceretur, & quod positum est, citò comprehendat. Quòd si eodem anno & scrobem facere, & arbores serere voles: minimum ante menses duos scrobem fodies, postea stramentis incensis calefacies. Quem si latioré patentioremq; feceris, lætiores vberioresq; fructus percipies. Scrobē verò clibano similē aperies: cuius imum summo patentius sit, vt laxius radices vagentur, ac minus frigoris hyeme, minusq; ęstate calidi vaporis per os angustū penetret. Generatim aūt sic arbusculas, & arbores dispones, ne imbecilla à valētiore prematur: quia nec viribus, nec magnitudine par esse potest, impariq; temporis spatio adolescit. Porrò summè cauendū est, ne post rigidas tēpestates, & violentas cœli iniurias, arbores ferro vulneres, vel amputes præsertim quæ fruct feræ sunt. Cauendū præterea, ne vna arbor alterius stillicidiū quatiente vēto excipiat, præsertim si diuersæ fuerint genere. Adhæc ne æstate radices cōtra Solē nudentur, aut ab eo feriantur, & ne hominis manu cacumina duriter tractentur: aut à pecoribus prærodantur: nam in posterū capere incrementū nequeunt, maximè si tenellæ fuerint. Arbusculæ omnes prius quàm transferanē, rubrica sunt notandæ: vt cum ponentur, easdē cœli partes aspiciant, quas in suo seminario videbāt: alioquin frigore, vel calore laborabūt ab his partibus, quas præter consuetudinē sub alio tractu

expositas

expositas habuerint. Erit ergo plaga cœli in trāslatis similis retinēda ne Aquilonię partes meridianis oppositę Solibus findātur, aut algeant meridianæ aquilonibus obuersæ. Pleriq; arborem nec minorem bima, nec maiorem trima transferri pręcipiunt, censentq; non negligendum ne radices mora inarescant: néue à Septentrionibus, aut ab ea parte cœli vsq; ad exortum brumalem, vento flante, effodiantur arbores: aut ijs ventis radices exponātur: nam ita emoriuntur, ignaris causæ agricolis. Proderit etiam quàm plurimùm terræ, in qua vixerint arbores, radicibus cohærere: ac totas cespite circunligari. Rigari debebunt, quoties cœlestis imbris negabitur profusio, & ingens æstus perseuerauerit: nam ita maioris incrementi fructus dabunt, ac vegetiores, lætioresq; euadunt. *Mizaldus ex Columella, Catone & Plinio.*

Ad instantem arborum rubiginem & pruinam.

Si instanti & præuisæ rubigini, ac pruinæ, obuiam iré voles, paleas multas, si adsunt, aut horti, vel agri euulsas herbas, frutices, & spineta, pluribus locis combures: maximè qua parte ventus spirabit: ita enim impendens malum auerti scripsit Diophanes. Berytius in Græca geoponicon schola celebris, vbi illam in aëre cōgregari animaduertebat, bouis cornu sinistrum cum bubulo stercore illicò incendebat, & fumū multum per horti vel agri ambitum excitabat, ventoq; opponebat. Apuleius fumum trium cancrorum vstorum cum bubulo vel caprino stercore, aut paleis, auxilium præsentissimum esse scripsit. Quòd si illa anticipauerit, rubigo inquam, damnum hoc modo resarcies, vt tradit Berytius. Cucumerum syluestrium, aut colocynthidis radices, vel folia contunde, & aqua macera: indeq; à rubigine prehensa ante Solis exortum irrora, ac resperge. Idem assequeris ficulneo aut quercino cinere, aqua infuso, & quo dictum est modo, asperso. Proderit, eodem Apuleio teste, ramos lauri multos per hortum, vel agrum defigere, ac plantare: nam in illos, sicuti & plurifariam obseruaui, rubiginis noxa omnis transit, & abit. Quæ frequentissima solet esse in roscido tractu, conuallibusq; ac locis perflatum nescientibus. *Mizaldus.*

Aduersus carbunculum & pruinam arborum.

Aduersus carbunculum, qui vitibus peculiaris esse so-

let, Plinius tres cãcros viuos cremari iubet, vitibus aut arboribus appensos. Græci contra pruinam in horto, vel agro fabas intus & extra ferunt. *Idem.*

Ad arbores ægrotantes.

Quòd si ægra fuerit arbor quæuis, illius radicibus affundi debet amurca aquæ remista æqualiter: item summum præsidium esse aiunt, fecem vini, aut aquam lupini decocti circunfundere, vel lupinum ipsum circa radices serere. *Didymus & Plin.*

Ad arbores emaciatas & languidas.

Si emaciata fuerit arbor, & languida, habitior fiet, si radices circunfossas, & item truncum, vetere vrina humana, eaq́; virili, vel pecorum lotio, imbueris. *Paxamus.*

Vt arbor stet illæsa.

Illæsam, & à vitijs arborarijs immunem habebis arborem quãuis, si bubulo, taurinóue felle radices illius perfuderis, aut fabarum, vel aliorum leguminum paleis circumpositis, aceribúsue frumenti resperſis, easdem radices vestiueris, & re gesta terra adiuueris. *Mizaldus.*

Aduersus caniculæ æstum, & siderationem.

Si caniculæ æstu fatigatur arbor, & ob id siderari periclitatur, trium fontium singulos sextarios post solis occasum radicibus iube influere: sed ita ne remedium Luna deprehendat. Vel herbam symphoniacam, (quæ Apuleio eadem est cum Apollinari, & hyosciamo) circa truncũ arboris, coronæ modo intorque. Vel ex ea iuxta imum caudicem cubile facito. Si fuerit siderata arbor, & veluti tabe ægrotans, vnguento delibutam quasi reuiuiscere obseruabis, ut scripsit Democritus. *Idem.*

Aues ne arborem impetant.

Arbor ab alitibus non impetitur, quæ aliorum fasciculum suspensum habet: aut falce putatoria allio perlita, expurgata est. *Democritus.*

Ad arbores infrugiferas.

Si florum largo prouentu luxuriando nullum ferat fructum, querno, vel fagineo palo radicum foramini impacto, & terra occultato, velut inita fœcundabitur. Prosunt & fabaceæ paleæ trunco radicis circumiectæ, vt scripsit Zoroaster. Columella arborem terebrare præcipit, & in foramen viridem oleastri taleam demitti: nam ita arbor velut inita fœcundo semine fertilior euadet. M. Cato amurcam æquis partibus cum aqua remiscendam censet: deinde

deinde arbori circumfundendā. Quæ si maxima erit, cōmisti amphora vna satis erit: sin minor, pro ratione fundendum erit. Si arbores etiam feraces fuerint, hac miscellanea meliores quoq; fient. Africanus portulacā & tithymalum probè contusa, & mista, arborum truncis illinebat, vt fœcundiores adolescerent: hisq; columbinum fimum nonnunquam addebat. *Mizaldus.*

Ad arbores habentes fructus defluos.

Quæ si, veluti ægrotantes arbores, fructum defluū habebant, nec retinere poterant, Sotion Græcorum hortulanus diligens & peritus, lolium quod zizaniorum nomine venit, cum radicibus euulsum in coronæ figurā efformabat, & arboris trunco circūdabat: vel marinos cancros paguros nuncupatos, eidem circunligabat: aut plumbea corona amplexabatur. Præterea radicem ablaqueabat, eamq; perforabat, & cuneum ex corno immittebat, terra circumaggesta. Quidam nudatas radices aliquot crassiores ac maiores findunt, & fissuræ silicis fragmentū immittunt, deinde ligant, & accumulata terra rursus adobruunt. Palladius rubrica, aut amurca insulsa, aquæ remista arborem illinit. Vel cancrum fluuialem cum rutæ ramo, aut lupinorum fasciculum eidem suspendit. *Idem.*

Ad arbores, quæ deciduos flores vel folia habent.

Arboribus si flores, aut folia decidant, hunc in modum auxiliaberis ex Quintilliorum Græcis Georgicis. Circunfossis radicibus, palearum fabearum, aqua temperatarum, & maceratarum mensuram magnam magnæ arbori paruam verò paruæ circumpones, & ita defluuio laborantem curabit. *Idem.*

Aduersus vermes arborum.

Si à vermibus infestabitur arbor, de Florentini consilio sic illam defendes: Lemniam terram, quam sigillatam vocant, & origanum cum aqua tere, eaq; miscellanea radices illine, aut scillam in circuitu planta. Si verò piceos paxillos circa arborem defixeris, tabescent vermes, ac decident. A quibus etiam suillum stercus vino dilutum illæsam seruabit, sicut scripsit in suis Græcis Georgicis Didymus, modò illud circa arborē frequenter inijciatur, quòd etiam præstare potest columbinum stercus, nudatis radicibus circumpositū. Adhæc taurinum fel, ijsdem frequenter ingestū: nam ita neq; citò senescet arbor, neq; vermes

facilè producet. Palladius feces veteris vini per triduum affundit. *Hæc ex Ant. Mizaldo.*

Auxilia contra arborum vit. a lib. 6. alia videbis.

Arbores ne à iumentis lædantur.

Cancros, & fortè etiam gammaros, salicibus suspensos, tum etiam alijs arboribus, iumenta ab illarum iniuria arcere, pro constanti traditum est: id verò contingit partim formæ absurditate, partim odoris fœditate: nam iumenta odorem omnem animalis mortui, plerunq; etiam viuentis, si eiusdem speciei, refugiunt. *Cardanus.*

Ad arbores necandas.

Arbores necare si volumus: Corticẽ in orbem detrahamus, cortice enim spoliata, interit omnis arbor, sed tardius & celerius, vt tilia, & robur ociùs, tardiùs autem infirmiores. Refert quoq; quibus fiat anni temporibus: Martio & Februario, statim emoriuntur: hyeme autem robustis arboribus diuturnior est interitus. At subere corticem detrahere oportet, ne deterior fiat. Sic pastinacæ marinæ radius omnium caudici præfixus occidit. Et menstruatus pannus radicibus admotus, præsertim iuglandi nuci, vt placet Democrito. *Porta.*

Ad arbores extirpandas.

In traiectam terebro arborem, puerile lotium, vel cepa, vel cuneus myrteus immittatur, presertim dum floret: vel radici ablaqueatæ dictamnus, faba, vel pannus menstruo muliebri imbutus admoueatur: nã ita arbor tabida ariditate conficietur. Sunt qui in terebratam medullam viuum argentum inijciant. Syluæ extirpandę rationẽ Democritus prodidit, lupini flore in succo cicutæ vno die macerato, & radicibus ablaqueatis resperso.

Arbores necare.

Oleum commune radicibus fundatur: & peribunt breui. Vel fac foramen vsq; ad medietatem, seu medullam, in quo infundatur argentum viuum & oleum, & obturetur cera & creta. & breui temporis spacio siccabitũ. *Fallopius.*

Arbores vt à pecoribus non lædantur.

Cãcros, hoc est paguros, fluuiales, aut marinos, nõ pauciores quàm decẽ in aquã cõiectos ad dies octo finito, & cõclusos sub dio exponito, vt ad dies decẽ insoluentur, & ex aqua instillato super ea, quę illæsa manere velis ad dies octo, & admiraberis efficaciam. Idem facit caninũ stercus vrina putridissima admixta, & circunspersa. *Democritus.*

DE

DE SECRETIS ARBORVM hortensium. CAP. III.

Aduersus vermes arboris mali.

Malus omnium maximè vermiculationem sentit, hoc est, vermium erosionem. A quibus immunis erit, si scilla circumposita fuerit. Quos si hæreditarios habuerit, felle bubulo, vel suillo stercore misto humanæ vrinæ, & radicibus affuso extinguentur. Si verò negotium exhibere perrexerint, cortex æreo clauo, vel scalpro fodicãdus erit, atq; vellicandus, donec mucrone vermes tacti radantur, & deturbentur: sed vlceratum locum bubulo stercore obducere licebit. Porrò si generosissimæ quæq; malorũ plantulæ, taurino felle radicibus admoto, ita scrobibus imponantur, vt cacumen tantùm super terram extet, à vermibus immunes prorsus erunt, cum fructibus, qui inde nascentur. *Mizaldus ex Palladio, & Anatolio.*

Vt malus sobolem proferat numerosam.

Si fructum multum eam parere cupis, & sobolem numerosam proferre, sectum plumbei rubi seu canalis os patulum, sic vt circulum ducat, caudici altitudine pedis à terra circunducito: & cùm mala cœperint adolescere, vel arbor ipsa florescere, torquem illum, & circulum eximito: idq; quotannis facito, vt fœcunditatem arbor concipiat. *Mizaldus.*

Ne pomifera arbor rumpatur pondere grauata.

Quia pomiferis arboribus, vti etiam alijs, frequenter vsu euenire solet, vt degrauatæ fœtuum pondere, laborare videant, adeò vt nonnunquã rumpãtur incuruati rami, furcis suppositis oneri impares fulciendæ erunt. *Idem.*

Ad mala caduca.

Si caduca fuerint mala, fissæ radici lapis impactus illa retinebit.

Ad piros steriles.

Si sterilis fuerit pyrus & languida, fœcundabitur eo artificio, quod superius expressimus. Pleriq; vbi adoleuerit arbuscula, altè solent ablaqueare, & iuxta radicem truncum findere, ac fissuræ cuneum tedæ pineæ, aut ex fago, vel quercu adigere, atq; ita obruere. *Idem.*

Ne lapidosos fructus pariat pyrus.

Si lapidosos fructus emittit pyrus, iubet Quintilliorum

agricultura arborem ad imas vsq; radices retegi, & quicquid lapidosum inuenitur, secerni ac excludi: altera terra cribro excreta, alterius loco suffusa, & addito stercore reposita, quod summè proderit, si rigare nõ cessaueris. *Idem.*

Vt pyrus copiosum & dulcem ferat fructum.

Si dulciora & copiosiora pyra arborẽ tibi exhibere voles, trunco proximè radicem terebrato, cuneum ex fago, vel quercu, vt scripsit Diophanes, defiges, aut vini fecem nudatis radibus instillabis.

Remedium ægrotantis pyri in flore, aut à vermibus infestatæ.

Si dum floret ægrotabit pyrus, curabis fere vini veteris affusa radicibus ablaqueatis per triduum: regestatum demum terra. Si à vermibus infestentur arbor & fructus, radicibus felle bubulo, vel taurino frequenter imbutis, & perunctis morientur omnes, ac in posterum gigni prohibebuntur. *Mizaldus.*

Remedium pro ægra aut sterili arbore cotonei, vel aliter laborante.

Si ægra fuerit arbor cotoneorum, amurca æqualiter aquę remissa, radicibus affundatur. Aut calx viua cum creta & aqua temperetur, arborisq; trunco illinatur. Si sterilis fuerit, infœcunda, vermiculosa, aut aliter laborans, recurre ad ea, quæ superius tam generali, quàm particulari secreto scripsimus.

Pruni languidæ, & minus feracis remedium.

Si languida fuerit prunus, & minus ferax amurca ęqualiter cũ aqua temperata radicibus infundi debet. Vel bubulum lotium solum, aut humanum, idq; vetus, mistum ęquis partibus cum aqua. Vel cineres è furno, maximè sarmentorum. *Palladius.*

Aduersus vermes prunum infestantes.

Prunus si à vermibus vel formicis infestatur, rubrica & pice liquida illini debet.

Cerasi putrescentis remedium.

Quòd si humore nimio concepto putrescere obseruabitur, foramen in trunco excauari debet, quo ille possit educi. Si formices patitur, succũ portulacæ licebit affundere, cum aceti parte media mistũ: aut fecibus vini truncum florentis arboris illinere. *Pallad.*

Cerasa ut fiant præcocia.

Præcoces fructus dabit, si ante florum exortũ calx viua radicibus circumponatur, aut aqua calida sæpius infundatur: sed postea paruo temporis tractu inarescit.

Cerasus vt vuas ferat.

Si quis cerasо nigram vitã inserat, verno tempore vuas proferet. *Florentinus.*

Morus vt fiat feracior, & candidos ferat fructus.

Nonnulli scripserũt arborem mori feraciorem & proceriorem fieri, si forato prorsus trunco cunei inserantur terebinthi hinc, inde lentisci. Eadem, si populo albæ inseratur, vel inoculetur, candida mora proferet. *Berytius.*

Persica malus vt lætior euadat.

Habitu multò lætior euadet, si simulatq; poma persica ederimus, illorum ossa ponamus, & conseramus, carnis parte aliqua in eis relicta. *Florent.*

Languidæ & tabescentis persicæ remedium.

Persica si lãguida videbitur, veteris vini feces aquæ mistas oportebit infundere: & frequenti aggestione cumulare, vespertinoq; humore iuuare, ac obiectis vmbraculis defendere, si ardore Solis siccata contabescat. In quã rem etiam proderit serpẽtis spolium appendere. Si vermibus infestatur, cinere amurcæ misto extinguentur: vel bouis vrina cum aceti tertia parte confusa. Si à pruinis periclitatur, stercus illi ingeratur, vel vini feces cum aqua permistæ. Vel quod magis prodest, aqua, in qua faba fuerit incocta. Contra viria omnia proficit spartum alligatũ: vel suspensa ramis spartea. *Mizaldus.*

Ne caduca & deflua sint persica.

Si caduca & deflua fuerint persica, nudatis radicibus, cunei lentisci vel terebinthi adigãtur: aut arbori terebratæ in medio, palus salicis imprimatur. *Idem.*

Vt è persico, & nucipersico malum componas.

E persico & nucipersico malum componere: per insitionem efficies, quam emplastrationem vocant agricolę, vt si è persico, & nuciperfico ramos abstuleris nouellos feraces, & qui adolescendi, magnumq; germinandi præsagium dabunt, ipsis duobus digitis circumsignatis, gẽmæ vt in medio collocentur, sic cortices acuto scalpro à ligno

leniter, ne lædantur, euellas: has per medium findito, vt simul cōpactæ ritè coalescant, & cicatricis locus non appareat, sed gemma vna videatur, alterutrum inserere ex ea arboris parte, quæ maximè nitida, ac præcipuè hilaris conspicitur, reliquis amputatis, ne alimentum surripiant, vt omne insito seruiat: corticem aperi, ne ligno ferrum inferat plagam, ac circumcidito eiusdem gemmæ quantitates, ac ita gemmā aptato, vt circumcisæ parti par sit: circa eam vincito, ne lædas: ac luto munire plagā oportet, supra aliquid imponendo, ne pluuia dilabatur, sic germinauit, & sobolem dabit mediam retinens ab vtroq; genitore naturam, quam nunquam arbores peperêre: erit enim malum persicum, & nucipersicum æmula facile repræsentans. Sic mala punica ex vno dulcia, ex alio latere acida videntur. Et mala pyris odoratis comprehendi iubet Diophanes, & ea Mirapidia nominari. Et mala cotoneis obseruantur, & pulcherrima eueniunt mala, apud Athenienses Melimela vocata, vt Diophanes quoq; scriptum reliquit: Et inuicem diuersis generibus commixta, citromala limonibus, & medicamala cum acidis, sic semiacida, & semidulcia. Persicū ex sanguineo, & albo sic mellita mala, & reliqua multifario prouentu euenisse cōstat. *Ioan. Baptista Porta.*

Amygdalopersicum.

Exoritur summa quoq; cum diligentia malū, quod foris persicū æmulabitur, intus verò dulcē mentitur amygdalam, quod rectè nominare possumus Amygdalopersicum. E persico arbore decerpas surculū, quē si dulci amygdalæ inserueris, inde enatū germen, denuò inserueris alteri, idq; ter, quater effeceris, malum dabit intus dulcem nucleum continens, pleraque poterit ingeniosus artifex componere: mihi viam ostendisse sufficiat. *Idem.*

Mespilus quomodo à vermibus sit expurganda.

Vermibus in senecta crebrò infestatur Mespili arbor: qui prægrandes, & quàm cæteris arboribus diuersis cernuntur: purgandi æreo stylo, atq; amurca, vel humana vrina veteri, aut viua calce perfundendi, sed parcius, propter arboris noxam. In quam rem plurimum etiam proderit decocti lupini aqua. *Mizaldus ex Palladio.*

Ne labantur poma mespili & molestæ sint formicæ.

Si labuntur poma mespili, frustum de eius radice præcisum,

cisum, in media trunci parte figat. Si molestę sunt formicæ, rubrica cũ aceto, & cinere tẽperata necabuntur. *Idem.*

Quomodo nuciferæ arbori, quæ ætatem tulit, succurratur.

Quòd nuciferæ arbori, quæ ætatẽ tulit, si voles accommodare, lixiuio per annum continuum ter in mense rigabis. *Idem.*

Quomodo ex amaris dulces fiant amygdalæ.

Theophrastus tradit, & post illũ Plinius, ex amaris dulces fieri amygdalas, si stipite circumfosso, & ab ima parte perforato, defluens vndiq; pituita detergeať. Quod Africanus in suis Georgicis Græcis etiam monuisse videtur, hunc in modum scribens: Ex amaris dulces fient amygdalæ, si circumfosso stipite quatuor digitis à radice cauernula imprimatur, per quam lachryma quotannis effluat, donec dulcescit fructus.

Vt fructum copiosum ferat amygdalus.

Quòd si amygdalus perseuerauerit folia ferre, fructum verò nullum dare, partem trunci iuxta terram forato, vel potius radicem, & pinguis tedæ cuneũ in foramen transfigito, humanaq; vrina affusa obruito: aut silicem sic inserere, vt libro tegente claudatur. Item copiosiorem fructum dabit, si ferreus palus arbori adigatur, impressoq; foramini querneus inseratur paxillus. *Mizaldus ex Palladio & Theophrasto.*

Aduersus pruinam amygdali.

Vbi à pruina metus erit, antequam floreat amygdalus radices nudentur, & albi lapides minutissimi, arenis remisti congerantur: atq; vbi iam tempus videbitur, vt debeat germinare, effossi submoueantur. *Idem.*

Ficus ne fructus amittat.

Arietis cornua circa radices obturentur. Vel truncus ipsius arboris, qua parte turget, scarificabitur, vt possit humor effluere. *Idem.*

Aduersus vermes ficuum.

Si vermibus laborauerit ficus, ramum terebinthi, vel lentisci taleam cum plantis fici, cacumine inuerso ponemus. Perdentur verò calce viua radicibus insperſa, vel in cauas trunci partes missa. Sunt qui æreis vncinis illos tollant. Alij amurcam, alij veterem vrinam ablaqueatis radicibus miscent: ad hæc bitumen & oleum. *Idem.*

Fici vt groſſos teneant.

Fici vt groſſos teneant, facito omnia quo modo in olea dicetur, & hoc amplius: cum ver adpetet, terram adaggerato benè, & groſſi non cadent, & fici ſcabræ non fient, & multo feraciores erunt. *Cato.*

Olea vt fructum ferat.

Olea ſi fructum non feret, ablaqueato. Poſtea ſtramenta circumponito. Poſtea amurcam cum aqua commiſceto æquas partes. Deinde ad oleam circumfundito. ad arborem maximam vrna commixti ſat eſt. Ad minores arbores pro ratione indito. Et idem hoc ſi facies ad arbores feraces, eæ quoq; meliores fient. Ad eas ſtramenta ne addideris. *M. Cato.*

DE SECRETIS ARBORVM ſylueſtrium. Cap. IIII.

Ad arbores ſylueſtres extirpandas.

Lupini florem in ſucco cicutæ vno die macerato, & ablaqueatis radicibus reſpergito. Vel ſub diebus caniculæ illas ad medullam perforato, & petroleum cum ſulphure inijcito. *Democrit. & Plin.*

DE SECRETIS FRVTICVM, Capvt V.

De vitium inſitione.

Qui vitem inſerere velit, craſſum truncum deligat qui vnum atq; alterum ſarmentum ſuſcipere queat. Quidam in terra inſerunt, ad ſemipedis altitudinem deſcendentes, & ferè in vitis fundo inſitionem faciunt. Quidam in planicie inſerunt, id quod optimum exiſtit. Quod verò in alto inſeritur, difficulter coaleſcit, à ventis agitatum. Si autem neceſſitas cogat in alto inſitionem facere, propter leuitatem exiſtentem in profundo, præparatum palum habeto, quo ad ipſum deliges, quod in alto inſitum eſt, propter ventos. Quidam etiam in humeros trunci inſitionem faciunt. Quod ſi in ceraſum vitem inſeras, valdè præcoces vuas habebis. Quo tempore enim ceraſus propriũ fructum ferre ſolet, eodem & vuas dabit, hoc eſt vere. Tempus inſitionis ver eſt, glacie iam ceſſante, quando dum inciditur vitis, humorem neq; multum, neq; aquoſum, ſed craſſum & glutinoſum remittit. Sarmenta ad inſitionem accipienda ſunt rotunda, ſolida, denſis oculis,

maximè

maximè ex brachijs. Sufficiũt autem ſarmento oculi duo, aut tres. Si verò terra obruatur, tres aut quatuor. Cæterùm ab vno ſarmento plures quàm duos ſurculos ſecare ad inſitionem non conuenit. Quòd enim poſt primos ſeptem oculos ſupereſt, ſterile & inutile exiſtit. At verò firmius coaleſcent noua ſarmenta periſyni ſarmenti partem habentia. Neq; verò ſtatim, vt ablata ſunt, a vite ſarmenta inſeremus, ſed poſt ſectionem obtecta plaga, in dolio deponemus, ne tranſpirent, priuſquam tamen germen ſcindere incipiant, & dum adhuc clauſa ſint inſeremus. Quæ igitur ad terram ad ipſum vitis fundum inſerimus, firmius vtique inſerentur, eleuata ſimul terra ad ipſorum enutriationem, verum fructum tardiorem reddent, velut alia in terra plantata ſermenta. Quæ verò in altiore parte inſita ſunt difficulter coaleſcent à ventis conquaſſata: citius tamen fructum producent. Oportet autem ea, quę in alto inſeruntur eſſe leuia & plana, craſſitudine pollicari: aſpretudinem verò à ſerra, acuta falce læuigare expedit. Porrò ſarmentum, quod inſerendum eſt, ad duorum & dimidij digiti longitudinem ex vna parte detrahere oportet, quemadmodum videmus ſculptos, & formatos calamos, cum quibus ſcribimus, ita vt ex vna parte medulla appareat illæſa, ex altera verò ipſe cortex. Deponendum eſt autem ſarmentum totum quatenus deraſum eſt, vt ne, quod inter truncum & ſarmentum medium eſt, hiet, explendumq; calce, aut argilla. Prohibebitur enim ita vt humor, & is, qui in ipſo eſt humor, cuſtodietur. Cæterùm pars trunci, quæ ad plagam ſpectat, vinculo liganda eſt, ſimplici quidem, ſed infracto, deinde luto glutinoſo illinenda. Quidam etiam bubulum ſtercus ad lutum admiſcent. Quæ igitur hoc modo inſita ſunt, eorum vinculum aqua per ſpongiam irrigamus, ſub crepuſculum veſpertinum in æſtatis maximè vigore. Vbi autem iam germinãs quatuor digitorũ fuerit, ridicam iuxta defigere oportet, & alligare, vt à vẽtis ſit ſecuritas. Quum verò germẽ auctum fuerit, vinculum falce diſſecare conuenit, vt à coarctatione liberetur, & humor ex trunco in ſarmentum diſtribuatur. At verò Luna deſinente ſarmenta decidere oportet ad inſitionem. Ita enim robuſtiora erunt. Quidam nõ ſolum vere, ſed & poſt vindemiam inſitionem faciunt. Tunc enim vitis denſiorem impetum ac concitationem habet. *Florentinus.*

De insitione per terebrationem.

Optima mihi esse videtur insitio per terebrationẽ. Neque enim vitis, in qua insitio fit, interim ociosa manet, sed similiter fert fructum, & fermentum coaltum simul augescit, vite nihil offensa ex terebratione, neq; compressa ex coarctatione. Fit insitio per terebrationem hoc modo. Truncum vitis terebra gallica appellata præforato, & pręstantioris in proximo sitæ vitis ramum attractum in foramen immittito, non ab antiqua matre decisum. Sic enim sarmentum viuet, tum à veteri parente nutritum, tum vite, quæ ipsum suscepit coaltum & concretum. Intra duorum verò annorum spatium vnietur. Tunc igitur post cicatricem inductam, sarmentũ decidere oportet, quod adhuc ex veteri matre detinetur, & truncum vitis, in quam insitio facta est, quantum supra terebrationem extat, serra desecare. Ex de cætero sarmentum insitum principalis vitis pars existat. *Didymus.*

Vt idem racemus diuersos habeat acinos, hoc est singulares vuas, alios albos, alios nigros, aut fuluos.

Accipienda sunt duo differentia diuersi generis sarmẽta, eaq; findenda per medium, cum animaduersione, ne in oculos fissura perueniat, neque quicquam de medulla excidat, atq; ita alterius alterum adiungere oportet, & adglutinare, vt oculi coincidant, & quantum possibile est se mutuo contingant, & duo oculi quasi vnus fiat. Inde verò validè constringere sarmenta cum papyro oportet, & scilla integere, aut glutinosissima terra, atq; ita plantare, & interiectis diebus tribus, aut quinq; irrigare, vsque quo germen producant. *Didymus.*

Vitis vt serotinas vuas proferat.

Racemos qui primũ enati fuerint auferre oportet, rursus enim alij pro ipsis nascentur. Insuper & plantæ multã curam habeto, iterumq; racemos producet, hi verò maturi facti serotini erunt. Eos itaq; racemos in vasa fictilia inferne perforata imponito, & supernam partem diligenter contegito, ipsaq; vasa ad vitem alligato, quo à ventis immota permaneant. *Tarentinus.*

Vua vt absq; vinaceis generetur.

Vuam absq; vinaceis quidam sic faciũt. Sarmenti quod plantaturi sunt tantam partem, quantam terra adobruere oportet leuiter ex æquo findunt, & auriscalpio medullam

iam omnem eximunt, deinde papyro humida obligatum sarmentum deponunt. Prǽstabilius tamen fuerit, si totam sarmenti partem, quæ in terram deponitur, scillæ insertã deposueris. Scilla enim tum ad nascendũ, tum ad vniendũ conducit. Alij ipsas vites iam fructiferas incidũt, & sarmenti fructiferi medullã auriscalpio eradunt, quantũ fieri possibile est, eam ex alto eximentes, sarmento nõ fisso, velut est indicatũ, sed integro dimisso, & laseris Cyrenaici succum aqua dissolutũ, aut sapæ spissitudinẽ coctum infundunt, & erecta sarmenta ad ridicas alligant, ne videlicet succus effluere possit. Singulis aũt deinde octonis diebus succũ eundem sarmento infundunt, donec germen emittat. Idẽ facies & in punica malo, ac cerasso, siquidẽ & harũ poma absq; granis ac nucleis nasci velis. *Democritus.*

De vite Theriaca, & purgatoria.

Quòd ad multa conferat vitis Theriaca manifestũ est, & maximè ad serpentiũ plagas. Modum autem quo paratur nunc dicemus. Ramuli vitis, quẽ plantare volumus, inferiorem partem findimus ad trium aut quatuor digitorum mensuram, & exemta medulla, Theriacam antidotum in ipsum sarmentum indidimus, deinde papyro obuolutam fissam partem plantamus. Qui diligentiores circa hanc parandam haberi volunt, etiam in radices antidotum diffundunt. Similiter autem & purgatoriam vitem eodem modo faciemus. Veratrũ videlicet in fissum sarmentũ subdentes. Verùm nosse oportet, quòd sarmentum à Theriaca vite ad plantandum acceptum, non eandem vim habet. Elanguescit enim transplantatum, aut translatum & insitum, nimirũ antidoto per tempus transpirante. Quapropter conuenit antidotum oportunè radicibus illinire. *Florentinus in suis Georgicis.*

Vt vitis pedunculos aut erucas non faciat, neq; à glacie affligatur.

Vrsino adipe corticem illinito, & vitis pedunculos non producet: aut adipe vrsino falces vngito nemine sciente, quibus videlicet vitem putaturus es, & neque pedunculi, neq; glacies vitem iniuria afficient. At falces oleo, in quo allium contritum sit illinito. Si verò erucas, quæ in rosis reperiantur, in oleo coxeris, & inde falces illeueris neque ab alio animalculo, neque à pruina vitis iniuriam perpetietur. Aut adipe hircino, aut sanguine ranarum falces vngito. Aut coticula cinere cum oleo prælita falces acuito.

Vitis sarmenta vsta, & vitis lachryma permixta, cum vino in mediam vineam deponito, & vermes non enascentur. *Aphricanus.*

Vites, vt neq; à pruina, neq; à rubigine lædantur.

Stercus aridum per diuersa spatia in vinea deponito, secundum vineti ventum: & vbi incumbentem pruinam videris, stercus succendito. Fumus inde elatus pruinam dispergit. Quæ verò facilè à pruina aduruntur vites tardius putare oportet, quum ad germen fundendum concitantur. Sic enim tardius efflorescent. Quemadmodum igitur & Hippuris, vitis credita est pruinam minus curare, quod vt opinor, tardè germinat, calido iam Sole existente. Quidam fabam in vineta seminant, & vites à pruina illæsas futuras credunt. *Diophanes.*

Aduersus pruinam vitium, eiusdem.

Si contigerit vites à pruina lædi, & manifestum est fructum perijsse, incidendæ sunt & valdè breuiter præsecandæ, vt vis earum permaneat. Nam & sequenti anno priorem fructũ reddet. Quidam experientia in Bithynia edocti affirmant, quòd vbi suspecta fuerit pruina, conueniet myricæ quidem maximè, aut si haberi non possit, cuiuscunq; tandem ligni cinerẽ in vinea diuentilare. Sic enim insidens oculis vitis cinis illabentem pruinam depellit.

Aduersus rubiginem vitium.

Simul vt videris rubiginem in aëre congregari statim bouis cornu sinistrum vnà cum bubulo stercore vrito, & fumum multum per ambitum arui, secundũ ventum facito, quo ventus omnem fumum ad rubiginem ferat. Disperget enim omne aeris vitium fumus. Apuleius tradit trium cancrorũ vstorum cum bubulo stercore, aut paleis, aut stercore caprino, fumum sufficienter iuuare. *Berytius.*

Ad vites steriles.

Truncum scalpro, aut ferra, aut quod melius est cuneo quercino findito, & lapidẽ in fissurã indito, vt partes trunci inuicẽ disparentur, & in ipsum vrinã humanã veterem infundito, ad mensurã heminarũ quatuor, ita vt eam sensim omni trunco circũfundas, vt etiã radices inde perfusæ in integrũ restituãtur. Deinde inijce stercus terra mixtum. Oportet tamẽ eos, qui lapidẽ in truncũ imponunt, defodere, & vertere ea, quæ sunt circa radicẽ. Hanc verò curam in autumno facere oportunum est. *Democritus.*

Ad

Ad vites sideratas.

Sideratas vites cognosces quidē ex eo, quod folia valdè subrubra habent. Curabis autem, si terebro truncum valde perforaueris, & per foramen quernū paxillum indideris, aut si parum de radice abruperis, similiterq; palum intruseris. & terrā circumaggesseris. Atq; sic sanè vitem curabis. Alij autem huiusmodi vites marina aqua rigant: alij & has, & quæ à quocunq; instrumento percussæ sunt, oleo cum bitumine cocto oblinunt. Alij velut in Bithynia experimento deprehenderūt, quomodo sideratis sit subueniendū, clauo nimirū truncos penetrantes. Alij verò vrinam humanam trunco, & radicibus affundunt. *Cassianus.*

Ad vites ægrotantes.

Aegrotantem vitem cinere sarmentitio, aut quercino cum aceto mixto ad truncum consperso, curabis. Valde prodest & vrina hominis radicibus affusa. Quidam verò ægrotas vites excin.dūt iuxta terrā. deinde leuiter obruunt terra adiacēte, modico stercore ipsi admixto, & quum turiones egerminauerint, debiles quidem extirpant, generosos verò sumūt & rursus sequenti anno commodiorem ex relictis eligentes, reliquas tollunt. *Demageron.*

Ad vites lachrymantes.

Vites multam lachrymam emittētes, quantam vix credi par est, & in totum corpus vitis non distributū abijciūt. Falce igitur truncum incidemus, & exulcerabimus sinu videlicet in ipso facto. Si verò nihil profuerit hoc factum, etiam radicum crassitudinē exsculpemus, aut aliquo modo vlcerabimus, & amurca ad medietatem cocta, ac perfrigerata plagas illinemus, Subiectum verò cæsuræ oculum foris inungemus, quod multo melius esse experimēto constat. *Sotion.*

Ad vites defluas, quas Rhyadas Græci appellant.

Vites Rhyadas, quæ latinis defluę siue fluxę vocari possunt, ex folijs cognosces subalbidis & subarefactis, sed & sarmentū latum, & instar lori tractile, ac molle habēt. Medeberis igitur cinere aceto acerrimo subacto illinens stirpes, & irrorans, quæ in ambitu sunt trunci. Ipsæ etiā vites cinere liquido facto respergendæ sunt. Quidam verò marinā aquam radicibus affundunt. Alij racemorū summas partes auferre, & impedire studio habent. Vocatæ autem sunt Rhyades fructum non continentes, à defluxu. *Idem.*

Ad vites fructum putrefacientes.

Sunt quædam vites, quæ fructum recens productũ putrefaciunt, priusquã racemi cõnutriantur, & maturescant. Talibus igitur mederberis portulacę folio. Alij autem polentam portulacæ folio. Alij autem polentam portulacæ admixtam trunco circumlinunt. Alij portulaca dimidiam racemi partem illinunt. Quidam cineris veteris heminas quatuor radicibus iniјciunt, aut etiam arenam. *Varro.*

Ad præsciendum vtrum vini vbertas & bonitas, aut contrà prauitas futura sit.

Acinum, hoc est vuam particularem de racemo leniter per digitos detrahito. Siquidem igitur quiddam exilierit, vbertatem ostendit. Quidam si multum fermentum prouenit, etiam liquidum fructum abundaturũ pollicentur. Cæterum vinum bonum & potens futurum coniectamus, si per vernum tempus imbres plures fiant. Idem futurum indicant imbres oborti quum erui magnitudinem vua habet, & adhuc acerba existit. At verò quæ ad ipsum vindemiæ tempus oboritur pluuia, non solum aquosum, sed & deprauatum vinum ac vappam faciet. *Democritus.*

DE SECRETIS RADICVM.

Capvt VI.

Rapæ vt maximæ fiant.

Rapæ maximę euadunt, si profunditate digiti germen eruatur, inde sulcis rariores obruantur, atq; terra iniecta calcabis. *Cardanus.*

Raphanus vt dulcescat.

Si Raphanos dulces habere cupis, semina mulso, vel passarum vuarum succo, aut saccharata aqua biduo præmacerare debes, & siccata terræ committere. *Florentinus.*

Raphani vt maiores fiant.

Si raphanos maiores fieri peroptas, sublatis folijs omnibus solo caule tenui dimisso, terræ sępè operies. *Pallad.*

Ad agrestes pulices raphanos infestantes.

Quia ab agrestibus pulicibus infestantur plurimum raphani, ne illis noceant, remedium est, eruum interserere. *Theophrastus.*

Allium vt dulcescat.

Allia dulciora fient, si in plantando oliuarũ nuclei illis commisceantur, & conserantur: aut fractæ leniter spicæ, terræ

terræ traduntur : vel inpangendo, olearum fraces adhibeantur. *Sotion.*

Allium vt odoris virus deponat.

Si allia terræ committantur, & ex eadem eruantur, Luna sub horizonte latente, virus odoris exuerit, & mandentium halitum nullo modo vitiabunt. *Sotion. & Palladius.*

Tædium halitus è manducatis allijs conciliatum quomodo aboleatur.

Tædium halitus à manducatis allijs conciliatum, aboletur, si cruda faba illis superaddatur. Alij betæ radicem in prunis testam supermanducant. *Didymus.*

Porrum vt ad prodigium vsq; excrescat.

Si porri caput acuta arundine, vel ligneo stylo pupugeris, & raporum, vel cucumerum semen in foramine occultaueris, adeò intumescet porri caput, ve prodigium videatur. *Mizaldus.*

Ad tetrum porrorum odorem.

Qui cuminum prægustauerit, fœdum & tetrum porrorum odorem nunquã exhalabit, etiamsi larga manu porrum ipsum manducauerit: nam eius esu grauis halitus extinguitur. *Sotion.*

Mandragoram fingere.

Factitiam illam, quæ sæpè mulierculis ab impostoribus, & circulatoribus venditur: Bryoniæ radicem habeto ingentem, acutaq; scalpri acie fœminam vel virum effingito, adiectis genitalibus, cùm absolutam noueris, inguina, vel pilorum loca stylo perforato, ibi milium, vel aliud condito, quo radiculas proijciens, pilos imitetur, breuiq; effossa scrobe, tam diu ibi sinito, quandiu & cortice quadam fuerit induta, & radiculas proiecerit illas. *Ioan. Baptista. Porta.*

DE SECRETIS HERBARVM in genere. CAP. VII.

Herbæ vt à pulicibus non corrodantur.

Olera à pulicibus non corrodentur, si seminibus ipsorum parum erui in seminando ammiscueris. Hæc verò vel maximè raphanis & rapis conueniens existit. Alij magis naturali auxilio vtuntur, erucam simul serentes, aut plantantes, & præsertim cum brassicis. Hæ enim magis à pulicibus infestantur. *Anatolius.*

Aduersus herbarum erucas.

Cinerem vitigineum per triduum in aquam mittito, & olera inde aspergito. Aut bitumine & sulphure viuo olera suffumigato. Similiter non erunt erucę si semen in lixiuiū cineris ficulnei missum macerаueris, & ita seminaueris. Cæterum erucæ, quæ iam sunt, perdentur vrina, & amurca ex æquo mixtis, & igne feruefactis, deinde refrigeratis, & sic oleribus adspersis. Si verò etiam alterius horti erucas acceperis, & in aqua cum anetho coxeris, & refrigeratam aquam oleribus irrorаueris, præsentes erucas perdes. *Anatolius.*

Ad herbas iuuandas.

Omnia olera in vniuersum iuuantur, si eruca iuxta ipsa conseratur. *Fronton.*

Ad olera disperdenda.

Anserum stercus muria dissolutum oleribus adspergito. Est enim anserum stercus oleribus nociuum. *Idem.*

DE SECRETIS HERBARVM in genere. CAP. VIII.

Lactuca vt lata fiat.

In latitudinem sese diffundet si vel rarior pangatur, vel cùm caulem faciet, eo leniter inciso, gleba, aut testa prematur quò minus in scapū erumpat. Nam eo pondusculo velut coercita, cùm non possit in altum surgere, in latum perreptare, effundíque cogitur. *Mizaldus & Floren. & Columel.*

Lactuca vt fiat candida, & speciosa.

Si lactucas bona specie velis habere, duobus diebus antea quàm eas ablaturus es, comas ipsarum, hoc est, supernam partem ligato. Sic enim albæ & speciosæ erunt. Inalbat ipsas etiam arena supernè infusa. *Florentinus.*

Lactuca vt sessilis seu pomata fiat.

Sessilem facies, quæ in caulem pomat, sed conuolutis folijs in globum extuberet, vel in orbem circumagatur (pomatam nostrates nuncupant) si translatæ radix, vbi in palmæ altitudinem adoleuerit, ablaqueata, bubulo fimo recenti oblinatur, & congesto aggere irrigetur, dumq́; ad incrementum venerit erumpens germen, ferri acie præscindatur: & ei fictilis testa, non picata, imponatur, ne longitudinis, sed latitudinis augmentum capescat. *Idem.*

Lactuca

Lactuca vt fiat suauis.

Suauiores habebis lactucas, si coercitis caulibus, resti-bili pullulatu prodire compuleris. *Idem.*

Lactuca vt fiat odorata.

Odoratæ nascentur lactucæ, si illarum semen in citrij semen imponatur, & ita terræ committatur. Quam rem etiam præstabit lactucarium semẽ diebus aliquot in aqua odorata maceratum. *Florentinus & Mizaldus.*

Lactuca vt sapore & forma multiplici fiat.

Caprinum aut ouillum stercus accipito & quantumuis paruum sit perforato, & industriè euacuato. semenq; lactucæ, nasturtij, ocymi, erucæ, raphani, aut quæcunq; velis in euacuatam partem densè indito, & in profunditatem non minorem duorum palmorum paruorum deponito, stercore tenero, ac raro præsubstrato, deinde tenui terra aggesta, & sensim aqua rigato, atq; etiam vbi enatum fuerit semen irrorato, assiduè stercus inspergendo, & postquam in caulem excreuerit, multò plus diligentiæ adhibeto, nasceturq; lactuca, cũ intectis simul seminibus concreta. Alij duas aut tres caprini aut ouilli stercoris pilulas confringunt, & semina ipsis admiscent, eaq; simul in linteolum mittunt, & rigata defodiunt, aliaq; item cura adhibita lactucam multiplicem, & variarum specierum habent. *Didymus.*

Lactucam seminibus multis consitam nasci.

Si lactucæ folia, quæ iuxta radices sunt, euellimus, singulisq; gradibus semen condimus, ocymi scilicet, erucæ, nasturtij, & similium, admixtaq; fimo obruimus: enascetur enim ab omnibus coronatus lactucæ thyrsus. *Ioan. Bapt. Porta, ex Palladio.*

Beta vt albior & maior fiat.

Si maiores & albiores facere betas velis, radices ipsarum fimo bubulo recenti intege, & quemadmodum in porro, germen finde, & lapidẽ latum, aut testam impone. *Sotion.*

Brassica vt fiat sapore & magnitudine insignis.

Brassicam & sapore & magnitudine præcipuam reddes, si omnium primùm in pastinato seras: deinde si terram fugientes cauliculos seces & à terra proceritate luxuriosa attollentes se, exaggerando aliam accumules: ita ne plus quàm cacumen emineat. Sæpius sarrita, & stercorata melius conualescit, pleniorisq; incrementi cauliculum facit, & cymam. *Mizaldus.*

Apium vt folij latissimi fiat, & crispum.

Magnum euadet apium, si seminis eius, quantum tribus digitis apprehendi potest, in panniculum vetustum illigaueris, deinde stercore intectum statim rigaueris. Similiter maximum erit apium, si circunfossis radicibus paleas adieceris, & rigaueris. Crispum autem erit apium, si semen eius priusquam plantetur, in pila leniter tundatur, atque cylindrus ipsi inducatur. *Florentinus.*

Apium hortense ocyssimè producere.

Sint semina hornotina, ac æstate ingruente, aceto immerge, sine immorari aliquantisper tepente loco, subinde semina, in solutam terram conuolue, cui combustorum fabalium cinerem admisce: vbi verò leui imbre ardentis aquæ irroraueris, & crebris irrigationibus, panno operi, ne calor euanescat: sic pauculo temporis curriculo, paucis elapsis horis terram discutiet: amoue pannum, irriga, & caulis elongabitur, maximamq; spectantibus admirationem ingeret. *Ioan. Bapt. Porta.*

Asparagi vt in magna copia proueniant.

Si velis asparagum multum prouenire, arietum syluestrium cornua tenuissimè contusa sulcis committito, & rigato. Quidam magis præter opinionem tradunt, quòd si integra arietum cornua non in tenues partes tusa & secta, perforentur, & pangantur, asparagum producent. *Didymus.*

Asparagi vt toto anno edules inueniantur.

Si velis asparagum per totum annum habere, cùm fructum adimis, statim sarrito in superficie radices. Sic enim tractata planta rursus, asparagum rursus emittet. *Idem.*

Conuoluulus in vinea ne fiet.

Conuoluulus in vinea ne fiet, amurcam cõdito puram benè facito, in vas ahenum indito congios duos, postea igni leui coquito, rudicula agitato crebrò, vsq; adeò dum fiat tam crassum, quàm mel. Postea sumito bituminis tertiarium, & sulphuris quartarium. Conterito in mortario seorsum vtrunq; Postea infriato quã minutissimè in amurcam calidam, & simul rudicula misceto, & denuò coquito sub dio. Nam si in tecto coquas, cùm bitumen & sulphur additum est, excandescet. Vbi erit tam crassum, quàm viscum, sinito refrigescat. Hoc vitem circum caput, & sub brachia vngito, conuoluulus non nascetur.. *M. Cato.*

Gramen

Gramen ne germinet.

Referunt bidente cupreo extincto in sanguine hirci, gramen erutum, non amplius repullulare. *Cardanus.*

DE SECRETIS FLORVM in genere. CAP. IX.

Flores & fructus temporius adducere.

Elige florem, quem mauis: nam quod vni, omnibus cõvenire: si rosa, tempore anticipato circiter Octobrem, calcem inter fictilia vasa serito in terram, cribro succretam, & stercore admixto, liquidiorem factam, bis in die calida fovebis aqua: & si aer vento exagitatus, vel immoderata pluvia erit, in contectam inferes domum, & noctu sub dio relinque. Vbi verò gelicidia, & hiberni imbres cessauêre, & aeris euocatur mollities, Soli expone, si dies permittit apricitas. Hoc dum tempus expostularit, & primum ver effulserit, & calice germinare incipiente, calidiori aqua infundatur; iugi enim & lenta scaturigine gaudet. Sic prima erumpet, quæ erat inter vernos flores nouissima. Considerandum præterea intempestiuam fieri germinationẽ placida hyeme, austróue sequente, non horrida & niuali, vti è Theophrasto elicitur, cùm vis generandi, humorq; fœcundus aggregatur, aliàs per se, aliàs ex parte residua humoris, quò fructus prodierant. *Porta.*

Flores vt vernos antæstiuos ad brumam deferas.

Si florum plantulas cum radicibus, in vinaceis, quibus cortices sunt exemti, sepelijueris, aut in fimo equino idem tidem reparato, flores pulcherrimos tibi edent sub brumam. *Mizaldus.*

DE SECRETIS FLORVM in specie. CAP. X.

Vt rosæ vegetæ seruentur.

Legantur rosæ, reliquiq; flores, non iam satiui, cum iam patefacti perennant, sed flore iam dehiscẽte, casuram in liquidam picem immerge, & arundine fissa condantur, ritè picentur, & sub dio obruantur accliui loco, ne labens aqua pluuia noxam afferat. Vel arundinem iam viridem findito, rosam vel florẽ intus condito, & fissuram vt coeat, curabis, sic ouans habebis quod optas. Vel sic aliter: Vas fiat quernum, floribus reple, & rosis, quæ nondum oscitẽt,

bene operculato, & picato, ne intrò fortasse aqua permeet, putei vel cisternæ aquis immergas, vel currentibus, quò minus putrefiant, ibiq; multum durabunt virides, occlusi: cùm omnes dehiscant, velis, pediculum in malum figito, aut aceto immergito, Soli ostendendo. *Ioan. Baptista Porta.*

Rosæ vt vegetæ ad annum vsq; seruari possint.

Rosas vegetas seruabis hoc modo. Rec. vini & salis q.s. in ollam fundito, pòst rosis, quas reseruare vis, eam impleto. (Oportet autem vt colligas rosas adhuc conclusas) ollam operculo obturato & in cellā reponito. Quibus cum vti voles, eas vase detecto eximito, & ad Solem vel fornacem exponito, vt dehiscant. Habebis autem rosas tam pulchras & odoratas quasi recenter essent decerptæ. *Caspar Schuuenckfeldt.*

Rosa vt odoratior fiat.

Rosæ odoratiores fiunt, si allium iuxta eas plantaueris: nam quæ ex frigiditate languescunt, calore exacui solent. *Didymus.*

Rosa vt præcox fiat.

Si præcoces rosas habere velis, duobus palmis in gyrum effodies, & calida aqua manè ac vesperi irrigabis. *Idem.*

Rosa vt omnibus mensibus comparetur.

Si mēsibus omnibus rosam tibi comparaturus es, mensibus omnibus plantare, stercorare, & rigare debes. Verùm id in borealibus regionibus haberi non potest. *Idem.*

Rosa præcox.

Præcoces rosæ aliter fiunt, tum in cophinis, tum in fictilibus plantatæ, si eadem cura tractaueris, qua præcoces cucurbitas ac cucumeres suo loco dicemus. *Idem.*

Rosæ vt recentes & virides seruentur.

Conseruabis rosas recētes, & in vigore, si ipsas in amurcam immiseris, ita vt liquor eis supernatet. Alij herbidam adhuc hordei segetem vnà cum radicibus auulsam, in dolium non picatum mittunt, & rosas conclusas adhuc imponunt, teguntq;, ac conseruant. Alij viride hordeum in pauimentum consternunt, & rosas superinijciunt. *Idem.*

Rosa vt Ianuario mense fructum ferat.

Si rosa in æstate media bis per diem rigetur. Ianuario mense fructum ferre ait Democritus.

Rosa

Rosa vt tempore malorum fructum ferat.

Si rosa in corticem mali inseratur, & inoculetur, tempore malorum rosas nasci ait Florentinus.

Rosæ vt albæ fiant.

Rosas dum aperiri incipiunt, sulphure suffumigabis, & è vestigio albas habebis. *Didymus.*

Rosa & Iasmes vt flauescant.

Insitione doceamus quomodo rosa & iasmes flauescãt: quia genistæ flos inter cæteros maximè flauus enitet: nos eum rosa & iasmino æmulari quærimus, & sociatio, cùm non sit iugabilis per surculum, vel insolationem, ideò rosam iuxta genistam serimus, eam cũ genitali terra transferimus, adeò & libentius in sinu parentis, quàm nouercæ adolescunt: ac terebramus plantam, cumq; plagam purgauimus, rosam vndiq; abrasam inserimus, luto circunlinimus, & ligamus: mox vbi crescentis trunci vis fuerit coercita, à radice separabimus, & supra insitionem truncum rescindimus sic rosa non illepida venustate reflauescet, sic iasmes apud nos adeò eleganti, lucentiq; colore lucet, vt oculorum aciem perstringat. Sic vndiq; diuersis quibuslibet coloribus delectat, quibus scilicet adoptabitur. *Ioan. Baptista Porta*

Rosa vt fiat viridis, lutea, & cærulea.

Nunc perscrutemur, an fieri possit rosa viridis, lutea, & cœrulea. Id sic exequemur: Foris caudicem, vti rosæ iuxta radices, & ramos omnes findimus, & colore vbertim infarcimus, si viridem ærugine, si cœruleum Indico, vel lapide sic dicto, si flauum croco, prius tamen in pollinem redactis, præcaue tamen, ne auripigmenti, vel alterius rei huiusmodi quidquã immisceat: enecat enim virus plantam, mox stercora, & lina, & colore florem inficiet, secum ducens nutrimentum

Ad rosas, vel caryophyllos, vario colore breui tempore tingendos.

Sumito terræ pinguissimæ quantum volueris: siccetur ad Solem probe, donec in puluerem tenuissimum redigi queat, deinde cùm in vas aliquod posita fuerit, germẽ aliquod florum alborũ implãtetur. Verùm cauendũ, ne terra alia aqua, quàm sequentibus madefiat. Itaq; si ex albis floribus, rubros efficere voles, sumito ligni basilij, minutim incisi, quantum sufficiat, & coquatur in aqua, vsq; ad consumtionem tertiæ, vel quartæ partis, & fiat aqua rubra,

qua terra bis in die, manè scilicet & vesperi, paulatim humectetur frigida. Hoc autem tandiu faciendum, donec crescere incipiat plantula: nempe per quindecim, aut viginti dies. Quòd si virides cupis, sumito loco brasilij, spinę ceruinæ acinos maturos: si flauos, spinæ ceruinæ acinos immaturos: si nigros, gallas & vitriolum, & coquantur in aqua, qua terra, vt iam antea est dictum, madefiat. Cauendum autem ne sub dio noctu relinquatur, propter rorem, quem facilè imbibit. Verùm vndequaq; flores non tinguntur, sed partim naturali, partim eo, quo inficiuntur, ita vt duobus coloribus immersi videantur. Quòd si tribus coloribus eos tingi voles, manè altera pars terræ, aqua, colore aliquo infecta humectetur, vesperi altera eadē aqua. sequenti verò die, manè, rursus altera aqua, alio quodam colore tincta madefiat: deinde altera vesperi, eadem idem sic, vt manè & vesperi duobus coloribus madefiat, sed ita, vt latera varientur: quòd fiet, si quam tinctam, & manè positam in eodem latere vesperi non ponas, sed aliam, & sic planta hæc, vnà cum proprio suo, tres acquiret colores: de qua deinde plurimæ aliæ possunt propagari. *Alexius Pedemontanus.*

Vetonicæ coronariæ flos, vt in cœruleum commeat.

Intubum, vel cyanum, sed melius intubum eraticum, antiquum, crassum, & pollicarem excedens latitudinem, radicem tenus secamus, ac per medium findimus, vt in excentrismo, & sobolem floris radice vulsam infigimus, vimine constringimus, ac terram putri fimo circumaggeramus, sic florem pariet, qui cyaneo blandietur colore, quo gratius nil oculis visitur. Sic si Anchusæ radici album aliquem infiges, florem purpureum habebis, inde in puniceum, vergentem. *Porta.*

Vetonica vt hyeme floreat.

Si ad Calendas Octobris, vetonicæ, violarum, & similium plantulas cum radicibus, in vinaceis, quibus cortices sint exemti sepelieris, aut in fimo equino identidem reparato, flores pulcherrimos tibi edent sub brumam: atque ita de fragis ac melonibus. Sed à frigore externo seruari debent: plurimū verò cum fœtibus emoriuntur. *Cardanus.*

Vetonica vt vno ramo diuersos flores emittat.

Vidimus ramum eundem niueum, purpureum, ac vermiculatum florem expromere. Quod cultus studio, aut soli

soli commutati vbertate fieri solet. Quanquam multos id assecutos vidi, defixis in ouillam, aut caprinam baccam, vel cannulam fragilem, detritúmue linteolum, diuersis veronicæ seminibus arte compositis, & terra, ac stercore diligenter opertis. Nam semina illa in vnam coalescunt radicem, quę ramos florum varietate illustres emittit. *Mizald.*

Vnica violarum planta vt omnium colores referat.

Si omnes omnium colores vnam plantulam violarum referre cupis, singularum semina confusa, in tenuem cannulam, aut detritum linteolum include, & terræ optimæ subactæ, ac stercoratæ, vt fieri solet, depone. Experimentum mihi sæpenumero probatum, summa cum voluptate, & pari admiratione miraberis. *Idem.*

Lilia vt fiant purpurea.

Si lilia purpurea facere velis, dum florent, cauliculos ipsorum acceptos decem, aut duodecim simul colligato, & super fumum suspendito: remittunt enim ex caulibus radiculas paruas similitudine bulborum. Vbi igitur plantandi tempus affuerit, cauliculos ipsos in fecem vini nigri immissos macerato, donec purpurea, & probè tincta apparuerint tibi ipsa distrahenti. Deinde hoc modo plantato singulis fece sufficienter affusa, hinc lilia producta purpurea florebunt. *Anatol.*

Lilia rubra vt fiant.

Rubrum lilium facies, si intra cortices cinnabarim fundas, cauendo ne bulbos saucies. Si verò etiam alio colore ipsa oblinas, cuiuscunque coloris volueris lilia gignentur. *Florentinus.*

Lilia vt per annum recentia permaneant.

Lilia per totum annum recentia permanebunt hoc modo: Auferunt ipsa vnà cum ramulis nondum aperta, sed adhuc conclusa, imponuntq; in vasa fictilia noua, non picata, deinde vasa cooperta reponunt, atque sic recentia totum annum durant. Si quando autem medio tempore quis eis vti velit, Soli exponat, quo concalfacta aperiantur. Quo verò alio atque alio tempore lilia florem producant, dum bulbos ipsorum plantas, alios in altitudinem digitorum xij. alios viij. alios iiij. deponito, & diu; lilia habebis. Idem etiam in aliis floribus facere licet.

Anatolius.

DE SECRETIS FRVCTVVM, in genere. Cap. IX.

Fructus vt habeas præcoces.

Vt fructus habeas præcoces, irriga sæpe calida aqua Soli expone, stercore columbino equinoq; foue, aut calce, quę illam admittunt, vt cerasia & inutiles ramos sensim ac inutilia quæq; præcide. *Cardanus.*

Fructus vt serotinos habeas.

At si serotina velis, contraria ratione ages, in vmbra, & multis operta foliis finito, præcidito iam natos fructus cum ramis, antequam maturescant, denuò enim florebunt, & alios fructus mittent: quos vt ad maturitatem deducas hyeme vasis fictilibus, quæ ex arbore pendeant, includito. *Idem.*

Fructus vt suauiores odorationesq; fiant.

Semina vel grana triduo mulso, lacte ouillo, vel aqua, vbi saccharum eliquaueris, quod vetere præstare existimarunt, sunt maceranda, & insolata ponenda, & maiorem fructus contrahent suauitatem. Si odoratiores quæris: Semina nardino oleo, succo vel stillaticio rosarum liquore, aqua desolutis in ea moscho & Ziberto appellatis: vbi aliquantulum madefeceris iam siccata serito, & suaueolentes fructus, mira quidem illius odoris fragrantia delibuti orientur, cuius semina combiberint. Sed si seminum cacumina confringes pauculo ibi morentur tempore. *Porta ex Florentino.*

Fructus omnes vt augeantur.

Si fructus velis fieri maiores: Fictilis olla aquæ plena circa radices obruatur, in ea flos cum ramo sequaci flexu imponatur annexus, néue dimoueatur, arctè ligetur: ollam in terram coniicies, & obteres circa ramum, ne extrinsecus afflet spiritus: sic completis fructibus, elapso tẽpore miræ magnitudinis pomis exuberabit, & maioribus, quàm in arbore vnquam pependerint, nimia corticis crassitiæ: humorem enim, quem Sol & aer ab eo surripiunt, seruat olla, & coercet, surgentesq; vapores fructus incrassant, & augescunt.

Fructus vt formam quam voles, assequantur.

Formam quã assequantur desideras, finge in ligno, magnitudine fructus perfecti: huic circũpone gypsum aqua dissolutum crassitudine digiti minimi, bifariam diuisum. Siccam

Siccam hanc figuram (celeriter enim ficcatur) auferes à ligno: id facilè fiet, si priùs lignum oleo illineris. Detractam hanc formam cauam è gypso bifariamque diuisam, fructui crescenti, qui iustæ magnitudinis medium excesserit, arctissimè circumligato, demittitoque; donec fructus ad iustam peruenerit magnitudinem. Habebis fructum forma ea, qua lignum deuolatum erat, liceat & inscribere quæcunque volueris: vt verè dicere possis:

Crescite, & in titulos surgite ritè meos. Cardanus.

Fructus vt vim purgandi nanciscantur.

Si ad radices helleborum, aut cucumerem syluestrē, vel scammoneam posueris, pruni aut cerasi, magis etiam vitis cùm ablaqueatur, fient fructus illarum purgantes. *Cato.*

Fructus è diuersis compositus, quomodo fiat.

In monstrificis naturæ compositionibus, ac transmutationibus, haudquaquam alia, quàm insitione ducitur via melior, hanc satis laudauimus, longè secù laudaturi posthac, mutuò postquam diuersorum complexu indissolubilem vnum efficiat nexum, mirandíque præbeat rationem: & si insitiones laboriosas, ac impossibiles aliquis existimabit, sit effectus laboris leuamen, & ferè impossibiles insitiones solerti emendabis cura, nec te ab eo rudis agricolę, & inscij artificis dimoueant dicta in eo, quod demonstratur experientia: & animo obuolue, quæ à priscis memoriæ prodita sunt: vti ficum platano inseri, & moro. Morum castaneæ, terebintho, & albæ populo inde alba nasci mora. Castaneas nuci & quercui. Punicam variis gaudere adulteriis, & omnibus immisceri lætatur. Cerasum persico, & terebintho. Cerasoterebinthum, & persicum. Cotonea oxyacanthæ. Vitem in oleo fructus dare, & elæostaphylos appellari, quos oliuam latinè dicimus: quā Florentinus se apud Marium Maximum vidisse perhibet, fructum gustasse, & æstimasse quòd verè acinū & olei baccam simul gustaret. Myrtū salici insertam, & punica quoque retulisse mala ferunt, & cæteris, quas intueri par est, longè tamen nostris difficiliores: & tandem omne genus surculi omnibus arboribus inseri posse autumat Columella, & docet. Hinc omnis fructuum compositio, hinc omnis eorū adoptatio, hinc insuetos largiuntur fructus. *Ioan. Bapt. Porta.*

Fructus crescentes vt figuras omnes, vel impressiones sumant.

Si humanum caput, equinum, aliorúmue animalium

mentiri affectas, magnitudine perfecti fructus, argilla, gypso molli; ac siccescente formabis, & styli acie findito, vt archetypum eiicias, vt iterum possit aptè coniungi. Si lignea erit persona, sit intus excauata, si ex argilla, vbi torrueris, & fructus validi sint incrementi, fictilib. typis (aperto loco, qua petiolus intromittatur) claudantur, ac forti ligentur vimine, ne pomi auctu aperiantur, idq; ab ipsis eorum incunabilis, & in eam adolescere, vbi impetraueris, & ad debitam fructus fuerit restitutus magnitudinem, figuras, & effigies dabit, quas effingere placuit, valetq; id maximè in cucurbitis, pyris, strutheis, vt placebat Democrito, citreis, punicis, & malis insanis. Ex Quintilianorum placitis scriptum video: si arundine in longum fissa excauabimus internodia, in ea nuper cucumeris, vel oblongæ cucurbitæ partus editi includantur, improbo crescens auctu, arundinem implebit, in oblongam, & teretem figuram nimirum protensi. Quod si inter duos discos compressam apposueris cucurbitam, in orbem planum excrescit, & maximè figuras præstat omnes, quibus cogitur. Si in vitilem vaginam postquam defloruerit conieceris reuolutam ostendet anguis figuram. *Ioan. Bapt. Porta ex Aphricano, & aliis priscis.*

Fructus quomodo exos, & enucleatus euadat.

Vetus est Philosophorum dictum: præcipuè qui selecta agriculturæ præcepta tradidêre, si inserendis surculis, vel viuis radicibus medullam auriscalpio, vel osseo abstuleris cultro, fructum exossem, ac sine ligneis nucleorum putaminibus proditurum, siquidem altrix ipsa, ac parens est osseæ substantię. Arcades autem huic refragantur opinioni. Omnis enim aiunt, arbor, cui aliquatenus demta est, viuit: sed omnino si medulla subtrahatur, non solùm non enucleatos fructus protuberare, sed vita viduari, ac exarescere penitus necesse est, ratione hac suffulti, cùm pars illa humidissima, maximeq; vitalis sit: alimentum enim quòd à sola ministratur, transcurrit, dum ad omne alimentum viuentis, quasi quædam anima, per trunci medullam, veluti per syphonem hauritur. id monstrat materies expers medullæ quę recuruatur, & in orbem redigitur, vsquequò omnino resiccetur: idq; prisci pertinaciter reformidarunt. Nobis autem, quos Theophrasti veritatis, experientiæ commouent placita, multum erit vsui, nec parum commoditatis affert. *Idem.*

DE

DE SECRETIS FRVTICVM in specie. CAP. XII.

Poma vt in vigore diu maneant.

Præcocia pyra, mala, cotonea, sed mustea spernenda, ficus, tuberes, & zizipha, cum suis frondibus legito omnia immatura, non tamen percruda, caduca sunt separanda, vndiq; diligenter inspiciendo sintné integra, nec manibus quassentur, incisos eorum tenaces calida vires amburi pice, parum tangendo: nam facilius principium putrefactionis exhiberent, inde canabi stupaue inuoluendo, feruenti cera circumline, & circumlita melle demergantur, vt sint omnia submersa, & separata custodi, ne simul commisceas, ne se mutuò contingant: alterum enim ab altero corrumpitur operculo imposito, operculatumq; vas pellicolato, & per annum viridia semper habebis: & sic omne pomum in melle seruari potest, quòd in vetustatem reponitur. *Ioan. Baptista Porta.*

Mala vt diu conseruentur.

Mala in multum tempus durant, si in vigôre sunt decerpta, id quod manu faciendum est, & caute, vt ne quassentur, singula verò in algas, hoc est maris muscum, seorsim inuoluantur, vt vndiquaque sint cooperta, & imponantur in ollas crudas, apponâtur etiam algæ vnà cum lignis malorum, vt se mutuò non contingant, deinde ollis opercula obdantur, & deponantur in loco sublimi perfrigerato, extra fumum, & omnem graueolentiam. Si algæ non sint, in valdè minutas ollulas crudas singula mala indâtur, & addito operculo reponantur. Quidam terra figulina singula mala oblinunt, siccant & reponunt. Seruantur etiam integra mala, substratis ipsis nucum foliis. Melius autem feceris, si singula mala in folia nucis inuoluta reposueris. Conseruabis etiam mala, si in ollas intrinsecus inceratas reposueris, & diligenter ipsas cooperueris. Imputrida perdurant mala, si in hordeum immittantur. Conseruabis eadem & hoc modo. Accipe vas fictile non picatum in fundo perforatum, idq; malis manu decerptis, incolumibus, non inueteratis, exple, & vas myacantha, aut aliquo alio securè obtura, & in quacunq; arbore suspende, & per totam hyemem sine, & talia permanebunt qualia sunt iniecta. Quod ipsum etiam experientia condidici. Seruantur etiam mala sic. Vnumquodq; malum ficulneis foliis siccis inuoluito, inde luto argillæ albæ intege, & perfrigerata in

Sole repone. Permanent etiam conseruata à vini fece, & ipsum quoque vinum conseruabunt omnium miraculo. Sed & in ollam nouam immissa, & olla in doliū vini immersa, ita vt ei innatet, & dolium oblinatur, recentia erunt mala, & vinum ipsum odoratum. Quin & in sinuosas capsas componuntur cum tormentis putis, & conseruantur. Hyemalia autem mala optimè in seminibus seruantur. *Apuleius.*

Mala quomodo seruanda & reponenda.

Mala circa autumnale æquinoctium sunt legenda pro cœli, soli, & arboris cuiusq; natura: nec ante xv. Lunam, vt scribit Plinius: idq; cauta manu, ne contusione, aut vulnere aliquo lædantur, separatis caduis, putrescentibus, ac vermiculosis, à præstantibus & generosis. Seruabuntur optimè tabulatis extra fumum, & graueolentiam in loco frigido, & septentrionalibus fenestris aperto: quæ sereno die patentes lucem accipere debent, exclusis austris: nam aquilonibus multò nocentiores fructibus esse solent: à quibus poma quæque rugis deturpari certum est. Seruantur præterea in frigido & arido loco supra paleas, vt scribit Varro. Ideò qui oporothecas faciunt, ad aquilonem, vt fenestras habeant, & aere perflentur summè curare debent. *Mizaldus.*

Poma vt in arbore diu immorentur.

Ramulos intorqueri iube, ne maturescens humor in ipsa dilabatur, ea incolumia seruabuntur contra æstiui caloris blandimenta: tali maximè pacto punica seruātur, ne hiantia dispereantur. *Ioan. Bapt. Porta.*

Poma vt imaginem quamuis referant.

Gypso, aut figulari luto quamcunq; voles insculptam imaginem tege: & in duas partes apto instrumento, ea industria seca, vt iterum illæ ritè coniungi possint ac committi. Deinde in figulina excoque: cumq; malum, ad dimidium peculiaris incrementi peruenerit, hisce formulis include, validisq; vinculis firmiter obstringe, ne fictiles typi diuellantur auctu obuoluti mali. Quod vbi capacitatem illorum expleuerit, tales animalium figuras repræsentabit, quorum & habitum & imaginem ibidem mentiri visum tibi fuit. Quæ res in effingendis malis non solum locum habebit, sed etiam in pyris, cotoneis, persicis, citriis, punicis aurantiis, & reliquis pomorum generibus. *Mizaldus ex Aphricano.*

Mali lineamenta imprimere.

Si excocto gypso, ac liquidiore aqua redacto, supra mali cortices, notas graphio descripseris, cùm ad debitam ipsa creuerint crassitiem, atque decerpseris, graphidis vestigia depressa extabunt ac refricata nobis erunt perspicua. *Ioan. Bapt. Porta.*

Mala vt fiant dulcia.

Si dulcia fieri desideras, stercus caprinum vrina humana dissolutum cum veteris vini fece radicibus infunde. *Mizaldus.*

Mala vt non putrescant.

Si imputria mala habere voles, felle viridis lacertæ inungatur caudex: erit & hoc aduersus formicas remedium præstantissimum. *Idem.*

Mala vt non sint caduca.

Si caduca fuerint mala, fissæ radici lapis impactus, illa retinebit. *Aphricanus.*

Mala vt fiant rubra.

Arbor vrina rigetur, & rubescet fructus. Quidam verò malorum fructus hoc modo rubicundos efficiunt. Palos in terram depangunt, & incuruatos ramos, qui fructum habent, citra conquassationem palis religant, & scrobes in propinquo ipsorum, aut alia vasa aqua implent, coniectatione facta, vt in meridie Solis splendor in aquam illabēs, calidumq; vaporem remittens, & per refractionem in fructum incidens, coloris bonitatem, & rubedinem operetur. Quidam rosas seminant sub plantas, hoc modo fructus rubicundos efficientes. *Berytius.*

Poma vt fiant rubra, aliter.

Si citri mali vel pyri surculum rubro inseramus moro, inde enata rubra dabunt poma. Sic rhodacena insigni calore sanguinea ex mori insitu euenisse constat. *Porta.*

Pyra quomodo fiant rubicunda, & effigiata.

Pyrus moro insita, rubicunda pyra feret, vt tradit Tarentinus. Modum effigiandi pyri, in quas volueris formas, requires supra ex pomis.

Pyra quomodo legenda, & custodienda.

Legenda sunt pyra eo modo, quo mala, eaq; methodo, nimirum die sereno, & blanda manu, ne vulnerentur, caducis & vitiatis à sanis & integris seclusis, decrescente Luna, & vegeto Solis calore. Quod vbi factum erit, in picato vase diligēter includentur: cuius os deorsum reclinabitur,

atque breui scrobe eo loco obruetur circa quem perennis aqua decurret. Alij optimè seruari affirmant, si illitis picè surculis vel pediculis suspendantur. Alij sapa, vel passo, aut dulci vino mersa, vasis plenis custodiunt. Sunt qui inter scobes obruant. Plerique siccatis frondibus iuglandis inuoluta reponunt. Nonnulli in vinaceis discreta, ne se contingant, sepeliunt. Rustici inter paleas, aut frumenta seruant. Alij statim lecta cum tenacibus suis picatis vrceis cōdunt, & oribus vasculorum gypso, vel pice clausis, sub dio obruta, sabulóue tegunt. Seruantur omnium optimè, vt reliqui fructus, melle, modò non se contingant. *Mizaldus ex Democrito & Palladio.*

Cotonea quomodo fiant effigiata.

Mala cotonea animalium speciem præ se ferent, si in formas typorum indita, augescere in ipsis permiseris. *Democritus.*

Cotonea quomodo legenda, & conseruanda.

Imprimis cotonea mala quàm maturissima & integerrima, sine macula, sereno cœlo, ac decrescente Luna colligere debes: & in lagena noua, quæ sit patentissimi oris, detersa, qua canescunt lanugine latè ac leniter componere, ne collidi possint. Deinde cum ad fauces vsque fuerint composita, vimineis surculis, aut circulis sic erunt arctanda, vt modicè premantur, ne cùm humore fuerint imbuta, sustollantur. Tum quam optimo, & liquidissimo melle vas vsque ad summum ita replebitur, vt pomum quoduis ibi submersum videatur. Sed summopere tibi cauendum erit, ne immaturum illud & crudum reponas, alioquin ita indurescet, vt vsui esse non possit. Audio nonnullos cotonea osseo, aut ligneo cultro (quod ferrum metuunt) aperire priusquam melli seruanda committant: adhæc semina eximere, à quibus pomum vitiari putant. Res ridenda potius quàm audienda. Alij lecta cotonea doliis musti ad fecem vsq; mergebant, atque ita claudebant, vinum hinc odoratius reddi promittentes. Alij in nouam ollam dolio vini innatantem illa recondunt, & dolium oblinunt. Sunt qui foliis fici obuoluta custodiant. Plerīq; stupis, tomentóue mundo vestita, in cistis cōcinnant, & disponunt. Multi in scobe, vel milio, hordeo, aut auena lōgo tempore incorrupta seruant. Sed in ea domo nec sunt condenda, nec reponēda, vbi reliqui fructus fugaces, vel alij quiq; tenelli custodiri solent. Nam illos suo acerrimo odore vitiant,

ac labefactant. Non desunt, qui ficis, aut nucis foliis inuoluta seruent. Alij creta figulina illinunt, siccataq; in Sole; suspendunt, & dum vsus postulauerit cretam diluunt. Plerique arculis ligneis separatim includunt; & in tabulato siccissimo, ac frigidissimo loco, vbi neque fumus, neque teter sit odor, collocant: ita vt flosculi sursum, pediculi verò deorsum spectent, nec alterum ab altero corrumpatur: deinde scobe populnea, vel abiegna interposita, luto paleato opercula munita superponūt, ne introire possit spiritus. *Mizaldus ex Democrito; Catone, Varrone, Columella; Palladio, & Plinio.*

Pruna vt sine officulis nascantur.

Prunum absq; officulis tibi comparabis, si tenellam arborem ad binos pedes recisam vsq; ad radicem findas, abrasaq; & excauata scalpro vtriusq; partis medulla, confestim seiunctas partes vinculo constringas, superioremq; partem ac diuisuras laterum fimo, vel argilla, ceraue obducas, ac charta madida munias: elapso anno obfirmatā cicatrice omnia coaluisse perspicies. Hāc deinde arborem surculis, qui fructum non tulerunt inseres & sine officulis poma proferet: siue illa fuerint pruna, siue cerasia, persica; mespila, palmulæ, lapidosaue corna. *Idem.*

Cerasia quomodo officulis carentia fiant.

Si exossata habere cupis cerasia, teneram adhuc arborem ad binos pedes recides, & vsq; ad radices findes, abrasaq; ferro partis vtriusque medulla, illicò seiunctas partes vinculo perstringes: & summitatem ac diuisuras laterum fimo oblines: post annum ducta cicatrice dum diuortia coalescent: eidem arbori surculos, qui adhuc fructum non tulerunt, inseres, & hinc sine ossibus cerasa recipies. *Idem.*

Mora vt fiant alba.

Mora ipsa si alba reddere optabis, in albam inserantur populum, vel inoculentur, & albescentia dabunt poma. *Berytius.*

Mora vt reponenda, & seruanda.

Mora in vitreo vase diligenter condita plurimo tempore durant, proprio ipsorum iusculo, & vino demersa, ac diligenter operta: modò non fuerint nimium matura, vieta; & flaccida seu languida. *Idem.*

Persica vt inscripta & figurata nascantur.

Persica inscripta sic faciemus. Postquam persici fructum

comederis, officulum ad dies duos siue tres aqua macerato, & leniter aperito, & repertam intra os amygdalam siue nucleum accipito, in eiusq; cortice stylo æreo inscribito, quicquid tandem libuerit, non profunde, deinde papyro inuolutum plantato. Quicquid sanè in amygdala inscripseris, hoc ipsum fructu reperies. Quidam etiā hoc ipsum in vera amygdala faciunt eodem successu. *Democritus.*

Persica vt fiant rubra.

Rubra facies persica, rosis sub ipsas plantas consitis. Facies & iuxta alium modum rubicundum fructum. Si enim obrutum persici os post dies septē detexeris. In his enim diebus sua sponte aperitur, & cinnabarim intra officulum infunderis, & hoc ipsum rursus obrutum cura & diligentia dignatus fueris, inde rubra persica habebis. Fortassis etiam alium colorem si infundere libuerit, eundem quoque similiter fructui affricabis. *Idem.*

Persica vt fiant miræ magnitudinis.

Vt persica miræ magnitudinis tibi compares, amygdalas item & nuces, & similia, accipies tres, vel quatuor nucleos ex illis, quos ita coaptabis, vt corpus vnum constituere videantur. Hos iunctos, & si opus fuerit, colligatos, in vas aliquod terra stercorata plenum immittes, plātabis, ac sepelies: sed ita vt vas illud foramen habeat in operculo, per quod nucleorum germen exigere cogatur. Sic fiet, vt nuclei illi in vnam coalescant arborem, quæ suo tempore fructus eximię magnitudinis ac pulchritudinis edet ac profert. Sunt qui nucleos non in vas, sed fistulam, aut tubulum terra saturatum mittant. Sed id multò leuius, & facilius tibi si comparare studes, diligenter interlegenda erunt persica illa, quæ parua & languida apparebunt, nimiaq́, vbertate matrem onerabunt: vt arboris succus ad reliquorum nutrimenta conuertatur. Sic enim saliuæ copia in pauciores fœtus se cōferens, illos altili saginabit incremento, ac maiores reddet. *Mizaldus.*

Persica vt sine osse producantur.

Persicum sine osse producere possumus, nouo insitionis modo. Circa salicem persici plantam serimus, loco riguo, humido, & superfœtante: sin minus, aquationibus adiuuā, vt lignum turgescat, & sibi, & aduenis surculis succū porrigat superfluentem. Sic salix brachij magnitudine, in medio terebretur, persici capite relicto, ramos omnes amputabimus,

tabimus, ac per foramen saligni trunci inducimus: foramen luto diligenter operimus, ac vinculis astringimus: anno subinde elapso, vbi iam cohæserunt, vt è duabus arboribus vna fiat, quantum mox prominet supra terebrationem, & compagem, resecamus, ne eò feratur alimentum: & ab insitionis coalitu succus auocetur, & arbos aliâ grauata stirpe adoptatis frugibus incuruetur. Vel capite salicis in terram demerso, in arcus similitudinem flectatur, & coalitis, persicum succiditur, transfertur, & in terra exaggeratur, sic persicus salici nupta, & maritata, mira iucunditate sine ossibus fructus pariet. *Ioan. Bapt. Porta.*

Persica vt sine osse proueniant, aliter.

Truncum arboris infernè perforabis, & medulla excisa, salicis, aut corni paxillum impinges. *Africanus.*

Nux ne lignosum fructum progignat.

Si prædurum & lignosum fructum nux progignat, cortex in orbem vulnerandus erit, vt noxij humoris vitium deducatur. Alij radicum summa præcidunt. Pleriq; terebratæ radici buxeum cuneum imponunt, aut cupreum, ferreúmue clauum. *Mizaldus.*

Nuces vt absque putaminibus gignantur.

Nuces nudas sine putaminibus facies, si contracta nucis testa, internoq; nucleo illæso conseruato, ei ipsi lanam, aut recẽtia vitis seu platani folia circumdederis, vt ne nudus existens fructus à formicis corrodatur, & sic plantaueris. Idem in amygdala Florentinus tradit, si cinis assiduè trunco & radicib. circumfundatur. Imo & in reliquis fructuum generibus, quæ testam forinsecus habent, si iuxta eundem modum fuerint plantata. *Aphricanus.*

Aliter.

Loco, quo iuglandem plãtare destinaueris scrobem defodito, & pulueratam imponito terram, ac ferulæ semen pangito: cùm enata increuerit, aperi, & in eius medullam nudæ nucis nucleum cælato, & sic habebis longo tempore præoptatos fructus. Sic possumus & Tarentinam efficere, alij Molusca vocant: nam & Tarentinam dicunt, quæ est molli ac fragili putamine, vt manibus attrectata, facilè frangatur. Hanc lixiuio per annum sæpè irriga, cinerem radicib. iniice: vt prodidit Damageron. Et arborem quoq; penitus perforans, duras, & masculas nuces friabiles facies. Sic de auellana nuce, & amygdala: antequam florem produxerit, ablaqueatis radicibus, per dies aliquot calida in-

fundetur aqua,& teneras dabunt nuces,vt Africanus ait:fit priori modo, vt nudum nucleum,& friabilem testam afferat, vt non putamine,sed verius integatur cute,adeò tenella,vt simul mandatur,& tandem de fructibus omnibus qui testa integuntur. *Ioan.Baptista Porta.*

Amygdalæ amaræ vt fiant dulces.

Dulces autem facies amarulentas amygdalas antea si forato trunco in quadrangulo palmi parui altitudine lachrimam quotannis effluere sines,donec dulcescant. Quidam melius faciunt, & circumfodiunt suillum stercus, & vrinam affundentes, deinde aggesta terra rigant singulis annis,donec dulces fiant Omnis autem truncus amygdali excisus fructum abiicit.Teneram verò & dulcem ex dura, & amara facies,si truncum vsq; ad radices in superficie existentes nudaueris, & aqua calida assiduè rigaueris, antequam flores emittant. *Aphricanus.*

Amygdalæ inscriptæ,vt fiant.

Amygdalæ testam industriè confringito, ita vt internum nucleum integrum conserues, apertaq; testa in nucleũ quodcunq; libuerit scribito, rursusq; colligatam papyro plantato, lutoq; circumlitam ac intectam, stercore suillo aggesto obruito. *Idem.*

Punica mala,vt non hient.

Dum Punicas plantas, silices in scrobem præmitte. Si verò prius plantatę fuerint,scillas iuxta plantato. Hę enim contrarietate naturali ipsa mala hiare non permittunt.Similiter autem si secundum caput plantatę fuerint,non hiant. *Aphricanus.*

Punica mala vt dulcescant.

Radices arboris circumfodito, & stercus suillum aggerito, & superingesta terra, cum vrina hominis rigato. Vel mala sic dulciorem efficiunt fructum, si vrina assiduè, caprino stercore, & vini veteris fece radices plantæ rigaueris. *Paxamus,& Anatolius.*

Malum punicum,vt sine granis facias.

Si exemeris quemadmodum in vua, conspicuam medullæ partem,& fissum lignũ obruas,& post tẽpus recideris supereminentẽ plantæ partem, quæ iam germẽ emisit, fructum ipsum sine granis punica producet. *Aphricanus.*

Punica mala, vt fiant rubicundiora.

Si punicum malum rubicundius efficere velis,plantam aqua cum lixiuio balnearum permixta rigabis. *Idem.*

Vt sciatur, quot grana habeat malum punicum.

Vnum punicum malum aperias, & numeres, & quot in ipso grana reperies, tot in singulis esse iudica. *Idem.*

Punici mali acinos augere.

Punici mali acinos augere sic possumus, vt nimo videantur mirabiles incremẽto. Punicam iuxta cornum serito, cornisq; truncum terebrato, ac per foramen immittito puniceam: vbi autem trim\[u\]um expleuerit, è radicibus separabis, inde cornum iuxta coalitum resecabis, ne aduenæ arbori succum adimat, & euocare possit, vt ne cui magis, quàm insito seruiat: sic enim fructum præbebit, cuius acini, corni fructus æmulabũtur, saporeq; insignes, vt speciosiores videri nequeant. *Porta.*

Punica quomodo in miram magnitudinem excrescant.

Tradunt in miram magnitudinem punica mala protuberare, si olla fictilis circa arborem obruatur, vel ita aptetur, vt ramus cum flore in illa claudatur, ad palum, ne resiliat, illigatus ipsaq; olla contra aquarum incursus operta muniatur: nam suo tempore poma eiusdem magnitudinis qua fuerit, opportunè reddet: imò verò ad illius rei figuram efformata, quam ollę aut vasculo impresseris. *Mizaldus ex Gargilio Martiali.*

Punica, vt in arbore seruentur viridia.

Cum matura fuerint punica, antequam rumpantur, pedioli, quibus dependent sunt intorquendi, toto anno viridia in arbore seruantur. *Pall. & Plin.*

Punicorum multitudo quomodo comparetur.

Punicorum multitudo comparabitur, si tithymali & portulacæ succus æqualiter mistus, trũco arboris antequã germinet, illinatur. *Palladius.*

Punicorum acini, vt candidi fiant.

Candidi fient punicorum acini, si argillæ & cretæ miscueris quartam gypsi partem, & toto triennio hoc genus terræ radicibus insperseris. *Gargilius Mart.*

Punica vt ad hybernos vsus seruentur.

Punica ad hybernos vsus seruabuntur, si leni manu decerpseris, ne tactu asperiore vitientur, aut vulnus sentiant, deinde pediculis incoctam & liquidam picem demersis, refrigerata ex ordine suspenderis. Sunt qui tota in picem mergant, & vbi refrixerint, suspendant. item si integra collecta in aqua marina, vel feruẽte muria tandiu demergan-

x 3

tur, vt liquorem combibant, & madescant. deinde Sole triduo resiccentur (sed ita vt nocte sub dio non maneant) postea loco frigido suspenduntur: cùm volueris vti, aqua dulci macerabis. Alij argilla, vel figurali creta induunt, & siccata, loco frigido suspendunt: atque cum vsus exegerit, in aquam demittunt, & cretam resoluunt. Alij fœno, vel culmo singula inuoluunt, & insuper luto paleato crasse linunt: atq; ita maioribus ramis alligant ne vento commoueantur. Alij in siccam arenam distincta, & secreta deponunt: aut in frumentario aceruo ad vmbram, donec rugosa fiant, diligenter condunt. *Mizaldus ex Berytio, & aliis.*

Malum citrium, vt effigiatum nascatur.

Citrij fructum simulachri formam reddere facies, vel humanæ faciei, vel alterius animalis, hoc modo. Gypso aut luto quicquid voles integis, & perfrigeratum in duas partes instrumento quopiam acuto secas, ita vt anterior, & posterior pars coaptari ac committi queant, indeq; siccatum in figulina torres. Quum verò fructus ad dimidiam partem sui augmenti peruenerit, formas illas circumdatas vinculis diligenter munies, nec ab augmento eius, quod circumdatum est diuellatur, & suscipiet omnino circumdatas formas. *Aphricanus.*

Citria quomodo fiant rubra, & medium illorum dulce.

Si rubra citri poma voles efficere, surculum moro inserito, & rubrum pomum dabit. Medium pomi dulce fiet, vt tradit Palladius si truncus obliquo foramine ab imo terebretur, vt altera parte non exeat: sic humor effluere permittetur, donec poma formentur: mox foramen luto replendum erit. Idem fieri affirmant, si semina priusquam ponantur, ouillo lacte, aut mellita vel saccharata aqua maduerint. *Mizaldus.*

Citria mala quomodo conseruanda.

Si citrij fructum gypso subacto probè illeueris, illæsum, & per totum annum integrum conseruabis. Citria in hordeum occultata, & obruta non putrescunt. *Sotion.*

Citria mala vt per totum annum habeas.

Citria si toto vis habere anno, eum seruabis morem, qui in Assyria peculiaris, multisq; etiã locis frequẽs est. Quum legendi tempus aderit, partem à genitali rescindes stirpe, & luxuriem ferro corripies: partem relinques, qua parte

ſtrinxeris genuina arboris ferocitate, alia ſubſtituet, eiſq; adultis, poterunt & priora illa decerpi, atque noua fœtura inuitari. *Porta.*

Ficus inſcriptæ vt fiant.

Oculum fici, quem infoliaturus es, inſcribito, quomodocunq; velis, & ficus inſcriptæ germinabunt. *Democritus.*

Ficus quomodo fiant præcoces.

Matureſcent ficus ante tempus, ſi columbæ ſtercus, & piper, & oleum iuxta adieceris. *Idem.*

Ficus vt fiant purgatoriæ.

Quum ficum plantas, ad ſummas radices veratrum nigrum contuſum ſimul cum tithymallo mittes, & habebis ficus ventrem emollientes. *Idem.*

Ficus quomodo æquè alba, & nigra fiat.

Diuerſa ſarmenta accipito, & prius colligatos ramos eiuſdem temporis ac ætatis exiſtentes, in ſcrobe deponito, ſtercoratoq; & rigato. Cùm verò germinauerint, rurſus vtroſq; oculos in idem colligato, quo in vnum truncum coaleſcant & poſt duos annos, ſi ita viſum fuerit, trāſplantato, & gemini coloris ficus habebis. Quidam maiori ſecuritate idem faciunt hoc modo: Duorum ficorum diuerſorum ſemina ſiue grana linteolo illigata plantant, & tranſplantant. *Leontius.*

Caricæ vt durent.

Ad multum tempus bonæ perdurant, ſi in ſportis in clibanum ſuſpendantur, vbi panis eſt extractus, & in fictile nouum non picatum indantur. Oportet autem ficus decerpere vna cum fundo & pediculo, ex quo dependent, & muriam cum oleo feruefactam in Sole irrorare, & in vas mittere, idq; luto oblinere. Noctem tamen vnam antea non exponere, & poſtea vaſi committere. *Paxamus.*

Ficus vt virides ſeruentur.

Ficus ſeruari poſſunt virides, ſi in melle ita diſponantur, vt neque ſe inuicem, neq; vas contingant: quod operculo diligenter tegi debet. Idem continget, ſi ſingulæ intra cucurbitam viridem claudantur, loculis vnicuique cauatis. & ſuſpenſa in vmbroſo loco cucurbita, vbi nec ignis, nec fumus inſpiret. Verùm cùm petiolis legi debent: nam ſic diutius integræ durant. *Africanus & Palladius.*

Oliuæ vt dulceſcant.

Accipe cineris quercini ſextarium vnum: calcis viuę recentis tertiam ſextarij partem, miſceantur bene, adden-

do aliquantulũ aquæ vt humectentur nonnihil, coeantq; in vnum:deinde cùm sic per horas duas relictum fuerit, in vas aliquod ligneũ cum foramine in fundo ponatur, subigendo benè,& super infundendo situlas tres,vel quatuor aquæ, & per foramen coletur lixiuium. Quod si ad duas situlas non peruenerit lixiuium, alias duas aquæ superinfundito, vt duas lixiuij colligere queas. Quibus sic se habentibus, oliuas virides recentes, & incorruptas sumito: deinde cùm in lixiuio tandiu, donec fundum petant, vel dentibus caro ab ossibus flauis secernatur, fuerint, in aquam frigidam inijcito, mutando aquam ter quaterué. Cauendum omnino, ne absque aqua remaneant: quoniam subitò nigrescunt, coloremq; illum suum natiuum cum sapore amittunt. Præter naturam enim videtur, atque idcircò iucundissimum est videre, vt tam folia,quàm fructus,naturalem colorem cõseruent. Cæterùm per tres, aut quatuor dies in aqua recenti sinendę sunt. Quòd si autem aqua quotidie quater, aut quinquies mutentur, biduo dulces euadent, ita vt cum sale & aceto edi queãt. His peractis, muria erit superinfundenda, & sic quoq; bidui spatio esui erunt aptæ. Verùm hoc notandum,oliuas,quæ aquam non tetigerint, pelliculam tenuiorem obtinere,esuiq; iucundiores esse. Si verò tetigerint diutius erunt macerandæ,nec tamen vnquam adeò erunt delicatę,propterea quòd pelliculam siue corticem habebunt asperiorem, etiam si virides pulchræq; existant. Porrò aliter etiam oliuæ parari possunt. Oliuę siccę,aquam nũquam ingressæ, in muriam per mensem vnũ ponãtur: deinde in aliam per dies xv. vel xx. postea rursus in aliam efficaciorem,& erunt dulces: sed modus huiusmodi rarus est. *Alexius.*

DE SECRETIS FRVCTVVM, fruticum. Cap. XIII.

Vuas Vere producere.

Si verno tempore cerasum arborem sua gerere mala conspicimus, nos tunc vuas optamus, sic non deerit copia, vti è Tarentini & Pamphili elicitur dictis. Quando ab iis gummi effluere desiit, ne putrescat, & vermiculetur, emuscari iube lanuginem quandam, quæ obuallat arborẽ: officiet enim insitis multum. Sit insitio, quam emphylismon vocant: sic eñ faciliùs coalescit: Arboris inde cortex relaxetur,

getur, & tenuis, & validus cuneus inter lignum & librum adigatur, sed sensim leui manus libramento, ne corticis fascia lædatur, cuneo subducto, surculus præacutus nigræ, & feracis vitis immergatur, & ligetur: sic Vere, consueto cerasorum tempore fœnerabitur vuas, cùm cogatur subiecti trunci alimoniam surripere. *Ioan. Bapt. Porta, ex Tarentino & Pamphilo.*

Vua vinaceis vacua.

Sarmentum vel flagellum obruendum ex æquo diducito, lapilloq; discuneabis à summo capite, hinc inde medullam omnẽ osseo stylo erodendo in parte illa, vel quàm abscondet terra: vel quantum fieri possit altè excauato: subinde arcto vimine, vel papyro diligenter alligato humido, ac præpingui solo vnam defodito scrobem, & deponito, illudq; fixo ligetur calamo, ne possit intorqueri, sic compages vna, vt priùs coagmentatur: & præstabilius fuerit, si quantum sarmentum erit excauatum, intus scillæ bulbum demerseris: veluti enim glutino quodam adiungit, humore humectat, & calore fouet, vt insitio quædam, vel idem etiamnum eueniet, si inferendo surculo vniuersa medulla subtrahatur. *Idem ex Democrito.*

Vitis vt bothryones albos afferat, & nigros acinos.

Palmes idem, vt vuam candidam simul, & nigram afferat, & in eadem vua, acina alia nigra, alia candida, & ea æquè diuisa appareant. Malleolos tres, quatuor, vel plures diuersorum generum & colorum sumito, facileq; auctiles, quos æqualiter compositos, atque arctissimè colligatos, in tubulum, vel arietinum cornu inserito, vt ab vtraq; parte superemineant: subter sarmẽta resoluito, ac in scrobe stercorata terra obruito, dum germina agant, rigato: at biennio, vel triennio exacto, cùm vna compages ex illis coagmentata fuerit, tubulum frange, si cornu iam emarcuit: vbi maximè cohæserunt, serra præcidito, ac puluera-tam terram supra exaggerato, terraq; pinguis truncum operiat, & cum coles germinauerit, vnum relinque, reliquos amputa, ne relictis omnibus, sarmenta succum ministrare nequeant: tunc ex compositarum virgarum coitu, arbor vna exurgit, versicolores vuas præbens. *Ioan. Baptista. Porta.*

Aliter.

Sint sarmenta, vt nigrum alterum, candicans verò alte-

rum:& cùm putantur, per medium sunt findenda, præcavendo, ne quicquã de medulla excidat, & sic inter se iunges diuisa, vt vtriusq; oculos æquando coincidant, vt duo ferè vnum fiant: inde arctius ligabis, & glutinosa terra adlinire curabis, ternisq; diebus crebra sibi succedat irrigatio, donec ex vtroque vnicum erumpat germen, vuasq; producat, in quibus diuersi generis, & coloris sint acini. *Didymus.*

Vuæ vt ad Ver vsq; seruentur in vite.

Circa ipsam vitem, quæ fructu plena est, loco vmbroso scrobem fodies, altitudine trium pedum, latitudine duorum, & mittes arenam, & ibi calamos figes, in quibus recoques assiduè sarmẽta fructibus plena, & illæsis botryonibus alligabis, vt solum nõ contingant, coöperies, vt imber eò penetrare non possit. *Berytius.*

Vua vt fiat odorata.

Si odoratam vuam facere volumus: Sarmentum obruendum, ac odoriferum omne conijcimus, vel vnguentum quod volumus vuam olere, & aliquantulum maceratur eiusdem odoris aqua, & vuam dabit absorpto humore olentem. *Paxam.*

Vuæ vt ab auibus & gallinis tuearis.

Vt gallinæ atq; eiusmodi aues ab vuis abstineant, labruscæ acinos edendos dato: idẽ enim fermè contingit, quod hominibus qui acerbos fructus deuorauerint, obstupescũt enim dentes. *Cardanus.*

Vuas & alios fructus ne vespæ contingant.

Oleum sorbeto, & velut insufflans ad vites, & vuas atq; alios fructus accedito. *Democritus.*

DE SECRETIS FRVCTVVM herbarum. CAP. XIIII.

Cucurbitæ quomodo fiant longæ, & vastæ & crassæ.

Semina de collo cucurbitæ sumta recto cacumine seres, stercorabis, ac rigabis. Si vastioris incrementi optas, de medio ventre extractum semen, inuerso cucumine telluri depone. *Columella, Palladius & Plinius.*

Cucurbitæ vt latæ & amplæ fiant.

Si latas & amplas habere tibi cordi fuerit, semina quæ in fundo latitant, inuersis cacuminibus terræ mandabis. *Iidem.* Cucur-

Cucurbita vt sine semine nascatur.

Non habebunt semen cucurbitæ intra se, hoc modo: Sarmentum, aut virgultum primum mox vbi increuerit, cucurbitæ, siue cucumeris in terram defodito, quemadmodum vitis sarmenta solent, vt summa pars tantùm virgulti emineat, & postquā auctum fuerit, rursus idem iterum ac tertiò defodito, & exortus iuxta medium, & super terram extantes secato, solumq; postremum tertium videlicet relinquito, & habebis tum cucurbitas, tum cucumeres semine carentes. Similiter sine semine eadem facies, si triduo antequam semines, semen ipsum oleo iesamino maceraueris. *Quintilius.*

Cucurbitæ vt fiant præcoces.

Præcoces cucurbitas & cucumeres sic reddes: In cophinos, aut in fictilia inutilia terram cribratam mittes, stercore admixto liquidiorem factam, & anticipato consueto tempore. Vere videlicet inchoante semina implantabis, & cùm sol fuerit, & calor, & moderata pluuia, cophinos sub dio expones, circaq; Solis occasus eos in domum contectam inferes. Atq; hoc assiduè facies, aquā irrorans, quando vsus postularit. Postquam verò perfectè cessabunt frigora, & glacies, cophinos, siue dolia in locum subactum & excultum deportatos defodies, ita vt labra æqualia sint terræ & deinde reliquam curam adhibebis. Si verò abstuleris ipsorum virgulta, citius fructū producent. *Quintilius.*

Cucurbitæ, aut cucumeres quomodo formæ variæ, & characteres imprimantur.

Transfigurabuntur cucurbitæ in quamcunq; velis figuram, si testacea feceris vasa, eaq; paruis adhuc circumposueris, & obligaueris: formas enim & characteres implebunt. Quare & arundine in longum secta, excauataq; & composita, ac coarctata, si in eam cucurbitam, aut cucumerem, dum adhuc parua est, immisceris, augescens per omnem longitudinem arundinem explebit. *Quintilius.*

Cucurbitæ quomodo fiant purgatoriæ.

Purgatorias facies, & deiectorias, vt alia pleraque si illarum semen noctem ac diem, cum rhabarbaro, agarico, scamonia, colocynthide, aut alijs purgantibus medicamentis simplicib. præmaceraueris, deinde seminaueris. *Idem.*

Cucurbitæ quomodo conseruentur.

Cucurbitas seruabis sic: Has teneras acceptas concide, deinde aquam feruefactam affunde, & per totam noctem sub dio perfrigera, indeq; in muria acri compone, & diu permanebũt Hodie per hybernos menses omnes, laquearibus & tabulatis ædium appensæ, virides & cibis non ingratæ, à nostratibus vbiq; custodiuntur: maximè quæ citrulli nuncupantur. *Quintilius & Mizaldus.*

Cucumeres ocyssimè producere.

Si eorum semina recentia, æstiuo tempore humano cruore immerseris, non infirmi, sed sani, adulti, & fului fieri: retinet enim in se calidiorem efficacioremq; vim: crebrò permuta, ne contabescat, sed immarcidus maneat oportet: morentur per hebdomodam, sic insolata semine scrobiculis effossis, in fœcundam & pulueratam terram pangantur: & caue ne inuersa: nec obfuerit, si viua calx substernatur: subinde calida aqua, vel ardenti rigatus caulis foras emicabit: pannis tege, ne calor elatus euolet. cum serpere spectabis, si propriùs non admiseris, cui caducus hæreat, & in immensam monstrificè crescet magnitudinem: quanquã breui temporis processu vitam ascititiam expirabit. Idem de peponibus & melonibus faciendum est. *Ioan. Baptista Porta.*

Cucumeres & fructus omnes serotinos facere.

Si velimus cucumeres & fructus omnes serotinos efficere: scimus eos maximè gelicidia, & imbres horrere, ac frigora pertimescere: vnde semina in æstate plantabis lætamine circumaggerata, si frigori maximè obstabunt, nec ab eo necabuntur. Aliter quoque vegetes perdurare valent: apud puteum serantur, & tam tempestiuos in puteos dimitte, ac suprà rectè operi, ne Sol, ventiq; noxam exiccando deferant: iuuant & aquæ surgentes vapores vt diu viridi maneant habitu. Vel stercoroso loco, & aprico, vbi semina posituris eris. Si rubos aut ferulas habere volumus post autumni æquinoctium his iuxta terram recisis, excauatis, & ligneo stylo inter medullas lætamen immittimus, ac cucumeris semen addimus: hinc nasci apparet fructus, qui possit & inter frigora non necari. *Idem.*

Melones quomodo dulces & odoratos reddes.

Melones rosarum fragrantiam spirare facies, si semen ipsum cum rosis aridis posueris, & mixtim plantaueris.

Dulces

Dulces verò efficies, si semen ipsorum lacte & melle maceraueris, & refrigeratum seminaueris. *Florentinus.*

Cinara vt ne spinis horreat.

Eueniet cinaræ, vt ne spinis horreant, si pungenda seminis lapidis attritu retundantur cacumina. Vel si lactucam scindamus in partes, & singulis singula condantur, sic non hispidæ nascentur cinaræ. *Varro.*

Cinaræ quomodo fiant odoratæ.

Suaues & odoratas habebis cinaras, hac videlicet via ac modo: si semina in odorato liquore aliquo, aut succo triduo præmaceraueris, & siccata terræ commiseris: nam saporem eum referent, cuius humorem combiberint. Vnde laurum redolebunt, si illa cum lauri folijs maceraueris, aut in lauream baccã intruseris, & ita plantaueris. Simile erit experimentum in reliquis. *Mizaldus.*

Cinaræ quomodo fiant dulces.

Dulces prouenient cinaræ, si semina in lacte, melle, aut aqua saccharata, vel vino aromatite maduerint, & siccata tellurem intrauerint. *Idem.*

DE SECRETIS SEMINVM, in genere. CAP. XV.

Semina quomodo à frigore, pruina, & ardore defendenda.

Si timor fuerit, ne frigoribus, pruinis, ardoribúsve perurantur semina, paleis contegi poterunt: quibus transuersæ virgæ imponentur, & virgis arundines, aut sarmenta. *Idem.*

Semina quomodo innoxia in terra seruentur.

Si semina terræ mandanda succo semperuiui paulò ante sationem madefacta fuerint, ab auibus, formicis, agrestibus muribus, & alijs hortorum prædonibus non solùm illæsa seruabuntur, sed quæ inde nascentur, etiam præstantiora euadent. *Aphricanus.*

Sata vt incolumia seruentur.

Satis omnibus incolumitatem tueri licebit, si collectâ fuligine, quæ supra focos hæret, pridie quàm satio fiat, cùm seminibus misceantur: vel portulacæ aqua semina ipsa conspergantur, vt tota noctè succum trahant, ac ebibant. *Mizaldus.*

Semina ne ab auibus depopulentur.

Ait Plin. esse allium in aruis, alum nuncupatum, quod

aduersus improbitatem alitum semina eruentium ac depopulantium coctum (ne possit renasci) vtiliter obijcitur. Hoc quæ deuorauere stupentes manu capiuntur. Aphricanus ad eam rem modicum frumentum, vel hordeum vino incoctum, aut infusum, veratro admiscet: ac foris per arearum horti ambitum dissemiriat: sata quæuis ab auium iniuria hoc modo vindicās. Sed eas mortuas, vel inebriatas arundini ex pedibus suspendi iubet. Nec omittit cancrorum fluuiatilium decoctum, quo si semina consperseris, ab alitibus (res mira) nunquam aggredientur: imò verò, quæ ex his nascentur, durabunt salua & immunia ab omnibus bestiolarum iniurijs. Sunt qui plantas sola decocti huius aspergine, felici successu tantum perfundunt. Quæ res mihi & amicis plus millies fuit probata, sed certa lunari periodo. *Mizaldus.*

Semina vt ab omni corrosione liberentur.

Nonnulli contusa cyparissi folia seminibus remiscent, eamq; miscellaneam subactæ & stercoratæ terræ committunt, & ita ab omni corrosione inde nascentia liberant. Alij cerui, aut elephantis cornu siccum & concisum, vel derasum, aut elimatum, seminibus remiscēt: vel aqua madefactionis illorum spargenda semina imbuunt. Sunt qui cucumeris syluestris radices totam diem & noctem aqua macerant, eamq; seminibus, repetita aspergine suffundunt: & postridie, pallio velata semina illa terræ committunt: hinc arbitrantes meliora euasura, & à malis omnibus certò eripienda. *Idem.*

Sata ne à iumentis & pecore lædantur.

Paguros, seu marinos cancros, vel fluuiales, non pauciores quàm decem, in vas aliquod aqua plenum missos, legito, & sub dio exponito, vt diebus decem insolentur: postea semina, quæ voles in terra illæsa permanere, aqua illa ad dies octo perfundito, idq; octonis diebus peractis repetito, donec quæ optaueris solidi adolescant: experimentum miraberis. Nam ex seminibus illis quæcunq; nascentur, non solùm à se iumenta & pecora arcebunt, sed etiam bestiolas quasuis. *Mizaldus ex Palladio & Africano.*

Fertilitatis prædictio.

Quod attinet ad prognosticon fertilitatis, aut sterilitatis seminis cuiusq;, tam sati, quam seminandi, hac via procedes ex Zoroastris, & veterum Aegyptiorum experimēto. Dic-

to, Diebus xx. aut xxx. ante Caniculæ exortum, in quopiam loco diligenter subacto, de vnoquoque semine legitimo & recenti, probationis gratia, diuersis spacijs, ac signatis, paululum seres, & si aeris vrgebit incendium, opportune rigabis: proiectum in aridam commodius pullulet, & ante cosmicum dicti sideris exortum tempestiuè se prodat. Hoc peracto, sedulus obseruabis, exorto Procyone, quodnam è iactis seminibus incolume, vegetum ac illæsum emerserit, & durauerit: atq; illud fertile ac fœcundum euasurum prædices: reliquum verò, quod non prodijt, aut victam, languidamq;. & flaccidam plantulam emisit, inutile ac sterile futurum tibi persuadebis. Nam certo certius est, insanum & æstuans Caniculæ sidus per illa sua canina incēdia quædam ex satis lædere, alia minimè. Ex quo noxæ, vel beneficij indicium per annum futurum vnicuique sementis generi sidus natura aridum ac feruens, præsenti exitio, vel salute nunciabit, ac præmittit. *Zoroaster.*

Fertilitatis vrasagium.

His vtcunq; positis non prætermittam pulcherrimum fertilitatis, vel sterilitatis præsagiū, & prognosticon, quod ex nucis arbore Virgilius posteritatem latere noluit: licet amygdalæ ascribant:

Contemplator item (inquit) *cum se mox plurima sylvis*
Induet in florem, & ramos curuabit olenteis.
Si superant fructus, pariter frumenta sequentur:
Magnaq; cum magno veniet tritura calore.
At si luxuria foliorum exuberat vmbra,
Nequicquam pingueis palea teret area culmos.

DE SECRETIS SEMINVM in specie. CAP. XVI.

Frumentum vt valde excrescat.

Frumentum supra mensuram augmentum sumet, hoc modo: Nitrū & spumam nitri terito, & ad tenuem terram admisceto, & sic aceruis adijcito. Eadem res etiam integrum & illæsum frumentum seruabit. *Aphricanus.*

Farina vt incolumis seruetur.

Farinæ incolumes perseuerant ad tempus, tædis pinguibus contusis, & in ipsas iniectis. Quidam verò cuminum & salem ex æquo terentes, & massas aridas inde facientes, eas in farinam imponunt.

Hordeum quomodo incolumis seruetur.

Hordeum incolume seruabunt lauri fertilis folia sicca, & omnis cinis, præsertim à lauri ligno impositus. Similiter seruat hordeum semper viuum herba siccata cum calamintha, & vnà cum gypso hordeo admixta. Quidam vas aceto plenum & contectum operculo in medio hordei ponunt. *Damageron.*

Faba vt incolumis seruetur.

Fabæ marina aqua rigatæ, & resperſæ, integræ, & illæsæ permanebunt. *Didymus.*

Fabæ vt ad cocturam commodæ fiant.

Quo ad cocturam fabæ commodæ fiant, pridie quam conseras ipsas, in aqua nitrosa macerato. *Idem.*

Cicera vt maiora fiant.

Quorundam superuacanea cura est, qui maius cicer esse volentes, cum corticibus ipsum similiter præmaceratum addito nitro in aquam serunt. *Florentinus.*

Cicer præcox.

Quòd si præcox cicer facere velis, ipsum circa hordei tempus seminato. *Idem.*

Lentes vt citius melioresq; nascantur.

Lentes bubulo stercore arido ante sementem oblitæ, meliores, & citius nascentur. *Idem.*

Lentes vt maiores nascantur.

Lenticula in vaginulis maior fit, si aqua tepida addito nitro macerata seratur. *Idem.*

Lupini vt dulcescant.

Lupinum dulce fit aqua marina, & fluuiali, ad triduum maceratum. Vbi verò cœperit dulcescere, siccatur & deponitur, pecoribusq; cum paleis pabuli loco exhibetur.

Legumina vt facilè coquantur.

In seminando vnà cum stercore & nitrum admiscebis. Sic enim parata ipsa ad cocturam facies. Quod si non succedat, vbi hoc feceris, velisq; legumina breui percoqui, patum sinapis in ollam inijce & statim quæ coquentur, dissoluentur, siue carnem, siue legumina coxeris. Si verò amplius quid de sinapi inieceris, penitus dissoluta euanescent.

Democritus.

DE

DE SECRETIS LIGNORVM
CAP. XVII.

Ne ligna igne ardeant.

Ligna & tabulata alumine illita, non ardescunt, vt nec postes, fores aut lacunaria ære viridi imbuta, modò crusta durior ijs obducatur, & alumen, plumbiq; albi cineres, pigmentis copiosè misceantur. Cuius rei specimen edidit Archelaus Mithridatis præfectus in lignea turri cótra Syllam, quam frustra incẽdere conabatur, eo modo quo Cæsar castellum ex larigna materia constructum circa Padum, vt tradit Plinius.

Pulcherrima ad ligna tingenda variè, quibus fabri lignarij vtuntur ad mensas conficiendas varijs tessellis, & figuris insignes.

Manè sumito stercoris equini recentis, & adhuc humidi, cum stramine, quantũ satis est, supra quod ligna aliqua transuersa collocentur, cui subijcitó vas aliquód, liquorem recipiens. Quòd si vnó die tantum, quantum satis est, extrahi non possit, altero, & tertio. & quarto die colligas, donec satis esse videatur: deindè coletur addaturq; in singulas mensuras eius liquoris, aluminis, & gummi Arabici, singulorum fabæ instar. In eo liquore, quos voles colores temperabis, variaq; vasa facies, si varios colores habere velis. His comparatis, frusta lignorum in vasis, vt lubet, condes, eaq; ad Solem, vel ignem pones: pòst vbi vti voles, frustà aliqua extrahito, reliqua finito. Nam quòd diutius in vasis manent, eò magis colorem mutant. Et sic habebis ligna variè colorata, alia reliquis clariora & dilucidiora, alia magis fusca, alia media, qui colores nulla vnquam elui ratione possunt. *Alexius.*

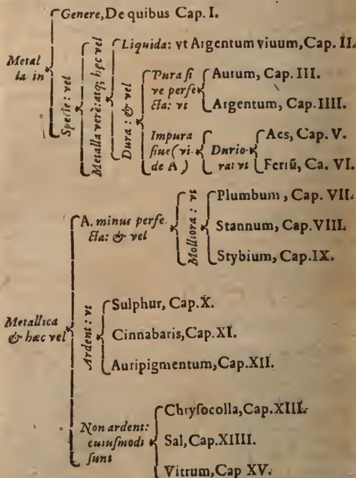
Modus conficiendi Hebeni, vt videatur naturalis.

Omnis generis ligna, Hebeni formã acquirere possunt, præsertim dura, quæ sunt lucidiora, vt buxus, cedrus, morus tam albus, quàm niger, quæ ligna omniũ sunt ad hoc opus præstantissima, quamuis niger morus aptior. Sumito itaq; huius generis ligna, atq; in aqua aluminosa per tres dies, vel ad Solem, vel propè ignem ponitó, vt tantum calefiat: deinde in oleo communi, vel Sesamino, in quo vitrioli Romani, sulphuris, singulorum tantum, quantum auellanæ respondeat, coquito aliquandiu: nam quó ma-

gis coquuntur, cò etiam nigriora fiunt, modò ne nimium coquantur: Nam tunc & ambusta, & fragilia fiunt. Ritè autem cocta si fuerint, nihil pulchrius desiderari posse videtur. *Idem.*

DE SECRETIS METALLORVM.

LIBER X.

DE

DE SECRETIS METALLO-rum,in genere. CAP. I.

Metalla vt in calcem & aquam transmutantur.

Quæ metalla in aquam transmutantur, primo in calcem reducta(deducuntur autem igne in fornacibus,solo, vel aceto superinfuso ardenti materię.vel sale iuncto,dum coquitur) inde aqua sublato sale, vel liquido æri trita, & infusa,sed & metalla sale, & igne in calcem transeunt,vel aqua separationis, vel attenuata, & hydrargyro copulata, post trita cum sale, inde igne sublata hydrargyro & sale cum aqua. *Cardanus.*

Metallo quomodo friabile adimitur.

In calcem redigito, sub fimo condito: post hæc facito, cum incanduerit igni, restinguantur, vel liquata proijciantur,vbi ardens aqua sæpe purgata,terebinthina resina, ipsius oleo,cera,sepo,euphorbio,myrrha, factitia chrysocolla,qua vtuntur aurifabri, vt celeritatem dent fundendo,auriq; ferrumini:nam si inhabile metallum fuerit tundendo, quia vnctuosa sæpe corpora præmollire solent: si omnibus,vel aliquibus ijs liquore subacto in pastillos digerimus, & vbi metallum vi follium ignibus cedit, intus proijciemus. Vel hæc limi modo crassescant, & vti luculenta reddantur, metallum igni apponito,vt accensis carbonibus ignescat, & exemtum restinguatur, ac finito semissem horæ combibere.Vel canicula perungantur,illaq; infundantur, & supprimentfragilitatis multum, & huius adminiculo malleo cedunt, & sub eo extenduntur, vbi prius tacti in partes dissiliunt multas. *Ioan.Bapt.Porta.*

Metalla in corpus reducere.

At si volueris metalla in corpus reducere, quia in calcē versa,non denuò leui iunguntur artificio, consentaneum fore duximus edocere, cùm crebro in nostris operationibus vsu veniat.Hæc huiusmodi retinent vim:chrysocolla,tartarum,alumē, ouorum vitella,sal alchali,ammoniacum,salnitrum,& quem saponem vocant,omnibus ijs,vel eorum quibusdam globulos effingimus,ac fusorio in vase, vbi calces liquescunt igni proijciuntur,& in pristinum revertuntur statum: cùm hoc probè noueris extrahito. Id tamē animaduersione dignum est, si calx auri fuerit,cum ouorum vitellis & similibus: cum albumine & tartaro ar-

g·ntum:amurca verò olei maximè in hoc præualet, id ne ex corporum reductione coloris nitore defraudentur, sed magis concinnum præbeant. *Idem.*

Metallum nobilius in cutem trahere.

Nunc verò reliquum dicturum video, quonam modo possit quis nobilius metallū in cutim trahere, quod idiotæ dicunt Chymistæ: putant enim partes in meditullio posita se imposturis foras allicere, ac extrahere,& internatas partes solis vilioribus cōstare. Sed à veritate discedunt, quia in superficie tantùm remissiores exeunt partes,& aliquantulum viuum argentum foras allicitur. Res enim corrodunt omnes, quæ medicamentum subintrant, duriores relinquuntur, expoliunt,& dealbant: antiquorum fortasse numismatum fide ducti, intus meracum,æs foras autem simplex argentum conspicientes: sed hæc simul ferruminata sunt malleis tusa, tum demum typis excusa, id tamen artificio simili sic fieri posse penitus est arduum, nec fieri posse iudico. Quæ tamen expoliunt, hæc sunt: communis sal, alumen, calcanthum, sulphur viuum,& pro auro tantùm ærugo, & sal ammoniacum: cum opus obeundum est, eorum partem in puluerem redigunt, & cum metallo vase aliquo intermittunt, fictili luto circumlito, & operculato, exili peruio spiramine lento igni accommodant,ac peruri permittunt, & ne metallum liquetur, ne follibus ignem vexes: cùm pulueres perusti resident quod fumo dignoscunt, laxato obturamento visunt,sed metallū igni accenditur, donec ignescat,& ignitum ijs immergunt. Vel aliter: Aceto accommodant dum stigmentosum fiat, & vbi circumlitum opus linteaminibus inuolueris,coniectum in fictile acetum contin.nt,diu decoquetur, extractum in vrinam conjcies, sale, & aceto, ebullire finito, donec nulla prorsus sordes emergat,& fœdæ medicamentū maculæ aboleantur: & si candidissimū non deprehenderis, idem munus rursus obeas, dum perficitur. Vel sic aliter leuiarim procedas: opus cū sale,alumine,& tartaro ex aqua in olla sinas ebullire,quum tota superficies inalbuerit, sinito paulisper: inde sulphuris,salnitri,salis,æquis portionibus ebulliant tribus horis,vt in eorum pendeat medio, nec vasis latera contingat,eximito: & cum arenula perfricabis,dum sulphuris viuus euanuerit: demū vt prius ebullias denuò, & sic inalbescit,vt ab igne se tueatur,nec vti vitiosum improbabitur, vtile reperies,si

ritè peregeris, & gaudebitis, nisi in vestram pernitiem eritis abusuri. *Idem*

Ad metalla inauranda.

Aureum colorem metallis ac lapidibus sic induces. Accipe salis ammoniaci, calchanti albi, singulorum partes quatuor æquales, salis lapidei, & æruginis partes tres ex vnoquoque. His in tenuissimum puluerem redactis, annulum, lapidem, aut metallum quoduis ita obiue, vt à dicto puluere circumtegatur. Postea sic in ignem per horam impone, & extractum recenti vrina immerge, ablue & deterge. Ex cuiusdam ingeniosi artificis experimento. *Cardanus & Mizaldus.*

Ceratum seu elixir ad metalla transmutanda.

Sume inprimis de sulphure extracto à specie quantum vis, albificato, vel rubificato. & tere ipsum bene in tabula vitrea die vno, aut duobus, & imbibe ipsum ex oleo illius speciei destillato & albificato quatuor diebus, quinq; cum desiccabitur: tere & imbibe ipsum, & assa inter duo vasa, & ita facias donec fiat sicut cera. Deinde sume ipsum sicut ceratum, & pone super omnes duas partes eius, & mediā, quatuor partes argenti viui de lapide, ex quo extraxisti sulphur, & fac vnamquamq; speciem cum sua specie, & quodcunq; genus cum suo genere, neque diuersifices ea, quoniam errabis. Tuum quoq; argentum viuum sit congelatum cum aqua lapidis: Ambo verò cerata simul iunge, & tere bene ex oleo, & diu tere, & assa ea cum igne parum fortiori: fient enim dura. Deinde tere ea bene, & pone super ea salem armoniacum, qui fuit rubificatus cum igne lapidis, & imbibe postea bene, & renoua quaque die stercus inhumando, soluetur enim, & fiet aqua rubicunda sicut sanguis, fac ipsum congelari in vase vitreo cum tenui igne, & quum congelabitur, tere ipsum benè. & imbibe ipsum ex aqua sedine, & dissolue ipsum, & postea congela ipsum, & ita facias ter: proueniet enim tibi ceratum, quod super Lunam proijce, quoniam ipsa fiet Sol, aut proijce super duo plumba aut super ferrum, & conuertet ea in Solem. Et hæc quidem est via, quod colorat rubificando Scias ipsum. Via autem eius quod albificando colorat est huius conuersa: Et hoc est, vt sumas de eius argēto viuo albo sublimato quatuor partes, & de sulphure albo partes tres, & tere eas benè, & pone super eas de sale armoniaco albo extracto ex lapide partes duas, & tere

hoc totum benè, & imbibe ex aqua salis ammoniaci soluti benè, & assa ipsum leui assatione, & hoc fac ter, sed qualibet vice sit assatio vehementior. Deinde post hæc tere ipsum bene, & imbibe ex aqua salis armoniaci, & dimitte stare cum suo humore, & pone in vase vitreo, post inhuma & muta stercus quaque die, & fac sic, donec soluatur. Postea tere ipsum & congela: ignis verò sit tenuis, donec cōgeletur, & fiat album, siue cineritij coloris. Et si color ille fuerit in eo, redi ad terendum, ad assandum, & congelandum, donec congeletur, & fit album: prius tamen ipsum solue, vt fiat aqua currens, & non sit massa, neq; turbidum, & egredietur ceratum, & multum albū. Cuius vnam partem super decem millia veneris rubeæ proijce, & fit Luna. Hæc est sententia eorum, qui operati sunt cum argento viuo & sulphure. Eorum verò, qui cum argento viuo solum operantur, operatio talis est, vt sequitur. Sume de argento viuo sublimato fixo, & de argēto viuo soluto partes æquales, fixum verò tere, & imbibe ipsum ex soluto, & tere ipsum benè, & assa leuiter: hoc fac donec bibat illud solutum totum: deinde tere ipsum, & imbibe ex soluto terēdo donec fiat sicut medulla, & tamdiu imbibas ipsum donec tantum bibat, quantum ipse est, & assa ipsum inter duo vasa cum igne forti: & si emiserit fumum, redi ad terendum ipsum, & reduc ipsum ad opus sublimationis, donec fundatur in vase inferiori: fiet enim rectum, & non emittet fumū. Ex ipso proijce, quoniam colorem bonum efficiet: postea imbibe ipsum etiam ex sua aqua, & tere benè, & solue. Soluetur paruo tempore, postea congela ipsum, & proijce ex ipso super quodcunq; corpus volueris: faciet enim mirabilia, & præcipuè super ferrum: ipsum enim mollificabit & conuertet in Lunam rectam. Eos verò, qui cum solo sulphure operantur, operatio est talis: sume de albificato & sublimato quatuor partes. & imbibe ipsum ex sua aqua, aut ex aqua argenti viui. Quòd si volueris, vt ipsum solum sit ex sua aqua soluminodo: fac de ipso sicut fecisti, & non diuersifices: ipsum enim faciet plumbum, & stannum & æs, Lunam, & ipsum similiter facit argentum viuum. Lunam in sua hora. Scias autē quod argentum viuum congelatur in duobus plumbis, videlicet congelatur sulphur præparatum in ferro. Scias ergo quomodo, quia est magnum arcanū, modus autem operandi cum solo sale armoniaco est, vt sumas ex eo destil-

lato,

lato & cerato parti chi vnam, & imbibe ipsum ex sua aqua fortiter terendo: solue ipsum, & si eius solutio difficilis fuerit, imbibe ipsum ex sua aqua, & tere benè: soluetur enim: & cum factum fuerit aqua clara, fac ipsum congelari in vase vitreo cum igne deuili in Sole, aut cineribus calidis, & hoc est [illegible] secretum [illegible] modi albificandi. Quod si rubificare volueris [illegible] pro quaque re alba rem rubeam, terere verò & imbibere & assare, & soluere, & congelare est in hoc vnum, vt in alio. Et si coniunxeris argentum viuum & sulphur, & præparaueris ea cum sale armoniaco, erit optimum. Et si coniunxeris argentum viuum & sulphur, atque salem armoniacum, & præparaueris cum suis aquis, erit bonum. Lauda ergo Deum. *Hæc Rhasis in libro experimentorum.*

Ad quæuis metalla inauranda.

Accipe vernicis liquidæ libram j. terebinthinæ, olei lini, singulorum vnc. j. Misceantur omnia optimè, & seruetur ad vsum. *Alexius.*

Thesaurorum inuentio.

[redacted]

[redacted]

Modus veræ artis proplastices, ad Numismata, aliaq; omnis generis mediocriter extantes formas, ex metallo quouis, aut etiam crystallo, vitro, marmore, fingendas.

Ante omnia terram, in qua formæ imprimuntur, in promtu esse oportet: quæ cum variè conficiatur, nos tantùm varia genera, eaq; omnium optima ponemus: vt si vnum haberi non possit, his quæ haberi possunt, vtamur. Illud tamen primum sciendũ est, ex ijs, quæ hic ponemus, singulis per se, aut ex aliquot mistis, aut omnibus simul, nos vti posse. Sunt enim omnes optimæ. Caput totius artis est, vt materia in qua formę imprimuntur, sit subtilissima, & ferè impalpabilis: quoniam effigies in ea exprimũtur nitidius: deinde etiam facilius in se omnis generis metalli recipit absq; corruptione, optimeq; cũ magistra [illegible] misceatur, ita vt siccata durior euadat. Potest denique [illegible] rimas fusiones sufficere, ita vt non statim à prima fusione frangatur, sitq; alia materia paranda. Cæterum ad [illegible] beas formas fingendas, quælibet terra commoda est [illegible] do tenuissima, beneq; cum magistra [illegible]

Terra prima [illegible] metallis apta.

Recipe lapidis S[illegible] quo omne [illegible] terantur, donec in [illegible] satis esse contreratum optime [illegible] deat, vt inferius docebitur: deinde [illegible] ad [illegible] typi ad fingeda numismata. Possunt ante [illegible] multos annos incorrupti esse, si diligenter [illegible] cum magistra misceri: ea enim ratione [illegible] euadunt.

[illegible]

Sumito [illegible] vasorum, ex argilla [illegible] guendam quibus [illegible] nasc continentem [illegible] Erit autem melius [illegible] forum fundum, aut vas ipsum à medio ad fundũ, abiecto tamen

tamen prius vitro circumhærente: vel si hæc haberi non possint, sumantur ea, quæ possunt. Sumito igitur aurificum crucibula noua, tot, vt eorum vasorum, quæ dixi, frusta, pondere æquent: hæc omnia simul in æneo mortario conterātur: deinde super lapide porphyrite, vt colores solent, cum aqua molantur: & subinde recoquēdo attenuetur puluis, vt infra dicetur, seruetur in scorteis sacculis, aut ligneis arculis conclusis, ne sua tenuitate in aerem volet.

Tertia.

R. Testarum tellinarum, vel chamarum marinarum.
Corticum ouorum, sing. tantundem.
Accendantur vt igni cādeant, & vt prius dictum est, de alia argilla, terantur sæpius, & eodem modo seruentur.

Quarta.

Ferri scobem, aut squamam, aut vtranq; puram & mundam, in ferrea casside, alióue firmo, ad ignem vase collocato, acetum optimum superinfundito, ad ignem per horas octo habeto. Quo facto rursus acetum infundito, igni accendito vt incandeat, molatur pòst, atq; eadem interentur, vt in aliis est dictum, & seruentur.

Quinta.

R. Punicis igni candentis, quaterque in aceto extincti, part. j. scobis ferri, part. ij. misceantur, & igne candescant vt suprà: deinde trita aliquoties, recondantur vt alia.

Sexta.

Sumito ossa veruecis, præsertim capitis quæ meliora sunt, combusta: deinde trita, & cribrata, quantum satis est, ponantur in vase aliquo ferreo ad ignem tandiu, donec optimè candescant, tum addito tātum seui, quantū manu comprehendi potest: misce benè ferro aliquo, vt seuum vnà cum puluere comburatur: deinde sic ad ignem relinquatur, per horam dimidiam. Quibus factis, auferatur ab igne, conteratur, igne candidum fiat, humecteturq;, quibus sæpius iteratis, subtilissima perfectissimaq; euadet.

Septima.

Recipe ossium sepiarum vstorum, tritorum, & cribratorum, quantum satis est, & fiat modo quo iam dictū est, de veruecis ossibus. Fit præterea argilla hæc, ex quadam terra, quę Tripoli affertur: item ex vitiū cineribus, ex carta combusta, ex equino stercore arido, atq; iusto, ex lateribus, bolo armeno, terra rubra, atque huiusmodi aliis, quæ nunquam igne liquescunt, neq; dissiliunt, neq; squamas,

siue crustas faciũt, sed perpulchrè quasuis formas recipiũt.

Modus reducendi prædictas terras, ad tantam subtilitatem, vt fermè tactum ipsum non recipiat.

Sumito pulueres prędictos, siue terras quas primo optimè conterito, & cribrato, deinde in vase aliquo firmo ad ignem ponito, tandiu donec candescant, rursusq́; conterito vt prius, cum aqua vel aceto. Quod cum sexies factum fuerit, ponatur in catino vitreato, superinfundendo tantum aquæ, vt ad quatuor digitos emineat: misceantur parum baculo al quo mundo, vt turbida fiat aqua: deinde pauxillum sic relicta, aqua auferatur sensim, ponaturq; in alio vase mundo. Quo facto, recens aqua super marenam infundatur, misceaturq; vt prius, donec turbida reddatur: deinde cum rursus aliquantulum quieuerit, sensim auferatur. prioriq; aquæ ablatæ addatur. Hoc autem tandiu faciendum, donec tenuiores pulueris partes, aqua fuerint omnes ablatæ. Quòd si quid in primo catino crassioris pulveris fuerit relictum, conteratur rursus, vt prius, atque supradictæ aquæ depositæ iam addatur. His omnibus factis, relinquantur aquæ tandiu, donec probè residuum fecerint: deinde aqua sensim ablata siccetur puluis, mox semel tantùm, sed optimè conteratur, cribroq́; setaceo, vel etiam serico densissimo transfundatur, & habebis puluerem omnium subtilissimũ, quem in vase aliquo optimè clauso recondes, ne quo modo in auras euanescat.

Aqua, quam Magistram appellant, ad prædictos pulueres contemperandos.

Vt prædictæ terræ formentur, & formatæ, siccatæ cohæreant, nec dissiliant, aut resoluantur in puluerem, talis aqua, quam Magistram vocant, componenda erit, quæ in hunc modum se habet:

℞. Salis communis quantum satis est, eumq́; lineo panno, aqua imbuto, inuolutum, vel in crucibulo inter carbones, vel in olla parua bene lutata, in loco, vbi follibus per horam ignis probè possit excitari, ponito: mox vbi refrixerit, teratur, tritum olla vitreata collocetur, desuperq́; tantum aquæ communis effundatur, vt ad quatuor, vel sex digitos emineat, misceaturq́; tandiu ad ignem, quousq; dissolutum & frigefactum coletur bis per pannum è lana, quem filtrum vocant, optimum. Huius aquæ vsus est ad humectandam, tenacemq́; faciendam terram, vt inferius dicetur. Fit quoq; huiusmodi aqua vel magistra, ex ouorum

rum albis, siquidem optimè baculo aliquo ex fici arbore concurrantur, donec spumam reddant: deinde cum sic per noctem vnam fuerint, colctur aqua sub spuma contenta, & seruetur ad puluercs, in pastæ formam redigendos. Est quidem hæc aqua melior: quoniam argilla fit tenacior, & formæ expressiores, nitidioresq; fingentur. Vnde quidam prædictæ aquæ, ex sale confectæ, aliquantulum huius aquæ addunt. Quidam verò aquam è gummi addunt, prout iudicio, & vsu edocti, magis expedire existant.

De rebus, quæ ad fundendi artem in promtu esse debent.

Cum quodlibet boni artificis opus absq; instrumentis suis propriis perfici nequeat, operæ pretium esse videtur, vt ea, quę huic arti instrumenta sunt necessaria doceamus. Itaque primò diligentiam adhibere oportet, vt carbones ex lignis recentibus, duris, siccis habeantur, quemadmodum & crucibula absq; fractura neq; alba, neq; nigra, sed cinericij coloris esse oportet. Præterea charta aliqua crassior non desit, ad ventilationem crucibulorum: ita quoque vacua harundo, ad exsufflandas ex crucibulis sordes. Instrumentum quoque aduncum, ad extrahendos carbones ex crucibulis: & prælum quo formæ ipsæ, quas etiam stafetas vocant, comprimentur, vt iniici metalla fusa commodius possint. Ad hæc tabulæ binæ, vel plures, politæ, & leues, ex nuce, robore, vel buxo, vel ære, inter quæ formæ constringantur, vertiq; valeant. Duæ aut plures plagæ laneæ, ad manus sint quibus vacua illa spacia, in comprimendis formis, impleantur. Opus præterea est circino, & regula ad partiendum, & ad certam mensuram exigendas formas, & canales per quos metalla decurrunt. Ferrum insuper, ligonis forma, sed in acumen tendens, ac vtrinq; scindens, vt typorum viæ, per quas metalla fusa ingrediūtur, expedianrur: quòd si hoc desit, fiat cultello aliquo, magna cum diligentia. Olei quoque & terebinthinæ parum, quo charta, vel bombycis fila imbuta, & accensa, vt intrinsecus siccati iam typi, optimè fumo afflentur, quo meralla melius fluant. Quoniā verò aliquādo nimiū loca caua fumo implētur, ita vt inęqualia rędđātur, leporinus pes appositus erit, cùm ad alia, tū ad fuliginē detergendam. Duæ quoq; scopę, altera filis æneis condensatis, altera ex setis, cuiusmodi sunt illæ, quibus ad pectines

tergendos vtuntur quibus opus ante informationem, & pòst, tanquam pectarui & extergarur.

Ratio num smata conflandi, & exprimendi.

Primò sumito numisma illud, quod exprimendum est, atq; in aceto, cui aliquantulum salis, paleæq; vitæ additum fuerit, immittito: deinde lauato, fricatoq; bene supradictis setaceis scopis, tum aqua abluito, & panno aliquo mundo siccato. Quo facto, alteram formę partem: nempe fœminam, super tabulam, vel è robore, vel ex ære, vt diximus, collocato: atque ita, vt pars media, quæ scilicet alteri formæ coniungitur prona, deorsumq; spectet, numismata, aut quicquid fingere paras, prius purgatum, vt est dictum ponito recto tramite ad viam, per quam metallum liquefactum decurrit, præsertim si vnicum fuerit numisma. Quòd si duo sint, ponantur ad latera formæ, ita, vt iter in medio, per quod metalla fundi possint, relinquatur. Si verò numismata plura duobus fuerint, sui sint singulis canales, qui ab ore, siue medio canaliculo, metallum ad singula numismata deferant Nam illud cauendum est, ne à numismate in aliud numisma metallũ transeat. Quibus factis, sumito prædicta terræ, optimæ cribratæ quantum volueris, ponatur in catinum maximum, superinfundendo sensim aquam mag stram, donec tantũ humescat, vt inter manus compressa, minimè adhæreat. sed siccæ farinæ instar, pugno compressæ remaneat. Hanc in hunc modum subactam, super numisma in ipsis typis ponatur, comprimendo optimè digitorum parte carnosa: deinde manibus id, quod melius fiet, si alteram quoque tabulam superimponas: deinde instrumento aliquo scindente & regula, terra circa formam adhærens, & redundans, æqualiter, diligenterq; auferatur. Quo facto, pannus è lana superponendus: deinde tabula, & sic strictè ambabus manibus typi inuertendi: deinde ablata tabula superiore, si quid adhæserit, pede leporino probè & leuiter eximendum. Post altera formæ pars sumenda, atque eadem terra implenda, comprimenda optimè, vt prius, ferroq; ad æqualitatem reducenda. Deinde ferri acumine, superior formæ pars, parum attollatur, manibusq; dextrè, auferatur, ita, vt numisma eximi possit. Quòd si facilè auferri non possit, subtili pennę aculeo circum leuiter attollatur, vel etiam cultelli acumine decussatim percutiatur, quo obuerso typo auferri queat. Si verò numisma perfectè expressum

pressum non videretur, rursus sub prælo, inter duas tabulas, vt prius comprimatur. Quibus omnibus factis, ferro aliquo curuo scindente, circino & regula, canalibus dispertitis, ad ignem siccentur, mox bombyce, oleo, & terebinthina imbuto. atque accenso afflentur fumo: postea si quid fumi superflui relictum sit, leporino pede tollatur. Quòd si metalla infundere voles, inter duas tabulas vnà cum pannis sub prælo ponito, comprimendo aliquantulum: deinde metallum liquatum inijcito (si fuerit atgentum, vel æs album, cognoscitur ex suo splendore, & claritate: si verò stannum, stuppa, vel charta iniecta comburitur, & optimè hinc inde fluet, nisi stannum fuerit: tunc enim sublimati centesima, & antimonij octaua pars inijcienda erit: sic enim non solùm optimè fluet, sed durius quoque metallum efficitur. Porrò frigefactis typis, numisma dextrè eximatur, ac seruetur. Quòd si alia efficere voles, iterum formæ fumo erunt afflandæ: deinde sub prelo comprimendæ, vt antea iam est dictum: hocq; faciendum toties, quoties alia numismata efficere voles. Cæterùm si formæ nondum videantur fatigatæ, sed ad alia metalla infundenda aptæ, in loco aliquo sicco conseruari debent. Si verò fractæ, rursus conteri, puluisq; melior, vt superius est dictum, fiet. Porrò numismata, siue recentia, siue vetera, tum coqui, tum in aqua alba poni debent: præsertim si non fuerint ex stanno, vt infrà docebitur.

Ad numismata ex creta liquida, penicillo formanda, quod multò faciliùs est, quam typis superioribus, sed formæ semel tantùm vtiles sunt: nec res paulò subtiliores his effinguntur: quæq; penicillo denuò tangi non possunt.

Sumito numisma nitidum, beneq; ablutum & siccatum, vt prius est dictum: deinde oleo illitum sequenti vngito mistura, quæ sic se habet: Recipe supradicti luti sapientiæ ad Solem, vel ad ignem siccati, atq; in puluerem tenuissimum redacti, cribratiq;, quantum satis esse videatur: quo deinde aqua communi liquefacto, altera numismatis pars illinatur: deinde siccata rursus prædicto luto, sed spissiore, inungatur, siccetur q;. Quòd cùm quater vel sæpius fuerit factum, altera similiter pars oleo prius illita inungatur, ita, vt totum numisma luto obducatur, maximè si ad auferẽdum numisma, per medium formam scin-

dere noles. Sin minus, antequam altera numiſmatis pars inungatur, prius lutum numiſmati adhęrens contritis carbonibus aſpergendum, quo altera pars ſuperaddita minimè adhæreſcat, ſed facilè remoueri poſſit. His factis, altera quoque numiſmatis pars, ſupradicto luto humectato, penicillo illinatur, & iterum ſiccata, ſpiſſiore luto liniatur, & ſiccetur, hocq; quater, vel, vt voles, quemadmodum feciſti, quum primam formaſti. Verùm antequam bene ſiccetur lutum, partes cultello aliquo ſemper oportet leuiter redundantes reſecare, ne coaleſcant: eius, inquam, partes, quæ carbone aſperſæ fuère. Cùm autem iam probè fuerit ſiccatum, commiſſuræ illæ cultello leuiter tractentur, attollendo, vt altera formæ pars à numiſmate extrahi queat. Qua ablata, altera quoque auferatur, quod fiet, ſi lutum modicè cultello percutiatur, numiſmate deorſum tendente. Quibus omnibus factis, ſumito ambas luti partes, atque primò foramen, per quod liquefacta metalla decurrere debent, ad latera vtraque fingito: deinde filo aliquo ferreo, partes ſimul colligato probè, coquitoq; in fornace, vel ſub carbonibus accenſis, donec conſumentur carbones. Quòd ſi coquantur, antequam coniunctæ fuerint partes, non erit abſurdum, modò poſtea filo ritè colligentur. Cùm autem metalla liquefacta infundere voles, inter duas tabulas, vel ſub prælo ponito, metallumq; infundito: deinde frigidum exigito, & inuenies numiſma egregiè formatum. Verùm ſi ex argento fuerit opus aliquod, erit dealbandum, vt deinceps dicetur. Si ex ſtanno, dealbare nihil opus erit: ſi verò ex auro, æris flore, & vrina eſt colorandum, ſed neque ex argento, neque ex auro numiſmata, non in his cretaceis formis, ſed in ſuprà dictis fundenda ſunt. Hoc luto ſic parato, aliter, & quidem facilius conflari numiſmata poſſunt, nempe hoc modo. Sumatur id quod formandum eſt, atque id ex cera, & terebinthina commiſta conſtet: mox ea cera, hac creta, ſiue luto congeratur, vt antè diximus: deinde foramen inducatur: deinde ad ignem ponatur, ita vt foramen in ima ſit parte, per quod cera omnis liquefacta exeat. Quo facto metalla liquefacta infundantur. Illud ſemper tenendum eſt, vt formæ, quocunque modo ſint, cùm eſt fundendum, calcant.

Album ad Numismata, aliaq; opera dealbanda, etiam ad argentea opera antiqua expolienda, & tanquam renouanda.

Sumito numismata, vel aliud quoduis opus antiquum, vel nouum, & ponito super carbones accensos, tandiu versando, donec cineris colorem suscipiant: deinde extergente ex æris filis scopa, cùm optimè extersum fuerit, in sequentem ponatur aquam, quæ huiusmodi est:

Recipe Aquæ marinæ, vel communis q. s. est.
Salis albi M. j.
Tartari,
Aluminis sing. q. s. est.

Misceantur, & coquantur in vase aliquo vitreato. Quòd si opus ex ære, sophistica ratione dealbatum fuerit, sumito argenti, in tenuissimas bracteas deducti, siue foliorum argenti denarium vnum,

Salis Ammoniaci vnc. j. s.
Salnitri d ach ij s.

Misceantur, & ponantur inter carbones accensos, in vase aliquo cooperto, sed cum operculo in medio perforato, tandiu, donec vapores omnes euanuerint, deinde frigida conterantur optimè, & fiat puluis. Cùm autem vti voles, huius pulueris vnc. j. prædictæ aquæ addito, & per octauã horæ partem coquito: deinde numismata, vel alia opera immittito. Quo facto aquam, & opera ipsa in aquam claram, tepidamq; effundito, tartaroq; & aliis in fundo residuis, opus optimè fricato, demum aqua frigida abluito, & siccato.

DE SECRETIS METALlorum in specie.

DE SECRETIS ARGENTI viui. CAP. II.

Argenti viui congelatio cum odore Metallorum.

Argenti viui congelatio cum odore metallorum, & precipuè plumbi, fit hoc modo; Purgetur plumbum, & à

scoriis separetur, liquatum in foueam proiicito. vbi iam frigescere incipiet, ligni præfixa cuspide, & detracta, fluidum immittito argentum, & congelatur, pila tundito, & multoties reiterabis, vbi durum iam habes, sæpius colliquato, & in claram aquam immerso, tandiu opus iterabis, donec durum, & sub malleo ductile habes, nec tamē inutile fore censeas. *Ioan. Baptista Porta.*

Argenti viui congelatio cum casside ferrea, vel patina.

Fit & alia argenti viui congelatio cum casside ferrea, vel patina, proiiciendo cum eo aquam, qua fabri ignitum extinguunt ferrū, ac illo duplum immittatur ammoniaci salis, calchanti, & æruginis: vehementiq; igne sinat ebullire, ferrea semper spatula versando: & si absumitur bullitione aqua, calida paretur alia, & proiiciatur, ne sinat ebullire: sic diei quadrante congelatum habes, inde linteo fisco, vel corio strictè manibus congelatum exugito, vt exudet quantulumcunq; habet, expressum denuò cōgeletur, dum omne perficiatur, sic in prælotum fictile dimittatur cum fontana aqua detractis, quod pessum ierant sordibus, in eandem fideliam misceto, & confundito, donec lotum clarum habeas, sub dio tribus noctibus apponito, & in testæ duritiem crassescit. *Idem.*

Mercurij coagulatio lutea auri Rhenani colorem induens.

R. æruginis, salis communis ana drach. ii. quæ conterendo misce diligenter, pone in lebetem ferreum superinfunde aquam ac tādiu bullire sine, quoad aqua fiat purpurea. Tunc lebeti immitte Mercurij vnc. j. ebulliant rursus ferrea semper versando spatula, quæ exempta & probè abluta exicca. Post accipe tutiæ partem vnam, & curcumæ radicis partem vnam cum semisse, contundantur diligenter, & in pollinem tenuissimum, donec nigrescant, redigantur. Quo facto, puluerem nigrum cum Mercurio coagulato fac stratum super stratum, vase obturato, & luto obducto, igni ad horas vj. rursus apponito, ita vt ignem carbonibus semper exaggeres, quo lebes totus incandescat. Tandem liquescant, & sic habebis Mercurium auro rhenano similem. *Ex libro quodam Germanicè manu scripto.*

Argentum viuum congelatum in aurum tingere.

Illud autem argentum viuum congelatū in aurum tingere

gere si vis, & pulchrè: Infractis particulatim partibus, cum Cadmiæ terræ pulueribus alternis fusorium vas, & testaceum compleas, quibus mixtura mediet.è scidiis, & passis vuis, & cyperi radice Indica illa, quam officinæ Curcumã dicunt, contusis & inuolutis expletum vas luto circumlinias & Sole exiccabis, vel igni, vt Solis vicem penset, sic igni appones, vt ferueat horis vj. & incandescat, inde vi follium profletur, & maximè vexetur, vt fluxum faciat: & vbi fluxerit, frigescat carbonibus tumulatum, sic aurum coloratum, & splendissimum reperies. *Porta.*

Argentum viuum cum æneis pilis fixum reddere.

Et aliter ãrgẽtum viuum cum æneis pilis fixum reddere possumus, & congelare: Aerea duo hemisphæria fabricemus, vt se inuicem penetrent, ne expirare possint: inrus viuum argentum cum crystallini arsenici ęquali portione, & tartari ritè contusorum, & cribro succretorum immittantur: luto foras commissuræ perlinantur, ne respirent: sic resiccescãt, & carbonibus exaggerabis, & obrues quarta diei parte, postremò incandescat totum, inde extrahes, & aperias, & totum æneí vasis concauo coalitum inhærescere videbis, malleo percussum decidet, liquato, & proiicito, & optimum dabit argenti colorem, difficileq; ab eo secernitur. Si æri immiscere placet, cum eliquato æris triplo immisceas, & sine argento optimum ostendet album, dulce, & malleabile. Vel aliter: Fictili ollæ æneum operculum imponatur, ac accenso igne mirè viuum argentum in operculo congestum reperies, & mirabilius congelabitur: alij è ferro, chalybe, argento, ac denique auro conficiunt, diuersisq; vtuntur modis, in aliquibus vtile fuerit scisse, nec meminisse obfuerit. *Idem.*

Argenti viui congelatio cum oleo.

Fit & argenti viui congelatio cum oleo alia, & sic factitatam à multis reperio, retinet tamen aliquid, & ingeniosa est valdè. Ex argento, rubro arsenico & aurichalco, vas efformetur in scyphi speciẽ, quod ritè operculum cooperiat, ne respiret, viuo argento reple, & iuncturæ luto muniantur aliquo oui albumine, vel resina pini, vt fit, & in ollam suspendatur, lini oleo plenam, & naturalis dies medietate sinas ebullire, extrahe & exemtum corio vel stamine exprimito, & si quid incongelatum fuerit, opus iterato, & coagulari cogito. Si vas tardè coagularet, quantum

nanciſcatur, tege linteolo, ſuper quod collocetur Mercurius & in cineribus calidis, donec dureſcat, relinquatur: infractis dein particulatim Mercurij partibus in acetū fortè conijcito, coquito ad horæ quadrantem: vel partes Mercurij confractas cum ſucco Bugloſſę, pauxillo aceti & oleí ebullire ſinere, vt ſupra dictum. Nam hac ratione mortificatur. Quibus factis, adde ſalis Armoniaci drach. ij. aceti menſuram ſemiſſem Mercurium in vaſe operculo obducto & probè lutato ad octo aut decem dies relinque, quo acetum Mercurio ſurditatē adimat omnem: poſtea Mercurium vaſe circumlutato ad ignem ponito, donec ſenſim incandeſcat, & fragorem edat. Tandem Mercurium in ollam cuius fundus ſulphure tectus ſit, ſuſpendito, eamque luto munito lento igni apponendo, vt ſenſim incaleſcat, & Mercurius à ſulphure fumam recipiat. Hoc fac per menſem ſemel in die, & mercurius fuſilis ductilisq; erit. *VVilhelmus & Martinus Friderici Imp. Chymici.*

Ex plumbo argentum viuum vt fiat.

Summito plumbum in tenues laminas redactum: ponantur in vaſe vitreo, vnà cum ſale communi interpoſito, deinde cooperiatur optimè, & ſub terra relinquatur per dies nouem: & argentum viuum reperies. *Fallopius.*

Modus ſublimati Mercurij, ſiue argenti viui, quo vtuntur chymiſtæ & aurifices.

Accipe argenti viui libram vnam, ponatur in ſcutellam ligneam, addito aceti & ſalnitri puſillo, miſcendo benè, atq; mortificando, quibus factis, addito ſalis communis contriti librā ſemiſſem, ſalnitri in puluerem redacti drach. iiij. aluminis vſti, & triti libram j. cum dimidia. Miſceantur bene, & ponantur in cucurbitam lutatam, ad collum vſq;, & alembico ſuperaddito diſtilletur in cineribus, primò igne lento, quouſque humiditas omnis exierit, quæ conſeruanda erit. Valet enim ad multa & varia, præſertim ad macerandum argentum viuum. Humiditate exemta, augeatur ignis continuè, donec argentum viuum conſpiciatur album, id eſt, donec videatur ſupra feces manere, vt albus panis. Quod ſi velis vt plus aſcendat ad collum vſque, papyrum circum eam partem, quæ foris nuda apparet ponito: deinde igne plus aucto, videbis paulatim aſcendere ad ſuperiora Mercurium ipſum, ad formam campanæ. Quibus deinde frigefactis, atque alembico ablato, eximatur cucurbita, atque mundetur for-

infecus, ne fracta, aliquo modo argentum vitietur: demum frangatur cucurbus, vt argentum colligi queat, verum ita, vt à fumo nō lædatur. Cæterùm hac ratione possunt fieri massæ ducentarum librar. in vna cucurbita, modò debita materiarum proportio seruetur. Porrò materia in fundo relicta: nempe feces terantur, & in aqua feruenti dissoluantur, colenturq́;, deinde coquantur & siccentur. Remanebit enim in fundo materia sali similis, ex sale & alumine mixta. Valet enim hoc salnitrum ad sublimandum argentum viuum recens, addito aceto, vel loco aceti, aqua per sublimationem distillata. Porrò supradictum argentum viuum sublimatum, cum alumine, vel vitriolo denuò & facilè sublimari poterit, si modo pro qualibet libra sublimati argenti, addantur salis, vel aluminis vsti, vel calcis viuæ libra semissis, deinde in cucurbitam ponantur ad sublimandum vt priùs. Nam si citius sublimabitur, pulchrius meliusq́; euadet: quanto enim sæpius sublimatur, tantò citiùs pulchriùs euadit. Alchimistæ præcepta Geberis, D. Thomæ, aliorumq́; Philosophorum sequentes, tantum sæpè laboris in sublimando sumunt, vt id fixum reddant: suntq́; qui centies, atq; etiam ducenties sublimarūt: quorum omnis labor irritus tamen fuit: quod quidem certum est euenire, quòd semper feces, nempe alumen, vel sal, vel vitriolum, vt dictum est, addiderint: & cum ignis natura sit volitantia sistere atque constringere, cónstat, quo sæpiùs sublimata fuerint, eò etiam duriora effici. Verùm ea pars, quæ paulatim constricta erat, cum ferè fecibus permisceretur, nusquam apparebat. Quare hi, cum causas, & modos, vt par est, non considerarent, viderent autem sublimatum paulatim deficere, aut euolasse, aut igne consumtum credebant potiùs, quàm fecibus esse permixtū. Itaq; cum philosophicè quis fixando sublimato, progredi vult, oportet vt ter, vel quater, cum sale, vel alumine vsto, vel calce viua, vel calco, vt antea dictum est, sublimetur. Nam sic, non solùm ab omni terrestri materia, verum etiam à qualibet redundanti humiditate purgabitur. A materia quidem terrestri expurgatur: quoniam remanēt in fundo cucurbitæ vnà cum reliquis fecibus, id est, cum sale, alumine, & vitriolo. Ab humiditate verò superflua, quoniam partim per euaporationē, vnà cū aceto resoluitur, partim per iteratam sublimationem ignis naturam aliquo modo assumit: quæ caussæ potissimū sunt,

vt

vt fixus reddatur, quæ duo fixionis præcipuè sunt partes, aut potiùs solæ. Neq; quicquam, in hoc proposito, rem esse fixam intelligimus, quantum excoctam esse, tantamq; cum igne habere societatem, vt neq; fugiat ampliùs, neq; quouis modo igne absumatur. Quare cùm ter quaterue sublimatum fuerit, vt dictum est, sublimetur per se, absq; reliquarum additione, toties, donec in fundo fixum remaneat, neq; ignis vlla iam vi fugiat, & minuatur. Verum si citiùs, faciliusq; parare voles, hac securissima, ac philosophica via procedito: nempe ter, aut quater sublimatis, vt dictũ est, adiungatur quarta pars argenti purissimi calcinati, vt suo loco docebitur: quibus deinde optimè myxtis, & sublimatis, misceantur simul: nempe illud, quod sublimatum est, cum illo, quod in fundo relictum est, & conterantur: deinde rursus sublimentur. Hoc quidem toties faciendum, quoties non ampliùs ascendat, sed in fundo maneat, etiam igne vehementer. Atque sic erit perfectum, album, mundum, fusile, & penetrabile. Quod si quis maiorem copiam facere velit, neque argenti optimi, quartam partem addere possit, sumat partem aliquam ter, aut quater sublimati: cui addatur deinde quarta argẽti puri pars, & sublimetur, vt dictum est. Quibus factis, sumatur hoc argentum fixum, cui addantur argenti viui, priùs sublimati, non fixi, partes tres, misceantur, & sublimentur, vt suprà dictum est, donec fixum remaneat. Quòd si adhuc maiorem copiam facere voles, rursus partes tres non fixi, huic addito, atque rursus, vt priùs facito, donec fixum euadat, atq; sic deinceps procedendo, donec satis magnã habueris copiã. Modus autem hic melior est quàm si semel totũ sublimetur. Quoniam sæpius volatile fixũ redditur & fixum volatile, id ꝙ Philosophi commendant: nam fusibilius, penetrabilius, & maioris virtutis efficitur. Atque omne secretum consistit in hac via sublimandi, vt nunc diximus, quam primi Philosophorum, & excellens ille Geber, sequuntur, nisi quòd occultè admodum teneant, vtrum sublimari debeat, quamuis argentum viuũ dicat, tamen aliud quiddam intelligit, quod etsi similitudinem cum argento viuo habeat, tamen natura ad perfectiorem gradum adductum esse constat: quemadmodum exempli gratia, pasta ex farina constat, non prima ratione, sed ad perfectius reducta. Cæterùm hæc alta scientia aliunde esse non potest, quàm à solo Deo, qui non omni-

bus, quibus vult (vt omnes testantur Philosophi) eam largitur, & subtrahit. *Alexius.*

Hydrargyrum vt ex corpore foras euocetur.

Oleum sulphuris demersum corpori hydrargyrum foras allici volunt, statim illito a balneis. *Hollerius.* Cæterùm admiratione dignum est, quod ex morbo Neapolitano inunctus, si aureum annulum, vel numisma in ore teneat, & lingua hinc inde volutet, argentum viuum, quod corpori ex illitu & vnguine innatat, ab auro rapitur, & in annulum deuoluitur: nec pristino restituitur nitori, nisi igni admotus. *Lemnius.*

Argentum viuum è plumbo extrahere.

Possumus quoq; argentum viuum è plumbo extrahere, in hunc modum: Tenuissima plumbi ramenta in ardentem aquam, nullo phlegmate redundantem proijciantur, adiecto tartari, & salis momento, vel quòd medietatem æquet, & aqua super plumbum quadrante supereminéat, os operculato, & per mensem sub fimo obruito, post detrahe, & vitreo in vase obtorto, ne multum ascendendo laboret, ignis subijciatur, & aquam extillans viuũ argentum in guttulas versum ascendere conspicies: vbi hæ notæ comites apparuerint, aucto igne recipias. Vel aliter argentum viuum è plumbo vberius faciliori sic detrahes via. Sit victilis ollæ fundum crebris foraminibus lacessitum, & exiguis, in aliam subintret ollam, ac tenaci luto commissuras stipabis, breui, eiusdemque capacitatis effossa scrobe obruatur, sola vndiq; terra pedibus conculcata, superiorem vacuam medio tenus viua repleas calce, nec aquam experta, inde lima quæsitum plumbum, & tenue tritum disseminabis, viua calce reple totam denuo, vt in medio collocetur plumbum, & puerorum vrinam expergificabis, supra sic opercula imposito, omniq; oblinito spiramento, ignem adhibe vehementem: & vndiq; tumulabis, & per diem immoretur fortissimi enim vi ignis per aperta fundi foramina in subiectum vas viuum decidit argentum, sextę illius respondens parti. *Porta.*

Ad tingendum & figendum Mercurium.

Mercurium, vel, si mauis, argentum viuum, vna eademque via fixum & tinctũ sic habebis. Sume salis nitri & vitrioli Romani, vtriusq; drach. iij. mitte in vas distillatoriũ, seu chymicum organum, vt aquã elicias: priorem abijce, posteriorem serua. Ea est, quæ stillabit dum alembicum, vt vo-

vt vocant, rubeſcere incipiet. Hæc abſque vlla difflatione ſedulo tibi cuſtodienda erit. Vſus ſic erit, Accipe Mercurij optimi, & vt par eſt, purgati, vnc. vnam, ſulphuris vnc. ij. & aquæ prædictæ vncias tres: permitte omnia ſimul ſtare, donec aqua limpida euadat. Hāc cum ſua hypoſtaſi & ſedimento rurſus diſtilla, & in fundo alembici reperies Mercurium extinctum, fixum, rubrum, & completum. Audiui à quodam, quem huius ſecreti participem feceram, ſe abſq; ſecunda diſtillatione Mercurium reddidiſſe, qualem hic proponimus, niſi quòd plus ſatis rubicundo tingebatur colore: erat nihilominus corpore adeò duro & fixo, vt nec igni, nec malleo vinceretur, quibus illum examinandum præbuerat. At ſi bonus iſte vir meſeriò conſuluiſſet, & rogaſſet, ſaturatum, ac profuſum colorem eum vna & ſola coctione facilè emēdaſſet, ac diluiſſet. Hic qui habet aures audiēdi eas arrigat, & pro tam gratuito arcano mihi gratias ſaltem agat, partemq; lucri hinc emerſuri, in pauperes libenter eroget. *Mizaldus.*

Argenti ex viuo argento faciendi modus.

Argentum viuum purgatum, cum ſale armoniaco & vrina bis, aut ter ſubigatur & fricetur, optimè deinde cum ſalina inferius dicenda: poſtea iterum bis aut ter cum vrina fricetur, ſingulis vicibus per pannum linteum colādo. Quo facto, argentum viuum ſic præparatum in crucibulum ponatur ad ignem temperatum: & cùm incaluerit, carbones candentes imponito: & cum ignis flammam colorem mutare perceperis, ignem paulatim augeto, donec flamma apparuerit cœrulea: tum ignem plurimum augeto cum folle aliquo diligens pro more in hac arte artificium.

Quod verò ſi firmum ſeu fixum, & minimè fumoſum conſpexeris, ab igne auferatur, & habebis argentum optimum. Salina conficitur hoc modo. Recipe ſalis communis q. ſ. diſſoluatur in aqua fontana, deinde coletur per filtrum: demum coquatur donec in fundo ſalina appareurit, qua ad ſupra dicta vtere. *Fallop.*

Argentum viuum vt in calcem, ſiue puluerem rubrum redigatur (præcipitatum vocant.)

Hydrargyrum repurgatum à ſordibus ampullæ inditur, & in æquali aquæ validæ pondere ſupra cineres modicè ſoluitur: deinde per arenam paulatim euocatur, dum

puluis rubicundus in fundo remaneat. Is posteà catillo imponitur, & leuiter incalescere sinitur: vel in patella fictili vitreata, vino subtilissimè destillato aliquoties perfunditur, incenditurq́; : hoc exusto, puluis aqua rosacea diluitur, exiccaturq́;, tandem iterum vinum admiscetur, accenditur, collocaturq́; in locũ calidum, donec siccus euaserit. Quidam vnc. iiij. hydrargyri, in vnc vj. aut octo aquæ validæ distillatæ ex salis nitri & aluminis pari mensura, soluunt: mox aquam ad pulueris siccitatem extillant, & in catillo modicè exurunt, reseruantq́; in loco calidiore: ne humore infectus tandem in pristinam suam formam conuertatur. *Andernacus.*

Oleum hydrargyri, siue balsamum.

Fit autem dum hydrargyrum in calce feculatum vini exiccatarum purgatur: deinde per calcanthum, salem nitri, & alumen in altum eleuatur: postea vini spiritu correcto digeritur, donec in mucosam pinguetudinẽ transeat: hinc liquor extrahitur, & in arena igne fortissimo vrgetur quoad humor lactis instar extillet: hic iterum affunditur, & oleum albissimum suauissimumq́;, omnis erodẽtis facultatis expers prouenit: quod omnium metallorum olea præstantissima superat. Ex eodem si cum auro digeratur, congeleturq́; postea, summum artis magisterium, siue elixir confici tradunt. *Paracelsus.*

DE SECRETIS AVRI.

CAP. III.

Aurum excrescere & augere.

Si optabis aurum excrescere plurimum, & augeri: Si in vas fuerit efformatum, aliúdue, si ponderi magnitudo nõ respondet: Aurum fluido argentó manibus digitísue perfricabis, dum illud bibat, donec quæsitum expleat pondus superficiei cohærescẽs: deinde validum parato lixiuium, ex sulphure & calce viuis, & cum auro in ollam patentioris oris conijce, leuibus subiectis prunis, tandiu indesinenter bulliat, dum suum iam colorem contraxisse perspexeris: sic eximito, & habebis. Vel ex ouorum bolethis, lithargyrio aureo aquam valido exugito igne, & in eo ignitum aurum extingue. Si autem vnumquodque excrescere volueris, sic habes aliud optimum: si ritè peregeris aurum satis ponderosum reddes, nec cælaturæ formæque erit impedimento: sedulus tamen esto. Antiquorum laterum

rum ruberrimi ſalis nobis vbiq; venalis,ac flagrantiſſimus calcanthi puluis paretur,aptoq; inſpargas vaſe: Argentum puluerabis,vel forti aqua,vel ex calce,vel leui artificio aliquo: inde aurum viciſſim cum puluere inſpargendo accommodabis, ac præpoſterè vas explebis, & obturabis, igni accommodato per tertiam diei partem, nec ignem fe[illegible]um vexes ſpiritu, detrahe, & ſolis pulueribus ſine argenti calce innouabis, & explebis. Si aurum colorem deperdet,ſic reſarcies: ſalnitra, ammoniaco ſale, calcantho, & laterculorum puluere, cum vrina ſtrigmentum facias, aurum operi, & lento condes igni. Eſt & loturæ genus aliud, vti fieri conſueuit: Aceto ebullire curabis, ſale ammoniaco, ærugine, tartaroq;, dum amiſſum recuperet colorem. Si fulgentiſſimum nitet, & remiſſius optas, remedio eſt, vt vrina madefactum in candentem laminam refrigerari ſinas. Sic calcanthum concremabis, vt flagrantiſſimum reddas: in vas coniectum, carbonibus obrutum decoquatur, dum in florentiſſimum & flagrantiſſimum colorem permutetur, ex inuito & recondito, nec in malum ſuſcipies vſum. Poſſumus æris ramentis aliter opus explere, argenti vicem explens, nimiumq; ponderis ſuſcipiet. Et fit aliter: Antiquos lateres ignitos in oleo reſtingues, inde terito, & cum viuo argento remiſto, marmore ſimul læuigato, ac vitreo in vaſe ad ignem imponito: eliciatur oleum, cuius igniti operis extinctione augeſcit pondere. Aliter autem, & perfectius aurum augebitur: Si æris duplum cũ argento colliquetur, inde in tenues ducatur bracteas, ac paruulas. Parato interea è fortis aquę fecibus pulverem ſalnitri ſcilicet, & calcanthi, ac forti in vaſe fuſorio lamella, puluis, inde augendum aurum accommodetur, & præpoſtero ordine vas explebis, poſtremò os luto munito, & igni lento cõmittito per diei medietatem, detrahe, ſemper idem innouando, dum ad ſtatum peruenerit pondus. *Ioan. Baptiſta Porta.*

Ad auri & argenti pondus augendum.

Aqua ex ſtercore humano chymicis organis diſtillata, auro & argento pondus adauget. *Mizaldus.*

Aurum ex argento extrahere.

Quæritur & apud Chymiſtas aurum ex argento extrahere: nec tam parum, quin ſumtibus reficiens, multũ non ſuperlucreris, hæc eſt eius conficiendi norma: Tenuis elimata ferri ſcobs in fuſorium vas, & durum igni tandiu in-

candescat, dum soluatur: inde factitiam chrysocollam, qua auri ferrumini vtuntur aurifices, & rubeum arsenicũ paulatim inspergito, & postquam inaspferseris, æquali argenti pondere iniecto, exquisitè purgetur, vase cineribus parato & forti, iam exclusis sordibus omnibus auri in separationis aquam immergito, & aurũ deorsum vasis fundo procumbit, colliges, nec veridicum magis è multis, & peculiosum, & laboriosum reperimus, laboribus ne parcito, & ritè ministrato, ne tempus & oleum teras. *Porta.*

Ad faciendum Solem.

Accipe sulphuris viui & Salis nitri ana, tere omnia seorsim, postea misce pulueres, & pone in bocia vitrea bene lutata, & ignem lentum appone per horas duas, postea ignem auge, donec fumus cesset: post fumũ veniet flamma extra collum bociæ, & ascendet per vlnas, sed brachia duo, vel tria: & cessata flamma, remanebit sulphur in fundo, quasi albus & fixus, tunc extrahe, ac recipe dictum sulphur fixum, & tantundem salis ammoniaci, & tere omnia, & bene in puluerem redige, ac commisce: deinde omnia pone ad sublimandum, dando primitiùs ignem lentum, deinde fortiorem, donec ascendat per horas quatuor, sublimatum extrahe, & omnia, nempe tam sublimatũ, quàm feces simul incorpora, & iterum sublima, vt primò vsque ad sex vices, & sulphur remanebit in fundo vasis: quod accipe, & tere, ac super marmor, aut vitrum in loco humido pone, & conuertetur in oleum: de quo pone duas vel tres guttas super vno ducato in crucibulo liquefacto, & fiet oleum, quod pone super marmor, & congelabitur: de quo pone partem vnam super quinquaginta Mercurij purgati, & fiet Sol optimus. *Carauan Hispanus.*

Pulcherrimum opus ad multiplicandum Solem.

Ad honorem & laudem Dei tractetur hoc, quod sequitur, de aliquibus metallorum transmutationibus. Et primò dicimus, quòd Luna de se est verum Sol, & illi aliud non conuenit, quàm perfecta decoctio. Et ideò fac, vt habeas vncias tres Lunæ finæ, & fiat cineritium ex duabus partibus cineris vitis. aut lignorum benè recoctæ, & lotæ, & vna parte ossium equi, vel bouis, benè combustorum, vt alba sint, & in puluerem redacta subtilem, & misce cum dictis cineribus, & irroretur aqua, post fac tuum cineritiũ in patella terrea forti, aut in fouea, in terra, iuxta quod debet esse

bet esse magna benè æqualis, & benè læuigata, & benè exiccata. Postea fundatur tua Luna in dicto cineritio, & sit benè purgata, & affinata, ita vt tua Luna sit vt copellata. Postea cape tuam Lunam ita mundificatam, & percute in laminas tenues, spissitudinis albi duplicis, vel circa. Postea habeas de sale communi præparato per modum qui sequitur. Capies poculum terreum, & impleas sale, postea detine in tuo hypocausto, & facies circumcirca, & vsque desuper fortem ignem carbonum, per spacium quatuor, aut quinque horarum. Et cum terminus dictus præterierit, permitte quiescere quantum vis, vel coagulari, extinguendo tuum ignem. Postea cape tuum salem, quando est bene albus, & pone in vno alio vase, cum aquæ mundæ magna quantitate, & permitte totum liquescere circiter per diem vnum, & moue sæpius, vt citius fundatur. Postea cape linguas filtri, & distilla paulatim dictam dissolutionem in aliud vas, postea cape patellam terream plumbatam, & intus pone aquam distillatam, superius dictam, & pone super paruum ignem, & coagula paulatim, postea habeas palettam stanneam planam & mundissimam, cum qua colliges tuum salem ea mensura, qua congelabitur, & serua tuum salem, quoniam est præparatus, postea cape tuam Lunam ita purgatam, & percussam, vt superius dictum est, & habeas duos *gliodes de Barbier* (Gallicè) & in vno fac vnum stratum tui salis, postea vnum laminarum: postea salis, & ita alternatim, donec duo tua vasa sint plena, postea coniunge vnum alteri, & luta iuncturas, postea habeas furnellum ventosum, factum ad tuam discretionem, qui habeat craticulam ferream, super quam pones tuum vas infossum, in bonum ignem carbonum, ita vt sit semper vt rubeum, per spacium v. horarum. Et supra tuam fornacem erit cappa, vel tegumentum terreum, quod tuũ furnellum totum teget, & in fundo (aut superius) habebit vnum paruum spiraculum. Et cùm terminus tuæ materiæ transierit, remoue vas, & permitte frigescere, postea cape tuam materiam, & pone tuum sal ad siccandum, & cape tuas laminas, & videbis, quod erunt ex imperfectione sua nigrefactæ. Ergo frica eas benè, de tuo posse, vt prohibeas eorum obscuritatem, postea repone in nouo sale in tuo vase, vt antea fecisti, postea in tuo furno, vt suprà: & ità toties fac, vt inuenias, quòd tua Luna nil plus nigredinis teneat. Et tũc habebis tuã Lunã præparatã, vt facias opus

tuum. Tunc ergo funde, & facias virgam rectam, & politam, & pondera, vt scias iustè quantum habeas. Et facias inde sexaginta partes æquales: postea habeas de fino Auro quantum de Luna, & purga per modum qui sequitur. Cape de crasso sale aliquantum sicco ad ignem, sed non nimis, postea cura vt habeas mortarium æris, aut aliud benè læuigatum, & intus tere dictum salem ad extenuandum: postea habeas ex magis vetustis tegulis, & magis rubeis, quàm sit possibile: & tere benè minutim, & cribra optimè, & mundè, postea cape duas partes tuarum tegularum ita præparatarum, & vnam partem tui salis antedicti, & benè simul misce, postea cape aurum superius dictum, & percute in laminas tenues, vt fecisti de Luna, & cape duo vasa, vt fecisti cum Luna, & intus facies stratum tui cementi, & postea stratum tuarum laminarum, &c. quousque totum sit plenum vtrumque vas, postea iunge simul, & luta, postea pone in tuo furno ardente cum bono & forti igne per spacium xxiiij. horarum. Et in octo primis horis dimittes tuum ignem tectum suo coopertorio, vt moderetur calor ignis: & alijs octo horis remouebis cooperculum: & vltimis octo horis facies ignem fortissimum, qui fieri possit. Et in omnibus supradictis terminis tenebis tua vasa rubefacta, vt de Luna fecisti, postea cape tuum aurum, quoniam est præparatum, & pondera, & fac vt tantùm habeas, quantum de Luna æqualiter, postea habeas vas factum ex optima terra, benè politum, & funde tuum aurum intus, postea da illi ad comedendum peciam vnam, vel fructum argenti tui supradicti. Et ad primum fructum quod dabis, habebis peciam nigri smalti, vel encausti (esmail) latitudinis tui crucibuli, quam pones intus, tenendo tuam materiam in fundo, & statim fundetur, & custodiet tuam materiam, vt nihil diminuatur; postea habebit tuum vas vnum cooperculum, quod teget, & tegumentum pyxidis. Et in fundo dicti cooperculi erit foramen (buhar) paruum, quod superabit, aut supereminebit igni, per quod scies num tua materia sit fusa, & per quod tu illi dabis quotidie, id est, singulis vigintiquatuor horis structum tuæ Lunæ, postea claude, vel obtura cum paruo cuneo, vel obturaculo terreo. Et non est obliuioni tradendum, quòd oporteat, vt tua materia semper sit fusa die noctuque. Et scias, quòd tota Luna præparata, vt dictum est, quam intus proijcies, conuertetur in purum Solem.

lem. Et ita potes proijcere vsque ad numerum infinitum, & probatum est. Et ne obliuiscaris, quòd sub tuo vase oportet ponere sub craticula tui furni paropsidem, siue scultellam terream, ne si tuum vas frangeretur, tua materia nimis amitteretur. *Raymundus Lullius.*

Alio modo subtilius, eiusdem.

Capiatur Luna affinita, vt suprà dictum est, & limetur limatura benè mundè, postea misceatur cum sui ponderis sale communi præparato, vt suprà, postea pone in crucibulo clauso, & lutato in vno furno, vt superius dictum est, per quatuor dies, (fortasse horas) postea extrahatur aqua, & lauetur cum dulci aqua calida: fundetur sal, & ita toties lauetur, vt aqua exeat dulcis, & clara: & singula vice permitte tuam Lunam residere. antequam aquam extrahas, & salem, postea exicca: postea iterum misce cum sui ponderis noui salis præparati, vt suprà, & coque per terminum, vt suprà, postea laua, vt dictum est. Et ita habebis tuam Lunam præparatam & albam: quam pone in vno perot (vas est) benè polito ad furnum tâquam ad minium faciendum, & calcina per spacium septem dierum, per modum faciendi minium ex plumbo, & octodecim horas pro quolibet die, faciendo ignem cum flamma bene clara desubtus sine fumo. Et sæpius converte dictam calcem Lunæ cum cochleari ferreo paruo, & qualibet vice claude & obtura os tui vasis cum suo cooperculo benè iustè: & quolibet die imbora tuam calcem Lunæ cum aqua sequenti: Et ita tua calx fiet admodum pulchra, & naturæ Solis. Et tunc habeas tuum fermentum ex fino Sole, & imbibe, & coque in furno venti, vt dictum est superius, præterquam quòd istud nutritur ad trigesimum, & aliud ad sexagesimum. Et nota quòd super tuo fermento fuso ad furnellum ponatur parũ vitri, aut nigri smalti (esmail) vt superius dictum est, & non decrescet aliquid. Et reuersio, seu recursio, seu recursus tui operis est, quòd quando converteris tantum pondus Lunæ in Solem, vt tuum fermentum ponderat, capiatur tua massa, & funde pro Marcha v.estrelius (Gallicè) finissimi æris cum tua massa, postea fac accudere in tenues laminas, & pone in cemento, stratum supra stratum alternatim per placentulas crassas, sicut panis denarij, vel oboli (in Picardia vel Gallia) & nutrias in igne rubeum, vt esse potest sine fusione, & per in.

tegrum diem, & ita erit finum, & admodum bonũ: postea permitte frigere, & aperi. Et cementum ita fiat. Recipe partem salis communis præparati, partes duas tegularum veterum, & magis rubearum, quàm inueniri possint: postea terantur in mortario æneo, cum pistello ferreo, & fac tanquam lutum cum aceto vino, & vtere, vt vis. Et tua crucibula sint fortia, benè polita, & ex forti terra macinata, ex alijs crucibulis, aut similibus, & ossibus vstis, albis, tritis in tenuem puluerem: Cementum Solis aliter etiam sic fit (vt in margine erat) Duæ partes tegularum sarracenicarũ, tertia salis mista in fundo crucibuli positæ, auri tenues laminas superpone, iterùm puluerem superponens, sic donec fuerit crucibulum plenum, pone super tripodem in olla perforata, & imple ollam carbonibus prius in loco, vbi non sit ventus: & sic affinabit aurum.

Aurum & argentum quomodo clàm deferatur.

Aurum & argentum aqua separationis solue, aut solutũ denigra, inde aurum plumbo, argentum pici liquefactis immisce, aut arenæ: & sic occultè deferes. *Cardanus.*

Aqua aurum ab argento separans.

Recipe Salis petræ vnc. viij.
Vitrioli vnc. iiij.
Sulphuris vnc. j.

Trita, & destillata, aqua ad vsum seruetur. Cum vti voles, argentum cum auro imponito, & argentum in aquam resoluetur, aurum verò in cineres redigetur. Coletur aqua à cineribus. *Fallopius.*

Aqua aurum ab argento separans.

Accipe halinitri partem vnam, liquidi aluminis, quod rochæ vocant, partes tres, arenæ mediam, siccata diligenter, & purgata igne distillatur vitreis vasis. Colligitur autem seorsim quod prius effluit, cum crocea demum videtur vasis facies: auctis ignibus alia succedit, quæ priore excipitur plerumq;. Separatur autem sic: Aquæ extractæ partem modicam accipe, cui argenti purissimi pondus oboli, id est, xij. granorum impone, ac impositam cineribus tandiu permitte, donec dissoluatur argentum. Hæc purgamenta calci tenui similia in imum vasis demittet: quibus sublatis, quod reliquum est aquæ purioris, toti aquæ, à qua iam detraxeras addes, quæ simili exemplo, & ipsa purgamenta illis similia in imum demittet: quibus sublatis aquam totam purissimam, ac magis habebis ad argentum,

gentum, ac cætera metalla, præter aurum, dissoluendum efficacem. *Cardanus.*

Vt aurum ab argento separetur.

Solem, seu aurum, sic à Luna, seu argento separabis. Corpus rei deauratæ oleo lini inunge, & pulueres aluminis rochæ vocati, ac salis ammoniaci desuper insperge: deinde calida omnia in aquam extingue, remanebit in eis aurum separatum. Ex quodam perito aurifabro. *Mizaldus.*

Liquor siue aurum potabile.

Auri per regale cementum, siue stibium purgati lamellæ, ex viridi salis liquore in puluerem resoluuntur: is deinde aqua pluuiali stillatitia tandiu abluitur, donec nulla amplius salsedo subesse percipiatur. Aut si celerius idem expedire cupias, auri laminæ cum plumbo in lamellas redacto obteguntur, & per horas 24. cementantur, vt vocant læuiganturque dum calx auri subtilissima fiat. Postea tantum spiritus vini super elotum puluerem, vel calcem repurgatam funditur, quantum sex digitos transuersos supereminneat: ac iuncturis vasis probè oblitus, macerantur in aqua temperatè calida, siue balneo Mariæ, diebus viginti, aut triginta. Tum liquor citrinus, relicto in fundo vasis puluere candido effunditur, & spiritus vini ex ampulla vitrea per operculum à flauo auri liquore modicè ex balneo separatur. Postremò idem liquor auri extractus, ad summum gradum vsque eleuari, hoc est, quinquies per ampullam incuruatam (retortulam appellant) vrgeri debet: atque tunc quinta auri essentia absolutè parata dicitur, summum Chymicorum mysterium. *Paracelsus.*

Aurum potabile.

Aurum in folia redactum, cum aceti spiritu distillatur, separaturque, & ex aqua vitæ præparata mensem digeritur, dum succus appareat, cuius scrupulus ex spiritu, vel humore alterius rei propinatur. *Andernacus ex Paracelso.*

Aurum diaphoreticum.

Vas vino rubro nigroq; optimo repletur, & in aquã frigidissimam collocatur: deinde duæ habentur patellæ aureæ, quarũ vni, quæ alteram excipere potest, linteola rara, & exigua induntur: atq; sic illa vino imponitur: postea his incensis, altera alteri statim immittitur, finiturq;, dum omnia cõburantur. Vasculis iam refrigeratis, semotoq; cinere, oleum colligitur: idq; toties repetitur, dum satis collectũ fuerit. Tandem omnis liquor ampullæ inditur,

& ex cineribus calidis per operculum stillatur: hoc multi pro auro potabili vtuntur, & secreti loco habent, atque hunc in modum ex alijs etiam metallis olea elicere possumus, vt ex argento ad oculorum affectus: ex ære, ad cutis vitia. *Paracelsus.*

Auri balsamum.

Si oleum, siue balsamum auri paratur, quod Paracelsus butyrum & axungiam Solis nominat: quod tum intrò sumtum, tum foris inunctũ, quæuis vlcera maligna, etiam elephantiasim, eiusque species curare, & (vt summatim dicam) plus præstare scribit, quàm humana mens comprehendere possit: habet hoc modo. Auri in lamellas tenuissimas redacti drachma, cum olei è pino semuncia miscetur, inditurq; vitro, & digeritur per mensem: deinde oleum abluitur, & puluis, qui in fundo vasis remanet, ex melle adhibetur. Vel sic rectius: foliorum auri drachma, olei mastichini distillati drachmæ sex miscentur, macerantur que in fimo equino diebus triginta, deinde oleum ex calida aqua abluitur, & aurum spiritu vini perfunditur, digeriturque diebus duodecim: posteà per balneum extillatur, dum oleum in fundo butyri instar remaneat, quod ter in septimana vlceribus inungitur: quinetiam membris conuulsis, & quouis modo debilitatis subuenit illum. *Andernacus ex Paracelso.*

Aurum vitæ siue præcipitatum cum auro.

Hydrargiri per acetum & salem purgati vnc. ij auri orientalis optimi, in lamellas tenuissimas redacti drachma, in catino triangulari calido ad mixturam subiguntur (Barbari amalgama appellant:) hæc in aquam frigidam funditur, & si quid ex hydrargyro reliquum fuerit, illud per corium exprimitur, ipsaque ex sale, & aceto lauatur, donec nullæ appareant sordes: cura interim adhibita, ne hydrargyri quantitas imminuatur. Quod si accidat, augeri ea debet ita, vt ad auri drachmam illius drachmæ septem vel octo remaneant: deinde ampullæ luto obductæ induntur, affundûturq; aquæ validæ vnciæ duæ & operculo superimposito, eadem rursus euocatur per arenam calidam: omnibus refrigeratis aqua protecta iterum infunditur, distillaturque, vt anteà: idque repetitur quinquies: atque tunc puluis rubicundus prouenit, quem aurum vitæ, & aurum præcipitatum vulgo nuncupant. posteà idem in catillum ponitur, cooperiturque, & inter carbones

candentes finitur, dum excandescat: mox idem eximitur, & vbi refrixerit, aqua rosarum humectatur, rursusq; exiccatur. Iunioribus denarij dimidij: adultis verò integri pondere datur. Pesti medetur: morbum gallicum curat: elephantiasim, aquam intercutem, aliosq; morbos difficiles abigit: viscerum obstructiones reserat ijs: qui venenum hauserunt, opitulatur: vlceribus malignis curandis tum intrò sumitur, tum extrinsecus vnguentis, & emplastris quæ purgant, feliciter ad sordida cauernosaq;, non aūt serpentia curanda admiscet. *Andernacus ex Paracelso.*

Modus terendi auri.

Sumito foliorum auri tantum, quantū volueris, ponantur in crucibulum, vel testam ad ignem: deinde sumito argenti viui quater tantum, & similiter in alium crucibulū, vel testam ponatur ad ignem, sed nō prope, vt tantùm calefiat. Auri verò folia tandiu ad ignem relinquēda, donec rubescere incipiant, sed non liquescant. Quibus factis, auferantur ab igne crucibula, & misceatur argentum viuum cum auri folijs, miscendo aliquantulum simul ligno aliquo: deinde subito in scutellam aquæ plenam injiciātur; & fiat malagma. Verum si aliter facere voles, folia auri, cū argento viuo, super lapide porphyrio conterantur, donec optimè fuerint mixta, atq; contusa: deinde bis, térue aqua communi lauentur, quòd si parum aceti, vel succi limoniorū addas, optimè feceris: nam melius citiusq; permiscentur. Itaq; hoc malagma quocunq; modo paratum, sumito; atq; per pannum lineum non rarum exprimatur; vt pars aliqua argēti viui exeat: vel exprimatur per damæ, siue agni candidam pellem, quod melius est: deinde quod in pelle hæsit, cōteratur cum sulphure viuo optimè prius contrito, tanto, vt dimidiam massæ mensurā non excedat. Quibus factis, ponatur in vase aliquo ferreo ad ignē, optimè cooperto, ibiq; relinquatur, donec totū sulphur combustum, & quod relictum, flauum fuerit: deinde frigidum in scutella aquę plena, toties lauetur, donec auri colorem sumat, & seruetur ad vsum. Quando autem quis vti volet, addat tantum aquæ rosarū, vel communis, in qua gummi Arabici dissolutum sit, quantum satis est, hæc misce, & fiat liquor aureus ad scribendū & pingendū. Quod cùm scriptum pictūq. fuerit, fricentur literę dente aliquo leuiter; quod cū alio mollito auro, quo omnes ferè pictores vtuntur, fieri nequaquam potest. *Alexius.*

Modus terendi siue molendi auri, aliter.

Sumito folia auri, quæ in scutella aliqua vitrea cũ iulapio rosaceo cõterito, & misceto digito medio, vt optimè misceantur: deinde super lapide porphyrite, aut marmoreo positis, rursus probè conterantur, addendo aquã sensim: posteà auferatur, atq; in scutellam colligetur, lapide bene loto aqua, vt ritè colligi possit. Quibus sic se habentibus, aurum bene digito lauetur: deinde cum in fundo residuum fecerit, aqua sensim auferri debet, aliaq; superinfundi calida, ac denuò lauari, hocq; toties faciendum, donec iulapium, lauando probè ablatum fuerit, aquaq; dulcis amplius non apparuerit. Postea exiccatum aurum, in vase aliquo vitreo super cinerem calidum positũ, tandiu sinendum erit, donec optimè calefiat: atq; colorem suum naturalẽ recipiat: quo facto, contemperetur aqua gummi: & fiat liquor ad vsum. *Idem.*

Ad reparandum auri colorem.

Si aurũ à suo colore degenerauerit, sic illud emendabis ac reparabis. Ex sale ammoniaco, calcantho, nitro, & laterculorum puluere, fac cum vrina spissamentũ, & ex eo obductum, opertumq; aurũ lento igni impone. Idem fiet, ac multò leuius, si cum sale ammoniaco, ærugine & tartaro, tandiu in aceto ferueat aurum, donec deperditum colorem recuperet. Graris mihi nequaquã acceptum, tibi tamen gratis, vt alia multa exhibeo. *Mizaldus.*

Cimentum optimum ad aurum expurgandum.

R. laterum puluerisatorũ & salis triti ana partem vnam, humectatis aceto q. s. pone in crucibulum ad medietatẽ deinde aurum laminatum, eumq; replendo fac stratum super stratũ, caue bis tamen ne se inuicem attingant. Quo facto vas totum obstrue lutatoq; benè ne vapor euolet, crucibulum super lapidem palmæ altitudinem non excedentem locato ita vt cum lapillis non duris admodum totum circumdes donec crucibulum nullos amplius capiat. His factis substernito ignem validum per horas xxiiij. Et habebis aurum repurgatum. *Ex libro Germanico.*

DE SECRETIS AB ARGENTO sumtis. CAP. IIII.

Historia antiqua de argento in aurum verso.

Quidam Maurus in terra Maurorũ accessit ad quendã

fabrum, & eidem portauit xx. argenteos, vt eos ad ignem in crusolo mitteret: quibus fusis, faber ærarius super ipsis proiecit puluerem, quem dedit sibi Maurus. Erat autem puluis viridis, fumum citrinum in igne faciens, argentum conuersum est in aurum, & illud aurum ærarius vendidit aurifici ad precium auri preciosissimi. Aerarius inde rediens dedit precium Mauro: tandem Maurus, misericordia motus erga ærarium, dixit ei: Hanc cõfectionem pulueris te docebo: Recipe auri calcinati, vel puluerizati, æris vsti, croci ferri, singulorum vnciam vnam, salis ammoniaci rubificati vnc. tres, alibi additur vitrioli rubificati vncia: soluatur sal armoniacum, & eo soluto in cera, id est cum sua aqua imbibe dictos pulueres auri, æris, vitrioli & croci, ferri, super porphyrite aut marmore, molendo, & terendo per longam contritionem. Postquam pulueres biberint totam istam aquam salis, pone in phiala vitri habente collum longum sub fimo equino calido per dies xxj. mutando fimum calidum de quatuor in quatuor dies. Postquam solutum benè fuerit, & in aquam conuersum, congela in ipsum in aliqua phiala super furnello super cineres calidos. Quo congelato, pone partem vnam super decem partes argenti fini præparati. Nota quod si aliqua pars remanserit insoluta, molias adhuc cum aqua salis armoniaci, quousq; sit totum solutum: hoc fac vt non perdas aurum tuum, semper reiterando imbibitionem cum aqua salis armoniaci. Si autem dictam congelationem resolueris iterum, & omnia per ordinem, vt superius feceris, vna pars tinget viginti: & sic multotiens multiplicare poteris: augebis enim decem singula vice. Illum ærarium vidi in Toleto, qui mihi ista retulit, & cuidam consanguineo suo seni: & ærarius ille erat senex, & ego & Magister operati sumus secundum modum prædictum. Aurum sic debet puluerizari cum odore plumbi, vel cum aqua, in qua sæpius sit extinctum plumbum. Vel fac aliter: Soluatur plumbum in vase, quod superius habeat foramen modicum, ad quantitatem vnius aurei, & superponatur aureus ita, vt recipias odorem plumbi ex illa parte, deinde verte & aliam, & cum sic factum erit aliquoties, aurum poterit conteri. Aes vstum autem cum sulphure viuo calcinari debet: & antequam in illis misceatur, debet ablui cum aqua pura, vel aqua & sale, donec ab eo exeat a-

qua limpida. Crocum ferri fiat cum aceto, ad ignem lentum, vt fiat rubrũ, sic verò fit: Limaturam ferri aceto forti imponas, & sic acetum rubrum & clarum, & ponatur ad Solem duobus vel tribus diebus: postea effundatur leniter acetum, ac seruetur, & aliud acetum limaturæ superponatur ad Solẽ: & fiat ita, donec tota limatura soluatur, vel redigatur in puluerem tenuissimum: & iterum totum acetum desiccetur ad Solem. Sal armoniacus soluatur per frigidum & humidum, vel per calidum & humidum.

Rec. solutionis eius partes ij. æris vsti partẽ j. croci ferri partem vnam, salis armoniaci ad quantitatem omnium: soluatur sal armoniacum, & ex eo imbibantur pulueres, per longam contritionem, illa postea ponantur in fimo equino calido ad soluendum quindecim diebus; potes ista resoluere in fouea mutando sæpè fimum calidum: deinde coagula super cineres ad lentum ignem. Huius coagulationis seu congelationis pars vna tingit decem de Luna præparata. Et si solueris secundò, modo prædicto omnia faciendo, pars vna tingit viginti, & sic augmentare potes. *Hæc ex practica Magistri Odomari.*

Argentum in aurum tingere.

Argentum in aurum tingere dabitur sic facultas: Lixiuium primò tale parabis aere. Calx immittatur in ollam, cuius fundum crebris foraminibus sit solutũ, tenuibusq;: peruium supra lignũ, vel tegulam accõmodabis: inde puluerẽ, & aquã paulatim infunde calidã, ac per arcta fundi foramina in subiectã fideliam mundã defluat, ac iterabis, vt acerrimũ fiat, in hoc tritũ immittas stibiũ, vt in tenues auras euolare possit, otioso igni ebullire sinas: nam vbi inferbuerit, purpurascet aqua, tunc per lineam laciniam, in purum vas exprimito, in residentes pulueres denuò lixiuiũ immittas, & in prunas sufferuefacias tantisper, donec non amplius cruentata videatur aqua coloratũ lixiuium conferuefacito subiectis ignibus, donec euanuerit aqua, residentẽ verò resiccatũ puluerem, cũ tartari oleo desiccato, & dissoluto, & ex auri, & argenti ponderibus æquis, lamellis fictili fusorio vase vicissim inspargito, carbonibus cælato tantisper & opus innouato, donec perfecti coloris prærogatiua aurum æmulari videbitur. *Ioan Bapt. Porta.*

Argentum vt in aurum tingatur, tam complete, vt verè credatur aurum.

Ex argenti elimata scobe, cum argenti viui triplo igni malagma

malagma cõfice, ac vitreo in vase carbonibus inferuescat, dum illud argenti viui euolet, quo argentum superatur, inde sal ammoniacus, & viuũ sulphur æquali argẽti pondere triturentur, ac vitreo in vase aliquo duas horas flagrantibus prunis immoretur dum eius vis salem ammoniacum, sulphur inde viuum argentum sublimet, & vasis collo inhæreat:vas frange, & argentum aureo colore insignitum,suiq; ponderis vel maioris seruato, talemq; illico parato aquam : Romanum calcanthum cum duplo rubei cyprij calcanthi stillatitij,quod vocãt coparosam,& optima sit(nam hinc omne dependet)sic salnitri triplo,æruginis parte tertia,ac cinnabaris sexta,& vitreis organis aquã stillatim exugito : cuius partes duæ cum seruato argento per naturalem diem lento igne bulliant,inde aucto distillationis igne aqua omnis euaporet, & quod in fundo remanet, cum chrysocollæ calce testaceo in vase fusorio accommodetur, ore aperto, & luto obstructo colliquationis ignem adhibeto, & habebis : lutescit enim argentum maximè colore nunquam cariturum, vel eum permutaturum, vt examinibus omnibus auri expositum, coloris parum,vel nil ammittat.Sic aliter colorem auri æmulabitur perfectè, & peculiosè. Meminisse iam debes è stibio confecti æris vsti, id cum argenti medietate colliquatum, perfectum auri dabit colorem, vt videri possit. Si auro commisces, meliorem dabit, vt aliquorum patiatur examen. Aliter quoque fit optimè :si argenti viui congelationem, quam cum casside diximus, tertiæ argenti parti remiscebis, argentum aureo colore insignitum reperies, cum æquali auri portione colliquabis, in ollam impones & per acre acetum fundas, ac per diei quadrantem ebullire sinas, & colore augebitur magis. hoc autem extremo impones auri examini, ex communi scilicet sale, & laterum puluere, addito tamen calcantho, aurumq; sic purgatum accipies, & examinibus obstat omnibus, ac non solum in secundum, sed etiam tertium migrat ordinem.
Idem Porta.

Coloratio Lunæ.

Recipe acetum bonum,factũ ex vino rubeo, & habeas limaturam ferri, & pone in vase terreo de Rauiax: postea habeas acetum,in quo sit soluta sua sexta pars salis armoniaci : postea pone super dicta limatura, vt supereemineat vnum, aut duos digitos. Postea obtura tuum vas, & pone

super cineres tenues per spatium octo dierum, & moue quotidie bis, aut ter cum virgula lignea, & fiet totum rubeum, aut vermilium, vt sanguis, postea cola, & munda benè, & adijce acetum nouum pariter vt supra: & ita toties fac, vt de hoc aceto satis habeas, & antequam hoc facias, vel hoc facto, habeas libram argenti viui sublimati, & libram salis armoniaci, & tere in puluerē, & misce simul, & ter sublima simul, & qualibet vice misce: quod ascenderit, cū eo, quod in fundo remanet, & tuus mercurius manebit niger in fundo tui vasis: & tum sal armoniacū ascendet altè ad vas. Postea misce tuum dictum mercurium cum tantundem sui ponderis limaturæ ferri, & pone super marmor, & fundentur in aquam: quam materiam ita fusam proijce totam in acetum ita rubeum in vase clauso, & posito per tres dies super calore tenui. Postea purum distilletur per filtrum, & ponatur in alembico, & per balneum Mariæ separetur humiditas. Postea super cineribus in fornace recipe in alia phialia, per modum aquæ fortis oleum, vel aquam exeuntem vermiliam, & serua seorsum: & super feces ponatur de aceto nouo, & soluantur, postea destillentur per filtrum, & congelentur per balneum, postea per cineres separa oleum rubeum, & postea pone cum alio, & ita fac toties, vt totum habeas separatum, postea reseruetur. Et ne obliuiscaris, quod hoc facto misceatur tuum sal armoniacum cum tantundem calcis viuæ, & ponatur super marmor, infundetur in aquam, quam recipe, & pone cum sua quarta parte, aut tertia salis petræ. Sic facias aquam fortem, & per alembicum in cineribus super furnello distilla aquam: in qua aqua forti solue purissimum Solem in folijs, quantum solui poterit. Postea cape tuum oleum rubeum, & si est libra vna, pone libram semis tuæ aquæ solaris simul. Et pone in phiala super cineribus tenuibus per vigintiquatuor horas, postea per alembicum in balneo congeletur, & postea pone ad putrefaciendum in fimo equino calido in phiala vitrea benè firmata, & clausa per quindecim dies: postea congela, vt sit tanquam mel. Et habeas Lunā finam albam, & cementatam, & vnge hoc vnguento ab vtroq; latere, & pone in vno crucibulo stratum supra stratum, quo ad sit plenum, & ad decem vncias sit huius vnguinis vncia vna, & clauso, & lutato tuo crucibulo pone in calore quatuor dierum: post fac ignem fusionis, vt totum fundatur,

fundatur, & habebis Solem ad vigintiquatuor caratos, qui si tibi non placet, recude tenuiter in laminas, & vnge vt supra. Et si nimium colorem habebit, noli tantum apponere, & ita erit tua Luna perfecta (additio in margine) Recipe vnam quantitatẽ limaturæ ferri, & vnam ęris vsti, & benè loti: & cape de sale armoniaco ad quantitatem omnium dictarum rerum, & fac omnia simul benè bullire, posteá desicca super cineribus calidis, aut super prunis, vel ad Solem, & fac puluerem, & proijce vnum estrelin illius pulueris super tres estrelins argenti fini fusi, & hoc videbitur Sol. Item vna fini auri, vna fini argenti, vna fini æris fusi simul faciunt aurum octodecim carati cum vna æris vsti fusi. Aes vstum sic fit. Limaturę cupri vnum pondus, & quartam partem ponderis sulphuris viui, & misce, deinde pone hoc in crucibulo, & cooperi cum tegula, & luta cum luto sapientiæ, ne aliquid vaporis inde possit exire. Deinde pone os crucibuli inferius, & cooperi ipsum cũ carbonibus, & ita dimitte per aliquas horas, deinde extrahe ab igne, & inuenies æs vstum, quod laua, vt decet. *Raymundus Lullus.*

Argentum in aurum commutare.

Recip. argent. viui vnc. iij. ponatur im ampullam vitream optimè perlutatam ad ignẽ donec feruescat, cui cum auri foliati vncia vna permixta fuerit, ab igne auferatur, & addatur

Salis armoniaci vnc. j.
Salis ellebrot vnc. s.
Boracis drach. ij.
Argenti viui purgati vnc. ij.

Quo facto sigillo Hermetis ampulla claudatur optimè, ne quouis modo expirare possit, & ponatur ad fornacem ignis per tres dies continuos: postea ab igne auferatur: & cum frigidũ fuerit, ampulla, siue cucurbita aperiatur: materia eximatur, & in puluerem subtilissimũ redigatur, qui Philosophis dicitur Elixir. Et cum aurũ facere voles, sumito argenti finissimi vnc. v. & cum ad ignem liquatũ fuerit, supradicti Elixiris vnciã vnam addito, & in aurum optimum commutabitur. Sal autem Elebrot sic conficitur.

R. Salis communis purgati, } ana vnc. j.
Salis gemmæ, }
Salis alkali }

Quibus tritis addantur succi menthæ, succi caryophyllo-

rum an. vnc. ij. aquæ fontanæ libras ij. misceantur omnia optimè, & erit factum. Lutum verò sapientiæ fit è luto optimo sicco, & cribrato, & cum albuminibus ouorum mixto. Argentũ deniq; viuũ cum aceto acerrimo purgat, lauando ter aut quater, dein per linteũ colando. *Fallopius.*

Argentum vt inauretur.

Argentea vasa auro incrustari, & obduci nequeunt, nisi argenti viui ministerio, cui vni se obsequiosum præbet, ac tractabile. Nam cum omnia metalla respuat, soli tantùm auro, ceu amico & familiari libenter sociatur, maritatur, & agglutinatur. Hinc argento ægerrimè adhæreſcit, ægrè plumbo, difficillimè ferro, æri mediocriter. *Lemnius.*

Argentum in calcem vertere.

Si vis argentum in calcem vertere, vel aliud, sic fiat: Ex argenti ramentis, & viuo argẽto triplicato malagma confice, inde communi sale porphyretico marmore multum læuigabis, vbi ad perfectam vnionem peruenisse scies, in obtorto vitreo vase locato, quòd facilior sit adscensus: igni appone, eiusq; vigore viuum argentum per fistularum colla in receptaculum dilabatur, quod vasis imo remanet fundo, dulci aqua confricato, nouam subinde affundens, dum nullum salsuginis vestigium excernatur, & amarorem amiserit omnem, dulcescente aqua iam calcem habebis. Est & parandi ratio alia: Argentũ forti aqua soluatur, vt assolent aurifabri, & fontis immisceas aquam, quæ communem salem excederit, sic argentum ad imas vasis partes procumbere videbis, penicillis aquam exugito, & calcem testaceo vase, flagrantibus carbonibus appones, detrahe, dulciq; aqua salsedinem amoueas, quod denuò semper exercebis, dum totum abijsse cernes, & modus lauandi sit, quem in priori reddidimus. Sic argentũ in calcem & ceram vertes. Eius ramenta cum sublimato viuo argento permixta vitreo apto condantur vase, & flagrantibus prunis exponantur, vt vis ignis viuum argentũ expellat. & in ima vasis parte fixũ argentum, vti ceram reperies, gemmis aptũ, pixydicula seruetur. *Ioan. Bapt. Porta.*

Argenti liquefaciendi mira ratio.

Illud mirum est, quod referunt, quoddam genus argẽti minimè liquescere follibus. cumq; omnem circa hoc curam exposuissent, edocti priorum principũ exemplo, vasa illa, in quibus argentum liquescere consueuerat, cum

argento supra, & carbonibus in imo perforata, à lateribus montium cacuminibus imponebant vento flante, atq; ita liquefactum, denuò postmodum, cum follibus in paruis vasis repurgabant. *Cardanus.*

Argentum excrescere, vel ponderosius reddere.

Sale aliquis, & antiquis testis, argentum in tenues bracteas deductum igni detinent, vt ibi ab humiditate vindicent aliqua, & densentur partes, quæ pondus adducunt. At sic expeditius idem efficies: Argentum in subtiles lamellas ductum cinnabari, ac sublimato viuo argento vicissim inspergunt, in vase igni contumaci, & supra lúto, & vinculis munito, ne vim suspiret, carbonibus circumseptũ per naturalis diei medietatem detineatur, & friabiles exemtas laminas in cineritium alueolum igne candicãs, & in colliquatum plumbum immittunt: & eximiè vi follium flatu: quod pessum it, plumbum ad receptaculum oras expellunt, vt secum cõtrahat sordes, & purgatum relinquat argentum: quæ solet probatio commentitia, vel capellaria omnibus nominari, quòd commentum omne purgetur. Quòd si ponderosum non reperies, multũ denuò rem perage, dum auri expleat pondus. Possumus sic & aliter argentum augere: Stillatitium, & forte acetum in labellum infunditur, confractum stibium, ac lima quæsitum plumbum tundantur, & succernantur, quidquid non transmeat, denuò in pilam rei petitur, & molitur, vt sic tenuius cribretur, in distillatum acetũ inijcies, & sub fimo conditur, dum soluta cõspicias omnia, igni postea demittito vas, & opus intus extinguito sæpe. Vel ex ijs aquam extrahito, & idem præstabit. Cum sulphure, vt docet Geber, in calcem, & corpus reducendo multũ acquiret ponderis. *Ioan. Bapt. Porta.*

Argentum vel aurum diminui.

Nunc verò restat, quomodo possit, & sine formæ quoq; ac celaturæ argentum, vel aurum diminui. Forti aqua assolent multi, opus autem tuberculis, & depressionibus scabrum reddit. Sic autẽ facies: Sulphuris puluere asperges opus, & circumundiq; candelam admoueto, vel sub opere incendes, paulatim exardescens consumitur, malleo decute in aduersum partem, & superficies cadet, quãtitatis eiusdem, cuius volueris, vti sulphure, vteris. *Idem.*

A 5

Ad lunam dealbandam.

Lunam seu argentũ ita dealbabis: Accipe salem ammoniacum, alumen rochæ vocatũ, & plumæ, salem gemmæ, tartarũ, & vitriolum Romanũ, singulorum partes æquales. In puluerẽ redacta simul misce, & in aqua limpida dissolue. deinde Lunam quandiu visum erit, ibidem feruere permitte, videbis eam ad miraculum vsq; dealbari. *Ex secretis & experimentis cuiusdam Chrysopœophili, Mizaldus.*

Vasa vt argenteis similia reddantur.

Hydrargyrum forti aceto remixtum, vasa argenteis similia reddit, si eo illinantur. *Mizaldus.*

Aqua argentum colore aureo tingens,

Recipe Salnitri libras ij.
Aluminis rochæ libras v.

Trita & mixta distillentur, aquaq; ad vsum seruetur. Cùm vti voles, argẽtum igne liquescat, in dicta aqua fundatur, & extinguatur, & auri colorem acquiret. *Fallopius.*

Aqua argentum dissoluens.

Recipe Vitrioli Romani libram j.
Salis Armoniaci libras v.
Salis nitri vnc. iiij.
Cinabari vnc. iij.

Trita distillentur secundum artem.

DE SECRETIS AB AERE sumptis. CAP. V.

Aes coquere, siue vrere.

Remanet vt doceamus & æs coquere, quod à multis traditur: stibium tamen nullibi, quod sciam, traditum est, taliq; expedies pacto: Aes fusoris in vase liquato, cum æquis stibij portionibus simul colliquatis, tantundem superaddito stibij, & super planum marmor proijcias, vt in eius superficie frigescat, vt aptius in lamellas ducantur: duos deinde excauabis lateres, vt intus commodè accommodari possint laminæ: ubi accommodasti, operculetur alio, ac ferreis vinculis, & luto stipetur, resiccatum vitrariorum fornaci inditur, ibiq; per hebdomadam immorari sinito, vt perfectè cõburatur, detrahe, & ad vsum accommodato. *Ioan. Bapt. Porta.*

Aes aureum reddere.

Aere combusto sic aureum colorem affinges: Si ex calcantho, salnitro, alumine, cinnabari, & ærugine fortem facias

cias aquam, ac ſolutum fatiſcat in ea combuſtũ æs, in corpus reducendo, aurei coloris multum retinebit. Fit quoq; cyano ſæpius argentum inſpargendo, & ignibus committendo. *Idem.*

Aes argenteum reddere.

Si verò quæris æs argenteum reddere, vel cyprium, vti ſæpe pueri, & circulatores aſſolent, vt illicò vaſa argẽti nitorem capiant, conficiendi hæc eſt ratio: Ammoniacus ſal, alumen, & ſalnitrum pari pondere miſceantur, & modica argenti ſcobe lima quæſita igni admoueto, vt inferueſcant, & vbi fumare deſierint, reſperſa puluere, vel ſaliua oris madefacta, vel paulatim adiecta digitis fricando tractabis, & argenteum colorem imitari videbis. *Idem.*

Aliter.

Argenti puſillum forti aqua ſoluatur, tartari tantùm mergito, & ammoniaci ſalis, dum ſtrigmenti craſſamentum imitetur, inde in orbiculos digere, & inareſcant: ſic eis æs, vel aliud conſimile genus digitorũ tractatione crebra, ac ſaliuæ complexu frianti argenteum videbitur. Nec minus idem euenit argẽto viuo, mireq; dealbabitur. Seruentur hæc argentata, ne ab acribus noxam ſuſcipiant, veluti vrina, aceto, limonũ ſucco, & ſimilibus: de facili enim colorem perdunt, coarguuntur, & deprehenduntur. Sic quoq; ſi æs ſoluatur aqua forti, vel eius ramenta ferrum tangens in colorem tingitur æris, ſic idem in auro & argento, & metalla diuerſimodè colorabimus, & fricabimus. Sic tactu argentum poſſumus inficere, vt infectum reijciatur: Manibus ſublimatum argentum viuum pertractato, inde argentum, vel argentea numiſmata manibus verſans inficies, vt nil penitus valere videantur. Hoc præterea indictum non abibit, quod præcipuum in colorandis metallis eſt, vt ſint ea ſæpius defecata, elota, ac recrementis omnibus expurgata, & præſtantiora erunt: vti aceto æs extinctum, in calcem cum ſale redactum, vt dœdantes tollantur partes, quouſq; eorum appareant notæ, & profundius fiat commixto: ſit vaſis fundum crebris foraminibus laceſſitum, & per ea colliquatum metallum deſcendat, vt recrementa, & ſpurcitias ſuprà relinquat, nullaq; extet ſcoria, eoq; præſtantiora fuerint, quò minus excrementi in eis fuerit, infrà purum dilabatur, cuius tamen meminiſſe ſemper oportebit. *Porta.*

Aes eximiè dealbare.

Si salem ammoniacum, & oui cortices simul tritaueris, si ex ijs aquã chymico organo exceperis, in eaq; æs ignitum extinxeris, miram suscipiet albedinẽ. Adde quod ex antimonio extractum hydrargyrum, seu viuum argentũ, æs eximiè dealbat, si super eo proijciatur, vel defricetur. Quod nõ facit fossile & metallicum, à Plinio vomica perpetui liquoris nuncupatum. *Mizaldus.*

Vt æs, vel cuprum argenti nitorem induat.

Si sal ammoniacum, alumen & nitrum pari pondere misceantur, additaq; argẽti pauca scobe, igni admoueantur, vt feruescant, vbi fumare desierint, puluere illorum asperso, vel saliua oris madefacto, confricetur æs, vel cuprum, illicò argenti nitorem induet. *Ioan. Bapt. Porta.*

Ad æris metalla colore argenteo tingenda.

Recipe aquæ fortis vnciam vnã, in ea denarium optimi argenti, prius malleo attenuatũ, deinde in partes minutas concisum inijcito, & ad ignẽ in vasculo idoneo, donec in aquam resoluatur, argentum ponito. Quo facto, auferatur ab igne, addaturq; tartari albi, contriti tantùm, vt totam aquam imbibere queat, & fiat massa, qua cùm opus aliquod æreum confricatũ fuerit, album, & argento simile reddetur. *Alexius.*

Cuprum vt citò fundatur.

Qui cuprum citò fusibile, & ductile habere volũt, equi vngulas inter eliquandum, & fundendum unà ei addunt. *Ex Italo, & quodam experto fusore accepit Mizald.*

Aeruginis parandæ modus.

R. scobem orichalci vel cupri in puluerem tenuissimum redactã q. volueris, humectetur vrina veteri, & Sale Ammoniaca, Ascia Soli siccandũ exponetur, madefac eum rursus, vt antea, donec viridis appareat, idq; iterando, donec sufficientẽ æruginis copiã habeas. *Ex libro germanico.*

Aliter.

Laminas cupri melle illinito, saleq; vsto salito postea in acetum suspẽso sub fimo ad duas septimanas relinquito. *Ex libro germanico.*

Aliud.

Vel accipe laminas cupri perpulcrè politas dein atramentum sutorium cum vrina in lapide porphyrio tere, cũ quo line vndiq; cuprũ, & in Sole exicca. Laminis exiccatis & in ollam vitro obductam positis igni valido apponito ad

to ad spacium duarum horarũ, vt bene incalescat. Operculo interdum directo vaporem euolantem considera, quem cum deprehenderis nigrum, vas remoue ab igni, vt infrigidetur, laminas cupri exime, manibus contere & si quas cõterere nõ potes, opus iterato, & vt quoq; puluerisentur, cogito. His factis abluatur puluis aqua calida vel vrina in pelui, & cum in fundo materia resederit, atramẽtum effunde, quod ei cupro innatat, reliquũ à Sole exicca. De hoc puluere accipe libram vnã & tartari in calcem redacti vnc.ij. conterendo inuicem benè misce & exiccari sine. Ponatur tandem in ollam antedictã ignem substernendo & carbonibus exaggerãdo, donec fumum deprehendas viridem. Infrigideтur olla detecta ærugo optima extrahatur. *Ex libro germanico.*

Modus cuprum ita præparandi, vt auri colorem referat, & optimè elaborari poßit.

℞. cupri, lapidis calaminaris ana vnc.s. tutiæ drach.ij. incandescat cuprũ, extinguatur in vrina iterando bis. Idem facies de lapide calaminari, & tutia De soluto cupro accipe vnc.s. addendo mellis vnc.j. decoquantur ad inuicem, donec mel nigrescat, & siccum fiat, vt contundi possit, post melle cum lapide calaminari & tutia contuso, ad ignem ebulliant rursus, quoad cuprum liquefactum fuerit, & habebis. *Ex libro German.*

Aurichalcum argenteo colore tingere.

Recipe Argenti viui sublimati.
Salis Armoniaci, sing. ana q.s.
Coquantur in aceto, in quo aurichalcum prius calefactũ extinguatur, & argenti colorem adipiscetur. *Fallopius.*

Aes vt fiat dulce vt argentum.

Recipe æs vstum, & funde cum borace in crucibulo: postea extingue in oleo *de peintre* (Gallicè) & ponatur super incude, & sensim & lento modo planetur, & iterum coquatur in crucibulo, & extinguatur in oleo *de pointre*, & ita fac quater, vel quinquies, ita vt fit dulce satis: & illud æs vstum est finum æs ad alligandum aurum, & poni potest medietas plus quam alterius æris, & erit inde aurum pulchrius, quàm alterius æris.

Raymundus Lullus.

DE SECRETIS FERRI.

Capvt VII.

Ferrum auri colore tingere.

Ferri laminas fictili in olla, viuo intermisso sulphure, & luto munita, igni concremabis, deinde extrahe, & friabiles reperies: tertiò, & in vas patuli oris ponito, vbi distillatum acre acetum infundatur, sub Caniculæ sidus exponito, si ad ruborem nondum peruenerit, rursus sub Sole habendum: vel feruentis aquæ balneo, dum rubescat, finito, penicillo exugatur, vel in vas aliud transfundatur, rursus acetum addatur, & eadem sequantur, dum ferrum soluatur totum: per vitreum vas euaporet humidum, & residens puluis super argentũ, vel aliud album proiectus, auri colorem imitabitur. *Porta.*

Ad ferrum inaurandum.

Accipe Aquæ communis libras iij.
Aluminis vnc.ij.
Vitrioli Romani vnc.j.
Floris æris denarium j.
Salis gemmæ vnc.iij.
Auripigmenti vnc.j.

Misceantur, & coquantur. Quando aũt bullire incipiunt, addito tartari è vini fecibus, salis communis vnc. dimidiã: feruecant aliquantulum: deinde auferantur ab igne, atque ea aqua ferrum pingito, mox igni calfacito probè: deinde læuigetur. *Alexius.*

Ad ferrum aureo colore tingendum.

Accipe olei ligni vnc.iij.
Tartari vnc.ij.
Vitellorum ouorum, ad duritiem coctorum, & consutorum vnc.ij.
Aloes vnc.dimid.
Croci grana v.
Curcumæ grana ij.

Coquantur omnia aliquandiu in olla noua, & fiat oleum ad ferrum pingendum. Quòd si iam dictæ species, oleo non benè cooperirentur, adde vt cooperiantur, prius diligenter læuigatum, & erit aureus color. *Idem.*

Aqua

Aqua ad ferrum auro foliato obducendum, vel auro, argento viuo resoluto, quo aurifices ad argentum inaurandum vtuntur.

Accipe Vitrioli Romani vnc. j.
Aluminis vnc. ij.
Salis ammoniaci vnc. j.

Redigantur in puluerē tenuissimū, coquanturq; in aqua communi, qua cùm ferrum prius mundatū, leuigatumq́; deinde intinctum fuerit, superaddantur auri folia, deinde siccetur ad ignem, læuigeturq; lapide hematite, vt mos est. Si verò auro, argento viuo resoluto, ferrum inaurare velis aurificum more, adde supradictæ aquæ, floris æris drachmam vnam, sublimati vnciam dimidiam: misceantur, & cùm aliquandiu efferbuerint, ferrum in dicta quoque aqua ferueat. Quod si præ magnitudine ferrum aqua tegi non posset, optimè cum dicta aqua feruente fricetur, & sic ad aurum argento viuo dissolutū, accipiendum accendetur. Hoc autem quomodo fiat, in libro pręcedente, capite de Auro conterendo, docuimus. Cæterùm ferrum iam auro obductum, ad ignem lucerna, vel sulphure, more aurificum, vel cera, vt in Germania fit (quod longè melius est) infumetur. *Idem.*

Ad ferrum argentumq́; æris colore tingendum, quod ad inaurandum multò melius est, diutiusq́; auri colorem retinet.

Certissimum est, aurum in album ferrum argentúmue inductum non ita benè apparere, quàm in æs: propterea, quòd vbi vel tantillum ferrum detegi, siue aurum absumi incipit, illicò ferri argentíue color apparet, in rubro autem colore non ita detegitur. Itaq; quidam periti, & iudicio præditi, lignū, aut huiusmodi materiam non rubrica, vt pleriq; omnes faciunt, sed fuluo quodam, aureóue colore solent contegere. Nam tametsi aurū tempore aliqua in parte vanescat, non ita vt in rubro, multò etiam magis in albo facilè dignoscitur. Hoc quoq; ipsum in ferro, argentóue inaurando commodè fieret. Verùm vt hæc nunc missa faciam, ad æris colorem ferro argentoq; inducendum, fiat hoc modo: Accipe floris æris, vitrioli, salis ammoniaci, singulorum quantum satis est. Redigatur in puluerem subtilissimum: deinde in aceto forti coquatur per semihoram, mox ab igne auferatur, immittaturq́; ferrum, vel argentum, vase optimè cooper-

to, tandiu donec frigescat: atq; sic habebit ferrum æri simile, aptissimum ad aurum recipiendum. *Idem.*

Ferrum quomodo mollescat.

Ferrum mollescit succo corticum fabæ, aut maluæ, si in his, non aqua extinguatur. Vt verò cùm foditur ductile fiat, torretur gleba, ac sub dio exponitur: imbribus mollescit, quod terreum est, Sole colliquatur, quod est humidum, ignibus acrior pars, & quæ quasi illi venenosi est, absumitur. Ita dum sæpius torretur, diuo exponitur, molle fit, ac quantumuis tractabile. Fila etiã ferrea, si ignita per se refrigerari permittantur, adeò ductilia euadunt, vt vice lini ad vinciendum vti possis. *Cardanus.*

Ferrum quomodo cæletur.

Molle itaq; ferrum hoc modo cælatur: pingitur quod fingere cupis in ferro, ex aduerso pila plumbea subijcitur; inde maleolo tunditur pars, quã compressam cupis: quæ prominere debet, plumbo exceptã non subsidet: ita animalium & plantarum subtiliter imagines referunt, vt cerã expressas & elaboratas acutis scalpellis diceres. Si verò aqua frigida ferrum, dum candet, extinguatur, & durum & minimè ductile, & fragile euadere necesse est. Nã aquæ frigore cogitur ignis, qui intus est, humidumq; innatum ferri celeriter absumit: quo cùm ductile esset, ac ob id molle sublato, fragile & durum euadere necesse est. *Idem.*

Ad rubiginem ferro eximendam.

Ferro rubiginẽ euestigiò adimit, illiq; splendorẽ conciliat oleum tartari, quod ipsum etiam lentigines emaculat in facie, omnesq; pustulas fœdas, quæ frontem mentumq; deformant, abolet vi abstersoria. *Alexius.*

Ferrum vt purgetur.

Arte ferrum repurgari, & nobile reddi, Aristoteles in Meteoris docet, dicens: Ferrum sæpius excoctum repurgatur. & quod illi inest terrei, transit in squama, ipsum verò transit in chalybem.

Ferrum in æs commutare.

Si ferrum in æs cõmutare desiderabis, vt nil ferri prorsus retineat: alumine, & atramento sutorio tingi potest. in Carpato enim monte Pannoniæ Smolnitio oppido, fertur puteus esse, in quo aqua in tres canales hausta effunditur, ferrum illis impositum vertitur in æs, & si tenuia erunt frustula, in lutum transeunt, quod ignibus excoctũ, in purissimum æs transit. Sed sic faciliter commutatur: Fusorium

Fusorium in vas ferrum conijcito, dum vehementi occanduerit igne, & fluxum fieri incipiet, viui sulphuris aspergine saturabis, paulatim remoue, & in virgas proijce, & teratur: facilè enim friatur, forti demum soluatur aqua, ex salnitro, alumineq; confecta, calidis inferuescat cineribus, dum in vapores soluta euanescat, remanens puluis in corpus redigatur, & habebis. *Ioan. Bapt. Porta.*

Ferrum vt in chalybem mutetur.

Cortex mali punici, ferrum mutat in chalybem. *Cardanus.*

Vt ferrum ita induretur, ne aliud ferrum facilè scindat.

Terræ lumbricos distilla: seorsim rapas etiam & radices peponum distilla. Misceantur pari mensura. In his aquis ferrum madefiat. Durius euadet ferrum, si bis id infuderis. *Nostradamus.*

Crocus ferri, seu Martis.

Scobs chalybis subtilissima, aqua fontana primùm à sordibus repurgatur, & exiccatur: deinde in aceto fortissimo maceratur dieb. tribus, aut quatuor, postea exiccata patinis fictilibus imponitur, & in fornace flammis flagrantissimis læuigatur, dum croci detriti instar subtilis euaserit. Interea verò patinam eximere, & quod iam læuigatum suprà apparet, penna modicè auferre: mox illam iterum fornaci immittere conuenit. *Innominatus.*

Ferrum vt durescat, & molle rursus fiat.

Sumito verbenam cũ cauliculis & foliis conquassato, succum per lineum pannum exprime, eumq; in vitro reserua ad vsum. Quando ferrum durum reddere voles, succum verbenę pari portione cum vrina humana, eaq; virili misceto. Poteris etiam addere succum curculionis Germani vocant Engerling incandescat ferrum ea parte, quam vis durescere in succis his immergito, donec maculæ aureæ appareant. Et si multum coloris cærulei deprehenderis, nondum satis durum esse ignoscas. Vel in aqua stercoris extracta ferrum extinguitur. Quidam distillant aquam ex testudinibus rubeis, & in ea ferrum extinguunt. *Ex libro Germanico.*

Ferrum vt mollescat.

Excipe vase quodam, vel pelui sanguinem humanum; seponatur, donec sanguis crassus subsideat, serũ sanguinis

effunde & vsui diligenter serua. Post arma calefacta fere hoc obline penicillo, vt imbibant serum, & mollia fiant arma. *Ex libro Germanico.*

Aliud.

Sume mel despumatum, recentem vrinam hirci, alumen, borram, oliuum Baumöl & salem ana q. s. His inuicem singulis conmixtis immergito ferrum & extinguito. *Idem.*

Aliud.

Sterne super corium ramenta cornu & sal ammoniacũ lotio aspergendo, inuolue corio ferrum, quo corium à ferro comburatur & sic mollescat. *Idem,*

Chalybs quomodo indurescat.

Chalybs durescit aqua frigida, si in hoc extinguatur, & si aciei color est cæruleus, chalybem calorem suum naturalem adeptam scito. *Idem.*

Chalybs quomodo mollescat, vt cælari possit.

Chalybem mollem redde lixiuio ex cinere roboris & calce non extincta para, & cola per horas duas. In hoc lixiuium chalybs coniiciatur & diebus quatuordecim relinquatur: sin vero vis, vt rursus eam duritiem, quam antea habuit, recipiat, in aquam frigidam pone. *Idem.*

Aliud.

R. salis Ammoniaci, calcis viuæ ana q. s. his adde saponis veneti paulo plus, misce benè agitando, chalybem cũ moscho omitte, vt ab his humectetur, relinquatur ibi tribus vel ad summum quatuor horis effundatur paulatim. Hic modus duntaxat pertinet ad particulas chalybis. Potens autem magna frusta mollia reddere si immiseris stercori vaccino, albumini & glutini aceto humectatis, vt antea dictum. *Idem.*

Cultrorum aciem duram ac densam reddere.

Aqua ex contusis lumbricis per pannum expressa, & succo raphani æquis portionibus mixta, vsqueadeò duram, & densam reddit aciem cultrorum, ensium, & aliorum instrumentorum, quæ bis aut ter, dum cuduntur in illa extincta fuerunt, vt ferrum aliud, ac si plumbum esset, facilè incidant. *A quodam Parisiensi Macheropæo accepit Mizaldus.*

DE SECRETIS PLVMBI.

CAP. VII.

Plumbum in aurum tingere.

Plumbum in aurum sic facilè tingere poteris: Combustum æs lapidea prius pila subtiliter pinsito, & tenuiter cribrato, identidem chrystallinum vitrum, inde plumbi bracteis, alternis his inspersis repleatur fictile fusoriū vas, vt vtrinque combustum æs contingat, adhibe paulatim ignem, inde follium flatu liquescat: vbi autem refrixerit, adhærentias separabis, & ter quaterque eandem operam impendas, & colorabitur, inde cadmiam terram tenuiter tusam, & rubeam habeas, ac passis vuis, aridis ficubus, & dactylis remistis in vase substernito, inde cyperi radicem, vel curcumam dictam adhibeto: & semicoloratas bracteas vicissim inspergito, ac operculo inhibeto: tenui tamen foramine peruio, tandiu lentum adhibendo ignem, donec humiditatem exhalauerit, inde vi follium ignem vexando colliquetur, & in virgam proiiciatur: nec auri patitur societatem. Cadmia autem terra sic purpurascet: Ferri ramentis cum lebete ignescunt, ammoniacum sal inspergito, remisceto, & in pilam proiice, & contere, deinde in ignem quater reuoca, & in vas demum proiicito, distillatum per acre acetum infundendo, per mensem fimo condito, acetum detrahe, & fecibus in cadmiam terram sæpius imbibas, & rubescet: in aliis vtitor. Alius extat tingendi modus: Ferri, quod diximus, crocum habeto, in pilam calcanthi par pondus iniicito hæmatitis lapidis & sulphuris, æquis portionibus tantundem, auripigmentum sesquitertium, cadmiæ terræ rubificatæ sextū, omnia in minutissimas partes cōcidito, aptoq; vase ignibus indito, dum euolet humiditas: vigorato postea, & vis ea sublimet omnia, cuius pars vna super plumbi quatuor in auri colorem conuertet. *Porta.*

Arcanum Philosophorum, vt ex Saturno facias aurum perfectum.

Recipe libram semis Mercurij Philosophorum, & vncias duas sulphuris eorūdem: amalgama vtrosq; simul, ita quòd de alterutro nil appareat, sed remaneat puluis niger ex his duobus: quem recipe, & pone in phiala stricti oris, & pone super fornaculam, seu furnellū olla mediante cū cineribus cribratis, vt scis: & fac, quòd cineres non ascen-

dant ad materiam, & da in principio ignem leuē per octo dies, ad hoc vt spiritus non ascendant, & si quid ascenderit in illis octo diebus, reduc cum illo, quod in fundo vasis remanebit, frangēdo vas singulis octo diebus post primam materiam factam, quæ erit nigra: & sic frangendo vitrum, tere materiam tuam, & repone in alio vitreo vase: & sic facias omni octauo die, donec videas materiam tuam, in colore cineris: tum diminue cineres per vnum digitum, ita quòd nō remaneat de cineribus nisi per duos digitos, & superpone igni, & tandiu permitte, donec materia sit rubea. Et quando videris eam rubeam, diminue iterum de cineribus per digitum, & sic per consequens, quousq; sit albissima vt nix, & quod postea reuertatur in colorem rubeum, de qua medicina recipe vnciam vnā, & proiice super octo Saturni præparati, & fiet Saturnus niger, & durus vt ferrum: de quo ita duro & nigro, proiice vnciam vnam super vncias octō Saturni, & fiet rubeus: de quo rubeo proiice vnciam vnam super octo libras Saturni præparati, & habebis aurum perfectum. Laus Deo. *Magister Odomarus.*

Aurum ex plumbo.

Recipe plumbi purgati libram j.
Salis armoniaci puluerizati vnc. j.
Salis Elebrot triti drac. ij.
Salis nitri in puluerem redacti vnc. ß.

Ponantur omnia in crucibulum ad ignem vehementem per horas duas: postea auferatur, & habebis argentum syncerum. *Fallopius.*

Aurum ex plumbo facere.

Calcanthi Cyprìani libra vna cum aquæ fontanæ libra commisceatur: deinde per filtrum, postea per alembicum distilletur, & serua aquam in vase vitreo ad vsum; postea vncia vnā argenti viui in crucibulum ponatur ad ignem, & cùm feruere incipit, adde auri foliati optimi vnciam vnam, & ab igne semoue. Quo facto sumito plumbi optimi purificati atq; liquefacti, libram vnam, cui præscriptū aurum cum argento viuo misceto ad ignem bene cū ferro aliquo: & cum omnia optimè permixta fuerint, adde supradictæ aquæ vitrioli vnc. j. & refrigerari permittito, & habebis aurum optimum. Plumbum autem hoc modo purificatur. Plumbum liquescat ad ignem, & in aceto

funda-

fundatur & extinguatur acerrimo: iterum liquefcat, & in fucco chelidoniæ: poftea in aqua falfa: mox in aceto, cui fal armoniacum fuerit permixtum: demum in cineribus, fundatur, prius femper ad ignem liquefaciẽdo: & optimè purificatum erit. *Fallopius.*

Saturnus & Iupiter ita transmutantur.

Primò fundatur in crucibulo, & fuperpone tantũ Mercurij viui, quantum ponderat, & erit tanquam puluis. Poftea bene lauetur cum fale & aceto, poftea cũ aqua, quoad nigredo fit tota remota, poftea exicca, & mifce, cum fuo fale communi arfo, & calcina per quatuor dies, & noctes ad ignem, cum clara flamma: poftea laua, vt antea cũ illis, ita vt nigredo tota remoueatur. Poftea funde, & deduc in corpus per defcenforium, fic funt purgata ab eorũ fordicie. Poft ad hunc faturnum ita purgatum debes addere ad marcham quinq; efterlins fini Solis: & ad Iouem duo cum dimidio finæ Lunæ. Et opus eft, vt iftud fermẽtum fit amalgamatũ cum viuo argẽto, & factum ita fubtile, vt queat tranfire per medium panni duplicis. Poftea pone fuper igne in crucibulo, & calefac paulatim, donec totum receperit. Poftea pone in vno thes (vas puto) ad bonum ignem mouendo cum virga ferrea, quo ad viuum argentum difcedat, & Saturnus maneat; calcinetur ita vt fit ita vermilium, vt fcarlatum, aut album, & tunc eft robouffez: poftea habeas pro libra Saturni vnum quartum vitrioli rubificati, dimidium quartum ocreæ (doccre) vnciam vnam tutiæ Alexandrinæ, & dimidiam libram calcis viuæ, & omnia fimul puluerizentur terendo tenuiter. Poftea calcina feptem dies ad flammam, poftea reduc in corpus cum fale petra, & euphorbio, & refina, & cape quod finum erit: ita Solem, aut Lunam habebis. Et pro Ioue cape dimidiam libram calcis, vnum quartum calaminæ albæ alumen (aereum) vnum quartum, fac vt dictũ eft anteà, & erit perfectum. Item nota quod fieri poteft fpecialiter Saturnus, fine leuamento, vel fermento Solis. Et ita fit. Capiuntur laminæ ferreæ, fubtiliter cufæ, vel fabricatæ, & toties calefac rubeas, & extingue in aceto rubeo, & in vino, femel in vno, & femel in alio, vt relinquat fuas fquammas, & mundetur, vt Venus, & vermilium. Poftea amalgama cum argento viuo, & fac vt dictum eft fupra de Sole ex Luna, & perfectum eft. *Raymundus Lullus.*

Plumbum in stannum vertere.

Tantam plumbum cum stanno affinitatem habet, vt facilè possimus vertere plumbum in stannum, quod simplici euenit lauacro, dum enim sæpius lauabitur, vt pars illa aboleatur terrea, in stannum transmutari vidimus: argentum enim viuum illud, quo in puram reducebatur substantiam, & non fœdam, semper in plumbo remanet, vel eius pars, vnde facilè stridorem adducet, & in stannum conuertet. *Porta.*

Plumbum & stannum in calcem vertere.

At plumbum & stannū in calcem vertere si volumus: stannum vase liquescat aliquo, & in tenuissimum salem proiicito, corili caudice vertendo, vt adhærentes partes separentur, & granulis milio proximis vertantur. Vel eliquatum per arcta cribri foramina traiicito in frigidam aquam, ac veluti vermiculos effinges, denuò opus repetēdum, dum tenuissimum efficias: inde puluerem in feruentem aquam mergito, tantisper mutata aqua, & colata, donec victo sale dulcescat, & salsilago abierit tota, & in fictilem ollam condito, & laterum, vel vitrariorum fornaci condes diebus tribus, & in calcem redactum reperies totum. Vel alio modo, vt granulorum vicem expleat, & docet Geber: Aperto liquescat cratere oris ampli, vnco ferro superficiem erodendo, vt cutim detrahat superficialem, excoriando semper, donec omne cinefactum, vel pulueratum habebis, ollæ imponitur, & fornaci inditur, & laxato obturamento visitur, dum in calcem vertatur candidā. Vel aliter: Fictili cratere ampla, lutoq́; munito colliquetur plumbum, ferrea spata versando, per diei quadrantem, nulla dum in puluerem vertatur interpollatione, quod in ollam iniice, ac forti reuerberationis igni per diem apponito, & candicans reperies, setaceo cribro transmissum seruetur. *Idem.*

Ad plumbum liquefactum manibus tractandum.

Si succo maluæ, aut mercurialis manus oblinas inoffensè citraque læsionem plumbum liquefactum tractare poteris modo celeri motu id perficias. *Alexius.*

DE SECRETIS STANNI.
CAP. VIII.

E stanno spiritum elicere.

Stanni elimata scobs cum salnitri æquali pondere, ollę inditur,

inditur, cuius superius septem, vel multas pertusas accommodabis ollas, ac spiramenta luto claudas, & munias: supra vitreum vas inuerso ore accõmodabis, vel aperto canali cum subiecta parópside: inde ignẽ adhibe, & incandescentis rumorem audies, euolat in fumo spiritus, & ollarum cameris, & vasis vitrei fundo compactum reperies. Temporis ne nimium terras in climãdo stanno, in liquatum stannum medietas viui mergatur argenti. & pila tundatur, & habes illico: & citius euolat spiritus, & fixum argentum viuum habes. Organum si terreum à latere perforabis, commodius, paullatim iniicies, & obturabis. *Ioan. Baptista Porta.*

Stanni stridorem tollere & mollitiem.

Stannum est & argenti æmulum, simulq; multum colore communicant, hærentq;: suapte natura stannum talem sortitur colorem, vt alia maximè dealbat corpora, sed frangit, & friabilia reddit, præter plumbum: quique artificio aliquo commiscere callet, non minimum nanciscitur opus. Pro viribus ergo argentum imitari conemur, quod facilè præstabitur, si quæ inficiunt, infirmitates abolescimus, ac funditus eruimus stridorem, videlicet surditatem, liuorem, & molliciem: non enim prius ignitum liquatur, sed igni adhærescens eximiè velox fluxum facit: has impingunt notas, nec in meditullio coniunctæ, sed vti aduentitijs illud spoliare possumus, & primò docebimus stanni stridorem tollere, & molliciem. Non desunt, qui id euenire tradant cineribus, calce, oleis, & destillatis aquis, si colliquatum extinguitur, nec minus bullitionibus. At sic perfectius, & commodius expedies. Igne stannum postquàm fuerit solutum, argentum viuum iniice, amoue, & in vitrea cucurbita accommodato, cui venter in orbem turgescat, & collum in longum porrigatur, atque curuetur, inferuescat igni, eiusq; vi argentum viuum sublimet, & per vasis collum suspendatur, & descendat stillatim, vt prorsus absumatur: remanet in fundo stannum, hoc identidem ter, quaterq; efficito, dum penitus, vti glacies, nullũ exhibeat stridorẽ. Sic verò aliter rectius expedies: In calcem redigito, vti supra docuimus, vt fugitiuam illã, & nõ fixam argẽti viui substantiã deleat, vel sulphuris potius illius causam: & si primã, & secundam post vicem

non eueniet, viciſſim tertio proſequere, in corpus cum debitis reducens, voti fies compos, & ſic dureſcit, vt prius igne candens videatur, quàm ſoluatur: nam vehemens ignis viui argenti humi dum conſumit, quod facilem præbet fuſionem, vt durius igne ſoluatur, vt igniantur, ſed manifeſtius in ſtanno, quàm in aliis metallis id experitur. *Idem.*

Stanno ſurditatem adimere.

Si vis ſtanno ſurditatem adimere. Quia per ſe molle eſt ſurdum: cedit enim percutienti: metallis verò reliquis aſſociatum, ſit magis durum, & ſonorum. Sed hoc opus, hic labor erit: conſortium enim peruicax omnium reſpuit, niſi plumbi, & omne reddit fragile. Sed tali perficies artificio. Forti aqua ſolutum fatiſcat, ſic argentum ritè purgatum plumbo, aliudue vnà miſceatur aquæ, & leui igne vas inferueſcat, & vi redundantis caloris in vaporem ſoluta ad ſumma elata deuolet aqua: reſiccatam extrahito, & in aliud transferatur vas, forti denuò infuſa tãtiſper aqua, donec coniuncta, ac per minima complexata videantur: vel vtrumq; in aquam ex calce redigatur, & permiſceatur: ſpiritum enim (vt aiunt) corporumque fit mixtio. Si contingat ipſius lucem hebetari: Igne liquatum cyclamino demergatur: ſic dulce, ſonorum, fulgens, & optimũ quod vocant, habebit album. Commiſceri quoque poterit argento, & aliis ſtannum, per viuum argentum, quod aliquos ſenſiſſe video, & optimum parant pſeudargyron: In liquatum cum viuo argento ſtannum immiſcent argentum, & diutius igne detinent, detrahunt, & ſic fragile in figulariæ cretæ pilam inuoluunt, & per diem ſub igne detinent, vel calidis cineribus. *Idem.*

Stannum in plumbum vertere.

Facile quoque ſtannum in plumbum vertere quiſque poterit, ſi ſæpius in calcem reducet, & præcipuè, ſi conuenientem in reductione illi adhibuerit ignem: ſtridorem enim amittens, facilè in plumbum vertitur. *Idem.*

DE SECRETIS STIBII.

Cap. IX.

E ſtibio ſpiritum elicere.

E ſtibio poſſumus extrahere ſpiritum hoc modo: ſtibium, quod ſeplagariis antimoniũ dicitur, tenuiſſimè manualibus

nualibus molis subigitur, & tritatur: inde noua olla carbonibus accensis condita rubescat terra, cui stibium, tartari duplum, salnitri quadruplum optime tusa paulatim inijcies, cumq; tollitur fumus, operculo claude, ne surgens fumus euolet: tollito demum, & aliud proijcito dum totus comburatur puluis, igni postea aliquantisper proroget moras, extracta refrigerari finito, & super extantes tollito feces, & in fundo insidens viuum argentum reperies, quod vocant Chymistæ Regulum, & plumbum præ se fert, facileq; in hoc transformatur. Si enim (Dioscorides ait) paulò magis crematur, in plumbum vertitur. *Porta.*

Vitrum antimonij.

Accipe antimonij crudi libras duas, vel tres. Contere super lapide minutissimè: contritum immitte in patellam non vitreatam, atque admoue ad ignem lentum, vt ita mundificetur, continuè agitando cum spatula ferrea, vel cochleari ferreo, donec incipiat veluti conglebari, tum remoueatur, & rursus super lapide, vt antea, comminuatur, iterumq; igni admoueatur, fiatq; hoc per decem, vel duodecim vices, calcinando & terendo, donec puluis cineris subalbidi formam adipiscatur. Postea immittatur in crucibulo vnà cum vncia salis ammoniaci, & cooperiatur, inque copiosum ignem immittatur, atque obruatur ita, vt carbones trium digitorum altitudine excedant ipsum crucibulum: ita liquabitur, & coquetur sufficienter intra dimidiæ horæ spatiũ, postea eximatur, & in pelui aurichalcea tenuiter diffundatur, & refrigeretur, & habebis vitrũ antimonij, quod hyacinthi instar pellucet. Datur à granis tribus vsque ad nouem cum æquali mensura gummi tragacanthæ, & sacchari sufficiente quantitate, in forma vel tabularum, vel electuarij, vel pulueris. Hoc in colicis, & febricitantibus sæpissimè feliciter sum vsus.

Oleum stibij.

Antimonium in tenuissimum puluerem redactum, ac cucurbitæ vitreæ impositum, aceto acerrimo, & distillato maceratur super leui ignis calore, tantisper, donec rubro colore acetum inficiatur. Coloratum in aliud vitrum transfunditur, nouumq; fecibus superaffunditur, donec rursum rufum colorem concipiat. Istæ autem transfusiones, & additiones noui aceti super feces, toties sunt repetendæ, donec nullam amplius rubedinem pulueres ex se emittant. Acetum verò collectum leui igne distillari de-

bet, donec rubedo paulatim condensari incipiens, alembicum petere videatur. Tunc refrigeranda sunt vasa, ac liquor rubeus, quadraginta diebus fimo calido macerari debet, donec perfectam olei formam acquirat. *Quidam ad Gesnerum.*

DE SECRETIS SVLPHVRIS.

CAP. X.

Sulphur sublimatum.

Sulphur à sordibus probè repurgatũ, calcantho in calcem redacto, & sale torrefacto commiscetur, inditurq; vasi, & ex arena calida vrgetur, dum flores appareant citrini. Quod si aliquoties iteretur, flores tandem album acquirent colorem: qui per se, vel in oleum reducti, & exhibiti, plurimorũ morborum medicina existunt. *Innominatus.*

Tinctum sulphuris.

Accipe oleum terebinthinæ claræ & albæ, cum aqua fontana distillatę, vel per balneum, vel per vesicam, quantum satis est, sulphuris sublimati, super lapide optimè triti, tantum, vt oleum terebinthinę per digitos duos emineat: misceantur in vase vitreo bene, deinde ponatur ad Solem, vel fornacem, vel in balneo Mariæ per dies aliquot, vel donec oleum tingatur. Quo facto, sensim oleum effundatur in phialam: rursus aliud oleum terebinthinæ superfundatur sulphuri: iterumq; in balneo digeratur, & effundatur. Quod cum quater, quinquies, vel toties factũ fuerit, donec oleum non amplius tingatur: collectum oleum omne in balneo Marię destillandum est, & remanebit tinctura in fundo cucurbitæ, plurimorũ morborũ medicina.

Oleum sulphuris.

Si vis autem sulphuris oleum, sic extrahes: vas vitreum habeto oris ampli, & concauum, in campanæ formam: vbi luto illeueris, pede ferreo suspendatur filo, inferius autem amplum receptaculum locato, vt è marginibus campanæ, extillans oleum recipias, cuius medio terreum, vel ferreum accommodetur vas sulphuris conditum; ignem tunc succendito, & dum comburitur, aliud recentius superindatur. Nam dum vritur consumeretur, erigens se fumus, vasisque ferens fundum, humectis exhalationibus corporescit, & reciprocans in oleum coalescit, ac inde dilabitur.

Aliud ignem admittens, & detinens.

Viuum cape ſulphur, non ignem expertum, ac iuniperi oleo portionibus æquis remiſceto, & igne vitreis cucurbitis oleum elicito, in neceſſariis utitor. *Ioan. Baptiſta Porta.*

DE SECRETIS CINNABARIS.

CAP. XI.

Modus parandi cinnabaris.

Omnes, qui ſecretis, & rebus metallicis delectantur, artem cóficiendi cinnabaris agnoſcunt, ſed in parua admodum copia, vt duarum aut trium librarum. In Germania verò & Gallia quidam, grandes facientes maſſas, quas in Italiam aduehunt. Quare cum ipſi occultum hoc teneant, nos ad communem vtilitatem, in publicum edere voluimus. Sumito argenti viui partes nouem, ſulphuris citrini partes duas, quidam ſumunt tres, alij quatuor, alij cum argento viuo æquant pondera. Nam ad pinguendum, ſulphuris copia abeſſe nihil poteſt, quin potius, cinnabaris accendit ruborem: ad alia verò, tres aut quatuor vnciæ ſulphuris, in ſingulas argenti viui libras ſatis ſunt. Sulphur in patella, ſiue olla aliqua ampla ad ignem ponatur, vt liqueſcat, liquatum ab igne remoueatur paululum: deinde poſito argento viuo in panno aliquo, addatur ſulphuri, ſenſim comprimendo pannum, & continuò miſcendo, donec optimè permiſtum, frigidumq; fuerit. His optimè miſtis, & frigefactis, materia eximatur, contundatur, atque ſubtiliter conteratur: deinde cribretur, & fiat puluis, de quo ſumito tantum, quantum volueris, & ponatur in amplam cucurbitam vitream, luto ſapientiæ obductam. Verum cucurbitã plenam eſſe non oportet, ſed ad quartam ſolum partem. Quibus factis, ponatur cucurbita in fornace ſuper cineribus, & coquantur primo igne lento per horas tres, deinde aucto. Verum ſi magnam copiam efficere voles, adde ſenſim puluerem alium, miſcendo ſemper baculo aliquo, cucurbita continuè ſuper igne ſtante, Sed vt res perfectè fiat, infundibulum in cucurbita ſitum eſſe oportet, per quod baculus in ſuprema parte circum luto obductus, ita vt infundibuli os, cum demittitur baculus obturet, quo continuè materia permiſceri queat.

Quibus factis, ac primò puluere ad ignē per horas quinq; cocto, donec vel omnino, vel pars aliqua eius sublimata fuerit, addantur duo cochlearia recentis pulueris calidi, attollendo baculum, vt inijci queat: deinde rursus demittendo. Ponitur autem baculus, aut alius puluis inijci valeat: nam nisi poneretur, cucurbitæ os ita à puluere adhærente obstrueretur propter sublimationem, vt alius addi non posset. Atq; in hoc tota ars consistit, ad conficiendas massas quantumuis magnas. Si enim materia simul inijceretur, tunc antequam materia sublimaretur, cucurbita ipsa fornaxq; liquesceret. Quare per partes ponenda erit, vt cum prima pars cocta, atque cucurbitæ circum adhæserit, alia addatur, atque in fundo cucurbitæ coquatur, donec itidem vt prima adhæreat, atque rubescat. Atque sic continuè addendo puluerem, fiet massa cinnabaris insignis, cuius in medio foramen erit, à baculo contractum. Quòd si foramen quoque obturare voles, addito puluerem, baculo prius extracto: deinde ore cucurbitæ obstructo, coquito tandiu, donec puluis in medio quoque sublimetur, adhæreat, & obstruat foramen. Atque hic est modus conficiendi cinnabarem optimus, atque in Italia huc vsque incognitus. Cæterùm hoc animal aduertendum videtur, vt baculus aliquando moueatur, attollaturque ne puluis adhæreat, obstruatq; in fundibuli foramen, præterea si ignis quoque magnus atque continuus sit, nihil nocebit. *Alexius.*

Cinnabaris quomodo fixus reddatur.

Iam tertij ordinis medicinas aggredi opportunum fuerit: si quidem scio multum animos ab huiusmodi lectione detinuisse, cum à libri initio nil aliud concupierint, sic pecuniæ luxus irrepit. Nunc profundiora naturæ mysteria panduntur, apud eos tamen, qui nummos exoptant, si ferè aliquis est, qui eos non depereat. Et si alias ab antiquis tertij ordinis medicinas tradimus, cùm nobis non sit eorum copia, in aliud tempus fortasse differre censuimus. Multi sunt, qui multa periclitauêre experimenta: quorū ea, quæ lucrosiora, & expeditiora sunt trademus. Et ex ijs primò cinnabarim fixum reddere, qui id facere quæsierit, ita faciundum esse censeo: cinnabaris confractæ partes ad magnitudines iuglandū vitreo in vase capacitatis eiusdem argenti pondere iam triplicato, vel maiori dissеminatas condito, & vicissim inspersas, luto munias, & resiccari

tari finito, sin minus in Solem, vt repetas oportebit: inde cineribus immersum tandiu lento igni decoquas, quousque infractum plumbeo colore liuescit, quod si nec sic quidem, iugem operam impendas, dum ad id peruenerit: inde plumbi duplo eluas, ac elotum examinibus omnibus expositum, pertinacius obstabit, maioris ponderis & virtutis: & quo leuiori vteris igne, tanto felicius res peragetur. Sic verò animatur argentum, & amissum resarcietur. Sublimato viuo argento ex aceto distillato bulliat, inde viuum argentum remiscebis, & vitreo recuruo vase viuum argentum in ignem inferuefacto deuolet, & in receptaculum dilabatur, & seruetur: ponderis (si sapis) parum amisisse comperies. Aliter sic, & citius, & lucrosius sic facies. Infractas cinnabaris partes ad tesserarum magnitudinem in oblongum linteum sacculum accommodabis, ollæ lateribus vndique distantem, inde lixiuium peracerrimum fundas ex alumine, tartari duplo, viuæ calcis quadruplo, & cineribus roboris æquali portione, confectum, vti fieri solet, vel ratione aliqua parandum: per diem ebullire sinas, exime, & ebulliat cum oleo, iugem operam impendes, & integram cum nocte diem finito quoque illic esse, & exemtas ex oleo cinnabaris partes, oui albumine subacto perlinito, ac in tertia parte elimatæ argenti scobis reuoluto, in fundo apti vasis substernito, ritè figularia creta munitum, vt diximus, ignem adhibe diebus tribus & tam postremò augescat, vt igni cedat, & ferè liquescat, detrahe, & ex fecibus extremo argenti examine perluito, & ad verum, & naturale deducito. Sic & aliter fixum reddere possumus: sic testaceo in vase rotundo vndiq; clauso; vbi exili spiramento cinnabarim immiseris, glutino ex oui albore illinas, ne vi ignis carbunculet, igni accommodato; paulatim vigorando vel ignorũ ferratura, quousq; eundem contraxisse colorem cernes: ne festines: opus enim omne corrumpit, & sæpè à Philosophis præceptum nosces: sed hoc ministerium quærit maius. Nec aliter inutiliter fixum additur; vsto ære inspario fictili in olla; prius tamen calcantho disseminato, & calce expleta pertinaci muniatur luto, & tridiò vitriariorum fornaci relinquatur, detrahe, & argentum æs retinebit si rectè hæc animaduertes non parum nancisceris lucri: omnibus enim antestat, qui tali parantur arte, facultate, & fructu: nec pauca dixisse pœniteat. Id autem ingeniosorum reperit diligentia,

vnius Pharmacopolæ exemplo, qui cum cinnabarim conficere quæreret, in argentum casu optimè versum inuenit. Vtilius fixum redditur, si cinnabaris arte conficitur, sulphure non adustibili, ac maiori parte. *Ioan. Baptista Porta.*

Cinnabaris parandi modus, ad scribendum.

Cinnabari, cum super lapide porphyrite optimè aqua communi contritum, deinde exiccatum fuerit, ponatur in vas aliquod osseum, vel vitreum, vrinaque superinfundatur, relinquaturque sic aliquandiu: nam fundum materia petet, postea auferatur sensim vrina, atque rursus recens addatur. Quod cum octies, aut decies factum fuerit, optimè purgatum erit. Quibus sic se habentibus, sumito ouorum alba, optimè agitata, & in aquam puram dissoluantur: eam aquam super cinnabarim effundito, vt transuersum digitum emineat, rursusque simul agitato: deinde cum residuum fecerit, auferantur ouorum alba sensim, rursusque recentia addantur, fiatque hoc toties, quoties cum vrina factum fuit. Hoc quidem nulla alia ratione fit, quàm vt fœtens ille odor, ex vrina contractus euanescat. His omnibus factis, addantur albumina ouorum recentia, misceantur optimè, & fiat liquor ad scribendum, & pingendum. Cæterùm hic liquor in vase aliquo obturato seruandus erit: deinde cum quis hoc vti volet, ligno aliquo miscendus, seruatur etiam diutissimè incorruptus. *Alexius.*

DE SECRETIS AVRIPIGMENTI. CAP. XII.

Auripigmentum sublimare.

Primò teratur auripigmentum, vt tenuius poterit fictilem ollam intus vitream conijcies, & oleum infundatur, quod non minus dodrãte supereminеat, lignea rude miscendo semper, ne fundo inhærescat, resiccatum terito, similemque impendas operam aceto & acri lixiuio, puluis, demum cum tartaro, viua calce, ærisue ramentis in vase claudatur vitreo oblongo, & concamerato, non ad summum vsq; labrum replendum, sed medio tenus, ritè venter foras luto muniatur, & ad Solem conferto, finitoque in Sole esse vsque dum resiccatum fuerit, & igni resistere valeat, clibano accommodabis, os ne claudas, ne occluso spiritu stranguletur, coercitumq; suspiret auram, leuis verberet

beret ignis fundum vasis, inde paulatim senis concrescens horis igne tandem candeat, eiusq; vi petat fugitiua pars vasis cameras, ibiq; in argentum album congestum insideat: vas frange, detrahe, ad vsum recondito. Euenit idem in descensu, nam in præceps facilius fertur. Si verò fuerint corpora & grauia, alijs adiungantur leuioribus, vt facilius ascendat. Ad hunc modum cætera etiam metalla sublimari poterunt. *Ioan. Bap. Porta.*

Oleum auripigmenti siue arsenici.

Auripigmentum cum duplo salis nitri pondere conteritur: deinde carbonibus sub dio accensis catinus imponitur, finiturq; dum excandescat, huius postea Chymicus assidens, auripigmentum immittit: quod lento igne liquescere finit, donec non amplius ebulliat: mox rursus tãtum inijcit, idemq; vt prius exurere permittit. Hoc tandiu agit, vsque dum satis iniectum fuerit: atque tunc consumto iam sale nitri, igne vehementiore per horas quatuor, aut quinque vrget, quo ad auripigmentum in fundo butyri instar liquefactum resideat, refrigeratumq; aerio nitore albescat, post conteritur, imponiturque marmori, & in loco humidiore ad liquorem resoluitur: qui tandem singulari artificio ex ampulla destillatur. Hoc auripigmenti oleum cum melle illitum crassitiem extenuat: terebinthina exceptum elephantiasim abigit: ani vlceribus, & ijs, quæ cicatricem ægrè ducunt, prodest. *Paracel.*

DE SECRETIS CHRYSOCOLLAE. CAP. XIII.

Chrysocolla, quam Boracem vocant, quomodo purganda, & multiplicanda.

Quam nunc Boracem appellant, ab antiquis chrysocolla dicebatur, cuius duo genera fuere, & naturale, & artificiale, vt ex Dioscoride, Plinio, alijsq; constat. Ea vtebantur in quibusdam medicinis, atque ad aurum consolidandum, qua etiam hodie vtuntur. Inest enim ei vis quædam, liquefactionem metalli ad consolidandum aptè accelerandi. Vtuntur etiam hac nostri, ad auri & argenti scobem liquefaciendam, atque in vnum corpus cogendam. Præterea & mulieres quædam ad faciem dealbandam, & cutẽ mollem, venustamq; reddendam, propter quòd neq; dentibus, neq; cuti vilam perniciem afferat. Apud veteres reperiebatur viridis chrysocolla, quæ hodie neq; inueniri,

neque parari poteſt. Habetur quidem à noſtris alba vnà, altera nigra, quæ fortaſſis nonnihil ad veterum viridem alludit. Alba, in fruſtula longa formata, & neruoſa, alumini ſimilis eſt, ita, vt vel plurimi decipiantur, vel alios decipiat. Nam ſuper ignem depoſita ebullit, atque inflatur, remanet poſtea alba, ſpongioſa. & fragilis, aluminis inſtar. Cognoſcitur autem differentia à peritis, inter alumen & chryſocollam tribus modis: quorum primus eſt ex ſapore ſumtus: ſiquidem aluminis ſapor quodammodo ſubacris, & aſtringens eſt, cùm neutrum horum chryſocollæ inſit, ſed ferè ſaporem inſipidum contineat, vt medius ſit inter oleum & lactis ſerum. Quare plurimi impoſtores, cùm alios decipere volunt, ponũt aluminis fruſta in oleo amygdalino, & lactis ſero. Sunt præterea ex ijs, qui addunt mel, vel ſaccharum, vt ſapor aëris, aſtringensq; aluminis obtundatur. Reperiuntur & alij, qui ad ignem liquant res prædictas, addendo ſalnitrum, ſodam herbam, ex qua alumen catinum conficiunt, vel ſal alkali, tartarum, alumen ex vini fecibus: deinde in loco frigido formant lapillos, ſimiles chryſocollæ, ſed aliquo modo differentes. Nam chryſocollæ lapilli ſunt longi, aluminis vero quadrati. Secundus modus, alumẽ cùm vſtum ad ignem fuerit, plurimùm materiæ relinquit vſtæ, ita, vt plus quàm antea eſſe conſpicitur, minimum enim, quod ab vſtione relinquitur, exiſtit. Tertius denique modus, quo alumen à chryſocolla dignoſcitur eſt, quòd metalla alumen neque liquet, neque ita bene conſolidet, vt chryſocolla. Nàm quòd etiam aliquo modo liquefaciat, id accidit virtute ſalnitri, ſalis alkali, & tartari, quæ aliqua ex parte colliquationem iuuant. Cæterùm cognoſci poteſt ex hoc, quòd ſalnitrum ad ignẽ poſitum ſtridet, & ſcintillat. Quidam ex prædictis mistutis in ſero lactis diſſolutis, & in lapillos congelatis, componunt lapides, verùm ſapore ſalſos, lucidos. & in liquando nimis vehementes. Quare volentes aurum conſolidare, aut argentum, ipſum aurum. vel argẽtum vnà diſſoluunt. Quæ ſaccharum in ſe continet, auro vel argento ſemper inducit maculas. Fiunt etiam compoſitiones quædam, quæ etiam ſi vim, vt chryſocolla, conſolidandi, & colliquandi obtineant, tamen forma & ſapore differunt, quarum aliquas paulò pòſt recenſebimus. Sed vt ad veram, & perfectam veniamus chryſocollam, quæ noſtris temporibus inuenitur, dicimus, ſuperioribus annis conſueuiſſe ex

Alexan-

Alexandria aduehi doliola quædam, adipe quodam plena, in medio lapides paruulos continente, quod pastam chrysocollæ nominant, quam Arabum scriptores quidam veteres nitrum Alexandrinum appellant. Hisce verò temporibus ex occidente quoque aduehitur, nescio qua de causa, an scilicet ibi facta sit, vel aliunde, nempe ex India apportetur, propter quod magnã superioribus annis hic fuisse penuriam intelligerent. Eo enim tempore, vnc. j. vendebatur coronato vno, quo nunc libra facilè haberi potest. Modus autem parandi ijs in locis sic se habet: In auri & argenti, atque etiam æris fodinis aquam quandam inueniunt, quæ (quemadmodum ego ipse vidi, & expertus sum) per se ipsa est apta, atque perfecta ad consolidandum, liquandum vel aurum vel argentum; id quod etiam in Germaniæ quadam parte superiore comperi, vbi similis aqua inuenitur, omnibus adhuc incolis incognita. Sumunt hanc aquam vnà cum fecibus, quam coquũt ad certum spacium, quæ sic colata, spacio temporis in lapides paruos, salnitro haud absimiles, cogitur. Quoniam autem hi lapides consistere sic nequeunt, sed dissoluuntur, fit, vt his lapidibus, vnà cum suis fecibus in fundo relictis, tanquam nutrimento, axungiam porcinam, vel alterius animalis pinguedinem addunt. Hoc facto, ad fodinas sese conferunt, ibique fossam amplam faciunt, cuius fundum & materia insternunt, & super hanc lapillos, quos diximus, collocant, deinde rursus adipis massam, mox iterum lapillos; atque ita pergunt ad eam, quæ placet, altitudinem, alterum super altero collocantes, sic tamen, vt extremum stratum sit ex illa pingui materia: ibi per menses aliquot apertam relinquunt: quanquam plerique hæc omnia domi in terra, aut in amplis vasis faciunt. Cùm autem libet vendere, atque aliò mittere dolia, vel parua, vel magna, vt videtur; ea materia vnà cum lapidibus replent, & hoc pastam chrysocollæ, siue boracis appellant. Mittunt etiam ex iam dictis locis chrysocollam & lapillos absque iam dicta pasta, sed eo paratos modo, quo iam diximus: quoniã ab hinc triginta annos maior copia factitij, quàm eius pinguis massæ afferebatur: propterea quòd in Italia ea vti nesciebant, nec reparare, aut purgare lapillos norãt: itaque nullus erat ferè eius vsus, præterquàm in quibusdã distillationibus, ad fucos muliebres eliciendos. Verùm tandem quidam Venetus, & mulier quædam ab ipso edo-

cta, id refringere & conficere cœperunt, atque inde magnum quæstum fecêre, donec paulatim conficiendi modus & alijs cœpit innotescere: quamuis alijs magis, alijs minus, fortè pauci sunt, qui ea facilitate, & bonitate facere norint, quam nos hic perfectè trademus. Sumito itaque hanc massam, eam inquam, quæ plurimos in se lapillos continet, & rancida minimè est: quoniam indicat esse veterem, & lapillos esse comminutos, atque magna ex parte consumtos: deinde in libras decem pastæ, aquæ tepidæ mediam situlam misce, & pone in vase aliquo testaceo, manibus benè pinsando, & miscendo, panis in morem. Quod cùm factum fuerit, coletur optimè, lapidesque in cribro relicti eximantur, ponanturque in catinum, superinfundendo oleum oliuarum, vt in acetarijs conficiendis fieri solet: deinde cùm ad Solem benè purgati, & vncti manibus fuerint, ponantur in sacco, misceanturque probè, sicut sacchari confectiones solent, & seruentur in ligneis vasis, tanquam optima chrysocolla. Quòd si reficere, & multiplicare voles, sumito aquam illam colatam, atque ad ignem lentum coquito, ad perfectam vsque confectionem, spumando tam feces, quàm spumam accuratè. Coctionem autem esse perfectam, tribus modis licet cognoscere, primò si aquæ gutta super vnguem posita non diffluit: secundò admodum syruporum, si in charta hæreat, aut, quod est tertium, si funiculus in ea extinctus, & inter digitos ductus, asperitate quadam digitos tentauit: si cocta fuerit, cacabus ab igne auferatur, & operculo ad hoc aptè parato, ne quid sordium ingredi queat, operiatur: mox in fusoris cumulò sepeliatur, superque fur fur, crassioribus pannis aut lodice, aut culcitra, pressè admodum contegatur: posses etiam fimo calenti, per octo vel decem dies condere. Quod cùm factum fuerit, auferatur, & inuenies pinguedinem quandam, siue crustam in superficie, quam desumtam seponens, inuenies præterea tanquam glaciei frustula, quæ pariter exemta, inque alio vase posita, aqua diligenter elues, & in vmbra siccabis. Quo facto, illos lapillos, qui in setaceo cribro manserant, cum his nouissimis misceto: inde aluminis ex vini fecibus albi, sed non ex eo, quod pro specimine proponi solet (nam id inutile est) sed ex optimo, libras tres, salnitri vncias octo, aquæ communis situlas tres, misceantur, & ponantur ad ignem lentum, despumando benè,

bene, donec perfectè, vt prius, cocta fuerint. Quo facto, auferetur ab igne, & reponatur donec optimè resideat, tum sumito huius aquæ situlam vnam cum dimidia, ponatur ad ignem lentum, & cùm feruere incipit, addito prędicti pinguedini, vel crustæ, siue cutis, superius exemtæ libras vij. cum dimidia, coquantur quantum satis est, vt prius. Tum ab igne remouebis, ponesque in ligneo vase aliquo, supraque vas duos baculos, decussatim collocato, è quatuor baculorum angulis singulos funiculos alligato, sed vt funiculi tendantur ad singula capita, plumbi frustum appendito, ac sic in materiam demittito, ita tamen, vt à fundo digitos quatuor absint: hoc autem fit, vt materia ad funiculos adhærescat. His rebus administratis, eo modo condes, vt aliud supra fecisti. Hoc autem in sacco, id est, fouea nõ ponitur, sed vbi eximendum erit, quod funiculis adhæsit, penna oleo imbuta linitur, reliquum verò cacabo adhærens, oleo erit conspergendum. Cæterùm lapilli, qui eximentur, non sint minores auellanis: qui autem minores sunt, relinquantur in aqua, ac rursus coquantur vt suprà: atque sic continuando, donec omnis aqua in chrysocollam conuertatur. Verùm hoc notandum videtur, vt primæ massæ in aqua tepida dissoluendæ addatur, ciceris instar, coaguli leporini, quo melius reliquæ chrysocollæ partes coagulentur. *Alexius.*

DE SECRETIS SALIVM.

CAP. XIIII.

Sal alkali.

Fiat fossa, cui transuersim imponantur ligna, quibus supponatur aceruum herbæ kali, & accenso igne, fiat vt in foueam stillet liquor ex herba: qui liquor tandem concrescit, & fit sal alkali, coloris partim nigri, partim cineritij; valde acris & salsus, vt etiam corrodat. *Ioan. Bauhinus.*

Sal ammoniacum quomodo sublimetur.

Sal ammoniacum sublimatur, vel ex squama ferri, vel ex arena repurgata, vel per feculas vini exiccatas, & in salem redactas, hoc modo: Sal ammoniacus cum æquali squamarum ferri pondere conteritur, inditurque vasi, & igne primùm exiguo, postea adauctiore vrget, donec excandescat: in eoq; caloris gradu seruatur horis duodecim: deinde refrigeratis omnib⁹, eximitur id quod eleuatũ est;

& cum pari salis præparati pondere rursum in altum pellitur, vt antea: idque toties reiteratur, donec sal niuis instar albescat.

DE SECRETIS VITRI.

CAP. XV.

Vitri elaborandi modus.

Modus elaborandi vitrum constat hoc modo: Frusta vitri excocta, & omni genere colorum (hæc autem Venetijs, vt pleraque alia pulcherrima fiunt) candelæ exponuntur: & vt in tenuitatem quam volueris, atque mollitiem deuenerint, confestim admota loco, annexaque franguntur, aut extenduntur: & ob celeritatem hæc ambabus manibus fiant. Difficilius est in his, non vt in alijs initium assequi, quàm ex initio exactam artem. *Cardanus.*

Vitrum fictitium.

Fit etiamnum pro adulterandis gemmis vitrum fictitium, & illud ex vitri albumine parant, quod alij ex arena fluuiorum quorundam, & herbarum cineribus conficiũt, sic efficies. Multa ouorum albumina simul exagitabis, ijs vesicam impleas, inde in ollam aquæ plenam feruentis immittas, ac diu coqui sinas, detrahe, & per multos dies resiccari curabis, loco tamen non puluerulento: nam non relucens vituperatur, & sic lapidescet, vt in vitri duritiem transeat. Si autem coloratum reddere quæsieris, coloratis aquis ebullire sinas, si topazion, aqua croco in ea dissoluto, si pyropum, brasilis rasura: sic alios tingito. At si nitri pondus, vel gemmæ non explent, ponderosos immisceto colores: vti cinnabarim, argenti viui vbertate non leuem, sic vitri pondus imitabimur, non tamẽ duritie tum robustissima, vt scalpturis pertinaciter resistat, nec radi abnuat lima. *Ioan. Bapt. Porta.*

Vitrum vt mollescat.

Vitrum mollescit maximè plumbo, tenax fit diuturna coctione, plumbum metallaque in calcem prius redigere oportet: absumitur enim pars impurior, & opaca, & vis illius tamen in vitro manet. *Cardanus.*

Vitrum vt diuidas.

Vt vitrum diuidas, filum sulphure & oleo imbue, loca circunda, accende, repete, donec locus optimè incaluerit, inde statim filo alio aqua frigida madefacto rursus circunda-

cundabis: frangitur enim eo loco, ac si diuisum fuerit adamante. Namque ex adamante certius & exactius diuiditur, sed longiore tempore opus est. Et rursus rota ænea & smiride. *Cardanus.*

Vitrum quomodo mollescat aliter.

Si in sanguine hirci & succo senecionis vitrum efferbuerit, aut maceratum fuerit, reddetur tam molle quàm est cera, vel argilla: sic vt quiduis ex eo fingi possit. Priori verò naturæ restituetur, si in frigidam demergatur. *Geber & Albertus.*

Aliter vt mollescat.

Si sanguis hirci, & cineres vitri æquis portionibus mittantur in acetum, deinde chymico organo distillentur, & in acceptam aquam vitrum maceretur, plicatile, cereum, ac ductile euadet. Indurabitur verò, ac priori naturæ reddetur, si in frigidam mittatur, vel eadem lauetur. Ex secretis cuiusdam ingeniosi vitriarij. *Mizaldus.*

Vitrum viride vt fiat.

Vitrum viride fit ex cinere filicis: salsum enim aliquid continet, & chali simile: vnde melius redditur. *Cardanus.*

Chrystallus vt fusilis fiat.

Chrystallum terito, & in cerniculo in tenuissimum puluerem subcernito, cum tartari salis medietate, ex aqua orbiculos effingas, & crudo fictili validissimo fornacis igne tota candeat nocte, nec liquescat, apte deinde vase colliquetur, sed omnibus longè à sordibus: si enim fœtulentus fortasse fuerit, arguitur, & dolus detegitur, sed inoffensa interniteat perspicuitate, quod si salis plusculum suggeratur, celerius liquefit. Assolent multi crystallum præparare aliter, vt facilius liquetur, sic, & operi aptior est. Ferreum cochlear capitur magnum, luto muniunt, & in fractas crystalli partes igni committunt, dum illæ incandescant, inde tartari oleo restinguunt, id multoties innouant, & æreo mortario terunt, vt facilius puluis colliquetur. Hoc in adulterandis vtimur gemmis. *Ioan. Baptista Porta.*

Ad vitrum ferruminandum.

Albumen oui conquassatum, calcique viuæ admissum vitri fragmenta ferruminant, ac testacea quæque ita glutinat, vt dissolui nequeant, propter lentorem ac tenacitatem glutinosam. *Mizaldus.*

Ad vitri fragmenta conglutinanda.

Accipe Vernicem liquidam, crassam, & inueteratam cum qua fragmenta vitri conglutina, coniunge benè & liga, ne quouis modo disiungantur: deinde pone ad Solem, vel fornacem per multos dies, donec optimè siccetur virnix: quæ demum circum hærent cultello dextrè abradantur: & erunt optimè glutinata, ita vt neque liquore, neque alia aliqua re vnquam à glutine liberentur. Cauendum tamen, ne liquor calidus seu feruens infundatur. *Alexius.*

Vitra quomodo conglutinanda.

Accipe viridis æris q. satis est, incorperetur bene cum vernice liquida, & vtere. *Roscellus.*

Gluten ad vasa lapidea.

Recipe Minij, cerussæ, calcis viuæ vernicis scriptoriæ an. vnc. s. omnia in tenuissimum puluerem redacta, cum quatuor ouorum albuminibus incorporentur. *Roscellus.*

Aliud ad Idem.

Recipe Vernicis liquidæ.
Cerussæ.
Boli armeni sing. an. q. sufficit.

Aliud ad Idem.

Recipe Vitellorum ouorum q. s.
Viridis æris, parum.
Misce. *Idem.*

Aliud ad Idem.

Recipe Viridis æris.
Minij
Vernicis liquidæ sing. an q. sufficit
Misce. *Idem.*

Gluten ad vitra.

Recipe Salis communis in aqua dissoluti
Cineris cribratæ an. vnc. j.
Farinæ siliginis drach. ij.
Misce, & vtere. *Roscellinus.*

Aliud ad Idem.

Recipe Cornu cerui
Laterum tritorum
Picis Græcæ
Spumæ ferri
Albuminum ouorum sing. an. q. satis est.
Misce. *Idem.*

Aliud ad vitra, & vasa terrea.

Recipe Calcis viuæ
Ossium animalium
Cerussæ an. vnc. j.
Minij vnc. ij.
Viridis æris
Tartari an. vnc. ij.

Omnia in tenuissimum puluerem trita, cum vernice liquida commisceantur. *Idem.*

Aliud ad Idem.

Recipe Calcis
Cerussæ
Albuminum ouorum an. q. sufficit.
Misce. *Idem.*

Gluten ad vitrea vasa coniungenda.

Recipe Vitellorum ouorum.
Fabarum recentium
Calcis viuæ an. q. suffi.
Misceantur. *Roscellus.*

Aliud ad vitra, & lapides.

Recipe Vitri triti.
Calcis viuæ
Lactis ficuum an. q. sufficit.
Misce. *Roscellus.*

Aliud ad Idem.

Recipe Ceræ nouæ
Picis Græcæ
Masticis
Olibani
Laterum tritorum sing. an. part. j.
Terenda triturentur, & ad ignem misceantur. *Idem.*

Aliud eiusdem.

Recipe Sulphuris
Masticis
Olibani
Picis
Cerussæ
Cineris parum sing. an. part. vnam.
Misceantur omnia benè ad ignem, & vtere.

Aliud eiusdem, ad Idem.

Recipe Calcis viuæ tritæ
Vernicis liquidæ

Albuminum ouorum ana.q.sufficit.
Triturentur simul super lapide porphyrite & fiat glutem pro lapidibus.

Aliud ad idem.

Recipe Masticis vnc.s.ceræ albæ, Vitri triti, Lateiũ tritorum ana.vnc.s. misceantur optimè ad ignem,& fiat glutem pro lapidibus. *Roscellus.*

Speculorum compositio.

Specula chalybea vocata, fiunt ex æris partibus tribus, stanni & argenti parte vna, antimonij decimaoctaua parte. Aliqui, imò plures, argentum compendij causa relinquunt. Sunt, qui ex stanni libra, æris triente, colliquatis iam,ac tartari vncia,auripigmenti albi semiuncia additis, ac donec fumum emittant super prunas decoctis, laminas conficiant. Denique exceptum metallum liquatum denuò tabulis ad rectitudinem formatis,calefactis, & fundo lachrymæ laricis, & vitis cinere læuigatis, in speculi figuram deducunt. Pòst aqua, & arena tabulæ glutino annexum leuigant: inde smeriglio, aut punice leui, quartò stanni calce. Argentea verò specula minore negotio miscentur, quandoquidem ipsum per se solum argentum, quasi id præstat, quod à speculis requirimus, verum & illustrius,& minore ne frangantur periculo. *Cardanus.*

Specula quæ iuniores efficiunt.

Specula quæ iuniores homines repræsentant, sunt quæ rugas non ostendunt, & rubri aliquid immissum habent. Porrò rugas non ostendunt, quæcunque non sunt omnino exquisita, sed tamen splendida, itaque & talia vidimus, & casu & arte fiunt, vt quædam decennio iuniores redderent. *Idem.*

Quomodo res multiplicata videri possit.

Inter ludos,qui circumferuntur, non parum iucunditatis est specillum instrumentum vitreum illud, quod oculis apponimus, vt commodius aliquid intueamur, neque enim ex his,quę oculos fallunt,potior reperiri poterit via, quàm in medio(eo enim permutato, permutātur omnia) illud ergo à solidiori vitro maiorique crassitie paretur, vt aptius in facies, & angulos accommodetur, quibus aliquid numerare volumus: in eorum tamen medio anguli metam habeant, & oculorum congruat aciei,vt disgregetur visus, ne verum conspicere possit. E pluribus ergo superficiebus iam paratis, oculis apponi, & si alicuius faciem

faciem intuebimur, Argentum vel oculatũ totum: si nasum: non nisi nasum: sic manus digitos,& brachia, vt non hominem.sed Poetis fictum Briareum,si nummum videre contigerit, multos non vnum conspicies, vt nec manibus tangi valeat,sed tangentem sæpè ludat, meliusq; fuerit cum eo dare, quàm accipere, si in triremem longius intucaris,armata videbitur classis. Si in ambulantem militem,exercitus agmine facto incedens.fitq; vt res geminari videatur,& duplices cereas hominum facies,binaq; corpora: & hinc fiunt diuersi conspiciendi modi, vt res vna alia videatur, quæ omnia quærentibus, & explorantibus patefiunt. *Ioan. Baptista Porta.*

Speculis planis, vt caput deorsum, pedes sursum videantur.

Si quis planis speculis, sursum pedes, caput verò deorsum spectare conspiciat (quanquam id repræsentandi proprium concauis speculis sit) planis tamen sic efficere conabimur: Specula plana bina secundum eorum longitudinem collocabis,vt simul hæreant, ne hinc inde agiliter dimoueri possint,rectumq; efficiant angulum:vbi ritè paratum fuerit, secundum longitudinis cohærentiam faciei opponatur, vt in vno media, in alio reliqua videatur facies, tunc speculo læuo, vel dextro inclinabis latere rectius inspectando, & caput intorqueri videbitur, cùm secundum eorum latitudinem faciē dissecabunt, fiet imago huiusmodi, vt caput infrà, pedes vero suprà locati videantur: quòd si amplum fuerit, totus spectabitur inuersus homo, id autē mutua, & multiplici euenit reflexione: ex vno enim in aliud residit, vt obtortum videatur. *Idem.*

Speculum occulta detegens.

Speculi, quo occulta videamus talis est compositio. Plana duo specula ex crystallo factitia, qualia Venetijs fiunt,qui non adeò vt chalybea vitiantur, æqualia ad vnguem iunge ita,vt alterius longitudo longitudini reliqui ad amussim hæreat, & vt circa axem possit velut integumentum circumuolui,sicut superficies vnius cum alterius superficie quandoq; vnum planum efficiat: quandoq; solidum, rectum, obtusum, acutumq;,vt libuerit. Tunc in sublimi speculum immobile è directo loci suspendes latentis, ita vt speculi facies plano tuo perpendicularis immineat:speculi autem mobilis facies longitudinem loco,

quem desideras, oppositam habeat: tunc quicquid geretur in cubiculo illo, modò lux adsit, circumuoluto mobili speculo donec æqualem angulum faciat, quod oculus tibi declarabit, dum quod quæris vides, spectabis omnia. Quòd si locus, quem videre desideras sublimior sit, quàm ille, in quo es, editiore loco suspende. *Cardanus.*

Speculum, in quo ea cernuntur, quæ longè alienis in locis geruntur.

Eadem ratione, si velis quod procul fit quinque millia passuum videre, & interiectis muris, vt in hostili ciuitate, edito loco speculum ad perpendiculum seu finitori æquidistans quammaximum suspende, aliud verò in manu habens, vt illius facies respiciat (non prorsus supina, neq; ad perpẽdiculum exquisitè erecta) speculum quod superius collocasti, demum sensim te è directo primi speculi elongabis, paulatimq; ac alternatim, modò dextra, modo sinistra inflectes, donec locũ planè conspicias in speculo tuo, tunc illud vix mouens à situ, videbis quæcunq; illic agũtur, & fiunt: nec aliud est huius rei, vt dixi, quã machinatum hostilium ignearum impedimentum. *Idem.*

Speculum è planis, in quo vnius rei imagines plures appareant.

Speculum autem è planis compactũ, cui si vna res demonstrabitur, plura illius det simulachra, prudens inuenit vetustas, vt è Ptolomæi scriptis præcipitur, cuius talis est compositio. Plana tabula, vel loco, quo tale erectũ quæris, hemicyclus disponatur, & hanc secundum imaginum merum æquè diuidas punctis: ijs chordas subtendas, & absides abscindatur: inde similis latitudinis paralelogrãma erigas plana specula & altitudinis, firmiter glutinentur, & accommodentur ne conuelli possint, secundũ longitudinem adiuncta, & super planam superficiem erecta, postremo spectantis oculus circuli locetur centro, vt vniformem ad omnia visum habeat, singulis singulas spectabis facies, & in circulum dispositas, vti in choreis sæpè visitur, vel theatrali spectaculo: Ideò ab eis Theatricum, vel Theatrale dicitur: è cẽtro enim facessentes lineæ perpendiculares omnes, super eorum superficiem incidunt: in se ipsas ergo reflectuntur, sic oculo imagines afferunt, depromens vnaquæque suam, sic deuoluendo diuersæque

situm euariando, varios & diuersos monstrat simulachrorum situs. *Iohan. Bapt. Porta.*

Speculum multiuidum constituere.

Speculum constituitur, quod polyrhaton, id est, multorum visibilium dicitur: Illud enim aperiendo, & claudendo solius digiti viginti, & plura demõstrat simulachra, sic igitur id parabis. Aerea duo specula, vel crystallina rectangula super basim eandem erigantur, sintq; in hemiola proportione, vel alia: & secundum multitudinis latus vnum simul colligentur, vt libri instar aptè claudi, & aperiri possint, & anguli diuersentur, qualia Venetiis factitare solent: faciem enim vnam obiiciens, in vtroq; plura cernes ora, & hoc quanto arctius clauseris, minoriq́ue fuerint angulo, aperiendo autem minuentur, & obtusiori cernes angulo, pauciora conspicientur numero. Sic digitũ ostendens, non nisi digitos cernes, dextra insuper dextra, & sinistra, sinistra conuisuntur, quod speculis contrarium est, mutuaq; id accidit reflexione, & pulsationes vnde imaginum vicissitudo est. *Idem.*

Speculum, in quo dorsum tuum videas.

Quòd si dorsum tuum videre velis, speculis duobus planis id commodè assequeris, quę quantum maiora fuerint, eo erũt etiam meliora. Primum retro collocabis medio situ inter supinum, & rectum, alterum sublimiore loco, quàm tu sis medio situ inter pronum, & erectum ante oculos tuos, optimeq; quæcunque in tergo habes videre poteris. Memineris etiam si, gratia exempli, annulum ex aduerso speculo collocaueris, annulus verò & ipse speculum sit, velut incluso Saphiro, videbis in speculo imaginem annuli, cuius gemma imago tua apparebit: hoc autem ex multiplici reflexione continget. Idem in duobus continget speculis, & multò maiore miraculo in tribus. *Cardanus.*

Speculum, vt vterum, & gulam videas.

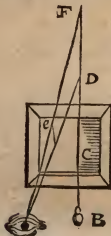
At si profunda obscuraq;, vt vterum, gulam, cubiculum tenebrosum videre propositum sit, amphoram magnam aqua plenam vitream collocato è directo loci, & lumen post amphoram, vt amphora media sit in recta linea inter lumen, ac locum, quem videre desideras: inde omni alio sublato lumine, oculum tuum colloca vbi amphoræ lumen non impedias, locum tamen inspicere possis, videbisq; cuncta, vt in luce clara. *Idem.*

Speculum è planis componere, in quo imago vna veniens, in altero recedens conſpiciatur.

At ſpeculum, in quo imago vna veniens, in altero recedens conſpiciatur, è planis componere ſic facilè poteris. Plana duo ſumes ſpecula, quorum longitudo latitudini dupla, vel ſeſquialtera erit, & id commoditatis gratia: nil enim eorum refert proportio: ſint tamen longitudinis eiuſdem & paria, & ſuper ſtylum inuicem inclinata vniantur, eriganturq; ſuper planum aliquod perpendiculariter, vnde ſuper mobile latus fixa moueantur ſpecula, non dubium ſanè eſt, quin & in vno accedi, & regredi in altero inſpicias: & quanto hæc appropinquabitur, elongabitur illa tantò, vt ſimul in hoc veniens, in altero diſcedens videatur. *Ioan. Baptiſta Porta.*

Speculum plures repræſentans vnius rei effigies.

Sunt & ſpecula, quæ multas facies oſtendunt, vt quæ è planis multis conſtant. Sed hæc notiſſima, illa admiratione digna, quæ vnica ſuperficie plures reddunt imagines. Erat mihi ſpeculum quadratum, è vitro planum, quod vtramq; aurem geminatam referebat, quaſi ſecunda primę eſſet imago: erat & remotior. Id effecit, vt crederem, ſpeculum fuiſſe in Hiſpania, & ipſum planum, ꝙ duplicem referret imaginē, faciei alteram atq; propinquiorē ſimillimam veræ, reliq̄ quaſi mortui: nam eadem ratio in vtriuſq;. Demõſtremus autem cauſam huius, vt rem ſciamus, & conficere doceamus. Nam qui vident talia, perterrẽtur non ſolum miraculo rei, ſed etiã imagine ipſa. Nam & aures illæ poſteriores pallidæ admodum videbantur. Quia igitur pallidiores hæ figuræ & minus efficaces, ac conſpicuæ, ac ſimiles primis imaginibus, manifeſtũ eſt, quod velut in iride duplici, poſterior ex priore fit. Sed ex quo reflexio? Videtur

tur etiam non ſemper duplex iris, nec niſi in paucis ſpeculis duplices imagines. Sit igitur oculus A. quod videtur B. ſpeculum C. concurſus ad angulos æquales in C. puncto, concurſus cum recta & B. ad perdendiculum in D. vbi videbitur & B. Cum igitur inclinantur B. & A. valde, quia A C B parum diſtant à ſpeculi ſuperficie, refrangitur ex C. quia non ad vnguem planum eſt ſpeculum, in E. Alius igitur E. quam C. altius igitur F. videbitur ſupra D. Quod verò altius videtur, & ſub æquali angulo, & longius eſſe exiſtimatur: quare F. poſt D. etiam eſſe videbitur. *Card.*

Speculis planis, vt ea cernantur, quæ longè & alienis in locis geruntur.

Sic ſanè poterit quis occultè, & ſine ſuſpicione ea intueri, quæ longè, & alienis in locis tutò geruntur: quod aliter fieri non poſſet: ſedulus tamen eſto in ſpeculorum ſitu. Statuatur in domicilio locus, vel alibi, quo aliquid ſpectare libeat, & è feneſtra, vel foraminis regione ſpeculum accommodetur, quod faciem ſpectet tuam, & bene erectum, ſi fuerit opus, vel parietibus figatur, vndiq; mouendo, & inclinando, quouſq; quæſitum imaginet locũ, quod oculis admouendo, & accedendo aſſequeris: & ſi arduum fuerit, Dioptra, vel alio inſtrumẽto minimè falles, & ſuper lineam perpendiculariter erigatur, angulum ſecantem, & reflexionis, & incidentiæ linearum, & ea intueberis, quæ loco in illo geruntur, & clarè. Sic & in diuerſis eueniet locis. Hinc euenit, quod ſi vno minus fuerit commodum ſpeculo, idem pluribus ſpectare poteris: vel ſi diſtantia nimia viſile deperdatur, vel parietibus & mõtibus interiectum dirimatur. Speculum ſuper accommodabis, & alterius regione ſuper lineam erectam, quæ angulum diuidat rectum: ſin aliter, neutiquam eueniet, & locum conſpicies optatum: vnum enim in aliud imaginem remittens, per decem, & multis eliſa imago oculo euolat, eaq; cernes, quæ primùm offenderint: dum imago per rectas profertur lineas, nec locorum, vel parietum anfractum cohibetur viſile: faciliſq; fuerit conſtructio. Sic ſæpè ſimulachra transferre conſueuit. At ſi aliter faſtigioſum aliquod, vel erectum ſpectare quæſieris, quod neutiquam viſus cernere poſſit: ſecundum longitudinem bina adiunges ſpecula, vt diximus, & ligno, vel parietis culmine firmiter alterũ vt promineat, & rem habeat obiectam:

reliquum verò funi, vt aptè dimoueri possit, quando libuerit, & cum primo nunc obtusum, nunc acutum causet angulum, vti vsus expostularit, dum visæ rei linea secundi speculi medio visus refringatur, & incidentiæ, & reflexionis pares sint anguli, & si alia videre quæris, erige: si infima deprime, donec refringatur visui, tum demum spectabitur: si manibus alterum habebis, inspecto illo facilius eueniet. *Ioan. Bapt. Porta.*

Speculum horas ostendens.

Sunt & qui speculas finxerunt tot facies, quod horæ diei sunt ostendentia, cuius rei testis est Ptolomæus. Sed & pars imaginis partem cuiuscunque horæ declarabat. Sit igitur quadrilaterum, rectangulum, tertia parte longius, quàm latum: diuisum autem in duodecim quadrata æqualia A B C D E F G H I K L M & N: constituatur speculū iuxta eandem rationem diuisum totidem intervallis, atque super ea velamen altius in A. B. & in B. quàm C. & in C. quàm D: ita vt D. speculum tāgat. Eadem sit proportio E. ad F. & K. ad L. quæ A. ad B. & F. ad G. & L. ad M. quæ B. ad C. atque G. ad H. & M. ad N. quæ est C. ad D. Sint verò velaminis partes ita distinctæ, vt altiores possit sensim trāsferri super humiliores, ita vt primo ex A. in B. inde vtraque veláminis pars ex B. in C. inde partes omnes in D. quo fit, vt cùm grauius fiat pondus, eo breuiore rota circumferatur, vt tempore tanslationum fiant æqualia. Addantur igitur horologiorum rotæ singulis tetramorphis, vt sint tres rotæ, atque in singulis discrimina æquationum, vel in Planetis vt motus sit eò velocior propter rotam breuiorem, quo pondus magis augetur: ita fiet, vt cum post primi tetramorphim secunda, inde tertia detegatur, atque in singulis facies singulæ, vt pro horarum numero ac partium, facies ac partes facierum in speculo videantur. Hæc autem omnia facilè in horologijs horarum inæqualium, quibus Romani vtebantur, perspiciuntur. Cum enim rota, quæ voluitur axem habuerit, super quo mouetur extra centrum eius, tantò celerius mouebitur in parte propinqua axi, quo axis ab eadem parte à centro rotæ magis remouebitur. *Cardanus.*

A	E	K
B	F	L
C	G	M
D	H	N

Speculum quomodo constituatur, vt nil imaginet, nisi quæ volueris.

Constituit sic quoq; speculum, vt eo inspecto aliquis imagine non visa sua, alienam videat rei speciem, nec vndiq; circumspectam: Planum speculum in pariete firmabis, super planum perpendiculariter erectum, & sub notam anguli portionem capite inclinetur, è regione cuius parietem scindas, sub certam picturæ, vel idoli alicuius quantitatem: eamque ei apponas secundum portionis quantitatem, ac operias, vt spectantem lateat, & res mirabilior videbitur, nec ad illud accedere possit. Speculum constituto loco imaginem refringet, vt visu, & visibili per speculum ictus fiat reciprocus, & ibi locetur oculus, quem locum reperies, vt superius docui. Incedens ergo inspector, nec sui imaginem, nec quicquam cernet vnquam, cùm ei opponitur, & ad statutum peruenerit locum, picturæ vel alterius rei simulachrum cernet, quod nec alibi spectare valet. *Ioan. Bapt. Porta.*

Speculum è planis quomodo constituatur quo imaginem in aere volitantem aspicias.

Nec erit minoris constructionis, & voluptatis speculum illud è planis compositum, quod humi iacens homines volitantes ostendit, nec sine miraculo intueberis. Si quis id assequi velit, facilis sic erit constructio. Bina iungantur ligna, vt gnomonis figuram imitentur, & fixa vndequaq; constituant angulum, vt orthogonij trianguli, & isosceles figuram habeant, firmiter: inde in vnoquoq; pede speculum magnum vnum æquè sibi è regione aduersans, & æquè ab angulo distans, prosternatur eorum alterum, iaceatq;: quorum medio locetur spectator è terra eleuatus aliquantulum, vt facilius calcanei formam accedendo, & recedendo cernat, illico enim cernes, si in recta linea te constitues angulum illum secante, sitque horitonæi æquidistans. Sic imagines speculo illud in aliud transuerberat, quod spectat intuitor: manus & pedes agitet, & iactet, vt volantes plumigeræ solent. sic videbit suam imaginem in altero volitantem, vt semper moueatur, dum modo è reflexionis loco non facessat, nam vetaretur.

Idem.

Speculo cylindrico conuexo quis intuens, alterius rei pensilem imaginem in aere videat.

Habet & columnare speculum conuexum, vel eius hemycylindrum (quod parum referre arbitror) talem sitũ in domicilio, vel loco alio constitutum, vt claræ rei simulachrum in aere non sine miraculo pendulum imaginet. Quòd si videre affectabis, sic parabis. Cylindricum segmentum, media domo supra tabulam, vel tripodem erectum firmetur; vt perpendiculariter solum feriat, inde è foramine aliquo, vel rimula, à speculo aliquantulum distanti oculus collocetur: & sit fixus, ne hinc inde moueri possit: è speculi deinde regione rumpatur paries, ac fenestræ instar accommodetur, pyramidis formam habeat, intus conus, foris verò basis existat, vti fieri solet, vbi pictura, vel imago aliqua collocetur, vt oculo spectari possit, sed à superficie columnaris speculi reflectatur: vt pictura illa extra collocata, quæ ex oculi foramine videri non potest, in aere pensilis videatur, quod non sine admiratione quis intuebitur: efficit id quoq; speculum pyramide conuexũ, si sic accommodabis, vt eandem referat imaginem. Fit quoq; eo modo quem inferius explorabimus. *Idem.*

Sphærico concauo, vt pensilis quoq; imago videri possit.

Potest & facilius eiusdem rei imago reflexa in aere videri, quam conuexo cylindrico, & clarius cõcauo eueniet speculo sphærali, mirabilius tamen in eius segmento: à speculo enim longè videbitur, cùm in sphæræ centro appareat. Illud obscuro aliquo constitues loco, & vbi aliquantulum ab eo distabis, inuersum cernes caput, tu fixis oculis, & inconniuẽtibus centrum aspicias, donec ad tuas deuenerit acies vltra speculum in aere reflexa species, semota penitus; dummodo oculares radij per speculi centrum acti, spectrum simulachrumq; in speculo quoq; videas, inde vicinius visum appropinquando maior fit, vt manibus tangi videatur. Quòd si magna fuerit speculi portio, non est qui non miretur: nam si propius accedet, ab imagine terretur, & videbitur nasus naso obuiare, & dirumpi: si quis verò stricto mucrone inuaserit, videbitur ab altero inuadi, manus perfodi, vt retrò manus agat, & si quis dum aliquis inflexerit, pugnum retro demonstrauerit, videbitur & inspector colapho affici, vt timeat faciem retor-

retorqueat, & inclinet. Vt tandem facilius centrum noscas, hac vtere norma, ne ad Mathematica diuertaris. Pagina, vel cera porrionis arcum capias, vt vtrìuque chordam inducas, & perpendiculariter bifariam secato, & in cócurrentibus lineis, vel semidiametris necessariò centrum reperies, quod in concauis omnibus cognosci potest. Sunt & concauorum experientiæ multæ, quas in sequentibus trademus. *Idem.*

Speculi concaui imaginationes & operationes.

Centro concaui hemicycli iam inuento, diuersitates omnes cognoscere facile erit, cùm ex eo omnia regulentur, & noscantur. Si vis ergo inuersum spectare caput, extra speculi centrum, caput habeto & inuersum statim inspicies, & pedes sursum. Si perfectum non fuerit hemisphærium, sed eius segmentum, intra caput facilius accómodare poteris, & ingentes conspicies facies immanis Bacchi, & digitum brachij crassitudine reddet. Talia fecit concaua specula Aostius, vt refert Seneca, vt redderent maiorem iusto imaginem, qui quadra fuit libidinis magna, sic specula disponens, vt dum draucum pareretur, sui admissarij motus omnes auersus videret, taliq; falsa membri crassitie seipsum fallens oblectaretur. Si ijs omissis, dextra sinistra videbuntur: & paulatim caput elongando, maior efficitur facies, cum cétro vicinum fuerit, facies binas & quaternos cernet oculos, qui latius speculum mouendo videbuntur, vel caput: speculi enim paruitate simul videri non possunt. Cùm oculus in centro fuerit, non nisi seipsum cernet, eo transacto & duplicatas facies, & inuersa bina cernet capita, dum modo linea per centrum acta, oculorũ intercapedinem feriat: omnia tamen in contrariam partem moueri videbuntur, inspector foris cernat intuitu per oculares duos axes, vt geminata videat omnia, quemadmodum sæpè & ratione accidit, vt res plurimis modis duplicari videatur. Sic quoque speculum in terra, vel tabula aliqua iaceat, & æquè ab eo distent, & inuicem intueantur: os strictum & longum, & deformis compressa multum apparebit facies. Hoc tamen optimi inter cætera tale retinet speculum; quod eminus ignem iaculatur; nec combustionem caussat ir paruam. Qui verò periculum facere concupierit, splendentis Solis radijs speculum opponat, & fomitem, vel accendibilem rem centri loco collocet, quod accedendo, & remouendo inuenies, lucisq;

D

conus ostendit, & inducit illico flammam. Quòd si diu perseuerarit, plumbum, vel stannum colliquefacere potest, quanquam aurum, & argentum radios colliquasse me legisse memini. Si verò maioris sphæræ fuerit segmentũ, per maiorem accendit distantiam. *Idem.*

De parabolæ segmento, & de speculis alijs vstorijs.

Quod speculum valdè perurat, sæpius retulimus, nunc verò quod maximum, & eminus ignem iaculetur, speculum construere fuerit opportunum: post quam horum meminimus, quale Galeni, & multorum testimonio Archimedem construxisse legimus, & hostium triremes incendisse. Scito paraboleam sectionem inter cæteras maximè perurere, radios enim violentius cógregat, & in vnum coarctat. Sectio hæc rectangula vel parabola dicitur. Vt verò cupientibus pateat fabrica, speculum tale conficiendi cape normam. Sit distantia nota, ad quam radios emittere, & comburere quæris, eam dupla, & tali diametro rectangula rotunda pyramis erigatur: commoditatis gratia è cera, vel creta fiat, inde plana superficiei axi æquidistans pyramidis abscindatur portio, & parabolica dicetur: si versus fastigium in amblygonio hyperbolem: versus basim in oxigonio ellipsim habebis, nos parabolem quærimus: sit tamen portio minor, vt facilius excauetur speculum, & mirabilior res videatur: abscissæ portionis superficiem, plana tabula, vel ferri lamina (vt inferius docebitur) figuram imitaberis, inde per fastigium, & basis mediũ axem inducito fixum, & materiam aliquam excauabis chalybeam, vel ferream, vel (si mauis) mixturam aliquam, qua pabaris archetypum: tale sic efformatum speculum parabola dicitur, sed secundum datam distantiam violenter Soli appositum, vt ipsius axis sit contra Solem, comburet: incidentes enim radij speculo & perpendiculariter ferientes, simul in vnũ reflectuntur, & coincidunt, vt omnes vnius radij vicem gerant comburentis multum: ideo nulla est inter sectiones alia, quę longius & valentius ignẽ immittat, quàm parabola. Aliter, quæ accendunt, multa specula parãtur, nec sine ignitione forti, vti ex planis multis simul coordinatis: ex vno enim hoc fieri non posset, vt constat geometricæ rationis examine. Sic tamen è planis vstorium fabricabis speculum. Sphæricum aliquod concauum materia paretur qualibet, & simul in caua superficie

perficie ordinentur, vt se inuicem tangant, nec vacuum relinquant, sintque speculi segmenta hexagona, quadrangula, vel trigona: & fuerit præstantius, vt multarum superficierum numero radij numerentur, sic Soli oppositum, circa centrum accendit ignem. Referebat Aitenius ex septem hexagonis speculum in vnũ colligatis ignem accendi, nec experientia succedit, nisi aliquatulum inclinetur, & ex omnium reflexione ignis accendatur. Nec aliter ex pluribus quoq; globosis tumẽtibus speculis ignem accendi posse inficior vt multorum numero fiat in vnoquoque radiorum congressus: ex vno tamen impossibile nec sine labore huiusmodi talium compositio fieret. Potest quoq; idem fieri, multorum speculorum concauorum compositione, & intersecatione, nec sine laboriosa operãtis industria, sed opus efficacius expedirent, nec minus intersectione multorum speculorum pyramidalium. *Idem.*

Speculum construere, quo multæ imaginum diuersitates videantur.

Nunc speculum construere conabimur, in quo multæ apparebunt imaginum diuersitates: & si tale difficilis fuerit constructionis, imaginum tamen diuersitate, & occurrentia rependet, vt ad eius fabricam accedatur, Circulum capies arctæ, vel eximiæ capacitatis, qua speculum volueris, & hinc inde absidis portiones abscindas duas, ex pentagoni quãtitate vna, altera ex hexagono, quo patuit modo in Mathematicis: inde pentagoni arcus tabula quadã, vel ferro intus excauetur, vt suo gremio perfectè recipiat, vt ex ea resecatus videatur, contrariæ autem dispositionis hexagoni erit latus, nam illius quantitas conuexa excipiatur tabula, vt instar illius arcus promineat, inde cerea, vel plumbea accipiatur bractea conuenientis soliditatis, latitudine arcum hexagoni, & longitudine vtrosque superãs, sic deinde incuruetur lamella vt ritè in excauato insideat ligno, ne intercapedo, vel rimula relinquatur vlla, & conuexa superficies seruata prominens, tunc intrinsecus applicetur secundum eius latitudinem, ne concauitatis forma aduersetur conuexitati: sed lamella eadem vtraque sine impedimento recipiat portiones, sic parato archetypo, chalybis, vel alterius rei mixtura speculum construatur, vti docebimus, & per politum multas ostendet imaginum diuersitates. Primò dextra dextra videbuntur, & sinistra sinistra, cum planorum omnium speculorũ

D 2

passio fit, vt oculus, qui fuerit dexter, hic læuus: & è læuo mutuò fiet dexter. Si verò retro gradus tuleris, commensuratum videbitur idolum, & imago anterius prominebit, si conuexæ magis accedes superficiei, turpis fiet imago, & quanto magis hæret, eò fiet deformior, & equino capiti magis assimilare videberis. quod si speculum inclinabis, inclinabitur & ipsa, & variando situm & speculum, variationes conspicies diuersas, nunc caput deorsum, & pedes sursum, & multa conspicies, quæ in præsentia recensere opus esse non censui: nam super volubilem sedem locatum, vt vtrasque possit facies ostendere, antè & retro per se omnia intuitor cernet. Speculum quoque ex omnibus dictis componimus, vt eo solo imagines videantur, quæ in omnibus plura ora, nunc maiora, nunc minora, nunc dextra, nunc sinistra: hæc propius, illa remotius, & æqualia: si loco vno sinuosum, alio concauum, in medio planum locetur, magna imaginum diuersitas spectabitur. Speculo cylindrico conuexo ore opposito, quanto longitudine deformis, eo gracilitate turpis videbitur, si eius longitudo faciem transuersam fecet, humilem vultum, & cõpressum, vti rana, demonstrat, vt non nisi dentes spectentur, eodem fermè pacto, qui in ense spectabitur, vel ferro alio polito, & longo, si illum inclinabis antè, frons maxima, mentum verò paruum, & gracile equi effigie. Contrà verò retro, si in cauo intus inspicies, plures vnius rei conspiciuntur idoli vicem gerentes prælati speculi. Si centro oculum apposueris, tota cernes cum speculi latitudine, sic frontem, os, & reliqua: si tale inuertes speculum, vt latè facie fecet, inuersum caput cernes illico, & cætera, quæ in concauo retulimus. Si conuexum pyramidale inspicies, acuta frons, largum verò mentum longissimus verò nasus. Multa autem concauo inspicies ora, si secundum cauum illud plures planorum speculorum portiones accommodaueris: intuens enim aliquis secundum speculorum numerum numerabit ea, eiusdemq; motus omnia, & tãdem qualecunque fuerit speculum: vtpote non planum, semper diuersum ab idolo spectabitur. *Idem.*

In speculum excauatum idolum quomodò foràs emineat.

Recentiorum quoque industria nactum est, vt speculo in eodem plura cernantur ora, vel vnius rei simulachra, sine primi impedimento: retro enim excauant speculum, & con-

& concauum paruum effingunt, vnde foliolo inducto, vti docebimus, & ritè concinnato, alterius vicem foras exhibebit. Hinc optimè inuentum prouenit, vt speculo quis intuens, alterius rei imaginem erectam cernat, vt non sine spectantis admiratione, manibus corripiens, nihil nisi aërem tangat: sæpe vidisse memini, & sic res se habet. E crystallo in speculum paratum, sed melius ex iride gemma, vti semper vidi, retro idolum, vel imaginē excauant, qua potuerint diligentia, folium inde accommodant suprà, & in sede locant, quantum enim profunditatis habebit, tantum extra superficies eminebit, nec tibi satisfacies, nisi manibus tetigeris, an verè promineat, sic literæ ritè leguntur, vt argento fictæ videantur, nec tanta erit visus acies, quin respiciendo hallucinetur. *Idem.*

Speculis bracteola, quomodo inducatur, & vitrea terminetur.

Iam apparitiones omnes in speculis, quas nouimus narrasse visus sum: nunc autem restat, vt pauca & non prætereunda dicam, vt perfectam tradam eorum scientiam. Primò speculorum terminatio, quæ è crystallo, & vitro parantur, inde aliorum mixturas, & polituras, vt sciens artifex & noscere, & componere sciat: nam quamquam inter multa, quæ rerum referűt imaginem, velut aqua, gemmæ quædam, politumque metallum, nil æquè perspicuè reddit simulachra, quàm plumbum vitro sublitum. Perspicua, specula aut crystallo, aut vitro parantur, crystallinis planis folia quædam retrò inducuntur: cauis verò, & conuexis vitreis mixtura quædam inducitur, qua tota perliniuntur. Crystallina specula, vbi plana, & adæquata sunt, quantitatis eiusdem artifex stanneam efficiat bracteā planam, & tenuem, qua poterit diligentia. Si enim crystallum, vel vitrum non sublimeretur plumbo, ob sui vigorē, naturæq; densitatem, non sisteret impressam imaginem, sed dilabi sineret, quia vitrum rarum, & pellucidum, ob sui pellucentiam non contineret, vnde euanesceret in eo simulachrū, vt in Sole lumen: Inde supra hanc bracteam viuum argentum digitis extricabis vt ea totum combibat, & vbi in superficie cernes hærere, & argentea videbitur, tu hanc manibus capies, & speculi à parte aliqua inducere incipies paulatim totum occupato, & circumplectito lamina ea, diligentia non sine parua, ne aciem intrò concipiens, irritum faciat laborem, ne eiici amplius possit. Vbi

hoc accommodaueris, super planum aliquod locato, ac supra pondus inducit,& per diem sic requiescat Hinc natura rerum omnium parens, oculum speculi instar composuit, quippe à tergo pellucentibus partibus, nigrorem quendam apposuit, quo sublato, tolleretur & videndi facultas. Aliter possumus conuexa specula terminare sic. Ingens formato vas è vitro rotundum pilæ instar, vti vitrariorum fornacibus fieri solent: & igne candens in ventre perforetur, vel apto instrumento, vel aliter colliquato iam vitro vas tangat,& inflatur suo fungatur munere, in locum illum rumpitur inflatum foramineq; illo proijcitur mixtura, quam prius parabis, & colliquatum in vas aliud commodum transferas, paribus ponderibus scilicet stibij & stanni contusi & elimati, vndique operator per spaciolum reuoluat permouens opus, vbi circumlitum fuerit concauum omne, eodem foramine superfluum emanet, & frigescat: inde bina, vel plura secabis specula, quod rectè perficies smiri lapide: talem enim sortitur naturam, vt vitrum tactu & crystallum secet, perlucida, & terminata habebis specula. *Idem.*

Specula quomodo conflentur, & speculorum mixtura, & politura.

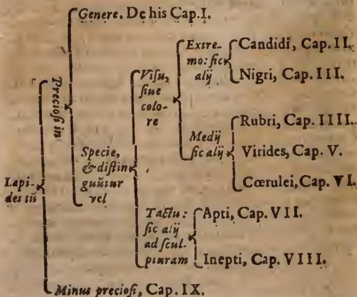
Si concauum, conuexum, diuerséq; efformatum speculum formare quæsieris, & parabolam sectionem, quam antea retulimus, cera archetypū parabis: aptius enim manibus accommodatur, in diuersam reducitur formam, & aptius erit operi, vbi quæsita speculi figura cereum archetypum habes, sequenti terra ritè præparata, tenui penicillo illinas, dum aliquā habuerit crassitiem, inde supra crassius tritum aliud manibus accommodabis, talisq; soliditatis, fusum sustinet metallum, ne vi ignis frangatur, & in partes plures dissiliat, paruo tamen foramine relicto: quo cera detrahatur, & metallum immittas. Soli reficcandum committas: nam igni inferuescens fluitat cera, sic in calidum cauum illud colliquatum immittito metallū, & refrigerati finito, & quæsiti speculi habes formam. Terræ enim, quibus vti poterimus multę sunt, vti smiri, tripoli vocato, pumicæ, lapillis, sæpe testibus, antiqui lateris puluere, dum mutuo perfricantur, hirci combustis ossibus, ferri rubigine, & multis. Hæc ritè tundantur, tenuique succernantur incerniculo, sic denuo in pilam repetantur, & tritentur: igni deinde vase incandescere sinunt, & porphyreo

reo læuigant marmore, & tandiu operantur, quandiu in tenuissimum vertatur puluerem, vt ferè tactum effugiat, & in auras euolare possit: inde aquæ, vel cerio subtiliorem efficiunt, omnes vel ex his aliquos tali madefaciunt aqua, quam menstruum vocant, viuis carbonibus ollam sale plenam exaggerant: vbi sal crepitare desierit, in aquam dissoluunt. Si ardenti aqua madefacies, in frigidam adhuc terram proijcere metallum poteris: id enim maximè refert, vt terra colliquatum recipiat metallum, vti tripolis vocatum aurum substinet, lapilli plumbum, & argentum, æs molarum puluere, ijs non solum in speculis vti poteris, sed in alijs. Mixtura qua in speculorum efformatione vtimur, ita ferè communiter ab omnibus efficitur. Aes cum stanni triplō, tartari paululum, & arsenicum, vt fluat, & insimul adcorporentur: alij cum stanno æris triplum, & stibij tantillum argentum, vel pyriten album adiungunt: alij ex plumbo cum argenti duplo, alijsque efficitur metallis, sed vbi in testaceum vas, igni contumax fuerit fusum, in typos immittunt, sic & aliter specula temperātur, sed horum meminisse sufficiat. Iam speculorum constructiones retulimus, nunc polituras superesse video, vt postquā conflata, & constructa fuerint, læuigentur, & præpolian tur, vt ex eo resiliens radius simulachrum redundet, fluat, & imaginet speculum, multumq; læuor, & partium concinnitas refert. Si verò læue minimè fuerit, scinditur simulachrum, & vt hinc maior, minor appareat figura, & diuersa. Rude autem postquam fuerit speculum, rotæ accommodetur, vbi arma expoliuntur, & ad partium læuitatem, & æqualitatem reducatur omnium, si concauum, vel conuexum polies, ne rotæ motus speculum frangat, lignum dolabis, ea ad speculi formam reduces, & pice glutinabis, ne moueatur, inde liniri subtiliter infracto panno, vel corio valdè perfricabis, inde pumice in pollinem redacta (facile enim puluerascit) ritè pumicabis vt accommodetur, & læuorem inducas, vel vbi fixum adhæreat tabulæ, stanni calx tripoli immittatur, & extricetur: in extrema autem politura tartaro, fuligine, salicis vel iuniperi cineribus vti poteris, & maximè prænitebit. Smiris autem sic præparatur, optimus quæratur, & conteres, & pannum incernes, aqua madeat. *Ioan. Baptista Porta.*

Cryſtallini priſmatis mira facultas.

Cryſtalli priſma verò multas ſpeculorum vires habet, vt quod multas formas referat, tum etiam auerſas capitibus in imo,& pedibus ſuprà, vt caua ſpecula, tum monoculos,& quatuor oculis. In eo etiã colores, maximè dum aduerſus Solem ſecundum longitudinem collocatur, pulcherrimos, & inimitabiles apparent: verum oculis applicatum,tum maximè vbi arbores ſint, & prata, pulchritudinem cœleſtem refert, coronas, irides, tapeta vbiq; ſperſa colores ſplendidiſſimos,roſeos,candidos,virides, puniceos,cœruleos,aureos,mixtoſq; omnes,ac gratiſſimi aſpectus: aliam in ſublimi atque aduerſam effigiem rerum oſtendit, quaſi planis in montes aſſurgentibus. Finitorem etiam,ac regiones fingit,cum diſtantia maxima,atque iucundi viſus, vt quæ illum non labefactet, ſed recreet. Oportet autem magnũ eſſe priſma, puriſſimumq; cryſtallũ,

DE SECRETIS
Lapidum & Gemmarum.
LIBER. XI.

DE

DE LAPIDIBVS PRECIOSIS in genere. CAP. I.

Gemmarum fraudes.

Adulterantur Gemmæ miris modis, qui tamen in tres deducuntur. Horum autem primus eſt vulgaris, vt inter duas planas tabulas cryſtalli color cum glutine perſpicuo ponatur, inde coaleſcentibus his, gemma annulo clauditur, vt rima coniunctionis lateat: atq; hic modus vulgaris ac vilis eſt. Peſſima eſt fraus, quæ ſubijcitur, nec vulgaris ad fallendum, cuius author Zecolinus Medulanenſis, qui tabellam ex vero lapide, veluti pro Carbunculo, ex Carbunculo, pro Smaragdo ex Smaragdo nitidam, ac vilem ob tenuitatem coloris diluti, quarum maxima erat copia, eritq; ſemper, vt & hominum eius conditionis, accipiebat, cui coæqualem ac craſſam ex cryſtallo ſubijciebat, glutinoq; quàm tenuiſſimè poterat iungebat, interpoſito colore proprio, vt rubro ſplendido pro Carbunculo, viridi pro Smaragdo, cœruleo pro Sapphiro, vtq; rima lateret, auro claudebat quò etiam ſuſpicio doli tolleretur. Vetitum enim eſt in vrbibus nobilioribus gemmã adulterinam auro claudere. In hac fraude nihil præter venditoris autoritatem deſideratur. Rima latet auro abdita, & ob tenuitatem color illuſtrem facit: ſumma ſuperficies, cum ex genere ſit, veræ gemmæ nitorem proprium reddit. Ita mirificus hic artifex gemmarijs etiam ipſis imponebat, donec agnita fraude cum fuga ſibi conſuleret, exilio ab omnibus nobilioribus vrbibus damnaretur, atq; ſic nimia auri quantitate pudorẽ vrbis noſtræ proſtituit vndique: nec tamen ſpernendum latrocinium, gemma triũ aureorum coronatorum, trecentis perſæpè, etiam longè pluris vendebatur. Tertius gemmas adulterandi modus longè nobilior, ac minus damnatus eſt, arte cum natura luctante. Gemma in gemma mutatur ignis ope. Sapphirus nitidus, ſed alioquin diluti coloris, cum auro iungitur, apponitur ignis ſenſim, donec liqueſcat, feruet aurum horis tribus, aut quatuor, inde gemma tollitur, & ſenſim refrigerari permittitur, inuenies Adamantem: gemma enim manet: nec lima tangitur: quicquid autem eſt coloris cœrulei perit. Ideo coloris dilutiſſimi Sapphiros quærimus: ſunt enim viliores, & celerius in Adamantem tranſeunt, atq; perfectius mutantur. Qui primùm inuenit

hoc ditatus est valde, breuique tempore. Inde detecta re, adhuc lucrum arte relictum est, nitet enim plurimum, ob Sapphiri duritiem. Sunt qui ex aqua marina gemma viliore, & molliore faciant Adamantes pulchros. Sunt & qui Sapphirum non incoquant auro, sed creta inuolutum in igne tantum, eodemq; modo res succedit. Obseruandum tamen est, vt gemmæ frigidæ ignis sensim circumdetur, & rursus vt peracto opere permittatur refrigerari ignis extinctione, nam detrahere ex igne haud tutum est. Vitium est, si quicquam remanserit vestigij de colore cœruleo. *Cardanus.*

Ad conficiendos lapides preciosos.

Materiam effingendis lapidibus preciosis sic præstrues. Impletur vesica multis ouorum albuminibus, simul dilutis, & agitatis: tum demum in feruentem aquam diu excoquenda committitur, & detracta, loco minimè puluerulento, tanto tempore exiccatur, donec vitri consistentiā induisse videatur. Posthæc in particulas diuiditur, quæ paulò pòst aquis, quo visum erit colore intinctis, & saturatis, inijciuntur, vt ibi deferueant, & colores propositos imbibant: croceum, si topasium habere voles & crocum in aquam dissolueris: pyropum, si brasilij ramenta, & scobem: & ita de reliquis. Pulchrum sanè inuentum, & paratum facilè, quod ab experto accepi, & tibi commune esse volui, sed eo animo, ne quem decipias. *Mizaldus.*

An fingendos lapides preciosos.

Lapides preciosos cuiuscunque coloris ad hunc finges modum: Calidissimi corporis silices, tandiu in figulorū, aut vitriariorum fornace torrentur, donec in puluerem atteri possint. Cuius pars vna per setaceum excreta, vel aliter, miscetur partibus tribus minij, plumbi, à sordibus repurgati, & vasculo aurifabrorum, crucibulo dicto, imponitur, sed non ad eius complementum. Additur nonnihil limaturæ auri puri, vel foliorum eiusdem, si topasium, vel hiacinthum fingere voles: aut tantillum rasuræ chalybis, si Smaragdum: vel quippiam azuri legitimi, si Sapphirum, aut amethistum: & ita de alijs coloribus. Tum demum forti, & valido igni, reuerberationis nuncupato, omnia confusa, & mixta tandiu exponuntur, dum colliquescant, & mellis spissamentum indurant. Vbi in ipsomet igne sponte vanescente refrixerint, effracto vasculo,

lapidem

lapidem materia sanè quam elegans sese prodet, à perito lapidario, in quas tibi visum erit formas incidenda, expolienda ac tractanda, & postremo per solertem artificem annulo inserenda. Sunt qui vstos, & torrefactos silices atterant pistillo ferreo in mortario eiusdem metalli, pro Smaragdo fingendo: & cupro pro topasio, absque alia colorum mixtura. Si pro siliceo puluere, crystalli calcinati pulusculo vti voles, omnia habebis multo elegantiora pretiosiora, duriora sicuti plus centies sum expertus. *Mizaldus.*

Gemmæ fictitiæ.

Sic quoque fiunt omnes gemmæ fictitiæ, primo crystallum, berillos, vel lapides alios ignobiliores rotis læuigāt, lateribus æqualiter quadris, vel quam quærunt inducunt formam, inde tincturam parant. Smaragdum ærugine, carbunculum cinnabari, & brasile: Sapphyrum cyano, chrysolithum auro intermixto auripigmento: ne tamen perspicuitatem arceant, ijs mastiches lachrymā, vel gummi tingunt, & gemmam hinc inde diuisam lento igni super laminam accommodant, taliq; inficiunt, & ceu glutinum quoddam vnit, & sic tenaciter adcorporantur, vt dimoueri non possint, quòd si meracius rubent, aquam, si dilutius colorem addunt, & ad decorem proficit, subtus autem bractearum quadrulas accommodant, cumq; annulo infixa est, & in orarum extremis coloris tinctura non deprehenditur, quo omnes arguuntur, nec aliquibus fucum subdolet:, varioque huius colore mirè variat gemmæ color. *Ioan. Bapt. Porta.*

Modus conficiendi Gemmas duplices, cuiusmodi Mediolani fiunt.

Sumito masticis lachrimam, & cum colore aliquo cōtrito cum oleo, & pauca cera, & aqua etiam, si opus fuerit tingito. Quod cum factum fuerit, sumito duo paria frustula crystalli, ad totam expolita, qua voles forma, & magnitudine, ita tamen, vt superius frustū, sit inferiore tenuius: sintq; non secus adglutinata, & ab omni parte coniuncta, quàm cum digito vnguis. Horum alterum, nempe inferius in pala ferrea super carbones ponito, donec calefiat: deinde prędicta tincta lachrima, in stylo posita, & calenti, vt fluere possit, tingito quantum satis esse videtur: mox alteram partē, nempe subtiliorē calidam, alteri super

imponito, & sic agglutinabitur perfectè, absq; densitate aliqua, & erit ab omni parte pellucida. Quibus factis gemmæ annulis ligentur, auri folio rubenti rubinis, virenti Smaragdis supposito. Folia autem omnis generis & coloris quomodo conficiantur, suo loco docebimus. *Alexius.*

Gemmæ vt nitescant.

Si vis splendentem gemmis inferre nitorem
Partem quære tibi tantummodo marmoris æqui,
Gemma supposita petræ sed flumine pauco:
Sed ne lædatur, tractu leuiore limetur
Quando durescit, tanto magis ipsa nitebit.
Arnoldus de Villa noua.

Gemmarum sectio, eiusdem.

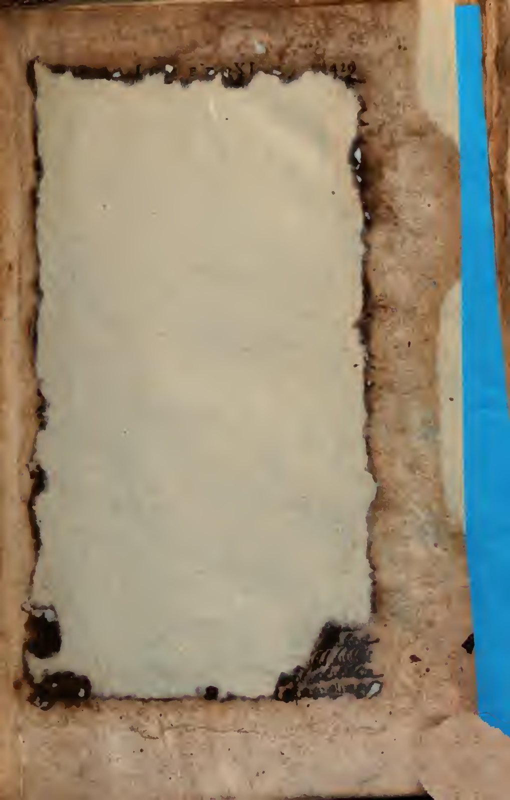
Prædurus lapides si ferro rumpere tentes:
Qui cupit egregio lapides irrumpere ferro:
Quos dilexerunt Reges nimium super aurum,
Vrbis Romanæ qui celsas iam tenuere
Arces, ingenium quod ego sub mente profunda
Inueni, capiant, quoniam nimis est preciosum:
Vtinam mihi quæsiui pariterq; cruorem
Ex hirco magno, modico sub tempore pasto
Herba, quo facto, calefacto sanguine gemmas
Incidi, veluti monstrauit Plinius auctor,
Artes qui scripsit, quas plebs Romana probauit:
Atq; simul lapidum virtutes scripsit honestè,
Horum qui noscit vires, plus diligit illos,
Primus ait versus quot habet sententia sensus.

Gemmarum sculptura.

Sic gemmis durum sculpendis effice ferrum:
Quisquis vult solito lapides irrumpere ferro,
Hos habeat ritus, vt acumen temperet eius
Tempore, quo solito magis vritur hircus amore.
Solus adeps huius sit ad istos aptior vsus,
Huius enim candens si quis pinguedine ferrum
Extinguit, subitò durescit acumine firmo. Idem.

De gemmarum viribus, & earundem imaginibus.

[redacted]

...cro...
...ama...
...atio...
...quen...

e co
ue qui
lis e[illegible]unt,
[illegible]hant operan

DE GEMMIS IN SPECIE ET primo de gemmis candidis.
CAP. II.

Adamantis proba.

Adamas in tantum dissidet cum Magnete, Indico præsertim, vt iuxta positus, vel secundum Albertum, suppositus, aut superpositus, ex quorundam sententia ferrum nō patiatur ab eo abstrahi, & rapi: vel si apprehenderit, auferat. Quo argumento probari poterunt veri Adamantes ab adulterinis, qui hodie multi sunt. Sed eam antipathiam hodierna negat experientia: nisi omnino falsi sunt Adamantes. *Mizaldus.*

Adamas quomodo fingatur.

Primum omnium parabis crystallum, ac olla vitrariorum fornaci per noctem inditur, in aquam restingue tum minutissimè cōmolito, & terito, & cum tartari sale remisceto & ex aqua pilulas digerito per noctem feruētissimo immorentur igni candentes, ne tamen colliquentur, inde detrahe, & in aliud contumacius igni vas dimittantur, binisque immorentur diebus, & optimum habebis. *Porta.*

Tinctura Adamantibus tam veris quàm adulterinis subijcienda.

Accipe fumum ex candela, sub pelui contectum, & cum oleo mastichino fiat mixtura, quæ in annuli pala Adamāti subijciatur. *Alexius.*

Adamas quomodo expoliatur.

Non ab alio fermè, quàm à sua scobe atteritur, & expolitur Adamas, ob duritiam. *Cardanus.*

Ad fingendas Margaritas.

Margaritas & Vniones sic finges. Accipe candidos lapillos ex capitibus, vel oculis piscium: quos munda, sicca, puluera, & agitatis, despumatisq; ouorum albuminibus excipe, misce, ac tamdiu moue, donec fiat velut massa, & spissamentum: ex quo Vnionum corpuscula, dum recens, & tractabilis est materia, effinge, & seta suilla vt fiat foramen, transfige. Tum demum resiccata coque in lacte vaccino, & secreto loco procul à Sole & puluere iterum sicca, donec perfectam duritiem induerint.
Videbis, quod placuisse queat.
Mizaldus.

I

Modus conficiendi Margaritas naturalibus conglobare.

Accipe cretæ mundæ eius, qua vasa confici solent, formentur orbiculi perforati, magni vel parui; vt tibi videbitur, deinde siccentur ad Solem, vel quod melius erit, in fornace aliqua: quoniam sic duriores efficiuntur. Quo facto, bolo Armeno, ex oui albo leuiter admodum tingatur, deinde argenti folijs obducantur, vbi prius aqua maduerint, siccatæ autem dente læuigentur, & splendorem assument. Hoc facto sumito frustula membranæ cãdidæ, eaq; aqua tepenti lauato, donec aliquantulũ aqua spissetur, deinde subtiliter percolato: qua cum vti voles, tepida sit, oportet. His peractis, singulos vniones acu siue alio stylo tenuissimo per suum foramen figito, sic tamen ne foramen obturetur: mox in illa aqua, in membrana dissoluta est, immergito, atque illico extrahito, atq; in omnes partes versato, vt glutinosus ille liquor æqualiter circa vnionem diffundatur. Quod si non satis magnus videtur, immersionem iterato, sic candor ille argenteus per huius liquorem tenuissimum melius pellucebit, ita vt naturalis prorsus Margarita esse videatur. Quod si etiam cum naturali cõferantur, semper pulchriores conspicientur, quoniam nitidiores rotundioresque sunt. *Alexius.*

Margaritas itidem confractas in vnam conglobare.

In margaritis adhibenda est non parua diligentia, si maximè omnibus, & precipuè mulieribus expetantur, vti luxus, vel deliciarũ irritamenta, & collo magnitudine insignes, & semiuncialis lapillorum orbiculi, vti crotala gestentur, & adeo adulteratæ concinnam formam mentiuntur, vt tales Indicus non mittat Oceanus, nec quæ in conchis nascuntur proximis. Vt institutum autem opus exequamur, primo ne labe aliqua, vel sordibus deturpentur, sic exluminatos reddes. In sacculo cum smiri pumicis, sepiæ ossis pulueribus inijciatur, & ex aqua manibus tractentur, dum elotas & ex aqua manibus tractentur, dum elotas & politas cognoueris, reficcato, & in pollinem redigito, & dissoluantur, vel limonum succo vel huiusmodi vapore surgenti, pendẽtes è vitrei vasis collo per diem, vel forti aqua, non vulgari tractabiles fiant: melius ergo sub fimo condito, quiuis semper diebus innouando, dum

solutas

solutas noueris, & pingue quoddam, velut oleum per humoris superficiem enatare videbis, optimè excipiatur, vel veteris foramine, vel argenteo cochleari: inde remollitum puluerem manibus sumittabis, & tractando in orbes digere, & vti pyra turbinata: siq; tua non respondet ars ex argento pacato typos, vel alio metallo auratos & si pertusas velis porci setas, vel argentea acu perforentur seruata semper pinguedine, perungendo è filo pendentes, tereti vase vitreo claudito, & Soli exhibeto pauculis diebus, vt assentur, ne latera contingant, vt à venti, pulueris, aliorumque iniurijs vindicemus, ne innubilentur; & varijs obnoxium maculis Margaritum reddant, cùm duritiem contraxisse vides, ex milij, vel hordei pinsita farina pistorio opere in panificio ducta, circumlita, & condita furno coqui finito, vel palumbis Margaritas commanducandas præbeto, quibus purgata sint viscera, & ventriculum, vel ieiuni sint, vel ijs aluus sit subducta, vbi deglutierint, finito aliquantisper: tum è ventre trahito, vel filo suspensos, vel interficito; Vel lacte ficus ebulliant, & preciosum habebis Margaritum. Si aliter placuerit, vbi succo limonum, vel forti aqua sunt dissoluta, clara lauabis lympha, vel distillata: locisq; manibus, ne tractando sordescant, & palleant, sic lacteo fici succo cochlearum aqua, feruenti balneo distillata aut oui albore glutinabis, perforabis, & resiccare curabis, argentea lauando semper aqua, & commiscendo. Aquam argenti sic parabis. Forti aqua solutum fatiscat purgatum argentum, leuibus prunis euolet aqua, tertium relinquendo, mox ab igne vas tractum dimittito, deinde sub dio noctu relinques, donec glaciet, & argentum in chrystallini lapilli speciem reperies: ritè ablues fontis aqua, vt lucidiores conspiciantur, quos vitreo condes vase, ac putri fimo soluere sinas, quo mergas factitios vniones, & immorati finito, & lucidos argenteo colore pellucenti reperies. Est artificium, quo maculæ ab vnionibus abolentur, & inter multa facilè, & præstantissimum reperi. Maio mense in lactucis rorem accipias sparsum, quo vniones immergas per diem, & perlinite, & fulgidum euadet Margaritum, non absq; ratione inuentũ: rore enim nascuntur. Nam certo anni tempore luxuriante conceptũ sitiunt rorẽ, veluti maritũ; cuius desiderio hiãt, & cũ maximè lunares liquãtur aspergines, oscitatione quadã hauriũt humorẽ cupitũ, sic cõci-

piũt, grauidæq; fiunt, ac de saginæ qualitate reddunt habitum vnionum, nam si purum fuerit, candicant lapilli, si turbidum, pallore languent, & rubescunt. *Ioan. Bapt. Porta.*

Margaritæ quomodo dissoluantur.

Vt Margaritas dissoluas, ipsas integras laua, succumque limonum bis aut ter colã, inde merge, & Soli expone: in quinque aut sex diebus colliquantur, vt mellis, quod ad substantiam attinet, similitudinem referant. Possunt etiam aceto stillatitio liquari. *Cardanus.*

Calcedonius quomodo fingatur.

Cùm igni ad colliquefaciendum crystallum immittes, argenti calcis parum remisceto per diem fornaci immorari finito, sic pars internitebit, pars autem innubilabitur, & hebescerit. *Porta.*

DE SECRETIS GEMMAtum nigrarum.

CAP. III.

Ad succinum fingendum.

Succinum, seu Ambram hunc in modum finges & simulabis. Accipe crystallum in tenuissimum pollinem redactum, & ouorum albumina, exclusis germinibus, tam diu agitata, & despumata, donec in aquam soluantur. Illis supradictum puluerem immiscé, & coagita, addito momento croci subtiliter puluerati, si luteam ambram tibi comparare satagis. Tum demũ omnia hæc in fistulam arundinaceam, vel intestinũ aliquod, seu ampullã vitream inijce, ac feruenti aquę tantisper cõmitte, dum solidam & durã cõnsistentiam, adepta fuisse deprehendes. Extracta, super marmore expoli, & in quam visum erit formam effinge. Si sphærulas precarias habere satagis, aut gladij capulum, perfora antequam siccescat, postea Soli expone. Poteris pro concepto voto, & arbitrio alios colores miscere, & ita lapides preciosis affines perbellè mentiri. Sed tum ante coctionem percolanda erit materia, vt corpus gemmæ diaphanum sit, ac pellucidum. Ex secreto artificio cuiusdam ingeniosissimi amici mei. *Mizaldus.*

Ad Succinum fingendum, aliter.

Sic Succinum imitaberis, si mastichen in olla liquidam per colũ traieceris, vt sordibus expurgetur, & lucidior internitcat: parum deinde radicis curcumæ dictæ, cũ ea remisceto,

misceto,& imagines efformato. Sic si in crystallum liquefactum tartarum vini albi crudum immittitur, & in vas ore circumlito, per naturalem diem igni detineatur. *Ioan. Bapt. Porta.*

Succinum quomodo liquescat.

Succinum seu ambra digitis, ac si esset lutum facilè tractari poterit ac fingi, si in ceram efferuescentem, & despumatam proijciatur. Nam illinc adeò mollis, & tractabilis reduceretur, vt etiam in sigillis commodè vti possis, aut rebus alijs, quas formare tibi visum erit. *Accepit à quodam ingenioso plaste & lapidario Mizaldus.*

DE SECRETIS GEMMArum rubrarum.

CAP. IIII.

Ad Rubinum fingendum.

Sunt qui rubinum ad hunc fingant modum: accipiunt salis alkalis vocati vncias quatuor, pulueris crystalli vncias tres, batturæ æris sic nuncupatæ in officinis Italicis, vnciam semis, & foliorum auri grana sex. Miscentur omnia, & fusorio aurifabrorum vasculo deliquescunt ad ignem reuerberationis appellatum. Vbi in ipsomet igne clanguescente refrixit vasculum, frangitur, & materia ex eo secluditur, lapidiarioque artifici formanda, & expolienda traditur, ac postremò includenda auro, celebri gemmario committitur. De quouis alio lapidis colore idem licebit tibi experiri, tantisper dum variam rerum istarum methodum, & syluam à nobis aliquando accipies. *Mizaldus.*

Carbunculus quomodo fiat.

Si autem Carbunculus, vel, quem vocant, rubinũ, placuerit, sic mentieris, ludi gratia: friabiles enim sunt, multumq; cedunt. & particulas dissiliunt. Tritum auripigmẽtum in rotundam immittes phialam, & igni accommodato, eiusq; vasis collo reperies optimos, & colore flagrantissimos, multumque suffunduntur cocci rubore, rutilos emittens ex sese radios. *Ioan. Bapt. Porta.*

Modus efficiendi Rubinos.

Quòd si Rubinos efficere voles, sumito gummi Arabici, aluminis Zuccharini, aluminis rupini, singulorum partem vnam, misceantur & coquantur, in aqua cõmuni, addendo aliquantulum verzini, minutatim incisi, aluminis

catini, quantum satis est (quando enim plus ponitur, eò etiã obscurior redditur color) quo masticis lachryma tingatur. Quod cum factum fuerit, sumito duo paria frustula crystalli ad rotam expolita, qua voles forma, & magnitudine, ita tamen vt superius frustum sit inferiori terminus: sintq; non secus agglutinata, & ab omni parte coniuncta, quàm cum digito vnguis. Horum alterum, nempe inferius in palã ferrea super carbones ponito, donec calefiat: deinde prædicta tincta lachryma in stylo posita, & calenti, vt fluere possit, tingito quantum satis esse videtur: mox alteram partem, nempe subtiliorem calidam, alteri superimponito, & sic agglutinabitur perfectè absq; densitate aliqua, & erit ab omni parte pellucida gemma. *Alex.*

Pyropus quomodo fingatur.

At Carbunculi speciẽ, quæ Græcis Pyropus nobis Rubinus dicitur, & magis fusci, quæ Granatæ dicuntur, sic efficimus, & vt purpuream emicet alacritatem, aut viuaciore suffunditur cocceo rubore per omnem intimam sui partem & si puram feceris, inoffensam admitti perspicuitatem. Chrystallum fusorio in vase forti ad colliquefaciendum fornaci imponimus: cui minij parum addimus, & per diem immorari sinimus, postero die detrahe, & refrigerari sinito. tunc pila tundatur, & cribro excutiatur, quibus quàm minimum in calcem redacti æri addimus, igni iterum imponimus, & in colliquatum huius pulueris parum addimus. Igni fusum stannum triduo detineatur, & croceum quod pessum ierit, ne amplius eluuies illa innatet, remisceto, & per naturalem diem ferro versato, & nunquam cessa, quin verses, quousq; refrixerit, sic languidius, & liuidius omnes rutilabunt, vti libuerit. *Ioan. Bapt. Porta.*

Ad fingendum lapidem Amethistum.

Si Amethistum lapidem velis fingere, Accipe salis alcali vocati, vncias tres, chrystalli puluerati vncias quatuor, & limaturæ æris vnciam semis. Liquescant omnia forti igne in vasculo aurifabrorum, & vbi perfrixerit materia, fracto vasculo educatur. *Mizaldus.*

Hyacinthus arte quomodo fiat.

Fictili olla & dura plumbum immittatur, ac vitrariorũ fornacis igne accommodetur, immoriturq; per mensem & dimidium, sic vitrum & hyacinthinum colorem imitabitur

bitur naturalē, multumq; gloriaberis, nec factitia dignoscitur, locoq; inter has habetur principe. *Ioan. Bapt. Porta.*

Chrysolitus quomodo fingatur.

Chrysolitus sic fiet. In colliquatum chrystallum sexcuplum ferri stercoris, vel recrementi permisceas, & pertinacior igni vas triduo crucietur. *Idem.*

Ad Balagios subtiles densandos.

Balagij æque subtiles, vt charta, in hunc modum augeri possunt: Sumito crystallum optimum colore Balagij tinctū, granum mastīcis vnum, & in cultelli, ligniue mucrone ad ignem ponito, donec lachrymam Margaritæ similes reddet, qua cum Balagio crystallum agglutinato. Nam ea lachryma conglutinat sine corpore, nec colorem mutat. Hunc expoliendum, & illustrandum, atq; demum in annulo figendum tradito: & erit pulcherrimum, ac si totum Balagium esset. *Alexius.*

Ad Corallium ementiendum.

Corallium ingenioso artificio ad hunc mentieris modum. Cornua hirci derasa in puluerem & scobem conuerte, eaq; forti lixiuio ex lignis fraxini composito, diebus quindecim infunde. Postea extrahe, & cinnabari in aqua soluto misce, & lento igni committe, vt fiat spissamentū. Id si veri corallij præ se feret colorem, in quas visum erit formas effingere, sicca, & secundum artem expoli. Experimentum constat. *Mizaldus.*

Corallium in formulas digerere, & è multis fragmentis vnum efformare

Sæpè vsu venit, vt multa fingantur ex corallio gestamina, & nonnunquam ex assulis in plures formas digestum reddatur, vt vasa efformentur, cæteraq; concretitia, vt in testæ duritiem transeant, nec minimi consurgunt pretij, ideò ritè rationem parandi exhibeamus, cùm à multis huiusmodi compositiones flagitentur, si optimè curabis, à marino parum differre scito. Optimi coralli, qui eximiè rubent, ramenta, vel scidia pila tundantur, vel mola, incerniculo succreta, quæque non transmeant, denuò in pilam repetantur dum in tenuissimum redigantur puluerem, vt ægrè tangantur, & in auras euolent, quàm diligentissimè valebis, & docebimus: vt autem enim abstergatur spurcitia, feruēti in aqua sal alcali demergatur, vt liquescat, & in humorē transeat, in aquam crate-

ra effusa aqua, vbi pulueres inieceris, diligenter manibus exagitantur, ac probè versentur: & vbi considere desierint, excolato, & priore effusa, alia superinfundatur, manuque expansa denuò exagitentur, vsq; dum sordes omnes abierint, deinde copiosa aqua perfusa, simplici tractentur tamdiu, donec sal abeat totum, & aqua salsilaginem non resipiat: cùm hoc agnoueris, aheno transferas rebus vnà maximè tingentibus, vt promores ad colorandum reddantur, qualis est cinnabaris, sanguis draconis, minium, hæmatites, bolus armenus, rubricæ, coccus Baphica, santalum, brasile, citrodani radices, & iis similia, vel quæ huius vicem exhibeant, largè effusa limonum succo, quem prius parato, & purgato, vel penicillis, vel vitreis Chymistarum organis coquito dum aliquid habuerint humoris, sæpè rudicula, vel cochleari vertendo, vt permisceantur in vitrum: deinde transferto vas, cum reliquo succo, vt ipsius acrimonia soluatur, longo collo, lato alueo, vt promineat foramen in medio, quod ferè pertingat mixturam rectè permiscendo, vas fimo condito, ac innouato, dum dissoluantur, quod huiusmodi argumento percipere licet, dum guttatim oleum rubicundissimum emergere conspicies indies: vbi abundauerit vas inclinando oleum decapulatur, seruato, & mixturam manibus tractabilem, & mollem accipe, manus autem munire primò lardo, vel adipe aliquo oportet, nam inhærescens pertinaciter, vix conuellitur. Tunc vas efformato, imagines, aut ramosissimum effinge, primoq; ruderatum deformatum calenti Soli expone, caueto, ne puluere ventoq; infestentur, vel superficiem deturpent, vel phialis fimo condito, seruato semper oleo perungẽdo: puniceum enim illum colorem conciliat, ac paulatim lapidescens, in duritiem redit pristinam, & sonum, nitorem induces expoliendo, vel leuiter læuigando, sic facilè peculiari, natiuæq; constitutioni restituimus. *Ioan. Bapt. Porta.*

Corallium vt liquescat.

Corallium berberorum succo, vt vniones aceto, colliquescit. De cuius liquore cochlear assumtum, dysenteriam curat. Vtrunque astringit, & refrigerat, sanguinis excretiones coercet, & stomachum laxum, languidumq; roborat, vt Dioscorides Galenus, & medici omnes testantur.

DE

DE SECRETIS GEMMARVM viridium. CAP. V.

Smaragdus quomodo fingatur.

Smaragdus effingitur: si tali eum parabis opere. Aes optimum fornaci tres dies comburitur, detrahe, & pila contundatur, & succernitur, vase oleo iterum fornaci imponatur: igni verò imbecilliori, per 4 immoretur dies cum duplo arenæ, ex qua vitrum conficitur, duro vase remissiori igni detineatur per diei medietatem, & crassius virentem reperies, visu iucundissimum, vt suauiter oculos alliciat. *Porta.*

Smaragdi aliique lapides preciosi quomodo conficiendi.

Accipe salis alcali quãtum satis est, dissoluatur in aqua: deinde coletur per pannũ è lana confectum, & siccetur, & postea rursus prius in aqua dissoluatur, ac siccetur. Quod cùm tertiò factum fuerit, fiat puluis, cui addatur crystalli in pollinem redacti, & à pharmacopolis cribrati vnc. duas & semis, salis alcali vnc. duas, floris æris in aceto infusi, & colati vnc. vnam, ponantur in vas aliquod vitreatum, nouum, optimè luto obductum, clausumq́; , ne quouis modo respiret: deinde cùm in fornace figuli, vel vitrearij, per horas vigintiquatuor fuerint, auferantur, fientq́; gemmæ secundum artem, preciosis similes. *Alexius.*

Topacion quomodo fingatur.

Si vis componere Topazion: Arenam sumito, & cum sui quadruplo combustum immisceas stannum, & testaceo duro vase lento fornacium igni adhibe, & per diem igni detineatur indesinenter; valdè enim arena fusibilis est. *Porta.*

Ad Topazium ementiendum.

Ouorum albumina viuæ calci admixta, cum croci puluere diu agitata, adeò dura euadunt intra mensem, vt Topazij gemmam ementiri possint, si orbiculari inclusa typo siccentur, exclusa perpoliantur & annulo accuratè cõmittantur. Ex Italo quopiam. *Mizald.*

Prasius quomodo fingatur.

Sic quoque Prasius mentitur. Crystallus colliquetur, cui duodecima immisceatur ferri, & æris in calcem bis redacti pars, per artificialem diem igni ferrea rudicula permisceto sine intermissione, & smaragdo eueniet similis, si

dilutioris peroptas coloris, sextum immisceas plumbo calcis & stanni: post versato, & igni per naturalem diem relinquito, mox ab igne amotum vas, vbi refrixerit, prasium dabit. *Iohan. Bapt. Porta.*

Cyanus quomodo fingatur.

Lapis autem Cyanus si effingi velit, In liquefactum crystallum terræ illius pusillum immittas, quam in Saphyro dicemus, rutè firma rudicula permiscendo, dum combibat. & per diem relinquatur, paria deinde argenti calcis pondera remisceto, per consimile tempus igni detinendo. *Idem.*

DE SECRETIS GEMMARVM cœrulearum. CAP. VI.

Turchesia lapis.

Turchesia referunt, quæ annulo gestata, si ex equo cadat homo, excipere omnem ictum creditur, atque frangi etiam in frusta seruato homine: adijciunt, oportere dono esse acceptum. Lapis hic calore cœli conspiciuus est, nitetq;. Probatur autem, quod nocte subuiridis videatur, quod pars auersa, & quæ in imo est, nigra sit, quod venas ex inferiore parte recipiat, quod leuis sit, nec admodum frigidum, quod denique diluta calx & ei superposita cœrulea videatur, coloremq; gemmæ excipiat. Et cum talis etiam fuerit, nec perspicuus, nec gemma: lima enim tangitur. Quinetiam ignibus propè admotus efflorescit color, & solo manuum vdo flaccescit, & diluitur. *Cardanus.*

Saphyrus quomodo fingatur.

Saphyri facilis est tinctura talis. Si vitri puluis cum cœrulea terra illa, quam figuli Zapharum vocant, portionis semisse mixtus, fornaci inditur, & triduo requiescere pateris vase forti, perficitur. *Porta.*

Saphyrus vt in Adamantem commutetur.

Hoc secretum gemmarum commune esse videtur: nam vno tantùm modo ferè omnes vtuntur, qui quidem mihi non improbatur. Verum vbi eum, quo vtuntur ipsi, posuero, alium multò præstantiorem apponam. Primum omnium scobem ferri, auriue sumunt: maior tamen pars auri scobe vtitur: credunt enim ad hoc aptiorem esse, quòd maioris sit pretij, sed falluntur cum ferri scobs longè sit aptior. Hanc scobem in crucibulis ad ignem ponunt, donec

donec non liquefcat quidem, fed candere rubereuè incipiat. Deinde Saphyros diluti coloris, & albicantes in ea fepeliunt,finuntque non diu: mox exemtos(fiquidem verum Adamantis colorem nondum attraxerunt)rurfus imponunt: hocq; toties faciunt, donec verum perfectumq; acquirant colorem. Quo facto,in annulis ligant,vbi prius pala eorum fupradicta tinctura illa fuerit. *Alexius.*

Aliud ad idem, multò perfectius.

Accipe Enchaufti albi, quod Smaltum vulgò vocant, fubtiliffimè contriti, fcobis ferri auriue, fingulorum partem vnam: mifce, deinde Saphyrum fumito, & Smalto puro, cum faliua in paftæ formam redacto, obducito, beneq; ad ignem exiccato. Hoc facto,filo ferreo tenui, & recocto,Saphyrum vinciunt, vt ex igni manu filo capto, extrahi poffit: & fic vinctum in dicta ferri fcobe, enchauftoque rubenti condunt,finuntq; ad ignem aliquandiu, vt fupra eft dictum, deinde eximunt, & fi colorem verum nondum affumferit, rurfusq; condunt, donec perfectum, ac verum acquirat colorem. *Idem.*

Saphyrum in Adamantem vertere.

Si placeat Saphyrum in Adamantem vertere: Saphyrum eum inuenito dilutioris coloris, vt ferè albedinem retineat, in ferri elimata fcobe, fuforio in vafe obruito, ac validiffimo igne vbi excanduerit, ne tamē colliquetur vifere ne parcas, ne plus, quàm deceat igni detineatur, vbi perfectum recepiffe colorem, ac de Adamante multùm fuerit mutuatus,detrahe,& in vfum transferto. *Porta.*

Adamas quomodo mollefcat.

Adamas,qui etiam incudes,Plinio tefte,refpuit, mollefcere ac folui fertur fanguine calido hirci, modo aliquandiu antè vinum biberit, ac petrofelinum, vel montanum filer comederit. *Albertus.*

DE SECRETIS GEMMARVM ad Sculpturam aptarum.

CAP. VII.

Sardonix albus,quomodo fiat.

Albus Sardonix, quem alij Cameum vocant, fi cordi fuerit, imitarique eum vis,cape modum. Cunchas terito multas, paruas illas, quibus mulieres facies fucant, &

expoliunt ornamenti causa, & limonum purgato succo impones, ac dies decem fimo obruito, & lotam mixturam oui albore porphyrite teres, & quam vis imaginem effingito, & resiccari curato. eam quoque annulo insignire poteris, vti libuerit. *Porta.*

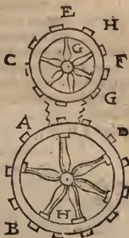
Ad formandos Cameinos lapides.

Accipe cochlearum marinarum albarum optimè tritarum, quantum volueris: ponantur in succo malorum limoniorum, quinquies vel sexies, per pannū è lana, quem filtrum vocant, colato vt ad digitos tres, vel quatuor emineat, & relinquatur sic per dies decem in vase probè cooperto. Quo facto, succus sensim effundatur, & residuum in fundo aqua fontana lauetur, deinde super lapide porphyrite conteratur optimè, cum ouorum albis prius diligenter contusis. Quum aut materia, vt voles, liquida fuerit, vt ad formas recipiendas apta esse videatur, sumito typos concauos, eosq; dulcium amygdalarum oleo inungito, atque in eos typos materiam efformato, haud secus, ac si cera esset. Verum antequam ex typis eximatur, typi sunt diligenter componendi, illa præsertim parte, in qua imagguncula in plano collocatur: cultelli igitur acumine postquam erit efformata, erit eximenda, inq; papyro ad Solem ponenda, donec sicca fuerit. Quum verò chrystallo nigro, siue corneolæ alioúe lapillo affigere voles, granum mastiches sumito, cultello aut ligneo stylo granum affigito, ad ignem admoueto: vbi verò lachrymam stillare videbis, ea sic feruente imagunculam tum lapillum ea parte, qua agglutinantur, calefacta esse oportet: nam frigida non rectè adglutinari possent. Quòd si dictam materiam aliquo colore tinctam esse volueris, postquam è succo limoniorum exemeris, quemuis cum oui albo colorem, simul terendo admiscere poteris, sed colores oportet esse tenuissimos, alioqui materia neque solida esset, neque ad formas effingendas apta. Qui autē in hac materia se exercere probè nouerit, res pulcherrimas conficiet, non modo in Carmenis alijsue annulorum lapillis, verum etiam in omni alio imaguncularū genere, tam eminentium, quàm concauarum. *Alexius.*

Gemmæ, qua arte cælentur.

Gemmæ cælantur & terebrantur mira arte. Hæc autem est. Rota magna lignea funiculo circumambitur, eodemque rursus parua quæ magnæ superstat, ea ratione, qua à latere

latere descriptas vides. Cum igitur tanta portio A B C. quæ sit A B. quanta est D E F. tota circumagitur, vertitur G parua rota. Quoties igitur A B. cótinetur in A B C. toties in vna cóuersione rotæ maioris, quæ vocetur H. parua rota D E F. circũuersabitur. Igitur qualis proportio magnitudinis ambitus H. vel axis ad ambitum G. vel axem, talis erit numerus reuolutionum G. ad reuolutiones H. igitur G. maximo impetu circũagetur, quia in breuissimo temporis spacio: qua re axis G K. terebrabit & cóminuet gemmas. Ea ratione factis in G. denticulis, qui axem alterius rotæ circumagant, dentibus illius implicati, quò

rota maior esset, eò velocius reuolueretur. *Cardanus.*

Smaltum quomodo fingatur.

Si vis lapidem, quem vocãt vulgò Smaltum, & album, sic fiat. Plumbi cinis cum crystallini pulueris duplo permisceatur, in pilulas conglobato, & per noctem lento imponas igni, præcaue tamen, ne res inhæreat vasi, ferri spatha permisceto, & colliquationis ignem auge, & fiet. Si hinc interniteat, hinc verò albescat vis, è dicta terra cum vitri duplo, ex aqua globulos effingito, ac per noctem reciprocationis igni apto vase liquetur, rude aliquando ferrea permiscendo, sic translucidæ partes, & hebetes paruo eius orbiculo deprehenduntur. Si vis autem viride, quo solent parietes incrustari, vbi album effeceris, cum terræ cœruleæ illius pusillo misceas, & colliquetur, rude ferrea versato per noctem, & fiet. Horum exemplo reliquos tuo Marte effingere poteris, vt si Iaspidem, antiqui lateris puluere: si lacteo colore, calce & gypso. Omnes hæ tamen gemmæ si languidius micant, vel nube aliqua circumfunduntur, angulis atterantur pluribus, vt nubilus color angulorum repercussu excitetur, & ad nitelam incendant pinguiorem. *Porta.*

DE SECRETIS GEMMARVM, ad sculpturam ineptarum. Cap. VIII.

Adamas vt fiat ex Saphyro.

Saphyrum coloris dilutioris in adamantem conuertes, si scobe, seu limatura ferri obrutum, in vase fusorio tandiu validissimo igni exponas, donec incandescat. Vbi perfectum admiserit colorem, & ab Adamante plurimum fuerit mutuatus, tum demum extrahetur, repolietur, ac annulo affabrè inseretur. A quodam aurifabro accepi. *Mizaldus.*

DE SECRETIS MINVS PRÆciosorum. Cap. IX.

Lapides duri, vt pugno frangantur.

Lapidem frangimus palmi crassitudine, quem malleo frustra quando tentare licet, solo pugno. Ea res sic se habet: Lapis extenditur super planum ligneum, melius super lapideum eleuatur ab altero capite, sic vt solum sustinetur, nulla vi adhibita, inde pugno elata percutitur, quo ictu allidítur simul plano, & in multa frusta frangitur. Quod si celerius feriat pugnus, aut serius, quàm extremã lapidis tabulam tetigeris, irrita euadit percussio, nec frangitur. Ita etiam leui ictu lateres fregimus. Cum enim extremum simul cum vi ictus tabulæ illisum fuerit, pondus iungitur cum impetu, & fit non secus, ac malleo ictu vehementi percuteretur. Sed iam placet hoc demonstrare. Sit planum AB. lapis in eo erectus C D. impellaturq; adeò violenter hic super AB. vt aër, qui est medio è directoque sub E. dilabi nequeát. Omnis enim motus tempore indiget. Cum igitur non dilabitur, necessariò lapidem franget: quia duo corpora penetrare se non possunt, nisi quod solidum est scindatur. Manifestum igitur ex hoc, quod quanto lapis latior fuerit, & planum vtriusque æquales, & quanto magis lapidem eleuamus, & celerius erit ictus, eò facilius frangetur. Vidimus autem, qui super fune positũ frangerent. *Cardanus.*

C E D

A B

Vt lapides quiuis mollescant.

Lapides quiuis facilè mollescunt, si illos in sanguine calido bouis, & pinguedine veruecis, cum forti aceto pernoctare dimiseris. *Mizaldus.*

Ad frangenda saxa.

Refert Olaus Magnus, non alia re magis saxa frangi, quàm lardo accenso. Quod verisimile est, quoniam pingue humidum salíque admixtum sit, & ob id flamma diu maneat, atque acris.

Lapis ignem humido quouis excitans.

Magnetem lapidem in ollam, vel aliud consimile vas conijce; viua calce immersum: meliusque fuerit, si colophoniam adieceris cum calce pari: cum vas expleueris, figulari creta circumlito spiraméto, fornaci alternis eadem prosequendo, dum vehementer inalbuerit, & torrefiat: cum opus fuerit, aqua vel saliua superinfusa flammam eleuabit, qua sopita, loco calido ad vsum recondito. *Iohan. Baptista Porta.*

Lapidis conficiendi ratio, qui sputo madefactus flammam edat.

Accipe calcis viuæ salnitri purissimi, tutiæ Alexandrinæ non præparatæ, calamitæ, singulorum partem vnam, sulphuris viui, caphuræ singulorum partes duas: redigantur in puluerem tenuissimum omnia, cribrenturque, deinde puluis in panno linteo nouo, probè constringatur, atque in crucibulo ponatur, mox aliud crucibulum superaddatur, atq; filis ferreis, & luto sapientiæ optimè concludatur, ne vllo modo respirare possit, & ad Solem siccetur. Quibus factis, ponantur crucibula in fornace lateraria, vel figulina, donec comburatur materia: quibus deinde ablatis, inuenies materiam lateritio colore, & perfectam. Quæ cum gutta aquæ, vel sputo madefacta erit, statim sulphure adhibito, flammam edit, quæ flatu deinde extinguitur. *Albertus.*

Alia faciendi ratio.

Sic aliter idem hoc efficies. Sumatur Magnetis lapidis prænarrata calx, salnitri sæpè purgati quadruplum, æquali pondere caphura, viui sulphuris ignem nondum experti & terebinthinæ resinæ oleum, & vini fecis concretæ, quas semper tartarum vocabimus, hæc omnia mola, vel pila trita cribrentur: quæ infracta supersunt, denuò terantur, cribrenturque, insuper austeri vini ardentem aquam paratam habeas, eamque infundas, vt superemineat: vitreo vase condito, & operculato, ne halitum expiret, fimo supponatur duob. vel trib. mensibus, denis vicissim dieb. innouando, donec mellis crassamentum imitetur, nec vllum

diuisionis iudicium præbeat, flagranti inde carbone idſeruescat, dum humiditas omnis euolet, & penitus siccata in lapidem coeat. Si hoc cognoueris, vas frange, & exemtam iterum terito compositionem, aqua vel humore aliquo leuiter superinfuso, flamma erigetur, & inter omnes principem hæc sibi vendicat locum. *Porta.*

Lapis qui saliua accenditur.

Constat ex libris tribus calcis viuæ, picis græcæ vncijs tribus, & Herculei lapidis vncia: coquuntur trita in olla fictili lateribus conclusa, inde sepelitur in oleo laurino per dies quindecim, inde seruatur in sicco. *Cardanus.*

Aliter.

Si viui sulphuris, salnitri vocati repurgati pari pondere, caphuræ duplum, nouæ calci addantur, ac omnia mortario conterantur, vsque adeò tenuia, vt in aurum euolare possint, simul strictè linteolo deligata, conuoluantur, testaceo vase clausa, superillita argilla, feruenti deficcentur Sole, figulorum imponatur fornaci, cumque figulinum vas fuerit excoctum, in quo maxima est adhibenda diligentia, in lapidis duritiem coeunt, & rediguntur: extracta ad vsum ministrantur. *Porta.*

Lapis Bufonis vt eliciatur.

Lapidem ex bufone (qui Gallis crapaudina vocatur) ad hunc modum eliciunt nonnulli, Bufo in quampiam caueolam cum panno puniceo detruditur, Soli ardētissimo dies aliquot exponitur, ibique tantisper retorretur, ac siti excruciatur, donec onus capitis per os deponere, & euomere cogatur: quod per medium caueæ foramen, vasculo supposito excipi debet, vel aliter detrahi, idq; celeriter, ne ab eo resorbeatur. Sunt qui paulò tutius ac facilius rem eam exequuntur, bufonem pertuso, multis locis, fictili immittendo, & formicis depascendum in myrmecia exponēdo. Sic enim fit, vt ex esu eius carne, lapis ipse cum ossibus relinquatur: sicuti frequenter à nobis, & alijs plerisque expertum fuit. *Mizaldus.*

Bufonis lapidis proba.

Crapaudinem seu Bufonium lapidem, de quo antè legitimum experieris esse, si in illum præostensum vel obiectum, se ita attollat bufo, ac si vellet contingere, & saltu præripere: vsque adeò lapidem eum homini inuidet. Ex relatione cuiusdam Medici Regij, qui id vidisse nobis affirmabat. *Mizaldus.*

Marmo-

Marmoreæ formæ variæ vt fiant.

Imagines, & statuas marmoreas sic effinges: Cortices Vlmi & populi cacumina decoque, & dum feruet, calcem purissimam immittito, donec formam coagulati quasi lactis acceperit: inde marmor candidissimum tritum, ac cribratum adde, & in formas inijce: siccatoque in vmbra: Sic vasa etiam fingere licebit eximia pulchritudine, impensa exigua. *Cardanus.*

Crystalli sectio.

Crystallus tali durus valet arte secari:
Opportuna tibi quæretur lamina plumbi,
Huic etiam bini claui iungantur vtrinque,
Qui solito medium consument vndique plumbum:
Nam plumbo soli tribuetur cura secundi:
Ipsi custodes laminæ sint exteriores,
Vt sibi dent rectum recto consumere cursum:
Sed nec duritiem poteris prærumpere tantam
Mollitie plumbi, nisi quædam iunxerit illi
Tanquam puluereas fornacis fragmine mistas
Quæ temeræ possit laminæ connectere plumbi.
Aequum rursus habent lateris fragmenta vigorem
Concidis adiuncta paulatim fluminis vnda:
Si vim crystalli cruor antea temperet: hirci
Sanguis enim facilem ferro facit hic Adamantem.
Arnoldus Villanouanus.

Silicei fluuiales, quomodo fiant.

Lapides aquæ cursu atteruntur, atque ideò rotundos fieri. *Scaliger.*

Gluten pro lapidibus.

Recipe Vitrioli libram s.
Gallarum tritarum vnc. ij.
Aceti acerrimi Mensuram vnam.

Ponantur ad ignem, donec dissoluatur vitriolum, postea addatur:
Limatura ferri Mens. j:
Arenæ scriptoriæ, pars tertia.

Misceantur bene: quo rimæ lapidum coniungantur. Quo facto, sumito Vernicis liquidæ. Olei lini an. part. j. misceantur ad ignem quo iunctæ forinsecus oblinuntur. *Ex lib. manuscr.*

Modus occultandi res, in solidis corporibus.

Ex Onychis fragmentis, cerussa, oui cortico ac cera glu-

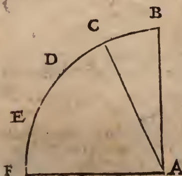
ten fit, quod fissuras & rimas occultat in marmoribus, parietibus, ouis, atque alijs rebus albis: addi potest & gypsum, pro subiecti ratione variari, quoniã ex his quædam candidiora, quædam minus candida. Eadem quoque ratio silicum, lignorum & metallorum. *Cardanus.*

DE SECRETIS LIBER XII.

Effectrices variorum operum causæ sunt ars, natura, Deusq́. De naturalibus, Diuinis operibus à nobis libris præcedentibus actum est: Iam ergo res artificiales aggrediemur, quæ sedula manus dexteritate, solerti hominum industria extruuntur, quales domus, fontes, pannus, & varia vestimẽtorum, & aliarum rerum genera, quarum secreta huc quoque transferenda duximus.

DE SECRETIS DOMORVM. CAP. I.

Aedificia quæ multum excalfacere aerem possunt.

Liquet autẽ ædificia posse fieri, quæ etiam hyeme non parum aërem excalfaciẽt. Hæc verò non ad terræ centrum erecta rectè esse oportet, sed vt Solem hyemalem ad perpẽdiculum excipiant. Itaq; vt exemplum rei præbeam, sit habitatio nostra in A. super plano A F. perpendicularis è nostro vertice ad cẽtrũ terræ A B. quam constat

stat distare ab æquinoctij circulo partib. XLIIII. & mediæ ab hiemali igitur distabit partibus LXVIII. fiat igitur circuli pars quarta B C F. & fiat B C. partium XXII. ex his, quibus B F. est nonaginta, distabit igitur punctus C. partibus nonaginta ab hyemali tropico: quare cum Sol ibi erit, erecta plana, aut caua cylindrica superficie A C. in meridie radios perpendiculares excipiet. Fiat etiam arcus C E. partiũ XLVII. & iuxta declinationẽ cuiusq; diei Solis describãtur partes, & moles A C. retrò agat̃: sicq; ꝑpetuo anno radios perpẽdiculares excipiet, vt ante tẽpus olera & fructus habere possit, reddaturq; iucunda mansio. *Cardan.*

Cubicula quomodo elegantia fieri debeant.

Contra ventorũ iniuriam, maris halitum imbriumque damna, pice parietes, Carthaginẽsium more illinantur: nõ negligendũ consilium, neq; dubiũ, quamuis Plinij sit Meliores tamen sunt crustationes, quæ inter delicias cubiculorũ etiam adnumerari possunt. Fiunt autẽ parua impensa iucundissimæ, marmor ipsum æmulantes, atq; diuturnæ, hoc modo: Calcem candidissimã aquaq; maceratam subigito: eius verò spumã, quæ crustę inducendæ aptissima est, mortario marmoreo diu tũdito, diluito, cõpingito, vt ferrum non detineat, tunc enim aptissima est: crustã inducito, dum virescit, planatorijs bacillisq; fundito verberatoque, donec densetur: si rimas induxerit, sparti aut ibisci manipulis virgularum fissuras castigato: sic enim optimè constat experimento emendari posse: nam nec vestigium vllũ manet: siccata igitur densataq; crusta, cerã, masthichẽ pari pondere, adiectoq; olei modico, colliquefacito, acilo, carboneq; ignitó ex pelui concalefacito, donec murus plenè vnguentũ ipsum cõbibat, sic enim splendorẽ dabit speculi: marmora vincet candore, quod si caniculæ ardoribus, crustã contingat inducere, rudentes vetustos minutissimè concidito, calciq; admisceto: sic enim immunius à fissuris euadit. quod si sculpturas, aut signa, siue retonsa, siue prominentia, parieti adijcere libuerit, sigillis ex gypso celeriter perficies: materia quidem cerea, cerussa densata; aut calce, demum vnguento prædicto illita, decorem & integritatem seruabunt per secula. *Idem.*

Habitationem deluiare.

Si habitationem delutare velis, terram, quàm maximè cretosam, vel rubticosam sumito, eo amurcam infundito, paleas indito, finito quatriduum fracescat. Vbi benè fra-

cuerit, rutro concidito, vbi concideris, delutato. Ita neque abstergo nocebit, neque mures caua facient, neque herba nascetur, neque lutamenta scindent se. *M. Cato.*

Areæ quomodo faciendæ.

Vbi aream facias, sternito solum, non ad libellam, sed leuiter castigatum, & confodito: postea amurca conspergito benè, finitoq; combibat: postea comminuito benè glebis, deinde cylindro, aut palmicula coæquato, & paliculis verberato: postea denuò amurca conspergito: cum aruerint, neque mus, neque formica nidum faciet, neque lutescet, neque herba nascetur: creta huic operi plurimum afferet soliditatis. *Cardanus ex Catone.*

Area quomodo fiat.

Aream vbi frumentum teratur, sic facito: confodiatur minutè terra, amurca benè conspergatur, vt cõbibat quãplurimum, comminuito terram, & cylindro aut paucicula coæquato. Vbi coæquata erit, neque formicæ molestæ erunt, & cum pluerit, lutum non erit. *Cato.*

Caminus fumum non remittent.

Venti repellunt fumum, & angustia camini prohibet exitum, vel si angustior sit in imo, vt non recipiat. Maxima autẽ causa est à ventis. Nam fumus altius semper ascendit, tũ ob leuitatem. Vbi ventis occurrat maximè vbi copia viridium lignorum adsit, retrogreditur: qui ex quatuor partib. foramina habet, ab omni vento impeditur: nam vndique

vndique patet auxilium à nobis ratione excogitatum. In quatuor partibus oriente, occidente, meridie, septentrione binos colloca canales fictiles ex aduerso positos, ita vt alter sursum feratur, reliquus deorsum: nam impossibile est octo ventos, 4. inferius tendentes, quatuor autem superius, à 4. cœli principalibus regionibus spirare. Quod ni fiat, fumus minimè potest retro pelli: atque id etiam experimento ad amussim comprobatum est. Adiuuat autem non parum latitudo faucium in imo. Plerunq; etiam tutiores canales decliues tantùm. Sed tutior omnib⁹ est, qui vagina circumcingitur, quæ inferius non cohæret tecto. *Cardanus.*

Cubiculum vt viride videri possit.

Sit viridis lampas, vitrea, & pellucida, vt pertranseuntes radij medij colore inficiantur, & (quod in hoc plurimum conducit) oleo, vel omni, quo viuit, humido, immisceatur ærugo, vnà ritè terantur, vt humor fiat viridis, lichnis ex linteo coloris eiusdem, vel è gossipio paretur vncto lampade in illa peruratur, oppositũ feriens lumen, viride omne, & in ruentium vultus ostentat. *Porta.*

Cubiculum aliaq; omnia, vt nigra videantur.

Atramentum immisce oleo, fuliginem, vel simile: melius autem è Sepijs immissum attamentum: nam lucernis admotum, si accenditur, atra lucet flamma. Sic Anaxilaus ex atramento Sepiæ aflantes Aethiopes reddebat, & nigros. *Idem.* Plura de his quære supra lib. 3.

DE SECRETIS HORTI.

CAP. II.

Hortus vt viridis & floridus fiat.

Floridus euadet hortus, si loto tusa, & in aquam coniecta, eum resperseris. Aut fœnogræco in aqua trito sulcus irroraris. Aut asini caluariam in medium hortum deposueris. *Vindanionius.*

Viuæ sepis extructio.

Opportuno tempore colligito rubi vastissimi, quem caminum vocant, nec non paliuri semina maturissima: ad hæc acanthæ fructus, & cum erui farina ex aqua ad mellis crassitiem omnia macerato: eaque miscellanea puteales, vel nauticos funes, aut alios veteres, detritos, ac iam putiescentes imbuito, & ita inducito, vt intra illorum fibras, & capillamenta recepta semina seruari possint, vsq; ad verni

temporis initia. Quo tempore vbi sepes futura erit, duos sulcos à se duobus, tribúsue pedibus separatos, sesquipedali altitudine institue: & prædictos funes cum impressis seminibus leui terra ibi adobrue, & si opus fuerit, identidem irriga. Ita fiet vt intra mēsem, plus minus, tenella sentes surgat, ac procedat. Quæ adminiculis adiuuanda erit: quibus inter se per vacua sulcorum spatia, enata coniungentur spineta, futura horti vel agri validissimum munimentum, & aduersus externas iniurias tutissimum propugnaculum. Alij virgeam sepem spatio quod sulcis interiacet erigendam præcipiunt: quam superscendant vtriusque sulci sentes, & habeant, priusquam roborentur, in quo conquiescant. Alij viuam sepem hunc in modum erigũt. Virgas rubi crassiores in segmenta, & particulas proscindunt, easque scrobibus palmari altitudine apertis sedulò obruunt, ac quotidie donec germen erumpat, & frondere conspiciantur, fossione ac rigatione, si tempus inuitet, nutriunt, ac refocillant: & ita sepem validam, tutam ac perennem construunt, & ædificant. *Democritus, Columella, & Diophanes.*

Ad mirabiles extruendas sepes.

Si plura diuersi generis semina ceræ, vel tenaci cuipiam materiæ in longitudinem tenuiter protensæ incluseris, ea solo optimè stercorato ac subacto commiseris, mirabilis ex ea congerie pullulabit sepes. Regij olitoris hoc artificium & experimentum. *Mizaldus.*

Clepsydra ad hortos irrorandos.

Inter vasa tam admiratione dignum, quàm vulgatum est clepsydra, nostris œnopho, magnitudine amphoris forma persimilis: gracilescit enim in collo, fundus perforatus, vt cribrum, suprema pars osculum tātùm habet, fit ex argilla figulino opere: potest & ex quacunque alia materia confici: aperto superiore osculo vacua, demittitur in aquam, impleturq; ad certam mensuram: inde obducto pollice, extrahitur ab ea, retineturque: irrigatur horti pars, & cùm cessare licet, obducto pollice aqua continetur. *Cardanus.*

Secretum pro hortis siticulosis.

Quòd si puteo, vel fonte, vel piscina caruerit hortus, hortum tribus vel quatuor pedibus altiùs fodies, ad similitudinem pastini: nam ita cultus siccitates negliget. In quo id quoque obseruabis, vt quem humoris natura non adiuuat,

adiuuat, per partes diuidas: & hyeme ad meridiem, æstate verò ad septentrionē spatia colenda conuertas. *Mizaldus.*

Terræ hortensis probatio.

Terram hortis accommodatam deprehendes, si aqua lotam ac dissolutum limum multum habere videbis. In quo si superauerit aquositas, ineptam ac infœcundam iudicabis. Si manu ac digitis illam contrectando valdè glutinosam, ac tenacem repereris, ac si esset cera, prorsus inutilem censebis. Oportebit autem ante omnia elapidatū esse horti solum, ad hæc quàm minimè rimosum, ne Sol penetrans, plantarum radices exurat. Erit autem terra illa temperatæ vbertatis, & culturę facilis, quæ nec madida est valdè, nec sitiens: ad hæc, quam recenter effossam alites quærunt, maximè corui, fossoris vestigia comitantes. Si improba fuerit, quidā emendari dixerunt, si super tenuem pinguis inijciantur, aut gracili, aridulæq;, humida ac prępinguis misceatur. *Mizaldus.*

Quænam obseruanda sunt in stercorando horto.

Quocunque tempore hortum, vel agrum stercorare libuerit, valde curandum est, vt ab occasu æquinoctiali spiret ventus, sitque Luna decrescens, ac sicca. Nam obseruatione tali mirum in modum augetur vbertas. *Plinius.*

Hortus quando seminandus.

Non sum nescius quosdam præcepisse hortum vel agrū non esse dissemināndum, nisi cùm terra pluuijs permaduerit. Quæ si tempestiuè & oportunè descendant, non improbo. Si, quod nonnunquā euenit, tardè labantur, quantumuis sitienti horto, vel agro semen committi poterit ex Columellæ sententia. Quæ res in quibusdam prouincijs, vbi cœli status talis est, vsurpari solet. Nam quod sicco solo ingestum est, perinde ac si esset domi repositum, non corrumpitur. Atque vbi redit imber, multorum dierū sementis vno die surgit: sed ab auibus & formicis interim periclitatur: nisi ante sationem ei succurratur illis auxilijs, quæ suo loco exponentur. Vtut fuerit dabitur opera, vt hortus, vel ager qui Vere conseri debet, sub finem autumni ante gelicidia pastinetur. Et qui autumno oleribus, aut herbis vestiendus erit æstatis initio conuertatur: vt hybernis frigoribus, vel æstiuis Solibus (de magnis hortis loquor) gleba soluatur. Ad hæc vt prauarum herbarum radices necentur. Cumque sationis appetet tempus,

quod vnicuique regioni suum est ac proprium, runcandus erit, ac prorsum exherbandus hortus, deinde stercorandus. His peractis in areas digeretur: quę ita informandæ erunt, vt runcantium manus ad dimidiam latitudinis partem facilè peruenire possint: ne dum herbas inutiles illæ persequuntur, semina pedibus interim proculcet olitor. Verum summè adnitendum erit, vt sationi serenitas, & temporis clementia succedat. Nam fauente cœlo, tepentibus locis, & à Sole illustratis citissimè prorumpunt, ac pullulant semina: quibus ætas etiam nonnihil conferre solet. Quapropter videndum erit, ne vetusta, exusta, mista, emaciata, languida, aut adulterina sint semina. Quæ dum proijcientur, boreales dies, ac valdè frigidi vitabuntur. Nam in his, terram veluti horridulam & occlusam, semina ægrè recipere, ac fouere manifestum est: diebus serenis ac temperatè calidis, contrà. Si verò timor fuerit ne frigoribus, pruinis, ardoribúsue perurantur, paleis contegi poterunt: quibus transuersæ virgæ imponentur: & virgis arundines, aut sarmenta. Sunt apud Græcos rerum agri scriptores, qui sementem augescente Luna, à quarta scilicet vsq; ad plenam, facere cōsulant, dum sub terra est. Alij securiorem viam excogitantes, sationem præcocem non probāt. quare in duo & tria, & quatuor tempora illam partiuntur: futuri temporis incertitudinem hoc modo vitare satagētes: & rusticanum Columellæ adagium in memoriam reuocātes. Serere ne dubites. Oportebit igitur eum, qui seriam olerum plantationem instituit, videre vt proba sint semina, terra apta, stercus bonum, & aqua prompta. Nam proba semina, quæ inde generabuntur similia efficient: terra apta, si credita optimè seruabit, ac fœcundabit: stercus succulentiorem reddet terram, ad hæc laxiorem, vt aquam facilius admittere possit, quæ radicibus impertiatur: aqua verò, quasi ex vbere omnia alet, ac fouebit. *Mizaldus.*

Secretum pulcherrimum pro seruandis in terra seminibus absque noxa.

Si semina terræ mandanda succo semperuiui paulò antè sationem madefacta fuerint, ab auibus formicis, agrestibus muribus, & alijs hortorum prædonibus, non solum illæsa seruabuntur, sed quæ inde nascentur, etiam præstantiora euadent. *Aphricanus.*

Auxilium

Auxilium aduersus mala omnia & monstra hortensia.

Græci à malis omnibus & hortensibus monstris tuta seruari tradunt, si equæ aut asinæ caluaria, sed non virginis, intra hortum ponatur, vel in eius medio, affixa palo erigatur. Nam quæcunque spectabit, sua præsentia fœcundabit, & illæsa custodiet.

Ad tuendos hortos.

Vua intorta si seponibus apponatur, atq; adeò alienorum ingressum prohibet, verumetiam maleficia ab hortis propulsat. *Dioscorides.*

Rigationis opportunum tempus, & qualis debet esse aqua.

Rigatio, quæ Solibus æstiuis, & maximè circa exortum Caniculæ, summopere solet prodesse ac probari, hora matutina, & vespertina, ne à Sole inuerueſcat aqua, & radices adurat. Sed ne tum quidem nimiæ debent esse rigationes, quoniam inebriatis radicibus nocent. Pro quibus non haurienda est aqua putei altissimi: ne nimia frigiditate, & cruditate radices percellat. Quòd si alterius præsens non adfuerit facultas, horis aliquot antè haurienda erit, & sub dio exponenda, vt tepescat. Rigationis modum stirpium ætas temperabit. Nouellæ enim plantæ minus sitiunt, & quæ assueuere, summè rigari desiderant. Idque leuiter ex clepsydra, vt æqualiter bibant radices, & non immergantur: nam ita animam terræ exhalatione vanescentem retinent. Ergo non vniuersum ingurgitabuntur plantæ, sed quomodo sitient, ita stillabitur aqua, velut ex vbere alent, & non inundans. *Ex Mizaldo.*

Aduersus tonitrua, fulmen & grandinem.

Nolarum, & campanarum tinnitus, aut bombardarum longè lateque reboantes strepitus, vt clamor eat cœlo auxilium præsentissimum aduersus tonitrua, fulmina, & nubes grandinem hotiendam minãtes. Nam vi soni mouentis aerem sursum & ad latera exhalationes ad tertiam aeris regionem expelluntur. Item quicunq; tergore fluuialis equi, quem Hippopotamum nuncupant, circumsepti fuerint nequaq̃ à fulmine tanguntur. Quin & noxiæ nõ erunt tempestates, vt Archibius ad Antiochum Syriæ regem scripsit, si obiecta fictili

nouo rubeta, in medio horti, vel agri defodiatur. Per cuius ambitum pleriq; etiam laurum multam, eam in rem plantant. Alij aquilæ pennas, aut vituli marini pellem in medio horti, vel per quatuor eius angulos suspendunt. Bulbus non sui corporis exiguitate fulminis impetum euadit, sed aduersam & fulminis ictum retorquentem natura possidet. *Ex Mizaldo.*

Aliud.

Ferunt lapidem, qui cum fulmine cecidit (vt aliquando contingit) si in ostio suspendatur domum à fulmine præseruare. *Guliel. Gratar.*

Aduersus instantem pruinam, & rubiginem.

Si instanti & præuisæ rubigini ac pruinæ obuiam ire voles, paleas multas, si adsunt, aut horti vel agri euulsas, herbas, frutices, & spineta, pluribus locis combures: maximè qua parte ventus spirabit: ita enim impendens malum auerti scripsit Diophanes. Porrò fumum trium canciorum vstorum cum bubulo vel caprino stercore aut paleis, auxilium præsentissimum esse scripsit Apuleius. *Plura de his vide lib. 9.*

Prognosticum fertilitatis, vel sterilitatis seminum quorumcunque.

Quod attinet ad prognosticon fertilitatis, aut sterilitatis seminis cuiuscunque, tam sati, quàm seminandi, hac via procedes. Diebus viginti, aut triginta ante Caniculæ exortum, in quopiam loco diligẽter subacto, de vnoquoque semine legitimo, & recenti, probationis gratia, diuisis spacijs, ac signatis, paululum seres: & si aeris vrgebit incẽdium, opportunè negabis: vt proiectum in aridam commodius pullulet, & ante cosmicum dicti sideris exortum, [illegible] lat. Hoc peracto, sedulus obseruabis, ex[illegible] quod nam è iactis seminibus incolume [illegible] veg[illegible]tum ac [illegible] emerserit, & durauerit: atq; illud [illegible]tile ac fœcundum euasurum prædices: reliquum vero quod non prodijt, aut vietam, languidamque & flaccidam plantulam emisit, inutile, ac sterile futurum tibi suadebis. Nam certo certius est, insanum & æstuans Caniculæ sidus per illa sua canina incendia, quædam ex satis lædere, alia minimè. Ex quo noxa, vel beneficij iudicium per annum futurum vnicuiq; sementis generi, sidus natura aridum ac feruens pi[illegible]senti exitio vel salute nũciabit ac præmittet.

mittet. *Mizaldus ex Zoroastre, & est verum ex Aegyptiorum experimentis.*

Aduersus horti erucas.

Verspertilionis stercore, & allij lignis exemtis capitibus suffitis, ita vt vapor per omnem hortum dispergatur, erucæ necabuntur. *Anatolius.*

Ad blattas horti.

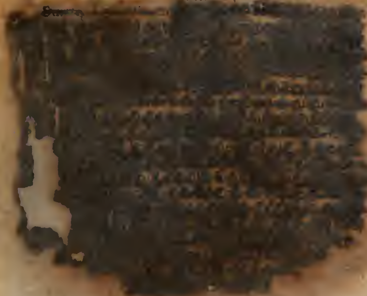
Ventriculum ouillum recentem stercore plenum & illotum defodito, non in profundum, sed in superficie. Inuenies enim ipsum blattis prasocoridibus apprehensas perdes. *Dioph.*

Aduersus hortenses pulices.

A pulicibus non lædentur plantæ, si naturali auxilio erucam herbam pluribus locis admiscueris.

Aduersus grandinem irruentem.

Si voles grandini irruenti occurrere, vituli marini pellem, vel hyenæ, aut crocodili, per horti vel agri spacia circumferes, & in eorum congressu suspendes, quemadmodum scripsit Philostratus.

DE SECRETIS VESTIVM.
CAP. III.

Ad maculas omnis generis ex vestibus, pannisque delendas.

Accipe salis communis optimè triti, saponis nigri, singulorum quantum satis est: quibus optimè mistis, maculæ inungantur, deinde cum siccatæ fuerint primo lixiuio, deinde aqua tepida lauentur & euanescunt. *Alexius.*

Ad maculas pannorum sericorum, & aliorum delendas.

Veruecis pedes anteriores in cinerem redigito, vt fiat puluis, quo panni prius aqua madefacti aspergantur, postea cum ad Solem siccati fuerint, iterum aqua humectētur, puluereque, vt prius aspergantur. Quibus sæpius iteratis, puluis optimè aqua abluatur, &c. absq; dubio maculæ euanescent. *Idem.*

Smegma, ad omnis generis maculas, ex pannis delendas.

Accipe [illegible] albuminum ouorum N. [illegible]

[illegible] voles, [illegible] pone fricato, mo [illegible]

Accipe Smegmatis albi, rasi libram vnam, fellis hircini, vel bubuli, aluminis catini, singulorum vnc. vnā, vitelli

ouorum N iij. cineris parum: misceantur in mortario benè, fiantq; pilæ, quibus, vt iam dictum est, vtitor. *Idem.*

Aliud.

Accipe fellis veteris bouis, quantum satis est, fœniculi græci in pollinem redacti libram j. smegmatis albi lib. vnā & dimidiam, laxiuij fortis mensuras tres: misceantur, & coquantur ad ignem, vsq; ad consumtionem medij, & seruetur ad maculas delendas. *Idem.*

Aliud ad maculas vnctuosas.

Accipe aluminis rochæ, calcis viuę, singulorum libram vnam, aluminis ex vini fecib. vnc. sex. smegmatis albi rasi, libras tres, aquæ fontanæ libras quatuor. Misceantur, & aliquandiu ad ignem coquantur, deinde percoletur, & ad vsum seruetur. Quando autem vti voles, maculas vnctuosas ex vtroq; latere calido, bene confrigato, mox aqua pura abluito. Quo facto, bis aut ter sapone & aqua abluantur maculæ & absq; dubio adimentur. *Idem.*

Aliud ad easdem maculas.

Accipe aquæ fluuialis mensuras duas, fellis bubuli N. j. aluminis vsti vnc. quatuor, aluminis ex vini fecib. vsti vnc. [illegible] aphuræ scrupulos d[illegible], misceantur & coquantur vs[illegible] ad consumtionem m[illegible]ietatis, deinde colętur, quo [illegible] lotæ bis, térue d[illegible]untur. *Idem.*

Ad maculas ex panno purpureo siue è lana sit, siue serico, sine coloris detrimento delendas.

Accipe succi saponariæ quantum volueris. & super maculas ponito, ac sic per horas duas, vel tres sinito: deinde aqua calida diligenter eluito. Quòd si nondum macula prorsus deleta sit, iterato. Quòd si pannus grano tinctus non fuerit, dicto succo aliquantum saponis adiungito, & permisceto diligéter, atq; iterum eluito, & macula euanescet omnino. *Idem.*

Ad maculas delendas ex pannis sericis albis, & chermesinis.

Aqua vitæ ter distillata, maculæ prius humectentur, deinde oui albu m superaddatur, & siccetur ad Solem, aquaque frigida abluantur probè. Quòd cùm bis factum fuerit, maculæ extinguentur. *Idem.*

Aliud.

Accipe aquæ aluminis quantum satis est, quā maculas

eluito bene, cõfricando pannum, deinde aqua frigida abluito, & delebuntur, maximè si secundo factum fuerit. *Idem.*

Alind.

Accipe lixiuij quantum sufficit, ponatur in ollam aliquam mundam ad ignem, donec ferè bullire incipiant, deinde addantur aluminis contriti, tartari in puluerem redacti, smegmatum albi, rasi singulorum vnc. 3. fellis bubuli N. ij. Cõmisceantur & coquantur ad consumtionẽ tertiæ vel quartæ partis, & fiat aqua quã cũ maculæ bis, aut ter lotæ, deinde siccatæ, denique aqua frigida ablutæ fuerint, euanescent. *Idem.*

Ad maculas panni.

Recipe Cineris fagi q.s. cum aqua frigida fiat lixiuium, cui adde parum amurcæ vini, & parum luti vsti ex clibano, misce, fiat lixiuium, quo panni maculati lauentur. *Ex lib. Germanico.*

Modus parandi aquàm maculato linteo candido colorem restituentem.

Poteris autem hac ratione parare, si recipiatur aluminis fecum vnc. iiij. peluicul[illegible] æquæ N. ij. ebulliant ad quartæ partis consumtione[illegible] [illegible]ui dein adde smegm[illegible] albi frustatim secti; nec non [illegible]minis vnc. j. relinqu[illegible] per dies duos. Vtere tandem, [illegible]i ex præcedentibu[illegible] cisti. *Ex lib. Germanico.*

Ad vinum ex panno [illegible] tollendum.

R. lixiuij ex cineribus fagi parati & fecum vini albi ana q. s. His immerge pannum & per noctem relinque. Tandem abluatur, & Soli siccandum exponatur. *Idem.*

Modus tollendi omnes maculas ex serico Carmesino.

Paretur lixiuium ex cineribus vitis: in huius lixiuij peluiculos duos conijce aluminis de fecibus vnc. s. & relinque aliquandiu. Post per linteum coletur addendo ei aluminis, & saponis duri ana drac. ij. saponis mollis drac. s. communis salis vnciæ partem quartam, totidem salis Ammoniaci, succi Chelidonij dimidium, pellis v[illegible] vnciæ partam quartam. Hæc omnia inuicem commixta per pannum lineum colabis. At si opus fuerit, oportet vt sumas succidia lanarũ coccini, quibus adde lignum brasilium minutim incisum, decoquantur ad ignem paululum, & per lineum pannum rursus exprimantur, sic habes aquam rubram, quæ delebit omnes maculas.

Ad macu-

Ad maculas holoserici.

Recipe ex cineribus vitium facti quantum sufficit.
Aluminis fecis vnc. s.
Aluminis rocchæ drac. j.
Saponis Veneti drac. j.
Saponis liquidi drac. s.
Salis communis drac. ij.
Salis armoniaci drac. ij.
Succi chelidonij drac. j.
Fellis Vituli drac. ij.

Misceantur omnia, & colentur per pannũ linteum. Cùm vti voles, sumito lanam tonsam eiusdem cum holoserico coloris, & in supradicto liquore intinctam, cum qua maculæ holoserici fricentur. *Ex lib. Germanico.*

Armamenti maculæ quomodo ex panno adimendæ.

Pannum prius aceto acerrimo lauetur, exprimendo bene cum manibus & fricando, deinde cum aqua & sapone, & delebuntur. *Isabella Cortese.*

Ad maculas panni.

Recipe aluminis rochæ drac. iij.
Aluminis fecis libram j.
Saponis albi vnc. j.
Aquæ fontanæ

Confundantur, & in vase vitreato coquantur ad ignem leuiter, deinde per filtrum colentur, quo panni lauentur. *Roscellus.*

Pannus, vt pristinum colorem acquirat.

Recipe calcis viuæ vnc. ij.
Cineris Cerri vnc. j.
Aquæ fontanæ vnc. ij.

Misce. *Roscellus.*

Ad delendas maculas atramenti vel vini, ex pannis lineis, vel è lana confectis

Accipe Succi malorum limoniorum, vel aurantiorum vel citriorum quantum sufficit, quo maculæ humectentur, & siccentur sæpius, deinde aqua frigida abluantur, & delebuntur. Quòd si ex atramento fuerint maculæ sapone albo & aceto lauentur. *Alexius.*

Ad colorem delendis maculis imminutum pannis restituendum.

Recipe tartari in cinerem vsti vnc. vnam, aceti albi fortis, mensuram vnam: misceantur & ad ignem ponantur tandiu, donec bullire incipiat, deinde ab igne auferatur. & fiat aqua, qua panni sensim & sæpius humectati, pristinum colorem recipient. *Idem.*

Aqua ad maculas delendas. ex pannis quouis colore tinctis

Accipe fel bubuli N. ij. aluminis, aluminis ex vini fecibus, singulorum scrupulos duos, tartari albi vnc. iiij. caphuræ scrupulum vnum, aquæ communis mẽsuras duas. Conterenda cõterantur, misceantur, & coquantur, donec spumare desinant, deinde addantur aquæ vitæ ter distillatæ vnc. quatuor, & seruetur ad vsum. Quod si pannus fuerit purpureus, sumito panni frustũ aliquod, eius panno simile in prædicta aqua madefactum quo maculæ bis vel ter fricentur optimè, deinde aqua communi abluantur. Si verò alterius coloris fuerit pannus, eiusdem quoque coloris frustum aliquod sumito, fiatq; vt iam dictum est. *Idem.*

Ad oleum aliudue pingue ex pannis sine lotione tollenda.

Recipe ossa recta pedum veruecis, quot volueris, in figulina, vel lateraria fornace comburantur optimè. fiatq; puluis subtilissimus, qui prius calefactus super maculas ponatur ad Solem, donec nigrescat, quod vbi fieri videris, illicò abijcito, nouumq; imponito: idque toties facito, quoad videris puluerem non iam nigrescere, atq; sic maculæ absq; coloris detrimento delebuntur. *Idem.*

Cuilibet panno colorem amissum reddere.

R. cineris roboris libram j superfunde mensuras aquæ quatuor, & relinque sic per noctem, lixiuio dein separato adde fellis tauri N. 2. & foliorũ betulæ exiccatorum M. 1. simul bulliant ad horam femis, quoad folia fundum petierint, frigescant. Postea eius coloris lanam, quo tingere vis pannum in lixiuio coquito ad ebullitionem vsq; & ad dies quatuordecim seponito; ita enim lixiuium colorem lanæ adsciscit. Tandem expressa lana pannum in lixiuio tingito; & calorem pristinum recuperabit.

Ex lib. Germanicô.

Maculæ ex laneis pannis quomodo delendæ.

Accipe lixiuium ex cineribus fagi paratum, cui adde insuper fecum vini,& luti vsti ex fornace pistoris sing.pauxillum. His immerge pannum, quousque maculatum est, & extrahes omnes maculas.Abluito tandem aqua pura & ad Solem relinquito,vt siccescat. *Idem.*

Aliud.

R. aluminis fecum vnc. vj. tartari crudi vnc. iiij. aluminis vnc. ij. caphuræ, sanguinis Draconis ana drach.s. Terendo hæc tenuissimè commisceantur diligenter, his addes fellis taurini Moui & peluiculos aquæ fontanæ totidem,inuicem cum prædicta materia in lebete misceantur, ignią; apposita ad consumtiónem tertiæ partis ebulliunto, & per pannum exprimunto: si verò non habueris mel & caphuram nihil refert, sufficit enim aqua. Ad vsum autem accommodabis hac ratione. Panno lineo nouo in aqua hac immerso frica maculas, & hoc iterando fac, donec euanescat. Quibus deletis, pannum in eo loco antea maculatum aqua calida ablue. Sin autem volueris delere maculas in panno candido,recipe aquę iam dictę addendo sinegmatis portiunculam, destilla & fac de cæteris, vt prioribus. *Idem.*

Vestimenta ne tineæ tangant.

Vestimenta ne tineæ tangant, amurcam decoquito ad dimidium, ea vngito fundum arcæ, & extrinsecus, & pedes, & angulos. Vbi ea adaruerit, vestimenta condito. Si ita feceris,tineæ non nocebunt. *M. Cato.*

Ad maculas nigras pellibus albis inducendas, vt Leopardi, vel Pantheræ referant pelles.

Accipe lithargyri vnciam vnam,calcis viuę vncias duas, aquæ mensuras tres. Misceantur, & ponantur ad ignem lentum,donec calefiant tantùm, & nō efferuescant, deinde ab igne auferantur, & misceantur, & fiat tinctura, qua pelles penicillo, setis suillis confecto,maculæ inspergantur. Quo facto, siccentur ad Solem, deinde virga aliqua percutiantur, & erit factum. Quòd si maculæ non probè conspiciantur rursus eadem maculæ tingantur,vt priùs,& compos fies. Hic color perstat, ac pelles odoratas reddit. Quòd si & capilli, vel barba tingantur, venusti reddentur. *Alexius.*

Calcei incorruptibiles.

Albertus tradit ad compendium rei familiaris calceos

optimos, & penè dixerim incorruptibiles fieri ex corio asinino ea parte tergi, qua onera baiulare solet asinus. Nā nullo temporis tractu atteruntur: neq; si per lapides quis perpetuò ambulet, aut per spinas: nimia tamen vetustate adeò durescunt, vt fieri non possit, quemadmodum scripsit *Cardanus*.

DE SECRETIS FONTIVM.

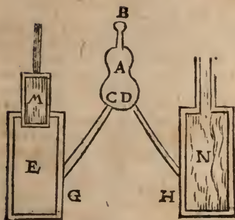
Cap. IV.

Putei in locis maritimis, vt aquas dulces reddant.

Munienda sunt putei latera perpetuo opere: quemadmodum vbi pilam struimus ad pontes super fluuiis fabricandos. Defixis namq; sublicis materiam circumponimus, vltra quam humorem exantlamus. Ita fabris cementa, & lapides, mediis vndis circumfluentibus, in sicco ponere licet. Operis igitur ratio erit hæc. Latissima primum fossa fiet: puta, ad demetientem lineam pedum centum, palis prius defixis quàm longissimis. Quod limi intra valli ambitum fuerit, extractū batillis, aut arutænis, aut aliis machinis trans palos iacetur. Ita mare submouebitur, & ab eius assultib. corona munietur. Vbi id spatij exhausto humore aut siccū, vt propemodum tale fuerit rursus intra munimentum alium palorum ordinem quam longissimorum instituemus: qui ordo à priorum ordine denum pedum distabit interuallo, quod eiecto limo interiore cōplebitur. Idem tertiò ac quartò fiet: quoad aquæ dulces hauriantur. *Scaliger*.

Machina Ctesibica.

Ratio consurgit machinæ Ctesibicæ, quæ sic constat, vt etiam Ianellus Turrianus Cremonensis, vir magni ingenij in omnibus quę ad machinas pertinent, opere ipso expressit. Catinus Aæreus, cuius summum os, per quod effundi aqua debet B. In imo eius duo foramina C & D. super quibus axes aut coria ita collocentur vt in follibus: quæ ex inferiore parte eleuentur versus A. sed si comprimantur occludant oscula illa: hæreantq; Carino ex osculis C & D. fistulæ duæ, dextra ac sinistra producantur E & F. & modiolis inferātur in G & in H. Modioli inanes sunt, & in aqua mersi, in imo habentes foramina K & M. in medio supra quæ axes cū corio vt in catino, qui eleuari possint ad superius cum verè premuntur oscula, ad vnguem con-

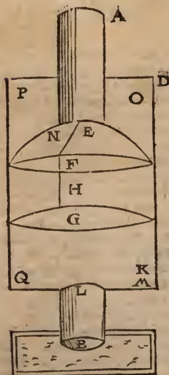

concludant. In modiolis autẽ emboli masculi M & N. tornopoliti & oleo subacti, vt modiolos ad amussim impleant: inde vectibus & regulis ita sint aptati vt vltro citroque permeantes, cùm M ascendit exinaniturq; subiectum vas, alterna vice N descendat, & impleat embolum, exprimatq; quicquid in eo cõtinetur. Hac ratione parata cum ex O trahitur M. embolus Masculus, locus Q. modioli exinanitur: quare eleuatur axis & corium supra K. à quaque B ascẽdit, donec impleatur modiolus ex primi motus ratione: interim verò cũ N pressus sit, incipiat ex imo trahi alterno motu, descendetq; M embolus, cumq; aqua quæ in spacio Q continebatur non possit effluere, M concludente superius medioli capacitatem ad vnguem: descendere per K. quoniam axis foramen premit, & quo magis vrgetur pondere & impetu ex superiore loco ab aqua, ità magis exquisitè hæret K foramini: sequitur vt aqua per G. exeat, qua solum exitus patet, ascendensq; per fistulam E. ingreditur elephans operculum in catinum per C. foramen, donec catinus impleatur: pòst cessante impulsu ex B subsidet corium, & axis in C. vasq; A plenum manet. Interim verò dum M ad K descendit, N ad summum modioli ascendit, modiolusq; impletur aqua eadem ratione: vnde cum rursus premitur, exprimit aquam per H in F & per D eadem ratione in modiolum, qui cũ iam plenus sit aqua, nec illa per C egredi possit, cum axis & corium eo magis hæreant foramini, quo magis ab aqua ex superiore parte premuntur, sequitur ex secundi motus naturalis ratione, quo etiam grauia sursum ferũtur, vt aqua per A in B ascẽdens effundatur, atque ita alternante motu ac pleno

ſemper exiſtente catino, vt effluere ex imo K & L in altum aſcendes, quantum liber per B deſinat. *Card. de ſub.*

Machina Brambilica.

Eiuſdem argumenti eſt tuba nauium, qua ſolent naues aqua periclitantes euacuáre. Cuius exemplo cõſtructa eſt machina Bartholomei Bambillæ, quam nos vidimus Mediolani, nulla ex parte antiquis artificio inferior. B D tuba, inanis intus, lignea, rotunda, vectibus & regulis fixa, latior parte ſuperiore tota D M. inferiore arctior: qua parte excipitur C vaſe aquæ immerſe, & vndiq; à lateribus perforato, vt aqua ingredi poſſit, lapilli autẽ & arena minimè, fundo vaſis C ſolido exiſtẽte; ſic fiet vt tubam aquã ex vaſe puram, cum opus fuerit, non lapillos aut arenam, quib. machina impediretur, hauriet. In loco M. vbi arctior pars latiori cõmittitur, corium ſuperius ex parte M annectitur, cui ſuperimminet lamina tenuis plumbea, vt cũ eleuetur ex parte Q pondere ſuo denuò cadat, & integat canalem L exquiſitè: embol⁹ autem maſculus A E. minor tubæ latitudine, ſed tamẽ in ſupremo vbi eſt D. ad amuſſim tubæ foramen obſtruat. Inane autẽ ſit O P. Ex imo emboli tres ferreæ ſolitæ prodeant, àd latera tubæ intus pertingẽtes, quas corio circumueſties, ne contactu tubam exulcerent. Hæ tripodis imaginem referunt. Inferius latiores ac magis

magis distantes, vbi F. quam superius vbi E. Manifestum est igitur, totum spacium iuxta N esse inane, nec præter virgulas aliquid esse in eo: quo fit vt peruia sit via ex O & P in N. atque vicissim ex N in O & P. totum enim spatium supra F inane est, nec in eo aliquid continetur, præter embolum & virgulas H. In imo harum virgularum circulus F capitibus earum annexus constituatur, nec totus inanis, sed in medio tantùm, & vbi foramen relinquitur, corio supernè, ac super corium plumbi lamina tenui, vt in M dictum est, integatur, sic vt cùm integitur ne aer possit transire, & corium tamen cum plumbo eleuari possit versus N. & foramen ipsum detegere. Hoc itaq; fiat sic, corium media quasi parte annexum fuerit circulo, capiat virgarum continente: reliqua parte disiunctum, ac solum ad amussim foramen aliud, cum hæret, occludens. Ex ipsis rursus virgarum capitibus tres aliæ virgæ recta prodeant, lateribus inrrorsum tubæ hærentes. Has corium circum ambit vndequaq; ad F. suprema parte vsque in G hęrens, ad amussim lateribus tubæ introrsum, ne vel aer ex K in N, possit permeare. Ita fiet vt H modiolum, sed inuersum, videatur: est enim fundus F. & corio circum vestibus vndequaque tereti forma, & in G apertus ac patens. Quo peracto ita aptetur A embolus, vt citro vltroque commeare modo descendendo vsq; ad M. parte G medioli inuersi, modò sursum vbi nunc pingitur retrahi possit. His itaq; sic dispositis, iaceat G super M.Q. & incipiat eleuari, tunc aer contentus in spatio H. rarior factus demum trahit Q & eleuat: cuius successu ascendit aer ex L in K spacium, huius successu aqua ascendit ex B in L. Cum autem embolus descendit aeris impulsu & plumbi grauitate, ilicò Q descendit: quare aqua quæ est in L. necessario manet: nam recluso operculo M Q si aqua descenderet, conuelleretur modicus ille aer, qui esset in suprema parte L supra aquam, cùm nō possit alium haurire aerem ex K propter operculum M Q. aer verò qui in K cōtinebatur, dum descendit per G. eleuans operculum F. effugit in spatium O. & per P foramen exit foras: ita sæpius repetito ascensu descēsuq; G. & emboli. impletur locus L aqua, pòst rursus eleuato G. & ob mot⁹ primi rationē ne aer in K nimis conuellatur, eleuato Q operculo aqua ingreditur spaciū K donec impleatur & simul cum eo spatium H. quod, vt dixi, commune est K. quia G est modioli os patēs, & nulla

ex parte conclusum. Sit igitur iam plenum & rursus embolus descendet, aqua igitur quæ in H est eleuabit operculum F. & implebit spacia N & O. Cum autem rursum trahitur embolus, ne aqua quæ O ascenderat rursum descendat prohibet operculum F. quòd grauitate tum propria, tum aquæ superincumbentis, cadens obturat foramen. Itaq; constat hac machina aquam semper ascẽdere, & nunquam posse descendere: vnde cùm peruenerit ad P. effunditur per P os tubæ in locum quem volueris, tuncq; minimo labore quantum voles aquæ ex B exhauries: nam plena iam tuba facilior fit motus emboli A. *Card. de sub.*

Tuba ad aquas hauriendas.

Tubæ verò quibus siccantur naues, tum fontes & scaturigines aquarum, simpliciore constructione constant. Manente ratione B & C. ne lapides machinam impediãt, embolus quatuor habet corij frusta in imo, & totidem iuxtà, duorum tamen cubitorum aut paulò plus spatio distincta, quæ superne alligantur. Palmi longitudo est eorum: & vt trahuntur, aqua ingreditur vacui ratione: cum descendunt, dilatantur propter aeris impulsum, sed & ob celeritatem aliquid rursus permeat aquæ superius. Itaque non solum trahendo, sed & premendo aqua ascendit. *Cardanus de sub.*

Vt aqua se ipsam exhauriat.

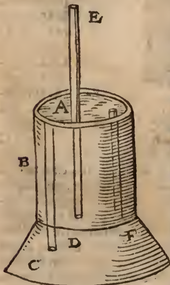
Quomodo aqua tantum ascendat, quantum descendere potest, dum à motu raritatis adiuuatur: id ipsum planius exemplo patebit. Vas sit aqua plenum, cuius supremum E. imum F. in quo canalis A B C. Si autem C D. linea æqualiter à finitore distans, secundum quem libella ducitur: Impleatur autem canalis A B C aqua, & emittetur aqua per C. dico quòd exhauriet quicquid est aquæ supra C D lineam, nihil autem eius quod est intra C D lineam, sed canalis plenus pendebit, & vas vsque ad C D. aqua plenum conspicietur. Hoc itaq; sic esse, declarat exemplum. Forsan quis dicat, hæc ad aquæ contractionem debuisse transferri: sed non oportuit, quandoquidem seu aqua, seu vino, oleo, lactéue vas plenum fuerit, nihil interfit. Itaque huius potius ratio reddenda est experimenti. Aqua igitur quæ supra C D est, cum tanta ad vnguem sit, quæ ascendit, quanta est illa, quæ ex C effunditur, seu Canalis latior sit in C quam in A. seu arctior, quia semper

totus canalis ad vnguē plenus eſt, leuior eſt aqua quæ effunditur p C. Quòd verò leuior ſit aqua in parte ſupra B D. quam in C. fit qa aqua ſupra C D. deſcēdere appetit, vt ſit inferior illa quæ eſt in C. igitur cōprimit aquā & in canalem impellit. Quæ autem eſt infra C D. non appetit eſſe in C. quia C altius eſt loco eius, ideo non vult aſcendere, ſed aqua quæ effluit ex C non præbet conſiderandi cauſam, cùm tamen ſit humilior ipſa aqua quæ in vaſe continetur: quia attractio illa non fit niſi continuitatis ratione: continuitas pēdet ex ratione raritatis, quæ nulla eſſe poteſt aqua egrediēte os canalis C. Deniq; tota hæc cōtemplatio abſoluitur hoc argumento, quòd aqua quæ debet trahere aliam aquam ſecū, oportet vt vaſe cōtineatur, quoniam ſine illo conuelli nequit, ſed ab aere iuuatur aduenienté, & vt corpus continuū ad æquilibriū perueniat. Cum igitur humilius eſt oſculū C. ad illud peruenier: Cū autem ſublimius, non deſcendet: quia quæ è directo eſt loci inferioris, vt in A. aſcendere cogetur ad C. quòd eſt in directo D. Si autē aqua deſcendat primò, deinde aſcēdat, vt in figura ſequēte, ex A in B. inde in E. poſtmodū in C. & in D. tunc peruenire poterit, ſi D minus diſtet à linea B C. quā A locus ex quo deſcēdit. Sed oportet in ſingulis ſpaciis certā eſſe differentiā altitudinis A & D. Quāto enim lōgior via fuerit, eo maior differētia A & D. iuxta altitudinis menſurā, eſſe debet. Hinc errores quorūdam, qui ad libramen cum conati eſſent aquas deducere, maximas iacturas impenſarum ſuſceperunt. In ſingulis igitur millibus paſſuū, altius palmo eſſe debet quàm D. vt in decem millibus paſſuum

decem palmis. Causa huius est aquæ rotunditas euidens, quæ etiam in vrceorum superficie apparet. Vnde ad libramentum licet A sit altius quàm D. non tamen erit altius quãdoq; loco medio inter A & D. indiget etiam impetu quodam. Sed hęc nũc præter intentũ quasi sunt, volui tamen ob magnitudinem periculi, & erroris frequentiam hæc subiecisse. *Cardan. de sub.*

Machina Heronis.

Nunc de motu qui ex graui & leui componitur dicendum erit. Pro cuius exemplo mirificè se offert Heronis machina, quam nos sæpe tractauimus. Ea sic habet: A labrum aqua plenũ, sub quo vas B. & ipsum aqua plenum, sic iunctum A. vt ex altero in alterum aqua permeare non possit sub B. vas aliud quod vocetur C inane. Fistula D feratur ex B in C. cuius summum os fermè ad labrum perueniat. Fistula alia E. quæ supra labrum non parum ascendat, & inserta labro, in medio penetret vsq; ad imum primi vasis, non tamen ipsi imo iungatur alia fistula F. cuius supremum in imo labri osculo situm sit, inferius in ipso septo inter duo vasa finiatur, ita tamen vt aqua ex labro per superius os in vas C deferatur. Tunc verò videmus aquam, quæ est in B vase, per E fistulam emitti, ac eò donec finiatur labri aqua vsque perseuerare. Id quomodo fiat ex duobus motibus compositis demonstrandum. Aqua descendens per F fistulam in vas B superius. At verò cum ibi locus aqua plenus sit, cogitur aqua descendere per E fistulam pressa ab aere, atque sic effunditur. *Cardan. de sub.*

Cochlea Archimedis.

Est Archimedis inuẽtum Cochlea appellata, cuius meminit Diodorus Siculus in antiqua historia bis dicẽs, Aegyptum

gyptum ficcatam beneficio cochleæ ab Archimede inuentæ. Quod si ita est, cùm Archimedes secundi belli punici temporibus floruerit, nescio quo pacto antiquo tempore benè potuerit Aegyptus habitari. Vtcunque tamen res se habeat, instrumentum id nobilissimum proculdubio est, atque tali artifice haud indignum. Meminit huius Vitruuius in fine sui operis. Sed Geleaz de Rubeis ciuis noster faberque ferrarius, cuius infra mentionem facturi sumus, cùm iam olim inuentam ipse quasi primus autor existimaret se reperisse, prę lætitia insaniuit. Vidimus eum

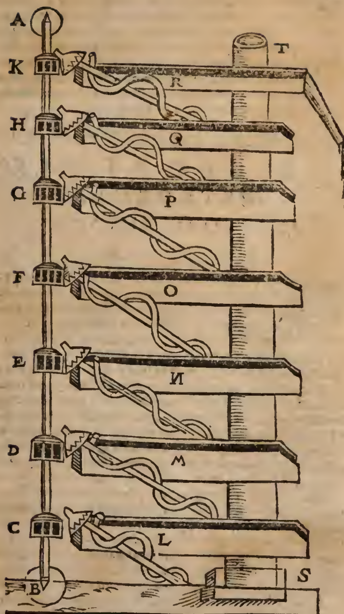
versátē trusatilem machinam, ac paulò post mente excussũ. Erat autem machina talis. Lignum A H solidum, rectum, rotundum, æqualeq́; , ac tam lõgum vt inclinatũ ad superficiem aquę, infixũq́; alueo quantũ opus est, supra ipsam aquam promineat, canali vt vides metallico simplici ad cochleæ imaginem fabricato circum tegatur. Sunt qui multiplici vtantur, tres mihi necessarij esse videntur, quiq́; adeò sensim ascendat, vt omnia spacia cõpleantur. Duo ora habet canalis: inferius quidem latius, angustius, quod superius est. Vocetur autem illud K. Demonstrandum est igitur, quod vbi terminis A & H tignũ claudatur, ita circumuerti possit, quod motu aquæ cir-

cumuertetur. Secundò, quod vbi circumagatur aqua aſcendet effunderurque per K. Nam pinnæ quæ additæ ſunt B C D E F C. ſeu inter ſpacia alterutrinque ſeu in coniunctionibus tigni cum canali, occurrentes aquæ neceſſariò vertent illud inſtrumentum: quia augeri poſſunt longitudine ac latitudine: pondus verò A H paruum eſt, & longè minus etiam factum ob inclinationem & axes in annulis poſitos, ita vt circumagi poſſit. Oſtendunt id etiam malæ in fluminibus, Pado atque Ticino, vbi licet leniſſimè fluant aquæ, hoc tamen ingenio lapides molares circumactitant, ac molunt triticum. Sed quòd aqua ipſa aſcendat ex L in K. patet: Cùm enim E eleuatur, parſque ſuccedit, fit humilior: igitur aqua deſcendet, qua aſcendente, iterum pars ſuccedens deſcendit: eademque ratio ſemper oſtendit aquam verſus K tendere: hocque experimento pulcherrimè congruit, nos non ſemel periculum de hac fecimus, conuerſo igitur axe ſeu tigno in fœmineis cardinibus A & H. in quibus intruditur, donec aqua canalis impletus fuerit, effundetur per K in planum ripæ. *Cardanus de ſubtilitate.*

Machina Auguſtana.

Eſt & alius machinæ modus vt intelligo Auguſtæ, qui tamen ſub hoc genere comprehẽditur, colũna verſatilis A B. rota cum paxillis vertitur à flumine iuxta rationem à nobis ſuperius declaratam, dum de motuum translatione ageremus. In ea curriculi pro numero cochlearum, gratia exempli, C D E F G H K. & cochleæ, pro numero vaſorum, & vaſa pro altitudine: vaſa autem L M N O P Q R fixa in columna S T. Verſa A B. vertuntur in curriculis cochleæ omnes, quarum infima C haurit aquam ex ſubiecto flumine, & transfundit eam in vas L. à quo haurit cochlea D. fundens aquam in vas M. atque ita vno motu columnæ A B. C. in L. D in M. B in N. F in O. G in P. H in Q. K in R aquam fundunt haurientes è ſubiectis vaſis. K autem transfert aquam per os V. in locum deſtinatum. Contingit rurſus dubitatio:

quia

A
K
H
G
F
E
D
C
B
T
R
Q
P
O
N
M
L
S

quia cochleæ ore superiore ascendente, aquam mittere haut debent. Quamobrem primam triplicem fecimus. Sed vidĕtur subsultim effundere dum ascendunt: quia, vt demonstratum est, partes descendunt, & aqua tota descēdit, quam ob caussam compressa exilit, sed non quemadmodum ore cochleæ, descendente, sed pluribus circa eundem axem cochleis positis, fit continua non solum, sed æqualis aquarum effusio. *Cardan. de sub.*

DE SECRETIS METEORVM.

LIBER XIII.

De appellationibus Ventorum.

A quatuor mundi partibus quatuor venti primarij spirant, Subsolanus, Fauonius, Boreas, & Auster. Subsolanus itaque ab Orientali plaga fertur, habetq; à lateribus adspirantes ipsi Eurum & Cæciam. Fauonius autem ex Occidentali plaga spirans, Iapygem habet & Aphricum, qui ipsum medium constituunt. Boreas autem ex Septĕtrionali parte spirans, habet Thraciam, & Aquilonem, qui ipsum medium constituunt. Auster porrò à Meridie fertur, habetq; medium ipsum facientes Aphricoaustrum, & Euroaustrū. Quo fit, vt in totum duodecim venti existant. Cæterum Fauonium præ aliis ventis agriculturæ commodum esse, etiam Florentinus ait, & nos quoque fatemur. *Dionysius.*

Prænotiones sereni aeris. CAP. I.

Luna tertia & quarta die tenuis, & pura apparens, serenitatem significat. Plena etiam existens si pura apparuerit serenitatem portendit. Quin & semiplena pura apparēs, serenitatem annunciat. At verò rubicundior existens vĕtum significat. Si qua pars eius denigratum videatur, pluuiam indicat. Sol quoq; purus exoriens, serenitatem significat, & modica nebula ante exortum ipsius apparente, serenitas erit, ipso occidente, si nebulæ circum ipsum distractę extiterint, pluuia timenda non est. Occidens autem citra nebulas purus, etiam sequentem diem serenam pro-

promittit. Si verò citra nebulam Sol emerserit, nebulæ autem postea prope ipsum steterint rubicundiores, neque nocte, neque sequenti die pluet. Nebulæ rubicundiores diuulsæ circa occasus, pluuiæ timorem eximunt. Noctua continenter canens per noctem, & cornix leniter die vociferans, & Corui plures gregatim veluti gaudentes & clamantes, serenitatem significant. *Aratus.*

Prænotiones tempestuosi aeris, & ex quibus signis pluuias expectare oportet.

CAP. II.

Luna tertia ac quarta die obtusa habens cornua & tenebricosa pluuiam significat. Circulus autem eius rubēs, aut igneus apparens, tempestatem indicat. Plena Luna si quid circum ipsam denigratum videatur, pluuiam ostendit. Si verò circum totam Lunam areæ duæ siue tres extiterint, maximam tempestatem futuram significant, præsertim vbi illæ nigriores fuerint. Sol rubeus in exortu, & nigrescens, pluuias designat. Sole exoriēte si circa radios tenebricosa nebula apparuerit, pluuiam significat. Occidens verò Sol si iuxta sinistram partem nebulam nigram habet propinquam pluuiam statim sperare oportet. Tonitrua & fulgura ex qua parte fiūt, inde tempestatem portendunt. Si modo ex Australi parte: modo ex Boreali vētus progreditur, ampliusq́; auiculæ palustres, & marinæ si in aqua assiduò lauent, tempestatem annunciant. Iris dupla apparens, pluuiam præsagit. Scintillæ ex ollis, aut vasis æreis micantes, pluuiam designant. Cornix in littore caput madefaciens, aut tota natans, & noctu vehementius vociferans, pluuias annunciat. Gallinæ domesticæ frequenter puluere se opplentes, & clamātes, & corui & graculi gregatim apparentes, & crocitantes, & hirundines circa paludes aut piscinas, aut fluuios cum clamore volātes, imbrem indicant. Muscæ etiam amplius pungentes, & anseres cum clangore cibum appetentes, & araneæ citra ventum deorsum latæ, & lucernarum flammæ nigrescentes, & ouium greges lasciuientes, tempestatem futuram significant. Boues ad meridiem spectantes, aut vngulas circumlingentes, & post mugitum in bubile progrediētes, pluuias designāt. Similiter & lupus animatior propè domos accurrens, & canes terram effodientes, & vlula matutinum vlulatum edens, & auiculæ ad partes pelagi

fugientes,tempeſtatem portendunt. Grues citius veniẽtes,ac feſtinantes,tempeſtatem ſtatim futuram oſtendũt. Mures ſtridentes tempeſtatem ſignificãt. Porrò vbi plura ſigna ſimul concurrunt, firmior ſpes erit. Maximè verò quartas tum augeſcentis, tum decreſcentis Lunæ obſeruare oportet. Hæ enim aeris motum mutant. *Idem.*

Tempeſtatis ex marinæ aqua concoctu præſagia, tum quid portendant hiberna tonitrua.

CAP. III.

Obſeruaui ſæpius ſcapha in vlteriora littora deuectus, manu ſalo immerſa, aquas marinas prorſus egelidas, ac tepore imbutas, quod ipſum tempeſtates ante triduum imminere portendit, ventoſq; impetuoſos, ac fluctus validos. Cùm enim in alto remotoq; mari, vnde ad nos æſtus deuehitur, tempeſtas incubuit, aqua marina concuſſa atque agitata ferueſcit, vtque manus comploſo calore perfunditur, mox ad nos turbines ac tempeſtates deuoluuntur, fluctuſq; in ſummam altitudinem intumeſcũt. Sic ineunte Vere tempeſtates auſtrinæ herbas, & gramina eliciunt concuſſum, & agitatione aeris cõcalefacta. Similiter ſi quando hybernis menſibus tonitru ingruat, ac cœlum fulmine coruſcat crebriſq; ignibus æthera micat: ſubſecuturam tempeſtatem ventoſq; Typhonicos exorituros, ac ſæuiſſimos in Oceano æſtus indicat. Cùm enim præter temporis rationem, contraq; naturæ ordinem excitatur aeris illa intemperies, neceſſe eſt validam ſubeſſe cauſam, quæ illos turbines commoueat: nũquam enim tale quiddam obſeruaui, quin poſtridie horrendæ tempeſtates ſint exortæ, magnaq; aquarum eluuies deſcenderit. Fulmen enim, & tonitru æſtati familiaria ſunt, quemadmodum & ardentes febres: quę ſi hyberno tempore inuadant, ac cõcitentur, ex vehementi id fieri cauſa oportet, quam prohibere ac reprimere temporis contrarietas non potuit. Quo ſpectat illud Hippocratis: Minus periculoſè ægrotant ij, quorum vel naturæ, vel ætati, vel conſuetudini, vel tempori familiaris morbus eſt, quàm quibus horum nulli affinis cognatuſq; exiſtit. *Lemnius.*

Prænotiones longioris tempeſtatis hyemalis.

CAP. IV.

Ilices & quercus multum fructum ferentes diuturnio-

rem hyemem fore significant. Et capræ & oues initæ, rursusq; iniri expetentes, longiorem hyemem portendunt. Si animalium greges terram effoderint, & capita ad Boream extenderint, magnam hyemem prænunciant. *Idem.*

Prænotiones an præcox, aut serotinus futurus sit annus.

CAP. V.

Præstat prænosse vtrum præcox, aut serotinus annus fiet. Etenim semine vberiore vti melius est serotino anno apparente, propterea quod quędam ex seminibus in medio tempore corrũpantur. Si igitur post vindemiam imber cõringet ante Pleiadum occasum, præcox annus erit. Si verò simul cum occasu, Pleiadum imber fiet, medius. Si verò post Pleiadum occasum pluuia cœperit, serotinus fiet annus. Democritus autem & Apuleius aiunt talem futuram expectare oportere tempestatem qualis erit dies eius festi, quod Romani Bruniani appellant, hoc est quarta & vigesima mensis Nouembris, qui Græcis aliquibus Dios vocatur. Alij quidam ex obseruatione quadam asserunt, iuxta similitudinem quartæ & vigesimæ prędicti mẽsis Nouembris, in qua Bruma fit, futurum esse deinde sequentem Decembrem mensem. Iuxta similitudinem autem sextæ & vigesimæ eiusdem Nouembris, Februarium. Verum hoc aliquando quidem contingere solet, aliquando verò nequaquam. Quin & illud quidam ex obseruatione tradunt. Quod à septima mensis Martij die, vsque ad decimamquartam eiusdem mensis, aer frigidior fieri soleat. In illis enim diebus 40. martyres in paganorum manus traditi supplicio affecti fidei suę testimonium præbuerunt. *Didym.*

Significatio effectuum ex primo tonitru singulis annis, post Canis ortum.

CAP. VI.

Primum tonitrum censendum est singulis annis, quòd post Canis ortum contingit. Quare obseruandum est, in qua domo circuli Zodiaci Luna existat tum cùm primum tonitru auditur. Etenim si Luna in Ariete existẽte tonitru fiat, consternatos & dubiæ rationis quosdam in regione f[illegible] mores, [illegible] u-
[illegible]
[illegible]

dit, & locustarum insultum. In regia autem aula gaudium. His verò, qui ad Orientem habitant, angustiam & famem. In Geminis si tenuerit, turbas & morbum indicat, frumẽti corruptelam, & arborum perditionem. In Cancro hordei corruptionem, & siccitatem & boum mortem, circa Martium verò & Aprilem pluuiarum copiam. In Leone frumenti & hordei perniciem in mõtana regione, & pruritus & impetigines. In Virgine Regis interitum, & alienigenam regionis Regem, nauigantibus periculum, circa sata rubiginem. In Libra bella, & plagarum multitudinẽ, & fructuum corruptionem. In Scorpione fames erit, volatilia autem multiplicabuntur. In Sagittario, commotionem significat in regione; in montana regione frumẽti fertilitatem, in campestri corruptionem. In Capricorno, pluuias fore significat in dies quinquaginta, & Regis dolum, ac vituperiũ, & indecoram loquacitatem, & alieni Regis apparitionem ab Oriente, qui vniuerso terrarum orbi dominabitur, fructuum abundantia erit, & virorum præcellentium mors: ouium verò generatio. In Aquario, bella grandia in regione maritima: fructuum aliorum fertilitatem, leguminum autẽm perniciem. In piscibus, frumenti corruptionem modicam, & mortem viri potentis. *Zoroaster.*

Pluuiæ præsagium. Cap. VII.

Illud sanè mirũ, his qui causam non expenderint: quòd si pluuia non imminet, saltant tineæ: si imminet, contorquentur solùm: non enim adeò afficiuntur cum humidus est aer, ob id nec adeò exiliunt: plerunq; autẽ imminente pluuia, aer humidus est. *Cardanus.*

Ventos præsagientia. Cap. IIX.

Ventos prænunciant mare vndis exæstuans, & in littòribus valdè resonans. Idem faciunt montium iuga purá existentia. Spinæ item; & arida folia in contrarium à ventis volutata. Tonitrua & fulgura in æstate vndecunque ferantur, inde ventum expectare oportet. Quocunque stellæ delabentes vergunt, illinc ventum expectandum significant. *Zoroaster.*

Quomodo grandinem abigere oporteat.

Cap. IX.

[illegible]

P

[illegible]

Aduersus fulmen.

CAP. X.

Hippopotami pellem intrà regionem defodito, & eò loci fulmen non cadet. *Idem.*

Aliud.

Laurum aduersus fulmen remedium esse Plinius scribit. Vnde antiqui fulmen timentes, lauri coronam suo capiti imponebant. Idem de ficu fertur. *Guil. Gratarol.*

Aduersus tempestates.

CAP. XI.

[illegible]

[illegible]

lõgitudine iudicabis[illegible]

[illegible]

& cæruleo: item [illegible]
permutatur colorum situs, cum permutetur perpen[illegible]lares, & hoc clarius Solis duce, nec contemnendum rei specimen erit, si hortos inspexeris vndiq; tapetis sparsos, floribus & coronis ornatos, & ambulantes homines, vti angeli visuntur vestium fimbria ijsdem coloribus redimita: sic secundum latitudinem oculis accommodabitur, in latum colores videbis: si supra, vel sub oculos inuertes, inuersa, & erecta absq; coloribus vides, spectans verò quaternis inspicietur oculis, omnia tamen inflexa, ob oculorum conuexitatem, aliq̃ inde cera superficiem opacando, & sæpè per oculos resoluendo ea videt, quæ potius sunt fastidientis [illegible] voluptuosæ narrationis [illegible]

[illegible]

diffu-

dissultans. Iis spectabitur, vt sæpè remigrantibus euenit, aquarum motum: idem quoq; euenire conspicitur circa lucernas Austro flante, & maximè humidos oculos habentibus. *Ioan. Baptista Porta.*

Draconis volantis constructio.

CAP. XIII.

Extat & artificium, quod aliquibus Draco volans, vel Cometæ sidus dicitur, cuius talis est constiuctio. E subtilioribus arundinum paxillis quadrangulum constituatur, vt longitudo latitudini hemioliæ sit proportionis diametri duo, & ex oppositis partibus vel angulis immittantur, quarum intersecatione funiculus illigetur, & eiusdem quantitatis, cum duobus alijs iungatur, è capitibus machinæ prouenientibus: sic papyro, vel subtili lino obtegatur, ne quod graue in ea sit: inde è turribus, montibus, vel altiorum loci fastigio, æqualibus, & vniformibus ventis credenda, non validis, ne disrumpatur machina, nec leuibus si vndique silebit aura, nam eam non sublimat, ventorumq; segnities irritum faciet laborem: ipsa recto non incedat tramite, sed oblique, quod efficit funis tractus è capite vno, ex altero longa cauda, quam è restibus effinges æquidistantibus & papyris passim religatis, sic leui tractu immissa artificis manibus committenda, qui nec segniter, nec oscitanter, sed validè impellat: & sic volitans carbasus aera petit, vbi paululum fuerit eleuatum (hic enim ex domorum anfractu disruptus est ventus) vt vix manibus compesci, vel retineri queat. Laternam aliqui suprà locant, vt Cometa videatur. Sclopum alij, chatta & pyrio puluere inuolutum, & cùm in aere quiescit, immittitur per restim accensus funiculus, anulos, vel lubrico aliquo, statimq; velum petens, ignem ori admouet, maximoque tonitru, in plures machina dissilit partes, & ad terram procumbit. Aelurum aliqui, vel catulum ligant, ac per aera immissas auscultant voces. Hinc auspicari poterit ingeniosus principia, quonam pacto & homo volare possit ingentibus alis cubito, & pectore deligatis, eas autem à pueritia paulatim iactare assuescat, loco semp sublimiori. Quòd si quispiam id mirū putauerit, adijciat ea, quæ Archytam Pythagoricum commentum esse, atque fecisse traditur, pleriq; enim nobilium Græcorum, & Fauorinus

Philosophus memoriarum veterum exequentissimus, affirmatissimè scripserunt, simulachrum columbæ è ligno ab Archyta ratione quadam disciplinaq; mechanica factũ volasse, ita erat scilicet libramentis suspensum, & aura spiritus inclusa, atq; occulta concitum. *Ioan. Bapt. Porta.*

DE SECRETIS ORGANICIS.

Liber XIIII.

DE SECRETIS GRAMMATIS quomodo videlicet occultè loquendum.

Cap. I.

Locutio quomodo occultetur.

Voces septem modis occultantur: primus absentia, hęc tutissima est, & si non deprehendatur, suspicione caret. Inde obmurmuratio, vel locutio submissa, quæ indecora est, & suspicione plena, & sæpenumero maximorum malorum causa fuit. Tertius lingua aliena, vt Græca Latinis, Germanica Italis: sed & hic suspicionem parit, & est indecorus. Quartus est per nutus, vt colludentes: est autem hic maximè turpis & irrisorius. Quintus est per verba alia significantia, qui circulatoribus est familiaris. Itali ad Calman locutionem vocant. Ea indiget longa obseruatione: si quis tamẽ dextrè ea vtatur, suspitione carere potest. Vtilis est ad pueros instituendos, qui in domo seruiunt. Sextus est, cum circumcisè loquimur, hic haud irrisorius est, & grauem virum decet, cum ancipitem sensum reddat. Adeoq; legitimus, vt etiam scriptis magnorum virorum sit familiaris. *Cardanus.*

Locutio per sibilum.

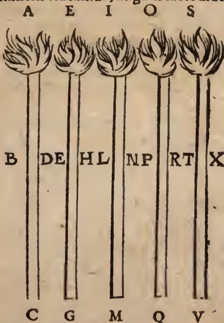
Locutio per sibilum duobus modis cõtingit, alter quidem vt in his fistulis, quibus canimus simul & loquimur. Vox lingua dearticulatur, latet non animaduertentibus paruum sub magno, & vmbra sub sono. Constant fistulæ illæ cicutis simplicibus, ligneis, vnico foramine lato, sub

eo posi-

eo posito, per quod inflantur: id verò membrana tenui contectum est vndequaque, ita & vox & sermo resonat. Sed reliquus modus in eleuatione vocum per paria spatia constat, quibus singulæ literæ significantur, & ex literis dictiones, & oratio tota indiget consuetudine, sed non est assuetis ardua res. *Idem.*

Quomodo cum vrbe obsessa, per faces procul colloqui liceat.

Est & aliud communicandorum consiliorum obsessis vrbibus remedium, quod tutum est, & semper paratum: nec minus licet intelligere, quæ velint, qui auxilio veniunt, aut venturi sunt, quàm vrbis statum patefacere, parumq; differt ab epistola. Igitur si cauitas ipsa cupit exploratori quæ velit significare aut exercitus duci in auxilium venienti super quinque turres procul inuicem positas, ita vt longe distinctæ videantur, singulæ faces ardentes collocētur, singulique qui eas teneut, verba quæ significaturi sunt scripta ante se habeant, & vt in litera succedit quæ ad facem pertineat suā, aut duæ tresue, eam easue facem eleuando, aut deprimendo, aut in dextram, aut sinistram flectendo significet. Pari ratione, ex altissima turri cōsilia ducis in auxilium venientis exercitu hostium intermedio quisq; literas coniungendo intelliget, prorsus hostibus nec aduertentibus, ne dum inscijs, quòd faces auxiliariorum humiles erunt.

Cardanus.

Modi quibus res ex vrbe obsessa significentur.

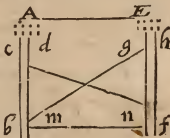
Nunc tempus est, vt doceamus, quomodo absque epistola res procul significari possint: id cum facibus fieri posse modò docuimus: existimantes nostrum esse inuentum, sed olim à Polybio in quodam fragmẽto descriptos, duos modos huius generis, alios tamen à nostro inuenimus, qui cum obscuri sint, & mutili, non ab re esse existimaui, vt à nobis explicarentur, simul locupletem facturus doctrinam de hoc, vt cõmodè ea vti possimus. Igitur æneas vasa vtrinq; constituit longa, arcta, sed profunda, in ternas, aut quaternas partes diuisa, & in his, vt in lampadibus fieri solet, ligna cum subere posita super lignis tædæ impositæ, è directo in limbo vasis res inscriptæ principaliores, veluti frumento indigemus, seditio in vrbe est, pręsidium receptum, peste laboratur, cras foras irrumpemus: atq; multa talia capita rerum. Ergo vtrinque impletis vasis aqua, & tædis accensis, vbi aliquandiu arserint, detracta fistula, fax descendit ad imum: subducta aqua, alter legit, quæ in limbo scripta sunt. Sed hic modus satis rudis, est: nec docet, quæ velimus, verum ex infinito numero fortuitorum pauca admodum, nec perfecta. Alium deinde subiungit, nostro satis confomen qui talis est: Ex constituto vtrique habent 5. tabellas, in quarũ singulis alph. elementa 5. aut 4. saltẽ eo ordine, quo vides desctipta sunt.

	1.	2.	3.	4.	5.
1.	a	f	m	r	y
2.	b	g	n	s	z
3.	c	h	o	t	
4.	d	i	p	u	
5.	e	l	q	x	

Qui verò volunt ostendere, quę velint, decem habent tædas ardentes, quarum quinq; à dextris, aliæ à sinistris sunt collocatæ: igitur primũ faces eleuantur ab eis qui aliquid significare voluerint, ac toties, donec alij facem eleuent, ne initium incertum sit. Vbi responderunt signo, & si quæ

fiunt

fiunt animaduertere docuerint, totidem faces eleuantur à dextra quotus est numerus tabulæ, in qua litera est descripta, inde à sinistra totidem, quotus est numerus elementi in tabula. Gratia exempli, volo significare *Veniemus*, à dextra quatuor faces, quia V. in quarta tabula est, & totidem à sinistra eleuabimus, nam V. quarto in ordine tabulę collocata est: inde X. nam à dextra, & quintam à sinistta pro E: est enim in prima tabula quinto loco descripta. Inde tres à dextra, duas à sinistra pro N. & pro I. duas à dextra. est enim I. in secunda tabula: & quia est in quarto loco, quatuor à sinistra: rursus pro E vnam à dextra, quinq; à sinistra: & pro M. tres à dextra, vnam à sinistra: & pro V. quatuor à dextra totidem à sinistra: & pro S. quatuor à dextra, duas à sinistra. Nos verò alium modum ab his, atque etiam eo, quem supra descripsimus, trademus: vt cum duobus facibus res tota absoluatur, ad omnem cōfusionem vitandam. Igitur cōstitutis duobus facibus prælongis, vt sufficiant ad totam sententiam per elemēta declarandam, atq; in tanta distātia inter se, vt ꝓ interuallo corū, quibus signū hoc ꝓponitur, in distantia quatuor cubitorum esse iudicetur.

Datoque ac recepto signo à complicibus vtrinq; facibus eleuatis, aut abditis, vt initium rei statuatur, sinistra eleuata, elementum vnum significabit: debet autē eleuari decem cubitis, depressa sicut lateat, aliud in sinistrum latus inclinata, aliud in dextrum, aliud vt quatuor amplectatur elementa totidem dextra significabit, erit autem pro arbitrio, & pro condicto elementorum ordine sit ita hostibus, vt amicis res pateat, poteris enim primo loco pro A constituere N. vel aliud quodcunq; volueris elementū, habes igitur iam 8. elementa, quatuor habes si ambæ faces moueantur simul: vtpote eleuatæ I. absconditæ L. in sinistram inclinatæ M. in dextram N. Rursus sinistra eleuata & dextra depressa O. in sinistram inclinata P. in dextram Q. Sinistra quoque depressa, tres alias notas,

in finistram tres alias, vt sint 21. elementa, & absolutum alphabetum vsq; ad Z. literam. Supersunt præter has, tres aliæ differentiæ, quæ à sinistra face in dextram partem inclinata prodeunt, cũ dextra simul mota fuerit sursum aut deorsum, aut in sinistrã partem. His igitur constituemus 0.1.2. Et sic repetatur 3.6.9. vt constituantur secunda vice ab 1. vsq; ad 11. repetiti prima constitutio. 9. 18. 27. Et ita habes ab vno vsq; ad 38. Quòd si quárto repetieris primũ signũ 27. secundum 54. tertiũ 81. significabit, perueniesque vsq; ad 119. Ita quinto habebis 81. 162. 343. & summã omnium 462. Neque parum est tam breui duabus funibus, quarum altera eodem modo semper se habet, scilicet vt ad dextram inclinetur, reliqua trifariã variatur omnes numeros significari ab vnitate vsq; ad 462. Atq; hic modus minimè fallax est, aut confusus, breuisq; & perfectus. Verùm exercitatione in talibus opus est, & vt iam antea de his, obsessi cum auxiliaribus conuenerint. Noctem etiam esse claram atq; serenam, & absq; Lunæ lumine. *Idem.*

DE SECRETIS SCRIBENDI.

Cap. II.

Literæ in tenebris conspicuæ quonam fiant pacto.

Si quis furtiuo scripto rei conscio, nouo astu excogitata quæpiam nũtiare quæsierit, quæ tantùm nocte intempesta conspectari queant in tedularum liquore, graphicè describendo pagina saturetur, maxima adhibita sedulitate, & ineffigiata interdiu apparebit. *Ioan. Bapt. Porta.*

Literæ occultæ, quas non quiuis legere possit.

Occultandi ratio triplex est, transmutandi, quæ in vsu, vt de Cæsare olim Suetonius, velut si pro a. d. pro b. n scribatur. Est autem infinitorum generum. Secundus translatione fit, atq; hic duplex. Primus cum tribus literis, gratia exempli, omnia scribimus, facilius autem addita aspiratione, ne quid in his prorsus præter hanc sit varietatis. Cb ʻabb ʻaacb acaccab ʻbb ababbba cabbca ʻ abb ʻabcbacab bbb ʻacabbcbbabbabb ʻ ab ʻb cbaabbaacb ʻacc ababb bab cab cbbbac bbb ʻ aa ʻ ac ʻ aaabaa bbb ʻ ca cbabb ʻ abacabbaa ʻca ʻabbca ʻc babab. Alter translationis modus est, vt delitescant, in quibusdã suspicionis nota quadã, vt in Laconica scytala, in alijs nulla penitus relicta, qui modus est elegantiss. Nã mẽbranas duas æquales accipiet delineatas ad scribẽdũ, atq; in ipsis lineis foramina sparsim è regione

in vtraq;

in vtraq; patua,sed tamen pro elementorum magnitudine seu altitudine facies. Quædam septem, quædam tria, quædam octo, vel decem elementa continebunt, vt omnia simul foramina CXX. elementa simul iunctis omnibus, quæ inscribi possunt, contineant. Harum alteram dabis illi, ad quem scribere desideras. Cùm verò opus est, scribe primum sententiam tuam quàm breuissimè potes, sic vt numerum elementorum minorem contineat sententiam, quam is est quem cupiunt interualla. Inde in membrana supposita foraminibus scribes eam sententiam, atque item in alia atque alia; demum imple spacia primæ membranæ sententias complendo, donec sensus constet. Hanc secundam sententiam complebis in secunda membrana, sic vt verba N. sententiæ cohærere videantur: in tertia quoq; ita aptabis, vt illæsis primis literis, sententia tota verborum numerus magnitudoq; constent, ac concinnitatem retineant. Quibus peractis superpone exemplar, quod præcidisti membranæ coæquali, atq; ita terminis foraminorum puncta tenuissima signabis eo vsque, quo literæ pertingant, quas scribere desideras: tum tertiam membranã accipe, epistolamq; continuis verbis decenti spaciorum ordine, ac magnitudine, tum etiam literarum, sic vt prima sententia ac verba illius inter punctorum terminos contineantur. Ergo fuci suspicio tunc nulla manet, alter cùm recipit superposito exemplari sentẽtiã animi tui illico intelligit. Nec huic rei tametsi laboris haud leuis sit, aliquid ad significandam sentẽtiam periculosis temporibus amicis suis par inueniri potest. Tertia occultãdi ratio fit, cum literæ alumine scribuntur: latent enim: immersæ aqua leguntur, quia aqua membranam reddit obscuriorem, in qua candicat alumen. Quæ verò sale ammoniaco, apparent dum igni exponunt. Ita alij ceparum succo scribunt, quæ omnes ignibus expositæ legi possunt, secus delitescunt. Sed opus est haud mediocri diligentia. *Ex Cardano de Subtilitate.*

Literas lumine interposito legere.

Hæc est scribendi inopinabilis latebra, nec vt cæteræ leuiter igni detegitur: Si colore corporeo albo scriptitaueris, vti cerussa liquido immixta gummi, vel consimili sit chartæ concolor, neue aliquid sit discerniculi, vel coniectari possit, tunc oculo, & lumini interiecta sideris vel candelæ, vbi descriptæ fuerint literæ, ocularibus radijs pene-

trari non ſinunt,ſic obſcuriuſculæ conſpiciuntur. *Porta.*

Literæ indelebiles, quomodo corporibus humanis inſcribantur.

Si placeat quandocunque nouas inſcribere figuras, facillimè efficies in æſtuario diuiſá ſumma cute nouaculo, vel phlebotomo, prius depicta atramento in cute figura: inde rimas minio, vel cæruleo, aut terra coloris quem depingere cupis implebis, & ſtatim ob calorem cõtracto colore cutis concreſcit in imaginem: Aliter vt experimento didici, & abſque balneo: Aquæ ſeparationis auri cantharides toto die naturali immixtas ſines: inde calamo tenui ſeu literas, ſeu formam aliam quam volueris delineabis in cute, ſic vt aquæ veſtigia relinquantur, confeſtim erumpent veſicæ albæ locis, quæ aqua occupauit. His perfactis & die vna conſolidatis, perpetua cicatrix alba ſuccedet, atque omnino indelebilis niſi vi formam depictam ad vnguem referens. *Cardanus.*

Literæ vt nigro exemplo candicent.

Si velimus, vt literæ in nigro exemplo candicent, eſt & occultius mentis conceptum proferendi ratio. Luteum, ouique albumen validè exagitatum, inſtar ſcriptorij atramenti liqueſcat, huiuſmodi literas, vel lineamenta protrahe, iam exiccatis, colore atro papyrus ſuperlinatur, & inquinetur: vbi verò literæ iam obrutæ liqueſcant velis, lato ferro, vel cultro leuiter eas erodendo, tenebricoſum delacerantes velum, vti nebulas diſcutientes ſupra modum candore panduntur inſigni. *Porta.*

In ouo modus ſcribendi.

Alumen ex aceto ſubtiliter, multumq; terito, & cortici quidquid velis affigurabis, feruenti Soli exiccato, muriæ vel acri aceto impone tribus, vel quatuor diebus, reſiccatum coquito, cumque fuerit toſtum, cortice enudabis, & duro albumini ſcriptas literas reperies. Inde occurrit alterum: Cera circumlinito ouo, ſtylo literas exarando, fatiſcentes rimas humore reple, ac aceto macerari ſinito per diem, cùm ceram ſuſtuleris, decorticato, & peruium corticem, & ouo impreſſas leges literarum figuras. *Aphricanus.*

Literæ deliteſcentes vt conſpiciantur, & conſpicuæ deliteſcant.

Si optabis vt literæ deliteſcentes conſpiciantur, & conſpicuæ

ſpicuæ deliteſcant: potieris, ſi ſtillatio calcanthi liquore, vel ardenti aqua effuſa, donec ſolutum fatiſcat: ac papyro literas duxeris: iam enim ſicceſcentibus cælantur: porrò combuſtam paleam ex aceto triturabis, & quæ fumus ſcripturi, in priorum interſtitio verſuum latè deſcribito. Omphaticis inde galla albo vino decoquatur, ſpongia madida, cùm cordi euenerit, leuiter expergificãdo, & ſuper eas inducta atterendo, vernaculus nobis color ater oblíteratus deliteſcit, priſtinus verò inuiſibilis refricatus nobis fiet conſpicuus. *Porta.*

Scripta quomodo occultentur.

Diluitur tantùm atramenti ſcriptorij in aqua vt vix ſcripta exempla veſtigium nigredinis appareat: qua ſiccata, ſuper eadem verba, iiſdemq; lituris alia, ex carbone ſalicis, & aqua pluuia ſpiſſata ſcribitur, quæ verum atramentum refert. Vbi ſiccata fuerit tranſmiſſaque, libeatque legere, galla aquæ incoquitur, impoſitaque ſpongia ac expreſſa mediocriter detergitur epiſtola nuper conſcripta, quod carbo nec lachryma nec galla adhęreat, reliqua prior emergit cum gallæ colore, & tenacitate affigatur chartæ & obumbretur. *Cardanus.*

Literas confeſtim loco quouis emergentes.

Literas confeſtim loco quouis emergentes nigras & coloratas efficies, ſi aceto, vel vrina, clanculum in manibus, vel alibi literas exarabis, cum exiccata fuerint, nec veſtigia apparent, & vis eluceſcat: fuligine, vel colore, quem vbertim infectoriæ dant officinæ, extricato, & nigricabunt valdè, ſi eaſdem albas quęſieris charta, ficulneo lacte delineato, & exiccatas carbonis polline inſparſo confricato, & detergito. *Porta.*

Literæ quæ igne, vel aqua viſibiles redduntur.

At reddere literas igne, vel aqua viſibiles ſic poſſumus, & literas in carminum intercapedinibus, & ſyllabarũ coagmentis, & diſtantijs protrahere: Contineat epiſtola inane quippiam, vt inconditè putet poſitas, & interceptæ, aut nihil omnino, aut ægerrimè ſentient. Si citrij, medici mali, cepæ, & omnium ferè acrium ſucca deſcripſeris, ſi igni inferueſcit, eorum acrimonia deteguntur illicò. Maius aliquantulum ſubtilitatis habet, ſi alumine aqua diſſoluto ſcripſeris: cumque lectioni accedit, aquæ immergendo, latè euadent viſibiles, & elegantes

Si verò candicent, velis, & lacteas: sic facies. Lithargyris primò teritur, & fictile aquam continens, cum aceto conijcitur, decoquitur, & decoctum per colum traijcito, serua inde limonis succo citrigeri generis literas exarato: iam enim siccescentibus abduntur, si seruato liquore immerseris, lacteas & conspicuas videbis. Si mulierum vbera, vel manus ea madeant, prædicto inspersо liquore lacte resudabunt, vtitor si inops aliquando eorum fueris. Sic quoq; literæ hirci adipe lapidiq; occultæ prorsus, si lapis idem aceto demergatur, prodeunt illicò, & quasi sculptæ foras eminentes extabunt. Si autem absoluta aqua perscribendo, literas increscere, iubes, vt nauis expeditiusq; itineribus accingamur: Gallas, & calchantum subtiliter pinsito, inde puluerem chartæ inspergito, panno perfricato, iecteque expoliantur, & vt sit chartæ concolor, & pertinacius inhæreat, contuso iuniperi gummi (quod scriptoribus Vernigo dicitur) addatur reliquis, cùm vsu euenerit, aqua, vel saliua scribito, & nigrescunt. *Idem.*

Literæ quæ non leguntur, nisi de nocte.

Literas, quæ non leguntur nisi de nocte, cum felle testudinis scribe, aut lacte ficus si ponatur ad igné, aut cum aqua vermis lucentis de sero. *Albertus.*

Modus cognoscendi literas in charta latenter.

Cùm sint tria genera eorum, cum quibus literæ occultę scribuntur, atque imperfectæ: vel quia res alia desideratur, vt quæ cum sæpo quæ cinere aut carbonibus indigēt: & quæ aqua, & lachryma Arabica, calcantho, aut perspicuo, vt quæ alumine (in aqua enim candor videtur) aut quæ densitate, vt quæ sale ammoniaco, nam ab igne coguntur: necesse est vt qui explorare velit, & inunctam oleo chartam contra Solem inspiciat, & vt mergat in aqua, & vt igni exponat, & vt calcanthi puluere inspergat. *Cardanus.*

Literæ, vt constitutis diebus deciduæ sint, & euanescant.

Quantum humanum euolat ingenium, dum naturæ secreta pandis? Demersetur tenuis elimatus chalybs in separationis aquam, pondere iam triplicato, quibus liquidæ picis, vel terebinthinæ resinæ fuligo addatur, vt nigrior fiat, & dolium cooperies, prophyrite multum teratur, scribe, & consenescentes deciderit. Hoc silentio prætereundum

dum non putaui, quòd maximè præcipuum, & tanquam rei caput est, periculum frequenter facere: nam si diutius in charta commoratur, fortis aqua pluſculum ſuggeratur, & si fueris ſedulus, ſub crocea non remanebunt veſtigia, hac indicij norma frui poteris. Sic aliud conſimile genus habebis, ſi ſic mentiri ſatius fuerit: Chryſocolla, ammoniacus ſal, & alumen æquali certent inter ſe pondere, tuſa omnia fictili condantur, & forte ex calce parato lixiuiũ, & faucibus excepturi vaſis lineo panno obtento, colato: ſic igitur parum ebulliat, atramento immiſce, & vbi incolumes aliquantulum durabunt, iam flacceſcente fiunt caducæ, ad vſum recondito. *Porta.*

Modus delendi literas.

Ceruſſum in æſtate cum lacte ficus miſce, & in paſtillos redige: ſiccato in vmbra, & tere, ac rurſus nouo lacte ficus imbue, forma paſtillos, ſiccato, terito: atque id repete quater inde ſerua. Cum opus eſt, literas leuiter madefacito, & puluere illo inſpergito, ſic vt vndique adhæreat, ſinito per horas duodecim ſaltem, confricato tenui linteo aſperiuſculo, in quo goſſipium includatur. *Cardanus.*

Literæ quomodo deleantur.

Recipe Salis communis
Salis gemmæ
Aluminis rochæ an. vnc. ij.
Salis armoniaci vnc. iiij.

Miſta deſtillentur ſecundum artem. Hac aqua literę humectatæ, euaneſcent. *Fallopius.*

Literæ vt penitus abſtergantur.

Sed lituras, maculas, vel literas penitus abſtergere ſi quæſieris: Calcanthi & ſalnitri aqua calamo ſupra literas delineato. Vel è ſale alkali & ſulphure, paruis conglobatis orbiculis perfrica, ſic erodet, vt nec veſtigium remaneat. *Porta.*

Literæ in lapidibus quomodo inſcribantur.

Si in ſilicem nullo compendio aliquid inſcribere velis: oblito totum cera, inde inſcribito quod lubet, cera tamen exactè deraſa, vbi literæ ſunt, vt nudus ſilex appareat: poſt merge lapidem in aceto acerrimo per ſeptem horas, & exime: at ſi pluribus horis immerſus maneat, citius cruſta excidet. Contingit enim fermè, quod in humanis corporibus, cum eſcharotica vocata medicamenta applicantur: ſupplet in aceto vim potentioris medicamenti mora, &

multitudo aceti, cùm mergatur. Siccat enim & penetrat, vnde lapidem comminui necesse est. Palàm autem est, & hoc ad alios lapides traduci posse, qui non sint multò duriores. *Cardanus.*

Ad literas obliterandas.

Literas sic facilè obliterabis ac delebis. Accipe carnem leporinam, sicca, tere in puluerem, & viuæ calci misce, ac literis superpone, vel illine, & infra triduum nullum comparebit illarũ vestigium. Ex vetustissimo quodam exemplari. *Mizaldus.*

Epistolæ quomodo concludantur, vt aperiri clanculum nequeant.

Epistolarũ vsus, & ratio obsignandi tam vtilis est, quàm etiam necessaria. Si igitur adsit sigillum, antequam cera imponatur, charta sub eo in capillamenta diuaricanda est, si id feceris, inde cera tolli non potest vlla arte, quin capillamẽtum pereat. Dignoscitur ergo aperta epistola ex aduersa sigilli parte fraus. Rursus sigillum non adsit, altera èx parte regula & stylo diuaricãda est pars A D. postquam iam plicata fuerit epistolæ cohęret pars A D. (quæ rectangula, & oblonga esse debet) duabus scissuris. altera tangente A. altera propè valdè deducẽda est aduersam partem epistolę per B. inde rursus reducenda per C. & demum præcisa parte, & in mucronem formata, reducẽda iterum pars mucronata E. sub B C. ex B. in C. ita vt pars, quæ tegit B C. quadrata sit, non mucronata. Post ex aduersa parte pars folijs ad vnguem æqualis ac similis A D. abscindenda est: ita fiet vt similes sint alterutrinque partes, nec vnde clausa sit dignoscere quisquam facilè queat. Inscribendæ etiam sunt literæ vtrinque super obsignatum locum. *Cardanus.*

Epistola quomodo clam aperienda.

Literas obsignatas aperire solent seta caudæ equinæ, sed prius parum ceram excalfaciunt, res hæc manuum agilitate & iudicio, quàm doctrina constat: restituere oportet è regione prioris loci, ne consuetudine sigilli, situs mutatus prodat dolum. Aliter inunge sigilli locum, inde

super-

superinfunde dilutum gypsum tenuissimũ, ex aqua cum modico glutinis piscium, aut lachrymæ Arabicæ: finito cogi, & ita sigillum adulterinum habebis. *Idem.*

Literæ ne comburi possint.

Ne literæ possint comburi, Accipe acetum acerrimum, & ouorum albumina. In quibus dilue, & coagita hydrargyrum, eaq; miscellanea papyrum ter inunge, ac toties resicca. Postea scribe ibi quicquid visum fuerit, & in ignem proijce, videbis absque vlla combustione resilire. *Ex antiquo libro.*

Literas vt à muribus tuearis.

Atramentum librarium diluto absynthij temperatum, literas à muribus tuetur, herba verò ipsa vestibus inserta, tineas arcet. *Dioscorides.*

Albæ literæ vt legi possint.

Ammoniacũ, sal tritum, & aquæ mistum, literas albas, & à papyri colore nihil distantes reddit: sed si igni admoueris nigrescent. Ad hunc modum aluminis puluere scripta non apparẽt, nisi chartam, dum voles legere, in aquam demerseris. *Mizaldus.*

Scytalè Laconica.

Duo lina teretia polita æqualiaque omnino, charta sic ad cochlea instar stricta, & æquali à summo vsq; ad imum inuoluebant alterum, vt nihil omnino è ligno conspici posset, inde alterutrinque capita, quæ non integebantur præcidebant in formam, quam à latere vides. Vnum ex his lignis Imperator exercit⁹ accipiebat, reliquum apud se retinebant. Vbi opus esset epistola, chartam ligno prædicta ratione inuoluebant capitibus vtrinque affixis, & in medio etiam tenuissima cera certis locis: inde inscribebant, quæ vellent: eaque à ligno auulsa, epistolæ loco transmittebant. *Cardanus.*

Literæ vt aqua visibiles reddantur.

Cum aqua, in qua alumen dissolutum sit, scribito, cumque lectioni accedis, aquæ immergendo, latè euadent, visibiles, & elegantes. *Alexius.*

Literæ albæ, vt citò nigrescant.

Aceto vel vrina, clanculum in manibus, vel alibi literas exarabis: cum exiccatæ fuerint, nec vestigia apparent, & vis elucescat, fuligine, vel colore, quem vocitant infectoriæ dant officinæ, extricato, & nigricabunt valdè. Si easdem albas quæsieris, chartâ ficulneo lacte delineato, exiccatas carbonis polline insperso confricato, & detergito. *Ioan. Bapt. Porta.*

Atramenti conficiendi modus optimus.

Sumito gallarum optimarum, in tres aut quatuor partes incisarum, vel leuiter côtritarum vt volueris, quæ cùm in oleo pauco aliquantulum fuerint frixę, ponantur in ollam vitreatam, superinfundendo vini albi tantum, vt ad digitos quatuor vel plures emineat: deinde adde gummi Arabici contriti libram dimidiam, vitrioli contriti vncias octo: misceantur, & ponantur ad Solem per dies aliquot, miscendo quotidie. Postea cùm aliquantulum & ad sufficientiam fuerint cocta, coletur & erit perfectum. Cæterum fecibus relictis recens vinum addi potest: deinde coqui colari, & hoc toties fieri potest, quoties vinum non ampliùs à fecibus tingitur. Hic quidem vinis simul mistis, addantur gallę, gummi, vitriolum, recentia, vt supra: deinde cùm rursus ad Solem posita, demumq; cocta fuerint, multò melius erit, quàm priùs. Quo enim sæpius iterentur hęc, eo etiam melius euadet atramentū. Quod si atramentum spissius, quàm par esset, euaderet, addatur parum lixiuij, & fiet fluidum. Si verò nimium esset fluidum, addatur gummi Arabicum. Cæterùm gallas paruas, crispas, duras esse oportet. Quemadmodum vitriolū coloris cærulei: gummi præterea lucidum, friabile. *Alexius.*

Atramenti puluis, quisque proficiscens secum ferre potest, modò aqua vel vinum contemperetur, Hic etiam puluis reddit atramentum perfectius.

Sumito nucleos persicorum, vel Armeniacorum, vel amygdalarum, & ponantur ad ignem, donec candescant, auferantur, & seruentur. Quo facto, sumito resinæ piceæ quantum satis est, ponatur in vas aliquod, vel ollam ad ignem, & cum candelà, vel carbone accésa fuerit, cooperiatur cooperculo aliquo, ita vt spirare, non extingui, sed fumus optimè recipi possit: deinde cum resina omnino consumta, vasaque frigida fuerint, abstergatur fumus in oper-

operculo hærens, & seruetur. Quòd si quis tantum laboris, pro conficiendo fumo sumere nollet, emat ab iis, qui impressorum atramentum conficiunt. De hoc itaq; fumo sumito partem vnam, pulueris nucleorũ accensorum partem vnam, vitrioli, partem vnam, gallarum frixarum, vt copiosè superius dictum est, partem vnam, gummi Arabici partes quatuor. Redigantur omnia in puluerem, cribrentur, & misceantur, fiatq; puluis in corio seruandus. Quando autem vti voles, sumito huius pulueris parum, cui adde aliquantulum aquæ, vel vini, vel aceti, & misce bene, & vtitor. Atq; sic habes atramentum repentinum, quod quisq; secum absq; effusionis periculo ferre possit. Quòd si hic puluis addatur atramento non bono, perfectissimum reddetur. *Idem.*

Atramentum paratu facile, neque magno precio; præterea non solum ad scribendum, verum etiam ad libros imprimendos, aptum.

Accipe eius tincturæ, qua coria tinguntur quantum volueris, fellis sæpiarum, quantum satis est, misce, & fiat atramentum. Verùm si melius efficere voles, adiungito prædictum puluerem, ex illis carbonis, vitriolo, galla & gummi. Hoc etiam atramento libri imprimi poterunt: præsertim si aliquantulum vernicis, & olei lini addatur, vt liquidius, & tenacius fiat. Cæterùm atramentum pro imprimendis libris ex solo summo resinę conficitur, vt supra dictum est, addendo vernicis liquidæ quantum satis est, & coquendo parum, fiat atramentum, vel liquidius, vel spissius, vt res ipsa poscere videbitur. Nam hyeme liquidius, æstate firmius esse debet. Quòd si liquidius efficere voles, adde plus olei, & plus fumi, meliusq; coque. Verùm durius atramentum, elegantiores efficit literas. Quòd si rubrum atramentum conficere cupias, loco fumi, sumito cinnabaris optimè contriti, quantum volueris: si verò viride, ęris florem accipito: si cæruleum, vt paucis retrò annis vtebantur, sumito cæruleum Germanicum vel enchaustum vitreum, quòd Venetiis habetur. Reliqua fiant, vt in communi atramento dictum est. *Idem.*

Atramentum perpetuum.

Stuchum vocant artifices colorem perpetuũ, quo maximè sepulchris literæ solent inscribi, iam prius literis in marmore incisis: constat fumo olei è semine lini pici na-

uali commixto. Eius enim fumi nigredo nõ mutatur, nec pix ab aqua, aut vento corrumpitur. *Cardanus.*

Rubrica scriptoria.

Accipe ligni brasilij, minutim incisi vnc. vnam, cerussæ, aluminis, singulorum drachmas duas: terantur, & misceãtur: quibus tantum vrinæ superinfundito, donec cooperiantur, relinquanturq́; sic per tres dies, miscendo quotidie ter aut quater: deinde coletur per linteum, ponaturq́; in catino aliquo vitreato, vel mortario, & siccentur in loco aliquo, ab aere & Sole remoto, & seruetur. Quando autem ad scribendum vti voles, aqua gummi temperata cõficito. *Alexius.*

Puluis abstergens atramenti maculas, vel literas scriptas in papyro.

Accipe cerussæ optimè contritæ, lactis ficuum, singulorum quantum sufficit. Misceantur, & fiat massa, quæ cum exiccata, deinde rursus imbuta lacte, atque sic sexies factũ fuerit, fiat puluis & seruetur. Quando autem atramẽtum, vel literas à papyro auferre velis, sumito pannum lineum, aqua imbutum; deinde expressum, ponatur supra atramentum, vel literas tandiu, donec humectata sint. Quod cùm factum fuerit, puluis prædictus superaspergatur, & relinquatur sic per noctem vnam: deinde manè cum panno aliquo linteo sicco fricetur leuiter, quo facto, papyrum candidissimam videbis, & ad scribendum aptissimã. Quod si omnino deletum atramentum non esset, iteretur, vt prius: & fieri nequit, quin auferatur. Quòd si attenuata charta nimimum sit, ea frictione glutine, quo ligna ferruminantur, leuiter liquefacta, cerussæ vel farinæ pusillo admisto, densabitur. *Idem.*

Ad literas aureas.

Ad scribẽdum aureis literis, Sume croci, & auripigmẽti partes æquales, dilue, cum felle caprino, & tandiu sub fimo equino sepeli, donec fiat veluti spissamentum. Cum quo pinge, vel scribe. Idẽ fiet, si acceperis drachmas duas aloes, & croci tandundem, eaq́; in pollinem redacta, albumine oui exceperis, & diu multumq́; agitaueris. Ex quodam Grammatographo. *Mizaldus.*

Ad literas aureas aliter.

Accipe auripigmenti, chrystalli, singulorum vnciam vnam; redigantur in puluerem singula: deinde misceantur cum oui albo, & fiat liquor ad scribendum. *Alexius.*

Ad

Ad literas argenteas.

Argenteas literas sic facies absque argento. Sume stanni optimi vnciam vnam, argenti viui vncias duas, misceãtur, & liquescant. Deinde terantur cum aqua gummata; & ex ea materia vbi opus erit, formentur literæ. *Mizaldus.*

Color viridis ad scribendum.

Accipe floris æris, lithargyrij, argenti viui, singulorum quantum sufficit: terantur, & misceantur simul cum vrina infantis masculi, & habebis colorem pulcherrimum smaragdo similem, non solum ad miniandum, sed etiam ad scribendum. *Alexius.*

Ad literas virides.

Virides literas sic facies, Accipe folia rutæ, succum exprime, florem æris, & parum croci adde, tere, & dum vti voles, aqua gummosa excipe, ac scribe. *Mizald. & Alexius.*

Liquor viridis ad scribendum & pingendum.

Accipe floris æris, quantum satis esse videtur, ponatur in aceto, donec liquefiat: deinde coletur per pannum subtilē. Quod cùm factū fuerit, super lapide porphirite teratur optimè cū aqua cōmuni, addendo parū mellis. Deinde cùm bene siccatum fuerit, iterū super lapide porphyrite, cum aqua gummi teratur, & res erit perfecta. *Alexius.*

Cœrulei parandi ratio.

Cœruleū cū melle, vt æris flos conterendū; sed purgãdum nō est. Temperatur aūt oui albo agitato, aut glutinis aqua, & non gummi. Aqua hæc glutinis fit ex viscerū glutine lucido, & liquefacto & colato, vt ex gummi solet.

Cinnabari parandi ratio.

Cinnabari, cùm super lapide porphyrite optimè aqua communi contritum: deinde exiccatum fuerit, ponatur in vas aliquod osseum vel vitreum, vrinaq; superinfundatur, relinquaturq; sic aliquandiu: nam fundum n[illegible] ia petet: postea auferatur sensim vrina, ac rursus recens [illegible]datur. Quod cùm octies aut decies factum fuerit, optimè purgatum erit. Quibus sic se habentibus, sumito ouorum alba, optimè agitata, & in aquam puram dissoluta[illegible]am aquam super cinnabarim effundito, vt transuersum digitum emineat, rursusq; simul agitato, deinde cùm residuū fecerit, auferantur ouorum alba sensim, rursusque recentia addantur, fiatq; v[illegible]tum vrina. Nec alia ra[illegible]ne fit, quàm vt fœtens ille odor, ex vrina contractus euanescant. His omnibus factis, addantur albumina ouorum

recentia, misceantur optimè, & fiat liquor in vase aliquo obturato seruandus erit: deinde cùm quis hoc vti volet, ligno aliquo miscendus seruatur etiam diutissimè incorruptus. *Alexius.*

Liquor ad scribendum tanto candore præstans, vt papyrum vincat, in eoq; legi possit.

Sumito ouorũ cortices optimè lotas, easq; super porphyrite, vel marmore cum aqua conterito, & in scintillam positas, finito, donec in fundo materia resideat. Quo facto, sensim auferatur aqua, materiaq; vel per se, vel ad Solẽ siccetur, serueturq;. Quãdo aũt vti voles, accipito gũmi ammoniaci, exemta flaua cortice, quantum satis est, ponatur in aceto distillato, per noctem vnam, donec dissoluatur: deinde coletur, cui addatur aliquantulum prædicti pulueris, & fiat liquor omnium albissimus ad scribẽdum, & pingendum. Hoc etiam liquore, primaria quædam fœmina in Italia ad faciem dealbandam vtitur, propterea quòd absq; vlla aliqua læsione cutis, & dentium, ita faciẽ albam reddit, vt non illita sed natura sic esse videatur. Verùm si ad faciem vti velis, liquorem multò rariorem, & tenuiorẽ esse oportet, vt melius penetrare & durare queat. Cæterùm si ad hunc effectum aliquantulum calci combusti addideris, optimum feceris. *Idem.*

Modus parandi Vernicem, ad membranas siue papyrum læuigandam, qua vtimur ad scribendum: quæ melior est, & pulchrior ea, qua vulgò vtuntur: nec vt illa vulgaris malè olet.

Vernix qua scriptores vtuntur ad conficiendos libros, est gummi iuniperi in puluerem redactum. Ex hoc etiam gummi cũ lini oleo cocto, liquida Vernix conficitur. Vtuntur scriptores prædicta Vernice contrita, vt melius atramentum suscipiat charta, nec perfluat. Verũ si meliore [illegible] atque minore pretio parare voles, sumito ouorum cortices [illegible] tas, & [illegible] uiter contritas, easq; in olla aliqua bene [illegible] perta, [illegible] ornaco vel figuli, vel vitrearij tam diu finito, done[illegible] e in calcem ac cinerem vertatur: deinde cribrentur [illegible] fiat puluis albissimus. Quum autem vti voles, pon[illegible] aliquantulum super papyrum, atq; leporino [illegible] nc inde spergatur, atq; quod reliquũ est, abstergatur, & ad scribendum reddetur optima. Verum si posteaquam scriptum est, & exiccatum, puluerem auferri defi-

desideres, aliquantulum cum medulla panis fricetur, & absterget puluerem omnem. *Idem.*

Modus parandi tabulas albas, deletiles, in quibus scribitur stylo æneo, cuiusmodi sunt libelli, qui in Germania fiunt.

Accipe gypsi mundi ac cribra, quantum satis est, & cum colla ceruina, aut alia dissolues: quod cùm exiccatum fuerit, radatur politum fiat, & lucidum. Quibus sic se habentibus, rursus vt prius dissoluatur, & radatur: deinde sumto cerussæ, in tenuissimum puluerem redactæ, & cribratæ, quantum satis est: misceatur cũ oleo lini cocto, & fiat vnguentum quo illinantur tabulæ: quæ cum benè illitæ fuerint, siccentur in vmbra per dies quinq; aut sex, deinde panno aliquo, in aqua intincto, deinde expresso, expoliãtur tabulæ, & sic relinquuntur per dies quindecim, aut viginti, donec optimè siccentur, quibus ad scribendum, delendumq;, quod scriptum fuerit, vtitor. *Idem.*

Libri auro quomodo obduci queant.

Accipe Boli armeni, ad nucis quantitatem, sacchari cãdidi, ad ciceris magnitudinem. Redigentur in puluerem tenuissimum simul: deinde addantur alba ouorum, misceantur optimè, contundendo. Quo facto, sumito librũ optimè lignatum, & sub prælo, cum ouorũ albo illitum: deinde cùm exiccatum fuerit, illinatur prædicta compositione, & siccetur, fricetúrq; benè, vt politum, leueq; fiat. Quum autem auro eos obducere voles, aqua communi prius humectétur: deinde subito auro superposito, bombyce premantur leuiter, & exiccati, dente læuigentur, atq; ferro frigido, formæ imprimantur. *Idem.*

I S

est, vt instrumentis expeditis ipsas scietias, & artes aggrediamur, & ea quæ nobis ex his inter secreta referre debere videbuntur, exponamus. Sunt autem scientiæ vel Physicæ, vel Metaphysicæ, vel Mathematicæ, vel Morales. De Physicæ scientiæ secretis antea passim à nobis actum est. De cæteris in hoc libro nonnulla persequemur. Itaque Metaphysica scientia tractationem de Deo, & Angelis seu Dæmonibus bonis aut malis sub se complectitur. Supra quidem in primo & secundo libris de Deo, & Angelis aliquid egimus. Hîc tamen alia ratione Metaphysica tractaturi sumus. Supra namque meram de Deo, & Angelis scientiam proposuimus, non quatenus ad aliquod opus, aut effectum ex ipsa scientia prodeuntem referenda fuerat, quod iam paucis exequemur, vt hîc formam, supra verò materiam tradidisse videamur. Non hîc enim quid Deus sit, quot personis constat, quid Dæmones sint exponemus, sed quomodo nobis Deus cognitus applicandus sit, Dæmonésque boni conciliandi, mali verò procul à nobis r[illegible] endi. Qua quidem ratione quæuis bona consequimur, vt hæc meritò potissima secretorum pars censeri debeat.

Qua ratione Deo coniungamur, eoq; nobis conciliato fruamur. CAP. I.

eluibiles tempore? Sin autem dicas hanc aut illam pœnam satis esse, toto cœlo aberrabis; cum vinculum nostræ cum Deo coniunctionis etiam leuissimo peccato dissoluatur. At hoc dissoluto, æternæ felicitatis hæreditas abrumpitur. Pr[illegible] Deo coniungamur, perfect[illegible] obedi[illegible] hæc à nobis aliena sit, satis intelliget qui pe[illegible] virtutum naturam agnouerit, in qu[illegible] [illegible]m admittitur. Vbinam ergo iustitiam exqu[illegible] [illegible] adminiculo ad exorandam Dei misericordi[illegible] [illegible]ramus? Methodica morborum curatio [illegible] [illegible] intueamur, & eis appli[illegible] remedia [illegible] [illegible] demonstrationibus [illegible] manum genus à duobus primis parentib. [illegible] naturali quidem modo. Sic enim ab alijs, [illegible] sent, quibus posteriores conferentur: Sed [illegible] so, à prima nimirum causa, quæ cùm perfectè b[illegible] primos ità parentes fecit, vt finem suum adeo[illegible] natam felicitatem consequerentur. Vnde [illegible] lum cui obnoxij sumus, in nos irrepsit? Mi[illegible] perfectio, & mali cuiuslibet, peccatiq; fom[illegible] A nostris ergo parentibus, malum ho[illegible] nanciscimur. Cum itaque miseri [illegible] est vt (siquidem aliquã salutis [illegible] rito bonum amissum recupe[illegible] uinæ Iustitiæ satisfieri no[illegible] tantum promereatur [illegible] Num Diua Maria? Num [illegible] P[illegible] ctis [illegible] Vt Deo sati[illegible] sufficientem, & perfectam [illegible] obedien[illegible] cas [illegible] num nostra[illegible] iustitia[illegible] port[illegible] dio [illegible] tatis, [illegible] catis [illegible] ere p[illegible] [illegible] [illegible] nobis qu[illegible] [illegible] [illegible] omnium gentium [illegible] sentaneum est huiu[illegible] [illegible] ile parentes. In[illegible] [illegible]rend[illegible] iustiti[illegible] a-lo igi[illegible] qui Deum hun-lis en[illegible] maledictione natus non sit, quam [illegible]derit, [illegible] vt

vt sunt omnes, quos hæc naturalis hominum procreatio suscitauit. Nam si quis vel leuissimè peccauerit, vel fuerit hæreditate natalitia reprobus, pro se ipso nequaquā satisfacere poterit, multò minus alijs boni quippiam promereri[illegible]. Ecquid igitur, an in Angelis, aut Dæmonibus nostræ salutis aditum quæremus? Incerti[illegible] Nam nec eius rei ratio suppetit, nec authoritas, Philosophorum satis est. Cum ratione salutis via nequeat inueniri, [illegible] dum est, aut alio mens conuertenda est, vt ex [illegible] [illegible] credendo consequamur, quod intelligendo non possu[illegible] [illegible] à [illegible] primorum parentum lapsu [illegible] [illegible] demtor Messias ille exoptatissimus promissus est, [illegible] mundi peccata sufferret. Hic homo natus est, [illegible] ione perfectaq; obedientia seuero Dei iudicio [illegible] omine satisfecit. Verùm si homo fuit (inquies) ei[illegible], cui nos, obnoxius condemnationi, sicq; nec per[illegible] obtemperare potuit, sibique non alij cuiquam [illegible] est. Mysterium hic animaduerte: Noster hic Mes[illegible] ex naturali hominum serie; Sic enim peccato[illegible] fuisset. Sed eum Deus extraordinario modo suscitauit. Nam nō ex viri & mulieris copula natus est noster redemtor, qui modus est hæreditariæ propagationis. Sed [illegible] virgine sacrosancto Diuinæ maiestatis [illegible] (quem [illegible] spiritum vocamus) illustrata con[illegible] cepit, [illegible] vt verus homo, Deusq; sit, matris nimirum [illegible] virginis filius, & Dei patris altissimi. Passus hic est, [illegible] sq; sub Pontio Pilato, cùm tamen esset natura pu[illegible] [illegible] operibusq; sanctissimus. Quemadmodum itaq; primorum parentum lapsu, vinculum nostræ cum Deo coniunctionis disruptum est: sic huius [illegible] sanctissimi merito idem vinculum restitutum: Sed ea ratione tamen [illegible] naturalis hominum propagatio [illegible] ob id in[illegible], sed vt [illegible] ad extremum vsque hominem [illegible] in omnem hominem descendat, [illegible] fiat gratiæ capax, siquidem gratia peccatū [illegible] ponit. An verò satis est hunc [illegible] esse pas[illegible] vt omnis homo salue[illegible] magis quam [illegible] passus sit? Neu[illegible] [illegible] est: Sed vt pec[illegible] catum à nostris parentibus [illegible] transfunditur, dum in vtero materno concipimur: [illegible] necessarium est, vt hoc nostri mediatoris meritum nobis adaptemus, quæ spiritualis est regeneratio Theologis. Hæc applicatio in hunc

[illegible]odum fit, cum nos scilicet nostram confitentes miseriam, certò credimus hūc mediatorem IHESVM CHRISTVM pro nobis esse mortuum, vt nobis hac ratione pec[illegible] nostra remitterentur, atque adeo Dei patris gratiam [illegible] felicitatem æternam consequeremur. H[illegible] etu[illegible] quo Deo nobis reconciliato cõiungim[illegible] curam [illegible] tem; sinceraq; freti conscientia, [illegible] spe [illegible] quam [illegible] ura gaudentes huius vitæ terminum [illegible] striq; redem[illegible] aduentu[illegible] expectamus, qui nos in [illegible] sui palatiis deducturus e[illegible] *Tau[illegible]l.*

Quomodo ea, qu[illegible] us [illegible] re, assequa[illegible]

CAPVT II.

Vnica & vera via ad omnia secreta est, [illegible] Deum omnis boni authorem & sicut Chr[illegible] mò quæras regnum Dei & iustitiam eius, & cæ[illegible] cientur vobis.

2. Item, Cauete ne corda vestra grauentur crapul[illegible] ebrietate, & curis huius vitæ.
3. Item, Commendes curas Domino, & ips[illegible] facie[illegible]
4. Item, Ego Dominus Deus tuus, docens te vti[illegible] gubernans te in via qua ambulas.
5. Et intellectum tibi dabo, & docebo te in [illegible] quâ gradieris oculo meo te regam.
6. Item, vos qui mali estis, scitis dare bona [illegible] vestris: quanto magis pater vester, qui est in cœlis, [illegible] Spiritum sanctum petentibus.
7. Item, Si volueritis facere voluntatem [illegible] qui in cœlis est, verè discipuli mei estis, & venie[illegible] ad [illegible] ansionem apud vos faciemus.

[illegible] scripturæ loca, si de[illegible] tera ad Spiritum [illegible] [illegible] er[illegible] errare [illegible] poteris [illegible] qui in [illegible] desid[illegible]

[illegible] ii
[illegible] ad.

[illegible] vti

nes, seu impressiones. Aut ex natiuitatis constellatione per cœlestes intelligentias.

TERTIA via est improbus labor, quo sine aliquo diuino numine nihil magni, admiratione dignum aliquis assequitur, sicut dicitur,

Tu nihil inuita dicas faciesue Minerua.

Quia omne bonum à Deo, solo bono à quo quæ volumus impetrari, oportet in spiritu & veritate ac simplici corde orando. Conclusio secreti secretorum est, vt se quisque excitet ad orandum pro eo, quod quis desiderat, & patietur repulsam. Non despiciat aliquis orationem [illegible] nam à quo petitur Deus & largitur potest, & largiri [illegible] modo agnoscamus authorem, à quo simpliciter petere desideria nostra. Clemens & bonus pater amat filios [illegible] motū, sicut & Danielem & citius exaudit, quàm vincere possimus duritiem cordis nostri ad orandū, [illegible] quvult, vt demus Sanctum canibus, non vult esse desertum, & contemptum clenidiorum thesauri sui. Ergo diligenter & sæpe legas, & relegas has sequentes regulas, [illegible] nesque cogitationes tuas instituas ac dirigas ad has præceptiones, & omnia tibi ex animi tui sententia cedent in domino cui confidis. 1. Qui vult secreta scire, secreta secreti sciat custodire, & reuelanda reuelet: sigillanda sigillet: & sacrum non det canibus, nec Margaritas proiiciat ante porcos. Hanc legem obserua & aperientur tibi oculi mentis ad intelligenda secreta, & audies tibi di[illegible] reuelari quicquid animus tuus desiderauit. Habebis etiam propitios angelorum Dei & spirituum in natura ministeria obsequentiora, quam vllus animus humanus desiderari possit. 2. In omnibus inuoca nomen Domini, & sine inuocatione Dei per [illegible] nihil [illegible] vel faci[illegible]
[illegible]
[illegible] reuerentia erga [illegible] legis Dei & quod [illegible]
[illegible] pacifice [illegible] rem, & suam [illegible] multitu[illegible] amicitias vitæ, temporis [illegible] benefi[illegible] donis [illegible] Dei nun[illegible] ab ore [illegible]
[illegible] proclamationem [illegible] ad constantiā & grauitatem iudiciis & factis tuis te [illegible] tentationibus tentatolle

resiste per verbum Dei: fuge mundana, cœlestia quære: nō innitaris prudentiæ tuæ, sed in omnibus ad Deum respice secundum scripturæ sententiam. Cum nescimus quid faciamus, ad te Deus eleuamus oculos nostros, & à te expectamus auxilium. Vbi enim humana nos destituūt præsidia, ibi Dei offulget auxilium secundum Philonis dictū 5. Diligas Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex omnibus viribus tuis, & proximum sicut teipsum, & Dominus te custodiet tāquam pupillam oculi sui, & ab o[illegible] malo liberabit, ac te replebit omni suo bono, nihil [illegible] siderabit anima tua, cuius non compos sis futurus, [illegible] tibi ad salutem corporis & animi contulerit. 6. Q[illegible]d didiceris, frequenter repete, & menti tuæ infige, [illegible] tum discas non multa: quia animus humanus n[illegible] omnibus par esse, nisi diuinitus quis regeneratus [illegible] nihil est tam arduum, aut tam multiplex, cui par [illegible] possit. 7. Inuoca me in die tribulationis, & exaudi[illegible], & honorificabis me, dicit Dominus. Omnis autem ig[illegible]ātia est tribulatio animi: Inuocato ergo in ignorantia tua Dominum, & exaudiet te: & memento, vt honorem tribuas Deo ac dicas cū Psalmista: Non nobis Domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. *Ex Magia veterum.*

Vt boni Dæmones nobis concilientur.

CAP. II.

Inexpletus est hominum animus, vtpote qui non sit his contentus quæ natura, Deusq; concesserūt: Magicis enim artibus Dæmones in auxilium conuocantur, vt & prædictione rerum abstrūsarum, & edendis miraculis humanæ libidini satisfiat. Duplices autem fecerunt magi Dæmones proprios nimirū, & communes. Proprii sunt qui nobis ab ortu primo assistūt, geniosq; nuncupant, quasi congen[illegible] triplex quoq; genus constituitur: Alius [illegible] sacer [illegible] vitæ vnius a[illegible]nes [illegible] bonū dirigit: Alius est [illegible]ituræ, qui [illegible]llatur: Tertius autem professionis est, de quib. copiose [illegible]nelius Agrippa. Hi sunt vitæ custodes, & actionum [illegible]res, qui non [illegible] quidem, vtpote qui iam nobis [illegible]sint: sed vitæ [illegible]nia, puritate cordis, & sedulitate cōseruantur, & ad auxilium excitantur. Geniture Dæmones, & professionis & in [illegible] cœlestibus prodire volunt Astronomi, quò fit vt ex erectis natiuitatib. quid vnicuiq; sit expectandum prædicere nitantur. Dæmones autē

qui

qui sunt extra nos, magi variis rationibus alliciunt, vt voti participes fiant: Discrimine tamen duplici, cum Dæmonum alij boni sint alij verò mali, vt hinc aliam velint licitam esse magiam, aliam verò illicitam: Hanc quidem cùm mali Dæmones circulis, aut alia ratione coniurantur, vt magis obtemperare cogantur. At illam cum mali Dæmones verbo diuino, vel exorcismis propelluntur, vel cum boni dæmones inuentis eorum nominibus arte calculatoria & astromica ex dispositione corporum cœlestium, characteribus & signaculis, vel etiam sacris obtestationibus alliciuntur. Præclara nempe res hæc est nisi superstitione plena sit, imposturis, & impietate. Quoniam verò magi complures se bonos spiritus habere glorientur, res hæc diligenter obseruanda est, an boni vel mali sint, ne dū ad hos magos confugimus. Cacodæmonis auxiliū implorem̄us quæ prima via est ad perditionem. In eos enim Diabolus potestatem habet, qui licitis, & à Deo traditis mediis contemtis ad eum confugit. Hi nebulones (Magos intelligo) miserrimas aniculas persequuntur, & plures tamen animas perdunt, quàm sagæ corpora. Sit ergo syncera vitæ puritas, & inculpata fides hominis spiritum familiarem habentis, & miracula exercentis primum, tertiūq; boni spiritus indicium, qualis fuit Mosi, Heliæ, Elisæi, Petri & aliorum Apostolorum, licet singularis Dei virtus appellari debeat potius, quàm spiritus. Ex impia verò vita, vel hippocritica contrarium intelligatur: Hippocriticam dixi, Sæpe siquidem se Diabolus in angelum lucis transformat, vt homines hac ratione decipiātur. Alia quoq; via est spirituum dignoscendorū. Nam boni spiritus nequaquam mediis accommodant, vt vel vitris includantur, vel charecteribus, aut circulationibus vtendū sit: Tales enim cæremoniæ pacti signa sunt, quod iecit dæmon cum circulatore: Boni verò spiritus non paciscūtur. Nullum ergo bonum spiritum in magis agnoscimus: Boni siquidem spiritus solo Dei iussu regūtur, nec characteribus, signaculis, nominibusue mouentur phantasticis, vt sese cuiquam adiungant, & ad explendam eius libidinem miracula exerceant superatis naturæ limitibus. *Nic. Taurellus.*

Vt vinciantur mali spiritus.

CAP. III.

Cùm itaq; ratio nulla sit, vt bonos spiritus arbitrio nostro submittamus, cum malis paciscendum est, & quia nō

possimus superos, Acheronta mouebo. Ars certè magica facili negotio addiscitur. Nam si te Diabolus animaduertat eius desiderio teneri, subitò edocebit. Sunt autem varia magicæ artis instrumenta, quibus sese Diabolus accommodat, vt circulus, varij carecteres, nomina, plantæ, radices, vnguenta, vitra, annuli, missa quoq; & alia eiusmodi. Decipitur his leue hominũ vulgus, vt hisce rebus existiment diuinas inesse vires, cùm tamen nihil minus possint. Diabolus enim (vt probè Vuierus asserit) nullis creaturis, nominibus, aut signis vsqueadeo delectatur, vt ceu canis oblato pane allici possit, nec vlla re tantopere offenditur, vt fugiendum sit; Sed characteribus & signis, literis, nominibus, imprecationi & aliis similibus, vt etiam herbis & radicibus hæc vis per accidens inest, spiritus euocari vel cogi possint, hoc est, quia se volunt hac ratione ligari, vt multas animas ligent, captiuasq; ducāt.

Apparatus ad artem Magicam discendam est septuplex.

Capvt V.

Primum est, vt diu noctuq; cogitet, quomodo in veram Dei notitiam ascendat, tum per verbum reuelatum inde vsq; à Mundo condito, tum per scalam creationis, & creaturarum, tum per mirabiles effectiones, quas exhibent visibiles & inuisibiles Dei creaturæ. Secundo requiritur, vt homo in seipsum descendat, sesequemet optimè nouisse studeat, quid mortale in se habeat, q̃d immortale, quidq́; cuiusq; partis sui proprium sit, quid diuersum. Tertio vt discat per immortalem sui partem, æternum Deum colere, amare, & timere, atq; in spiritu & veritate adorare: cum mortali verò sui parte ea facere, quæ sciuerit Deo grata esse, & proximo vtilia. Hæc sunt tria summa & prima Magiæ præcepta, quibus quisq; se parauerit ad veram seu diuinam sapientiam concupiscendam & assequendam, vt dignus habeatur, cui Angelicæ creaturæ inseruiant, non tantùm occultè, sed etiam manifestè, & de facie ad faciē. Quarto cum ab vtero matris quilibet ad certum genus vitæ vocetur inuigilandum, vt quilibet pernoscat, an ad Magiam natus sit, & ad quam eius speciem. Quod quiuis percipiet, qui hæc nostra legens facilè perceperit, & experiundo se successus habere senserit. Nam non nisi paruulis & humilibus talia & tanta dantur dona. Quinto aduertendum, num circa se manifestè assistentes sentiat spi-

situs in maximis negotiis suscipiendis. Quod si tales senserit, manifestum, quod ex Dei ordinatione fiet Magus hoc est talis persona quæ ministerio spirituum vtatur ad præclaras res efficiendas. Hic vt plurimum peccatur, vel negligentia, vel inscitia, vel contemtu, vel etiam nimia superstitione, peccatur etiā ingratitudine erga Deum, quā clarissimi pleriq; viri, sibi postea exitiū attraxerunt: peccatur & temeritate ac peruicacia: ac tandem etiam, quando dona Dei non eo in honore habentur, quo requiritur & parerga ergis præferuntur. Sexto, fide & taciturnitate opus est futuro mago, maximè vt nihil proferat secretum, quęd à spiritu sibi interdicitur, sicut Danieli mandatur. Sigillanda quædam hoc est non proferenda in publicum. Sicut Paulo liberum erat, quę viderat in reuelatione, vt propalaret. Nemo crediderit quantum in hoc vnico præcepto situm sit. Septimo requiritur iustitia summa in futuro mago hoc est, vt nihil impium, iniquum, iniustum suscipiat, imò ne in animum quidem admittat, & sic defendetur diuinitus ab omni malo. Porrò cum circa se senserit aliquid incorporeum agens, vel exteriori aliquo sensu, vel interiori: se deinde secundum septem subsequētes leges gubernet ad magicum consequendum finem. Prima hæc esto lex, vt sciat à Deo ordinatū sibi talem spiritum, ac cogitet se habere inspectorem suarum actionum & cogitationum omnium. Ideò omnem vitam suam ad ordinem præscriptum in verbo Dei dirigat. Secundo semper cum Dauide oret: Spiritum sanctum tuum ne auferas à me, & Spiritu principali confirma me. Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo. Ne des quæso pater cœlestis potestatem Spiritui mendaci, quemadmodū dedisti super Achab, vt periret, sed custodi me in veritate tua, Amen. Tertio assuefaciat se ad probandos Spiritus, sicut scriptura monet, nam de spinis non leguntur vuæ. Omnia probemus, quod bonum & laudabile est apprehendamus, quod repugnat voluntati diuinæ, fugiamus. Quartū est: vt simus remotissimi ab omni superstitione. Est autem superstitio hoc in loco tribuere diuinitatem rebus, in quibus nihil est diuini: aut etiam electio à nobis cui u sine mandato Dei velle Deū colere, quales sunt omnes ceremoniæ magicæ sathanæ, qui impudenter se tanquam Deū coli vult. Quinto fugiēda est idololatria, q̄ suo proprio motu potētiā diuinā alligat idolis, aut aliis rebus,

vbi non sunt à creatore vel naturæ o c positæ, qualia multa Cacomagi effingūt. Sexto fugienda etiam insidiosa Diaboli Cacotylia qua imitatur creationis & creatoris potentiam, vt verbo res producat, quæ non sunt vt sint, quod est solummodo omnipotentis Dei & creaturæ incommunicabile. Septimo inhærendum donis Dei, & sancti Spiritus, vt ea diligenter cognoscamus & excolamus toto pectore, & omnibus virib. nostris. *Ex Magia veterum.*

DE MAGIA IN GENERE.

CAP. VI.

Multæ quidem sunt rationes, quibus Magi Dæmones alliciunt vt tamen eas paucis contraheremus ea quæ Cornelius Agrippa de Magiæ speciebus in sua declamatione de vanitate scientiarum, & excellentia verbi Dei conscripsit, huc referenda esse duximus. Exigit etiam hic locus (inquit) vt de magis dicamus: Nam & ipsa cum Astrologia sic coniuncta, & cognata est, vt qui Magiam absq; Astronomia profiteatur, is nihil agat, sed tota aberret via. Suidas Magiam a Magusæis & nomē & originem traxisse putat. Communis opinio est nomen esse Persicum, cui adstipulantur Porphyrius, & Apuleius, & significare eorum lingua idem quod Sacerdotem, sapientem siue Philosophum. Magis itaq; omnem Philosophiā, Physicam & Mathematicam complexa etiam vires religionum illis adiūgit. Hinc & Goetiam, & Theurgiam in se quoq; continet. Qua de causa magiam pleriq; bifariam diuidunt, in naturalem videlicet, & ceremonialem. *Agrippa.*

DE MAGIA NATVRALI.

CAP. VII.

Naturalem Magiam non aliud putant, quàm naturalium scientiarū summam potestatem, quam idcircò summum Philosophiæ naturalis apicem, eiusque absolutissimam consummationem vocant, & quæ fit actiua portio scientiæ naturalis, quæ naturalium virtutum adminiculo, ex mutua earum & oportuna applicatione opera edit supra omnem admirationis captum: Qua magia Aetiopes maximè, & Indi vtebantur, vbi herbarum, & lapidum, cæterorumq; ad id spectantiū facultas suppetebat. Eius meminisse volunt Hyeronimum ad Paulinum, vbi ait Apollonium Tyanæum fuisse Magum, seu Philosophum vt

Pytha-

Pythagorici. Eius etiam generis fuisse Magos, qui Christum natum muneribus inuisentes adorauerunt, quos Euangeliorum interpretes exponunt Chaldeorum Philosophos: Quales fuerunt Hiarchas apud Bragmanas, Tespion apud Gymnosophistas, Budda apud Babylonios, Numa Pōpilius apud Romanos, Zamolxides apud Thraces, Abbaris apud Hyperboreos, Hermes apud Aegyptios, Zoroastes Oromasi filius apud Persas. Nā Indi, Aethiopes, & Chaldæi, & Persæ hac maximè præcelluēre magia. Qua idcirco (vt narrat Plato in Alcibiade) imbuuntur Persarum regum filij, vt ad mundanæ Reipubl. imaginem, suam & ipsi rempublicam administrare, distribuereq; cōdiscant: Et Cicero in Diuinationum libris ait, neminem apud Persas regno potiri, qui prius magiam nō didicerit. Magia itaq; naturalis ea est, quæ rerum omnium naturalium, atque cœlestium vires contemplata, earumq; sympathiam curiosa indagine scrutata, reconditas ac latentes in natura potestates ita in apertum producit: Inferiora superiorum dotibus, tanquam quasdam illecebras sic copulans, per eorum mutuam applicationem ad inuicem, vt exinde stupenda exurgant miracula, non tam arte quàm natura, cui se ars ita ministram exhibet hęc operanti. Nam Magi naturæ accuratissimi exploratores, conducentes ea, quæ natura pręparata sunt, applicando actiua passiuis, sęuissimè ante tempus à natura ordinatum effectus producunt, quæ vulgus putat miracula, cum tamen naturalia opera sint interueniente sola temporis præuentione: vt si quis in mense Martio rosas producat, & maturas vuas, aut satas fabas, vel petroselinum intra paucas horas excrescere faciat in perfectam plantam, & ijs maiora, vt nubes, pluuias, tonitrua, & diuersorum generum animalia, & rerum transmutationes quàm plurimas, cuiusmodi multas fecisse se iactat Rogerius Bachon, pura, & naturali magia. Scripserunt de illius operibus Zoroastes, Hermes, Euanthes rex Arabum, Zacharias Babylonius, Ioseph Hebræus, Bocus, Aron, Zenotenus, Kirannides, Almadal, Thetel, Alcindus, Abel, Ptolomæus, Geber, Zahel, Naxabarub, Tebith, Berith, Salomon, Astaphon, Hipparchus, Alcmæon, Apollonius, Triphon & pleriq; alij, quorum aliqua opera adhuc integra, & pleraq; fragmenta adhuc exrant, ad manus meas aliquando peruenerunt. Ex recentioribus verò scripserunt in naturali magia pauci, & illi quidem pauca,

vt Albertus, Arnoldus de villa noua, Raimundus Lullius, Bachon, & Apponus, & author libri ad Alphonsum, sub Peccatricis nomine editus, qui tamen vnà cum naturali magia, plurimum superstitionis admiscet: quod quidem fecerunt & alij. *Idem.*

DE MAGIA MATHEMATICA.

CAPVT VIII.

Sunt prætereaalij natura sagacissimi æmulatores, inquisitoresq; audacissimi, qui absque naturalibus virtutibus, ex solis mathematicis disciplinis, adscitis cœlorum influxibus sese naturæ operum similia producere posse pollicentur, v corpora euntia vel loquentia, quæ tamen non habeant virtutes animales: Qualis fuit columba Architæ lignea, quæ volabat, & statuæ Mercurij, quæ loquebantur; caput æneum ab Alberto Magno fabricatum, quòd locutum perhibent. Excelluit in ijs Boetius, vi magni ingenij, & multiplicis eruditionis, ad quem de istiusmodi scribens Cassidorus: Tibi (inquit) ardua cognoscere, & miracula monstrare propositum est: tuæ artis ingenio metalla mugiunt, Diomedes in arce grauius buccinatur, æneus anguis insibilat, aues simulatæ sunt, & quæ vocem propriam nesciunt habere, dulcedinem cantilenæ probantur emittere: Parua de illo referimus, cui cœlum imitari fas est. De istis puto artificijs dictum est, quod apud Platonem legimus in vndecimo de Legibus: Ars data est mortalibus, quo res posteiores quasdam progenerarent, non quidem veritatis, & diuinitatis participes, simulachra quædam sibiipsis cognata deducerent, atque eousq; progressi sunt Magi, homines audacissimi perpetrare, fauente maximè antiquo illo, & valido te scientiarum pollicitatore, vt similes illi aliqua Deum, & naturam æmulari conarentur. *Idem.*

DE MAGIA VENEFICA.

CAP. IX.

Est præterea naturalis Magiæ species, quam veneficam siue pharmaciam vocant, quæ poculis, philtris, varijsque veneficiorum medicamentis perficitur: cuiusmodi Democritus cõfecisse legitur, quo boni, felicesq; filij gignantur: Et aliud quo auium voces ritè intelligamus, sicut de Apol-

fideles, pagani, Iudæi, Saraçeni, & cuiuſcunq; prophani collegij, ſiue ſectæ homines, diuini nominis inuocatione Dæmones adſtringant: Alij autem nefandiſſimi, deteſtādo, & omnibus ignibus plectendo ſcelere, ſe Dæmonibus ſubmittentes illis ſacrificant, & adorant, idolatræ & viliſſimæ deiectionis rei effecti ſunt: quibus criminibus etſi priores non ſunt obnoxij, tamen manifeſtis periculis ſe exponunt: Nam etiam coacti Dæmones aduigilant, quò errantes nos decipiant. Ex horum verò Goeticorum anagyri, profluxerunt omnes iſti tenebrarū libri, quos improbatæ lectionis Vlpianus Iuriſcōſultus appellat, protinuſq; corrumpendos eſſe ſtatuit. Cuiuſmodi primus excogitaſſe dicitur Zabulus quidam illicitis artibus deditus: deinde Barnabas quidam Cyprius: Et hodie adhuc circumferuntur cōfictis titulis libri, ſub nominibus Adæ, Abelis, Enoch, Abrahæ, Salomonis; item Pauli, Honorij, Cypriani, Alberti, Thomæ, Hieronymi, & Eboracēſis cuiuſdam: quorum nugas ſtultè ſecuti ſunt Alphonſus rex Caſtiliæ, Robertus Anglicus, Bachon, & Apponus, & plerique alij deplorati ingenij homines. Præterea non homines modo & ſanctos, & patriarchas, & angelos Dei tam execrabilium dogmatum fecerunt authores. ſed & libros à Raziele, Raphaele, Adami, & Tobiæ angelis conſcriptos oſtentant: qui libri tamen acutius inſpicienti ſuorum præceptorum canonem, ritum, conſuetudinem, verborum & characterum genus, extructionis ordinem, inſulſam phraſim, apertè ſeſe produnt, non niſi meras nugas, ac impoſturas continere ac poſterioribus tēporibus ab omnis antiquæ Magiæ ignaris, perditiſſimis perditionum artificibus eſſe cōflatos, ex prophanis quibuſdam obſeruationibus noſtræ religionis cæremonijs admixtis, inſitiſque multis ignotis nominibus, & ſignaculis vt perterreant rudes, & ſimplices, & ſtupori ſint inſenſatis, & his qui neſciunt bonas literas. Neque tamen propterea patet has artes eſſe fabulas: Nam niſi reuera eſſent, atque per illas multa mira ac noxia fierent, non tam arcta de illis ſtatuiſſent diuinæ & humanæ leges, eas exterminandas eſſe de terra. Cur autem Goetici iſtis ſolis malis vtantur Dæmonibus, ea ratio eſt, quia boni angeli difficile comparent, quia Dei iuſſum expectant, nec niſi mundus corde, & vita ſanctis hominibus congrediuntur: mali autem faciles ſe exhibent ad inuocandum, falſo fauentes diuinitatem menti-

est, vt instrumentis expeditis ipsas sciẽtias, & artes aggrediamur, & ea quæ nobis ex his inter secreta referre debere videbuntur, exponamus. Sunt autem scientiæ vel Physicæ, vel Metaphysicæ, vel Mathematicæ, vel Morales. De Physicæ scientiæ secretis antea passim à nobis actum est. De cæteris in hoc libro nonnulla persequemur. Itaque Metaphysica scientia tractationem de Deo, & Angelis seu Dæmonibus bonis aut malis sub se complectitur. Supra quidem primo & secundo libris de Deo, & Angelis aliquid egimus. Hîc tamen alia ratione Metaphysica tractaturi sumus. Supra namque meram de Deo, & Angelis scientiam proposuimus, non quatenus ad aliquod opus, aut effectum ex ipsa scientia prodeuntem referenda fuerat, quod iam paucis exequemur, vt hîc formam, supra verò materiam tradidisse videamur. Non hîc enim quid Deus sit, quotq; personis constat, quid Dæmones sint exponemus, sed quomodo nobis Deus cognitus applicandus sit, Dæmonesq; boni conciliandi, mali verò procul à nobis r[illegible]endi. Qua quidem ratione quæuis bona consequimur, vt hæc meritò potissima secretorum pars censeri debeat.

Qua ratione Deo coniungamur, eoq; nobis conci[illegible] fruamur. CAP. I.

M

[illegible]

eluibiles tempore? Sin autem dicas han: aut illá pœnam
satis esse, toto cœlo aberrabis; cum vinculum nostræ cum
Deo coniunctionis etiam leuissimo peccato dissoluatur.
At hoc dissoluto, æternæ felicitatis hæreditas [illegible] sumptur.
Præ[illegible] Deo coniungamur, perfect[illegible]
ob[illegible] hæc à nobis aliena sit, satis intel[illegible]et
qui [illegible] virtutum naturam agnouerit, in qu[illegible]
[illegible]um admittitur. Vbinam ergo iustitiam exq[illegible]
[illegible] adminiculo ad exorandam Dei misericor[illegible]
[illegible]amus? Methodica morborum curatio e[illegible]
[illegible] intueamur, & eis ap[illegible] remedia [illegible]
[illegible] demonstrationib[illegible]
man[illegible] genus à duobus primis parentib. [illegible]
naturali quidem modo. Sic enim ab alijs, v[illegible]
sent, quibus posteriores censerentur. Sed mod[illegible]
so, à prima nimirum causa, quæ cùm per[illegible]ecte b[illegible]
primos ità parentes fecit, vt finem suum adeoq; [illegible]
natam felicitatem consequerentur. Vnde [illegible]
lum cui obnoxij sumus in nos irrepsit? M[illegible]
perfectio, & mali cuiuslibet, peccatiq; fom[illegible]
A nostris ergo parentibus, malum [illegible]
nanciscimur. Cum itaque miseri[illegible]
est vt (siquidem aliqua salutis [illegible]
rito bonum amissum recupe[illegible]
uinæ iustitiæ satisfieri non po[illegible]
tantum promereatur? Num Pla[illegible]
Num [illegible] Ma[illegible] Num [illegible]os P[illegible]
ctis [illegible]? Vt Deo sat[illegible]
suffi[illegible] & perfectam [illegible] obedie[illegible]
cas [illegible]um nostram esse iustitia[illegible]
port[illegible]ino iudicio [illegible]tis, [illegible]
catis [illegible] pœna[illegible]lum nu[illegible]
[illegible] quo[illegible]
[illegible] nobis [illegible]
[illegible]o, [illegible]
[illegible] fomi[illegible] con[illegible]
[illegible] omnium gentium [illegible]
[illegible]sentaneum est, huiusc[illegible]
[illegible]esse parentes. I[illegible]
[illegible]end[illegible] iustiti[illegible]a-
lo ig[illegible] itaq; qui Deum hun-
lis enim [illegible], a[illegible]ditione natus non sit,
quàm [illegible]ciderit, [illegible] vt

vt sunt omnes, quos hæc naturalis hominum procreatio suscitauit. Nam si quis vel leuissimè peccauerit, vel fuerit hæreditate natalitia reprobus, pro se ipso nequaquā satisfacere poterit, multò minus alijs boni quippiam promereri[illegible]. Ecquid igitur, an in Angelis, aut Dæmonibus nostræ salutis aditum quæremus? Incerti[illegible] nam nec eius rei ratio suppetit, nec authoritas, [illegible] [illegible] satis est: Cum ratione salutis via nequeat inuestigari, desperandum est, aut alio mens conuertenda est, vt ex auditu credendo consequ[illegible], quod intelligendo non possu[illegible] [illegible]. Iu[illegible] a primo statim primorum parentum lapsu fu[illegible] [illegible] demtor Messias ille exoptatissimus promissus est, [illegible]ius mundi peccata sufferret. Hic homo natus est, [illegible] passione perfectaq; obedientia seuero Dei iuditio [illegible] homine satisfecit. Verùm si homo fuit (inquies) ei[illegible], cui nos, obnoxius condemnationi, sicq; nec per[illegible] [illegible]eo obtemperare potuit, sibique non alij cuiquam [illegible] est. Mysterium hic animaduerte: Noster hic Messi[illegible] [illegible] est ex naturali hominum serie; Sic enim peccato[illegible] [illegible] fuisset: Sed cum Deus extraordinario modo [illegible] Nam qui ex viri & mulieris copula natus est [illegible] qui modus est hæreditariæ propagatio[illegible] [illegible] virgine sacrosancto Diuinæ maiestatis [illegible] spiritum vocamus) ill[illegible] con[illegible] [illegible] homo, Deusq; sit, matre nimirum [illegible] virginis filius [illegible] Dei patris altissimi. Passus hic est, [illegible] sub Pontio Pilato, cùm tamen esset na[illegible] pu[illegible] [illegible] sanctissimus. Quemadmodum itaq; [illegible] parentum lapsu, vinculum nostræ cum Deo coniunctionis disruptum est: sic huius [illegible] sanctissimi merito idem [illegible] restitutum: Sed [illegible] ratio[illegible] [illegible] naturalis hominum propagatio [illegible] ad in[illegible] [illegible], sed vt [illegible] ad extrem[illegible] [illegible] hominem [illegible] in omnem hominem descendat, [illegible] gratiæ capax, siquidem gratia peccatū [illegible] ponit. An verò [illegible] est hunc mediatorem esse pas[illegible], vt omnis homo salue[illegible] magis quàm [illegible] passus sit? Neu[illegible] hoc [illegible] Sed vt peccatum à nostris parent[illegible] transfun[illegible] dum in vtero materno concipimur: [illegible] necessarium est, vt hoc nostri mediatoris meritum nobis adaptemus, quæ spiritualis est regeneratio Theologis. Hæc applicatio in hunc

...modum fit, cum nos scilicet nostram confitentes miseriam, certò credimus hūc mediatorem IHESVM CHRISTVM pro nobis esse mortuum, vt nobis hac ratione peccata nostra remitterentur, atque adeo Dei patris gratiam et felicitatem æternām consequeremur. H... ... quo Deo nobis reconciliato cōiungim... ... curam ... quietem, sinceraq; freti conscientia, & ipe ... nunquam nec ... ura gaudentes huius vitæ terminum ... striq; redemptoris aduentum expectamus, qui nos in ... sui palatiis deducturus est. ... Tamel.

Quomodo ea, qu... ...amus fore, assequamur.

CAPVT II.

Vnica & vera via ad omnia s... certa est, ... Deum omnis boni authorem & sicut Chri... ... mò quæras regnum Dei & iustitiam eius, & ... ... ciemitur vobis.

2. Item, Cauete ne corda vestra grauentur crap... ebrietate, & curis huius vitæ.
3. Item, Commendes curas Domino, & ipse ...
4. Item, Ego Dominus Deus tuus, docens te vt ... bernans te in via qua ambulas.
5. Et intellectum tibi dabo, & docebo te in ... quā gradieris oculo meo te regam.
6. Item, vos qui mali estis, scitis ... bona ... vestris: quantò magis pater vester, qui est in cœlis, ... Spiritum sanctum petentibus.
7. Item, Si volueritis facere voluntatem ... in cœlis est, verè discipuli mei estis, & ... ad ... mansionem apud vos faciemus.

... scripturæ loca, si de ... ra ... spiritum ... errare non poteri... quin desid...

... ad-

... veri...

nes, seu impressiones. Aut ex natiuitatis constellatione per cœlestes intelligentias.

TERTIA via est improbus labor, quo sine aliquo diuino numine nihil magni, admiratione dignum aliquis assequitur, sicut dicitur,

Tu nihil inuita dicas faciésue Min.

Quia omne bonum à Deo, solo bono [illegible]. Quæ volumus [illegible]petrari, oportet in spiritu & veritate ac simplici [illegible]de [illegible]rando. Conclusio secreti secretorum est, vt se quisque [illegible]citet ad orandum pro eo, quod quis desiderat, & [illegible] [illegible]tietur repulsam. Non despiciat aliquis orationem [illegible]nam à quo petitur Deus & largiri potest, & largiri [illegible] modo agnoscamus authorem, à quo simpliciter pe[illegible] [illegible] eria nostra. Clemens & bonus pater amat fi[illegible] [illegible]otũ, sicut & Danielem & citius exaudit, quàm [illegible]ncere possimus duritiem cordis nostri ad orandũ, [illegible] vult, vt demus Sanctum canibus, non vult esse de[illegible]um, & contemptum clenidiorum thesauri sui. Ergo [illegible]enter & sæpe legas, & relegas has sequentes regulas, [illegible]nesq; cogitationes tuas instituas ac dirigas ad [illegible]s præceptiones, & omnia tibi ex animi tui se[illegible]tentia cedent [illegible] domino cui confidis. 1. Qui vult secret[illegible] scire, secreta [illegible]eti sciat custodire, & reuelanda reuelet: sigillanda [illegible]et: & sacrum non det canibus, nec Margaritas pro[illegible] ante porcos. Hanc legem obserua & aperientur tibi [illegible] mentis ad intelligenda secreta, & audies tibi di[illegible] reuelari quicquid animus tuus desiderauit. Habebis [illegible] [illegible]gelorum Dei & spirituum in natura [illegible] obsequentiorem, quam vllus [illegible] [illegible]nus desiderari possit. 2. In omnibus [illegible] nomen Domini, & sine inuocatione Dei per [illegible] [illegible] vel faci[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]nect[illegible] [illegible]ucrenti[illegible] erga sp[illegible] [illegible]nquam [illegible] Dei & quod [illegible] [illegible] paci[illegible] ad De[illegible]orem, & tuam [illegible] [illegible] tibi [illegible]sis, multitu[illegible] [illegible] vitæ temporis [illegible] benefi[illegible] [illegible] donis [illegible] [illegible]cationi [illegible] Dei nunquam rec[illegible] ab ore tu[illegible]. [illegible] [illegible] ge[illegible] onem [illegible] ad constantiã & grauitatem [illegible] dictis & factis tuis te assuefac[illegible] tentationibus tentatoris

resiste per verbum Dei: fuge mundana, cœlestia quære: nō innitaris prudentiæ tuæ, sed in omnibus ad Deum respice secundum scripturæ sententiam. Cum nescimus quid faciamus, ad te Deus eleuamus oculos nostros, & à te expectamus auxilium. Vbi enim humana nos destituūt præsidia, ibi Dei offulget auxilium secundum Philonis dictū 5. Diligas Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex omnibus viribus tuis, & proximum sicut teipsum, & Dominus te custodiet tāquam pupillam oculi sui, & ab omni malo liberabit, ac te replebit omni suo bono, nihil [illegible] siderabit anima tua, cuius non compos sis futurus [illegible] tibi ad salutem corporis & animi contulerit. 6. Q[illegible]id didiceris, frequenter repete, & menti tuæ infige, [illegible]tum discas non multa: quia animus humanus n[illegible]st omnibus par esse, nisi diuinitus quis regeneratus [illegible] nihil est tam arduum, aut tam multiplex, cui par [illegible] possit. 7. Inuoca me in die tribulationis, & exaudiam [illegible], & honorificabis me, dicit Dominus. Omnis autem ignorātia est tribulatio animi: Inuocato ergo in ignorantia tua Dominum, & exaudiet te: & memento, vt honorem tribuas Deo ac dicas cū Psalmista: Non nobis Domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. *Ex Magia veterum.*

Vt Boni Dæmones nobis concilientur.

CAP. II.

Inexpletus est hominum animus, vtpote qui nō sit his contentus quæ natura, Deusq; concesserūt: Magicis enim artibus Dæmones in auxilium conuocantur, vt & prædictione rerum abstrusarum, & edendis miraculis humanæ libidini satisfiat. Duplices autem fecerunt magi Dæmones proprios nimirū, & communes. Proprii sunt qui nobis ab ortu primo assistūt, geniosq; nuncupant, quasi con[illegible] [illegible] triplex quoq; genus constituitur: Alius [illegible] fa[illegible] vitæ nostræ a[illegible]nes [illegible] bonū dirigit: Alius est genituræ, qui pro[illegible] [illegible]llatur; Tertius autem professionis est, de quo. copiosè [illegible]nelius Agrippa. Hi sunt vitæ custodes, & actionum [illegible]res, qui non [illegible] quidem, vtpote qui iam nobis [illegible] sint: sed vitæ [illegible] [illegible], puritate cordis, & sedulitate cōseruantur, & ad auxilium excitantur. Geniture Dæmones, & professionis & in fluctibus cœlestibus prodire volunt Astronomi quò fit vt ex cœlestis natiuitatib. quid micuiq; sit expectandum prædicere nitantur. Dæmones autē qui

qui sunt extra nos, magi, variis rationibus alliciunt, vt voti participes fiant: Discrimine tamen duplici, cum Dæmonum alij boni sint alij verò mali, vt hinc aliam velint licitam esse magiam, aliam verò illicitam: Hanc quidem cùm mali Dæmones circulis, aut alia ratione coniurantur, vt magis obtemperare cogantur. At illam cum mali Dæmones verbo diuino, vel exorcismis propelluntur, vel cum boni dæmones inuentis eorum nominibus arte calculatoria, & astromica ex dispositione corporum cælestium, characteribus & signaculis, vel etiam sacris obtestationibus alliciuntur. Præclara nempe res hæc est nisi superstitione plena sit, imposturis, & impietate. Quoniam verò magi complures se bonos spiritus habere gloriantur, res hæc diligenter obseruanda est, an boni vel mali sint, ne dū ad [illegible] magos confugimus, Cacodæmonis auxilii imploratio quæ prima via est ad perditionem. In eos enim Diabolus potestatem habet, qui licitis, & à Deo traditis mediis contemtis ad eum confugit. Hi nebulones (Magos intelligo) miserrimas aniculas persequuntur, & plures tamen animas perdunt, quàm sagæ corpora. Sit ergo syncera vitæ puritas, & inculpata fides hominis spiritum familiarem habentis, & miracula exercentis primum, tertiúq; boni spiritus indicium, qualis fuit Mosi, Heliæ, Elisæi, Petri & aliorum Apostolorum, licet singularis Dei virtus appellari debeat potius, quàm spiritus. Ex impia verò vita, vel hippocritica contrarium intelligatur: Hippocriticam dixi, Sæpe siquidem se Diabolus in angelum lucis transformat, vt homines hac ratione decipiatur. Alia quoq; via est spirituum dignoscendorū. Nam boni spiritus nequaquam mediis accommodant, vt vel vitris includantur, vel charecteribus, aut circulationibus vtendū sit: Tales enim cæremoniæ pacti signa sunt, quod iecit dæmon cum circulatore: Boni verò spiritus non paciscūtur. Nullum ergo bonum spiritum in magis agnoscimus: Boni siquidem spiritus solo Dei iussu regūtur, nec characteribus, signaculis, nominibúsue mouentur phantasticis, vt sese cuiquam adiungant, & ad explendam eius libidinem miracula exerceant superatis naturæ limitibus. *Nic. Taurellus.*

Vt vinciantur mali spiritus.

CAP. III.

Cùm itaq; ratio nulla sit, vt bonos spiritus arbitrio nostro submittamus, cum malis paciscendum est, & quia nō

possimus superos, Acheronta mouebo. .. Ars certè magica facili negotio addiscitur. Nam si te Diabolus animaduertat eius desiderio teneri, subitò edocebit. Sunt autem varia magicæ artis instrumenta, quibus sese Diabolus accommodat, vt circulus, varij caracteres, nomina, plantæ, radices, vnguenta, vitra, annuli, missa quoq; & alia eiusmodi. Decipitur his leue hominũ vulgus, vt hisce rebus existiment diuinas inesse vires, cùm tamen nihil minus possint. Diabolus enim (vt probè Vuierus asserit) nullis creaturis, nominibus, aut signis vsqueadeo delectatur, vt ceu canis oblato pane allici possit, nec vlla re tantopere offenditur, vt fugiendum sit; Sed characteribus, & signis, literis, nominibus, imprecationi & aliis similibus, vt etiam herbis & radicibus hæc vis per accidens inest, vt spiritus euocari vel cogi possint, hoc est, quia se velut hac ratione ligari, vt multas animas ligent, captiuasq; ducat.

Apparatus ad artem Magicam discendam est septuplex.

Capvt V.

Primùm est, vt diu noctuq; cogitet, quomodo in veram Dei notitiam ascendat, tum per verbum reuelatum inde vsq; à Mundo condito, tum per scalam creationis, & creaturarum, tum per mirabiles effectiones, quas exhibent visibiles & inuisibiles Dei creaturæ. Secundo requiritur, vt homo in seipsum descendat, sesequemet optimè nouisse studeat, quid mortale in se habeat, qd immortale, quidq; cuiusq; partis sui proprium sit, quid diuersum. Tertio vt discat per immortalem sui partem, æternum Deum colere, amare, & timere, atq; in spiritu & veritate adorare: cum mortali verò sui parte ea facere, quæ sciuerit Deo grata esse, & proximo vtilia. Hæc sunt tria summa & prima Magiæ præcepta, quibus quisq; se parauerit ad veram seu diuinam sapientiam concupiscendam & assequendam, vt dignus habeatur, cui Angelicæ creaturæ inseruiant, non tantùm occultè, sed etiam manifestè, & de facie ad faciẽ. Quarto cum ab vtero matris quilibet ad certum genus vitæ vocetur inuigilandum, vt quilibet pernoscat, an ad Magiam natus sit, & ad quam eius speciem. Quod quiuis percipiet, qui hæc nostra legens facilè perceperit, & experiundo se successus habere senserit. Nam non nisi paruulis & humilibus talia & tanta dantur dona. Quinto aduertendum, num circa se manifestè assistentes sentiat spi-

ritus

fitus in maximis negotiis suscipiendis. Quod si tales senserit, manifestum, quod ex Dei ordinatione fiet Magus hoc est talis persona quæ ministerio spirituum vtatur ad præclaras res efficiendas. Hic vt plurimum peccatur, vel negligentia, vel inscitia, vel contemtu, vel etiam nimia superstitione, peccatur etiã ingratitudine erga Deum, quã clarissimi plerique viri, sibi postea exitiũ attraxerunt: peccatur & temeritate ac peruicacia: ac tandem etiam, quando dona Dei non eo in honore habentur, quo requiruntur & parerga ergis præferuntur. Sexto, fide & taciturnitate opus [illegible] futuro mago, maximè vt nihil proferat secretum, quę à [illegible] itu sibi interdicũtur, sicut Danieli mandatur. Sigillanda quædam hoc est non proferenda in publicum. Sic [illegible] ue Paulo liberum erat, quę viderat in reuelatione, vt [illegible] garet. Nemo crediderit quantum in hoc vnico præ[illegible] um situm sit. Septimo requiritur iustitia summa in futuro mago hoc est, vt nihil impium, iniquum, iniustum suscipiat, imò ne in animum quidem admittat, & sic defendetur diuinitus ab omni malo. Porrò cum circa se senserit aliquid incorporeum agens, vel exteriori aliquo sensu, vel interiori: se deinde secundum septem subsequẽtes leges gubernet ad magicum consequendum finem. Prima hæc esto lex, vt sciat à Deo ordinatũ sibi talem spiritum, ac cogitet se habere inspectorem suarum actionum & cogitationum omnium. Ideò omnem vitam suam ad ordinem pręscriptum in verbo Dei dirigat. Secundò semper cum Dauide oret: Spiritum sanctum tuum ne auferas à me, & Spiritu principali confirma me. Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo. Ne des quæso pater cœlestis potestatem Spiritui mendaci, quemadmodũ dedisti super Achab, vt periret, sed custodi me in veritate tua, Amen. Tertio assuefaciat se ad probandos Spiritus, sicut scriptura monet: nam de spinis non leguntur vuæ. Omnia probemus, quod bonum & laudabile est apprehendamus, quod repugnat voluntati diuinæ, fugiamus. Quartũ est, vt simus remotissimi ab omni superstitione. Est autem superstitio hoc in loco tribuere diuinitatem rebus, in quibus nihil est diuini: aut etiam electio à nobis cultu sine mandato Dei velle Deũ colere quales sunt omnes ceremoniæ magicæ sathanæ, qui impudenter se tãquam Deũ coli vult. Quinto fugiẽda est idololatria, q̃ suo proprio motu potẽtiã diuinã alligat idolis, aut aliis rebus,

vbi non sunt à creatore vel naturæ o[illegible] positæ, qualia multa Cacomagi effingũt. Sexto fugienda etiam insidiosa Diaboli Cacotylia qua imitatur creationis & creatoris potentiam, vt verbo res producat, quæ non sunt vt sint, quod est solummodo omnipotentis Dei & creaturæ incommunicabile. Septimo inhærendum donis Dei, & sancti Spiritus, vt ea diligenter cognoscamus & excolamus toto pectore, & omnibus virib. nostris. *Ex Magia veterum.*

DE MAGIA IN GENERE.

Cap. VI.

Multæ quidem sunt rationes, quibus Magi D[illegible]ones aliciunt vt tamen eas paucis contraheremus ea quæ Cornelius Agrippa de Magiæ speciebus in sua declamatione de vanitate scientiarum, & excellentia verbi Dei [illegible]scripsit, huc referenda esse duximus. Exigit etiam hic[illegible]cus (inquit) vt de magis dicamus: Nam & ipsa cum Astrologia sic coniuncta, & cognata est, vt qui Magiam absq; Astronomia profiteatur, is nihil agat, sed tota aberret via. Suidas Magiam a Magusæis & nomẽ & originem traxisse putat. Communis opinio est nomen esse Persicum, cui adstipulantur Porphyrius, & Apuleius, & significare eorum lingua idem quod Sacerdotem, sapientem siue Philosophum. Magis itaq; omnem Philosophiã, Physicam & Mathematicam complexa etiam vires religionum illis adiũgit. Hinc & Goetiam, & Theurgiam in se quoq; continet. Qua de causa magiam pleriq; bifariam diuidunt, in naturalem videlicet, & ceremonialem. *Agrippa.*

DE MAGIA NATVRALI.

Cap. VII.

Naturalem Magiam non aliud putant, quàm naturalium scientiarũ summam potestatem, quam idcircò summum Philosophiæ naturalis apicem, eiusque absolutissimam consummationem vocant, & quæ fit activa portio scientiæ naturalis, quæ naturalium virtutum adminiculo, ex mutua earum & oportuna applicatione opera edit supra omnem admirationis captum: Qua magia Aetiopes maximè, & Indi vtebantur, vbi herbarum, & lapidum, cæterorumq; ad id spectantiũ facultas suppetebat. Eius meminisse volunt Hyeronimum ad Paulinum, vbi ait Apollonium Tyanæum fuisse Magum, seu Philosophum vt Pytha-

Pythagorici. Eius etiam generis fuisse Magos, qui Christum natum muneribus inuisentes adorauerunt, quos Euangeliorum interpretes exponunt Chaldeorum Philosophos: Quales fuerunt Hiarchas apud Bragmanas, Tespion apud Gymnosophistas, Budda apud Babylonios, Numa Pōpilius apud Romanos, Zamolxides apud Thraces, Abbaris apud Hyperboreos, Hermes apud Aegyptios, Zoroastes Oromasi filius apud Persas. Nā Indi, Aethiopes, & Chaldæi, & Persæ hac maximè præcelluêre magia. Qua idcirco (vt narrat Plato in Alcibiade) imbuuntur Persarum regum filij, vt ad mundanæ Reipubl. imaginem, suam & ipsi rempublicam administrare, distribuereq; cōdiscant: Et Cicero in Diuinationum libris ait, neminem apud Persas regno potiri, qui prius magiam nō didicerit. Magia itaq; naturalis ea est, quæ rerum omnium naturalium, atque cœlestium vires contemplata, earumq; sympathiam curiosa indagine scrutata, reconditas ac latentes in natura potestates ita in apertum producit: Inferiora superiorum dotibus, tanquam quasdam illecebras sic copulans, per eorum mutuam applicationem ad inuicem, vt exinde stupenda exurgant miracula, non tam arte quàm natura, cui se ars ita ministram exhibet hęc operanti. Nam Magi naturæ accuratissimi exploratores, conducentes ea, quæ natura pręparata sunt, applicando actiua passiuis, sęuissimè ante tempus à natura ordinatum effectus producunt, quæ vulgus putat miracula, cum tamen naturalia opera sint interueniente sola temporis præuentione: vt si quis in mense Martio rosas producat, & maturas vuas, aut satas fabas, vel petroselinum intra paucas horas excrescere faciat in perfectam plantam, & ijs maiora, vt nubes, pluuias, tonitrua, & diuersorum generum animalia, & rerum transmutationes quàm plurimas, cuiusmodi multas fecisse se iactat Rogerius Bachon, pura, & naturali magia. Scripserunt de illius operibus Zoroastes, Hermes, Euanthes rex Arabum, Zacharias Babylonius, Ioseph Hebræus, Bocus, Aron, Zenotenus, Kirannides, Almadal, Thetel, Alcindus, Abel, Ptolomæus, Geber, Zahel, Naxabarub, Tebith, Berith, Salomon, Astaphon, Hipparchus, Alcmæon, Apollonius, Triphon & plerią; alij, quorum aliqua opera adhuc integra, & pleraq; fragmenta adhuc extant, ad manus meas aliquando peruenerunt. Ex recentioribus verò scripserunt in naturali magia pauci; & illi quidem pauca;

fideles, pagani, Iudæi, Saraceni, & cuiuscunq; prophani collegij, siue sectæ homines, diuini nominis inuocatione Dæmones adstringant: Alij autem nefandissimi, detestãdo, & omnibus ignibus plectendo scelere, se Dæmonibus submittentes illis sacrificant, & adorant, idolatræ & vilissimæ deiectionis rei effecti sunt: quibus criminibus etsi priores non sunt obnoxij, tamen manifestis periculis se exponunt: Nam etiam coacti Dæmones inuigilant, quò errantes nos decipiant. Ex horum verò Goeticorum anagyri, profluxerunt omnes isti tenebrarũ libri, quos improbatæ lectionis Vlpianus Iuriscõsultus appellat, protinusq; corrumpendos esse statuit. Cuiusmodi primus excogitasse dicitur Zabulus quidam illicitis artibus deditus: deinde Barnabas quidam Cyprius: Et hodie adhuc circumferuntur cõfictis titulis libri, sub nominibus Adæ, Abelis, Enoch, Abrahæ, Salomonis; item Pauli, Honorij, Cypriani, Alberti, Thomæ, Hieronymi, & Eboracẽsis cuiusdam: quorum nugas stultè secuti sunt Alphonsus rex Castiliæ, Robertus Anglicus, Bachon, & Apponus, & plerique alij deplorati ingenij homines. Præterea non homines modo & sanctos, & patriarchas, & angelos Dei tam execrabilium dogmatum fecerunt authores, sed & libros à Raziele, Raphaele, Adami, & Tobiæ angelis conscriptas ostentant: qui libri tamen acutius inspicienti suorum præceptorum canonem, ritum, consuetudinem, verborum & characterum genus, extructionis ordinem, insulsam phrasim, apertè sese produnt, non nisi meras nugas, ac imposturas continere ac posterioribus tẽporibus ab omnis antiquæ Magiæ ignaris, perditissimis perditionum artificibus esse cõflatos, ex prophanis quibusdam obseruationibus nostræ religionis ceræmonijs admixtis, infinitisque multis ignotis nominibus, & signaculis vt perterreant rudes, & simplices, & stupori sint insensatis, & his qui nesciunt bonas literas. Neque tamen propterea patet has artes esse fabulas: Nam nisi reuera essent, atque per illas multa mira ac noxia fierent, non tam arcta de illis statuissent diuinæ & humanæ leges, eas exterminandas esse de terra. Cur autem Goetici istis solis malis vtantur Dæmonibus, ea ratio est, quia boni angeli difficile comparent, quia Dei iussum expectant, nec nisi mundus corde, & vita sanctis hominibus congrediuntur: mali autem faciles se exhibent ad inuocandum, falso fauentes diuinitatem menti-

entes, semper præsto, vt astu suo decipiant, vt venerentur, vt adorentur: Et quia mulieres secretorum sunt auidiores, ac minus cautæ, atque in superstitionem procliues, faciliusq; illuduntur, ideo illis se prebent faciliores, faciuntque ingentia prodigia: cuiusmodi de Circe, Medea, & de alijs canunt Poetæ, testantur Plinius, Cicero, Seneca, Augustinus, & multi alij, tum Philosophi, tum Catholici Doctores, & Historici, ipsæ etiam sacræ literæ. Nam in libris regum legimus Phytonissam mulierem, quæ erat in Endor, euocasse animam Samuelis Prophetæ, sed malignum spiritum, qui illius sumserit imagnem. Tamen Hebræorum Magistri dicunt, quod etiã Augustinus ad Simplicianum fieri posse non negat, quia fuerit vetus spiritus Samuelis, qui ante completum annum discessu ex corpore facilè euocari potuit, prout docent Goetici. Quinetiam Magi, necromantici illud naturalibus quibusdam viribus, ac vinculis fieri posse autumãt, sicut nos in libris nostris de occulta Philosophia tractamus. Ideoque antiqui patres, rerum spiritualium periti, non sine causa ordinauerunt, vt corpora mortuorum sepelirentur in loco sacro, & luminibus socientur, aqua aspergantur, thure & incenso suffumigentur, & expientur orationibus, quousq; super terram extiterint. Nam vt aiunt Magistri Hebræorum, omne corpus nostrum, & carnale animal, & quicquid in nobis super materia carnis male dispositã innititur, relinquitur in cibum serpenti, & vt ipsi vocant Azazeli, qui est dominus carnis, & sanguinis, & princeps huius mundi, & vocatur in Leuitico princeps desertorum, cui dictum est in Genesi: Terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ. Et in Esaia: puluis panis tuus; hoc est, corpus nostrum creatum ex puluere terræ, quamdiu non fuerit sanctificatum & transmutatum in melius, vt non amplius serpentis, sed Dei sit affectum, videlicet ex carnali spirituale, iuxta verbum Pauli dicentis: Seminatur quod animale est, & resurget quod spirituale est. Et alibi: Omnes immutabuntur, quia multi remansuri sunt in perpetuum cibum serpentis. Hanc itaq; turpem, & horridam carnis materiam, ac serpentis cibum morte deponimus, illam aliquando in meliorem partem, & spiritualem transmutatam assumturi, quod erit in resurrectione mortuorum. Et iam factum est in his, qui primitias resurrectionis degustarunt, & multi hoc ipsum virtute deifici spiritus in hac vita consecuti

sunt,

Apollonio narrant Philostratus, atq; Porphyrius Vergilius etiam de quibusdam herbis ponticis locutus dixit:

His ego sæpe lupum fieri, & se condere syluis
Mœrim, sæpe animas imis exire sepulchris,
Atq; satas alio vidi traducere messes.

Et Plinus narrat quendam Demarchum parasytum in sacrificio, quod Arcades Ioui Lycæo humana hostia faciebant, immolati puero exta degustasse, & in lupum se conuertisse: propter quam hominum in lupos immutationem, putat Augustinus Pani Lycæo, & Ioui Lycæo nomen fuisse impositum. Narrat idē Augustinus, dum esset in Italia, quasdam fæminas magas, Circes instar, dato viatoribus veneficio in caseo, eos in iumenta vertisse: cumq; portassent, quę placuissent onera, rursus in homines restituisse, idque patri cuidam Præstantio tunc accidisse. Sed ne quis hæc putet omnino deliramenta esse, & impossibilia, is recordetur quomodo S. literæ narrant, Nabuchodonosor regem mutatum in bouem, & septem annis ... e, tandem Dei misericordia in hominem redi... us post mortem illius filius Euilmerodat in escam ... vulturibus, ne quando resurgeret à mortuis, qui iam de bestia redierat in hominem: Eiusmodi plura de Magis Pharaonis narrat Exodus. Verum de ijs siue magis siue veneficis loquitur sapiens, dum dicit: Exhorruisti illos Deus, quia terribilia opera tibi faciebant per medicamina. Illud præterea vos scire volo, non solum naturalia scrutari hos magos, verum etiam ea, quæ naturam comitantur, ac quodammodo exuunt, vt motus, numeros, figuras, sonos, voces, concentus, lumina, & animi affectus, atque verba. Sic Psylli, & Marsi conuocabant serpentes, alij alijs deprimentes fugabant: Sic Orpheus Argonautarum tempestatē hymno compescuit: Et Homerus narrat Vlyssi sanguinem verbis restrictum: Et in lege duodecim tabularum ijs qui messes excantassent, pœna constituta est, vt non dubium sit, magos etiam solis ...bis, & affectibus, alijsq; similibus, nō in seipsos modo, ...iam in res extraneas sæpe mirum aliquem produce... ...ctum, quæ omnia non secus vim insitam in res alias ...re, illasq; ad se trahere, vel abs se propellere, seu ...uis modo afficere putant, quàm Magnes ferrū, & ...paleas attrahunt, siue Adamas, & allium Magnetē

sunt, Enoch,& Helias,& Moyses, quorum corpora transmutata in naturam spiritualem non viderunt corruptionem, nec sicut cætera cadauera potestati serpentis relicta sunt. Atq; hæc est illa disceptatio diaboli cum Michaele de corpore Moysi, cuius meminit in epistola sua Iudas. Sed de Goetia,& Necromantia hæc satis.

DE THEVRGIA.

CAP. XI.

Theurgiam verò pleriq; putant haud illicitam, quasi hæc bonis angelis, diuinoque numine regatur: Cum sæpissimè tamen sub Dei, & angelorum nominibus malis Dæmonum fallacijs obstringatur: Non solum siquidem naturalibus viribus, sed etiam certis ritibus, & Ceræmonijs cœlestes,& per illas diuinas virtutes nobis cōciliamus, & attrahimus: de quibus multis regulis antiqui magi editis voluminibus pertractant. Omnium autem ceræmoniarum pars maxima, in munditia secunda consistit: primum quidem animi, deinde etiam corporis, & eorum quæ circa corpus sunt, vt in cute, in vestibus, in habitaculis, in vasis, in vtensilibus, oblationibus, hostijs, sacrificijs, quorum munditia ad diuinorum consuetudinem,& contuitum disponit, & in sacris summopere efflagitatur iuxta verba Esaiæ, Lauamini & mundi estote, & auferte malum cogitationum vestrarum. Immunditia verò quia aerem frequenter,& hominem inficit, mundissimum illum cœlestium, & diuinorum influxum disturbat, & mundos Dei spiritus fugat. Verùm nonnunquam immundi spiritus,& deceptrices potestates, vt venerētur, & adorentur pro Dijs, etiam hanc munditiam requirunt. Ideo hic maxima opus est cautela, de quibus latè in libris nostris de de occulta Philosophia disseruimus. Verùm de hac Theurgia, siue diuinorum magia plura disputans Porphyrius, tandem concludit, Theurgicis consecrationibus posse quidem animam hominis idoneam reddi, ad susceptionē spirituum, & angelorū, ad videndos Deos: reditum verò ad Deum hac arte præstari posse inficiatur omninò. Eius itaque scholæ sunt, ars Almadel, ars notoria, ars Paulina, ars reuelationum, & eiusmodi superstitionum plura, quæ eò ipso sunt perniciosiora, quò apparent imperitis diuiniora.

DE CABALA.

CAP. XII.

Verum occurrunt hic mihi verba Plinij, qui, Est & alia (inquit) Magices factio, à Moyse etiamnum, & Latopæa Iudæis pendens: quæ verba me de Cabala Iudæorum cômonefaciunt, quam in monte Sina à Deo ipso Moysi datam penes Hebræos constans opinio est: ac deinceps successionum gradus citra literarum monumenta, vsque in Esræ tempora posterioribus sola viua voce tradita quemadmodum Pythagorica dogmata olim ob Archippo & Lysiade, qui in Græcia Thebis Scholas habuerunt, tradebantur, in quibus discipuli memoriter doctorum præcepta tenentes, ingenio, & memoria pro libris vtebantur: Sic & Iudæi quidam literas aspernati, in memoria & obseruatione, ac vocali traditione hanc collocarunt: Vnde Cabala ab Hebræis, quasi solo auditu vnius ab altero receptio nuncupata est. Ars (vt fertur) peruetusta, nomen autem non nisi recentibus temporibus Christianis cognitum. Eius verò duplicem tradunt scientiam, vnam de Bresilli, quam & Cosmologiam appellant, videlicet rerum, creaturarũ naturalium, & cœlestium vires explicantem, & legis bibliæq; arcana Philosophicis rationibus exponentem: quæ profectò hac ratione nihil differt à magia naturali, in qua Salomonem regem præstitisse credimus. Legitur namq; in sacris Hebræorum historijs, illum disputare solitum à cedro Libani vsq; ad Hissopum: item de iumẽtis, volucribus, reptilibus, & piscibus, quæ omnia magicas quasdã naturæ vires præ se ferre possunt. Ipse q[illegible] que inter posteriores Moyses Aegyptius, in expositi[illegible] bus suis super pentateuch[illegible] & plures Thalmu[illegible]stæ, [illegible] insecuti sunt. Alteram [illegible] ò eius scientiam vocan[illegible] Mercaua, quæ est de sublimioribus diuinarum, ange[illegible] rumq; virtutum, sacrorum nominum, & signaculo[illegible] contemplationibus: quædam quasi symbolica Theo[illegible] gia, in qua literæ, numeri, figuræ, res & nomina, & elem[illegible] torũ apices, ac lineæ, puncta, & accẽtus, omn[illegible] n- dissimarum rerum, & magnorum arca[illegible] ua. Hanc rursus bifariam secant. In Arithmet[illegible] et, quæ Notariacon vocatur, de angelicis vir[illegible] us [illegible] omnibus signaculisq;, etiam Dæmonũ ac animarum condi- tionibus tractans: atq; in Theomantiã, quæ diui[illegible] maie- statis

ſtatis myſteria, emanationes, ſacraq; nomina, & pentacula ſcrutatur: quam qui nouit hunc aiunt admirandis pollere virtutibus, ita quod dum velit, futura omnia præſciat, toti naturę imperet, in Dęmones, angelos ius habeat, & miracula faciat. Hac putant Moyſen tot ſigna edidiſſe: virgas in colubrum, aquas in ſanguinem vertiſſe, ranas, muſcas, pediculos, phantaſtas, bruchos, ignem cum grandine, veſicas, & tabes Aegyptijs immiſiſſe: primogenitum omne ab homine vſque ad pecus interemiſſe: ſuoſque deducentem mare aperuiſſe, fontem de petra, coturnices de cœlo produxiſſe; aquas amaras dulcoraſſe: fulgura, & nubes per diem, columnam ignis per noctem ſuis præmiſiſſe: vocem Dei viuentis ad populum è cœlis deuocaſſe: arrogantes, murmurantes lepra percuſſiſſe: male merentes ſubita ſtrage, alios terræ hiatu abſorptos affeciſſe: populum cœleſti cibo pauiſſe: Serpentes placaſſe: venenatos curaſſe: numeroſam turbam ab infirmitate, veſtes eorum à corroſione cõſeruaſſe: & hoſtium victricem reddidiſſe. Hac denique miraculorum arte & Ioſue ſtare Solem præcepiſſe: Heliam ignem in aduerſarios è cœlo deuoraſſe, puerum mortuum vitæ reſtituiſſe: Danielem leonum ora perſtrinxiſſe: tres in camino æſtuantis incendij carmina luſiſſe. Porrò hac arte aſtruunt perfidi Iudæi etiã Chriſtum tam admiranda ſæpe feciſſe. Salomonem quoque hanc percalluiſſe, atque ex ea artem contra Dæmones, eorum denique vincula, & coniurationum modos, ac contra morbos excantamenta tradidiſſe, vt author eſt Ioſephus. Verũ ego Deum Moyſi, cæterisq; Prophetis multa, quę continentur ſub cortice verborum legis, prophano vulgo non communicanda myſteria retexiſſe, vt non dubito, ſic hanc, quam iactant Hebræi Cabalæ artem, quam ego multo labore aliquando ſcrutatus ſum, nõ niſi meram ſuperſtitionis rapſodiam, ac Theurgicam quandam Magiam agnoſco: quòd ſi (vt Iudæi iactant) à Deo profecta, ad vitæ perfectionem, ad hominum ſalutem, ad Dei cultum, ad intelligentiæ veritatem conduceret, profectò ſpiritus ille veritatis, qui repudiata ſynagoga venit nos docere omnem veritatem, hanc vſque in hæc poſtrema tempora, ſuam nõ celaſſet Eccleſiam: quæ profectò omnia nouit quæ ſunt Dei, cuius benedictio, baptiſmus, cæteraq; ſalutis ſacramenta reuelata ac perfecta ſunt in omni lingua. Vniuſcuiuſque enim linguæ par eſt, & eadem virtus, i-

Martionistæ, Montaniar... & multi alij hæretici prodierũt, propter quæstum, & inanem gloriam, mentientes aduersus Deum, vtilitatem nullam, neque beneficia hominibus præstãtes, sed decipientes, & in perniciem, & in errorem mittentes, & qui credunt illis cõfundentur in iudicio Dei. Verùm de magicis scripsi ego iuuenis adhuc libros tres, amplo satis volumine, quos de occulta Philosophia nuncupaui, in quibus quicquid tunc per curiosam adolescentiam erratum est, nunc cautior hac palinodia recantatum volo: Permultum enim temporis, & rerum in hisce vanitatibus olim contriui. Tandem hoc profeci, quod sciam quibus rationibus oporteat alios ab hac pernicie dehortari. Quicunq; enim non in veritate, nec in virtute Dei, sed in elusione Dæmonum, secundum operationem malorũ spirituum, diuinare & prophetare præsumunt; & per vanitates magicas, exorcismos, incantationes, amatones, agogima, & cætera opera Dæmoniaca, & idololatriæ fraudes exercentes, præstigia & phantasmata ostentantes mox cessantia miracula sese operari iactant: omnes hi cum Ianne & Mambre, & Simone Mago æternis ignibus cruciandi destinabuntur. *Idem.*

Sathanæ profligandi methodus certissima.

CAP. XIII.

De varijs illicitæ Magiæ speciebus, quã nimirum ratione Dæmones bonos, aut malos alliciamus, vt nos voti nostri compotes reddant, atque adeò mira tum prædicere, tum efficere possimus, de his inquam in genere quantum fidei nostræ professio tulit hactenus dictum est satis. Cùm autem doctrina quæ circa Dæmones occupetur trib. maximè constet capitibus, scilicet vt boni Dæmones nobis adsciscamus, & eosdem cordis puritate, vitæq; sanctimonia conseruemus: aut malos ad nobis obtemperandum obstringamus, quæ manifesta est illicitæ magiæ species: Tum denique vt malos Dæmones à nobis propellamus, eorumque maleficia à nobis arceamus: superest vt postremum hoc caput duobus alijs iam expeditis, aggrediamur. Diligenter itaque omnium primo in his attendendũ fuerit, an quæ nobis mala curanda proponuntur, verè Dæmoniaca s...t, aut inflicta naturaliter. Enimuero tam rara ...genuit ...ero, & grauia in morbis suboriuntur symptomata, quæ ...cet naturæ impetu exoriantur, tamen ad maleficium m... referunt rerum imperiti, atq; exiguæ fidei ho-

mintis: quemadmodum in diuersis conuulsionum specie-bus, melancholia, epilepsia, vteri suffocatione, putrescente semine, & multi ariis venenorum effectibus frequenter marcet. At inter hos affectus, & accidētia discernens prudens, & circa νsφectus Medicus, vbi eā pensicularit exacta trutina, adhibito etiam ad diligentem causarum naturaliū indagatiōn. iusto, quo ad fieri potest, perpendiculo. vbi naturæ limites malum exuperare egrediq; , ac sathanæ, qui spiritus est, motus actionesque animaduertit, in spiritualem Medicum, Ecclesiastem nempe, aut Ecclesiæ ministrum inculpatum, sanę doctrinæ, tenentem mysterium fidei cum pura conscientia vitæ. innocentia notum, non turpiter lucri cupidum, non vinolentum, cui etiam bonū à piis perhibeatur testimonium, curationis onus transferet. Interim meminisse operæpretiū est, multa non ex maleficio euenientia, sed ex occulta naturæ occasione, Medicos quandoq; latere: vt enim rebus inest secreta iuuandi proprietas, ita & nocendi: quam tamen non perpetuò agnoscit Medicus. Tantum tamen operæ à Medico hic accedet, si fortè æger natura, vel ex morbo, aut aliunde humore melancholico vi (vti aptæ suis operationibus materiæ non illibenter se insinuare solet Dæmonium) aut alio succo maligno grauari videatur, vt hic prius blandè expurgetur medicamento. Tradit enim Pomponatius, priscos exorcistas, quos præcantatores vocant, ante coniurationem, obsessorum corpora ab atra bile expurgasse. Morbis siquidem geminis vt plurimum hi infestantur, corporis nempe, ex melancholico succo genitis: & animi, vt amentia, mœrore, timore, vitæ odio, & desperatione, quibus noctediuq; eiusmodi homines macera iuratus humani generis hostis, & veluti lugubribus tentationibus ita vellicat, vt quasi aquila apud inferos Titij iecur arrodere videatur. Obsessos expulso eo humore, non amplius mirabilia facere, experimento se vidisse, in expositione illius problematis dicit Cōciliator. Vxorem quoque cuiusdam sutoris à Dæmonio agitatam, variaq; sonantem idiomata, eo modo perfectè curauit Galgarandus Medicus, Mantuæ celeberrimus. *Ioan. Vuierus.*

Curandi Dæmoniaci exemplum insigne.

CAP. XIIII.

Singularem, & suo loco imitandam aliquam curationis

per in vmbras scripturæ occupatum, & circa illas vanitates sua artificiosa, sed superstitiosa Cabala impetum faciēs amittit panem vitæ æternæ, & inanibus nominibus depastum, perdit verbum veritatis. Ex hoc Caballisticæ superstitionis Iudaico fermento prodierūt puto Ophitæ, Gnostici, & Valentiniani hæretici, qui ipsi quoque cum discipulis suis Græcam quandam Cabalam commentati sunt, omnia Christianæ fidei mysteria peruertentes, & hæretica prauitate ad Græcas literas, & numeros protrahentes, ex illis construentes corpus, quod vocant veritatis, docentes absque illis literarum, & numerorum mysteriis non posse in Euangelicis literis inueniri veritatem, quia variæ sunt, & alicubi sibi repugnantes, plenęq; parabolis scriptę, vt videntes non videant, & audientes non audiant, & intelligentes non intelligant, sed cæcis & errantibus iuxta suæ cæcitatis, erroris capacitatem propositas: latentem verò sub illis sinceram veritatem solis perfectis, non per scripta, sed per viuæ vocis successiuam pronunciationem esse creditam: atque hanc esse illam Alphabetariam, & Arithmeticam Theologiam, quam Christus secreto manifestauit apostolis, & quam Paulus se loqui dicit non nisi inter perfectos. Cùm enim hæc altissima sint mysteria, ideo nec scripta esse, nec scribi, sed in silentio seruari apud sapientes, in abscondito secum illa abscondentes. Sapiens autem apud eos nemo, nisi qui maxima hęreseos monstra fabricare nouit. *Idem.*

DE PRAESTIGIIS.
CAP. XIII.

Sed redeamus ad Magiam, cuius particula etiā est præstigiorū artificium, hoc est illusionum quæ secundum apparentiam tantum fiunt, quibus Magi phantasmata edūt, multaq; miracula, circulatoriis fraudibus ludunt, & so[m]niá immittunt, quod non tam Goeticis incantamentis, & imprecationibus, Dæmonumq; fallaciis, quàm etiam certis suffimigiorum vaporibus luminibus, phyltris, collyriis, allegationibus, & suspensionibus, præterea annulis, imaginibus speculis, similibusq; magicæ artis pharmaciis, & instrumentis, naturali, cœlestiq; virtute perpetratur. Multa manuum promta subtilitate, & industria fiunt, cuiusmodi ab histrionib. & ioculatorib. quotidie fieri cernimus, quos idcirco Chirosophos, hoc est manusapientes appellamus.

tionis eorum, quos vexat Diabolus, rationem, ex sequenti colliges historia. Philippus Vuesselich Coloniensis, Monachus Abbatiæ Knechtenstein, integer & simplex, à spiritu referête Abbatem macilentũ, ante multos annos mortuum, exagitabatur miserè, & multifariam, circa annum quinquagesimum supra millesimum quingentesimum: interdum auehebatur sub tectum, aliàs per ligna transuersa cõiunctoria supra campanam intrudebatur, plerunque per murum transferebatur inopinato, inuentus quandoque est corpore super piscinam proiecto, capite autem in terram reclinante. Tandem se prodit spiritus, diutinæ, & multiplicis vexationis causam explicans. se nimirum esse illum Abbatem Mathiam Durensem, tot annis sepultum: ac eo torqueri, quod suspensam D. Virginis effigiem exquisitè depingi curarit: nec satis fuisse factum Pictoris Nouesiani laboribus & impensis, qui inde iacturam senserit, ac sibi ipsi vim fecerit: verum id fuit. Subnectebat hinc solutionis modum, cujus nomine hanc exorsus erat fabulam Diabolus; expiari scilicet hoc delictum non posse, aut vlla se liberari ratione, nisi religionis ergò apud Treuiros, & Aquisgranũ peregrinaretur hic Philippus (quem ob simplicitatem accommodatum suis ludibriis, organũ ratus est Diabolus) atque tres Missæ, de Trinitate scilicet, de domina & tempore, in eius assertionem recitarentur. Vt hic Spiritus voto satisfieret, consuluerunt Theologi Colonienses: & capitaliter id reliqui postulabant quoq; Monachi, à suo Superstite etiamnum Abbate Dn. Gerardò Strailgen Morensi, qui saniori institutione atque acri increpatione in aliam potius sententiam Philippum existimauit traducendum, vt videlicet fide viua omnis miserationis Deo patri, & Christo assertori nostro vnico confisus, Dæmonis imposturas animo negligeret forti: redeuntique Spiritui obijceret, se non esse sui iuris, at sub aliorum degere imperio, propterea nec posse ob rerum penuriam à se obediri eius votis. Quo facto, Spiritus respondit. Dic Suppriori (de eo enim confirmandi sui instituti spem conceperat) Quare abbas, vbi Dæmonem perseuerare, nec Monachum vllius illusionibus satis confidenter resistere animaduertit, ipsum denuò rectiùs instituit studiosè hort[illegible]us, vt resipisceret, nec adeò pronas offerret Satanæ [illegible]chnis aures: si vèro manes vti hactenus, audire perg[illegible]ret se illum flagris, & quidem capitulariter

cæsurum feuerissimè minitatus est. Hinc irritos suos Spiritus videns conatus ob Abbatis constantiam, & animum Philippi magis erectum fiducia in Deum aduersus fraudulenta exitialiaque Dæmonij studia, nunquam rediit, alioq; migrauit. Hanc curandi methodum, in eo fraudũ diabolicarum genere, in vsum reuocare arbitror. *Vuierus.*

Contra Dæmonum machinamenta consilium saluberrimum, ex eodem.

CAP. XV.

Saluberrimum aduersus Dęmonũ machinamenta cõsilium, in conscripta hac præseruationis Lege, subiungam ex Chrisostomo his verbis: Sicut sine calceamentis, vel vestimentis vestrûm nemo in forum descendere vellet, sic sine Dei verbo nunquam in forum prodeas, sed quum es ianuæ vestibula transgressurus, hoc prius loquere verbũ: ABRENVNTIO TIBI SATANA, ET CONIVNGOR TIBI CHRISTE. Nunquam absque hac voce exeas: hęc erit tibi baculus, hæc armatura, hæc turris inexpugnabilis. Cum hoc verbo & crucem in fronte exprime: sic enim non tantùm homo obuius; verùm nec ipse Diabolus te lædere poterit, cùm his te cernens armis vbique apparentem. Et hæc teipsum iam hîc doce, vt cùm signum cœperis, sis miles paratus, & contra Diabolum trophæum erigens iustitiæ coronam capias, quam nos assequi contingat gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi, per quem & cum quo Patri gloria, simul & Spiritui sancto potestas, & honor in secula seculorum.

Dæmones & maleficia quibus materijs arceri credebat antiquitas, & Ecclesia Romana, ex eodem Vuiero.

CAPVT XVI.

In eiusmodi religione suum habere locum credebatur sulphur, ad expiandum suffitu malos Dæmones: quo in purificationibus Sacerdotes vti solitos, velut & asphalto aut ablutione aquæ marinæ, scribit Proclus: quoniam purificat sulphur ob odoris acumẽ, aquas verò marinas propter igneam portionem. Hinc Ouidius de Me[illegible]a:

Terq; senem flamma, ter aqua ter sulphure lust[illegible]t.

Expiare & pentaphyllon herba putabatur, p[illegible]inde in hanc

hanc rem vsurpant eam Sacerdotes antiqui: quemadmodum & oliuæ ramos, quæ tantæ esse puritatis dicitur, vt ferant oliuæ à meretrice plantatam, vel infructuosam perpetuò manere, vel omnino exarescere. Simili modo expiationi conferre arbitrantur, thus, myrrham, verbenam, valerianam, phu Arabibus dictam, palmam Christi portatam, antirrhinon, vel radicem bryoniæ siccam, ac radicis aristolochiæ siccæ suffitum, item benedictã, & gariophyllatam, scillam quoque in limine domus suspensam. Tantum gloriæ tradiderunt quidam herbæ vetonicæ, vt domus, in qua sata sit, existimetur tuta à piaculis omnibus. Holuha herba in Morauia nasci fertur rara, quæ spiritus malignos pellat. Similiter fel canis nigri suffitum, vel eiusdem sanguis linitus per omnes parietes, maximè præstare dicitur tam ad expiandum Dæmones malos, quàm maleficia, vbicunque fuerint. Sunt & aliæ antiquis contra fascinationes commendatã, velut palmarum lignum in pomo osseum dente limatum, radix satyrij, Orchis cognominati, fœminæ scilicet, quæ distinguitur internodijs, & ramosiore frutice. Rutam fascini amuletum esse, tradit Aristoteles. Alissum in domo suspensum, salutare amuletũ existere contra hominum quadrupedumque fascinationes; item rhamni tertij ramum valuis fenestrisue impositum, veneficia omnia depellere, tradit Dioscorides. Contra hæc quoque valere cynocephaliam, docet Appion Grammaticus Baccharem herbam beneuolentem. Virgilij testimonio freti, contra fascinum singulari pollere virtute putant: In Bucol.

—Bacchare frontem.

Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

Resistere & fascino, frontis hyenæ corium legitur. Huc etiam multi lapides, tum ex alijs, tum ex Alberto, vt mendacibus Diaboli nundinis accedat authoritatis pondus, conferri queunt. Iaspidem, empusis, & alijs idolis aduersari, refert Dionysius. Corallum rubrum collo infantium appensum, aut armillis insertum, in brachioq; gestatu vel etiam in domo retentum, prærogatiuam habere aiunt contra fascinum. Lyncurius lapis præstigias ab oculis auferre creditur: quomodo heliotropius lapis visum perstringere, & gestantem inuisibilem reddere: lipparis suffitus omnes bestias euocare, synochitides vmbras inferorũ educere. anachitides Diuorum imagines apparere facere:

enectis somniantibus suppositus oracula reddere putatur. Oleum ex gagate sacratum Dæmoniacis conferre, superstitiose docet Mesue. Dicuntur & pennæ vpupæ suffitæ, phantasmata fugare. Ouum quoque in lustrationibus aceiri solent: hinc oua lustralia dicta sunt, vnde Ouidius.

Adueniat quæ lustret anus lectumq; locumq;,
Deferat & tremula sulphur & oua manu.

Ligatum ad hæc sanare creditur picis auis commesta, suffumigium ex dente hominis mortui: si item totum corpus inungatur ex felle coruino, & oleo sesamino, ex Cleopatra: si vel argentum viuum in calamo, vel auellanæ nucleo vacuo cum cera occlusum sub puluinari maleficio lęsi collocetur, aut sub lumine ostij, per quod is in domum, vel cubiculū ingreditur. Hic nostri in primis confugient ad suffimentum prunæ; cui cor piscis, & iecur impositum erat à Tobia: ex cuius odore in superiora Aegypti fugisse Dæmonium legitur, vbi angelus illud ligauit, vt non tam suffimigio fugatum non respondeo, quàm Tobiæ iunioris castitate, & attenta ipsius, eiusque coniugis ad Deum misericordem oratione, & angeli institutione. Narrat & Eusebius Serapin, qui Græcis Pluto dicitur, apud Aegyptios symbola dedisse, quibus Dæmones expellerentur: docuisse etiam simplices, quomodo assumtis brutorum figuris insidientur hominibus Dæmones: quibus maximè obnoxij fiant, qui cibis subinde distendantur lautioribus. In sinum despuere, aduersus fascinationes, veteribus quoque in vsu fuisse legitur. Sic apud Theocritum.

Ὡς μὴ βασκανθῶ δὲ, τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον.

Ouidius.

Despuat in molles tam sibi quisque sinus.

Vehementiore ad hæc strepitu, & maleolentium graminum fumo dissolui, & sedari aereorum Dæmoniorum insultum, creditum est. Idcirco (ait Gaudentius Merula) tantam ex Academicorum officina fluxerint, etiam nunc quæ mulieres tempestatibus imminentibus, diri odoris pabula sub dio comburunt: Sacerdotes autē more Thracum (qui tempestate imminente, armaticum strictis ensibus & crotalis, horribilique clamore in nubes [illegible]emebant) ad obstrepa[illegible]um bala, quæ campanæ dicuntur, [illegible]nuolāt: magis confidentes in boatibus illis apud Deum [illegible]anibus, quàm

quàm orationibus, & ieiuniis. De suis conterraneis ferè quid simile scribit Olaus Gothus, qui concitato in nubibus fragore, sagittas ex arcubus in aera excutientes, ostendebant se opem ferre Diis suis velle, quos tunc ab aliis expugnari putabant. Nec ea temeraria superstitione contenti, inusitati ponderis malleos, quos Iouiales vocabant, ingenti ære complexos, magnaq; religione cultos, ad eum vsum habebant, vt per eos tanquam per Claudiana tonitrua, & per vsitatam rerum similitudinem, cœli fragores, quos malleis cieri credebant, exprimerent: tantiq; sonitus vim fabrilium specie imitantes, Deorum suorum bellis sic adesse, admodum religiosum existimarent. Durabat is Iouialium malleorum vsus vsque ad annum à Christo nato 1130. Apud nostros quoque proauos, non sana parochorum doctrina inoleuit, longa annorum serie persuasio: artemisiã in feriis Diui Ioannis Baptistæ sacris ante domos suspensam, item alios frutices, & plantas, atque etiam candelas facesque, designatis quibusdam diebus celebrioribus aqua lustrali rigatas, vel nescio quomodo expiatas, & quando vsus postulat, incensas, contra tempestates, fulmina, tonitrua (in quæ etiam agminatim e uestigio ad omnium campanarum violentum continuumque tractum, atque pulsum, vt præsentissimum auxilium, & anchoram sacram concurritur) & aduersus Diaboli potestatem, opera, & quæcunque maleficia, velut prærogatiuà quadam valere. Quosdam incendere ipso die Ioannis Baptistæ fasciculum lustratarum herbarum contra tonitrua, fulmina, grandinem, & credere eo suffumigio Diabolum profligari, tempestatesque sedari, tradit Martinus de Arles. At veritati minimè oportet præscribere vetustatis obseruantiam. Fides est, spiritualis existens, quæ Dæmonem exterminat: verbum item Dei spiritu efficax. Vetusta huius rei testimonia, & exempla, in veritatis libris sacrosanctis quàm plurima, atque irrefutabilia leguntur. In hanc insuper rem variè quibuscunque substantiis applicantur exorcismi, quibus herbæ ita consecrantur, vt sint vtentibus eis sanitas animæ & corporis, fietque precatio, vt ex omnibus hominibus pecoribusque, quæ inde gustauerunt, [illegible]edo & cuncta Diaboli phantasmata explebantur, [illegible] Ex agendis, & obsequialibus, hæc nota. Huc per[illegible]net aqua in vsum in numerum ab omnipotente create [illegible] condita, quæ nouas vires induerit iis verbis;

EXORCISCO TE CREATURAM aquæ in nomine Dei patris omnipotentis, & in nomine Iesu Christi filij eius Domini nostri, & in virtute Spiritus sancti, vt fias aqua exorcisata ad effugandam omnem potestatem inimici, ipsum inimicum eradicare, & explantare valeas cum angelis suis apostaticis. Alexander primus Romanus pontifex author fuit, vt huiusmodi lustratis aqua consecraretur ad Dæmones pellendos, & vt in templo domiq; seruaretur: sed in Græcorum Ecclesia, hæc aqua condemnatur, vt superstitiosa. Habet item virtutem suam peculiarem sal. Eo quoque Elizæus ex Dei mandato insalubrem aquam Hierichuntis reddidit salubrem: iam autem absque eo exorcismis redditur sanctior, præstantiorq; contra Satanam hoc modo. Exorcisco te creatura salis per Deum † viuum, per Deum † verum, per Deum † sanctum, per Deum, qui te per Elizæum Prophetam in aquam mitti iussit, vt sanaretur sterilitas aquæ, vt efficiaris sal exorcisatus in salutem credentium, vt sis omnibus te sumentibus sanitas mentis, & corporis: effugiat atq; discedat ab eo loco, qui te aspersus fuerit, omnis phantasia & nequitia, vel versutia diabolicæ fraudis, omnisq; spiritus immundus adiuratus, &c. Alex. 1. in epist. Decretal. 1. Idem textu, ext. in C. aquam sale conspersam, de Consecrat. dist. 3. Huc referatur & nobile illud Balsamum virtutis variæ præter insignem eius odorem. Quo vt Reges, & Sacerdotes Leuitici inungerentur, in veræ electionis confirmationem constituit in sua politia Moses, donec hominem indueret æternus Rex, & Sacerdos Iesus Christus. In ea Ecclesia autē Romana grauibus exorcismis, & trina expiatione ad crucis modum facta lustratur; nouiesq; cum multo murmure genu ter flexo salutatur, Aue sanctum oleum, ter, Aue sanctum chrisma, ter, Aue sanctum balsamum: atq; huius ope, & præstantia non solum creditur exturbari Dęmonium, sed eius loco substitui Spiritum sanctum.

Curatio eorum, qui Lamiarum maleficio affici, vel Dæmonis obsidione subigi creduntur.

CAP. XVII.

Curationis ratio hic partim erit προφυλακτικὴ, exoptatissima medicationis pars, vt à fascino, & incantationum ludibriis quis præseruetur: partim etiam μεθο[illegible]κὴ, vt ij, quos iam maleficio collisos credimus, ritè legitimoq; restituantur ordine, atque erit illa aliquo modo communis, ex Sa-

ex Sacrarum literarum fontibus depromta: non autem Magica, vel superstitiosa, tantopere à multis desiderata, excultaque. Quum verò quicquid hactenus rerum monstrosarum in hanc relatum est historiam, Diaboli sint artes, opera, ludificationes, laruæ, & spectra, contra hunc nos circumquaq; validis aggeribus, præsidiisq; infallibilibus communiri est operæpretium. Atqui Spiritus cum sit, spirituali accingamur armatura: quam ex Diuina Pauli exhortatione cognoscere, atque vniuersis complecti neruis decet, qui ita hortatur: Quod superest, fratres mei, sitis fortes per Dominum, perq; potentiam roboris illius. Induite totam Dei armaturam, vt aduersus Diaboli assultus consistere possitis. Quoniam non est nobis lucta aduersus sanguinem, & carnem, sed aduersus mundi dominos, rectores tenebrarum seculi huius, aduersus spirituales astutias in cœlestibus. Quapropter assumite vniuersam Dei armaturam, vt possitis resistere in die malo, & omnibus parati stare. State igitur lumbis circumcinctis baltheo per veritatem, & induti thoracem iusticię, & calceati pedibus, vt parati sitis ad Euangelium pacis: super omnia assumto scuto fidei, quo possitis omnia iacula mali illius ignita extinguere. Galeamq; salutarem accipite, & gladium spiritus, qui est verbum Dei, in omni deprecatione, & obsecratione, orantes in omni tempore, in spiritu, & ad hoc ipsum vigilantes cum omni sedulitate. Petrus item fideliter admonet: Sobrij estote, vigilate, quoniam aduersarius vester Diabolus tanquam leo rugiens obambulat, quærens quem deuoret. Cui resistite solidi in fide, scientes easdem afflictiones, vestrę quę in mundo est fraternitati consummari. Hic enim agit in incredulis. Hic & saluberrima Tertulliani exhortatio suum habebit locũ, qui nos velut Iobum fortissimum Dei athletam, aduersus tentationum insultus pugnare voluit: item serico vestiri probitatis, purpura pudicitiæ, chlamyde patientiæ. In animum quoque inducendum suadet, cuncta quæ Dæmon ad nostræ integritatis euersionem machinatur in gloriam constantis casura: & eius machinamenta in hunc finem à Deo permissa esse, vt qua cõstantia perferre aduersa velimus, experiatur: quemadmodum apud Hieremiam prophetam quoque legimus: Dominus exercituum iusti probator est. D. Maximus in lib. de Charitate, Dæmones nos infringere interficereque iubet: atq; illud haud dubiè perfici, quan-

ho cum præceptorum Dei obseruatione affectus in nobis efferuescentes vincimus: hoc verò, quum prorsus affectibus sint carentes, illis vniuersam calumniandi occasionem præscindimus, cum Propheta dicentes: Vade homicida, Dominus mecum est, bellator fortis: tu cades, & delebetis apud me in æternum. Olympiodorus cap. 10. in Ecclesiasticæ historiæ interpretatione, omnes sensuum aditus occludendos censet, sic vt neque per oculorum illecebras, neque per aurium prurigines, neque per nocentis linguæ petulantiam Dæmon admittatur: hoc enim signaculum contra Dæmones absolutissimũ habeatur. Quidam duobus in pugnam progrediendum armis monent: precatione quidem pura, quę in cœlum subuehat affectus: & scientia vera, qua salutaribus opinionibus communiat intellectum & suggerat quid sit orandum, vt ardenter oremus, non hæsitantes. D. Antonius ita suos confratres aduersus Dæmonum insultus munit: Magna, inquiens, dilectissimi aduersum Dæmones arma sunt, vita sincera, & intemerata ad Deum fides. Credite mihi experto, pertimescit Satanas rectè viuentium vigilias, orationes, ieiunia, mansuetudinem, volũtariam paupertatem, vanæ gloriæ contemptum, humilitatem, misericordiam, iræ dominatum, & præcipuè purum erga Christum amorem. Nouit teterrimus coluber ex præcepto Domini, sub iustorum se iacere vestigijs, qui ait: Ecce dedi vobis potestatem calcare super serpentes, scorpiones, & super omnem virtutem inimici. Hic porrò præclara longaque oratione contra quascunq; Dæmonum præstigias, vexationesq; suos instituit. Rectè Hermes Trismegistus tradit, vnam & solam custodiam hominum à Dæmonum astu, esse pietatem. Pium enim hominem nec Dæmon malus, nec fatum tenet. Et quemadmodum vera fides mirabilia aduersus Diabolum, eiusque potentiam in credentibus operatur: sic & falsa credulitas, Deo permittente, euentus cooperante Diabolo inauspicatos interdum gignit, vel potius demeretur. Cum Dauide ergo confidenter dicamus: Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo. Omnium itaq; primum tanquam rei caput desideratur, vt in vera doctrina, & genuino Dei cultu instituti, nos totos resignemus, tradamusq; ipsius voluntati fide viua, & spe indubitata, nos illi curæ esse: sub ipsius patrocinio, & tutela securos degere: ipsius primum gratia progenitos esse, sine qua nihilque

nos

nos consectare; misericordia seruari verè confisos, CHRISTVM in hoc nobis natum, filium nobis in salutarem redemptionem datum, & exhibitum qui peccata nostra supra humeros suos in ligno pertulit: & per potentiam Patris, à morte suscitatus, mortem vicit, & Satanæ imperium demolitus est, vt hic iam inde irrito conatu suas nobis machinetur insidias, si sepulti vnà eum CHRISTO per baptismum in mortem, & peccatis mortui, in nouitate vitæ ambulemus, iustitiæque viuamus. Si etenim CHRISTO insiti, in illum atque Patrem eius credimus, illius mandata obseruamus, vestigiis insistimus, abnegato Dæmone, omnibusque eius consiliis, vniuersa denique impietate, opera Spiritus sectantes, fructusque fidei edentes, in charitate non ficta erga DEVM & proximum, in mansuetudine, benignitate, leuitate, temperantia, continentia, castitate, sensuum cohibitione, constanti cuiuscunque aduersitatis, iacturæ & iniuriæ tollerantia, vitæ demum innocentia, puris manibus extensis orationi assiduæ intenti, peccati inquinamentum vt veneni perniciosissimi perditissimique halitum, internecionis periculo repentè nos obiicientem, declinantem maleficiorum profectò minas haud difficulter cauebimus, vel negligemus, vel tolerabimus. Si verò quis peccauerit, inquit Iohannes, aduocatum habemus apud Patrem IESVM CHRISTVM iustum. Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Et per hoc scimus, quoniam cognouimus eum, si iussa illius obseruamus. Qui dicit, Noui eum, & præcepta eius non seruat, mendax est, & veritas in eo non est. Qui verò seruat sermonem eius, verè in hoc charitas Dei perfecta est. Per hoc scimus, quòd in ipso simus. Qui dicit se in eo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Qui committit peccatum, ex Diabolo est: quoniam ab initio Diabolus peccat. In hoc manifesti sunt filij Dei, & filij Diaboli. Omnis qui non facit iustitiam, non est ex Deo: & qui non diligit fratrem suum. Hinc Paulus, in Christo IESV neque circumcisionem, neq; præputium valere asserit; sed fidem, quæ per dilectionem operatur. [illegible]uius fidei loco nouam creaturam sequenti capite ad G[illegible]latas, locat: & obseruationem mandatorũ Dei ad Corin[illegible]hios supponit. Vnde satis liquet, de qua hic fide loquatur, quã amplecti, cuiq; firmiter insistere oporteat.

Non simplicem formulæ fidei præscriptæ enarrationem propono, quam & facilè pronunciaret Diabolus, non etiam ore iactatam ab iis, quorum cor à Christo procul est, quæ consopita, mortua, sterilisque delitescit, nusquam se prodens, velut infœcunda arbor excindenda, igniq; mandanda: sed hanc vrgeo, quæ totum innouat hominem, virtute viua in Christi membris exercens, fructificans, efficax potentia Dei ad salutem habenti, sacra saluationis nostræ ancora, prora & puppis, petra contra quancunque Satanæ potestatem, impetumque immobilis: in qua quicquid superstruitur, inuiolatū perdurat, imò aduersus hanc ne quidem inferi portæ præualent. Augustini hic audiatur consilium: De ista tota Dæmonum ludificatione, ait, nos quid dicamus, qui hæc legent, fortassis expectant: quid Christiani agere debeant, quando inter idola gentiū mira fieri asseruntur. Et quid dicemus, nisi de medio Babylonis esse fugiendum? Quod præceptum Propheticum ita spiritualiter intelligitur, vt de hui⁹ speculi ciuitate, quæ profectò & Angelorum, & hominum societas impiorum est, fidei passibus, quæ per dilectionem operatur, in Deum viuum proficiendo fugiamus. Quanto quippe in hæc ima potestatē Dæmonum maiorem videmus, tanto tenacius mediatori est inhærendum, per quem de imis ad summa conscendimus. Hactenus ille. Cyprianus ad Fortunatum, de exhortatione martyrij: Aduersarius, inquit, vetus est, & hostis antiquus, cum quo prælium gerimus. Sex mille annorum plenè complentur, ex quo hominem Diabolus impugnat. Omnia iam genera tentandi, & artes atque insidias deiiciendi vsu ipso vetustatis edidicit. Si imparatum Christi militem inuenerit si rudem, si non solicitum, ac toto corde vigilantem, circumuenit nescium, fallit incautum, decipit imperitum. Si quis verò dominica præcepta custodiens, & fortiter Christo adhærens, contra eum steterit, vincatur necesse est: quia Christus, quem confitetur, inuictus est. Huic fundamento firmiter insistentes tātum abest, vt vnquā ratione, Satanæ artibus, siue astutiis à vera in Deum viuentem fiducia dimoueri possint, imò etiam variis, ac multiplicib. illius conatibus, & insultib. impetiti, exercitati, ac velut aurū in fornace examinati indies seipsis sanctiores, iustioresq; euadant. Quare Dæmon omnib. imbecillitatē in eos, quos diuina nō destituisset gratia, exprobrare solet D. Antoni⁹, in assiduis suis aduersus illos luctis:

& eos expauescere verè credentes, asserit Petrus apud Clementem. Item iustissimo Dei iudicio, in huiusmodi cogitationum vanitate languentibus, labores & afflictiones pro remedio conferri, idem Clemens tradit, postea subijciens: Dæmonem, nisi quis volunratibus eius se sponte subdiderit, potestatem aduersus hominem non habere, vt vincat scilicet. Vitæ igitur emēdatione, & attenta assiduaque oratione ad Christum confugiendum est, exemplo Chananeæ mulieris. Hæc, Chrysostomo authore, nō iuit ad Diuinos, non quæsiuit ligaturas, non defectionis reas mulieres: sed omnia reliquit tentamenta diabolica, & venit ad Iesum. Si enim volumus Deo sententiā mutare suam, nostram in meliorem mutemus vitam. Ritè hic hortatur Iesus Sirach: Conuertere ad Dominum, & relinque peccata tua, precare ante faciē Domini, & minue offendicula. Reuertere ad Dominum, & auertere ab iniustitia tua, & nimis odito exsecrationē, & agnosce iustitias, & iudicia Dei, & sta in sorte propositionis, & orationis altissimi Dei, non demoreris in errore impiorū. Nec minus piè quàm prudenter, tribulatione inimicorum consulit Iosaphat rex Iuda: Cū ignoramus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te Deus. Hic suum habeat locum Psalmus Dauidis 90.

Qui habitat in adiutorio Altissimi, in protectione Dei cœli commorabitur.

Dicit Domino, susceptor meus es tu, & refugium meū, Deus meus, sperabo in eum.

Quoniam ipse me liberabit de laqueo venantium, & à verbo aspero.

Scapulis suis obumbrabit tibi, & sub pennis eius sperabis.

Scuto circundabit te veritas eius, non timebis à timore nocturno.

A sagitta volante in die, à negotio p[er]ambulante in tenebris, ab incursu, & Dæmonio meridiano, &c. *VVierus.*

Obsessis pluribus, vno in loco morantibus, quomodo succurrendum.

CAP. XVIII.

Si vno loco malefica collidantur vbi numero plures (quemadmodum in monasterijs, potissimum virginum, velut organorū Satanæ lu[...]dibrijs magis a[c]cōmodatorum,

frequenter vsu venire cernimus) ante omnia huc cura propédeat, vt separentur, & vnaquæ libet ad parentes, vel sanguine, vt affinitate proximos auchatur, quo singulæ seorsim commodius fideliusque instituí & sanari queant, institutionis habito pro cuiusque necessitate delectu: ne vno (quod aiunt) calopodio (quorundam ineptorū, mendacium, impostorum, superstitionis impietatisque antistitum more) quis calceare conetur omnes, & dissolutis præscriptorum verborum minus conuenientium formulis, commentitijsque quibusdam ritibus, & substantijs ad rem minime facientibus, profligare pergat Dæmonem, in ijs ridentem illudentemque, & fugam plerunque simulantem egregiè, quasi compulsum licet vltrò cedentem, vt nos incredulitatis labyrintho altius inuoluat, si veritis eum medijs fugatum credamus: hac ratione è corporibus cedit sæpenumerò, & quidem libenter, vt animas minus impedite possideat, eisque dominetur. Quæ verò virgines arctius occlusæ cohibentur, nec egredi permittuntur, quod equidem in eiusmodi casu comprobare nequeo: vel quæ in designato eo loco clementem Dei manum, patrisque virgam, cum vera sui abnegatione fortiter tolerare cum *Iobo* in animum induxerint, mutuam hic præstent in suorum cruciatuū interuallis operam, se mutuo consolantes, modumque præscriptum, quoad fieri potest, obseruantes: nec ad huiusmodi spectaculum admittantur iuniores, ne territæ tormentorum raritate, & vehementia, quid mali contrahant, cum eis auide admodum insidietur Diabolus. Cum alias ad piam puellam, in cœnobio obseratam, literas dedissem, quibus virginum eo in loco olim incredibili cruciamentorum genere à Dæmonio exercitarum, historias mihi cupiebam describi, ea in hanc ferè sententiam respondit; Duas adhuc ex illis superesse octogenarias propemodum, à quibus sæpius audiuisset, ne magno quidem se velle graui illa caruisse calamitate, ex Dei voluntate nata, quod inde peculiare gratiæ diuinæ donum, & illuminationem se consequutas sensissent: nec secus earum testari vitam. Quid Antonio nocuit, seueros in suis ceruicibus tulisse magistros? cui eos secundum Dei voluntatem perpesso in n[illegible] lius cessit lucrum, & gloriam. Scribebat quoque, missos eo tempore fuisse vndecunque viros doctos, qui terrificorum eorum Symptomatum laruas contuiti, eas penitissimè scrutarentur,

tarentur, amolirenturque: sed quo in eiusmodi consilijs confidentius perstitêre, eo malum recruduit grauius, vt tandem Dei opus esse singulare faterentur: à cuius manu, tum id exciperent, & se toto corde sub potenti eius brachio submitterent, semet integrè abnegantes, humilitatemque vsqueadeò amplexæ, quo etiam cunctis suis affectibus restiterint, eosque vicerint: & breuiter, ad Diuini verbi normam toto animo vitam cōformarint, tunc paulatim euanuerunt vniuersæ illæ diræ. Piam epistolam illius virginis partim iustis de causis inserere volui, quod id consilium meo instituto prorsus responderet: & ne eiusmodi virgines vsque adeò à piorum numero alienas esse, quis temerè in animum inducat, etiamsi adhuc multa in ijs desiderari non diffitear, quæ inscia, & non sana informatione prætermittuntur. Porrò monasterium id ingressus, coram cum altera contuli vetula, quæ id mali decem sustinuerat annos, eo nomine Deo gratias agens quàm maximas: ac si ætas admitteret, se libenter denuò ijsdem velle calamitatum fluctibus obijci asserebat: Hortata autem me est magnopere, vt si in consilium ad ita afflictas accerserer, ne exorcismos admitterem vnquam. Quædam in eo tormentorum theatro constituta, à fratre virgis ex quorundam consilio excarnificabatur: quemadmodum ab ineptis etiamnū hodie consulitur, quasi Dæmonem profligent virgæ, & non potius eo modo ille carnificinam procuret, ea rei indignatione, pudore illa perculsa, contabuit pedetentim, & moritura cecinit, rogata verò cautionis causam, respondit: eò quod de salute sua æterna minimè hæsitaret. Altera quoque iam diu à Dæmonio excruciata, & morti proxima, se totam attenta oratione Deo offerebat, vt cū ea pro suo arbitrio quicquid vellet, in tempore, & in æternum ageret, dummodo ipsius glorificaretur nomen, obsecrans: rogabatq; reliquas virgines, vt post eius mortē, non ex more, Miserere mei Deus, canerent: sed, Gloria patri. Memorabile abnegationis veræ exemplum. *VVierus.*

In concubitus maleficio quid faciendum.

CAP. XIX.

De naturalis congressus, Satanæ opera præpediti, curatione ita scribit Igmarus Remensis Archiepiscopus: Si per sortiarias atque maleficas artes occulto, sed nunquam Dei iniusto iudicio permittente, & Diabolo præparante, con-

subitus non sequitur: hortandi sunt, quibus ista veniut vt corde contrito, & spiritu humilitatis, Deo & Sacerdo pure confitentur, &c. In controuersia, vbi maritus ad cõgressum ineptus esse ex maleficio accusaretur, in foro Cõstantiensi decretum fuisse scribit Vlricus Molitor, vt primum à Medicis ille, quem leges dicunt maleficiatum vel frigidum inspiceretur, num alia illius impotentiæ naturalis foueretur causa: deinde vt triennium adhuc vxor cum marito conuiueret, qui suas interea temporis experiretur vires: atq; eleemosynas liberalius erogarent, & ieiunijs vacarent, quo matrimonij institutor Deus eiusmodi malum amoliri dignaretur. Decretum sanè ad imitationem reuocandum. *VVierus.*

Aliud eiusdem mali remedium ex eodem VViero.

Quidam narrat conterraneum suum virum nobilem, iurâsse ligatum se fecisse, ne cum mulieribus congrederetur, ac restitutum dexteritate quadam, qua hic alterius persuasionem confirmabat, adducens ei librum Cleopatræ, quem de fœminarum informãda speciositate fecerat, legesq; locum, vbi eo modo ligatum corpus totum inungi iubet coruino felle, mixto cum sesamelæo, & ita iuuari. Hoc audito confisus ille libri verbis, id fecit, citoque augmentato libidinis æstu restitutus est. Quemadmodum impia credulitate quis læditur: sic & leuari eadem credibile est vsq; obseruatur.

Exorcismi quando, & quomodo, à quibus adhibendi.

Cap. XX.

Porrò si dictis rationibus nondum cedit inflicta calamitas, opusque Satanæ perdurat, eum increpare licet ex Christi doctrina Marci decimosexto, & quòd credentes per eius nomen Dæmonia sint eiecturi: Ea propter Apostolorum primitiuæ purioris Ecclesiæ exemplo, per Christi nomen expellat: minister vero ductus Zelo, conscientiæ bonæ testimonio fretus, habens peculiare illud Spiritus sancti donum, eijciendi nimirum Dæmonia: gladio spiritus, quippe Dei verbo accinctus, atq; diuina panoplia circumquaque munitus, assumto super omnia fidei scuto, quo omnia iacula mali illius ignita queat extinguere,

nec cum

ac cum discipulis Christi D[illegible]mi[illegible] equentibus à Christo audire: O[illegible]inc[illegible]orta, qu[illegible] vsque tandem ero vobis[illegible] quà[illegible] vos? si[illegible]militer hinc infallibili nitatur promi[illegible] dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego [illegible] faciet, maiora horum faciet, quia ego ad [illegible] Et. Quocunque petieritis Patrem in nomi[illegible]ne [illegible] faciam, glorificetur Pater per filium. Si q[illegible] p[illegible] per nomen meum, ego faciam. Scribit item [illegible] septuaginta versos ad Christum cum gaudio [illegible]pulos, dicentes: D[illegible]mine etiam Dæmonia subijciun[illegible] nobis per nomen [illegible]um. Ait autem illis: Videbam Sa[illegible] sicut fulgur de cœlo cadentem. Ecce do vobis p[illegible]atem calcandi super serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit. Ita in Christi nomine flectuntur genua cœlestium, terrestriũ, & inferorum. Nec aliud nomen sub cœlo datum est hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Solo hoc patris æterni verbo creata sunt cœlum & terra, & quicquid in eis consistit. Ejus nutu in præcipitium ruit illa immensa Angelorum caterua. Ad Christi aduentum imperiumq́; horruerunt, & profugerunt, quotquot arctissimo vinculo in sua custodia miseros mortales constrinxerant Diaboli. In hoc non[illegible]entes discipuli Dæmonia exturbarunt. Pythonis[illegible]um in Macedonia, ex puella Dæmoniaca eiecit Paulus his verbis: Præcipio tibi nomine Iesu Christi, exire ab ea, & exijt eadem hora. Sic à Petro iussi sunt Dæmones egredi, qui vel vnicum diem sibi indulgeri, subiugatis permanerent corporibus, rogabant: teste Clemente. Apud Hieronymum presbyterum in vita Hilarionis Palæstini eremitæ, legitur de quodam Constantij Imperatoris candidato, ex Francia Germaniæ orto: quem à teneris vnguiculis Dæmon obsederat malignus. Ductus igitur ille Gazam ad Hilarionem, exponensque tam Syra quàm Græca lingua (quas tamen nusquam didicerat Dæmoniacus) multiplicem obsidionis causam, ei respondit vir sanctus: Non curo quomodo intraueris, sed vt exeas in nomine Domini nostri Iesu Christi impero. In hoc nomine Simon Apostolus simulachrum Solis comminuit: & Iudas Lunæ, Dæmonibus inde visibiliter Aetiopum forma expulsis. Dæmonem ex Solis idolo fugauit D. Thomas: Draconem sub Martis statua in Scythia exeuntem pro-

fligauit Philippus Apost septem Dæmones similitudine canum inter mon[illegible] commorantes secus viam; prætereuntesq; grauiter lædentes, abegit D. Andreas. Sic in Capitolio Draconem clausisse Syluestrem, & Philippum Leuiathan fugasse, traditur. Ioannes Euangelista superato veneno, Dæmonem in Dianæ templo ducentos & quadraginta nouem annos commoratum [illegible] verbis loco expulit: Interdico tibi in nomine Iesu Christi Nazareni, ne vltra hîc habites: & confestim decessit Epheso. Quocirca iussu Domitiani in Pathmon insulam exul deportabatur vir sanctissimus. Hic cum Cynops Magorum princeps in Para oppido contra Ioannis doctrinam, & edita in Christi nomine miracula, ex falsa Sacerdotum Apollinis in Ioannē criminatione, maleficijs populum demētat [illegible] auocaretq; mortuos etiam se excire iactabat: quorum facie assumta etiam Dæmones apparuerunt, è mari emersi. Tandem Ioanni ait Cynops: Veni sodes ad partum, vt aspicias potentiam meam, & amplius admiraberis. Igitur Ioannes cum vniuersa multitudine redijt, præcipiens illis tribus Dæmonibus, qui sub imagine hominū resurgentium comitabantur, ne discederent. Con[illegible]; manibus, & terribili maris sonitu peracto, Cy[illegible]tea, dimisit in mare, atq; sic oculis hominū [illegible]ua [illegible] t clamare non cessabant, laudantes dicentes: Mag[illegible] [illegible]os, & nemo præter te. Io annes iterim orabāt [illegible]un? vt inter viuos vltra nequaquam connumeraretur Magus ille. [illegible]um repentè vehemens est pelagi murmur [illegible]itum: & procellis ingruentibus ei loco, vbi se præcipitauit, nusquam apparuit. Et Dæmones, qui sub humana figura stabant, quasi iampridem suscitati à mortuis, adiurabantur ab Apostolo Dei dicente: In nomine crucifixi Iesu Christi hanc Insulam exite, nunquam redituri: & statim ab vniuersorum oculis disparuerunt, frustra expectantium Cynopia, si fortè ex freto resurgeret. Sic apparet, quantum verè Christianis Magistri nomen profuerit, & imitatio iuuerit. Hæc est coniuratio, hic vehemens fortisq; exorcismus, hic modus fugandi Dæmonis certus hæc breuis formula, hi sunt characteres, quibus inuocatur omnipotentia rebus supra cōmunem vitæ rationem agendis: hæc doctrina vera, hoc fundamentum solidum: hic philosophorum lapis longè quidem exuperans eum, de quo Chimici hallucinati contendunt: imò

lapis

lapis angularis, in quo omnis structura firmiter coagmentatur. Hæc sunt diuina testimonia, hæc sacrorum monumēta, hæc veri sacerdotis memoralia, hæc purissima signa, hæ nostræ in exturbandis Dæmonibus ceremoniæ, paucis contentæ, facili vsu, vili apparatu. Hęc ars cœlo sublimior, tartaro profundior, libera periculis, vmbratū hostis, contemtrix laruarum, simulachrorum perosa, nec thuris, nec meri indiga: vniuersis manibus, lemuribus, laruis imperitans: omnia sepulchra, & species mortuorum contemnēs, & inania terriculamenta, & noctium occursacula, & inferorum cōmeacula (vt Capnion inquit) exporrecta fronte fugans, fatum & naturam vincens, & quicquid vnquam rite optamus, si modus à magistro traditus obseruetur, indesinenter perficiens, & indeficienter adimplens. Verbo languores vniuersos sanauit, & Dæmones expulit Christus. Si ergo securè operari voles, necessario illud Pauli consilium ob oculos pone: Quandocunq; facitis in verbo & in opere, vt omne id in nomine Domini nostri Iesu Christi faciatis. Hoc est salutiferum medicamentum: quin ipsa panacæa, vel potius hæc salus nostra & medela. Rectè hinc Nazianzenus in Defensorio ait, Dæmones adhuc contremiscere, quando Christi nomen inuocatur [illegible] hunc nullæ ligaturarū præstigię, nulla malefici[illegible]ta, nec vlla Dæmonij opera, momentum qui[illegible] [illegible]tio rant, quin dicto citius euanescunt. Proinde a Lact[illegible] Dei quàm verissimè dictū est: Dæmones iustos, id est [illegible]ribus cultores metuere: cuius nomine adiurati, de corp[illegible] mox excedunt: quorum verbis verberati, no[illegible] Quia nes esse confiteantur, sed etiam sua nomina edu[illegible]ce tot nec Deo per quem adiurantur, nec iustis quorū vocibus quentur, mentiri possunt. Itaq; maximis sæpè vl[illegible]ocla[illegible]editis verberari se, ac ardere, & iam iamque exire p[illegible] clamant. In hoc ordine curationis Scripturæ sanctæ fun[illegible]mento innixę, nullam blasphemię opinionem foueri luce meridiana clarius contuemur. *Ioan. VVierus.*

Dæmonia eÿciendi modus Ecclesiæ veteris.

CAP. XXI.

Cæterum ne quis hoc nostrum consilium velut ab vsitata nostrorum hominū e[illegible]lesiasticorum ratione alienū calumnietur, & expr[illegible]dum decernat, bona fide hic beati Clementis verba subiungam, quibus pellendi Satanæ formam in Ecclesia veteri, & priore familiarem, nostroq;

præscripto conformen, pulchrè ... cribit libro octauo capite trigesimosecundo constitutione S. Apost. Iacobus Alphæi: Exorcista non ordinatur, spontaneæ enim beneuolentiæ est hoc certamen, & gratiæ Dei per Christum superuentione Spiritus sancti. Nam qui accipit charisma curationum, per reuelationem a Deo declaratur, quum pateat omnibus gratia, quæ est in ipso. Et libro eodem capite septimo. Postquam exiuerunt Catechumeni, dicat Diaconus: Orate energumeni, hoc est vexati ab immundis Spiritibus: intentè omnes pro ipsis orate, vt benignus Deus per Christum increpet immundos, & nequam spiritus, & eripiat seruos suos ab imperio inimici, qui increpauit legionem Dæmonum, & principem malorum Diabolum ipse nunc increpet pietatis rebelles, & liberet figmenta sua à vexatione ipsius, & purget ea, quæ ingenti sapientia condidit. Etiam attentè oremus. Salua & excita illos Deus in virtute tua. Inclinate vos Energumeni, vt benedictionem accipiatis. Et Episcopus oret, dicens: Qui fortem armatum ligasti, & omnia vasa eius diripuisti: qui dedisti nobis potestatem ambulandi super serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici: qui homicidam serpentem ligatum tradidisti nobis, tanquam passerem puerulis, quem cuncta pauent, & horrent à facie virtutis tuæ: qui eum deiecisti, sicut vulgur è cælo in terram, nō lapsu vocali, sed ab honore in ignominium, ob voluntariam nequitiam: cuius aspectus siccat ... os, & minæ liquefaciunt montes, & veritas Domini ... et in æternum: quem laudant infantes, & lactentes benedicunt: quem celebrant, & adorant Angeli: qui aspicit super terram, & facit eam tremere: qui tangit montes & fumigant: qui minatur mari, & siccat illud, & omnia flumina deserta facit: cuius nubes puluis pedum eius: qui ambulat super mare sicut pauimentum: ... vnigenite Deus magni Patris filii, increpa spiritus nequam, & libera opera manuum tuarum ab alieni spiritus vexatione: quoniam tibi gloria, honor, & adoratio, per te tuo patri in Sancto spiritu in secula, Amen. *VVierus.*

De Dæmoniacis.

Cap. XXII.

Etsi sunt interdum Physicæ causæ furorum seu παραφρονήσεως seu μανίας: tamen certissimum est, Diabolos in aliquo-

aliquorum hominum corda ingredi, & efficere furores, & cruciatus in eis: quia manifestum est, tales homines interdum etiã sine physicis remediis liberari. Et sæpè hæc diabolica spectacula sunt prodigia, & significationes rerum futurarum. Ante annos duodecim mulier erat in Saxonia, quæ nullas literas didicerat: tamen quum agitaretur à Diabolo, post cruciatus loquebatur Græcè & Latinè de futuro bello Saxonico: Erit magna angustia in terra, & ira in populo: ἔσται ἀνάγκη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὀργὴ ἐν τῷ λαῷ τούτῳ. Ante annos 16. erat in Marchia puella cui rapiẽti pilos à vestibus vertebantur illi pili in nummos Marchicos quos deuorabat puella longo fragore dentium. Et figuræ illæ nummorum interdum ex manibus eius subitò extortæ, erant veri nummi, qui adhuc à nonnullis seruantur; ac subinde magnos cruciatus sentiebat puella: sed à toto illo morbo liberata est post aliquod menses, & adhuc viuit sana. Sunt autem crebræ piorum precationes pro ea factæ, & consultò omissæ sunt aliæ ceremoniæ. In Italia audio fuisse mulierem; quæ etiam nullas didicerat literas: quæ cùm agitaretur à Diabolo, interrogata, quis versus Virgilij sit optimus? respondit:

Discite iustitiam moniti & non temnere diuos.

De illis miseris virginibus, quas Romæ cruciari audio, eas à Diabolo torqueri iudico, & significantur pœnæ Italiæ & aliarum gentium. Nec verò dubito vera piorum precatione tolli id malum, & expelli Diabolos posse. Rectè etiam facient, si qui homines non Epicurei, sed verè inuocantes Filium Dei Dominum nostrum Iesum Christum, seriò præcipiant Diabolis, vt ab illis miseris discedant; & de venturo iudicio Filij Dei, in quo malitia Diabolorum ostendetur palàm vniuersæ Ecclesiæ dicent, & de pœnis Diabolorum. Sed hæc oportet fieri seriò, & omittendæ sunt ceremoniæ τῆς ἀρτολατρείας, & lustralis aquæ, & falsarum inuocationum Cornelij Agrippæ, vel Petri Aponensis & similium. Scio plura exempla, in quibus profuisse piorum precationem certum est. *Philipp. Melan.*

Si iumenta præter naturam quid pati videantur, quid faciendum.

CAPVT XXIII.

Si verò præter naturam quid pati iumenta credantur (quod tamen cognitu difficillimum, cùm sæpè in pascuis

venena vel depascantur, vel Spiritus attractu illitiant) primùm omnium his pharmacum contra venena, vel similia vitia offerri potest, & reliqua administrari, quæ ex naturali coniectura, & arte (quam doctè copiosè tradit Vegetius de arte veterinaria, vel mulomedicina libris quatuor, item Columella, Cæsar Constantinus, & pleriq; alij & recentiores) vsui fore arbitramur, successum toleranter expectantes. Quæ si minus iuuerint, sed morte armentum abripiatur: velut speculum mentis oculis opponenda erit Iobi patientia: & quicquid id est calamitatis ac damni, Deo sit volenti (qui dedit & abstulit, idq; sicut illi placitum est, ita facit) ferendum erit acceptum: nec ad ariolos, aut Diuinos, aut Pythonis spiritu turgidos, cōtra euidens Dei mandatum, impiè confugiendum, qui profectò imitatione sacrilega comprobare videtur M. Catonis idololatriam in agro lustrando certis ceremoniis, solennibus sacrificiis: verbis atque votis Telluri dicatis, vt insuetas alat arbores: ipsis etiam arboribus exoratis, vt transmigrent, & alieno in solo accrescant: rapas quoque obsecratis dum seruntur, vt sibi & familiæ vicinisque benignè conferant: precibus Marti fusis, vt ager pecoraq; seruentur. Suffimentum autem animantium morbis prohibendis vtile, legitur apud Vegetium, qui licet id quoque, lustrare animalia, fascinum tollere, Dæmones fugare, & grandines inhibere, ab aliis malè persuasus scribit: tamen odore suo, causa quippe naturali, tam hominum, quàm animalium morbis resistere, & aerem defecare addit, ita habet. Recipe sulphuris viui libras duas, bituminis Iudaici libram vnam, opponacis achanti, galbani, castorei, ireos crudi ana vnc. 6. Salis ammoniaci vncias duas, salis cappadoces, cornu cerui ni, lapidis gagatis masculi, lapidis gagatis fœminæ ana vncias tres, lapidis hæmatitis, lapidis sideritis, lapidis argeritis ana vnciam vnam, equuleas, id est, caballiones marionos, caudas marinas, vngues marinos ana N. vij. vuæ marinæ vncias tres, medullæ ceruinæ, cedrei, picis liquidæ, ana pondera tria, ossa sepiæ N. vij. Auri semiunciam, ballucæ siliquam. Hæc vniuersa commisceantur, & succendantur. Sed si memoratos lapides aut inuenire nequiueris, aut enormitate pretij ab emtione cessauaris, reliqua efficaciter prosunt. Interea tamen studiosè inquirendum, num aliquid monstri alatur, aut fucus alicubi foueatur: quemadmodum à quodam Latamo

mo apud Batauos factum memini, qui stabula ingressus, upi stercus clam in præsepibus abscondebat: cuius odore, vt voracis sui hostis præsentia, ob antipathiam, veluti malefico actu territæ pecudes, vltro citroque exultare, & insolito concitari furore videbantur, vnde turbati rustici incantamentum esse coniicerent. Quocirca ad fabulæ actorem, velut è specula hæc obseruantem, atque sanandi maleficij nomine celebrem concurrebatur: qui tecta fascini materia, lupi nimirum excremento, occultè ablata, ocyus malum amoliebatur. Sublata enim causa, tollitur effectus. Sic rem qualemcunque ex hac professione faciebat: à viris tamē bonis admonebatur, vt maturè eiusmodi falsitati renunciaret, ne merita falsarium consequeretur punitio. *Ioan. Vuierus.*

Quibus verbis stupor, ac taciturnitas in tormentis, & quæstionibus induci creditur, & solui.

CAP. XXIIII.

Inueniuntur, qui cùm scelus aliquod capitale admiserint, vel antequam subiiciātur quæstioni, vel interea dum torquentur, quorundam aut scriptura, aut prolatione verborum consequi sibi videntur, vt & tacere possint, & nihil omnino sentire. Id quod tam firmiter sibi persuasum habent, vt fuerint qui hac fiducia vltrò se tum carceri, tum quęstioni obtulerint. A Diabolo enim, cuius interest scelera non puniri, sed indies accumulari, confirmantur in malo, nec solum organis vocis obstructis impediuntur, ne loqui possint, verum graui etiam somno opprimuntur, vt nec audiant interrogata, nec tormenta sentiant. Interim tamen his illi penduli verbis ac versibus, sanè per quam ἀπάτοις vtuntur.

Imparibus meritis tria pendente corpora ramis.
Dismas & Gestas, in medio est Diuina potestas.
Dismas damnatur, sed Gestas ad astra leuatur.

Sunt qui verba Prophetæ ructent: Eructauit cor meum verbum bonum, veritatem nunquam dicam regi. Alii autem hac prece se muniunt: Quemadmodū lac beatæ gloriosæ Mariæ virginis fuit dulce, & suaue Domino nostro Iesu Christo, ita hæc tortura, siue chorda sit dulcis & suauis brachiis, & mēbris meis, alij verò saltem hæc proferūt: Iesus autem transiens per medium illorum ibat. Os autē

non comminuetis ex eo. Et tamen contrarium videmus euentum. Licet enim ἐσθητήριον ita Dæmon occupet, vt nihil sentiant: ossa tamen illis comminuuntur, & constringuntur. Qua etiam ratione probari posset, eorū verborū nullam esse vim: quin ridicula potius esse, quàm credibilia, quæ iam proposuimus. Enimuerò nec Diabolo quidē [illegible]romissum, vt efficiat ali[illegible] eiusmodi, interea dum [illegible] vtu[illegible] propter duas mihi causas: [illegible] potestas à Deo sit, Diabo[illegible] ipsius actionib. possit resistere, vt nocentes publicæ eripiat iustitiæ: sicut docet D. Augustinus, & Thomas Aquinas: Secundò, quòd impunitas scelerum Deo non placeat, & malefaciendi licentia minimè permittatur: Alioquin institutus ordo, & Iustitia Dei sibi inuicē repugnarent. Sed tamen hominum impietate sic merente sæpius hęc accidisse fateor. Testatur enim clarissimus Iurisconsultus Paulus Grillandus, se bis id & vidisse, & in facto comperisse, his verbis: Primò Pisis dum essem assessor magnifici D. Capitanei illius ciuitatis: deinde Romæ dum essem auditor criminalium causarum reuerendissimi domini Auditoris Cameræ, vbi quidam fur sagacissimus, & duplicis malitiæ reus, contra quem erant examinati quindecim testes super diuersis indiciis magni furti 137. ducatorum aur. habens notitiam, quòd curia prefati domini Auditoris procedebat contra ipsum, antequam personaliter compareret, accepit nonnulla sortilegia contra torturam: quibus expertis iterum atq; iterum videns quòd sufficiebant ad paragonē quadam die, dum eo essem in ædibus turris nouæ ad examinandum quosdam alios reos, ille sponte veniens accessit ad me, & se constituit in carceribus ipsis, dicens, quòd vltrò venerat ad purgandum indicia, & notam infamiæ sibi illatæ. Contra quem tamen necesse fuit deuenire ad torturam tot indiciis contra ipsum laborantibus. In qua dum erat eleuatus, dormiebat capite decliuo, ac si iaceret in lecto, absque vlla penitus lamētatione, aut clamore: & ad tractus chordæ erat tanquam statua marmorea, qui dum eleuabatur à principio, dicebat quędam verba submissa voce, deinde fiebat vt dormitiens. Statim ego suspicatus fui, se gestaret aliquod sortilegiū, siue facturam maleficam penes se, aut ex illis verbis captaret aliquod suffugiū: perquisiui quàm diligenter per omnes partes corporis sui, demumq; repe-

in capite, sub scuffia scilicet inter crines quandam parin schedulam hæc verba cōtinentem, videlicet † IESVS autem transiens † per medium illorum ibat † os non cōminuetis ex eo † cū crucibus ita signatis: quam illico abstuli ab eo, qui licet illa sic ablata satis conquereretur, nihilominus iterum, positus ad torturam & eleuatus iterū, illud idem sicut ante faciebat, & in principio ipsius eleuationis nonnulla verba submissa voce dicebat, quæ percipere nunquam potui, nec quicquam confessus est [illegible] mutatis tormentis, sub tormento [illegible] subiectus [illegible] & similiter spernendo dolores, nunquam confessus est: sed in sua negatiua semper audacius cōualuit, adeò quòd necesse mihi fuit eo instante, ab inquisitione eundem absoluere. Similis casus occurrit Hippolyto de Marsiliis, dū erat officialis ducis Mediolani. Iterum ait Grillandus, nec dum est annus elapsus, quòd audiui alium Romæ positū ad torturam, & repetitis vicibus grauiter cruciatum, qui verba de lacte Mariæ virginis submissa voce proferebat, & nullam dolorem pati, sed cuncta spernere videbatur: & dormiebat sicut alius in tortura, adeò quòd à tribus iudicibus præsente procuratore fiscali examinatus, nulla vnquam ab eo confessio extorqueri potuit, licet correus, & criminis socius id fateretur expressè, & illum in sociū nominaret: cuius processum vidi, illumq́; cognoui. Aliud exemplū quod similiter in facto accidit mihi Romæ cuiusdam maleficæ mulieris, quæ antequam eleuaretur in tortura verba quædam submissa voce dicebat: deinde eleuata silebat penitus, veluti mortua, & nigrior apparebat in vultu carbone extincto, oculos extra caput valdè tremendos more illorum, qui strāgulantur emittens, & nihil penitus loquebatur, neq; boni, neq; mali. Vltima autem hæc historiola minimè nostro obstat instituto. Nam si ex lamiis nostris illa fuit malefica, quid mirum si diabolus linguam ei faucesq́; præcluserit? ne scilicet illa suam innocētiam probaret, & Dæmonis ludibria detegeret. Superioribus verò exemplis simile nuper habuimus Antuerpiæ, in carnifice eius vrbis, natione Gallo: quē quum innumera, eaq; notiora flagitia commisisse nemo non sciret, adigere tamen nullum tormentorum genus, quamuis immane potuit, ea vt confiteretur, in tantam statim ἀκινησίαν ac sensuum penè omnium alienationē incidebat. De qua cùm prudentissimus Senatus Medicos ordinarios cōsuluisset,

eiusm ei stuporem non nisi pharmacis quibusdam somniferis induci posse deprehendit. Nisi hac ratione indu ſit ea torturæ tolerantia, vt immensos cruciatus perferre. Deus permittere potuit, quò iisdem ad resipiscentiam tandem cogeretur, vel vt reprobus, acerbiores dignasque extremè pœnas lueret: Siquidem gladio tandem cæsus est citra vllum pœnitentis animi indicium ebrius, qui multis retrò annis hominum vtriusq; sexus innumerorum sanguine inebriarat, quos multifario supplicij genere ob fidei confessionem vita spoliarat. Nonnulli tamen, ait Grillandus, dixerunt, quòd aduersus istas coniurationes, & maleficia taciturnitatis reperiuntur remedia quædã, quæ diuersis precibus conficiuntur. Ex quibus dicunt, quòd omnes ligaturæ, & maleficia huiusmodi dissoluuntur, & reus grauissima tormenta, & cruciatus patitur in corpore: & inter alia solent dicere verba illa Prophetæ: Eructauit cor meum verbum bonum, dicam cuncta opera mea regi. Dominus labia mea aperiat, & os meum annunciabit veritatem: &, Confundatur nequitia peccatoris, perdes omnes qui loquuntur mendacium: & Contere brachia iniqui rei, & lingua maligna subuertetur. Ex quibus verbis, precibus, & exorcismis, dicunt maleficia ipsa resolui, & reũ miserabiliter cruciari. Super quibus tamẽ cogita, quia de virtute ipsorum remediorum non possem quicquam certi attestari quo illa nũquam expertus fui, nec per alium experiri hactenus vidi. Ego verò, licet, & D. Grillandus, & mille alij oculis id vidissent suis: tamen virtute sculptorũ, fieri nunquam credam. Enimuerò fur ille etiam schedula spoliatus nihil adhuc, crudelius licet distractus, confitebatur: nec submurmurata verba insensibilem habitum inducere queunt. Quare vel somnificare assumta, aut à Diabolo, qui cùm antea pepigisse animo tales, eiq; se deuouisse, & etiam traditos esse necesse est, insensibilitate illata id fieri sentio. *Ioan. Vuierus.*

De naturalibus Pharmacis somniferis, quibus interdum illuduntur Lamiæ, de earum vnguentis, & quibusdam plantis soporiferis, mentemq; impensè turbantibus.

CAPVT XXV.

Interdum Empusæ exornandæ adhibentur etiam naturalia quædam pharmaca, quibus vbi se inunxerint, confricuerintq;, ita a fraudulento magistro institutæ Lamiæ,

per

per fornacem mox se euolaturas, ac per aerem longè latè euagaturas ad tripudia, dulcissima symposia, concubitus, & gratissima rerum spectacula, confidunt: quæ tamen per insomnia ipsis ingerit ille mille artifex vbi ab inunctione somniferi omnino vnguenti, in profundissimũ lethargicumq; somnum dilabuntur insciæ. Hæc ne somnia videantur, libuit adducere, quid solertissimus occultarum causarum Iohannes Baptista Porta Neapolitanus lib. 2. Magiæ naturalis, scribit: Adeò dira, inquiens, cupido hominum mentes inuasit, vt quæ natura mortalium commoditati elargita est, abutantur, vt multis horũ simul coaceruatis componant Lamiarum vnguẽta: quæ quanquam ipsæ superstitionis plurimum admiscent, naturali tamen vi euenire patet intuenti: quæq; ab eis accèperim, referam. Puerorum pinguedinem aheneo vase decoquẽdo ex aqua capiunt, inspissando quod ex elixatione vltimum & nouissimumq; subsidet, inde condunt, continuoq; inseruiunt vsui: cum hanc immiscent eleoselinum aconitum, frondes populneas, & fuliginem. Vel aliter sic: Sium, acorum vulgare, pentaphyllon, vespertilionis sanguinẽ, solanum somniferum, & oleum (etsi diuersa commiscent, ab iis parum dissidebunt) simul conficiũt, partes omnes perungunt, eas antea perfricando, vt rubescant, & reuocetur calor, rarumq; fiat, quod erat frigore concretum. Vt relaxetur caro, aperianturq; pori adipem adiungunt, vel oleũ ipsius vicem subiens, vt succorum vis intrò descendat, & fiat potior vegetiorq;, id esse in causa non dubium reor. Sic non illuni nocte per aera deferri videntur, ad cõuiuia, sonos, tripudia, & formosorum iuuenum cõcubitus, quos maximè exoptant: tanta est imaginationis vis, impressionum habitus, vt ferè cerebri pars ea, quæ memoratiua dicitur, huiusmodi sit plena: cumq; valdè sint ipsæ ad credendum naturæ pronitate felices sic impressiones capessunt, vt Spiritus immutentur, nil noctu diuq; aliud cogitantes: & ad hoc adiuuantur, cùm non vescantur nisi betis, radicibus, castaneis, & leguminibus. Lamiarum quoque vnguentum propemodum simile tradit Cardanus, post cuius inunctionem mirabilia videri apparet. Nam & de his, quæ non sunt, & tamen videntur, ibi sermo est. Constat pinguedine puerorũ, vt dicunt, succisq; appii, aconiti, pentaphylli, solani, ac fuligine. Sed tamen dormire creduntur, dũ hęc vident. Sperare aũt videntur theatra,

viridaria, cænas, ornatus, vestes, formosos iuuenes, reg. magistratus, imò res omnes, quibus delectantur, quæ etiam se frui arbitrantur. Cernunt item Dæmones, c uos, carceres, solitudinem, tormenta. Hæc igitur sunt violentorum insomniorum causę. Hinc etiam illas apio victitare ait, castaneis, fabis, cepis, caulibus, pháselśq;, somnos turbulentos cientibus: sic magis per somnum ferri videntur in diuersas regiones, atq; ibi multifariam affici, prout vniuscuiusq; fuerit temperies, vnguento adiuuante. Cui non absimile ad inducendum profundum lõgumq; somnum, adiungam hic oleum. R. Seminis lolij, hyosciami, cicutæ, papaueris rubri & nigri, lactucæ, portulacæ an. part. iiij. baccarum solani somnifici part. j. ex his omnibus fiat oleum secundum artis legem, & pro qualibet vncia olei istius misceatur scrup. j. opij Theb. Hinc sumatur scrup. i. vel i. s & duorum dierum subsequatur somnus. Liquorem conciliantem mirificè somnum ad guttam vnam aut alteram exhibitum, imò guttas liquoris, somni tot, quot illæ fuêre, horas introducentes, lubens hîc adderem: sed præstat non publicari. Eiusmodi quædam simplicia puta lolium, faba inuers... pnium, hyosciamus, cicuta, papaueris species, solanum furiosum, somnificum, mandragora, nymphea, atq; id genus reliqua, naturalium rerum peritis non omnino ignota inueniuntur, quibus intellectus, vel aufertur, vel turbatur: vt qui iis vtatur, loquendo, audiendo, & respondendo amens videatur, vel in somnum altissimum ad dies etiam aliquot præcipitetur: at eorum vsum, & aquas, vina, pulueres, trociscos, olea, aliasq; formas hinc conficiendi modum, silentio inuoluere malui ne iis abutẽdi ansam alicui subministrasse videar. *Vnserus*.

Dæmon vt responsum dare videatur.

CAP. XXV.

Dæmon responsa dabit hac ratione. Fit statua parua ex orichalco coronati viri, aurea veste, cũ cornibus in capite, facie pedibus ac manib. nigris, pedes ac manus gryphis. Huic imagini sceptrum ex ferro diligenter inaurato, ac viribus. Magnetis imbuto in dextra manu collocetur. Sedeat imago hæc super solio ex ære splendẽti aut cæruleo. Toti fabricæ vitium in forma columnę circumponatur, vt quãdoque talem in manibus habuerim solidum, vel si placet inane & solum solio vitrum iungatur. Inde suspendatur machina tenui filo ad perpẽdiculũ, vt pro arbitrio possit circum-

c. tumuolui Deinde in cacumine elegantis virgæ constituto occultè frusto Magnetis virga mota ad partes, intergetur imago. Pulchræ virgæ ignotæ, notæ ad characteres tum figuræ adiiciuntur. Potest & Magnes annuio aureo abscondi. Eòdem exemplo statuam super altare collocabimus è leuissima materia, atq; in ea ferrum Magnete imbutum, lapis autem Magnes ea parte muri collocetur, vt cùm ferrum illum respiciat, facies imaginis conuertatur ad sacrificium. Verisimile autem est talibus technis, nondũ hominibus adeò solertibus, sacerdotes antiquos plebĩ ignaræ sæpius illusisse. *Cardanus.*

Statua quæ quolibet ferri videtur.

CAP. XXVI.

Accedit his tot præclaris dotibus, quòd Magnes sub tabula positus, ferrum super tabulam in equilibrio positũ, quanquam interposita tabula, celerrimè circumagit, non sine leui astantium admiratione. Vnde peluis lignea aqua plena superponitur, in ea nauicula collocatur, tenuissimis tabellis compaginata, sine ferro, sed glutine tantùm: in prora *muliercula* formosa flexa remo nauiculam agens, ita vt illius nauiculæ motu remus moueatur, & cũ eo mulieris imago: sub pede postremo mulieris clauiculis lato capite, cuius pars illa latior pileus vocata promineat è tabula, sic figatur, vt lateat sub prora, nec tamen aquam tangat: optimi tandem Magnetis frustulum capiti virgæ ligneæ ex abiete, vel cornu inseratur, qua circumdatur lapis ipse sub tabula positus, atque sic supposito Magnete clauicapiti producetur nauis lapidis motu quocunq; voles, videbiturq; his, qui virgam non possunt conspicere, imago illa quasi animata, nauim quocunq; velis circumagere ac ducere, audienti quidem ac remiganti similis: non igitur materia ipsa transit, sed aliquid spiritui simile: nam tabula impediret motum, cùm corpora se inuicem nequeant penetrare. *Cardanus.*

Statua quæ tangentes occidebat.

CAP. XXVIII.

Mirabile dictum est, quod à Boetio recitatur: inquit enim. Cùm Chennetus rex Cruthlintum Fenellæ filium occidisset, tum etiam Malcolmum Duffum Regem, & affinem Fenellæ, ille statuam mira arte fabricari iussit, in cu-

ius manu pomum aureum gemmis nobiliorib. refert. it erat, quod quum quisquam tetigisset, qui tangebat, statim multis iaculis confossus, interitum sibi accerseret. Eo igitur dolo Regem nil suspicantem, inuitatum in Feurcarij oppido occidit. Cumq; paratis equis ad portum primum, inde in Hiberniam se transtulit, euasitq;. Nuper intellexi quendam furem machina cœpisse dum loculos expilare conaretur; nam machina vinculis firmioribus, vesti iuncta erat. *Cardanus.*

Statua, quæ Solem semper respicit.

Cap. XXIX.

Memini me legisse, in Apis ęde simulachrum Demonis fuisse, quod faciem in quancumq; partem Sol declinaret, verteret: id nobis in quacumq; statua imitari nō erit difficile, si ad horologij ratione animaduerteris occultis vestibus ac mola, vt vocant: quod spectaculū videre iucundius, quàm rationem conficiendi scriptam legisse. *Cardanus.*

De Auguriis.

Cap. XXX.

Prima quæq; auspicia in operis cuiusq; initio accipienda sunt: vt si vestem tuam in initio operis à soricibus corrosam senseris, desine ab inceptis: si egrediens offenderis in limine, aut in via impegeris pedem, continenter: si quid mali ominis in principio negotiorum tuorum tibi occurrerit, differ inchoata: ne vel tota intentio frustretur, aut inutiliter compleatur: sed expecta donec omine meliore faustam agendis arripias horam. Videmus animalia permulta ex vi quadam ipsis à natura insita, præstigiosa atque fatidica, nonne gallus cantu horas solertissimè indicat, & alis apertis leonem fugat? aues quamplures cantu & garritu, muscæ acri punctura pluuiam præruntiant: & delphines crebris supra aquas saltibus tempestates præcurrunt. Longum esset retexere omnia præsagia quæ ex auibus, & animalibus didicere Phrygij, Cilices, Arabes, Vmbri, Tusci, & alij populi, qui auguria secuti sunt, quæ per illos multis experimentis & exemplis cōprobata sunt. In omnibus namque sunt abscondita futurorum oracula: maxima autem quęq; tibi aues ominales pręnunciabunt. Hæ sunt quæ ex hominibus in aues conuersas esse referunt Poetæ. Itaque quid cornix loquatur, diligenter ausculta, situmq; eius sedentis, aut volantis à dextris an à sinistris, loquax an clamosa, an silens, præcedat an sequatur,

...nsmutisue expectet aduētum, an fugiat, quóue discedat, omnia diligenter attende. Dicit Orus Apollo in hieroglyphicis: Geminæ cornices nuptias signi fit, quoniam hoc animal duo oua parit, ex quibus marem & fœminam generari oportet: si autem, quod rarissimè euenit, duo mares generentur, aut duæ fœminæ, iugatæ mares cum fœminis alteri cornici non admiscentur: itidem neque fœminæ alteri mari, sed dissociatæ, solæ degunt. Ideò vnici cornici occurrentes augurantur futurum, vt viduali vita sibi viuendum sit. Idem etiam portendit columba nigra: hæc enim post maris interitum, semper sola degit. Coruos autem non minore diligentia obseruabis: hos namque rebus maioribus præferri, & cornici præuiduare dicunt: & sensit Epictetus Stoicus Philosophus, & grauis autor, si cui coruus aduersum crocitaret, vel corpori, vel fortunæ, vel honori, vel vxori, aut natis aduersa portendere. Deinde cygnos, qui aquarum secreta prænoscunt considerabis: eorum namquè hilaritas non modo nautis, sed quibusque præterea peregrinantibus felices præsagiunt euentus, nisi fortioris superentur superuētu, vtputa aquilæ, quæ potentissima imperij sui maiestate omnium auiū fidem, si contrà loquatur, euacuat: cunctis siquidem auibus altius volat, profundiúsq; perspicit, & ab ipsius Iouis arcano nunquam excluditur: altitudinem & victoriam, sed per sanguinem portendit: quis non aquam, sed sanguinem bibit. Locrensibus aduersus Crotonienses dimicantibus, aquila superuolans contulit victoriam: Hieroni ad prima bella egredienti, aquila ex improuiso residens in clypeo, regem illum futurum prænunciauit. Nascente Alexandro Macedone duæ aquilę tota die supra domum sedentes omen duplicis imperij Asiæ & Europæ ei portēderunt. Eadem Lucio Tarquinio Prisco Demarathi Corinthij filio ob seditionem domo profugo, & in Hettúriam profecto Romamque petenti, pileum auferens, ac altè volans rursum capiti reponens, Romanorum regnum illi portendit. Iam verò & vultures significant difficultatem, duritiem, & rapacitatem, quod in origine vrbis condendæ experientia verificatum est: futuræ quoque stragis loca ostendunt septem diebus præuenientes & quoniam in eam partem respiciunt, in qua altera pars inferior futura est, tanquam inhians occidendorum maiori numero, ideò solebant antiqui reges

ſpeculatores mittere, qui renuntiarent, quam in parte verſi reſpicerent vultures. Phœnix autem ſingularis felicitatis ſucceſſus pollicetur, quo viſa nouo Roma, melioribus auſpiciis condita eſt. Pellicanus, quia filiorum cauſa periclitatur, ſignificat hominem amicitię ſuæ pietate ſubiturum diſcrimen. Picta auis Pictanorum vrbi nomen dedit, ac gentis leuitatem colore, & voce præfigurarit. Ardea rerum arduarum auſpicium eſt. Ciconia, concordiæ auis, cócordiam facit. Grues à gruere antiquo vèrbo, quaſi congruere dicti, ſemper adferunt, quod expedit, atque inimicorum inſidias cauere faciunt. Cucupha gratitudinem indicat, ſola enim hæc parentibus ſenio confectis gratiam refert: contra Hippopotamus parricida, ingratitudinem meritorum omnium & veram iniuſtitiam nunciat. Origis auis inuidioſiſſima inuidiam ſignificat. Iamq; etiam ex minoribus auibus pica loquax, hoſpites nũciat: albanellus præteruolans, ſi à ſiniſtris ad dextram feratur, hoſpitij hilaritatem, ſi contrario contrarium indicat. Strix auis ſemper infauſta eſt, [illegible] etiam noctua: quæ quia noctu ex improuiſo aggreditur pullos, quemadmodũ mors de improuiſo ſuperuenit, ideo mortem prænuntiare dicitur, nonnunquam tamen quia noctis tenebris non cæcatur, hominis diligentiam, & vigilantiam ſignificat, quòd eſidens in Hieronis haſta comprobauit.

Bubonum verò Dido dum miſeretur Aeneæ,
Infauſtos ſenſit. ——
inde cecinit Poeta.
Solaq; culminibus ferali carmine bubo
Sæpè queri & longas in fletum ducere voces: & alibi:
Ignauus bubo dirum mortalibus omen.

Idem in Capitolio cecinit, quum res Romana apud Numantiam inferior fuit, atq; quum Fregellæ ob factam in Romanos coniurationem ſunt dirutæ. Inquit Almadel, bubónes & nycticoraces cùm ad inſolitas regiones manſioneſq; diuertunt, indicio eſſe earundem regionum, & ædium homines morituros, propterea quòd aues illæ delectantur cadaueribus, eaſq; præſentiunt: morituri autem homines, iam poteſtate cadauera ſunt. Sed & de accipitre litis prænuntio canit Naſo:

Odimus accipitrem, quia viuit ſemper in armis.

Lælius Pompei legatus in Hiſpania inter pabulatores occiditur, id fatum accipiter ſupra caput volitans, ſibi prę-

nunciasse dicitur. Et inquit Almadel, quòd eiusdem speciei aues inter se pugnantes, regni mutationem significant: si verò specie diuersæ contra se inuicem bellum gerant, & quæ amplius non visæ conueniant, nouam regionis illius fortunam portendũt. Minutulæ etiam aues, aduentu vel recessu suo familiam augeri, vel minui portendunt: earum verò volatus quanto serenior, tanto laudabilior. Vnde Melampus augur, ex auicularum Græcorum stragem coniecit, quando ait: Vides vt nulla serenos ales agit cursus. Hirundines quoniam moribundæ pullis latebras parãt, patrimonium amplum, vel à mortuis legatum portendũt. Vespertilio fugienti occurrens, euasionem significat: nam ipsa licet pennas non habeat, tamen euolat. Passer autem fugienti malum omen est, ipse enim accipitrem fugiens ad noctuam percurrit, apud quam æquè periclitatur, tamẽ in amoribus boni auspicij est: siquidem libidine concitus, septies in hora coit. Apes regibus bona omina, vnanimam populum obsequentem mõstrant: muscæ verò importunitatem & impudẽtiam significant, quia sæpius abactæ, cõtinuo nihilominus redeunt. Aues etiam domesticæ auguriorum non sunt expertes: nam galli cantu suo spem & iter inchoantes mouent. Quin & Tiberio nascituro prægnans Liuia [illegible] ouum gallinæ subductum, eiusq; sinu suo fouit, [illegible] gallus insigniter cristatus exclusus est, vnde augures interpretati sunt, nasciturũ puerum fore regnaturum. Et scribit Cicero apud Thebaidam gallos gallinaceos canendo totis noctibus Beotiis, aduersus Lacedæmones præsagisse victoriam: quòd augures ita interpretati sũt, quoniam auis illa victa silet, canit autem si vicerit. Simili ratione etiam ab animalibus, & bestiis, euentuum omina capiuntur: nam occursus mustelæ ominosus est. Leporis occursus, itineranti timendus est, nisi captum cœperit. Mulus quoque infensus est, quia sterilis est. Porcus verò perniciosus, talis est enim eius natura, ideò perniciosos homines significat. Equus iurgiorum & pugnæ rationem habet: Vnde Virgilium visis equis albis exclamat Anchises:

——— Bellum ô terra hospita portas.

Bello armantur equi, bella hæc armenta minantur.

Tamen quando curru iuncti occurrunt, quia concordi iugo trahunt, pacem significant sperandam. Asinus inutilis est: profuit tamen Mario: qui cum hostis patriæ pro-

nuntiatus, vidit asinum oblatum pabulum sperntn, ad aquam properanté, quo augurio ostensam sibi salu viã ratus, auxiliarem amicorum turbam, orauit, hoc vnũ aux... hj genus exhiberet, & se ad mare conducerent: quo impetrato, paruæ superimpositus carinæ, Syllæ victoris minas euasit: vtcunque tamen asellus in augurio occur...t, semper laborem, patientiam, impedimenta significat. Lupus verò obuius bonus nuncius est, cuius efficacia visa est in Hierone Siculo, cui lupus in literario ludo tabulam eripiens, successum regni firmauit: tanié eius, quem antè viderit vocem præludit. P. Africano & C. Fuluio Coss. Minturnis lupus vigilem laniauit, quando Rom. exercitus in Sicilia à fugitiuis superatur. Quin & perfidos significat fidei homines: quod est in Romuli progenie: nam fides quã matre lupa olim suxerunt, & sibi inuicem ab initio sertauerunt, velut lege quadam naturæ, manauit ad posteros. Leoni occurrere, cum sit hoc animal inter cætera fortissimum, omnibus terrorem incutiens, bonum est: sed leænam mulieri occurrere, malum est, quia conceptum impedit: nam leæna non parit secundariò. Ouibus & capris occursare bonum est. Legitur quoque in Ostentario Tuscorum si hoc animal insolito colore fuerit indutum, portendi imperatori rerum [illegible] cum felicitate lætitiaté: Vnde Virgilius ad Pollio[illegible]:

Ipsa sed in pratis aries [illegible] suaue rubenti
Murice, iam croceo mutabit vellera luto.

Bonum etiam occurrere bobus triturantibus, sed melius arantibus, qui etsi viam rumpentes iter tardant, moram tamen hanc auspicij gratia compensant. Canis in itinere faustus est, quod Cyrus expositus in syluis, à cane ad regnum enutritus est: quem & angelus, Tobiæ socius, non est aspernatus comitem. Castor quia venatoribus testiculos suos demordens abiectos relinquit, mali ominis est, & homini, sibi ipsi damnum illaturum portendit. Iamq; etiã ex minutis animalibus mures damnum significant: quæ quum in Capitolio aurum roserunt, eodem die ambo cõsules iuxta Tarétum insidiis ab Annibale intercepti sunt. Locusta quasi loco stare faciés, aut loca exurens, vota præpedit, & mali ominis est: contrà cicadæ iter proponent, & bonum rerum nunciant euentum. Aranea ... perioribus filium ducens, spem venturæ pecuniæ nunciare dicitur. Similiter & formicæ, quia norunt sibi prouidere, & tutas

parare

parare latebras, ideò securitatem, & diuitias portendunt, multitudinisq; exercitũ significant. Hinc cum Tiberij Cæsaris mansuefactum draconem formicæ deuorassent, responsum fuit, vt cauerent multitudinis tumultum. Si tibi occurrat anguis, caue à maledico inimico: nã hoc animal null[illegible]io mẽbro pollet, quàm ore. Anguis in regiam irrepens [illegible]arquinio casum suu[illegible] auguratа est. Duo angues in lecto Sẽpronij Gracchi reperti sunt: dictũ [illegible] ab aruspice, [illegible]marem aut fœmellam emitteret, aut sibi [illegible] vxori breui [illegible]oriendũ: ille vxoris vitã suæ præferens, [illegible] mare fœ[illegible]llam emisit, paucisq; post dieb. vita exce[illegible] Sic vipera [illegible]lieres prauas scelestosq; filios significat o[illegible]nib. infen[illegible] [illegible]em seorsum ab alijs piscibus degit, nec iuncta cũ [illegible]itur. Inter omnia aũt auspicia & omina, nullum [illegible] [illegible]cius est, nullũ potentius, nullũ quod euidẽ[illegible] [illegible]tatem exponat: eius igitur occursanti conditionẽ, [illegible] sexũ, professionem, situm, gestũ, motum, exercitiũ, complexionem, habitũ, nomen, verba sermonẽq; [illegible] diligẽter notabis, & requires: nam cum cæteris animalib. [illegible] multa insunt præsagiorũ lumina, nõ dubiũ est, hęc mul[illegible] [illegible] clariora [illegible] humanæ animæ esse infusa, quod [illegible] ipse testatu[illegible] humanis animis naturali[illegible] auspiciũ inc[illegible]nitatis, ad omnes rerũ [illegible] causas cognos[illegible] In fundamentis Romanæ vrbis caput hominis integ[illegible] repertũ, magnitudinem imperij præsagiuit & monti Capitolij nomẽ indidit. Brutiani milites contra Octauiũ, & M. Antoniũ præliaturi, in castrorũ porta Aethiopẽ offenderunt: quẽ licet, vt aduersæ rei auguriũ illicò trucidarent, tamẽ infeliciter pugnatũ est, atq; Brutus & Cassius ambo duces interiẽre. Ipse etiã monachorũ occursus vulgò ominosus habetur, magis aũt si matutinus fuerit: quia id hominũ genus plurimũ è mortuarioveluti vultures ex morticinijs victitat. *Agrippa.*

Lapides futura præcognoscere faciunt.

Ex his manifestum est lapides aliquos esse qui sub lingua detenti, aut collo appẽsi, aut gestati in annulo, hominem ad diuinandum futura ac rectè præuidendũm inducant. Qui[illegible]que autem ad hoc sunt necessaria. Primus vt homo ig[illegible]n[illegible]ralis sit. Sunt autem tales veridici, moderati, & sub astro [illegible]eneris nati. Secundùm, vt ea ætate, & tẽpore astrum illud dominetur. Cognoscitur aũt id ex cogitatio-

[redacted]

DE SECRETIS GEOMETRI-cis. CAP. XXXI.

Ad terræ ambitum inueniendum.

Sic Mathematici terrę totius ambitum ac dimetientem inuenerunt. Vel enim per Lunę defectus horarum distantiam in eodem circulo æquinoctiali æquedistanti cognouerunt: qua habita, terreno itinere differentiam locorum sunt assecuti: nam per 24. vnius diei multiplicando, & per horas distantiæ defectus lunaris diuidendo, ambitum circuli illius inuenerunt: inde demonstratione Geometrica ambitum æquinoctij circuli maximique, ac totius terræ, quem per septem multiplicando, & per 22. diuidendo, dimetientem terræ satis exquisita ratione sunt consecuti. Vel procedendo ab Austro rectà ad Boream, udinem poli vna parte auxerunt. Metiti autem viam ... passuum LXXXVII. ac D. inuenêre Italica. His enim nūc distātias locorum

locorum metimur, non passibus Ptolomæi. Ergo ductis LXXXVII.M.passuum & D. per partes cœli CCCLX. nam in totidē diuiditur, passuum M. habebimus XXXI.M. & D. insuper. Terræ totius ambitum hunc si per septem multiplicamus, & per 22. diuiserimus, erit terræ dimetiens passuum M.XM. XXII. Sed in his velle ad amussim certam quærere quantitatem, stultum est. Dicamus igitur dimetientem terræ subductis 22. esse M. passuum decies mille. At qui nauigant multis erroribus acti, sinuosumq; non rectum agentes iter etiam sponte, tum incerto ac vario ventorum impetu decepti; multò maiorem ambitum terræ scripserunt. Sed hæc ratio, vt verissima est, ita etiam maximè certo consentit experimento: iuuitq; multum Hispanos, qui cùm tam diuturnum iter, longum terræ mágnitudini repugnare intelligerent, diligenti ratione meriti errorem, illud fermè ad tertiam partem tum spacij tum temporis contraxêre. *Cardanus.*

Hora diei Sole lucente quomodo habeatur.

Horam diei Sole lucente, quocunque tempore sic habebis, Dorsum Soli obuertere; sic vt extento brachio, & manu sinistra, polliceq; super indicem collocato vmbra stethi exigua in palmam cadat, tunc stylum sub iunctura pollicis colloca, & ad perpendiculum superficiei palmæ consideratq; vmbram: nam si cadit vbi index manui iungitur, 24. est, aut octaua: si in illius summo. 23. vel nona: si in medij digiti apice 22. aut 10. si in annularis vertice 21. aut vndecima: si in vertice minimi, vigesima, vel duodecima. Si in vltima iunctura, decimanona, vel decimatertia. Si in secunda eiusdem iunctura, decimaoctaua, vel decimaquarta: si in radice, vbi manui iungitur, decimaseptima, vel decimaquinta: in lineæ mensalis initio: decimasexta. Hanc tamen obseruationem ad crassam Mineruam, vt dici solet, pertinere haud obscurum est. *Idem.*

Sphæra solida geographica.

Si cui desiderium describendi orbis in sphæra fuerit, id facilè ac bellissimè ex Ptolomæi verbis quinque dierum labore sic perficiet. Sphæram æneam exactè rotundā primum sic fabricabis, æneum semicirculum secūdùm quantitatem diametri confice, ac sphæræ omni ex parte applicato: si semper vndequaq; contingat, exactè rotunda est: vbi super excesserint, tantundem detrahendum, vbi defecerit, adiiciendum, cum verò exquisitè rotunda facta fue-

rit, vtraque parte copulato: orbiculisq; infigito, vt neque nimis molliter nec asperè nimium circumuoluatur: post æquinoctialem circulum, ex auro tenuissimum æqualiter à polis distantem summa cum diligentia describe, atq; diuides per 360. æquas portiones, ita vnicuique parti punctus, omnibus autem quinque partibus numerus per quinarium superactus ascribatur: sic & semicirculum immobilem sphæræ æqualiter cohærentem eius sedili ita affigemus, vt per sphæræ motum immobilis maneat: atque ita eum diuidemus, vt vbi æquinoctialem ad perpendiculum secat ab eo puncto 90. partes æquales distinguantur inter vtrunq; polum, ita vt totus semicirculus in 180. partes sit diuisus, punctis singulis, numeris autem quibuslibet quinariis distributis, ita vt numeri ab æquinoctiali incipientes, in vtramque partem ad nonaginta sectiones versus polos terminentur. Cum igitur loca inscribere volueris, numerum longitudinis in æquinoctiali quærito, ac ipsum (sphæram voluendo) meridiano subiicito, latitudine autem loci in ipso meridiano, siue citra, siue vltra per gradus, partesque eorum inuenta, in eius directo punctum signabis pro loci magnitudine: atque in singulis perficies. Per omnes autem quinque gradus æquinoctialis ad meridianum immobilem adductos meridianos à polo ad polum deduces, qui circuli XXXVI. erunt: eos autem præacuta styli acie lineabis, similiter & parallelos, & climatum initia atque fines, in vtraque sphæræ medietate ad Meridiani gradum firmiter adhærente, ac circumuoluta sphæra, donec ad primum punctum redierit, abradet, e stylo conscribes. His peractis, omnes circulos aureos, atque exiles ad modum depinges, climatum exceptis, qui non æquè tenuiores habebuntur: maria ac flumina cæruleo, ciuitates & oppida rubeo, montes argenteo, colles syluæq; viridi: solum terrarum glauco distinguetur, nomina nigro supperadde. Vnum autem animaduertere oportet, vt cunei typiúe locorum triplici sint magnitudine distincta maximo metropolis, medio ciuitates, minimo oppida designabuntur, quòd si & principum dominia distinguere libeat, filo ambitum eius viridi cinge: illud autem maximè in mente habendum est, vt nouissimis, ac castigatissimis commentariis vtaris, atque decenti magnitudine, ea autem est, vt maximus circulus, hominis longitudinem æquet. *Cardanus.*

Quatuor

Quatuor ponderibus omnia perpendi pondera.

Si quis petat quatuor ponderibus tantum omnia perpendi pondera, quæ sunt ab vno vsque ad 40. ita vt non opus sit aliis ponderibus: Id efficies, si vnum pondus sic vnius libræ, secundum trium, tertium 9. quartum 27. His enim potes omnia emetiri pondera ab vno ad 40. Vt si velis efficere 21. libras, pone in altera bilance 27. & 3. in altera vero 9. Si 20. libras petis, pone in altera 27. & 3. in altera 9. & I. Eadem ratione licebit quinque ponderibus perpendere omnia pondera ab vno ad 121. vsque, scilicet 1.3.9.27. 81. Item per 6. ad 364. scilicet 1.3.9.27.81.243. *Gēma Frisius.*

DE SECRETIS ARITHMETIcis. CAP. XXXII.

Numerum indicare aliquem, quem aliquis concepit.

Concepit quidam numerum aliquem, quem vt indices, ita agito. Iube eum triplare conceptum animo numerum, triplum mediare, deinde quotientem rursus triplare, triplū hoc rursus mediare. At si in priori mediatione impar fuerit numerus triplus (id enim inquirendum est) tum iube illum parem ex eo facere additione vnitatis, ac deinde mediet, tum verò ex hac additione 1. recidat, idem iubebis eum facere, sed tibi 2. seruabis: deinde iube illum abiicere 9. quoties potest ex vltimo suo numero, tu verò toties 4. numerabis, ac deinde abiicies si quid seruaueris. Vt cogitauerit quispiam 7. id tripla, erunt 21. fiunt 22. ea medietas, fiunt 11. tu verò retine 1. deinde iube vt rursus triplet 11. fiunt 33. ea rursus mediari non possunt, nisi vnitate adiecta, ita erunt 34. dimidium 17. valet: tu verò 2. hic collige, iam iube illum adiicere 0. quoties potest: verum quoniam tantum semel id licet. 4. colliges: de reliquo nihil inquires, se pro rata 3. tibi seruaueras, quæ cum 4. addita. 7. faciunt. *Gemma Frisius.*

Rem absconditam indicare alicui.

Si tres diuersæ res abscondantur à tribus diuersis personis, tu verò per Arithmeticam tanquam diuinus vates vnicuique dicere velis, quam absconderit rem, ita agito: Sint tres res a. b. c. animo tuo signatæ, verò ordine animo tuo hæreant, primus, secundus, tertius, priusquam res abscondant, pone in medium 24 proiectiles, ex his da primo 1. in

manu, secundo 2. tertio 3. deinde colloca tres res ordine, & dic illic, vbi abiero, tum singuli vnam ex his rebus quancunque velint abscondant, sed ea lege, vt qui absconderit a. capiat ex 18. proiectilibus relictis adhuc tot proiectiles, quot habet is ipse in manu. Qui verò b. absconderit, duplum capiat, qui tantundem, c quadruplum. Reliquum verò in mensa aut loco aperto relinquant. Hinc tribus rebus & personis pro ordine memoriæ infixis, secedat, quousque res absconderint ac rationem inierint. Tum reuersus inspice residuos in tabula proiectiles, qui perpetuo aut est 1. aut 3. aut 5. aut 6. aut 7. Si igitur vnus tantùm fuerit, tum primus abscondit a. 2. b. 3. c. Si duo tum primus abscondit b. secundus a. tertius c. Reliquos ex Tabella annexa intelliges modos. *Idem.*

Residui Proiectiles	Personæ	Res.
	1	a
1	2	b
	3	c
	1	b
2	2	a
	3	c
	1	a
3	2	c
	3	b
	1	b
5	2	c
	3	a
	1	c
6	2	a
	3	b
	1	c
7	2	b
	3	a

De situ orbis inuestigando, ac in certam terræ partem dirigendæ nauis ædificio per stellam visam: nec non de locorum distantia vestigandæ ratione geometrica.

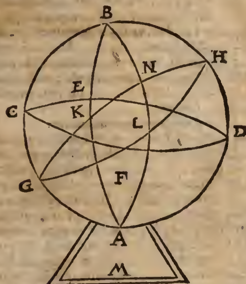
Situm alicuius loci ad quem instituenda sit profectio, tum in anteriore astrolabij facie tum in tergo commonstrare facillimum est; vt superuacaneum fortasse sit multa hac de re verba fundere. Siquidem in dorso astrolabi perspecta eiusq; vtrunque nauigationis terminum intercedit longitudinis differentia, numeratur in gradibus limbi ab ipsa meridiana linea ortum vel occasum versus, pro alterius regionis situ, fini applicetur dioptra; iamq; in dioptræ spacio numeretur & facie poli ab æquinoctiali centrum versus nec mora in subiecta organi super locũ quæsitum commonstrabit latitudinis supputatæ terminus. Vt itaque itineris instituti paulo certior euadam, præsertim ventorum dextræque auræ præsidio destitutus: Sic agito cognita hora loci tui applicabis illi solarem locum, idque dioptræ superincumbẽtis inditio, ac sic stante reti, eadem linea relata ad punctum adeundæ regionis, iam antea designatum, monstrabit illico si qua eius loci stella circulum meridianum contingat, aut etiam rectà supra caput feratur, vnde hanc stellam tibi tanquam viæ rectricem ob oculos pone eò velum eò gubernaculum omni conuertito. Si enim forte fortuna insigne aliquod sidus in ipsorum Zenith consistat, iam quasi mercurij statuam ingredi via tibi quæ digito signet. Sin verò meridianũ eius loci pertingat, sed à Zenith aliquatenus in latitudinem euariet, est tibi vtriusque & stellæ spectatæ, & ipsius loci Zenith expiscanda altitudinum diuersitas. Itaque si animo tuo, atque oculis quasi circulum ingentem concipias qui per polos & stellam visam extendatur, atque in illo (quanquam difficile sit) huius differentiæ portionem imagineris, inuenies cœli locum licet fortasse non aliqua stella illustrem. Qui tamen recta linea inter stellam antea repertam, & polum referatur. Itaque & ipsum regionis locum sideri substratum quasi oculo sortitus es, idq; pro præsenti temporis puncto. Ac licet non vsqueadeo exactum, insigne tamen habes profectionis compendium, quandoquidem nec in amussi consistit nautis viæ vestigandæ artificium: sed singulis horis cogitandum est aliud atque aliud cœli punctum huic regioni in caput impendere ac proin assi-

duę iuxta horarum numerum transactum versandum est rectè cum Zodiaco. Verum hæc de nauigatione nocturna. Interdiu, cùm astrorum ignes Phebeis radiis obtunduntur, sol tibi signa dabit: ex solis altitudine, quæratur loci latitudo: ea nos per æquatoris parallelum dirigat, dum perficiendo longitudinis differentiæ marina milliaria ex ratione correspondeant. Cumq; eo differentiæ perduxeris quem sibi locus adeundus vendicarit, scito te in eius meridiano iam versari. Verum nunc per ipsum recta sursum vel deorsum dirigenda nauis est, dum & loci latitudo per instrumentum accepta latitudini olim perspectę conueniat. Tantæ molis erit ventis dare vela sinistris. Vtque obiter agnoscas quantum hoc angulo recto circuitionis fiat. Dabitur id ex penultima primi lib. Euclidis. Nam si vtriusque & longitudinis & latitudinis differentiæ multiplicetur arcus in se quadratæ ac productæ per additionē in vnum colligantur. Summæ verò quæratur radix quadratą: ea significat itineris conficiundi longitudinem per gradus æquales bis qui sunt in parallelo proximi. Ea enim quæ passim traditur miliarium ratio ad æquatoris gradus circa eius solius ambitum satis sincera creditur: Vt nimirum pro miliaribus Italicis ea distantia ducatur in 60. pro Germanis in 15. pro Sueuis in 12. nam non nisi ad latitudinem 18. graduum doctrina hæc locum obtineret, sed exactior huius rei ratio dabitur suo loco. *Gemma Frisius.*

Quomodo viæ distantia cognita, locorum longitudo & latitudo cognoscatur.

Propriè autē vt cùm per meteoroscopium cognita loci distantia, scimus illius longitudinem, ac latitudinem: vel cognita distantia, & latitudine, longitudinem cognoscimus. Sit igitur Meridiei circulus A E B F. fixus super pede A M. In eo poli fingantur K F. & vertex tuus E. Alius circulus immobilis æquinoctij A B C D. fixus super pedem A M. ad rectos angulos secans priorem circulum, & in ipsis polis F & K per paxillos versatilis. Alius etiam in vertice paxillus versatilis C E D L. Sit igitur distantia E N nota rectaq;, numerentur autem diuisis singulis circulis ex his in partes ter mille sexcentas, partes illæ in C E D per E N. & constituatur C N D super viam rectam ex ciuitate tua in N locum, & vbi punctus N cadit ducatur G K H F circulus mobilis meridiei, habebis igitur per arcum K N. latitudinem

titudinem loci, seu poli eleuationem, & per G C differentiam longitudinis loci N à tua vrbe: cumq; longitudo vrbis tuæ iam nota sit, erit & longitudo N. Quòd si altitudo N. nota fuerit, & iter rectum E N. circumductis circulis C

E D. & N H. donec occurrant extrema arcuum E N distantiæ rectæ, & K N. notæ altitudinis loci N in vnum, fiet arcus tunc G C notus, differentia scilicet longitudinis loci N à patria tua. Manifestum est autem quòd contraria ratione habitis longitudinibus & latitudinibus locorum, distantia quoque cognita erit. Quòd si velis, vt instrumentum vnicuique seruiat regioni, facies paxillos E L mobiles in circulo meridiei, A K B F. vt sub quacunq; altitudine collocari vertex tuus possit. Porrò diuisiones singulas denas conspicuè, & in quinas minus, inde in quinquagenas aureo colore, vt distinguantur diligenter, velut in stateris. Numerus autem necessarius non est quia vbiq; principium statuere oportet. *Idem.*

Nauim quomodo quot passuum M. exegerit, vel plaustrum, deprehendamus.

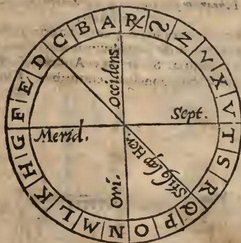
Cùm currum aut nauim facere volumus, quæ quot M.

passuum exegerit nos doceat. Rota cuius ambitus sit pedum duodecim cum dimidio: atque tympanum circa axem cum denticulo, qui vbi rota versa fuerit rotæ occurrens CCCC.dentium, vnum ex illis transferat. Ita perfectis CCCC.reuolutionibus rotæ primæ, V.M.pedum exacti erunt passus M. Vbi verò rota hæc conuersa fuerit altero denticulo detegat modiolum, ex quo lapis in subiectum vas æneum excidat, vt sono & numero lapillorum M. passuum multitudinem ostendat. Aut verso indicabit in alia rota passuum M. Ita in artificiosis, vt Vitruuius docet, facilè est ad exactam rerum cognitionem peruenire. Sed in contemplationibus proximum ante nominatum exemplum erit. *Cardanus.*

Instrumentum perennis motus.

Antonio de Fantis Taruisino, viro nostræ ætatis erudito atque ingenioso, visum est instrumentum perpetui motus conficere posse, tali industria, quali infrà describitur: verum ad hoc ostendendum, tria supponit sibi experimēta probata: primum quòd lapis Herculeus si forma circulari figuretur, duo habet puncta è directo opposita: quorum alterum semper ad boream, alterum ad austrum tendit, si in æquilibrio, & liberè suspendatur, & similiter, si in pyxide lignea imponatur, ea verò in aqua tam diu circũuoluetur, donec ea puncta, quę polos appellat, ad suas cœli partes respiciant. Hoc autem à nobis aliàs ostensum est. Secundum suppositum est, quod ex experimento assumsit: est quòd polus borealis australem alterius trahit, & australis borealem, si duo lapides orbiculares fuerint: quod ex primo quasi supposito pendet: nam si Borealis Boream respicit ex aduerso, igitur australis alterius collocabitur, quoniam in oppositis sunt partibus, vt in figura videbis: quòd si polus Borealis Boreali, aut Australis Australi applicetur, qui plus potest abigit debiliorem à se, & cogit, vt reuertatur; vbi rota leuiter moueri possit. Tertium suppositum est, quod agens plus agit, quàm resistat: hoc dicit etiam experimento se comperisse. His constitutis, accepit formam orbicularem ex argento tenuissimam, veluti capsulæ speculi rotundi, & diuisit eam in circuitu, & cuilibet diuisioni applicauit acum ferream, & posuit distantiam vnius ab altera ciceris magnitudinem: deinde in medio fixit lapidem Herculeũ, siue Magnetē perfectissimũ figura ouali, ita vt in summitatibus figuræ oualis poli adessent,

adessent, & posuit rotam super axem, & in eius centro stylum argenteum, tanquam rotæ diametrum: axis autem & stylus immobiles sunt, rota verò mobilis. Quod autem perpetuò moueri debeat, sic probat. Cùm enim extrema lapidis, ad se trahant partes proximiores, & secundum situm, & vna dirigat ferrum ad Boream, & alia ad Austrum, fiet vt O. descendat in P. & P. descendat in Q. & similiter A. in B. & B. in C: fertur enim sic pars Orientis ad Boreā, & Occidentis ad Austrum: quare se iuuabunt, & motus erit vnus, ex primo supposito. Et quia per tertium suppositum, pars vnaquæque magis trahit quàm resistat, partes

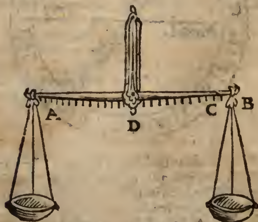

F. & T. G. & V. minus resistunt, quam tractantur partes N. R. O. A. & maximè quia priores stant in æquilibrio, & ad perpendiculum, ideo immobiles natura sua: partes autem quæ ad Orienten & Occidentem, decliues & mobiles. Et si quis dicat, quod Occidentalis resistit ascendendo, si Orientalis debet descendere, dicit, quòd quantum ad motum grauitatis sunt in æquilibro, sicut & superior & inferior: ergo ratione grauitatis non impediunt, nisi quantum est grauitas rotæ, quæ parua admodum est: igitur cùm motus lapidis se iuuent inuicem, & grauitates non impediant, perpetuò circumagetur rota, quod dixit se expertum esse, nunquam ergo deficiet causa talis motus: atq; ita erit perpetuus: nam acus rotam agunt. Rur-

ſus conſtituit alium lapidem, qui ad perpendiculum illi priori ſuperſtet.eademq; ratione, ac demonſtratione vtitur ad declarandum hunc motum eſſe perennem, atque hoc inuentum hoc habet difficultatis, quod ferrum quàm celeberrimè ad lapidem ipſum fertur, vnde concitata rota verſabitur cum impetu, vidétur autem perpetua inæqualitate carere, quoniam interrumpit motum: nemini autem dubium eſſe debet, quin remiſſum oporteat eſſe omnem motum, qui perpetuus futurus ſit, velut & cœli: at hic ſi remiſſus fuerit, erit etiam tardus: quia omnibus impedimentis obnoxius. *Cardanus ex lib. 9 de Varietate rerum.*

Librarum fucus, quo quæ grauiora ſunt leuiora videntur.

Poſſumus facere libram, quæ vacua ponderibus æqua videbitur iuſtiſq; notis ponderum maius rerum ipſarum pondus repræſentet. Sic enim vt Ariſtoteles refert, purpuram vendentes imponebant emtoribus. Cuius ratio

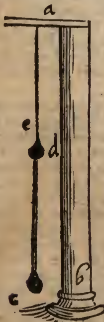

ſic conſtat. Volenti libram, quæ pro vndecim vncijs duodecim præ ſe ferat, virga A.B. ſumatur metallica, quæ in partes viginti tres æquas (nam totidem cõſurgunt iũctis vndecim ac duodecim) diuidatur. In fine vndecimæ, & initio duodecimæ partis figatur lingua libramenti & agina. Conſtat igitur D. C. vndecima parte maiorem eſſe A.D: cumq; D.C. paulò maior ſit A.D. & grauior, leuiorem lima, vel terebratione reddemus, aut lancẽ leuiorem adijcie-

adijciemus ipsi C. quàm A. adeò vt dũ lances vacuæ sunt longitudinis A. C. tenuitatis pensata ratione trutina sub agina iaceat, nullam in partem libra pendente: cui tamen cùm ex parte C. pondus vnciarum vndecim adiunxerimus, & nota duodecim vnciarum in lance A. libra æquilibrium demonstrabit. Cùm ergo nec adulterinæ sint ponderum notæ, nec lancibus vacuis libra videatur vitiosa, fraus mutatis mercibus, ac notis hinc inde, vt notæ sint in C. merces in A. manifestè deprehenditur. Nam C. latus infra descendet duplici causa, & quia maius lanci suæ pondus inest, & quia C.D. ipsa D.A. longior est.

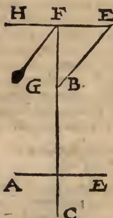
Pondera quomodo duplo celerius sursum trahantur, & cum dimidio funis.

Est instrumentum admiratione dignum, quod tamen parua industria fit. Gabriel Arator animaduertit fieri posse, vt pondera duplo celerius sursum traherentur, quàm solent vulgari ratione, hoc modo. Sit altitudo A. B. cuius medium D. & funi D. C. appensum pondus C. Et in D. trochlea, in qua funis in A. cùm igitur trahetur, cochlea vsq; ad E. D. C. fiet duplo breuior quantitate: igitur cùm D. erit in A. erit C. etiam in A: Hoc autem cõtingit, quia D.C. duplicatur ascendẽdo descendẽdoque: igitur non cõueniet, nisi cùm D. fuerit in medio A.B. vel infra: hoc autem

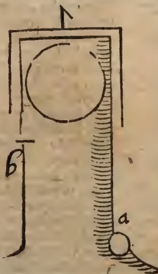
instrumentum maiori indiget vi, quàm si simpliciter traheretur pondus. Quia tamen rationibus dictis hæc attractio alleuiari potest, fieri potest, vt eisdem viribus, & in dimidio tẽporis trahatur: tantũ potest ars atq; subtilitas. *Idẽ.*

Instrumentum, quo trahens trahitur.

Est & artis sed non vnius opus instrumentum, cui si te manibus suspēderis dum trahis vehementius traheris. Cōnstat hoc modo: A. B. pauimentum superius: initium trahentis funis C. D. E. verò lignū ferrúmue inclinatum summa vi, cui C. D. funis annectitur, D. F. verò lignum, quod subiacet laquearibus, prohibetq; E. D. reuerti: ipsi verò F. D. appendatur pondus G. F. ita vt F. D. circūagi possit versus quandocunq; F. D. non prematur ab E. D: nam F. D. orbiculo infigitur: tracta igitur C. D. relabitur F. D. versus E, sed tamen à latere propter pondus G. igitur E. D. ferrum, quod ab F. D. retinebatur, relabetur ad laqueare H. E. trahens sursum D. C. *Cardanus.*

Instrumentum quo quisq; seipsum sursum trahat.

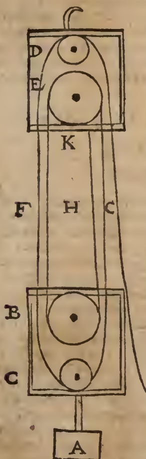

Instrumentum facilè hominem sursum trahēs: trochlea cum vncino ferreo, in ea orbiculus de more, circa quem funis, in fune pondus A paulò minus pōdere corporis tui, ex altera parte baculus transuersus B. Ergo appēso vncino trahes B. infra, vt A. pondus sursum ascendat, & B. infra perueniat. Insidens igitur B. & ex altera parte apprehensa A. C. manibus quia A. pondus paulò minus est pōdere tui corporis, A. descendente rursus te ascendente facillimè: cùm libuerit descendere,

dere, id spontè facies, cùm corpus tuum grauius sit quàm A. igitur dimissa fune raptim descendes. *Idem.*

Ponderum facilè leuandorum ratio.

Est & aliud instrumentum in trochleis: constat hac ratione: Pondus A. annectitur trochleæ inferiori, in qua duo orbiculi B. & C. qui circum uertuntur. In superiore trochlea duo alij D. & E. funis circumagitur circa D. & descendit per F ad C. & ascendit per G. & circumuertitur ad E. descendens per H. circumuertitur ipsi B. & ascendens trochleæ nectitur in K. Igitur ex L. pondus trahitur, & quia sustinetur ab FGHK. non erit nisi quarta pars põderis A. quæ à singulis funibus sustinetur, quare à quarta parte roboris sursum trahi poterit. Et si in singulis trochleis tres essent orbiculi, à sexto roboris parte: atq; ita puer poterit immensum põdus sursum trahere, nisi quãtum funium grauitas, orbiculorum asperitas, & motus difficultas obstant. Sed quia temporum propõtio est, vt porentiorum, per binos orbiculos, quadruplo per ternos, sextuplo lentius trahet, quàm si eodem robore, imò etiã paulo maiore supra existens vnica traheret fune, lõgè autem lentius sextuplo vel quadruplo, quanto funis longitudo magis addit ad pondus: fit, vt puer ille vix in vnius horæ spatio idem pondus his trochleis trahet, quòd sextuplo robustior vir, vnica, superius existens, leuare potest illud fune. Itaq; artis & ingenij est, vt quisq; pondus quodlibet leuare possit. At vero, vt funis à pluribus trahi

possit, sub orbiculo trahitur terræ æquidistans. Quòd si facilius trahere libet, ergata vtimur, quod instrumentum in vsu est omnibus: hoc enim axibus circumactis circumuoluta funis trahit pondera quęq;. At in hoc etiam quantumlibet laborem leuare licet axium longitudine: nam eò facilius trahunt, quod fuerint longiores. *Idem.*

Rotæ quibus maxima aqua hauritur.

Refert Munsterus, in Alsatia rotis bigalibus, curribusque è bubali corio, è profundissimis puteis tanto impetu aquam exhauriri, vt rotæ quamuis ligneæ sint, & madidę, ignem tamen excutiant. Vide igitur instrumentum illud tria egregia amplecti, altitudinem, capacitatem, atque celeritatem.

DE SECRETIS MVSICIS.

Cap. XXXIII.

Lyra somnum concilians.

E lignis materiam parato mitioribus, vt suauiorem efficiat, & remissionem modulationem, vti abiete, & hædera ex vno inferior, ex altero superior, compegitur pars, fides è tyris, & serpentibus conficiendæ sed ex intestinis, vel membrana spinalem medullam contingente, quam eruces flumine currenti, capiteque suspenso, reliquũ marcescat, ijs fidiculam accommoda, cytharamue, quæ digitis pulsata intonuerit, blandum, mollem, nec inamœnum efficit sonitum, gratumque audientibus conciliat soporem, vt inuiti claudant oculos, non miti somno. Quod mirum hoc videri non debet, si id quoque Pythagoricos effecisse fertur, vt cùm diuersas resoluere vellent in somno curas, quibusdam cantilenis vterentur, vt leuis & quietus irreperet somnus, & experrecti statim cubili exurgentes quibusdam modulis alijs stuporem, somnique confusionem purgarent, ad subeundum munus aliquod. Aeolio euenire tradit, quòd animi tranquillet tempestates, somnum pacatis tribuat. Est & aliud mirabile valdè, quòd eius sonitus fertur præsens atocium: dum enim per aures ad animum delabitur, vnde ab eius sonitu expellantur, credentium arbitrio relinquatur: néue hæc aliquibus offendiculo sint, consultius fuerit omittere. *Porta.*

Lyra,

Lyra, quæ pulsata alteram eiusdem toni recubantem moueat.

Tendantur in vnum nerui, & ad idem & perfectum perueniat vnaquæq; melos, si grauium vnam pulsabis digitis, altera reboat, & mouetur grauius in ea, sic acutarũ, debita tamen approximatione: si id maximè non fuerit conspicuum, paleam supra inducito, & moueri videbis. Suetonius autem Tranquillus in libro ludicræ historiæ, neruos ait in finibus brumali die alios digitis pelli, alios sonare. Hinc quispiam poterit ignarus soni lyram accommodare: si æquè tensa altera, & ad harmoniam ducta requiescat, alteram manibus intendendo, & relaxando, & pulsando, quousq; quiescentis neruus moueatur, eiusdem toni signum: sic in cæteris. *Idem.*

Surdus vt Lyræ audiat sonum.

Si verò vis, vt Lyræ surdus audiat sonum, vel manibus aures obde ritè, ne sonum audias, tunc capulum lyræ, vel cytharæ mordicus prehendito, pulset eam alter, & concinnum in cerebro dabit sonum, fortasse suauiorem: nec solùm capulum dentibus captans, sed longissimam hastam, quæ lyram tangat, & per eam clarè auditur sonus, dicique poterit non auditus sensu, sed gustu percipere. *Idem.*

Lyræ, citharæ, aliaque instrumenta vt vento pulsentur.

Remanet hoc, quod haudquaquam inamœnum reor, vt Lyræ, citharæ, aliaq; instrumenta vento pulsentur. Hoc sic perficies. Vbi vasta fuerit ventorum procella, è regione aduersanti accommodabis instrumenta, vti citharas, tibias, sambucas, fistulásue: adueniens enim ventus impetu ruit, leuiter pulsat, & hiantes calamos percurrit: vnde ex omnium sonitu vicinis auribus suauissimum percipies concentum, & lætaberis. *Idem.*

Tubarum sonus perpetuus.

Referunt in Obdora regione, vltra Obium flumen, Instrumenta esse, quæ in modum tubarum sponte pulsant. Et quãuis tota illa historia de Obio flumine, & aurea statua falsa sit, nihilominus res ipsa non solum possibilis, sed etiã factu facilis: quemadmodũ in Belgica Gallicaq; per rotas molæ agitantur: ita tympana pulsari, inflari tubę, & non solũ incondita voce resonare, sed etiã concentu miro possunt, atq; id perpetuò, velut organis per folles inflatis.

Non est,vt describam modum,quando dictu,& intellectu facilis sit,factu verò non adeò: nam follium loco, ac digitorum,follium multitudo sola satisfaciet, fistulæ verò ad modulum compositæ erunt, eleuationes autem alternatim. In Gallia etiam in plano fieri possent, ob ventorum assiduitatem: in Italia non: nisi in montium verticibus, aut inter rupes. Sed turbæ parua arte indigent, cum aer collectus lato canali cogitur per tenuem fistulam in canales æneos vi ingredi: poteruntq; etiam sic cum concentu, sed æquali esse. *Cardanus.*

Nolarum harmoniæ.

Reuocauit iam supradicta narratio memoriam eius, quod Bruxellis in Belgica vidi. Nolæ plurimæ in circuitu positæ super turri, vt fieri solet vocum musicarum sonis proportionem obtinet: adeunt gnari artis, & tangentes singulas pro notis descriptis cantilenam pulsant, admiratione potius dignam,quam iucundam auditu: nam nolæ non retinent vocem,sed cum ictu statim definit. Idem Louanij Antuerpiæq; fit. Transferri etiam potest ad vrceos, aliaq; vasa. *Idem.*

DE SECRETIS ASTROLOGICIS. Cap. XXXIIII.

De Caniculæ ortu, & prænotione eorum,quæ ex ipsa contingunt.

Caniculæ ortus fit illucescente vigesima Iulij mensis. Obseruandum est autem,in qua domo existente Luna, eius exortus fiat. Etenim si in Leone existente fiet Caniculæ ortus, frumenti fertilitas magna, olei item ac vini erit, aliarum quoque rerum omnium precium vile. Orietur tumultus & cædes, apparebit res, & aeris teneritudo: continget incursus gentis in aliam gentem,& sicut terræmotus, ac inundationes. In Virgine verò si Luna fuerit, multitudo Lymbrium cadet, magnaq; rerum abundantia erit,parientes abortient, seruorum ac quadrupedum vilitas erit. In Libra eadam existente, continget Regis motus, & quadrupedum commodus fructus, in populo tumultus,olei raritas, frumenti corruptela,vini verò & fructuum arborum foris lignosum putamen habentium abundantia. In Scorpione si eadem fuerit, sacerdotum tumultus,apum pernicies, & constitutio pestilentialis erit.

In Sa-

In Sagittario eadem existente, fertilis annus, & pluuiosus, frumenti abundantia: Lætitia inter homines, pecorum autem interitus, & volucrium multa copia erit. Si verò in Capricorno Luna fuerit, eadem orietur, exercituum motus, & pluuiarum copia, & frumenti, viniq; ac olei multa fertilitas omniumq; precium vile. In Aquario eadem existente, morietur Rex, frumentum corrumpetur, locustæ abundabunt, pluuiæ raræ erunt, pestis grassabitur. In piscibus eadem existente si Canicula orietur, multæ pluuiæ erunt, volucres peribunt, vinum & frumentum abundabunt, hominum corpora morbi inuadent. Si verò in Ariete eadem existente Caniculæ ortus fiat, animalium gregatim pascentium multus interitus erit, & pluuiarum vbertas, frumenti copia exigua, olei fertilitas. Si autem in Tauro, pluuiæ multæ, & grandines, & rubigo, & plagæ multæ. Si verò in Geminis, frumenti & vini fertilitas, omnisq; fructus erit, Rex deficiet, homines interibunt, & exercitus mouebuntur. In Cancro eadem existente, siccitates, & fames erunt. *Diophanes.*

Ortus & Occasus apparentium stellarum.

Quandoquidem necesse est agricolas nosse apparentium stellarum ortus & occasus, hoc modò de his conscripsi, vt etiam omnino rudes literarum ex auditu saltem facilè intelligere queant, tum ortus, tum occasus ipsarum tempora. Calendis Ianuarij mensis Delphinus oritur. Vigesimasexta Februarij Arcturus vespertinus oritur. Calendis Aprilis Pleiades ad summam noctem occultantur. Vigesimatertia Aprilis Pleiades simul cum Solis ortu exoriuntur. Vigesimanona Aprilis Orion vespertinus occultatur. Trigesima Aprilis Suculæ simul cum Solis exortu oriuntur. Septima Maij Pleiades matutinę apparent. Decimanona Maij Suculæ matutinæ oriuntur. Septima Iunij Arcturus matutinus occidit. Vigesimatertia Iunij Orion oriri incipit. Decima Iulij Orion matutinus oritur. Decimatertia Iulij Procyon matutinus oritur. Vigesimaquarta Canicula manè oritur. Vigesimasexta Iulij Etesiæ spirare incipiunt: Trigesima Iulij splendida stella in pectore Leonis oritur. Vigesimaquinta Augusti Sagitta occidit. Decimaquinta Septēbris Arcturus oritur. Quinta Octobris Corona manè oritur. Vigesimaquarta Octobris Pleiades simul cum Solis exortu occidunt. Calendis Nouembris Pleiades manè occidunt & Orion occidere

incipit. Vigesimasecunda Nouembris, Canis matutinus occidit. *Diophanes.*

Duodecennium Iouis, & quæ efficit circumuertens duodecim circuli Zodiaci domos.

Circulus Zodiacus in duodecim domos sectus est. Tres quidem Vernas, Arietem, Taurum, Geminos. Tres etiam æstiuas, Cancrum, Leonem, Virginem. Tres autumnales, Libram, Scorpium, Sagitarium. Tres hyemales Capricornum, Aquarium, Pisces. At verò Iouis stella in vnaquaque domo existens subscripta efficit. Quum stella Iouis in Ariete steterit, quę domus Martis existit, totus annus Borealis erit, participans etiam cum Euro vento. Hyems frigida, & niuosa. Imbres autem continui erunt, & fluuij magni. Post Aequinoctium vernum, aer in aquas molles, ac densas mutatur. Aestas autem ordinata erit, & salubris. Autumnus æstuosus, eruntq; in ipso morbi, & maximè à capite, & distillationes, & tusses. Ex locis campestria magis fructum ferent: Supplicandum est autem, vt ne bella oriantur. Democritus dicit vinum bonum & durabile esse, annumq; oportunū ad solam vitium plantationem. Frumentū verò in areis munire oportet propter imbres, fieri etiam volucrium raritatem, & bonum esse hortos apparare. Quum verò in Tauro fuerit domo Veneris, Principiū quidem hyemis temperatum erit, & pluuiosum. Medium verò niuosum. Finis frigidus. Maximè verò hyemabit à medio hyemis vsque ad æquinoctium vernum. Ver temperatum erit, & humidum vsque ad Caniculæ exortum. Aestas æstuosa, Autumnus glaciosus, & morbosus. Maximè verò iuuenibus lippitudines accedent. Campestres loci magis montanis fertiles erunt. Vinum iniuriam patietur. Quapropter oportet vitem sero vindemiare. Erit autem & fructuum lignosorum feracitas, auicularum raritas, Nauigantibus annus ineptus. In hoc anno illustris vir morietur. Cæterùm Democritus in hoc anno multam grandinem fore dicit, & niues. Etesias verò non similiter spirare: & orandum, vt ne terræmotus fiant, & expeditionis militaris motus. Vbi verò in Geminis in Mercurij domo Iupiter fuerit, totus annus ventum austrinū, & aphricum sentiet. Hyemis initium quidem erit ventosum, medium verò temperatum, finis glaciosus, & ventosus. Ver temperatum, tenues habens aquas: frumentum erit multum,

tum, ventus splendidi spirant. Fructus in area vitiabuntur, præsertim in Syria. Morbi circa Autumnum orientur, in iuuenibus maximè, ac mediæ ætatis, & mulieribus. Erunt & lippitudines autumno æstuoso existéte. Morientur etiam mulieres. Fructus lignosi fertiles erunt. Aquæ fontium deficient. Præstat autem fructus reponere, ob futuram sequentis anni sterilitatem. Democritus grandinis noxam futuram ait, Supplicandum, vt ne pestilentes affectiones fiant. At si in domo Lunæ in Cancro Iupiter fuerit hyems vt plurimum ab orientis partibus frigida erit, & caliginosa, & magnos fluuios habens. Circa Solstitium hybernum aquarum tolerantia erit. Post Aequinoctium vernum grandines erunt. Aspeti loci magis fructum ferent. Annus autem salubris excepto autumno. Democritus in autumno pustulas feruidas circa os erumpere dicit. Quare in Vere olera cótingere oportet, aluumque soluere, præsertim iuuenes, & mero vti. Olea ferax erit. Existente porrò Ioue in Leone domo Solis, hyemis principium frigidum erit, & aquosum cum magnis ventis, vt & arbores concidant. Medium autem temperatum, finis frigidus. Ver pluuiosum, æstas Veri similis est. Deficient in ipsa aquæ fontibus, deficient item pascua brutis. Autumnus æstuosus, & morbosus, ex destillatione, & tussi. Quare modico pane vtendum est, & vino pluri. Frumétum moderatè habebit. Vitis & olea fertiles erunt. Accommodatus annus est ad inoculationem, non item ad plantationem. Magnorum mansuetorum animalium interitus erit, ferorũ autem ingens vbertas. Vir insignis morietur: supplicare oportet ne terræmotus fiant. Tenente deinceps Ioue Virginis signum, & domũ Mercurij, hyemis incipiens frigida erit. Media temperata finiens hybernalis, glaciem habés multã, & imbres, & fluuios magnos, vt etiã multi loci vndis submergãtur. Ver pluuiosum, & arboribus noxiũ. Desinente Vere grandines in locis erunt. Aestas pluuiosa, & caliginosa. Et oportet collectionem fructuum frumenti cópendiosè fieri, vt ne ab imbribus corrũpantur. Autumnus vétosus & saluber. Vitis fertilis erit. Aptus annus ad vitium plantationem. Frumentum facilè corrumpetur. Salubris totus erit annus, nullo morbo obnoxius. Supplicandum autem est pro fructibus. In domo deinde Veneris Libra vbi Iupiter fuerit, principiũ hyemis aquosum erit. Mediũ temperatũ, & ventosum, finis humidus, &

pruinosus. Ver temperatum, habens infirmitates ex capite. Aestatis principium Veri simile erit, prægnantibus mulieribus periculosus erit annus. Democritus ait, in hoc anno nunquam magnos fluuios futuros, neque grandinem multam. Autumnum verò esse aquosum. Quum in domo Martis Scorpione Iupiter steterit, hyems incipiens frigida erit cum grandine media calida, finiens verò lenis. Ver erit hyemale, vsque ad Solstitium æstiuum: imbres & tonitrua apparebunt. Aquæ fontium deficient: frumentum erit moderatum. Vitis & olea fertilitate abundabũt. Boum corruptio erit. Democritus fluuios magnos futuros ait, & morbos circa autumnum. Quare supplicare oportet, ne pestilentes affectiones fiant. Oportet inquit, cibo quidem pauco, potu verò vberiore vti. Quando in propria domo, in Sagittario Iupiter fuerit, hyemem habebit temperatam, & aquosam, neque calidam neq; frigidam. Fluuij magni erunt, desinente autem hyeme, frigora & venti erunt. Ver austrinum & pluuiosum. Aestas temperata, & magis hybernalis. Oportet autẽ munire areas propter imbres. Autumnus securus propter Etesiarum flatum. Et præcoces, & serotini fructus boni erunt, medij verò vitiosi, frumentum, & in campestribus, & in asperis locis abunde proueniet. Vinum durabile erit, quod serius vindemiatur. Omnes arbores fertiles erunt. Annus aptus ad plantationem, & ad alia omnia. Magnorum animalium ingens multitudo, canum verò corruptio erit. Mare procellosum, & venti magni, serotini. Vir circumspectus morietur. Si Iupiter in Capricorno, in domo Saturni fuerit, hyemis initium temperatum erit. Medium humidum & frigidum, finis ventosus. Aquæ verò auctæ satis, & alijs operibus nociuæ erunt. Capient autem aceruatim incrementum, & aquæ, & frigora, & niues. Aestas ante Caniculæ exortum simplex, & vulgaris, postea verò æstuosa, & morbosa. Spirabunt Etesiæ splendidè, fient & terræ motus. Campestria magis fructum ferent. Vinum à pruina peribit. Lignosi fructus abundabunt, paruis animalibus annus accõmodatus est, magnis verò calamitosus, & præsertim bubus. In autumno morbi exurgent ex capitis dolore, & lippitudinibus, & pruritu. Supplicandum est, ne fructus ex glacie, & ventis lædantur. Quando Iupiter in Aquario fuerit, in domo Saturni, venti erunt multi commodi frumentario fructui, & maximè lignoso hyemis initium

tium quidem frigidum, finis verò ventosus. Ver aquosum, [redacted] æstate, vt etiam cereales fructu[redacted] ex parte. Autumno venti orientur aquosi & fructibus nociui. Erunt & affectiones acutæ, ex humida causa iuuenibus, & mediæ ætati. Erit etiam pruina, & vuas in multis locis lædet. Sata verò erunt optima tum precocia, tum serotina. Volucres peribunt, & feræ syluestres. Erunt & naufragia multa, & vir insignis morietur. Supplicatione auertendę sunt affectiones pestilentes, & terræmotus, & fulmina, vt ne fiant. Ioue postremo in Piscibus, inque eorum propria domo existente, hyems orditur quidem pluuiosa, Medium habet ventosum, finem verò grandinosum, ac niuosum. In Vere spirant venti Fauonij splendidi. Aestas erit æstuosa. Autumnus ardens, presertim mulierculis, ac virginibus. Inspirant autem & venti vitiosi, qui lignosum fructum exurunt. Sata erunt bona. Verum areas munire oportet propter imbres, prægnantibus mulieribus annus periculosus. Democritus ait, & vitem, & oleam fertilem futurã. Supplicandum aũt, ne terræmotus fiant. *Zoroaster.*

DE SECRETIS AD PACEM PERtinentibus. CAP. I.

Vt cui non nisi pacifica contingant.

[redacted]

DE SECRETIS BELLICIS. CAP. II.

Bellicum Stratagema.

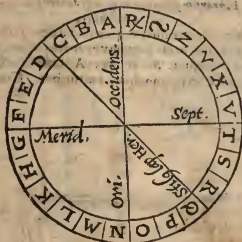
Elephas viso ariete mansuescit, ac furias impetumq́; remittit. Quibus machinamentis Romani Elephantos Pyrrhi Epirotarum Regis in fugam verterunt, & amplissima victoria potiti sunt. *Mizaldus.*

passuum exegerit nos doceat. Rota cuius ambitus sit pedum duodecim cum dimidio: atque tympanum circa axem cum denticulo, qui vbi rota versa fuerit rotæ occurrens CCCC. dentium, vnum ex illis transferat. Ita perfectis CCCC. reuolutionibus rotæ primæ, V.M. pedum exacti erunt passus M. Vbi verò rota hæc conuersa fuerit altero denticulo detegat modiolum, ex quo lapis in subiectum vas æneum excidat, vt sono & numero lapillorum M. passuum multitudinem ostendat. Aut verso indicabit in alia rota passuum M. Ita in artificiosis, vt Vitruuius docet, facilè est ad exactam rerum cognitionem peruenire. Sed in contemplationibus proximum ante nominatum exemplum erit. *Cardanus.*

Instrumentum perennis motus.

Antonio de Fantis Taruisino, viro nostræ ætatis erudito atque ingenioso, visum est instrumentum perpetui motus conficere posse, tali industria, quali infrà describitur: verum ad hoc ostendendum, tria supponit sibi experimẽta probata: primum quòd lapis Herculeus si forma circulari figuretur, duo habet puncta è directo opposita: quorum alterum semper ad boream, alterum ad austrum tendit, si in æquilibrio, & liberè suspendatur, & similiter, si in pyxide lignea imponatur, ea verò in aqua tam diu circũuoluetur, donec ea puncta, quę polos appellat, ad suas cœli partes respiciant. Hoc autem à nobis aliàs ostensum est. Secundum suppositum est, quod ex experimento assumsit: est quòd polus borealis australem alterius trahit, & australis borealem, si duo lapides orbiculares fuerint: quod ex primo quasi supposito pendet: nam si Borealis Boream respicit ex aduerso, igitur australis alterius collocabitur, quoniam in oppositis sunt partibus, vt in figura videbis: quòd si polus Borealis Boreali, aut Australis Australi applicetur, qui plus potest abigit debiliorem à se, & cogit, vt reuertatur; vbi rota leuiter moueri possit. Tertium suppositum est, quod agens plùs agit, quàm resistat: hoc dicit etiam experimento se comperisse. His constitutis, accepit formam orbicularem ex argento tenuissimam, veluti capsulæ speculi rotundi, & diuisit eam in circuitu, & cuilibet diuisioni applicauit acum ferream, & posuit distantiam vnius ab altera ciceris magnitudinem: deinde in medio fixit lapidem Herculeũ, siue Magnetẽ perfectissimũ figura ouali, ita vt in summitatibus figuræ oualis poli adessent,

adessent, & posuit rotam super axem, & in eius centro stylum argenteum, tanquam rotæ diametrum: axis autem & stylus immobiles sunt, rota verò mobilis. Quod autem perpetuò moueri debeat, sic probat. Cùm enim extrema lapidis, ad se trahant partes proximiores, & secundum situm, & vna dirigat ferrum ad Boream, & alia ad Austrum, fiet vt O. descendat in P. & P. descendat in Q. & similiter A. in B. & B. in C: fertur enim sic pars Orientis ad Boreã, & Occidentis ad Austrum: quare se iuuabunt, & motus erit vnus, ex primo supposito. Et quia per tertium suppositum, pars vnaquæque magis trahit quàm resistat, partes

F. & T. G. & V. minus resistunt, quam tractantur partes N.R.O.A. & maximè quia priores stant in æquilibrio, & ad perpendiculum, ideo immobiles natura sua: partes autem quæ ad Orienten & Occidentem, decliues & mobiles. Et si quis dicat, quod Occidentalis resistit ascendendo, si Orientalis debet descendere, dicit, quòd quantum ad motum grauitatis sunt in æquilibro, sicut & superior & inferior: ergo ratione grauitatis non impediunt, nisi quantum est grauitas rotæ, quæ parua admodum est: igitur cùm motus lapidis se iuuent inuicem, & grauitates non impediant, perpetuò circumagetur rota, quod dixit se expertum esse, nunquam ergo deficiet causa talis motus: atq; ita erit perpetuus: nam acus rotam agunt. Rur-

ſus conſtituit alium lapidem, qui ad perpendiculum illi priori ſuperſtet.eademq; ratione, ac demonſtratione vtitur ad declarandum hunc motum eſſe perennem, atque hoc inuentum hoc habet difficultatis,quod ferrum quàm celeberrimè ad lapidem ipſum fertur,vnde concitata rota verſabitur cum impetu, vidétur autem perpetua inæqualitate carere, quoniam interrumpit motum: nemini autem dubium eſſe debet, quin remiſſum oporteat eſſe omnem motum,qui perpetuus futurus ſit,velut & cœli: at hic ſi remiſſus fuerit, erit etiam tardus: quia omnibus impedimentis obnoxius. *Cardanus ex lib. 9 de Varietate rerum.*

Librarum fucus, quo quæ grauiora ſunt leuiora videntur.

Poſſumus facere libram,quæ vacua ponderibus æqua videbitur iuſtisq; notis ponderum maius rerum ipſarum pondus repræſentet. Sic enim vt Ariſtoteles refert, purpuram vendentes imponebant emtoribus. Cuius ratio

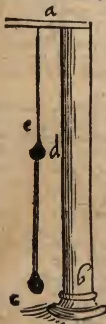

ſic conſtat. Volenti libram,quæ pro vndecim vncijs duodecim præ ſe ferat, virga A.B. ſumatur metallica, quæ in partes viginti tres æquas (nam totidem cõſurgunt iunctis vndecim ac duodecim) diuidatur. In fine vndecimæ, & initio duodecimæ partis figatur lingua libramenti & agina. Conſtat igitur D.C. vndecima parte maiorem eſſe A.D:cumq; D.C. paulò maior ſit A.D. & grauior,leuiorem lima,vel terebratione reddemus, aut lancẽ leuiorem adijcie-

adijciemus ipsi C. quàm A. adeò vt dũ lances vacuæ sunt longitudinis A. C. tenuitatis pensata ratione trutina sub agina iaceat, nullam in partem libra pendente: cui tamen cùm ex parte C. pondus vnciarum vndecim adiunxerimus, & nota duodecim vnciarum in lance A. libra æquilibrium demonstrabit. Cùm ergo nec adulterinæ sint ponderum notæ, nec lancibus vacuis libra videatur vitiosa, fraus mutatis mercibus, ac notis hinc inde, vt notæ sint in C. merces in A. manifestè deprehenditur. Nam C. latus infra descendet duplici causa, & quia maius lanci suæ pondus inest, & quia C.D. ipsa D.A. longior est.

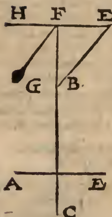
Pondera quomodo duplo celerius sursum trahantur, & cum dimidio funis.

Est instrumentum admiratione dignum, quod tamen parua industria fit. Gabriel Arator animaduertit fieri posse, vt pondera duplo celerius sursum trahe rentur, quàm solent vulgari ratione, hoc modo. Sit altitudo A. B. cuius medium D. & funi D. C. appensum pondus C. Et in D. trochlea, in qua funis in A. cùm igitur trahetur, cochlea vsq; ad E. D. C. fiet duplo breuior quantitate: igitur cùm D. erit in A. erit C. etiam in A: Hoc autem cõtingit, quia D.C. duplicatur ascendẽdo descendẽdoque: igitur non cõueniet, nisi cùm D. fuerit in medio A.B. vel infra: hoc autem

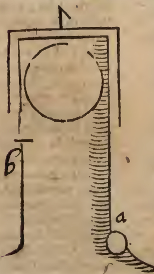
instrumentum maiori indiget vi, quàm si simpliciter traheretur pondus. Quia tamen rationibus dictis hæc attractio alleuiari potest, fieri potest, vt eisdem viribus, & in dimidio tẽporis trahatur: tantũ potest ars atq; subtilitas. *Idẽ.*

Instrumentum, quo trahens trahitur.

Est & artis sed non vnius opus instrumentum, cui si te manibus suspẽderis dum trahis vehementius traheris. Constat hoc modo: A. B. pauimentum superius: initium trahentis funis C. D. E. verò lignũ ferrúmue inclinatum summa vi, cui C. D. funis annectitur, D. F. verò lignum, quod subiacet laquearibus, prohibetq; E. D. reuerti: ipsi verò F. D. appendatur pondus G. F. ita vt F. D. circũagi possit versus quandocunq; F. D. non prematur ab E. D: nam F. D. orbiculo infigitur: tracta igitur C. D. relabitur F. D. versus E, sed tamen à latere propter pondus G. igitur E. D. ferrum, quod ab F. D. retinebatur, relabetur ad laqueare H. E. trahens sursum D. C. *Cardanus.*

Instrumentum quo quisq; seipsum sursum trahat.

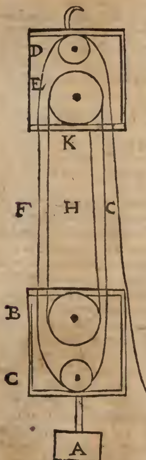

Instrumentum facilè hominem sursum trahẽs: trochlea cum vncino ferreo, in ea orbiculus de more, circa quem funis, in fune pondus A paulò minus põdere corporis tui, ex altera parte baculus transuersus B. Ergo appẽso vncino trahes B. infra, vt A. pondus sursum ascendat, & B. infra perueniat Insidens igitur B. & ex altera parte apprehensa A. C. manibus quia A. pondus paulò minus est põdere tui corporis, A. descendente rursus te ascendente facillimè: cùm libuerit descendere,

dere, id spontè facies, cùm corpus tuum grauius sit quàm A. igitur dimissa fune raptim descendes. *Idem.*

Ponderum facilè leuandorum ratio.

Est & aliud instrumentum in trochleis: constat hac ratione: Pondus A. annectitur trochleæ inferiori, in qua duo orbiculi B. & C. qui circum uertuntur. In superiore trochlea duo alij D. & E. funis circumagitur circa D. & descendit per F. ad C. & ascendit per G. & circumuertitur ad E. descendens per H. circumuertitur ipsi B. & ascendens trochleæ nectitur in K. Igitur ex L. pondus trahitur, & quia sustinetur ab FG HK. non erit nisi quarta pars põderis A. quæ à singulis funibus sustinetur, quare à quarta parte roboris sui sum trahi poterit. Et si in singulis trochleis tres essent orbiculi, à sexto roboris parte: atq; ita puer poterit immensum põdus sursum trahere, nisi quãtum funium grauitas, orbiculorum asperitas, & motus difficultas obstant. Sed quia temporum proportio est, vt potentiorum, per binos orbiculos, quadruplo per ternos, sextuplo lentius trahet, quàm si eodem robore, imò etiã paulo maiore supra existens vnica traheret fune, lõgè autem lentius sextuplo vel quadruplo, quanto funis longitudo magis addit ad pondus: fit, vt puer ille vix in vnius horæ spatio idem pondus his trochleis trahet, quòd sextuplo robustior vir, vnica, superius existens, leuare potest illud fune. Itaq; artis & ingenij est, vt quisq; pondus quodlibet leuare possit. At verò, vt funis à pluribus trahi

possit, sub orbiculo trahitur terræ æquidistans. Quod si facilius trahere libet, ergata vtimur, quod instrumentum in vsu est omnibus: hoc enim axibus circumactis circumuoluta funis trahit pondera quęq;. At in hoc etiam quantumlibet laborem leuare licet axium longitudine: nam eò facilius trahunt, quod fuerint longiores. *Idem.*

Rotæ quibus maxima aqua hauritur.

Refert Munsterus, in Alsatia rotis bigalibus, curribusque è bubali corio, è profundissimis puteis tantò impetu aquam exhauriri, vt rotæ quamuis ligneæ sint, & madidę, ignem tamen excutiant. Vide igitur instrumentum illud tria egregia amplecti, altitudinem, capacitatem, atque celeritatem.

DE SECRETIS MVSICIS.

CAP. XXXIII.

Lyra somnum concilians.

E lignis materiam parato mitioribus, vt suauiorem efficiat, & remissionem modulationem, vti abiete, & hædera ex vno inferior, ex altero superior, compegitur pars, fides è tyris, & serpentibus conficiendæ sed ex intestinis, vel membrana spinalem medullam contingente, quam erues flumine currenti, capiteque suspenso, reliquū marcescat, ijs fidiculam accommoda, cytharamue, quæ digitis pulsata intonuerit, blandum, mollem, nec inamœnum efficit sonitum, gratumque audientibus conciliat soporem, vt inuiti claudant oculos, non miti somno. Quod mirum hoc videri non debet, si id quoque Pythagoricos effecisse fertur, vt cùm diuersas resoluere vellent in somno curas, quibusdam cantilenis vterentur, vt leuis & quietus irreperet somnus, & experrecti statim cubili exurgentes quibusdam modulis alijs stuporem, somnique confusionem purgarent, ad subeundum munus aliquod. Aeolio euenire tradit, quòd animi tranquillet tempestates, somnum pacatis tribuat. Est & aliud mirabile valdè, quòd eius sonitus fertur præsens atocium: dum enim per aures ad animum delabitur, vnde ab eius sonitu expellantur, credentium arbitrio relinquatur: neue hæc aliquibus offendiculo sint, consultius fuerit omittere. *Porta.*

Lyra,

Lyra, quæ pulsata alteram eiusdem toni recubantem moueat.

Tendantur in vnum nerui, & ad idem & perfectum perueniat vnaquæq; melos, si grauium vnam pulsabis digitis, altera reboat, & mouetur grauius in ea, sic acutarũ, debita tamen approximatione: si id maximè non fuerit conspicuum, paleam supra inducito, & moueri videbis. Suetonius autem Tranquillus in libro ludicræ historiæ, neruos ait in finibus brumali die alios digitis pelli, alios sonare. Hinc quispiam poterit ignarus soni lyram accommodare: si æquè tensa altera, & ad harmoniam ducta requiescat, alteram manibus intendendo, & relaxando, & pulsando, quousq; quiescentis neruus moueatur, eiusdem toni signum: sic in cæteris. *Idem.*

Surdus vt Lyræ audiat sonum.

Si verò vis, vt Lyræ surdus audiat sonum, vel manibus aures obde ritè, ne sonum audias, tunc capulum lyræ, vel cytharæ mordicus prehendito, pulset eam alter, & concinnum in cerebro dabit sonum, fortasse suauiorem: nec solùm capulum dentibus captans, sed longissimam hastam, quæ lyram tangat, & per eam clarè auditur sonus, dicique poterit non auditus sensu, sed gustu percipere. *Idem.*

Lyræ, citharæ, aliaque instrumenta vt vento pulsentur.

Remanet hoc, quod haudquaquam inamœnum reor, vt Lyræ, citharæ, aliaq; instrumenta vento pulsentur. Hoc sic perficies. Vbi vasta fuerit ventorum procella, è regione aduersanti accommodabis instrumenta, vti citharas, tibias, sambucas, fistulásue: adueniens enim ventus impetu ruit, leuiter pulsat, & hiantes calamos percurrit: vnde ex omnium sonitu vicinis auribus suauissimum percipies concentum, & lætaberis. *Idem.*

Tubarum sonus perpetuus.

Referunt in Obdora regione, vltra Obium flumen, Instrumenta esse, quæ in modum tubarum sponte pulsant. Et quãuis tota illa historia de Obio flumine, & aurea statua falsa sit, nihilominus res ipsa non solum possibilis, sed etiã factu facilis: quemadmodũ in Belgica Gallicaq; per rotas molæ agitantur: ita tympana pulsari, inflari tubę, & non solũ incondita voce resonare, sed etiã concentu miro possunt, atq; id perpetuò, velut organis per folles inflatis.

Non eſt, vt deſcribam modum, quando dictu, & intellectu facilis ſit, factu verò non adeò: nam follium loco, ac digitorum, follium multitudo ſola ſatisfaciet, fiſtulæ verò ad modulum compoſitæ erunt, eleuationes autem alternatim. In Gallia etiam in plano fieri poſſent, ob ventorum aſſiduitatem: in Italia non: niſi in montium verticibus, aut inter rupes. Sed turbæ parua arte indigent, cùm aer collectus lato canali cogitur per tenuem fiſtulam in canales æneos vi ingredi: poteruntq; etiam ſic cum concentu, ſed æquali eſſe. *Cardanus.*

Nolarum harmoniæ.

Reuocauit iam ſupradicta narratio memoriam eius, quod Bruxellis in Belgica vidi. Nolæ plurimæ in circuitu poſitæ ſuper turri, vt fieri ſolet vocum muſicarum ſonis proportionem obtinet: adeunt gnari artis, & tangentes ſingulas pro notis deſcriptis cantilenam pulſant, admiratione potius dignam, quam iucundam auditu: nam nolæ non retinent vocem, ſed cum ictu ſtatim deſinit. Idem Louanij Antuerpiæq; fit. Transferri etiam poteſt ad vrceos, aliaq; vaſa. *Idem.*

DE SECRETIS ASTROLOGICIS. CAP. XXXIIII.

De Caniculæ ortu, & prænotione eorum, quæ ex ipſa contingunt.

Caniculæ ortus fit illuceſcente vigeſima Iulij menſis. Obſeruandum eſt autem, in qua domo exiſtente Luna, eius exortus fiat. Etenim ſi in Leone exiſtente fiet Caniculæ ortus, frumenti fertilitas magna, olei item ac vini erit, aliarum quoque rerum omnium precium vile. Orietur tumultus & cædes, apparebit res, & aeris teneritudo: continget incurſus gentis in aliam gentem, & ſicut terræ motus, ac inundationes. In Virgine verò ſi Luna fuerit, multitudo Lymbrium cadet, magnaq; rerum abundantia erit, parientes abortient, ſeruorum ac quadrupedum vilitas erit. In Libra eadam exiſtente, continget Regis motus, & quadrupedum commodus fructus, in populo tumultus, olei raritas, frumenti corruptela, vini vero & fructuum arborum foris lignoſum putamen habentium abundantia. In Scorpione ſi eadem fuerit, ſacerdotum tumultus, apum pernicies, & conſtitutio peſtilentialis erit.

In Sagittario eadem existente, fertilis annus, & pluuiosus, frumenti abundantia: Lætitia inter homines, pecorum autem interitus, & volucrium multa copia erit. Si verò in Capricorno Luna fuerit, eadem orietur, exercituum motus, & pluuiarum copia, & frumenti, viniq; ac olei multa fertilitas omniumq; precium vile. In Aquario eadem existente, morietur Rex, frumentum corrumpetur, locustæ abundabunt, pluuiæ raræ erunt, pestis grassabitur. In piscibus eadem existente si Canicula orietur, multæ pluuiæ erunt, volucres peribunt, vinum & frumentum abundabunt, hominum corpora morbi inuadent. Si verò in Ariete eadem existente Caniculæ ortus fiat, animalium gregatim pascentium multus interitus erit; & pluuiarum vbertas, frumenti copia exigua, olei fertilitas. Si autem in Tauro, pluuiæ multæ, & grandines, & rubigo, & plagæ multæ. Si verò in Geminis, frumenti & vini fertilitas, omnisq; fructus erit, Rex deficiet, homines interibunt, & exercitus mouebuntur. In Cancro eadem existente, siccitates, & fames erunt. *Diophanes.*

Ortus & Occasus apparentium stellarum.

Quandoquidem necesse est agricolas nosse apparentium stellarum ortus & occasus, hoc modò de his conscripsi, vt etiam omninò rudes literarum ex auditu saltem facilè intelligere queant, tum ortus, tum occasus ipsarum tempora. Calendis Ianuarij mensis Delphinus oritur. Vigesimasexta Februarij Arcturus vespertinus oritur. Calendis Aprilis Pleiades ad summam noctem occultantur. Vigesimatertia Aprilis Pleiades simul cum Solis ortu exoriuntur. Vigesimanona Aprilis Orion vespertinus occultatur. Trigesima Aprilis Succulæ simul cum Solis exortu oriuntur. Septima Maij Pleiades matutinę apparent. Decimanona Maij Succulæ matutinæ oriuntur. Septima Iunij Arcturus matutinus occidit. Vigesimatertia Iunij Orion oriri incipit. Decima Iulij Orion matutinus oritur. Decimatertia Iulij Procyon matutinus oritur. Vigesimaquarta Canicula manè oritur. Vigesimasexta Iulij Etesiæ spirare incipiunt: Trigesima Iulij splendida stella in pectore Leonis oritur. Vigesimaquinta Augusti Sagitta occidit. Decimaquinta Septēbris Arcturus oritur. Quinta Octobris Corona manè oritur. Vigesimaquarta Octobris Pleiades simul cum Solis exortu occidunt. Calendis Nouembris Pleiades manè occidunt & Orion occidere

O

incipit. Vigesimasecunda Nouembris, Canis matutino occidit. *Diophanes.*

Duodecennium Iouis, & quæ efficit circumuertens duodecim circuli Zodiaci domos.

Circulus Zodiacus in duodecim domos sectus est. Tres quidem Vernas, Arietem, Taurum, Geminos. Tres etiam æstiuas, Cancrum, Leonem, Virginem. Très autumnales, Libram, Scorpium, Sagitarium. Tres hyemales Capricornum, Aquarium, Pisces. At verò Iouis stella in vnaquaque domo existens subscripta efficit. Quum stella Iouis in Ariete steterit, quę domus Martis existit, totus annus Borealis erit, participans etiam cum Euro vento. Hyems frigida, & niuosa. Imbres autem continui erunt, & fluuij magni. Post Aequinoctium vernum, aer in aquas molles, ac densas mutatur. Aestas autem ordinata erit, & salubris. Autumnus æstuosus, eruntq; in ipso morbi, & maximè à capite, & distillationes, & tusses. Ex locis campestria magis fructum ferent: Supplicandum est autem, vt ne bella oriantur. Democritus dicit vinum bonum & durabile esse, annumq; oportunū ad solam vitium plantationem. Frumentū verò in areis munire oportet propter imbres, fieri etiam volucrium raritatem, & bonum esse hortos apparare. Quum verò in Tauro fuerit domo Veneris, Principiū quidem hyemis temperatum erit, & pluuiosum. Medium verò niuosum. Finis frigidus. Maximè verò hyemabit à medio hyemis vsque ad æquinoctium vernum. Ver temperatum erit, & humidum vsque ad Caniculæ exortum. Aestas æstuosa, Autumnus glaciosus, & morbosus. Maximè verò iuuenibus lippitudines accedent. Campestres loci magis montanis fertiles erunt. Vinum iniuriam patietur. Quapropter oportet vitem sero vindemiare. Erit autem & fructuum lignosorum feracitas, auicularum raritas, Nauigantibus annus ineptus. In hoc anno illustris vir morietur. Cæterùm Democritus in hoc anno multam grandinem fore dicit, & niues. Etesias verò non similiter spirare: & orandum, vt ne terræmotus fiant, & expeditionis militaris motus. Vbi verò in Geminis in Mercurij domo Iupiter fuerit, totus annus ventum austrinū, & aphricum sentiet. Hyemis initium quidem erit ventosum, medium verò temperatum, finis glaciosus, & ventosus. Ver temperatum, tenues habens aquas: frumentum erit multum,

tum, ventus splendidi spirant. Fructus in area vitiabuntur, præsertim in Syria. Morbi circa Autumnum orientur, in iuuenibus maximè, ac mediæ ætatis, & mulieribus. Erunt & lippitudines autumno æstuoso existēte. Morientur etiam mulieres. Fructus lignosi fertiles erunt. Aquæ fontium deficient. Præstat autem fructus reponere, ob futuram sequentis anni sterilitatem. Democritus grandinis noxam futuram ait, Supplicandum, vt ne pestilentes affectiones fiant. At si in domo Lunæ in Cancro Iupiter fuerit hyems vt plurimum ab orientis partibus frigida erit, & caliginosa, & magnos fluuios habens. Circa Solstitium hybernum aquarum tolerantia erit. Post Aequinoctium vernum grandines erunt. Asperi loci magis fructum ferent. Annus autem salubris excepto autumno. Democritus in autumno pustulas feruidas circa os erumpere dicit. Quare in Vere olera cōtingere oportet, aluumque soluere, præsertim iuuenes, & meio vti. Olea ferax erit. Existente porrò Ioue in Leone domo Solis, hyemis principium frigidum erit, & aquosum cum magnis ventis, vt & arbores concidant. Medium autem temperatum, finis frigidus. Ver pluuiosum, æstas Veri similis est. Deficient in ipsa aquæ fontibus, deficient item pascua brutis. Autumnus æstuosus, & morbosus, ex destillatione, & tussi. Quare modico pane vtendum est, & vino pluri. Frumētum moderatè habebit. Vitis & olea fertiles erunt. Accommodatus annus est ad inoculationem, non item ad plantationem. Magnorum mansuetorum animalium interitus erit, feroiū autem ingens vbertas. Vir insignis morietur: supplicare oportet ne terræmotus fiant. Tenente deinceps Ioue Virginis signum, & domū Mercurij, hyems incipiens frigida erit. Media temperata finiens hybernalis, glaciem habēs multā, & imbres, & fluuios magnos, vt etiā multi loci vndis submergātur. Ver pluuiosum, & arborib⁹ noxiū. Desinente Vere grandines in locis erunt. Aestas pluuiosa, & caliginosa. Et oportet collectionem fructuum frumenti cōpendiosè fieri, vt ne ab imbribus corrūpantur. Autumnus vētosus & saluber. Vitis fertilis erit. Aptus annus ad vitium plantationem. Frumentum facilè corrumpetur. Salubris totus erit annus, nullo morbo obnoxius. Supplicandum autem est pro fructibus. In domo deinde Veneris Libra vbi Iupiter fuerit, principiū hyemis aquosum erit. Mediū temperatū, & ventosum, finis humidus, &

pruinosus. Ver temperatum, habens infirmitates ex capite. Aestatis principium Veri simile erit, prægnantibus mulieribus periculosus erit annus. Democritus ait, in hoc anno nunquam magnos fluuios futuros, neque grandinem multam. Autumnum verò esse aquosum. Quum in domo Martis Scorpione Iupiter steterit, hyems incipiens frigida erit cum grandine media calida, finiens verò lenis. Ver erit hyemale, vsque ad Solstitium æstiuum: imbres & tonitrua apparebunt. Aquæ fontium deficient: frumentum erit moderatum. Vitis & olea fertilitate abundabūt. Boum corruptio erit. Democritus fluuios magnos futuros ait, & morbos circa autumnum. Quare supplicare oportet, ne pestilentes affectiones fiant. Oportet inquit, cibo quidem pauco, potu verò vberiore vti. Quando in propria domo, in Sagittario Iupiter fuerit, hyemem habebit temperatam, & aquosam, neque calidam neq; frigidam. Fluuij magni erunt, desinente autem hyeme, frigora & venti erunt. Ver austrinum & pluuiosum: Aestas temperata, & magis hybernalis. Oportet autē munire areas propter imbres. Autumnus securus propter Etesiarum flatum. Et præcoces, & serotini fructus boni erunt, medij verò vitiosi, frumentum, & in campestribus, & in asperis locis abunde proueniet. Vinum durabile erit, quod serius vindemiatur. Omnes arbores fertiles erunt. Annus aptus ad plantationem, & ad alia omnia. Magnorum animalium ingens multitudo, canum verò corruptio erit. Mare procellosum, & venti magni, serotini. Vir circumspectus morietur. Si Iupiter in Capricorno, in domo Saturni fuerit, hyemis initium temperatum erit. Medium humidum & frigidum, finis ventosus. Aquæ verò auctæ satis, & alijs operibus nociuæ erunt. Capient autem aceruatim incrementum, & aquæ, & frigora, & niues. Aestas ante Caniculæ exortum simplex, & vulgaris, postea verò æstuosa, & morbosa. Spirabunt Etesiæ splendidè, fient & terræ motus. Campestria magis fructum ferent. Vinum à pruina peribit. Lignosi fructus abundabunt, paruis animalibus annus accōmodatus est, magnis verò calamitosus, & præsertim bubus. In autumno morbi exurgent ex capitis dolore, & lippitudinibus, & pruritu. Supplicandum est, ne fructus ex glacie, & ventis lædantur. Quando Iupiter in Aquario fuerit, in domo Saturni, venti erunt multi commodi frumentario fructui, & maximè lignoso hyemis initium

tium quidem frigidum, finis verò ventosus. Ver aquosum, [redacted] ob [redacted] 1 æstate, vt etiam cereales fructu[redacted] ex parte. Autumno venti orientur aquosi & fructibus nociui. Erunt & affectiones acutæ, ex humida causa iuuenibus, & mediæ ætati. Erit etiam pruina, & vuas in multis locis lædet. Sata verò erunt optima tum precocia, tum serotina. Volucres peribunt, & feræ syluestres. Erunt & naufragia multa, & vir insignis morietur. Supplicatione auertendę sunt affectiones pestilentes, & terræmotus, & fulmina, vt ne fiant. Ioue postremo in Piscibus, inque eorum propria domo existente, hyems orditur quidem pluuiosa, Medium habet ventosum, finem verò grandinosum, ac niuosum. In Vere spirant venti Fauonij splendidi. Aestas erit æstuosa. Autumnus ardens, præsertim mulierculis, ac virginibus. Inspirant autem & venti vitiosi, qui lignosum fructum exurunt. Sata erunt bona. Verum areas munire oportet propter imbres, prægnantibus mulieribus annus periculosus. Democritus ait, & vitem, & oleam fertilem futurã. Supplicandum aũt, ne terræmotus fiant. *Zoroaster.*

DE SECRETIS AD PACEM PERtinentibus. CAP. I.

Vt cui non nisi pacifica contingant.

[redacted]

DE SECRETIS BELLICIS. CAP. II.

Bellicum Stratagema.

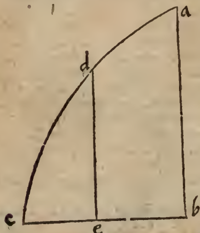
Elephas viso ariete mansuescit, ac furias impetumq́; remittit. Quibus machinamentis Romani Elephantos Pyrrhi Epirotarum Regis in fugam verterunt, & amplissima victoria potiti sunt. *Mizaldus.*

Vt quis ab [illegible]

[illegible]

Scalarum muralium ratio.

Scalarum ratio quæ in oppugnandis vrbibus necessariæ videntur, à Polybio hac ratione descripta est. Murus AB. pedes X. altus, scala A C. XII. pedes longa esse debet: nam admota distabit C. A. B. latè XLIIII. cùm enim duxerim X. in se, fiunt centũ: & XII. in se, CXLIIII. Igitur cũ quadratum & æqualè sit quadratis A B. & B C. erit B C. latus quadrati XLIIII. quare B C. est pedes sex, & duæ tertiæ, & ita duæ tertiæ A B. neque igitur admodum ardua ad scandendum, neque periculosa, vt facilè re-

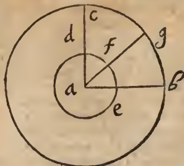
[illegible] quæ eueniunt vbi B C valde breuis esset, nec [illegible]

portet præterea compaginationem, & extre[illegible]o munita, inferiusque cuspide addi, vt terræ innixa maneat: superius verò duci in cuspidem iuxta perpendiculum, vt apposita hæreat. *Cardanus.*

Funda bellicæ ad eiaculanda pondera.

Omne quod mouetur violenter eò velocius mouetur, quò celerius, & per longius spacium ab eo à quo mouetur: Nam si longissimo spacio & tardissimè aut celerrimè, atq; breuissi-

breuissimo nõ procul eiaculabitur, longissimo spacio fertur quanto magis ab hypomochlio distiterit, & angulus in eo maior fuerit. Sint AB. AC. AG. duplæ AD. AE. AF. E. sint B C. tripla BG. & DE. tripla EF quæ mouentur duo F. & B. quæ æquali velocitate trāsferātur. Et E. perueniet ad D. & B ad C. eijcietur B duplo maiore spacio quam E: Et si E ad F perueniat, B ad C. B.

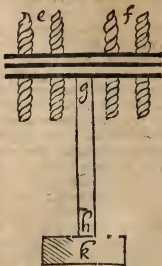

sexcuplo maiore quam E. non tamen necesse est, vt ad vnguem seruetur ratio hæc. Vt verò graue pondus feratur, maiore tanto nixu anteferri illud oportet, quod eijci debet: quare & instrumentum solidius. His constitutis funda fiet machina tribus modis, quorū singuli variari multipliciter possunt: Nos tamen simplices tantum diuidemus, atque ex his vnum bifariam diuidemus. Primus igitur fit hominum vi, dum vno impetu voceq́; (nam id plurimum refert, vt vnà consentiant vires, adeo vt incredibile sit) circumductus funis trabiq́ue appensus aut baculo, vnū aut plures lapides emittit. Secundus vt tignum AB. per vim retro flectantur, in cuius capite castellū sit C: vbi aurem redierit, maximo impetu agitur. omne enim inflexum vi, ad suum locum redit, & aliquando vlterius eodem in tempore, nisi eius vis frangatur. Vnde fit vt duplici modo quæ inflectuntur, quanto magis inflectuntur, eò maiore impetu redeant, tum quia celerius mouentur, tum quia maius spacium pertranseunt eodem in tempore. Quomodo autem per ergatas retro agatur facile ac celeriter, sæpius dictum est. Oportet autem in tigno, ferrum esse iuxta illius longitudinem.

Sed hic modus pluribus periculis obnoxius est, ne frangatur tignum, ne vis languescat, quoniam vim solùm naturalem habet.

Tertius autem modus, omnibus alijs præstantior est; Sint quatuor rudentes antrorsum, per quartam recti partem inflexi à perpendiculo, crassitudine longioris palmi, quibus inserta sit trabs ad perpendiculum, & in superficie pendenti. In hac verò tignum aliud firmissimum, & ferro munitum, & pro distantia ictus cum castello in summitate. Deducatur ergatis ac cochleis, donec æquidistet plano, atque ita per rectum cum quarta. Hęc funda vbi dimittatur, maximam vim habet; Multum autem distat à balista antiquorum, cuius ictus plano æquidistãs erat, & per rectam lineam. Huiusmodi est, si G latus alterum tigni plano firmiter inhęreat. Nam tunc magis cõtorquebit ictus & firmius, non tamẽ longius: plus enim põderis feret. Habet hic modus id commodi, vt A B D D rudentes relaxari possint, atq; ita celeriter intendi funda. Ea quia relaxati & vlterius tracti ac contorti, fiunt efficaciores ad emittendum. Multo etiam maiorem in emittendo vim habẽt, quatuor funes ligno vno: nec ita facile frangi possunt, nec languescere. *Idem.*

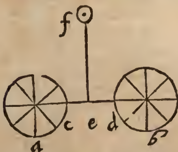

Poliorchetes machina & aries.

Πολιορκητὴς quoque machina fuit à subruendis vrbibus dicta: Facta fuit aduersus Rhodios, altitudinis pedum CXXV. latitudinis LX. pondo CCCLX. millia. Ita benè compaginata, vt tutus esset aduersus ignes: Et lapidem pondo CCCLX. balistæ sustineret. Ex quo quanta vis esset alteri ad emittendum, alteri ad sustinendum, facile dignosci potest. Constat testudine, coriis, viminibusq; super spersa terra contectis, ad ignem arcendum, atque hæc tutelæ gratia: rotis ac funibus, quibus vehitur iuxta muros.

Et

Et ariete, qui non minus muros machinis nostris igneis euertit, sed difficilis admouetur. Constabat geminis trabibus, ambabus per longum directis, alteraq; sub altera collocata: Et quæ inferior erat, funibus ac ferreis orbibus à superiore pendebat. hinc inde paxilli, quibus aliæ funes annexæ erant, trahebantq; inferiorem trabem, quæ quãto magis retrahebatur, eo maiore impetu redibat. Frons ferrea ad tutelam erat, ne ignibus absumeretur, & vt muros perfoderet. Duos habebat vncinos, vt arietis caput referret: Nam neq; acuta admodum erat in summitate, vt magis frangeret. Et neque æqualis, vt muri latera disijcerentur: Et cornua non recta vt dum retrahitur, summa vi lapides secum trahens quibus implicatur dilaceraret celeriter muros. Is aries qui testudinibus inferitur, tricuspis, ne in reditu si cornua haberet, implicaretur lateribus testudinis basim traheret. Solebat autem malleolis obnoxius esse. Erant autem malleoli in modum sagittæ cum acuto ferro, inter tubum & hastile: materia erat bitumine, resina, sulphure, stupa, oleoq; incendiario constans quæ accensa materia extingueretur: vbi adhæserat infixo ferro, aqua ignis non extinguebatur: sed terra solùm. Erant qui ferulę medullam adijcerent Asini haud cõmodi ad emittendum quod (vt dixi) rectà nõ emitterent. Et etiam vi tanta vt fulmen imitarentur. Porrò testudines octo rotis insistebant,

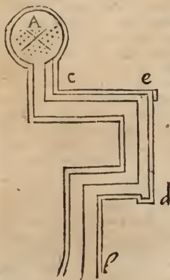

maiores etiam pluribus: quæ in vnamquamque partem versatiles essent. Id fiet, si axis in axe rursus contineatur veluti rotæ A.B. vertantur circa axem C.D. machina axi insideat per E.F. infixam trabem: Sed cochlea sit in F. in qua vertatur quoties machinam verti oportuerit. Ita enim directis aliò rotis ac temone, qui ad perpendiculum insistat axi, vertetur machina quocunq; libuerit. *Idem.*

Cuniculorum ignæorum, quos minas vocant, ratio.

Porrò eadem quæ machinarum, sed admirabilior cuni-

culorum ratio est. Huius tam atrocis inuenti author fuit Franciscus Georgius Senensis. Docuit hic Hispanos arcem Lucullianam iuxta Neapolim quam Galli tuebantur, nunc Ouum vocatam euertere æde illius facta cum Gallis qui intus erant, etiam in mare ex monte translata. Ergo cum arx minimè in monte iacet, videturq; ob situm inexpugnabilis, cuniculum effodiunt obliquum, altitudinis quatuor cubitorum latitudinis duorum: Nec multum refert obliquitas, dum procul fueris: Sed cùm ad locum quem subruere destinas, perueneris, obliquum specum esse oportet, vt iuxta A. tum verò ibi etiam solidam montis substātiam, ne vis ignis conclusi raritate loci euanescat: Inde locus ille totus fermè completur pyrio, eoque tenuissimo. Funis verò deducitur ex A. vsque ad specus B. hic iuxta A. vbi puluis est, crassus ac latus in modum flocci. Totus autem funis aceto,

sulphure, halinitro incoquitur: Inde intectus pyrio puluere siccatur in Sole: Denuo siccato inspergitur tenuissimus pyrius puluis, & harundine circumuestitur ab A. vsq; ad B: Inde cuneis, lapidibusq; C. ostiū, & vsq; ad D. clauditur adeo diligenter. vt solius harundinis locus relinquatur. Igitur ascenso B. funis initio, celerrimè ob pyrium puluerem ignis vsq; ad A. permeat, acceditq. puluerem totum: Cumq; cuneis & lapidibus obstructus locus sit, nec si extrudantur vllus pateat, quia E. non est in directo A. nec D. in directo C. nec B. in directo E. D. necessariū est vt disrupto monte, quicquid superius est, euertat, totā montis molē concutiens. Ob id viam B. A. non breuem esse oportet: nec locum A. aliqua ex tenui montis parte, ne qua tenue esset obstaculum ignis erumperet, superioremq; illæsum relinqueret. Obliquitas igitur tāti miraculi causa est, vt etiam montes disrumpantur. *Idem.*

Puluis

Puluis citò ac vehementer ardens.

Puluis autem qui facillimè ardet, & cuius flamma vehementer exurit, constat pyrio puluere, & tertia sulphuris & Græcæ picis parte *Idem.*

Puluis pyrius absq; strepitu sphærulam eÿciens è machinis.

Ergo quod ardet tenuissimum, & siccissimum esse necesse est. vt palea aqua ardens, pyrius puluis. Sed in hoc aliquid est terreum propter hoc halinitrum, ideoque strepitum edit. Conati sunt ob id quidam detracto halinitro puluerem componere, qui sine strepitu sphærulam emitteret. Quòd si lentè, & sine magna vi fieri potest. Atq; hûc Brassauolus refert Ferrariæ ducem inuenisse, sed qui sine impetu, ac ad X I I fermè passus tantum extenderet ictū: cum magna autem vi (vt dixi) est impossibile. Detracto enim halinitro, adhuc adeò elaborari poterit puluis pyrius vt sphærulam emittat, & sine strepitu. Sed vniuersum, quantum è strepitu, tantum ex impetu detraxeris.

Aliud ad idem.

Quòd pyrius puluis strepitum edat, causa est eius crassitiei adscribenda: Nam quo grana maiora & duriora fuerint, tantò maior edit puluis sonitum. Vt ergo puluis pyrius sine strepitu globum extrudat, puluis ipse conteretur subtilissimè. *Felix Platerus D.*

Puluis pyrius in bellicis instrumentis mira operans.

Si quis in vulgarem puluerem duodecimam argenti viui partem, marchasitæ tantundem, & colophoniæ, & rectè pertunderit, & permiscuerit: hoc puluere si bellica repleuerit instrumenta, vbi ignē admouerit, ingenti fragore dissilit machina, vt adstantium multos interimat. Contra autē si in pyrium hunc puluerem combusta papyrus immisceatur, vel quod idem explebit, vulgaris fœni seminis duplum, si optimè trita immisceantur, validissimam vim retorquet, vt nec flammā, nec strepitum tam validum emittat: tali puluere mira ingeniosus cogitabit experimenta. *Porta.*

Puluis pyrius optimus.

R. Salis petiæ libram j.
Carbonum tiliæ, vel iuniperi vnc. iij,
Sulphuris vnc. ij. drach. ij.

Triturentur minutiſſimè, humectentur, & per cribrum in grana formentur. *Lucas Rhor.*

Puluis pyrius ſine ſtrepitu.

Recipe Pulueris pyrij communis
Boracis ana. vnc. s.
Seminis fœni drach. ij.

Borax & ſemen puluerizentur minutiſſimè, & cum pyrio puluere miſceantur. *Innominatus.*

Ratio muniendarum vrbium.

Sed hæc mittamus, ad diuerſarum artium ſubtilitatis argumenta tranſeundum eſt. Quinque ex architectura mihi aſſumere volo. Primum quidem vrbium munitionem: Conſtat hæc triplici arte, prohibendo, repulſa, ſecuritate defendentium: Nec eſt præter id inuenire quicquam. Prohibemus tribus ſcilicet, aqua, foſſa, muro. Foſſa difficilem facit acceſſum, ad propugnandum non parum ob deſcenſum, ſed ob aſcenſum longè magis: Ob id præceps eſſe debet vtraque ripa, ſed maximè quæ iuxta vrbem eſt aut oppidum: latitudo paſſuum XL. profunda multiplex: Nam ſi triplicem feceris, non ſolum inexpugnabilis, ſed deſperationem affert his qui expugnare nituntur. Hæc habebat ſeptem paſſus ſcaturientis aquæ: quoniam quæ naſcitur intercipi, nec tolli vlla arte poteſt. Dum verò aſſiſtit ingrediẽtes mergit, lubrico pede facto, & graues aqua prohibet ab aſcenſu: prohibet & cuniculos vt vix effodi poſſint: at his muri ſubiuuntur. Accedit quod iniecta diſſipat ac diſſoluit: prohibetque ne ignis iniectus graſſetur in murorum perniciem. Muri craſſitudine XXX. paſſuum, cæmento tenui, lapide latericio, exterius viuo, duro, ac in rotundam figuram paululum prominente. Muri enim ſimplices in ſingula brachia (hoc enim genus menſuræ explicatum eſt) lateres apud nos XX. contineat: mediocres autem XXXII. vt craſſilij. Altitudo illius paſſus centum: Nam decẽ ſub foſſa, LX. ad ſummũ foſſæ, XXX. autẽ ſuprà, aggere intus craſſiſſimo fulciatur. Hæc in oppidis, minora vrbibus ſufficiunt, in quibus præſidium eſt in milite. Si tamen adſint reddetur vrbs ipſa omnino inexpugnabilis. Repulſa conſtat aggeribus ac turribus in ſingulos CC. pedes, muro in medio recto, ſed ſuperius in orbẽ inclinato: Nam ſi nec prohibet ictus turrium, & hoſtis ignei globi inanes redduntur. Summa muri pars rotunda, ne diiecta machinis fruſtra occidant defen-

defensores. In interiore parte canalis, per quem tutò ire possint custodes. Terra quoque in imo cauata, vt sonent ictus cuniculos fodientium, & millites securè obambulabunt. Fornicum ratio sic constat: vt rotundior est, cò firmior, vsq; ad perfecti circuli figuram. Crassiores ab imo, & vt magis ascendunt tenuiores vsq; ad apicem. Latera vtrinq; vbi sinuari cœperint, ex latis tenuioribus lateribus constant, vt frequenti futura compages magis cohæreat. Fundamentũ prominet, & si muro insistat, exciditur murus vt putei instar fundamentum fornicis suspiciat ac retineat. Illius crassitudo muri comparatione sesquialtera esse debet. Sed adhuc firmior & crassior qui substernitur. In singulos C. passus stercoraria cloaca puteusq́;. Nam aquæ necessitas abscedere cogit milites. & vtilitas aduersus ignes, & vt feruefacta in caput hostium proijciatur, mille quoq; alia commoda præbet. Stercus aerem corrumpit. Viæ verò plures è muris occultę ad intima ciuitatis multa arcent inconuenientia, cõmodumq́; militibus defendentibus ingens præbent, nec causam recessus illis relinquũt. Aliæ vero quatuor aut quinq; occultæ omnibus præterquam ipsi principi ad quinque M. vel etiam longius in lucos densos, & quos succidere iam longa consuetudo prohibeat finiantur. Pulchrè enim hoc facit ad emittendos nuncios ad annonam importandam, ac pręsidia inducenda. Ipsi domorum vribus muri alio, vt dixi, muro circumdentur ac muniantur, nullaq; domus promineat. Nuper Bura capta, cum ictu tormẽti domus tugurium concidisset, prominebat enim, & ciuitatis principes, qui in ea ad consulendum coierant extincti sunt. Et dum Galli vrbem nostram obsiderent. M. Antonius Columna Camillusq́; Triuultius simili casu periere: ob idque concisæ illorum vires primò, inde etiam fractæ demum ex Insubria funditus potentia auulsa est. Ipsarum autẽ viarum, quæ secreto extra vrbem feruntur, vsus ad emittendos exploratores, quasi necessarius est. Nec protinus ad hoc auxilium confugiendum, neque tantisper expectandum, donec res perierit, sed sæuiente obsidione iam & inopinatò. *Cardanus.*

Pontes vt super flumina construantur.

Sed iam ad aliud subtilius exemplum, nec minus vtile transeamus. Eius author fuit C. Cæsar, vt in quarto de bello Gallico refert. Pontem super Rhenum in decem dieb⁹ hac ratione perfecit, quem à paucis bene intellectũ

docere constituimus. Tigna bina C. litera significata sesquipedali crassitudine, longitudine tanta vt imo fluminis fixa aquæ superficiem attingant, duorum pedum interuallo vtrinque iunge. Inde præacuta ab imo machinationibus immissa fistucisq; firmata ad fluminis naturam prona ex vno latere figes, sic vt tignorum alterum ripæ proximius sit. Totidem æqualiaq; similiter iuncta æquidistantia quadraginta pedum interuallo in inferiore fluminis parte aduersus illius impetum prona defigito, vocenturq; F. Supremas iuncturas C. & F. trabe latitudinis pedum duorum, scilicet pro iuncturæ magnitudine iunges, binis fibulis ex vtroq; latere, ex interiore parte tigni in exteriorē, vt singulę fibulæ singula tigna amplectantur reuinctis. Aequalia his atq; è directo posita ex altera parte fluminis, si vt trabs D. trahi alteri æquidester construes.

Schema medietatis pontis ab vno latere.

A. sublicę superiores aduersus flumen. BB. sublicæ inferiores annexæ ponti. C. Tigna bina superiora. D. Trabs latitudinis duorū pedum. EEEE. fibulæ connectentes, Otrabē cū tignis superiorib. & inferiorib. F. tigna bina inferiora, similiterq; iuncta. Has trabes iuxta fluminis cursum posita I. multis alijs trāsuersis superpositis inuicē etiā connexis iūgito: quibus longurijs ac craticulis supstratis pōs efficitur. Ad cuius securitatem tigna plurima in superiori fluminis parte prona aduersus fluuij impetum, sed tignis

longè

longè proniores, totiq; operi iunctæ firmiter defigantur. Ita superiora tigna fluminis impetum & proiectas trabes excipient,& ipsa moles vt magis premetur ab vndis, mutuo complexa firmior reddetur. Sed hic pons stabilis est, omniq; oneri sufficiens, nec cōuellendus. Ad celerem fabricam explicabunt solæ funes,& cigatæ,aut pelles inflatæ,aut tigna iuncta. *Idem.*

Victoriæ præsagia.

Victoriæ prodigia ex quatuor rebus sumuntur, Cœlo, velut cùm signum aliquod firmū in cœlo conspicitur vni parti proprium:vt crux pro Christianis, Luna pro his, qui Mahumetho addicti sunt. Et ex his,quæ à cœlo cadūt,velut fulminibus atq; ignibus. Ignes decidentes, cladem: si hastæ ardere videantur,victoriā significant. Verùm à duce obseruanda sunt somnia,si integer vir sit:qualia erunt,talē docebunt exitū: si improbus,videat expressa,velut victoriam,aut fortunam alacriter excitantem ad pugnam:nam Pōpei somnium lętū Pharsalica clade,non solùm falsum, sed exitiale fuit. Ab animalib.verò certius ac frequentius: corui & vultures qua parte respiciunt,cladem prædicunt, quòd hæc animalia cadaueribus vescantur. Deteriores apes vexillis insidentes,aut ducis tentorio:nam hoc animal absq; vindicta,cùm mel fecerit,aluearibus solet excludi,& fumo atq; igne pelli. Dux etiam quidam Heluetius nouē victorijs clarus, decimam præsagiuit aduentu canum ex hostium castris in propria, nam deferūt infaustum omen. Equi quoq; alacres, & hinnientes victoriam, tristes & lugentes cladē prædicunt. Quædā etiam victoribus solent accidere; quæ clarè illos admonent vincendos obscurius. *Cardanus.*

Excidij ciuitatum signa.

Excidij ciuitatū signa sunt, armatæ acies in cœlo visæ: apparuerunt tempore Machabeorum bello funestissimo: inde sub excidio Vespasiano ad id bellū destinato. In Germania quoq; visas ferunt,sed non continuis diebus. *Idem.*

DE SECRETIS ARTIVM MECHANICARVM.

LIBER XVI.

Duobus libris precedentibus artium & scientia quas

liberales appellant secreta expediuimus. Vt autem hæc secretorum doctrina perficiatur, de mechanicis artibus nonnihil hoc libro docendum est. Vocãtur verò mechanicæ artes, quæ manuum & instrumentorum vsu opus suum depromunt qualis est ars molitoria, fabrilis, & similes, quarum secreta, quæ quidem occurrerint, paucis hinc referemus.

DE MOLITORVM SECRETIS.

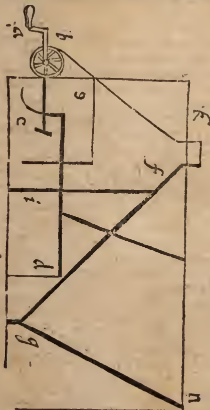
Capvt I.

Instrumentum mirabile ad cribrandum farinam.

Tsi hæc quasi parerga dictã videri possint, vt tamẽ artificiosam hominũ inuentionem edoceã, quę ab aeris natura ortũ sumsit, pulcherrimũ instrumentũ quo farina cribratur, à triennio citra inuentum edocere statui, vt simul intelligant homines quam leuibus rebus, modo sint ingeniosæ, opes liceat comparatẽ. Nam nunc cum pistores omnes vt vtilitatem habeant; ille verò priuilegium cõsecutus sit à Cæsare ne quis habere possit præter eius consensum vitam ex hac agit industria, & adeo breui tẽpore sibi domũ ædificauit. Neq; enim pistores soli, sed collegia Sacerdotum, & virginũ Deo sacratum, & nobiles quicunq; familiam magnam alunt, ob egregiam vtilitatẽ, ne dicam necessitatem habent: plures etiam alij, quos nõ tam vtilitas, quã ipsa rei admiratio incitauit facere curauẽre. Hæc autẽ ipsius est structura. Rota est B. parua, in cuius extremo ambitu A. manubriũ quo circumagi possit: Hæc duo extra machinam protenduntur. In rota circumuertitur, cui C. duo denticuli lignei ex aduerso positi, alijq; proximi duo, & ipsi ex aduerso positi, verum quasi intermedio loco priorũ, vt cùm semel rota circumagitur quater tangat lignum latum, imò tabellam D.E. vtrinque suspensam capsulæ: vt rota vertente, tabella tremulo motu dum denticulis tangitur perpetuò agitetur. Porrò lignũ C & tabulæ pars parua capsulam circumteguntur: Ligno seu tabellæ D.E superstat cribrum pollinariũ F.G. obliquè pendens, & ex G. appensum in H. ne excidat: hoc tenuibus tabulis imo tenuissimis ac leuissimis vndequaque constat, præter-

præterquam in medio vbi cribro farina excutitur: Nam vt solet pars ea tela linea cõstat. Capsa hæc omnia vndequaque conclusa continentur. In cuius supremo capsula K iacet, atque in ea quadrata quasi lignea patina leuissima, in qua farina iacet: Hęc sic suspensa est, vt facilè concuti possit: Cõcutitur autem funiculo ei annexo altera rotæ parte, dextra scilicet iuxta B. Memineris etiam cribrum F G

vtro ꝗ ex capite patere: supremo vt farinam excipiat à patina infimo, vt furfur eiiciat ex G. Tota autem capsa trifariam diuiditur in L M N, erectis septis ex tenuibus fabulis firmis ac omnino immobilibus. Potest etsi libet quadrifariam diuidi. Hoc igitur constituto cum circumagitur B rota, funiculus cõcutit patellam, & denticuli tabellam. Patella excutit farinam in cribrum F G. tabella cribrum

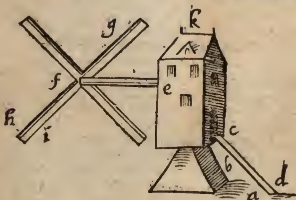
P

concutit: inde fit vt tenuissimus flos farinæ primo excutiatur, cadatq; in N M parte capsulæ: descẽdens verò cùm vehementius agitetur, pars inferior excutitur alia minus sincera in L. M. inde vltimo descendit per os cribri infernum G furfur totius in L O. atque ita tria seorsim colliguntur, flos farinæ in M N. farina crassa in L M. furfur in L O. quę verò circũuolat farina tota, necessario iterũ redit in locũ suum, vt nihil penitus pereat, quoniã capsula nullibi transpirat. Oportet autem (quod ipsa ratione facilè percipis) F G cribrum non nimis esse accliue: Nam farina vsque ad G perueniret, & cum furfure eiiceretur. Quamobrem si septum L vsque ad os cribri transtuleris, vel aliud septum vt in Padellæ eiis, simul etiam paululum, vt vides, os ipsum G superius recuruaueris, ne vel oboli iacturam feceris farinæ. Nunc quanta ex hoc sequantur instrumento commoda, intellige. Primum, vnius hominis labore, qui rotam versat, & farinam imponit patellæ, & cùm loci pleni fuerint, cribratam colligit ac furfur trium cribratorum vices supplet. Secundum est, quòd ad hoc opus cùm neque adeò sit laboriosum nec noxium, quilibet sufficere potest, vtilesq; geruli habentur, qui longè minore precio cribratoribus conducuntur. Tertium quod tota farina colligitur, nec quicqu perãit, cùm in cribrantibus necesse sit ob manuum motum ac brachiorum pati tormina, quãtum diduci brachia valent, eaq; caussa farinæ nõ paruam partẽ perire. Accedit quo lineũ cribrũ cùm solùm tremat, nõ adeò atteritur, imò longè minùs, quàm dum farina ab hominibus cribratur: Nam illos concutere, vt solent, cribrum vehementer est necessarium. Facit & ad compendium, quod farina exquisitius excutitur, vt furfur omnino purum sit. Hæcq; omnia citra domus fœditatem & hominum iacturam, atque incommoda. Natura etiam instrumenti duplicem aut triplicem farinam distinguẽte, quòd à cribratoribus nisi coniectura incerta primò, deinde etiã instabili, fieri non potest. *Cardanus.*

Molendini venti structura.

Neq; pręteribo quod adeò est admirabile, vt antequam viderem, credere nõ potui: Et neque narrare, tam vulgatum esse, absq; leuitatis crimine possum. Sed vincant iam studia sciendi, verecundiam. In Italia igitur non paucis regionibus, & in Gallia passim molendina fiunt, quæ ventorum flatibus circumuertuntur: Atq; adeò vehementi impetu,

petu, vt tres equos cum equitibus circumagere possent. Adeoq; præsenti vtilitate vt modios VIII. Mediolanenses in singulas horas, id est, libras circiter ter mille fruméti molere possint. Tanta verò industria fabricatũ hoc opus, vt cùm cessat etiam ventus, quasi sponte adhuc circumuoluatur. Cùm multa vidissem, vnius tantùm quod iuxta Sanctum Maturinum vidi diligentius, dum iter istud diuturnum ac longissimum perago: Pro exemplo machinæ enarratio sufficiat. Statuatur rectius cardo multisq; tignis

suffultus A B. super hoc machina tota suffulciatur. Tignum è regione ianuę C D. quo tota machina ad libitum circumuertitur. Sic verò aptatur, vt ventus ex obliquo; non à fonte, nec à latere petat pinnas affixas intrusasque trabi rotundæ E F. ex aduerso ianuæ prominenti atq; versatili. Pinnę igitur binæ ac binæ è directo sibi iunctæ sunt, parumq; distantes inuicem, non tamen eidem trabis loco infixæ, prominent ad terràm vsq; fermè, tanta est longitudo illarum. Quælibet ex duabus superficiebus constat quarum singulæ continent quatuor aut quinque latitudinis palmos, telaq; extensa complentur. Superficies verò superior G H. retrorsum respicit paululum, vt anterior K L. est æquidistans superficiei postremę machinę (vt igitur aer premit superiorẽ pinnarũ superficiẽ q̃ ęqualis est inferiori, tota rota, atq; cũ ea aliæ q̃ intra machinã cõtinẽtur, circumaguntur. Nam si pinnæ ad perpendiculum erigentur, supra machinæ superficiem, & secundùm E F longitudinem, sic vt ventum exciperent, quemadmodum totæ

aquarum, & vela, tantum impedimenti rota ex superiore pinna, quantum impetus ex inferiore. Itaque hac ratione factum est, vt aere premente superficiem G H. directè rota versaretur K L. Cur autem etiam sine vento circumducatur fermè, causa est motus iam inchoatus & acquisitus impetus, quo versatur moles ad æquilibrium exactè constituta: vt de annulo aliàs dixi. Sed & ventus licet inferius cessasse videatur. Superiorem tamen pinnam pulsat. Hæc igitur diligentius explicasse volui. *Idem.*

De arte pistoria.

Cap. II.

Panis qui diu incorruptus maneat conficiendi ratio.

Verùm vt ad principale institutum reuertar, generalis ratio seruandi est exiccatio: Siccata enim diutissimè seruantur: adeò vt panis biscoctus per annum quandoq; integrum seruatur: namq; (vt aliàs demonstrauimus) omne quod putrescit, propter humidum quem putrescit. Subducto igitur humido aqueo, diu manet. Verùm cum difficile sit humidum aqueum auferre, quin etiã pingui humidi aliquid absumatur, eò fit vt minus aliquãdo nutriat hic quàm communis: Sed & in nauigiis humido aquę totus situm contrahit, magna verò ex parte, etiam computrescit, quamobrem & bis, & ter recoquere coguntur, aut corruptum edere. Referunt autem in Saua Insula, quæ C G millibus passuum è Moluchiis distat, panem confici qui per triennium perdurat: non tamen constat, qua ratione id fiat, sed si ad nostra principia res ipsa reducatur, generalis quædam ratio subduci poterit. Itaq; & densum & pinguem esse oportet, & lento igne tostum, immixtis aliquibus, quæ natura sua putredini maximè obsistũt: Verum forsan ad eam metam pertingere non licebit, quoniã hic aer hic noster aut tenuior est aut humidior Indico illo, aut ex alia causa putredini inducendæ aptior. *Idem.*

Clibanus compendium pecuniæ faciens.

Clibanus ad coquendum multa, simul vtilis nunc in vsu Mediolani compendium duarum partium è tribus lignorum faciens, quoniam conclusus ignis, triplo efficaciores vires habet. Quadratam efficies formam duorum cubitorum fermè: latitudine, altitudine vnius cum medio è creta lateribusq́ue. Superius quatuor foramina ampla,

rotunda

rotunda pro magnitudine lebetum & patellarum. Superficiem totam superiorẽ intege ære: Sed vbi foramina adsunt æs excinde, fietq; frusta hæc pro operculis. Vbi ergo vsus erit patellas & lebetes suis locis impones. Vbi opus non est vase, operculum indito, vt clibanus nullibi respiret. Sub solio superiore cauitas est, ostiolumq; quadratũ, per quod ligna carbonesque immittuntur: à latere verò multo latius, sed humilius ostium atque in inferiore parte. Medio solo crates ferrea simplex, per quam cinis demittitur: Constat itaque ostium per quod ligna immittũtur, in parte superiore esse, reliquum autem in inferiore. Coquuntur & veru carnes, propositis cardinibus à lateribus eius ostij, per quod cineres extrahi solent: nã ibi pruna torret carnes, & flamma in superiore solio, si aptetur rota circumagit verua. Verùm tunc cum exhalare eam oporteat, non tantum fit compendium lignorum. *Card.*

De arte coquinaria.

CAP. III.

Carnes vt diu seruentur incorruptæ.

Carnes verò seruari incorruptas, inter montes Indiæ occidentalis tam diu referunt vt supra fidem sit: Nam iuxta Cuzcum vrbem equos post quartum mensem occisos licet, adeò esse recentes, ac sine odore tetro esse, velut si nuper essent occisi. Caussam esse reor non solam frigiditatem, quæ quamuis maxima sit hic, tamen cum maiore non tam diu seruantur. Est igitur & aer tenuior & salsus, forsan & cibi media aliquid contulerant. Corrumpuntur enim carnes in aqua celerius quàm in aere: quia aer tenuior est si cætera sint paria. Et rursus eadem ratione caro diutius seruatur, si æreus clauus infigatur: quoniam vis sulphuris siccat illam. *Idem.*

Carnes coctæ vt crudæ videantur.

Carnes quoq; coctæ crudæ videntur insperso agnino sanguine sicco: Soluitur enim & carnium colorem mutat.

Carnes vt citò tenerescant.

Victimæ, cæterorumq; animalium carnes perquam celeriter tenerescunt, & fragiles efficiuntur, quæ in fico pependerint. Cuius rationem in Symposiacis petiuit Plutarchus: Cum inter obsonia. Aristonis (inquit) coquus immolatum Herculi gallinaceum gallum recẽtem, tenerum ac pene friabilem obtulisset: tam citam teneritudinẽ fico

referebat Aristion, contendens iugulatas aues etiam præduras teneritudinem contrahere, quæ pensiles fico adhæserunt. Causam adfert quod auram, halitumq; vehementem ac digerentem expiret ficus, quo carnes desiccantur ac concoquuntur. Idem etiam continget, si tritici aceruo obruantur: aut penitus demergantur. *Mizaldus.*

Vt carnes imputres seruentur.

Si clauus ex ære chalcitide conflatus suillis, coruinisúe carnibus infigatur, eas à putredine illibatas, stiptica exsiccanda facultate diu conseruant Plutarcho authore. Quod certa experientia nouerunt metallorum fossores qui in scaptensulis versari solent: neque ea de re, inquit Lāgius, hæ sit abundum facta fide confirmarunt. *Idem.*

Vt dissecta caro iterum coalescat.

Symphyti radices, quæ foris nigræ sunt intus candidæ & glutinosa vnà cum concisis carnibus ipsis coquantur, & celerrimè cōiungētur, vt incisuræ nō videantur. *Alexius.*

Ad accelerandam carnium cocturam.

Sunt qui pro comperto scribant melonis frustulum ollæ immissum celerem carnium cocturam iuuare. Quod etiam præstare aiunt vrtice aut sinapis semen, aut ficulneos cauliculos. *Mizaldus.*

Caro annosa & peruetusta vt citius elixetur, & tenerescat.

Hippolapathon, à nonnullis patientia dictum (Est autem olus culmosum foliis amplis, ac prælongis, caule vbi maturuerit rubicundo, radice flauescenti) coquatur vnà cum carnibus atq; eduliis, & tenerescent, esuiq; apta reddentur. *Alexius.*

Vt pauo coctus viuus videri possit.

Necatur pauo, aut penna supernè in cerebrum immissa, aut iugulatur vt hæduli solent, quo sauguis exeat à gutture, deinde vsque ad caudam pellis leniter scinditur, scissaq; cum propriis pēnis à toto corpore ad caput trahitur, quo abscisso cum pelle reseruato, cruribusq;, pauonem ipsum aromatib. ac odoriferis herbis refertū veru assabis, infixis tamen prius per pectus garyophyllis, inuolutoque collo lineo albo cōtinuè aqua humectato, ne omnino desiccetur. Coctum pauonem ex veru exemptum, propria pelle integes, & vt pedibus stare videatur virgulas ferreas infixas tabulæ ad hoc fabrefactas per crura ne cernantur,

per

per corpus ad caput & caudam adiges. Sunt qui ad ludum & risum, caphuram cum lana ori indāt, ignemq́; vbi mensam fertus iniiciāt. Inaurare etiam pauonem assum, & aromatibus conspersum bracteis aureis licet ad voluptatem, & magnificentiam. Idem etiam fieri de phasianis, gruibus, anseribus, capis, ac cæteris auibus potest. *Porta.*

Vt regulus seipsum in veru torreat.

Maximè mirandum est regulum auiculam, veru ligneo perquàm tenui infixum, semetipsum torrere, & circumuertere. Sed lignum illud ex corylo recenter extractum esse oportet, quod non annotauit Cardanus. *Mizaldus.*

Vt pullus celeriter coquatur.

Licebit etiam admonere, quod nux iuglans pullo inlusa, illum ad celerem coctionem perducit. *Idem.*

Anser iam viuus excoctus.

Sit anas, vel anser, aliudúe viuacius animal, sed in hoc anser omnibus antestat, colloq́; relicto toto sit implumis corpore, sit hinc inde obuallatus igne & circumseptus, non arctè ne suffocetur fumo: neq; igne torreatur citius, non largè, ne impunis euadat: intus passim pocilla, & ollulas aquę plenas, cui sal & mel adiiciatur, ibiq́; lances elixatis malis sint plenæ, & tessellatim disco concisis, ipse totus liquamine obductus, & laridatus vt esculentior fit, & facilius decoquatur, ignem admoue: festinare nolito, vbi calore efferuere cœperit, circumambulando & fugiendo, præsepit ignis & iter includit: Sic improbus aquam absorbēdo, compescetur. Cor cæteraq́; membra refrigerando, medicamenti vi laxat aluum, abstergit, & exinanitur: Et vbi inferbuerit, interiora decoquet, spongia continuò cerebrum, & cor humectato: vbi verò insania ferri, & cespitare conspexeris, deficit cordi humidum, depone, conuiuis appones euulsis semper particus vociferātem, vt ferè prius commessetur, quàm mortuus videatur. Nec visu iniucundum. *Porta.*

Muræna eodem tempore frixa, elixa, tostaq́;.

Murænam primo panni attritu excruciatā veru infigas & elixas, & frixas quasuis partes ter, quater lineis obuoluas linteolis, insperso in vino pipere, in elixo petroselino, croco, mētha, fœniculo, & passo contusis, aqua & sale, vel iusculo mādeāt, frixas oleo ad ignē volui iubebis, fasciculi

aspergine origani semper humectando, vbi pars iam fuerit torrefacta, remoue & optimum erit obsonium, epulaturis præbeto. *Idem.*

Vt pisces charta frigantur.

Ex charta simplici frixorum vas efformato, ibi oleum & pisces ardentibus prunis quibus flāmæ desint, imponantur, & citius & cōmodius expediet. Nec superpondii modo addere pigeat, quod fortasse scisse non obfuerit: Sic

Pipionem exossum reddes.

Si exēteratum acri aceto per naturalem diem sines bene lotum, & aromatibus repletum, elixabis, vel ascabis, sic eis caret, ossa vt simul mandi possint. *Idem.*

Aliud.

Atq; ea de causa inuentum est, quonam pacto non secus quàm in sartagine pisces in charta coquantur. Chartam seligito, quam vocamus papyram, simplicem, erectisq; spondis in modum lucernæ ex omni latere oleum infunde, & antequam exudet super puras prunas absq; flamma impone: Nec penetrat oleum, refugiēs ignem, nec ardet charta quia non potest siccari oleo repugnante: Ignis verò non sine extrema siccitate, nec flamma nec motus attenuare possunt vt ignis accendatur, incalescit tamen sensim mutatis prunis, atq; ita feruet, quod mirum videtur, adeò vt impositi pisces coquantur. *Cardanus.*

Piscium præstans conditura.

Pisces sic optimè seruabis: Friges cum oleo mediocriter, non perfectè: Inde sale asperges tenus, sic vt saliti non sint, nec insipidi, foliisq; lauri & myrthi interpositis, postquam paululum siccati fuerint, in cista collocabis. *Idem.*

Vt bonum sinapi paretur.

Extemporaneum & generosum sinapi condimentum, vbicunq; locorum fueris, sic tibi comparabis Habe vncias duas seminis sinapi, cum semiuncia vulgaris cinamomi, quod officinæ cannellam vocant. Vtrunque in pollinem detritum, & sufficienti aceto ac melle exceptum, in massam seu pastam coge, & ex ea pastillos vel sphærulas finge, & sole, calenteúe clibano desiccari permitte. Vbi vsus exiget, globulum vnum ex vino aut aceto, vel alio liquore dilue, ac dissolue, & habebis sinapismum paratu facilem, palato delectabilem, ac stomacho admodum vtilem. *Mizaldus.*

Vt brassica non coquatur.

Rectè mihi scripsisse videtur Paxamus ex Græcis geoponicis vnus, quod si feruescẽti & ebullienti brassicæ paulum vini quis instillauerit, non amplius coquetur: Sed suis viribus defuncta, mutato colore corrumpetur. *Idem.*

Vt olla nunquam bulliat.

Scutum seu operculum testudinis fœminæ super olla positum, facit vt illa nunquam ebulliat. *Idem.*

DE ARTE PHARMACOPOLARUM.

CAPVT IIII.

Oliuæ vt celerrimè condiantur, Oliuas virides si cito libeat parare incidantur, & in aqua calx cum duplo cineris, per horas XXIIII. finantur tepere: pòst tepida quinquies lauentur, inde aqua salsa. *Cardanus.*

Myrteæ baccæ & ficulnei rami vt virides seruentur.

Myrteæ, caccæ cum cauliculis, & ficulnei rami cum foliis in fasciculos redacti, amurcaq; sepulti virides seruantur, sed vas gypso oblinere oportet: atque ita condiuntur quæcunq; spectare potius quàm edere consiliũ est. *Idem.*

Rhabarbarum vt diu conseruetur.

Cera si quid aliud medicamentorum vires seruat, aerẽ enim prohibet, humectat moderatè. Constat Rhabarbarum non alia re melius seruari etiam ad annos XX. *Idem.*

Ad ceram rubeo colore tingendam.

Recipe Ceræ lib. j.
Terebinthinæ vnc. iij. tempore hyberno.
Cinnabaris super lapidem pictorum bene triti.
Olei communis, sing. vnc. j.

Liquefiat cera & terebinthina ad ignem, demum remoueatur, & post aliqualem refrigerationem addatur oleum, & cinnabaris, beneq; simul misceantur & ferueant. Nonnulli loco cinnabaris ponunt Minij vnc. iij. pro qualibet libra ceræ. *Alexius.*

Ad ceram viridi colore tingendam.

Recipe Ceræ lib. j.
Floris æris triti.
Olei communis sing. vnc. j.

Liquefiat cera ad ignem, & cum ferè refrixerit, addatur flos æris, & oleum, misceantur bene & viridis fiet. Quod

si hanc ceram tenacem, facere voles, adde quantitatem terebinthinæ suprascriptam in cera rubra. *Idem.*

Ad ceram nigro colore tingendam.

Recipe Ceræ lib. j. liquescat ad ignem, cui deinde addatur terræ nigræ, olei communis sing. vnc. j. misceantur optimè donec frigescat cera. Quòd si glutinosam efficere voles, adde terebinthinam, vt antea dictum est. *Idem.*

Ad dealbandam ceram.

Recipe Ceræ quantum volueris

Aquæ fontanæ partes ij.

Misceantur & calefiant ad ignem, donec cera liquescat; deinde paululum permittatur quiescere, donec tota cera patet super faciem aquæ: Postea accipe vas aliquod vitreum, cuius pars exterior sit lenis: & madefac in aqua frigida: deinde infundatur ferè medietas eius in cera liquefacta: & extrahe cum cera quæ sibi adhæret, & permitte ceram illam infrigidari: deinde separa eam à vase Et tam diu hoc facias, quoad tota cera ab aqua fuerit extracta: deinde dictam ceram taliter formatã soli exponas, & rori in maio: & illam sæpe voluas: & tam diu permittatur, donec fiat alba vt cerusa. Nonnnulli tribus diebus ipsam dealbant, seruando prædictum modum, quando sol in maiori calore est: Et quia cera illa subtilis est, faciliterq; à calore posset liquefieri, aspergẽda est aqua fõtana bis in die.

Aliud.

Exponatur cera quæcunq; ad Solem, humectetur quotidie aqua fontana, lympida tamen & pura sæpius lauando, redigaturq; in pastillorum formam, vt Sol eò melius possit operari: & ceram habebis, ad rem quamuis, albissimam. *Ludolph. Roleuincus.*

DE ARTE FABRILI.

Cap. V.

Horologia absque fune.

Stant pro fune rotæ, in quibusdam molæ superpositæ, limacis figura, denticulis XXVI. quibusdam etiam pluribus: Ab his denticulis axis, qui rotam agit machinam circumagitur. Id altero rota est dẽticulis XLVIII. in imo dispositis, alteriq; rotæ implexis, vt cũ molę nixu q̃ in imo est circumuertitur, alia totidem dentibus implexa etiam circumuolata totam machinam secum ducat. *Cardanus.*

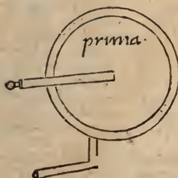
Vasa quæ non frangantur.

Docuit hæc etiam vasa pro liquandis metallis confice-

re;

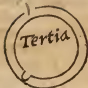
re: Nam ex arietis cornibus, præcipuè summitate, & ossibus in cinerem redactis, pistilloq; subactis fiunt. Si verò smirim aut summitates ceruini cornu, vel mandibularum Lucij ignitas ac in aceto extinctas bis aut ter addideris, neque frangentur vasa, nec metallum effugiet: adduntur hec intus & vbiq; ne combibat, sed in imo præcipuè. *Idem.*

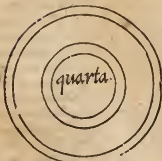
Sera quæ sub quocunque nomine claudi potest.

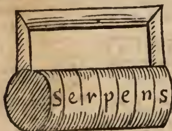
Hanc Ianellus construxit, septem constabat literis, nec sub alio nomine quam causa erat referari poterat. Orbis primũ erat solidus, atque ex aduerso lenis: parte anteriore canalis ex centro rectus prominebat, in cuius fastigio cochlea masculus breuis erat. Huic in margine orbis alius est canalis inanis, rotundus, magnitudine æqualis & æquidistans: atque ex aduerso duæ lineæ paruæ limbum distinguunt: His lineis 7. dictionis literæ, orbiculos circumagendo, aptãdæue è directo poni debent, eo ordi-

ne quem feruare instituisti: vt nomen exempli gratia septẽ literarum sit Serpẽs singuli orbes è directo spacij duarum linearum suam literã constituent, vt vel claudi vel aperiri possit. Erunt enim septẽ orbes in margine alphabetum habẽtes, quorum vnum pro exemplo in margine descripsi: aut totidẽ numero quotus est literarum numerus sub quo claudi debet. In medio circulus latus, totidẽ distinctus spaciis, quot sunt in margine literæ. Totidem quoque orbiculi dentati, quot sunt ordines alphabeti. Hos in tertia figura denticulo adiecto descripsi velut in quartam partem orbium secundæ figuræ posteriorem, cum spatio in orbiculo medio, cuius denticulus parui orbis infigatur. Manifestum est enim sic in circumuerso secundo orbe simul & tertium secum trahi, & tamen non nisi fixa litera loco suo vnus alteri aut iungi poterit aut auelli. Cùm conclusa fuerit sera, circumaguntur orbes absque impedimento vt sic nominis ratio confundatur. *Idem.*

Arca quæ pecunias recondit absque indicio.

Nemo ignorat materiam è ferro, crassitudinem tabularum esse necessaria. Tum verò vsitata, duplicẽ arcæ fundum, aut è lateribus arculas, & recondita scriniola abditosq; recessus, quę omnia sagacem virum haud fallere possunt,

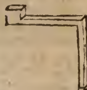
ſunt, cum craſſitudinem partium & laterum inuicem cõparauerit. Itaque in lateribus, vel angulis decliuiore loco foramen aperitur exiguum, intus verò cauitas eſt in tabula quantam volumus, imò plures includuntur pecuniæ, & cum cotto completur cauitas, inde tenuiſſima ligni ſcobe, & albo oui locus qua patet clauditur, vt etiam eum qui clauſerit fallat. *Cardanus.*

Aliud ad idem.

Tabula cauitati obducitur ita arctè vt rima non appareat. In fruſto quod amoueri poteſt cochlea parua è metalla fœmina includitur, eiq; clauus ſuperponitur: alij illi conſimiles per arcam certo ordine diſponuntur, cum referendus eſt locus ſublato clauo cochlea maſcula intruditur, fruſtulumq; tabulæ auellitur. Semper autẽ memineris vt loci inanitas, cum quidpiam impoſueris, ne reſonet, cotto vel alia re ſimili impleatur. Plures etiã ſic latebras facere potes. *Idem.*

Aliud optimum vt nihil melius.

Seram aut ferreas laminas quibus arcæ integumentum annectitur, clauis in cochleæ formam aptatis tabulæ firmiter iunges. Sub ſera aut lamina oſtiola ſint cauitatum: cum reſerare volueris, ferrum habens vt à latere vides, in cuius extremo cauitas ſit, quæ capita clauorum firmiter apprehendat, ſic vt reuolui ſerã aut laminam ab arce diſiungi permittant. Oportet autem vt opus ſit ſtabile, clauis ſubigere cochleas fœminas quæ clauos arctè ſuſcipiant eaſq; arcæ lateri ſub bracteis dictis collocare. In arcis etiam quæ tela intus obducuntur, multi alij modi ſolent excogitari: Sed in vniuerſum danda eſt opera, vt vel omnino lateat foramen, vt primo exemplo docuimus, vel vt firmiſſimo præſidio & ſolita bractea abſcondatur. Sic etiam magis latebit, & oſculo ſolubilis arcæ inſertis tabularum capitibus integantur. *Idem.*

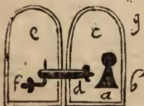
Sera mirabilis.

Non minoris hoc erat induſtriȩ quod mihi non ita pridem oblatum eſt, ferȩ genus inuſitatum quidem quo cȩteris forte minus commodum videatur, ſed viſu certè nõ

iniucundū ob ingeniosos eius artificij ductus. Ferrea erat fistula A digitos sex aut plures longa, cui adfixum erat regulum B instar falcis tortuosum, & ita quidem adhærens vt foramē ad fistulæ latus excisum, ex altera sui parte posset inseri, vicissimq; si quando aperienda esset sera, educi. Ne verò sine clauis adminiculo à quouis aperiretur, cuneus D. ea crassitie quam fistulæ ferret capacitas in fistulam G duabus cuspidibus, E F. in duo ansæ, seu repaguli modo descripti foramina intrudebatur. Cuspides autem ex vtroque latere pinnulis erant instructæ, quæ vbi foramina pertransiissent extendebantur, atque ita nec cuneus extrahi, nec repagulum solui poterat, nisi clauis auxilio pinnulę constringerentur, quo cunei exitum impediebāt: Ea verò clauis F alio quam vsitato modo confecta erat: Instar enim bacilli oblōga existens, in fistulam ex altera parte H ingerebatur, duobusq; in apice interstitiis, I I. cunei pinnulas comprimebat, eaq; ratione repagulum, demto cuneo, facile extrahebatur.

Portæ vt à domesticis solùm aperiri possint.

Sed ad mechanica redeo, describamus autē duos modos quibus construi possunt seræ portarum, vt à domesticis solùm possint aperiri, ab aliis minimè: vt ex his innumerabiles varioque ab his possis excogitare. Sit igitur A annulus G. iunctus baculo ferreo solido B C. annulus alius C D. in cuius medio B C. circūagitur (quia rotundus nec annulo iunctus) intra postes est, A autem extra prominet: Conuenit autem baculus ipsi C D. D E verò est lamina ferrea iuncta annulo C D. vt circumacto anulo eleuetur, per se autem sponte decidat. decidit autem F vncum ferreum alteri posti infixum, G H pars ianuæ in qua annuli. Itaque cùm A circumducitur nō mouet C D, tùm propter pondus D E. tū quia annexus baculus non est ipsi C D. Cum verò G. H impellitur, vehementer E adhęret F. ideoque non potest eleuari D E. cum autem mediocriter B adhæret C D. eleuatur annexum C D. & D E lamina, aperiturq; porta. Igitur & trahendo vehementer & non mouendo immobilis

D E,

DE. Mediocriter autem mouetur, atque ita inter immobilia extrema, medium mobile manet. *Cardanus.*

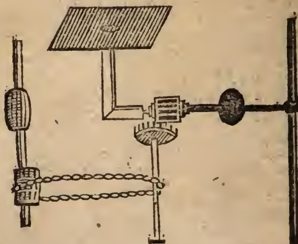
Alius modus hoc subtilior.

A annulus extra portam prominens, iunctusq; baculo, qui intra portam annulo B iungitur, ipse B iungitur superius alter baculus C. ita vt circumagendo A circumdatur & C. prominet autem C aliquantò vltra postem interius, ita vt si circumuoluatur, non cadat supra D E. Est autem D E lamina infixa posti G H cum clauo ita vt decidere possit & eleuari, quia foramen per quod clauo D intruditur, laxius est: Decidit autem in Puncum, vt prius alteri posti fixum: Hoc totum artificium lignea tabula concaua, quæ motum repaguli minimè impediat posti G H. affixæ integitur, sicut & in aliis quæ occulta esse volumus, quia nõ sunt omnia improbo mundo communicanda. Trifariam igitur decipitur in hac constructione, qui compositionem & vsum ignorauerit: primum quod cum in aliis D E. sit annexum B. circumuerti solent à sinistra in dextram: Hîc autem versa vice, quia aperiuntur valuę eo quod C deprimit D. & ita propter hypomochlion eleuatur E. Secundò quia cum C promineat longius à porta quam D E nisi retrahatur A non cadet C super D. & ita nõ aperietur. Tertio quia si non statim aperiatur porta, C descendet infrà D. & E rursus concidet, quoniam C longitudo vix extenditur vltra D. Ex quibus quartum sequitur quod nisi fiant duo motus contrarij, non poterit ianua aperiri. Oportet enim trahi vt C decurtetur, & impelli vt aperiatur: quos duos motus contrarios simul efficere insuetis non est admodum facile. *Idem.*

Instrumentum quo verua circumaguntur minimo igne.

Ferrea lamina lateribus camini muro vtrinque infigitur. In ea est foramẽ in quo cuspis flagelli ferrei versatilis intruditur. Flabellũ tenue est, & ab imo tympanum habet dentatum; cuius cuspis altera parum obtusa infigitur foramini superiori claui, & ipsa in eo versatilis. In eodem clauo iuxta foramen superius aliud est foramen à latere, cui intruditur cuspis alterius ferreæ virgæ, cui iuxta cuspidem quæ est in clauo, rota ferrea cum denticulis circũducta, sic vt denticuli tympano inferãtur, & ipsa cuspis versatilis, vt ex aduersa parte q̃ includitur annulo: iuxta mediũ

ligneum circumducitur tympanum excauatum multis circulis, quorum cauitatibus catena circumacta ferrea rursus circumambit circulum ferreum circumdans veru: vt quot fuerint circulorum cauitates in tympano ligneo, tot etiam sint catenæ, totidem verua quibus inferantur. Ita

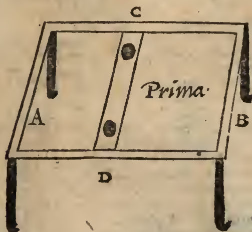

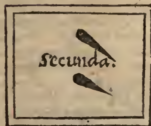
ergo fit, vt fumo flagellum quod quasi alis inæquale redditur, ac quasi inclinatum conuertatur, quo tympanum rotam circumagit, quæ catena ob inæqualitatem secum agens, conuertit rotam veru. Tanta verò in æquilibrio & ad perpendiculum flante flabello, vertitur facilitate, vt etiam sine igne modo veru nō adsit, etiam tympanum circumagat rotam sibi insertam, non obscura ratione. Nam sub camino aer inclusus, cùm in arctum feratur vim habet, vt aliàs de cryptis ostendimus. Indicioq; hoc est, aerem sursum ferri. Atque eo maximè hoc contingit, cum leuis fuerit machina & bene polita, & camini spatium circa flabellum vndequaq; conclusum, vt minimum respiret. Camini nomine, vt clarius intelligerer; quemadmodum etiam alibi licenter vsus sum pro mea, qua polleo, authoritate: non ignorans focum latinè, aut fumidum operculum rectius dici debere: agitur flāma potius, q̄ fumo, propter motū vehemētem: à pruna nequaquam. Verua quoque rotunda esse oportet, eà parte qua insident macrotripo dictus, angularia enim non facilè vertuntur. *Idem.*

Mensa

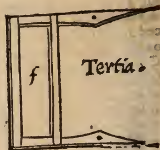
Mensæ quæ duplicantur.

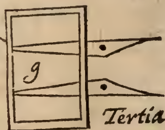
Non contemnenda eſt menſæ conſtructio, quæ à me ſępius in Belgica Gandaui maximè viſa eſt. Sumatur quadrata margo veluti quatuor cubitis longa, totidemq; aut paulò minus lata A B. in medio huius ſit ſecundum tranſuerſum C D. tabula lata dodrante affixa clauis margini, atq; in eadem duo foramina, in quibus paxilli poſſint intrudi infra deſcendere ac firmari, columnæ quatuor in capitibus marginis, & iuxta illas quatuor foramina, ſingula ſingulis non è regione inter ſe poſita in lateribus longitudinis, ſed tanto interuallo vt ſeſe repagula mutuò non impediant. Ipſa verò foramina vſque ad marginis ſuperficiem attingunt quadrata & profunda ac lata pro magni-

tudine extremitatum repagulorum quæ ipſis inſeruntur. Nam omnia tantū profunda eſſe debent, quantum eſt altitudo minima repagulorum, ſeu vt extrema eorū quibus inſeruntur foraminibus ad vnguem ex omni parte cōueniant. Sub tabula C D tignum collocari debet, in quo inciſuræ p-

fundæ quatuor iuxta magnitudinem repagulorum qua parte latiora sunt, latæ etiam ad modum eorum vt ipsa recipere possint cum intruduntur. Est postmodum tabula longa E. lataq; ad vnguem quantum margo A B. & duos habet paxillos qui intruduntur C D foraminibus, ita vt eleuari ac descendere possit, loco moueri non possit eaque perpetuo superf...c margini, nisi si quis velit alia ex causa eam auferre paxillos eleuãdo. Porro tabula C D. super marginem insidet, eleuatq; pro sua crassitie E. tabulam à margine, dum repagula extenduntur. Demum fiant duæ tabulæ F & G. altitudine æquali exactè tabulæ CD. tum inter, longitudine verò ac latitudine tanta, vt ad vnguem compleant spatia circa CD ipsius marginis, adeò vt C D & F. & G simul iunctæ æquentur E. his repagula bina & bina clauis, & glutino firmissimè subaffigantur: repagulorum verò longitudo æqualis sit A B longitudini, latitudo quanta cauitatum in margine quibus excipiuntur, altitudo etiam in extremitatibus æqualis ad vnguem cauitatibus marginibus, sed sensim ab vtroque extremo versus medium augetur, adeo vt altius medium sit extremis ad amussim, quantum est crassities C D. F G. tabularum, quas æquales esse supposuimus: In medio quoque eius maximæ altitudinis duo vtrinq; tubera prominent à lateribus. Quibus expositis ostendo rem perfectam esse. Cùm enim extremo repagulorũ aduerso margini intruseris, medium eorum cauitati subiectę trabis insidebit. Cumq; F & G. conueniant spaciis circa C D. non excedent limbum nec deficient. Et quia altitudo F & G tanta est quanta C D. fiet vna quasi tabula ex tribus composita C D F G. vnius altitudinis, cui superinducta E effigiem

giem quadratæ tabulæ referet atque solidæ. Cùm verò exeris repagula,quæ latiora sunt versus medium, ideo excedent ciuitates, sensimq; eleuabunt tabulam E. quæ ob paxillos patitur se eleuari : non enim coniuncta est cum C D : & eousque eleuabitur, donec limbi interiores F & G cadent extra E : tunc enim E cadet super C D. & F & illi conuenient : retinebuntur autem propter tubera, ne amplius extractæ rimam latiorem relinquant cum E. nec poterunt decidere,quia repagulorum extrema continentur à C D tabula, cùm ad illius medium perueniant exactè, vt demonstratum est, nec altiores possunt esse quàm E aut humiliores, quia differētia medij repagulorum ab extremis,est supposita æqualis altitudini C D. Igitur repagula eleuabunt tabulas, quibus affixa sunt supra marginem ad quantitatē altitudinis C D : Cùm igitur F superstet, C D erit ad liberamentum E cum F & G. quod erat demonstrandū. Manifestū est autem,quòd cùm volueris reducere rursus F & G sub E. quod oportet eleuare capita E vtrinq;.

Vt arcæ colorem nanciscantur pulchrum.

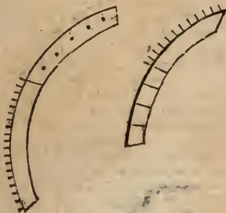
Lignea suppellex quam amurca deterseris, & expolieris, coloris gratiam ac splendoris elegantiam miram contrahet. *Mizaldus.*

Arcæ ne fumo vicientur.

Ligna eadem amurca macerata,aut delibuta,nullo fumi tædio exardescent. *Idem.*

Circuli ferrei omnibus vasis accommodi.

Compendio est rei familiaris, si ferreis vinculis vasa

vinciantur: Nam in singulos annos sumtus est fermè ex octaua parte. Verùm & ferrei circuli quandoque franguntur, lignei autem frequenter dum mustum feruet. Remedio sunt circuli ferrei, qui omnibus vasis côueniunt, quos Mediolani è Germania delatos vidi, iuxta templum beati Ambrosij. Eorum constructio talis est, circulorum ferreorum portiones quasi maximorum vasorum, adeò parum incuruatæ iunguntur, flexilibus fibris veluti nodis. Itaque fibularum auxilio adeò incuruantur, vt etiam minimis vtribus possint conuenire, in quibusdam harum sunt claui exterius, prominentes altera medietate, altera foramina quibus claui alterius portionis excipiuntur, ita fit vt modo producti magnum explicent circulum, modo contracti paruum sed multiplicem. Extrema iunguntur cochlea mascula, qui simplici foramini aduersæ partis quasi annulo inclusa ac prominens ea parte inseritur qua prominet fœminę cochleæ minimæ circulorũ portionibus iuncti: sed vecti ferreo, à quo circumducta constringit circulum, vt totum id quo laxior est auferatur, vtroque in se coacto vinum effundi non permittat. *Cardanus.*

Vt arma cælentur.

Mira subtilitas est in cælandis armis, de qua partim aliàs partim nunc etiam dicetur. Modus ergo alius picem, oleũ lini, & thuris modum coquunt, inspissant, illinũt hoc quod vocant vernicem: depingunt stylo quod volunt: deinde implent locum ex quo vernix erasa est, aqua separationis: cui additum sit argentum sublimatum & ærugo, & intra viginti quatuor horas cælant figuram adeò pulchrè in ferro, vt non melius in cera possit fingi sigilla. *Idem.*

Acies cultrorum vt densa reddatur.

Aqua ex contusis lumbricis per pannum expressa, & succo raphani æquis portionibus mixta, vsqueadeò duram & densam reddit aciem cultrorum, ensium, & aliorum instrumentorum, quæ bis aut ter dum cuduntur in illa extincta fuerunt, vt ferrum aliud ac si plumbum esset, facilè incidant. Acceptum à quodam Parisiensi Machæropæo.

Aliter.

Aciem, gladij, ensis, vel alterius instrumenti præstantissimam ad hunc facies modum. Mitte in libram vnam lotij adolescentulorum, tantum fuliginis, quantum manu prehendi potest, additis quatuor vnciis olei lini. Confusa omnia simul feruęant: & dum inter cudendum incande-

scit

scit gladius, ensis, vel quid aliud ad sciendum parabile, in hoc miscellaneorũ decocto intingatur, & vt artis est probè tẽperetur. Ab eximio aliquo Macheropæo. *Mizaldus.*

Arma & instrumenta quæuis ferrea, aut chalybea vt ab ærugine, & ferrugine vindicentur, ac splendida maneant.

Illinantur aceto alumini mixto, aut cerussa vel cerui medulla: nam hæc oleo præstantiora habentur. Sed omnium præstantissimum fuerit, ac vtilissimũ, si plumbi scobem tenuissimum in plumbeo aut ferreo mortario diligenter subegeris, addito pauco oleo de spica (quod vltra conceptum scopum ad odoris gratiam plurimum faciet) & eo veluti vnguine, ferrum, aut chalybem illeueris. Hoc modo etiã per aquas, & vaporosum aerem, arma quæuis ab omni æruginis, & ferruginis labe immunia portabis. Ex quodam armorum perito fabro.

Nauicula spontè mobilis, ac sui remigij author: Eadem ratio volantis auiculæ est.

Materia ex iunci medulla parabilis, vesiculis admicta, aut pelliculis, quibus auri bracteatores, atque foliatores (sic enim libet nunc) vtuntur, neruis obuoluta: vbi semicirculus rotam vnam impulerit, motum præstabit aliarum, quibus alæ agitabantur. *Scaliger.*

Lucerna mirabilis.

Hac ratione lucerna mirabilis excogitata est, turris forma vndequaque conclusa, soloq; foramine D. contenta, per quod oleum ipsum infunditur, donec tota impleatur: Solida est ex stanno, cumq; conuertitur, vt inferius iacet, oleum effundi per D. non potest. Nam si effunderetur, quod est in C. descenderet grauis & vacui ratione ad D. & quod esset in B. ad C. & quod esset in A. ad B. igitur vacuũ in A. relinquatur, manet: quare etiam in B. oleum & in C. & in D. nihil ergo effunditur. Sed quo nam pacto igitur dum accenso ellychnio in F. oleum consumatur, per E. canalem ex ipso D. exire potest, itaque ad vacui rationem rursus peruenire videtur necessarium. Siue enim trahatur caloris vi, seu spontè descendat oleum quantum ad vacui rationem attinet, nihil interesse videtur. Attamen experimentum edocet, ardere quidem lucernam, & sic sensim vacuam reddi: spontè autem oleum nequaquam descendere. Causa igitur est, quòd ignis calefaciendo rarius ac

tenuius efficit oleum: id rarius factum intumescit, & per D foramen exuberat, leuissimaq; eius pars interim ascendit ad summum lucernæ, vbi A scripsimus: quæ cum mul-

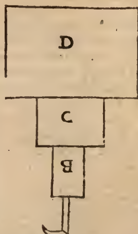

to aere referta sit, locum aere complet, ac sic sensim augetur, dum oleum effunditur. Quamobrem & illud diligenter cauere necessarium est, ne canalis D E F. iusto breuior sit, aut ellychnium in F maius: nam vtroq; modo oleum nimis calore celerius intumescit, adeò, vt effundatur. Hac ratione excogitarunt Athenienses lucernam ante Mineruæ simulachrum quæ toto anno arderet. Nam A B C D. spatium auctum erat iuxta multitudinem dierum anni: cõmodius forsan fuerit si subere craticulæ ferreæ sustententur. Ideoque in vase maximè oleum effusum, perseuerante flamma ellychnij sufficiet in totum annum. Vt verò perseueret flamma ellychnium comburi non debet. Tale fit è lino Carpasio, hoc enim non vritur: aut è lapidum crustatorum filis. *Cardanus de Subtilitate.*

Lucerna totum annum durans.

Nunc modò, quoniam de lucerna loquuti sumus quæ inferius osculum habet, quo elychnium fouetur, demonstremus, non id obiter, sed necessariò tale esse debere, si diuturna lucerna esse debeat. Nam si in suprema parte sit osculum lucernæ, vt oleum absumetur, magis etiam elongabitur

gabitur ignis ab oleo, quare nec benè ardebit, nec erit diuturna. Quòd si subere & ferro descẽdat vt in lampade, durabit equidem plus: sed si oblonga fuerit lampas, abscõdetur ignis sub vitro, nec eminebit, luxq; obtusa erit. Si verò lata lampas, obumbrabit lumen, diuturna tamen esse poterit. Hac igitur ratione lucernam pro toto anno constituemus: faciemus lucernam A. quæ tantùm capiat olei, quantum sufficit pro vna die. Huic sextuplo maiorem faciemus B. iungemusq; ipsi A ex superiore parte. Ipsi verò sextuplum faciemus C. agglutinantes ipsi B superius firmiter. Ipsi quoque C faciemus D sextuplam cum sextante, quam eodem modo adiungemus ipsi C. Sitq; tota machina bene vndique conclusa: suppeditabitq; oleum toto anno perpetuo ardente ellychnio, & illustrante. *Cardanus de Varietate.*

DE SECRETIS PIGMETARIORUM.

CAPVT VI.

Cæruleum transmarinum, absque lapide lazuli.

Sumito argenti, cum aqua forti calcinati vnc. j. Salis Ammoniaci drach. duas cum dimidia, aceti quantum sufficit: Misceantur, & aliquandiu relinquantur, donec materia in fundo resideat: deinde cùm acetum eminet, sensim auferatur: materia verò reliqua in fundo relicta, ponatur in cucurbitam vitream, optimè obturatam per dies viginti quinque, & habebis Indicum siue transmarinum cœruleum pulcherrimum. *Alex.*

Color adscribendum, & miniandum eiusdem.

Accipe floris æris, lythargyrij, argenti viui, singulo-

rum quantum sufficit. Terantur,& misceantur simul cum vrina infantis masculi, & habebis colorem pulcherrimũ, smaragdo similem, non solùm ad miniandum, sed etiam ad scribendum.

Ad viridem colorem.

Recipe floris æris probè contriti, quantum sufficit, croci, capillos quatuor. Ponantur in aceto fortissimo, addendo succi rutæ tantundem : deinde cum panni in vrina prius imbuti, moxq; in vmbra exiccati fuerint, bis vel ter in succo tingantur, deinde in vmbra siccentur, & erunt perfecti. *Alexius.*

Color viridis Smaragdo similis.

Accipe olei communis, vel lini & clari, libram j. Aluminis contriti libram dimidiam. Misceantur,& in olla ponãtur ad ignem, donec alumen resoluatur: deinde addatur floris æris, in leuissimum puluerem contriti tantum, vt à prædicto oleo in olla tegatur: mox operculo superposito, auferatur ab igne, relinquaturque sic per octo, vel decem dies. Quo facto, rursus teratur optimè, addendo aliquantulum aquæ resinæ si fieri posit, & erit color pulcherrimus, ita vt naturali smaragdo persimilis existat. *Idem.*

Modus efformandi omnis generis frondes virides, vt naturalibus similes habeantur.

Sumitò frondes virides, quarum in præpostera parte maiores venas ligno aliquo contundito, mox sequenti colore tingito, qui huiusmodi est: Accipe olei communis, vel lini, vel alterius rei, quæ fumum creat, quantum satis esse videatur, accendatur in lucerna olla superposita, vt totum fumum recipiat. Quòd cùm factum fuerit, adhærens fumus diligenter colligatur, atq; oleo, vel vernice liquida contemperetur, fiatque tinctura, qua contusa pars frondis tingatur, cum panno linteo, vel bombyce, mox super chartam duplicem locetur pars tincta, comprimendo leuiter manu, vel pãno aliquo, quo charta tingi queat. Fronde mox dextrè sublata, chartam egregiè tinctam inuenies, ad minimam vsq; venulam, ita vt prorsus naturali respondeat. Quòd si hanc viridi colore tingere voles: Accipe aceti accerrimi, floris æris, pastæ vesicæ, singulorum quãtum satis est, coquatur, fiatq; color viridis, qua charta formata tingatur, atque hoc modo poteris efficere varia pulcherrima quibus cubicula intrinsecus obduci possint. *Idem.*

Ebur,

Ebur, & ossa quæuis viridi colore tingenda.

Sume aquam fortem, qua tantum æris quantum fieri poterit erodatur. In ea ossa, quibus formis visum erit, elaborata, pernoctare sine: & ita veros smaragdos colore imitabuntur. *Mizaldus.*

Ad rebus ruborem inducendum.

Erythrodonum, vulgò rubia tinctorum dictum, ossa pecudum rubenti, & sandycino colore imbuit, si dies aliquot depastę sint oues, etiam intacta radice, quæ rutila existit. Res ea similiter perspici potest in carnibus huius pecoris elixis, & assatis. Nam rubicundæ apparent, sicuti oua in decocto eius radicis elixata: putamine enim rubello non minus hinc vestiuntur, quàm si cum ramentis, & pręsegminibus brassiliani ligni percocta essent, vel cum radicibus anchulæ. *Idem.*

Modus parandi colores ex omni metallorum genere.

Accipe lapidem lydium optimè cum oui albo contritum, & fiat liquor, quo scribe, ac super literas ducito, vel adfricato aurum, aut quoduis aliud metallum, & colorem eius recipiet. *Alexius.*

Liquor aureus ad scribendum, & ferrum, lignea, vitrea vasa, ossa, aliaq; auro obducenda.

Ouum recens natum, alteraque parte fractum aliquo modo, vt albumen auferri queat, sumito, atque imple argento viuo, & sale ammoniaco puro, atq; contrito, ita vt duę sint partes argenti viui, & vna salis ammoniaci. Quod cùm impletum, & ligno aliquo materia benè mista fuerit, cooperiatur foramen operculo suo, deinde cera: deinde dimidij oui cortice superadditis, ponatur sub fimo equino per viginti quinque dies. Quo deinde ablato, habebis liquorem aureum elegantissimum, ad scribendum & pingendum quoduis. Quòd si nimis dura, spissaq; materia fuerit, aqua gummi misceatur, & mollior erit. *Idem.*

Liquor aureus sine auro.

Sumito succi florum croci recentium, vel si desit, croci contriti, auripigmenti optimi, & lucidi singulorum partẽ vnam. Misceantur & terantur cum felle caprino, vel lupi piscis, quod melius est: deinde cùm in vase aliquo sub fimo positum aliquandiu steterit, auferatur, & conseruę-

tur liquor ad ſcribendum & pingendum,& habebis aureum colorem pulcherrimum. *Idem.*

Pannus violaceus,ad pingendum & ſcribendum.

Accipe granorum ebuli, maturorum, & contuſorum quantum ſatis eſt, relinquantur in loco aliquo calido donec putreſcant: deinde aliquantum contundantur, ſuccuſq; ſub prælo exprimatur: deinde ſumito calcis viuæ ſcutellam dimidiam, ponatur in catinum aliquod, ſuperinfundendo tantum aquæ, donec ad duas vel tres ſcutellas aquæ emineat: deinde ſenſim aqua colata,panni lintei mundi,ſubtiles & veteres ea humectentur, atq; in vmbra ſiccentur. Quo facto aluminis aliquantum in aqua communi coquatur, poſt pannos ſupradictos inijcito, & bulliant aliquandiu: deinde cùm in vmbra ſiccati fuerint, in ſuccum prædictum bis terúe immergantur, & in vmbra ſiccentur, collocando ſuper rete aliquod æqualiter, ne color vſquam defluat: & ſic erunt pittacia ſiue pecciolæ coloratæ in loco aliquo,à puluere, aereq; remoto ſeruanda. Atque hic eſt verus modus tingendi pittacia quolibet colore, tam ad miniandum quàm ad ſcribendum, quem inſignis miniator nomine Euangeliſta ſemper tenuit, & probauit. *Idem.*

Effigies & imagines ſolidæ pulchræ.

Cornea membrana, ex qua laternæ fiunt, cum glutinæ piſcium mundo,in formas ſubigitur aqua,figuraſq; effingit,omnium maximè nudæ puellæ: roſeum enim colorē facilè combibit candore pellucido: Nec ſoluitur ea compago igne ictu. Viuas refert formas, tum flores varios, heroaſq; mixtis coloribus,vt non pauci hoc ſolo artificio viuant. *Cardanus.*

Color Cæruleus Indicus, ſiue tranſmarinus, perfectus.

Accipe lapidis lazuli,optimi, id eſt marmorei, & colore cœruleo, & venulis quibuſdam aureis ſubviridibuſq; probè tincti (talis autem eſt, qui accenſos tandiu, donec candeſcat poſitus, deinde frigidus, non friatur, ſed durus atq; cœruleo colore vehemēter tinctus remanet) libram j. frangatur in fruſta parua, & ponatur ſuper carbones accenſos,tandiu donec optimè candeſcant,deinde cum aceto diſtillato extincti,exiccati fuerint, cum ſequenti aqua ſuper lapide,cinnabaris more,terantur,quæ eſt huiuſmodi. Reci-

di. Recipe, Aquæ fontanæ mensuram vnam, mellis crudi albi vnc. ij. misce & coque, despumando optimè, deinde cum ab igne ablatum, atque frigidum fuerit, adde sensim, & non affatim, tantum sanguinis Draconis, optimè triti, vt nucis magnitudinem referat, deinde coletur per pannum. Verum animaduertendum, ne aqua nimis rubra, neque nimis lucida sit, sed medio se habeat modo, nempe sit violacea, clara, ita vt cœruleus color assumat violaceum colorem. Deinde dictum lapidem sic præparatum, cum hac ipsa aqua, tenuissimè, cinnabaris more, per horam aut amplius conterere, mox in vase vitreo lato, & patenti collectum, repone, & siccetur in vmbra: deinde tenuissimum puluerem redige seruetur que in pannis lineis densè contextus, strictè colligatum. Quibus factis, fiat pastillus.

R. Resinæ
Colophoniæ
Mastichis
Olei lini
Terebinthinæ
Ceræ nouæ sing. vncias duas.

Terenda coterantur in puluerem tenuissimum, misceantur, & coquantur, donec confectum sit, miscendo continuè, confectum autem deprehenditur, si ex eo gutta, in aquam frigidam iniecta, manibus humidis non adhæreat: deinde fit calidum, per pannum rarum, in vase aqua frigida pleno, coletur (nam frigidum fluere non potest) tandiu in aqua sinendum, donec concretum fuerit: tunc eximatur, sicceturque, & misceatur cum prædicto puluere hoc modo: Pastillus iam dictus cum in partes minutas redactus fuerit, ponatur in æneo vase, stanno illito, igni subiecto: vbi feruere incipit, statim amygdalarum amararum olei vnc. j. infundito, simulq; feruea nt, non diu. Hoc facto, puluerem ex lazuli lapide in alio vase paratum habes, ad quem sit aliquis cum bacillo, miscendo continuè dum tu in puluerem ex altero vase materiam paulatim effundis: idq; faciendum, donec optimè mista fuerint: quæ deinde frigefacta, manibus oleo prius lotis, tractētur, & subigātur bene, & fiat pasta in forma panis, & seruetur in vase aliquo vitreo, per dies saltem decē. Quum aūt cœruleum extrahere voles, sumito lixiuium, ex vitium cineribus paratum, atq; ita calefactum, vt manibus tractari sine læsione possit. Tum pastillum sume, atq; in vase vitreato pone,

in quod tantum lixiuij infunde, quantum satis videatur ibi: pastillum manibus leuiter tractato, subagitatoq́;, donec cœruleum exire, atq; apparere videbis: quo viso lixiuium ipsum cũ cœruleo in vitreatum vas infunde, deinde cum recenti lixiuio calido, in alio vase rursus agitato, ac tractato vt prius atq; sic semper procedendo, atq; iterando, donec cœruleum totum exierit. Verum notandum, quod è singulis libris optimi lapidis lazuli vncia tantùm vna amittitur, remanentq́ue vndecim, nimirum perfecti vnc. v. medij iij. vltimi itidem iij. Puri atq; optimi, vncia, quæ vt minimum duobus coronatis cũ dimidio æstimatur, medij vno, vltimi, tertia coronati parte. Extracto autẽ Indico prorsus toto, similitudinem diligenter attende, vt simile simili tripartito adiungas, vt dictum est; deinde lixiuio puro, singulas partes per se eluito, mutatis vasis, donec puræ, atque à pastilli sordibus repurgatæ optimè fuerint: tunc in vmbra siccato in cubili clauso. Hoc facto, sumito aquæ vitæ poculum vnum, in eaq́; aliquantulum verzini optimi macerato, eadem aqua Indicum aspergatur, & siccetur, idq́; facito triduum, vt Indicũ totum eius aquæ sit particeps, atq; ita colorabitur bellè eritq́ue optimum. Condantur in scorteis sacculis singula. *Alexius.*

Modus parandi laccam coccineam.

R. Purpuræ tomentum, lib. j. coquatur in lixiuio, donec colorem assumat: lixiuium deinde coletur, & exprimatur benè omnis substantia. Quòd si tomentum adhuc colore esset infectum coquatur rursus in alio lixiuio, vt prius: deinde omne lixiuium sic coloratum ponatur ad ignem, & non bulliat, cui addantur aluminis contriti, atq; in aqua calida dissoluti, vnc. v. coletur in vase aliquo vitreo, superinfundendo aquam calidam, idq́; fiat tandiu, donec non amplius rubra, sed sine colore lucida omnino euadat. Quo facto, color in colatorio residens eximatur, atque in vmbra siccetur, & seruetur. *Idem.*

Ad ossa viridi colore tingenda.

Calcis viuæ frustum magnum ponatur in aqua fontana per diem vnum: sequenti die ligno aliquo, circa meridiẽ, ac demum vesperi, mista coletur, & seruetur ad vsum. Interim tamen sumito ossa, quæ tingenda sunt, & in aqua communi, in aqua aluminis tantum dissoluti fuerit, vt dissolui queat, coquito. Quæ cùm optimè in iam dicta aqua cocta fuerint, eximantur, siccentur; & aliquo modo in su-

in superficie radantur: deinde ponantur in supradictam aquam calcis viuæ, adiuncto floris æris quantum satis est: coquantur bene omnia simul, demum extrahantur, siccentur, & fiant inde quæ voles opera. Quòd si aqua calcis desit, vrinam sumito, quæ æquè bona censetur. *Idem.*

Aliud, ad tingenda ossa, aut ebur, viridi colore, vt smaragdi videantur.

Sumito aquam fortem, qua tantum æris, vel orichalci, quantum fieri potest, erodatur in ea ossa, prius in formas varias, vt videbitur, elabora, per noctem vnam posita, sinãtur: atq; ita veros smaragdos colore imitabuntur. Quòd si in supradicta aqua, argentum æris loco, dissolutum fuerit, tanto melius erit. *Idem.*

Ad ossa, rubro, cœruleo, vel alijs coloribus tingenda.

Primò ossa in aqua aluminis, vt suprà dictum, cocta esse oportet: deinde aqua calcis, vel vrina in promptu existat, in quibus ponatur verzinum, vel rubrica, vel cœruleum, vel alius color, vnà cum ossibus, & coquantur bene, & sic habebis ossa, quo volueris colore tincta. *Idem.*

Pulcherrimum, ad ligna tingenda, variè, quibus fabri lignarij vtuntur, ad mensas conficiendas, varijs tessellis, & figuris insignes.

Manè sumito stercoris equini recentis, & adhuc humidi cum stramine, quantum satis est, supra quod ligna aliqua transuersa collocentur, cui subijcito vas aliquod, liquorem recipiens. Quòd si vno die tantum quantum satis est, extrahi non possit, altero, & tertio, & quarto die colligas, donec satis esse videatur: deinde coletur, addaturq; in singulas mẽsuras eius liquoris, aluminis, & gummi Arabici, singulorum fabæ instar. In eo liquore, quos voles colores temperabis, variaq; vasa facies, si varios colores habere velis. His comparatis, frusta lignorum in vasis, vt lubet, condes, eaque ad Solem vel ignem pones: post vbi vti voles, frusta aliqua extrahito, reliqua sinito. Nam quo diutius in vasis manent, eò magis colorem mutant. Et sic habebis ligna variè colorata, alia clariora & dilucidiora, alia magis fusca, alia media, qui colores nulla eluì ratione possunt. *Idem.*

Modus conficiendi Hebeni, vt videatur naturalis.

Omnis generis ligna, Hebeni formam acquirere possunt, præsertim dura, quæ sunt lucidiora, vt buxus, cedrus, morus tam albus quàm niger, quæ ligna omnium sunt ad hoc opus præstantissima, quamuis niger morus aptior. Sumito itaq; huius generis ligna, atq; in aqua alumiosa per tres dies, vel ad Solem, vel prope ignem ponito, vt tantùm calefiat: deinde in oleo communi, vel sesamino, in quo vitrioli Romani, sulphuris, singulorum tantum, quantum auellanæ respondeat, coquito aliquandiu: nam quo magis coquuntur, eò etiam nigriora fiunt, modò ne nimium coquantur. Nam tunc & ambusta & fragilia fiunt. Ritè autem cocta si fuerint, nil pulchrius desiderari posse videtur.

Ad pelles cæruleo colore tingendas.

Sumito grana ebuli, vel sambuci, quantum satis esse videatur, coquantur primùm vngantur pelles, & lauentur optimè, post exprimãtur. Hoc facto sumes ebuli vel sambuci acinos, eosq; in aqua in qua alumen sit liquefactum, coquito: mox eadem aqua pelles semel inficito, & siccato, rursusq; tingito, & aqua fontana lauato, atq; cultello, ab auersa parte aquam abstergito. Quod cùm factum fuerit, rursus tingantur, supradicto colore aliquo siccenturq;, & cœruleo colore præstabunt. *Idem.*

Ad pelles, rubro colore tingendas.

Pelles prius vnctæ, lotæ, expressæ, vt suprà & expansæ, ponantur in aqua, in quo cocta fuerint tartarum, sal: deinde cùm expressæ fuerint, addito prædictæ aquæ, cineris cancrorum vstorum quantum satis est, ea quàm optimè fricẽtur pelles, postea aqua cõmuni abluãtur, & exprimãtur. His factis sumito radicis rubræ, q. s. est cum aqua tartari mistæ, qua fricentur pelles bene: deinde rursus addito cinere cancrorum vstorum, fricentur, lauentur, & exprimantur, deinde ligno brasilio tingantur, præsertim si nõdum satis rubere videantur. Radices rubræ cum aqua calida, in qua tartarum fuerit coctum, contemperandæ erunt, & per noctem relinquendæ: deinde addendum aliquantulum aluminis ex vini fece parati, vel catini, in aqua dissoluti. Possunt etiam pelles purpuræ tomento tingi in lixiuio

lixiuio feruenti, & cocto, & tracto colore erunt pulcherrimæ. *Idem.*

Ad viridem colorem pellibus inducendum.

R. Spinæ ceruinæ
Aluminis sing. q. s. est.
Aquæ fontanæ tantùm, vt digitum vnum emineat.

Misceantur, & semel efferueant, deinde cùm colatum fuerit, pelles prius vnctæ, lotæ, & siccatæ fricētur optimè, dictis acinis coctis. Quibus factis, rursus alumine contrito fricentur, deinde rursus stercore ouino combusto, atq; in supradictam aquam posito, postea iterum granis: quæ cùm deinceps aqua lotæ ac siccatæ fuerint, bis prædicto colore tingantur, & erunt perfectæ. *Idem.*

Aliter.

R. Spinæ ceruinæ acinos maturos, contunde: deinde in aqua, alumine temperata, coque quantum volueris, qua bis tingantur pelles prius vnctæ, lotæ. & expressæ, quę cum exiccatæ fuerint, tingantur colore flauo, ex ligustri acinis coctis in aqua aluminosa, & pauco croco, & erunt pulchræ. *Idem.*

Ad pelles cæruleo colore, alio modo tingendas.

Pelles tantum corticibus vuarum nigrarum fricentur, donec violaceæ fuerint: deinde Indico puluere superaddito, rursus fricentur, lauentur, & siccentur. Potest etiam puluis Indicus cum vino rubro contemperari, vt eo pelles lotæ tingantur. *Idem.*

Ad pelles rubro colore tingendas.

Pelles bene lotæ, deinde in galla positæ per horas duas, atq; expressæ tingantur semel colore scotano, qui in aqua aluminosa vnà cū æris flore fuerit coctus. Quibus factis, inungantur pelles bis verzino, cum lixiuio cocto. Verùm si pelles, damarum pelles imitantes, tingere voles, in lixiuio scotanus coquendus erit. *Idem.*

Aliud ad pelles, viridi colore tingendas.

R.
Acinorum { Sambuci contusorum
Ebuli contusorum
Spinæ ceruinæ contusorum sing. q. s. est.
Aluminis quantum volueris,

Misceantur, & primò grana, ligustri acini, in lixiuio semel ferueāt: deinde adde acinos ebuli & sambuci, quę cū semel quoq; bullierint, cocta auferant ab igne: quib. frige

factis, fricentur pelles granis primò, deinde ouino stercore vstio, demum aqua supradicta acinorum lauentur, cultelloq; ex aduerso abstergatur, & pelles siccentur. Quòd si satis tinctæ non fuerint, penicillo iterum tingantur, addito puluere Indico, vt perfectiores reddantur. *Idem.*

Ad hircinas pelles viridi colore tingendas.

Sumito hirci, aut capræ pelles, pumice expolitas, deinde oleo iunctas, demum lotas. Ad hæc, in aqua calida colata, in qua gallarum tritarum vnc.j. vel ij. positæ sint, fricentur bene: deinde relinquantur sic per horam vnam, demum eximãtur, exprimantur, & expandantur. His peractis, sumito acinos Spinę ceruinę mense Iulio collectos, quum sunt virides, hos siccatos tenuissimè terito: aluminis contriti, in singulas pelles vnc.ij. cum dicto puluere ligustri acinorum misceantur, superinfundendo aquam calidam: deinde frigida facta infundatur supra pelles, manu colorem imprimendo. Quibus factis, addatur aliquantulum stercoris capræ vsti, & contriti, & rursus fricẽtur: mox lauentur, aquaq; cultello, vt suprà, abstergantur, & expandantur. Deinde sumito ligustri acinos bene maturos, eosq; integros in aqua aluminosa coquito aliquantulum, qua vnà cum acinis frigefacta, manu fricentur pelles, & cinere dicto respergantur, aqua acinorum calida cõtemperata, lauentur, & cultello abstergantur: deinde vbi semel aqua viridi penicillo tincta fuerint, siccentur, & erunt perfectæ. Quod si obscuriorẽ colorem voles, quum acinos & alumen coquis, adde pulueris Indici aliquantulum, tenuissimè contriti.

Pellium, è floribus illorum tinctura.

R. Flores liliorum, cœruleorum, recentes
Acinos Spinæ ceruinæ aridos
Alumen.

Terantur omnia, & misceantur cum pauca aqua fontana, & seruentur in vase aliquo mundo. Deinde pelles prius inunctæ, & lotæ tingãtur tum acinis & cinere, vt dictum: deinde lauentur, aquaque cultello abstergantur, & siccentur. Quo facto, tingantur pelles cum prædicto colore in vase seruato: deinde fricentur, corrugentur, leuigenturq; secundum artem. *Idem.*

Ad ossa, cæruleo, rubroq; colore inficienda.

Cùm omnia ossa alba, pręsertim cornu cerui, tingi possint, sumantur ea quæ placuerint: quæ cùm prius fuerint parata,

parata,& formata ad vsum,coquantur prius aliquandiu in aqua aluminosa: deinde eximantur & ficcentur. Quibus factis,sumito floris æris,seri caprini,singulorum quantum satis est, misceantur, & simul cum ossibus in vas aliquod æneum,coopertum in fimo,per quindecim ponatur dies: deinde auferantur, & erunt pulcherrima. Quòd si pro sero vrinam sumas, optimè feceris. Porrò si rubra efficere voles,adde cinnabarim, vel laccã,& ponantur in vas aliquod ligneum,aut vitreum, & non æneum. *Idem.*

Ad tingendas suillas setas; aut alia huiusmodi quibus vestes mundantur.

Sumito setas bene lotas: deinde in aquam, in qua alumen coctum fuerit, tandiu immittito, donec aliquo modo colorem subflauum assumant. Deinde cape rubiæ tinctorum,contritæ,quantum satis est,ponatur in aceto: deinde in aqua ad ignem,cui,postquam feruere cœperit,infundantur: quæ cùm aliquandiu coctæ fuerint, auferantur ab igne,relinquanturq;,donec frigidæ euaserint,deinde eximantur, & erunt pulcherrimæ. *Idem.*

Ad tingendas setas flauo,vel viridi,vel cæruleo, vel alio colore.

Setæ, cùm prius fuerint lotæ, & in aqua aluminosa coctæ,scotano,& croco tingantur,siquidem flaua habere velis: vel succo acinorum sambuci,aut ebuli, aut liliorũ cœruleorum, si cœruleá: vel æris flore,si viridia. Atq; ita his adhibitis, factoq; periculo, an arrideant colores, setas variis coloribus infectas habere poteris. *Idem.*

Purpurinæ faciendæ modus, quo colore, aureus color, ad pingendum, & scribendum conficitur.

R. Stanni igne liquefacti, libram j. cui adde, si ab igne remotum fuerit.
Argenti viui vnc.viij.vel x.miscendo continuè,
Sulphuris contriti,
Salis ammoniaci contriti sing. libram j.

Misceantur omnia optimè, & terantur in mortario, vel lapideo,vel vitreo,non æneo: deinde ponantur in cucurbitam ligneam magnam,digitos duos,supra materiam luto inductam, & coquantur in fornace, primò igne perquàm lento, deinde aucto, miscendo aliquandiu baculo, donec flauũ colorem assumãt. Quo facto,auferatur ignis,

R

& deferuescere permittantur, & sic habebis purpurinam pulcherrimam, aureo colore infectam: quæ pòst lixiuio teritur, & vrina, vel lixiuio, adiuncto croci pusillo, eluitur, aquaq; è gummi temperatur, vt infra clarius dicetur. *Idem.*

Modus parandæ laccæ è Verzino.

Sumes tomenti, cuiusuis generis libram j. Coquantur in lixiuij sextariis duobus, donec tomētum in aquam dissoluatur. Quod cùm factum fuerit, ponatur in vas aliquod ligneum, vel lapideum, adiiciendo sensim aluminis contriti libram j. lignea spatula continuè miscendo, deinde etiam aquæ frigidæ sextariis duobus sensim infusis, in sacculo coletur, & materia in sacculo residua, in vase vitreo seruetur. Quibus factis, sumito ligni brasilij incisi libram j. coquatur in sextario lixiuij, donec digitus vnus euanescat: deinde fiat colatura, cui adde gummi Arabici contriti vnc. j. & coquatur iterum, donec medius digitus absumatur. Mox adiungito materiam in vitreo vase seruatam, & misceto optimè, deinde coletur, & eximatur, ex eoque quod in colatorio relictum est fiant pilulæ, atq; in vmbra siccentur, & erunt perfectæ. *Idem.*

Modus parandi Tabulas albas, deletiles, in quibus scribitur stylo æneo, cuiusmodi sunt libelli qui in Germania fiunt.

Gypsi mundi & cribrati quantum satis est capies, & cum colla ceruina, aut alia dissolues: quod cùm exiccatum fuerit, radatur, vt politum fiat, & lucidum. Quibus sic se habentibus rursus vt prius dissoluatur, & radatur: deinde sumito cerussæ in tenuissimum puluerē redactæ, & cribratæ, quantum satis est: misceatur cum oleo lini cocto, & fiat vnguentum, quo illinantur tabulæ: quæ cùm benè illitæ fuerint, siccentur in vmbra per dies quinque aut sex, deinde panno aliquo in aqua intincto, deinde expresso, expoliantur tabulæ, & sic relinquuntur per dies quindecim, aut viginti, donec optimè siccentur, quibus ad scribēdum, delendumque, quod scriptum fuerit vtitur. *Idem.*

Scriptoriæ rubricæ ratio.

R. Ligni brasilij, minutim incisi vnc. j.
Cerussæ
Aluminis, sing. vnc. ij.

Terantur, & misceantur: quibus tantum vrinæ superinfundito, donec cooperiantur, relinquanturq; sic per tres dies, miscendo quotidie ter aut quater: deinde coletur per

per linteum, ponaturq; in catino aliquo vitreato, vel mortario, & siccentur in loco aliquo, ab aere & Sole remoto & seruetur. Quando autem ad scribendum vti voles, aqua gummi temperata conficito. *Idem.*

Ad pelles inaurandas, quibus cùm alia, tum peristromata, & aulæa fiunt.

℞. Olei lini libras iij.
Vernicis
Colophoniæ sing. libras j.
Croci contriti vnc. s.

Misceantur & coquantur ad ignem tandiu, donec gallinæ penna immissa, deinde extracta, videatur vsta: deinde auferantur subito ab igne, addatur sensim aloes hepaticæ in puluerem redactæ, libra j. miscendo continuè baculo aliquo dextrè, ne nimio feruore iusto altius subleuentur. Nam cùm subleuatur, subito ab igne auferēda erunt, quousque resideant: deinde rursus ad ignem ponenda, coquēdaque tandiu donec optimè permista fuerint: postea auferantur ab igne, & cùm aliquantulum quieuerint, colentur, & seruetur in vase aliquo. Quòd si pro croco sumas alborum liliorum croceos flosculos, optimè feceris. Cæterùm si pelles auro obducere voles, obducantur primò folijs argenti, vel stanni cum ouorum albo, vel gummi Arabico: deinde prædicto vnguento inungantur, & subito auri colorem recipient: deinde siccentur ad Solem, imprimendo formas, vel pingendo, & erunt pulcherrimæ. *Idem.*

Ad tingenda serica coccineo colore, quod Chermesinum vocant.

Recipe Smegmatis duri, & rasi, quātum satis est, dissoluatur in aqua communi: deinde imponatur serica panno aliquo linteo raro inuoluta, & coquantur simul ad ignem, per semihoram, mouendo aliquando, ne vasi adhærescant. Quibus deinde exemtis, & lotis aqua salsa, deinde communi, sumitò pro qualibet libra sericorū libram vnam, aut plus, aluminis in aqua frigida sufficienti dissoluti, in quam serica per se, absque prædicto panno iniicito per horas octo. Quòd cum factum fuerit, eximantur serica, & lauentur, primò in aqua communi, deinde salsa, atque iterum communi, quibus postea subitò in cacabo positis, vnà cum sequentibus cocci granis, quod in hunc modum se habet.

R. in singulis libris serici, chermesi, siue cocci contriti, & cribrati vnc. iij. aut iiij. bulliant in tanta aqua cõmuni, donec sericum cooperiatur ad quatuor aut sex digitos, adde similiter in singulas serici libras, vncias tres gallarum in puluerem contritarum. Quòd si gallæ desint, adde loco gallarum arsenici crystallini vnc. s. pro libra serici, quòd colorem perfectiorem reddit, nisi quòd tam aqua, quàm eius vapores sunt valde periculosi. Quando autem bullire incipit, tunc sericum ita præparatum, vt suprà, iniicito, & coquito per horas quatuor: deinde cùm exemtum fuerit, siccetur in vmbra, & erit perfectum. *Idem.*

Modus parandi Verzini quatuor colorem.

Recipe Verzini quãtum satis est, coquatur in sufficienti quantitate aquæ, vsque ad consumtionem tertiæ partis, vel donec color pulcher euadat: deinde ablato ab igne, in quatuor diuidatur partes, quarum vna per se seruetur, & erit rosei coloris: alteræ adiungatur parum aquæ calcis, & erit punicei: alteræ addatur parum lixiuij, & erit violacei coloris: vltimæ denique adiiciatur aliquantulum aluminis, & vini fecis, & erit viola obscurior. Verùm cùm hæc adduntur, verzinum tepidum esse oportet. *Idem.*

Verzinum rubrum, alio modo.

Sumito mensuram aquæ cõmunis, cui addito tantùm calcis, vt nucis magnitudini respondeat: deinde cùm sic per integram noctem fuerint relicta, sumito Verzini rasi tantum, vt ad dimidiam vasis partem perueniat, cui superinfundatur aqua calcis, colata, quæ cùm per quatuor horas steterint, coquantur, donec dimidia pars euanescat. Quod cùm ritè factum fuerit, auferatur ab igne, & sensim in aliud vas infundatur, vt color tantùm auferatur: cui denique addatur aluminis contriti parum, nempe tantum, vt ciceris magnitudinem referat & seruetur. Quòd si ad scribendum vti velis, adde aliquantulum aquæ gummatæ. Si verò mauis colorem puniceum, adiicito lixiuij vnc. iij. plus minúsue, & erit perfectum.

Color purpureus vt parandus.

R. Myrtillorum baccis nigris libras ij. aluminis vnc. j. æris vsti vnc. s. aquę mensuram mediam. Hæc commisceantur in aheno, & ad duorum digitorum consumtionem coquantur, frigefacta coletur, & vase puro excipiatur, & donec ad sufficientiam crassescat relinquatur.

Coloris

Coloris rosei parandi modus.

Aceti vel vini sume q.placet, huic adde alumen in tenuissimum pollinem redactũ, quo dissoluto, lixiuium forte ex calce conficiatur. Pòst accipe ligni brasilij, aluminis q.s. quibus linteo inuolutis in lixiuium suspendantur, & ad diem illic relinquantur, dein succum exprimito, & rursus suspendito: hoc fac iterando ter aut quater. Cùm tandem quarto expresseris colorem optimum siccandum relinque. *Idem.*

Alius roseus color.

R. partes minij duas, cerussę partem vnam, conterendo, probè misceantur. Vel Sume auripigmenti, & minij sing. æqualem partem, & agitando bene commisceantur. *Idem.*

Color spadiceus vt parandus.

Sumatur lignum brasilium infriatum, & vitriolum album, cõmixtis inuicem ad ignem coquantur. Vel immisce nigro colori minium & gummi q.s. *Idem.*

Color flauus.

R. baccas rhamni circa festum Laurentij lectas, bis tusis aluminis triti adde paululum & in vase æneo afferua.

Aliter.

Accipe cortices mali, his detrahe tunicam asperam exteriorem, & abiice, reliquas in frusta secabis superinfundendo aquam, ad ignem bis vel ter ebulliant, adde alumen tritum & semel adhuc bulliant. *Idem.*

Aliud.

Optimum parabis luteum colorem, si oui vitellum cũ croco permiscueris. Vel Excipito crocum & alumẽ tritum panno lineo, superinfunde acetum & exprimito. Item poteris inuicem commiscere crocum, vitellum oui, gummi Arabicum & alumen, & ad vsum reseruare. *Idem.*

Color viridis vt parandus.

Baccas rhamne, post festum Michaelis lectas contunde aquam superinfundendo, & aluminis pauxillum addendo. Post probè misceãtur & ad duos dies relinquãtur. *Idem.*

Elegans viridis color.

Accipe mellis q.s cui affunde aceti paululum plus, cõmisce inuicem diligenter in vase vitreo vel cupreo, quod melius, quo obturato fimo duodecim diebus immoretur. Idem recipe acetum vitreis chymistarum organis extractum funde in vas cupreum adde scobem cupri & ad lo-

cum calidum repone, cum apparuerit acetum cœruleum effunde in aliud vas vitreum. Pòst acetum aliud affunde & repone vt antea dictum. Et hoc fac iterando quo ad sufficientem coloris copiam habeas. Colatum tandem vt crassescat linque. *Idem.*

Ad modum siue terendum aurum, ad miniandum & scribendum.

R. Folia auri, quot volueris.
Mellis tres aut quatuor guttas.

Quibus mistis & contusis, seruetur in vase osseo aliquo, si ad scribendum vti velis, addito aliquantulum aquæ gummatæ, & erit optimum.

Aliter.

R. Folia auri, vel argenti quot volueris, ponantur in catino vitreo, terso, in quo digito tantùm macerentur cum aqua, donec optimè macerata fuerint: deinde impleatur aqua communi, & misceantur, relinquanturque per semihoram. Quibus factis sensim auferatur aqua, ita, vt aurum in fundo remaneat, quod siccetur, & seruetur in vase cooperto. Quando autem ad scribendum vti voles, addito aquæ parum. *Idem.*

Aliter cum purpurina.

Recipe Purpurinæ quantum volueris, ponatur in catino cum vrina, aut lixiuio, digito miscendo & macerando bene. Quod cùm factum fuerit, impleatur vrina, vel lixiuio, & relinquatur, donec residuum faciat: deinde rursus maceretur, mutando vrinam, vel lixiuium toties, donec aqua, vel vltima vrina lucida euadat: deinde sensim coletur vrina: materiæ verò reliquæ addatur parum croci, aquæ gummatæ, & fiat liquor ad scribendum, miniandumque. *Idem.*

Compositio quæ Sisa vulgò dicitur, in qua aureæ bracteolæ expolitæ collocantur.

R. Gypsi optimi
Boli Armeni
Aloes hepaticæ
Sacchari candidi sing. drach. ß

Terantur singula per se, quibus alterum super alterum collocatis, addatur parum zibetti, vel mellis.

Ad aurum ponendum, simplex compositio.

R. Gypsi optimi
Aloes hepaticæ

Boli

Boli Armeni sing. part. j.

Redigantur singula in puluerem, & contundantur cum ouorum albis: deinde colentur. Quòd si nimium esset fortis, adde aquam communem.

Aliter.

Sumito aquæ gummatæ q. s. est qua sola affigatur aurum, vel in carta pergamena, vel corio, & erit perfectum. Valent etiam alba ouorum, lac ficuum.

Ad aurum, in nigra materia reponendum.

Sumito fumum ex lucernis, quo tingantur nigra: deinde superaddatur aurum cum aqua gummata.

Marmor aut lignum, quomodo auro obducenda.

R. Boli Armeni

Olei nucum, sing. q. s. est.

Contundantur, & pinsentur simul: deinde quando aurum obducere voles, videas ne liquor nimium humidus, aut nimium siccus conspiciatur. *Idem.*

Ad literas aureas, sine auro faciendas.

R. Auripigmenti

Crystalli sing. vnc. j.

Redigantur in puluerem singula: deinde misceantur cum oui albo, & fiat liquor, quo scribatur. *Idem.*

Vt literas argenteas absque argento facias.

R. Stanni vnc. j.

Argenti viui vnc. ij.

Misceantur, & liquescãt simul: deinde cum aqua gummata contundantur, & scribe. *Idem.*

Vt literæ virides fiant.

Sumito folia rutæ, ex quibus succum exprimito, cui addito floris æris, croci, singulorum parum, contere, cum vti voles aqua gummata, vtere & scribe.

Vt literæ albæ scribantur.

Sumito lactis ficuum q. s. est, & in vase aliquo vitreo ponito ad Solem, per semihoram. Cùm verò vti voles, aquam sumito gummi, & misce, & scribe. Vbi scripseris, tota papyrus atramento tingenda erit: deinde cùm exiccata fuerit, panno aliquo linteo optimè fricanda, vt literæ cum ficuũ lacte scriptæ, auferantur, spaciaq; illa alba remaneant. Nam eo lacte effectum est, quo minus spatia literarum atramẽto tingerentur. Similiter valent etiam ouorũ vitella, modò cùm aqua cõtusa, fiat liquor, & scribatur: deinde cum atramẽto tincta integra papyrus, atq; exiccata fuerit,

ficentur literæ, vel panno aliquo vel cultello, & remanebunt literæ albissimæ. *Idem.*

Liquor viridis ad scribendum & pingendum.

Recipe Floris æris quantum satis esse videtur, ponatur in aceto, donec liquefiat: deinde coletur per pannum subtile. Quod cùm factum fuerit, super lapide porphyrite teratur optimè cum aqua communi, addendo parum mellis. Deinde cùm bene siccatum fuerit, rursus super lapide porphyrite, cum aqua gummi teratur, & res erit perfecta.

Cærulei parandi, alia ratio.

Cœruleum cum melle, vt æris flos, conterendum, sed purgandum non est. Temperatur autem oui albo agitato, aut glutinis aqua, & non gummi. Aqua hæc glutinis fit ex viscerum glutine lucido, & liquefacto, & colato, vt ex gummi solet.

Cinnabaris parandi modus ad scribendum.

Cinnabari, cùm super lapide porphyrite optimè aqua communi contritum: deinde exiccatum fuerit, ponatur in vas aliquod osseum, vel vitreum, vrinaq; superinfundatur, relinquaturq; sic aliquandiu: nam fundum materia petet: postea auferatur sensim vrina, atque rursus recens addatur. Quod cùm octies, aut decies factum fuerit, optimè purgatum erit. Quibus sic se habentibus, sumito ouorum alba optimè agitata, & in aquam puram dissoluantur: eam aquam super cinnabarim effundito, vt transuersum digitum emineat, rursusq; simul agitato: deinde cùm residuum fecerit, auferantur ouorum alba sensim, rursusq; recentia addantur, fiatq; hoc toties, quoties cum vrina factum fuit. Hoc quidem nulla alia ratione fit, quàm vt fœtens ille odor, ex vrina contractus euanescat. His omnibus factis, addantur albumina ouorum recentia, misceantur optimè, & fiat liquor ad scribendum, & pingendum. Cæterùm hic liquor in vase aliquo obturato seruandus erit: deinde cum quis hoc vti volet, ligno aliquo miscendus seruatur etiam diutissimè incorruptus.

Aqua fortis ad Serica, marmora, pannosq; linteos inaurandos.

Sumito glutinum ex pergamento confectum, quo illinatur tela serica leuiter, ne aqua illa penetrare queat. Quo facto, sumito.

Cerussæ
Boli Armeni
Floris æris sing. part. j.

Misceantur, & redigātur in puluerem super lapide porphyrite, & fiat puluis, qui ponatur in ollam aliquam vitreatam, addendo sandarachæ liquidæ tantum, quantum satis esse videtur, ad ignem admodum lentum ne bulliat. Cæterùm super marmora gluten non erit ponendum, sed tantùm fortis aqua. *Idem.*

Libri auro quomodo obduci queant.

R. Boli Armeni ad nucis quantitatem,
Sacchari candidi ad ciceris magnitudinem.

Redigantur in puluerem tenuissimum simul: deinde addantur alba ouorum, misceantur optimè, cōtundendo. Quo facto, sumito librum optimè ligatum: & sub prælo, cum ouorum albo illitum: deinde cùm exiccatum fuerit, illinatur prędicta compositione, & siccetur, fricetur q; bene, vt politum leueq; fiat. Quum autem auro eos obducere voles, aqua communi prius humectentur: deinde subitò auro superposito, bombyce premantur leuiter, & exiccati, dentę leuigętur, atq; ferro frigido formæ imprimantur. *Idem.*

Ad conseruāda ouorum alba incorrupta ad cinnabarim parandum, aliosq; colores absq; arsenico, res perpaucis admodum cognita.

Sumito ouorum alba recentia & integra, quibus superinfundito in centum oua, tertias aceti partes, sinitoq; sic ad horas vigintiquatuor: deinde coletur per pannum linteum subtile, ne frangantur ouorum alba, relinquanturq; sic per dies octo: quæ cùm deinde rursus colata fuerint, seruentur ad vsum, in vase aliquo cooperto.

Aqua fortis ad flores effigiandos.

R. Gummi Ammoniaci part. iij.
Arabici part. j.
Sagapeni part. iiij.

Misceantur, & ponantur in aceto, donec mollescant: deinde contundantur, colentur, & seruentur ad vsum. *Idē.*

Aliter ad idem.

R. Gummi ammoniaci vnc. j.
Arabici vnc. iij.

Ponantur in aceto per horas xxiiij. donec mollescant: deinde adde mellis flaui, ad magnitudinem nucis, allij

mundati, & contusi caput vnum, aloes hepaticæ parum; misceantur, & coquantur, aliquando in aceto: deinde coletur, exprimaturq; bene substantia omnis. Quòd si videatur liquidius, coquatur denuò, donec iustam consistentiam acquirat, & seruetur in vase aliquo vitreo. Quando autem vti voles, tingantur ea, quæ auro obduci velis: deinde cũ exiccata, & oris halitu calido humectata fuerint: subito auri folia superponantur, ac penicillo, seu bombyce applicentur.

Modus quidam hactenus ignoratus, sed facilis, molendi auri, vel argenti pulcherrimi coloris, quod expoliri, & gummi illustrari potest.

Sumito foliorum auri tantum, quantum volueris, ponantur in crucibulum, vel testam ad ignem: deinde sumito argenti viui quater tantum, & similiter in aliud crucibulum, vel testam ponatur ad ignem, sed non propè, vt tantùm calefiat. Auri verò folia tandiu ad ignem relinquenda, donec rubescere incipiant, sed non liquescant. Quibus factis auferantur ab igne crucibula, & misceatur argentũ viuum cum auri foliis, miscendo aliquantulum simul ligno aliquo: deinde subitò in scutellam aquæ plenam inijciantur, & fiat malagma. Verùm si aliter facere voles, folia auri cum argento viuo, super lapide porphyrite conterantur, donec optimè mista, atq; contusa: deinde bis, térue aqua communi lauentur, quòd si parum aceti, vel succi limoniorum addas, optimè feceris: nam melius citiusq; permiscentur. It[illegible] hoc malagma quocunq; modo paratum, sumito, atq; per pannum lineum non rarum exprimatur, vt pars aliqua argenti viui exeat: vel exprimatur per damæ, siue agni cãdidam pellem, quod melius est: deinde quod in pelle hæsit, conteratur cum sulphure viuo optimè prius contrito, tanto, vt dimidiã mas sę mensuram non excedat. Quibus factis, ponatur in vase aliquo ferreo ad ignem, optimè cooperto, ibiq; relinquatur, donec totũ sulphur combustum, & quod relictum, flauum fuerit: deinde frigidum in scutellæ aquæ plena toties lauetur, donec auri colorem sumat, & seruetur ad vsum. Quando autem quis vti volet, addat tantum aquæ rosarũ, vel communis, in qua gummi Arabici dissolutũ sit, quantum satis est: hæc misce, & fiat liquor aureus, ad scribendum, & pingendum. Quod cùm scriptum, pictumq; fuerit, fricentur literæ, dente aliquo leuiter, quod cum alio

molito

molito auro, quo omnes ferè pictores vtuntur, fieri nequaquam poteſt. Cæterùm hoc ſecreto veterum quidam vſi ſunt, vt in quibuſdam veteribus libris videre licet. Verùm in poliendo, animum adhibere oportet, vt etiam papyro ſuperaddita, fiat: deinde etiam abſq; papyro, præſertim literis non ritè lucentibus. *Idem.*

Ad gummi faciendum (quam Vernicem vocant) pulcherrimum ad dictum aurum illuſtrandum, & omnia alia opera, coloribus infecta, & ſine coloribus.

Recipe Belzoinum, inter duo folia papyri, contritum optimè, idq; in ampulla ponito, ac tantum aquæ vitæ ſuperfundito, vt ad tres, aut quatuor digitos emineat, croci capillos quinq;, aut ſex craſsè contuſos, vel integros, & relinquatur per vnum, aut duos dies. Quod cùm factum fuerit coletur, quo cum opera in aurata illuſtrare volueris, penicillo ea illinies, & fient lucida & pulcherrima. Hæc materia citò ſiccatur, atq; in multa durat ſecula. Quòd ſi argenti folia conterere voles, facito, vt ſuprà dictum eſt. niſi quòd loco ſulphuris, ſal accipiendũ erit. Quæ ſi gummi opera illuſtrare voles, ſumito medullæ belzoini: nempe partes illas albas in medio belzoini conſiſtentes, quantum ſatis eſt, addendo tantum aquæ vitæ, quantum ſuprà dictum eſt: crocum autem non adhibebis. Hoc gummi poſſunt illiniri varia, ſiue picta, ſiue non, vt menſæ, capſæ præſertim ex hebeni, aut nucum ligno: item coria, ſiue auro obducta, ſiue non: quoniam non ſolùm lucida efficit, verùm etiam colores conſeruat. Præterea cum ſtatim exiccetur, neq; pulueres neq; alias ſordes admittit, quæ vel pãno, vel cauda vulpina abſtergi, atq; auferri nequeat.

Modus terendi, ſiue molendi auri vel argenti, facilis, quo peritiores artifices vtuntur.

Sumito folia auri, quæ in ſcutella aliqua vitrea cũ iulapio roſaceo conterito, & miſceto digitò medio, vt optimè miſceantur: deinde ſuper lapide porphyrite, aut marmoreo poſitis, rurſus probè conterantur, addendo aquam ſenſim: poſt auferatur, atq; in ſcutellam colligetur, lapide bene loto aqua, vt ritè colligi poſſit. Quibus ſic ſe habentibus, aurũ bene digito lauetur: deinde cùm in fundo reſiduũ fecerit, aqua ſenſim auferri debet, aliaq; ſuperin-

fundi calida, ac denuò lauari, hocq; toties faciendum, donec iulapium, lauando probè ablatum fuerit, aquaq; dulcis amplius non apparuerit. Postea exiccatum aurum, in vase aliquo vitreo super cinerem calidam positum, tādiu sinendum erit: donec optimè calefiat: atq; colorem suum naturalem recipiat: quo facto contemperetur aqua gummi: & fiat liquor ad vsum. *Idem.*

Liquor aureus facilis, & non multi precij.

Recipe Cortices arantiorum flauas, & ab interioribus optime purgatas, & contusas, sulphuris flaui, & lucidi in puluerem redacti, quantum satis esse videatur: misceantur, conteranturq; bene simul, & ponantur in phialam aliquam vitreā in loco humido per dies octo, aut decem, quę deinde ablata ad ignem calefiat liquor aureus ad pingendum & scribendum. *Idem.*

Aliud ad inaurandum quæuis metalla.

R. Vernicis liquidæ libram j.
Terebinthinæ
Olei lini sing. vnc. j.
Misceantur omnia optimè, seruentur ad vsum.

Atramenti conficiendi modus optimus.

Sumito gallarum optimarum in tres aut quatuor partes incisarum, vel leuiter contritarum quantum volueris, quæ cùm in oleo pauco, aliquantulum fuerint frixæ, ponantur in ollam vitreatam, superinfundēdo vini albi tantum, vt ad quatuor, vel plures digitos emineat: deinde adde gummi Arabici contriti lib. s. vitrioli contriti vnc. viij. misceantur, & ponantur ad Solē per dies aliquot, miscendo quotidie. Posteà cùm aliquantulum, & ad sufficientiā cocta fuerint, coletur, & erit perfectum. Cæterum fecibus relictis recens vinum addi potest, quoties vinum non amplius à fecibus tingitur. His quidem vinis simul mistis, addantur gallæ, gummi, vitriolum recentia, vt supra: deinde cùm rursus ad Solem posita, demumq; cocta fuerint, multò melius erit, quàm prius. Quo enim sæpius iterentur hæc, eo etiam melius euadit atramentum. Quòd si atramētum spissius, quàm par esset euaderet, addatur parum lixiuij, & fiet fluidum. Si verò nimiū esset fluidum, addatur gummi Arabicum. Cæterum gallas paruas, crispas, duras esse oportet, quemadmodum vitriolum coloris cœrulei: gummi præterea lucidum & friabile. *Idem.*

Atramenti puluis, quem quisque proficiscens secum ferre potest, modo aqua vel vino contemperetur. Hic etiam puluis reddit atramentum perfectius.

Sumito nucleos persicorum, vel armeniacorum, vel amygdalarum, siue dulcium, siue amararum, & ponantur ad ignem, donec cādescant, auferantur, & seruentur. Quo facto, sumito resinæ piceæ quantum satis est, ponatur in vas aliquod, vel ollam ad ignem, & cum candela vel carbone accensa fuerit, cooperiatur cooperculo aliquo, ita vt spirare, non extingui, sed fumus optimè recipi possit: deinde cum resina omnino consumta, vasáq; frigida fuerint, abstergatur fumus in operculo hærens, & seruetur. Quòd si quis tantum laboris, pro conficiendo fumo sumere nollet, emat ab ijs, qui impressorum atramentum conficiunt. De hoc itaque fumo sumito part. j. pulueris nucleorum accensorum part. j. vitrioli, part. j. gallarum frixarum, vt superius dictum, part. j. gummi Arabici part. iiij. Redigantur in puluerem, cribrentur, & misceantur, fiatq; puluis in corio seruandus. Quando autem vti voles, sumito huius pulueris parum: cui adde aliquantulum aquæ, vel vini, vel aceti, & misce bene & vtitor. Atq; sic habes atramentum repentinum, quod quisq; secū, absq; effusionis periculo ferre possit. Quòd si hic puluis addatur atramento non bono, perfectissimum reddetur. *Idem.*

Atramentum paratu facile, neque magno precio: præterea non solùm ad scribendum, verùm etiam ad libros imprimendum aptum.

R. Eius tincturæ, qua coria tinguntur, quantum volueris, fellis sæpiarum, quantum satis est, misce & fiat atramētum. Verùm si melius efficere voles, adiungito prædictum puluerem ex illis carbonibus, vitriolo, galla & gummi. Hoc etiam atramento libri imprimi poterunt: præsertim si aliquantulum vernicis, & olei lini addatur, vt liquidus & tenacius fiat. Cæterum atramentum pro imprimendis libris, ex solo fumo resinæ conficitur, vt suprà dictum est, addendo vernicis liquidæ quantum satis est, & coquendo parum, fiat atramentum, vel liquidius, vel spissius, vt res ipsa poscere videbitur. Nam hyeme liquidius æstate firmius esse debet. Quòd si liquidius efficere voles, adde plus olei lini: si verò durius, minus olei, & plus fumi, meliusq; coque. Verùm durius atramentum elegantiores ef-

ficit literas. Quòd si rubrum atramentum conficere cupias, loco fumi sumito cinnabaris optimè cōtriti, quantum volueris: si verò viride, æris florem accipito: si cœruleum, vt paucis retro annis vtebantur, sumito cœruleum Germanicum, vel enchaustum vitreum, quod Venetijs habetur. Reliqua fiant, vt in communi atramento dictum est. *Idem.*

Liquor ad scribendum tanto candore præstans, vt papyrum vincat, in eoq́; legi possit.

Sumito ouorum cortices optimè lotas, easq́; super porphyrite, vel marmore, cum aqua conterito, & in scutellam positas finito, donec in fundo materia resideat: quo facto sensim auferatur aqua, materiaq; vel per se vel ad Solem siccetur, seruetur q;. Quando autē vti voles, accipito gummi ammoniaci, exemto flauo cortice, quantum satis est, ponatur in aceto distillato, per horam vnam, donec dissoluatur: deinde coletur cui addatur aliquantulum prædicti pulueris, & fiat liquor omnium albissimus ad scribendū & pingendum. Hoc etiam liquore primaria quædam fœmina Italica ad faciem dealbādam vtitur, propterea quòd absq; vlla aliqua læsione cutis, & dentium ita faciem albam reddit, vt non illita, sed natura sic esse videatur. Verùm si ad faciem vti velis, liquorem multò rariorem & tenuiorē esse oportet, vt melius penetrare & durare queat: Cæterùm si ad hunc effectum aliquantulum talci combusti, vt sequenti libro docebitur, addideris, optimum feceris. *Idem.*

Puluis abstergens atramenti maculas, vel literas scriptas in papyro, quæ res scitu est pulcherrima, atque commodissima:

℞. Cerussæ optimè contritæ,
Lactis ficuum sing. q. s. est.

Misceantur, & fiat massa, quę cùm exiccata, deinde rursus imbuta lacte, atq; sic sexies factum fuerit, fiat puluis & seruetur. Quando autem atramentum vel literas à papyro auferri velis, sumito pannum lineùm, aqua imbutum: deinde expressum, ponatur super atramentum, vel literas, tandiu, donec humecta sint. Quod cùm factum fuerit, puluis prædictus superaspergatur, & relinquatur sic per noctem vnam: deinde mane cum panno aliquo linteo sicco

ficco fricetur leuiter, quo facto, papyrum candidissimam videbis, & adscribendum aptissimam. Quòd si omnino deletum atramentum non esset, iteretur, vt prius, & fieri nequit, quin auferatur. Quòd si attenuata charta nimium sit, ea frictione glutine, quo ligna ferruminantur, leuiter liquefacto, cerussæ vel farinæ pusillo admisto densabitur. *Idem.*

Modus parandi vernicem, ad membranas, siue papyrum leuigandam, qua vtimur ad scribendum: quæ melior est, & pulchrior ea, qua vulgò vtuntur, nec, vt vulgaris, malè olet.

Vernix, qua scriptores vtuntur ad conficiendos libros, est gummi iuniperi in puluerem redactum. Ex hoc etiam gummi cum lini oleo cocto, liquida vernix conficitur. Vtuntur scriptores prædicta vernice contrita, vt melius atramentum suscipiat charta, nec perfluat. Verùm si meliorem, atq; minore precio parare voles, sumito ouorum cortices, mundatas & leuiter contritas, easq; in olla aliqua bene cooperta, in fornace, vel figuli, vel vitrearij tandiu sinito, donec optimè in calcem ac cinerem vertantur: deinde cribrentur, & fiet puluis albissimus. Quum autem vti voles, ponatur aliquantulum super papyrum, atq; leporino pede hinc inde spargatur, atq; quod reliquum est, abstergatur, & ad scribendum reddetur optima. Verùm si posteaquàm scriptum est, & exiccatum, puluerem auferri desideres, aliquantum cum medulla panis fricetur, & abstergeт puluerem omnem. *Idem.*

Liquor ad formandas lineas, quæ deinde cùm superscriptum fuerit, auferri queunt, ita vt nullo modo amplius appareant.

Sumito tartari ad albedinem vsq; vsti tantùm, donec ad auellanæ magnitudinem accedat, dissoluatur in scutella aquæ plena: deinde fiat colatura, cui adde lapidis lydij in tenuissimum puluerem contriti tantum, quantum satis esse videtur, misce & fiat liquor ad formandas lineas, quas cùm auferri velis, fricetur papyrum cum medulla panis duri, & auferentur, ita, vt ne vestigium quidem reliquum sit, quod est arcanum scitu dignum, & admodum vtile. *Idem.*

Ratio solida in plano pingendi.

Verùm quæ in plano pinguntur, solida appareãt. Hoc

autem maximè duabus ex causis: altera est vmbra, à qua oculus iudicium illud refert. Si vmbra igitur vmbrosum, & solidum corpus. Adeò enim sensus asseuerare iudicio ex diuturno vsu contracto, vt referant in Insulis nuper repertis, nec habitatis vnquàm aliàs, aues non refugientes, capi manibus. Altera est, vt consideres, quæ pars corporis videatur, velut in cubo suprema anterior, dextra aut sinistra: latent reliquæ superficies: inde vmbram ad lumen, quod ante te finges ad altitudinē dimidij tecti collocabis; corpus autem pro lineis quæ ab oculo ad cubum super planum extenduntur, & ab angulo intuitum constituere, & lumen è latere. Rursus alia ratio est tabulæ, quę in pariete pendet; alia eius, quæ sub oculis ac manibus finitori æquidistans iacet: verum in omnibus hoc commune est vt rem ipsam constituas eodem loco, & angulos & puncta eodem in plano, & ad oculos, & ad lumen exprimas, vt terminos rei visæ. Cùm enim ánguli fuerint æquales, & coloribus, ac vmbris adiuuantur, vt eadem corpora referēt necesse est. Idem enim refert idem, & simile simile. Memento tamen, vt locum visus æqualis obserues, is est humanæ figuræ caput, cùm homo in tabella pictus fuerit: quæcunque enim infra illud videbuntur humilia: quæcunq; suprà sublimia, non secus, quàm si verè tali in situ forent, oculus iudicabit. Igitur vt solida referas, sunt hæc quatuor absoluenda: forma rei ex radijs oculorum sumta; vmbra ex radijs lucis, color qui non alius esse debet, quàm eius corporis sub ea luce, & sub eo situ collocati: ac demū situs in tabella ad hominis depicti rationem, cuius vertex è directo sit tuorum oculorum, statuendus est. *Card.*

Vt in ligno figuras protuberántes efficies.

Sed placet inuentum Georgij Ioachimi viri ingeniosi adijcere quo in ligno figuras effingere docemur, lignum durum, rotundum, perpolitum, neque viride neque planē siccum, crassitudine pugni, vel etiam maiore, in aquā aliquot diebus donec intumescat demissum, stylo ferreo malleóque ligneo sensim elaborato: erit autem cum us cum margine, vt à latere vides, ne profundius pos-

sit immitti: cùm verò, quod voluisti, absolueris, torno leuigato lignum ad vnguem vsque quo penetrauit stylus: inde permitte in vmbra siccari, nam vi coactæ intro ligni partes protuberabunt, atque ita formam, quam meditatus es, referent. Sit autem stylus obtusus aliquantulum. *Idem.*

Liquor aureus ad inauranda coria, argentum & vitrum.

Recipe Olei lini libràs iij. coquantur in olla vitreata ad ignem lentum, donec satis esse videatur, id quod iniecta gallinæ penna illicòque exempta, facilè deprehendi potest. Nam si extracta nudatur, satis coctum: si verò non, amplius coquendum erit. Verùm vt tutius & absque vllo periculo coquatur, fornacula conficienda erit, ita vt olla superposita, flammam concipere nequeat, atque ipsum oleum accendere. Cocto itaque quantum satis est oleo, accipe resinę piceæ, vernicis non liquidæ, sing. vnc. viij. aloes hepaticæ vnc. iiij. redigantur in puluerem omnia, & prædicto oleo addantur, & continenter baculo misceantur, maximè igne iam aucto, & coquantur ad iulapij vsq; consistentiam. Quòd si liquor videretur clarior splendidiorque quàm par est, addito aloes citrini vnc. j. s. vel vnc. ij. addendo minus sandarachæ, & sic paulò obscurior erit liquor, auroque similior. Cùm autem fuerit coctus, illico ab igne auferatur, ne flammam concipiat (omnem enim consumeret) deinde sacculos binos acutos, quorum alterius acumen altero contineatur, habeto: in hoc subitò liquorem infundito, vt ante quàm frigesiat, subtiliter percoletur, & sic omnis vtilis materia in fundo hærebit. Hæc perdiu conseruatur, & quo vetustior, eò melior. Scito autem ab aloe aureum illum colorem prouenire, cætera corpus efficiunt & inspissant. Quòd si densiorem voles, cùm oleum ad certam mensuram inditum, coctũ fuerit, quantum voles eximito: deinde præscriptum ordinem sequere, quæ vbi perfecta fuerit, tres quatuorúe libras non excedet: quoniam minore pondere parari nequit. Artifices verò quadraginta vel sexaginta libras conficiunt simul, & seruant à puluere immunem. Quòd si vitrum vel stannum inaurare voles, penicillo tingito, & sic vasa auro puro obducta videbuntur.

Alexius.

Ad marmora, & alabastrum, cœruleo, vel violaceo colore inficienda.

Accipe ſucci paſtinacæ rubræ, liliorum cœruleorum, aceti albi, ſing. quantum ſatis eſt. Quòd ſi prædicti ſucci in promtu non ſint, eo tempore parentur, quo flores & radices haberi queant, & ſeruentur ad vſum: vel ſi alterum deſit, altero tantum vtere, miſceātur & coquantur aliquandiu, addendo in ſingulas libras ſuccorum aceti, aluminis contriti vnc. j. Quibus factis, marmora, vel alabaſtrum in prædicto ſucco ponantur, coquanturq; tandiu, donec probè fuerint infecta. Quòd ſi marmora præ magnitudine imponi nequeant, calefiant tātum optimè eo in loco, quo ſita ſunt, deinde ſucco feruenti tingātur, & erunt pulcherrima. *Idem.*

Roſæ, vel flores Cariophyllorum quomodo inſignantur.

Accipe ſalis ammoniaci quantum ſatis eſſe videatur, terātur ſuper marmore cum aceto, & pauco ſaccharo, quod candidum vocatur: & ad vſum ſeruetur. Quando autem vti voles, ſumito roſas, vel violas, quarum folia, ita cera applicato, vt prorſus plana conſpiciantur: deinde ſuper ea pingito quæcunque voles, prædicto liquore, & relinquātur ſic per horam vnam, vt ſicceſcant, quo facto, auri, vel argenti folia ſuperaddito, & bombyce leuiter comprimito, ſic quod affixum non erit, abſtergentur, & quæ picta volueris, expreſſa bellè cernentur. *Idem.*

Ad picturas illuſtrandas.

Recipe Reſinæ craſſæ & albæ libram j.
Gummi vnc. ij.
Terebinthinæ Venetæ vnc. j.
Olei lini vnc. ij.

Reſina primò ad ignem liqueſcat, & coletur, deinde gummi in oleo communi ſinatur, donec molleſcat: quod cùm fuerit percolatum, miſceantur omnia ſimul, & coquantur igne perlento miſcendo continuè, quouſque ritè omnia fuerint permiſta, & ſeruetur ad vſum. Hac miſtura, ſi pictura aliqua munda illinita fuerit, pulcherrima, ſplendidaque euadet. *Alexius.*

Alia, quæ citò ſicceſcit, eiuſdem.

Recipe Olibani maſculi
Gummi iuniperi ſing. quantum ſatis eſt.

Miſce, & fiat puluis tenuiſſimus, cui addatur terebinthinæ Ve-

næ Venetæ,quantum ſatis eſſe videatur, & miſceantur ad ignem benè,deinde coletur, & ſeruetur. Quum autem vti voles,prius calefiat miſtura, deinde pictura leuiter illiniatur,& citò ſiccabitur, nitidaque euadet.

Alia eiuſdem.

Recipe Olei lini quantum volueris,deſtilletur in cucurbita vitrea,donec omne exierit oleũ,de quo ſumito vnc.j. Vernicis,ambrę vnc.iij.miſceantur ad ignem lentum probè, & fiat miſtura, qua calida vtere ad omnis generis picturas, ſiue in ligno, ſiue in tela fuerint. Verùm induſtria, ac dexteritate opus eſt vtendo.

Quiſque picturæ ignarus, vt rei alicuius effigiem ſtylo deſcribere poſſit, dum modò ſolùm colores aſſimilare diſcat.

Hoc in ſubiectam tabulam,vel ſolidiuſculam papyrum imagine repercuſſa (erit enim perito facillimum) ſi Sol defecerit, id alio imitaberis lumine: pleraque alia eueniunt, & cognoſces melius, quàm vt enarrare poſſimus, præcipuè ſi diligens inſpector pertractauerit. Et huic rei conſcio quiſpiam occultè narrandi auſpicari poterit principia,& quæ volucrit, & remotè carceribus occluſo, nec leues poterunt imaginari technæ,diſtantiã ſpeculi emendabis magnitudine, ſat habes: qui ſe id feciſſe iactarunt, non niſi meras nugas protulerunt, nec aliquibus adhuc inuentum putarim. *Ioan.Bapt.Porta.*

Carmen de floribus ſeu coloribus,ad ſcribendum, pingendum, &c.

Flores in varios qui vult mutare colores,
Cauſa ſcribendi quos libri pagina poſcit.
Eſt opus vt ſegetes in ſummo manè pererret:
Et tunc diuerſos flores ortuſque recentes
Inueniet, properetque ſibi decerpere eoſdem:
Cumque domi fuerit caueat,ne ponat in vnum
Illos, ſed faciat quod talis quis ſibi quærit:
Dum ſuper æqualem petram contriuerit iſtos
Flores,in coctum pariter tum contere gypſum:
Sic tibi ſiccatos poteris ſeruare colores.
Ex quibus in viridem ſi vis mutare,recentem
Quod tibi mandaui, veluti prius ipſa probaui.

Marcellus Palingenius.

Modus pingendi vasa, & vitra eiusdem.

O vos artifices qui sculpere vultis honesti
Vitrum nunc pandam vobis velut ipse probaui;
Vermes quasi vi pingues, quos vertit aratrum
Ex terra, atque simul me quærere iußit acetum
Vtilis ars, istis rebus calidum atque cruorem
Ex hirco ingenti solito quem tempore paruo
Ex hedera forti paui tecto religatum:
Sanguine cum calido post hæc vermes & acetum
Infudi, ac totam phialam clarè renitentem
Vnxi, quo pacto tentaui sculpere vitrum
Cum duro lapide Smerilli nomine dicto.

Ad vasa fictilia depingenda, eiusdem.

De vitro si quis depingere vascula quærit,
Vitrum Romanum benè marmore conterat, & cùm
Vt puluis fuerit, claro pinguedine gummi
Fontis aqua mista, figulorum vascula pingat,
Siccaque fornaci mandes: sit terra probata
Quæ valeat flammis obstare, nitentia tandem
Regibus apta satis ex furno vascula tollet.
Eligat ipse duas rufo de marmore petras
Inter quas vitrum Romanum conteret, & cùm
Vt puluis terræ fuerit pariter resolutum,
Hoc faciat liquidum clara pinguedine gummi:
Post hoc depingat peculas, quas finxit honestè
Figulus è terra, siccatas ponat easdem
Fornaci: caueatque simul quòd terra probata
Has teneat quæ sic valeant obstare calori:
Illasque faciet plena virtute nitentes.

De vitro viridi quomodo fieri debeat, ad vasa fictilia depingenda.

His rebus vitri patet effectus preciosi:
Igni combustum sulphur, assum quare cuprum,
Atque teras horum splendens cum puluere vitrum
Hoc cures solò liquidum ter reddere gummo,
Attamen inde litam post ignibus inijce testam:
Assumet viridem quoniam pictura colorem
Exterior testæ, cum cœperit ipsa rubere.

Marcellus Palingenius.

De vitro albo, ad fictilia vasa depingenda.

Album picturis vitrum sic attenuabis:

Candens permistum cum sulphure contere vitrum,
His simul attritis, postquam fuerint quasi puluis,
Exterius spissam depinges vndique testam:
Iniice post ipsam fornacis ab igne coquendam:
Cum simul ipsa rubet, sibi cùm pictura cohæret
Extrahe, sic eà pinges hinc vascula quædam
Ars velut in primo notat insinuata libello. Idem.

De vitro nigro ad ea vasa depingenda.

Sic etiam nigrum pingendi transfer in vsum:
Qui terra capitur cum gummo contere lazur,
Vt sit perspicuum, frangens in marmore vitrum
Ipsi miscebis: rursumque terendo parabis:
Hæc quoque cœruleam sumat commistio formam
Quæ tamen in nigrum conuertet singula vitrum. Idem.

De vitro valdè virente, eiusdem.

Sic etiam nimium tu virens effice vitrum:
Accipies aßi subtilia fragmina cupri,
Quæ tamen eiusdem post cum rubigine misces:
Rursus & admisto splendenti contere vitro:
Protinus hinc pictam fornacibus iniice testam
Postquam lucentem dabis ipsi flamma colorem,
Accipe: nam pulchram capiet hinc frigida formam:]
Nam dum fit vitrum nimis feruere, coloris
Hinc aufert propriam flammæ violentia formam.

De pictura eboris, eiusdem.

Pingere si quis ebur vult, sic procedere debet.
Sculpturas eboris auri pecula decorabis:
Quo tamen ipsa tibi res ordine congruat, audi:
Quare tibi piscem, qui dicitur Husa liquentem
Vesicam serua decoctam fluminis vnda;
Inde locum pecula quemuis componere signa. Idem.

DE SECRETIS

LIBER XVII.

DE LVDICRIS.

IVNT artificialiter lumina quædam per lampades, lychnos, candelas, & eiusmodi ex certis quibusdam rebus, & liquoribus, ad stellarum normam oportunè electis, & ad eorundẽ congruitatem inter se compositis, quæ quomodo accendun-

tur, atque solæ lucent, solent nonnullos mirabiles & cœlestes producere effectus, quos sępè homines admirantur, quemadmodum ex Anaxilao narrat Plinius, equarum virus à coitu in lychnis accensum, equinorum capitum visum, monstrificè repræsentare: simile fieri etiam ex asinis: & musciliones cum cera distemperatæ & accensæ, faciunt videre muscas: & corium serpentis accensum in lampade, facit apparere serpentes. Et dicunt quando vuæ sunt in flore, si quis circumligarit illis phialam plenam oleo, & dimiserit ita, donec fuerint maturæ, illuminatę illo postea in lampade, facit videre vuas. Idem valere etiam in cæteris fructibus. Quòd si centaurea permisceatur cum melle, & sanguine vpupæ, & ponatur in lucerna, circumstantes apparebunt solito maiores: & si per noctem illuminatur in sereno, videtur, quod stellæ discurrant ad inuicem. Piscis Sepię atramento etiam ea vis est, vt in lucernam addito, Aethiopes videre faciat. Fertur quoque, quòd candela ex quibusdam Saturnalibus rebus confecta, si accensa extinguatur in ore hominis recenter mortui, postea quoties sola luceat, inferre circumstantibus tristitiam maximam, atque timorem. *Corn. Agrippa.*

Vt stantes sine capitibus videantur.

Auripigmentum subtilissimè tritum noua olla ex oleo sinas ebullire, nec ab re fuerit, si sulphur immisceas, operculo ollæ imposito, ne croceus euolet vapor, id noua incendens lucerna, & astantes sine capitibus, & manibus videbuntur, oculos digitis comprimendo dum candela accenditur, idquè paulisper videbis, vt fieri poterit. *Alexius.*

Ludicrum de canibus.

Herba cynoglossum, seu lingua canis, matrici canis copulata, omnes vrbis, vel ruris canes eò loci cogit, vbi occultata vel sepulta fuerit. Et si talis miscellanea collo canis ita appensa aut ligata erit, vt excuti non possit, videbis eum tandiu circumuolui ac rotari, donec semimortuo similis corruat. Illud idem sub planta pedis gestatum, omnem canum latratum ligat & impedit. *Albertus.*

Ludicrum de pane.

Si pani in clibanum mittendo inserueris nucem viuo sulphure, sale petræ, & hydrargyro oppletam ac diligenter clausam, vbi incaluerit, videbis panem ita salire, vt iucundum ac plausibile spectaculum præsentibus omnibus exhibeat. *Mizaldus.*

Quomodo in tenebris ea conspicias, quæ foris à Sole illustrantur, & cum suis coloribus.

Si quis id videre affectarit, fenestras omnes claudat oportet, proderitque si spiramenta quoque obturentur, ne lumẽ aliquod intrò irrumpens, omne destruat: vnam tantùm terebrato: ac foramen rotundæ pyramidis formam habeat, cuius basis Solem, conus verò cubiculum aspiciat, è regione parietes albos, vel linteis, & papyro tecto oppones. Sic à Sole illustrara omnia, & deambulantes per plateas (vti antipodes) spectabis, quæque dextra, sinistra, commutataq; omnia videbuntur, & quò longius à foramine distabunt, tantò maiorem sibi asciscunt formam, & si papyrum, vel tabulam appropinquabis, ea visuntur minora. Aliquantisper tamen immorando, non enim illicò simulacra apparebunt: Quia simile validum maximum cum sensu nonnunquam efficit sensationem, talemq; inuehit affectionem, vt non solùm, cùm sensus agunt, sensoriis insit, eaque lacessant, sed etiam cùm ex operibus discessere, diutius immorentur: quòd liquidè potest perspici, nam per Solem deambulantes, si ad tenebras conuertimus, comitatur nos affectio ea, vt nihil vel ægerrimè certamus, cùm adhuc in oculis seruetur affectio ipsa à lumine facta, inde paulatim euanescente, clarè in tenebris aspicimus. Nunc autem enunciabo, quod adhuc semper tacui, & tacendũ putaui, vt omnia cum suis coloribus videre si quæritur: E regione speculum apponito, non quod disgregando dissipet, sed colligendo vniat, tam accedendo mouendoque, quousque ad suam veræ imaginis quantitatem cognoueris, debita centri appropinquatione, & si attentius perpenderis inspectator, vultus, gestus, motus, hominumque cognosces vestes, cœlum nubibus dispersum, cyaneo colore, & volantes volucres: quòd si ad verum perueneris, non parum lætaberis, mirumque cognosces, obuersa omnia, quia centro speculi vicina sunt: si enim extra centrum elongabis, maiora erecta, vti sunt, conspicies. Vt clarius appareat, feriat Sol vultus: sin minus, speculum dirigendo Solis reflexione eiaculetur, vt insigni fulgore illustretur, debita tamen distantia, tandiu situm variando, dum verum te assecutum esse cognosces. Hinc Philosophis & Medicis patet, quo fiat in oculis visus loco, ac intromittendi dirimitur

quæstio sic agitata, nec alio præstantius vtrunque artificio demonstrari poterat: intromittitur enim idolum per pupillam fenestræ instar, vicemq; obtinet speculi parua magnæ sphæræ portio, vltimo locata oculi: quòd si quis distantiam mensurauerit, centri loco fiet visus, quod scio ingeniosis maximè placiturum. *Iohan. Baptista Porta.*

Funambulorum ratio.

Funambulorum ratio hæc est. Vir audax & exercitatus super funem distentum admodum, nudis pedibus inambulat, dextra, læuaq; pondus decem aut quindecim, vel etiam viginti librarum plumbeum continet, cùm ad dextram inclinatur intentus operi (ob hoc audacissimum esse oportet) sinistram intendit ac extendit, remittit ac contrahit dextram, ita antequam vi dextra præponderet sinistrę, pondera æquat, & corpus reducit ad æquilibrium, inde sensim, & pondera, & brachia pristino statui restituit. Hoc autem necessarium est: nam antequam casurus sit, oportet partem alteram altera certa proportione pondere esse grauiorem. Cùm hæc proportio sensim acquiratur, antequam sit acquisita, extento & intento etiam brachio ad aliam partem inclinatur: igitur non cadet. Cadere igitur potest, si vel funis non exactè extensus fuerit: si membra stupore interim tentantur: si corpus non intentum validè contineatur: si pauitet, si delassetur, si arte, vel vsu careat, vt tardius extendat donec inclinetur, vel nimis extendat, vt in aduersam eius partem: omitto quòd ponderat rationem certam, aut ei appropinquam obtinere debent, ad singulorũ tum pondus, tum magnitudinem ac etiam vires. Ergo si hæc sex adsint, in nullo est periculo. Itaq; quidam puer sphæris ligneis pedibus suppositis, aliquando etiam sacco inclusus totus præter brachia, super funem inter cacumina turrim extensum maximo nostro pro illius vita metu ambulabat. Alius etiam descẽdebat ab imo solo ad turrim, quod difficilius est, cum renes in hac exercitatione multùm laborent. Item se è turri absque ponderibus pronus per funem vsq; ad solum extẽtis manibus demittebat: nam robur adeò manib⁹, & bracchiis cõstans erat ac firmum, vt illis ponderũ vice vteretur. Idem, quod miserrimũ est, funiculo satis tenui pede se suspendebat è fune, vbi proximus maximè turri erat, infame speculum atque horrendum. Robore inde renũ & dorsi manib. vinculum apprehendebat, atq; ita funi denuò se restituebat.

Fingebant

Fingebant ambo se cadere præcipites, summa verò pedis hærebant funi capite prono. Quantum pedis summitati illius roboris inesse necessarium fuerit, intelligis: nam sola curuatura digitorum atque ea in syluestrem partem sustinebantur. Puer etiam in præcipitem se dabat cum sphæris, alteraq; earum fune inter pedis plantam, & sphæram hærente, nescio prorsus qua ratione ne ob rotunditatem dilaberetur, pendebat. Verùm supra fidem omnẽ atq; expectationem ars fuit, atq; audacia duorum Turcarum: tibi visa ac toti vrbi nostræ refero. Duo erant iuuenes corpore haud magno, sed tereti; quisq; illorum primùm assumto homine in humeros per funem ad dimidium recti anguli accliuem ascendebat, & absque etiam ponderum auxilio. Inde adiectis gladijs trium fermè palmorum longitudinis, præacutis, acieq; nouaculæ, pedum malleolis, rursus cum homine eodem ascendebat, adeò distentis pedibus, vt nec in plana terræ superficie facilè fuerit sic ambulare. Inde funi superposita tabula, pedibus verò suppositis sublicis quas nostri ciues vocant scantias, super tabulam sic positã ambulabat, cùm tabula ipsa per se ne vel momento funi superstare posset. Deinde quinq; teretia ligna ferreo filo crassiore transfixa, ob idq; cohærentia, sed ita vt nullum lateri posset rectè insistere vtrinq; supponebat pedibus, cũ quibus super funem ambulabat, cùm nemo sic per planum solum possit ambulare, imò ne stare queat, hinc inde rotundis lignis, quæ crassiora brachio non essent dilabentibus. Postmodum suppositis patellis æneis absq; vinculo, quas pedum extensione retinere cogebatur, super fune ibat. Pòst in caldario sedens stabat, caldarium supra funem pendulum, horribile dictu. Quod verò proximum miraculo fuit, hastam cum ponderibus vasi subduxit, vt caldarium in aere pendere videretur. Nam hastam retrò inter vas & funem positam antè reduxit. Saltabat ad rhythmum super fune pulsante tympano, & modò se præcipitem ex illa dabat hærens solo calce (his oculis vidi) modò tarso ac cymba pedis. Stupeat necesse est, qui videat alterum eorum distente tenuiori funi, vt quæ pollicem nõ excederet crassitudine, insistere, ac immota tota superiore parte, inferiorem tanto impetu cum fune agitare, vt hinc inde palmis plus quàm duodecim celerrimè ac quasi iaculi iactu moueatur. Quod verò minus prodigiosum fuit, sed supra fidem tamen omnem

humanæ potentiæ est, quòd cùm è campo Iouiæ arcis ad turrim quæ altissima est, ascendisset cum ponderibus inde è summa turri ascendit ad trabé per funem, quæ à plano plus tribus partibus è quatuor recti anguli adeò erecta erat, distabat. Maiore quoq; miraculo descendit quàm ascendisset, pronus scilicet tanquam ruiturus in caput. Animaduersum est, pollice pedis vtriusq; dum funem continet aduersus alios digitos tanquam vim sustinuisse. Neq; alteri fieri potuit, vt vel ascenderet tam erecto fune, vel descendens non erueret præceps. Voluit dum hæc ageret hominem secum humeris sustollere magno precio etiam addito. Sed tam temerarij propositi complicem non inuenit. Itaq; nihil mirũ est, quoscunq; maximos princeps hoc spectaculo, vt re maximè egregia, delectatos fuisse. Plebem verò censuisse arte Dęmonum hæc fieri, quandoquidem supra vires humanas viderentur. *Cardanus.*

Draco volans.

Extat artificium, quod aliquibus Draco volans, vel Cometę sidus dicitur, cuius talis sit cõstructio. E subtilioribus arundinum paxillis quadrangulum constituatur, vt longitudo latitudini hemiolæ sit proportionis, diametri duo, & ex oppositis partibus, vel angulis immittantur, quarum intersecatione funiculus illigetur, & eiusdem quantitatis, cum duobus alijs iungatur, è capitibus machinæ prouenientibus: sic papyro vel subtili lino obtegatur, ne quod graue in ea sit: inde è turris, montis, vel altiorum loci fastigio, æqualibus & vniformibus ventis credenda, non validis, ne disrumpatur machina, nec velibus, si vndique silebit aura: nam eam non sublimat, ventorumq; segnities irritum faciat laborem: ipsa recto non incedat tramite, sed obliquè, quod afficit tractus è capite vno ex altera lõga cauda, quam è restibus effinges æquidistantibus, & papyris passim religatis, sic leui tractu immissa, artificis manibus committenda, qui nec segniter, nec oscitanter, sed validè impellat: & sic volitans carbasus aera petit, vbi paululum fuerit eleuatũ (hic enim ex domorum anfractu disruptus est ventus) vt vix manib. compesci, vel retineri queat. Laternam aliqui supra locãt, vt Cometa videatur. Sclopum alij charta, & pyrio puluere inuolutũ, & cùm in aere quiescit, immittitur per restim accẽsus funiculus, annulo, vel lubrico aliquo, statimq; velũ patens, ignẽ ori admouet, maximoq; tonitru, in plures machina dissilit partes, & ad terram procumbit. Aelurum aliqui, vel catulũ li-

gant, ac per aera immissas auscultāt voces. Hinc auspicari [redacted] simè scripserunt, simulachru columbæ [redacted] ta ratione quadam disciplinaq; mechanica factū volasse, [redacted] immobilibus manentibus, speciem mortuo[redacted]bunt. *Cardanus.*

Vitrum duplicatum.

Iucundum etiā est vas duplici vitro conficere, vt à latere vides: iñ medio candela ardet: inter vitri sup̄ficies, aqua aut humor varius ac perspicuus ponitur: ita & splēdor duplicatus, & mira colorum varietas interlucet. Quidam aūt in medio pisciculos inter vitri superficies collocarūt, auicula modò pisciculos mirabāt, modò [redacted]

Mulieres in [redacted] cum radicibus integrum sepona[redacted] *Autor Florent. Geoponicus.*

Conuiuæ ne accumbentes edant.

[redacted]

[redacted] in furnum non immittere poſſit.

[redacted]

Vt quis in ſomno loquatur.

Rana & bubo efficiunt hominem loquacem, & ex his maximè lingua, & cor: ſic lingua ranæ aquaticæ ſuppoſita capiti, facit loqui in ſomnis: cor bubonis impoſitum mamımæ mulieris dormientis ſiniſtræ, fertur efficere, vt omnia ſecreta pronunciaret: idem fertur efficere cor noctuæ, & ſebum leporis poſitum ſupra pectus dormientis. *Agrippa.*

Vt aliquis dormire non poſſit.

Oculus hirundinis poſitus in lecto, non permittit iacentem dormire, donec auferatur. *Alb. Magnus.*

Mulier vt in ſomno patrata narret facinora.

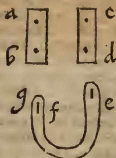
[redacted]

[illegible]

Ludi aduersus conuiuas.

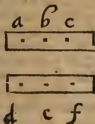
Si lintea, & mappæ calcanthi puluere inficiantur, qui loti se detergent ea parte nigri fient, cùm tamen lintea prius sint candidissima. Si gladij succo collocynthidis, omnia amara videbuntur. Si quam vocant assam, cuncta fœtida videbuntur. *Cardanus.*

Ludicrum primum.

Duas tabellas strictas nec longas assumito, in quibus foramina duo A.B. & C.D. iuxta tabellarum capita lorũ vero discissum in E. & F. per longum, superponatur igitur E. super A. & ex inferiore parte G. ducatur per vtrunq; foramen: pòst per B. C. D. alternatim sursum atq; deorsum, rursus autem per C. deorsum inducatur vt sursum ascendat, atq; eodum donec tabella A. B. per F. lori foramen possit educi, atq; sic inclusum erit lorum vtriq; ligno: cõtraria ergo ratione extrahetur: ita ludimus, vt in meæ ore, quenquam exiguo natura. *Idem.*

Ludicrum secundum.

Similiter fiet, si duæ tabellæ minimi digiti longitudine tenues, & coæquales assumantur cum tribus foraminibus, in singulis æqualibus distinctis interuallis, vt à latere vides: lorũ quoq; transuersim iuxta capita diuisum in G. & deorsum: ergo caput K. lori ducito sursum per B. L. autem per C. ex aduerso, vt capita ex eadem parte promineant, post L. duc per G. post per A. sursum vt deorsum tendat L. inde L. rursus

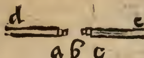
[illegible] per D. poſt po. H. ſe-

ctionē tranſmittes tabulā A. B. C. inde reducta L. in contrarium per D. fiet vt cóquieſcat in E. velut K. in B. *Idem.*

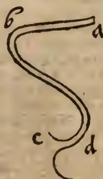
Ludicrum tertium.

Aliud: duas habeto ligulas, quas plicabis vt à latere vides, iungesq; eas filo eiuſdem coloris & ſuper eos orbiculos tres induces, quibus pro numerandis precibus vtimur, ſint aūt A. B. C. ſed medium nō appoſitū, vt quando filum iaceat, intelligeres. His paratis, reducito capita D. verſus C. E. verſus D. nodo ſuper orbiculos inie-cto, deinde trade in manibus alicuius, & ſtylo ſcriptorio præſcinde filum B. infra D. & E. ponens, relinquentur ligulæ integræ, orbiculis excidentibus. *Idem.*

Ludicrum quartum.

Simile fermè eſt, quod contingit filo conduplicato velut A. B. C: ducatur extremitas C. per A. ita vt ſub digito lateat A & C. ſub alió digito, remaneatq; pars C. D. duplicata, ita diuidatur C.D. gladio, & videbuntur quatur initia & fines, vbi dimittas clanculum excidere C.D. apparebunt tantum duo initia, & tamen filum videbatur quadrifariam diuiſum. Hæc igitur ſubiungere volui, vt quiſq; intelligeret artem deluſoriā, totam eiuſmodi eſſe vt antequám quomodo fiant ſcias, miracula eſſe exiſtimes quæ fiunt: poſtquam noueris, puerilia eſſe cognoſcas. *Idem.*

Furtum cognoscere.

Si volumus furtum cognoscere, sic possumus & subreptam illicò rem recuperare: Est lapis, qui Aetites dicitur, & veluti prægnans est: nam cùm quatitur lapillus, in vtero sonat, si quis ergo terit eum, & subcineritio pane decoctum, & conditum furi offerat, fur mansum deuorare non potest, quin etiam cogitur, aut suffocari, aut fur deprehēdi, quippe cum eo decoctum glutire nequit. *Porta.*

In vase vrinali vitreo, vt varia & mira conspiciantur.

Recipe Croci in panno linteo ligati, parum: ponatur in aqua fontana, donec benè coloretur: postea sumito albumina ouorum, & cum iam dicta aqua conquassentur septies vel octies. Quo facto ponatur hæc mixtura in vitro vrinali, aqua limpida pleno, & varia videbuntur in eo. *Fallopius.*

Panis vt in mensa saltet.

Argentum viuum in penulam imponito obstrue, & in panem calinum locato, & saltabit. *Idem.*

Spectrum artificiosum.

Nox verò videtur harum ineptiarum mater. Verùm vt vt ineptiæ sint, etiam quandoque magnarum, imò maximarum rerum causæ sunt præstigiæ. Veluti contingit Cenetho secundo Scotorum Regi, cui cùm Picti patrem Alpinum captum occidissent, & ipsum Regem timore perculsis, cùm persuadere non posset subditis vltionem, nam maxima pars nobilium, & militum regni, paterno prælio ceciderat, principes regionum conuocatos benignè excepit. Inde etiam hospitio & conuiuio dignatus est. Sequenti nocte in singula illorum cubicula dum omnia silerent, singulos immittit homines, baculo in manu dextra ex putri ligno, quod velut fax splendet in tenebris (hoc enim aliàs docuimus, veste ex corio piscium non desquamato, quod & ipsum noctu mirum in modum splendet, tum maximè baculo auxiliante, est autem horum piscium magnorum in Schotia ingens copia) in sinistra, quæ ori admota erat, ingens bouis cornu: nam & talia in ea insula cornua boū esse declarauimus. Hi omnes per cornu reboant horrenda voce, parendum esse regi: Pictos daturos pœnas scelerum, victoriam ingentem apud Scotos

ſtare,ſe nuncios à Deo miſſos. Facilè fuit ſomnolentis imponere, quũ neq; venientes, nec abeuntes videre poſſent: nam veſtem inuoluerant dum abirent, baculum abſconderant. Vbi mane ventum ad conſilium eſt, quiſq; narrat, quod vidiſſet audiſſetq;: ſed Rex metuens, ne fabula prodiret in publicum, ob idq; detegeretur, primum docet id ſibi etiam viſum, deinde cauere illos ne,diuinitus monitá promulgando cœleſte numen haud dubiè propitium, infenſum redderent. Itaq; nemine fucũ agnoſcente, in bellum conſentiunt, fuitq; euentus non minus quàm oraculo diuino reſpondens: ſiquidem victi Picti ſemel, bis, ternè: ad extremum deléti ſunt à Scotis, vt ne reliquiæ, aut veſtigium ſupereſſet. *Cardanus.*

Spectrum ſecundum.

Aliud quo plures vſi ſunt: ſcarabeos vel teſtudines, aut cancros cimiterijs præſertim ſpargunt cum exiguis candelis: alij ſubtilius mortuorum capitibus intra condunt candelas, horrendamq; faciem præbent. Si autem locuſtarum dorſis candelæ exiguæ annectantur, terrorem non leuem afferunt. Ignis enim ſaltare videbitur. *Idem.*

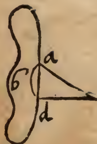
Spectrum tertium.

Aliud quo chirurgici etiam falluntur, exiſtimantq; vulneratum membrum haud dubiè: cum manus ſic medicamento inficitur ratione conſtat, vt pleraq; experimento & vſu: talia plurima edocuit vir Græcus natione, qui ad nos peruenit, quæ tamen ſolùm ioci cauſa fiunt, cùm nullam afferant vtilitatem. Ratione igitur quoniam in vulneribus cauitas, ſanguis, ätq; neruí nonnunquam ſpectari ſolent: ſemper autem fermè vulneris labia. Cauitatem ergo prominentia laterum mentitur: ſanguinem, minium, aut lacca, vel cinnabaris optimè ſanguis draconis: neruos, fila: cuti & carnis labia, ceruſa, reſina, ſepo, vel cera alba: hæc autem experimento. Vſus ornat fallaciam. *Idem.*

Spectrum quartum.

Aliud quo omnia, quę in domo ſunt moueri videntur, vt terræmotus tempore, ſed ſolus viſus in hoc fallitur. Primum quidem laquearia, & parietes è ligno, aut cemento ſint forma ſerpentis, & ſtriata in obliquum, & inaurata ſic, vt ſplendeant: inde flamma tremula, vt ſuo loco docuimus, & ablato omni alio lumine, dico omnia tremere videri,

deri. Nam quia pars A B (sed tortuositas in plano non benè exprimi potest) videtur iuxta A C lineam, lumen verò fertur per A D necesse est, vt A B moueri videatur rectus enim motus luminis fertur per obliquum: igitur tum propter proprium tremorem flãmæ, tum propter obliquitatem motus, videbitur tremere. Adiuuant autem plurimum ad hoc ignis non splendidus, & cum fumo: nam debilis actio facilius vitiatur, quàm valida, sed fumus flãmæ sociatus, & flamma imbecillis, quæ à leui substantia procedit, debilem visum facit: igitur talis ignis flammaq; leui fumo iuncta, hoc spectri genus efficiet. *Idem.*

Spectrum quintum.

Non possum præterire, quod edoctus sum per somnum hac nocte, quæ est vigesimaoctaua dies Ianuari MDLIIII. præcedens, dum librum hunc vltimò transcriberem, videbam parietem in quo imagines depictæ erant plurimæ, quarum aliæ ambulabant, aliæ colloqui videbantur, stabant nonnullæ, erant quæ sederent, quæque deambularent: mira certè res. Tum ego, id mirum profectò est: tum quispiam qui aderat. Non est hoc miraculum, sed tu inuentor fuisti huius rationis, memini sanè: tum ille excipiens inquit: Paries hic in cryptoporticu ex aduerso viæ publicæ, quam scis esse maximè frequentatam, & nunc forte fortuna milites transeunt, positus est. Illucescat Sol in via, docuisti qua ratione imagines ex vmbris in aduerso pariete videantur: hæ autem quæ plurimæ sunt in extremitatibus parietis, ac quasi confusæ, nonnullæque in medio, & quas sedere perspicis, omnes sunt picturæ, ad similitudinem vmbrarum effictæ: vt cùm vmbræ discedunt ex finibus parietis, aliqua pictarum moueri videatur. Tum ego, Certe pictas vix ab vmbris distinguere licet. At ille, Fuit hoc artis egregiæ opus: nam sumta ratione ex libro tuo, dominus ædis hoc commentus est, hominum colloquentium effigies, non picturæ sunt, sed vmbræ: stant enim hi duo in via, & mox discesserũt. Verùm ego mecum recogitans, intellexi licere hoc idem in tabella facere, quæ transferri posset. *Cardanus.*

Spectra in nubibus quomodo fiant.

Nicolaus Siccus præfectus iustitiæ, vir insignis, quem honoris causa nomino, dicebat se expertũ esse flante vento, si equi aduersus illum ferantur imagines leues, velut è pluma, vel charta depictas, filoque annexas equi pestilenæ, ferri per aerem, adeò vt si filum tenue sit, res prorsus mira videatur, id verò iurè meritò: nam cùm ventus in aduersum feratur imago verò lata sit ac leuis, non potest recta decidere: sed neque iuxta venti impetum, velut reliqua, quæ decidere solent, quia à filo retinetur: necesse est igitur sursum ferri, ac spectri videndi causam præbere: verùm ad nubes vsque, magna dubitatio est, aut enim filum frangetur, aut venti vis non eousque pertingit aut impetúm tanta longitudo fili retinere non potest. Verùm id aliis experiri sinamus: compendiosior enim ratio in Aesopi fabella descripta est: nutrita enim aquila in his, quæ in sublime volant, annexaq; pedibus imagine, deinde dimissa spectri videndi causam subministrabit. His quidem artibus ad accendendum militum animos, dum pugnaces exercitus propè positi sunt, non inutiliter vtimur. *Idem.*

Iocus Necromanticus.

Iucundum id quoq; nobis fuit spectatoribus, quo Andreas Albius, Medicus doctissimus Bononiæ credulo cuidam amatori metum incussit: Demortui caput mensæ apposuit, quod patefacturum esse nobis auditoribus promisit, quisnam ex nobis filiam ciuis cuiuspiam miserè deperiret, quis etiam futurus esset amoris exitus caput id hoc esse prædicturum. Ludicrum id non intelligentibus horrorem induxit, perinde atque si cacodæmonis ope vaticinium id processisset. Verùm iis, qui iocum animaduerterent, risum mouit. Hac autem arte res hæc instituta erat. Mensa quatuor columnis pedũ instar suffulciebatur, quarum vna excauata erat, mensæ perforatæ subdita: Foramen id, totaque mensa subtili quodam tapeto tegebatur, ne mensæ foramen conspiceretur: Eo loco demortui caput positum consistebat. Pauimentum autem in ea parte perforatum etiam erat, in qua columna excauata mensam sustinebat, vt ex inferiori ædificio, in superius & vicissim ex superiori in inferius voces transmitti possent. Quamobrem is, qui in inferiori erat, tubo quodam in excauatam mensæ columnam immisso, & altera eiusdem tubi parte

auri

auri admota, facilè quid alter in superiori conclaui consistens rogaret, exaudiebat, responsaque dabat quæsitis apprimè conuenientia. Successit hoc eò facilius, quòd vterque amatoris eludendi secreta nouissent: Sic enim fabulam hanc communicatis ante consiliis dextrè peregerunt. Ad maiorem etiam vaticinij fidem, cādelas cereas accensas circa demortui caluariam posuit, verbaque peregrinā recitauit. *Andreas Albius.*

Iocus alter histrionicus.

Multis & hoc admirandum videbatur, quod tamen vbi modum quo similiter agi possit, exposuerimus, ludicrum existimabitur. Vitrum vir quidam nobis inspicientibus obtulit, in quod annulum immisit, qui sua sponte quotiès id expeteremus in vitro saltitabat. Hic astus hac ratione peractus est. Subtilis cuiusdam mulieris capillus annulo adaptatus erat, hominisque ludentis digitis. Cur ergo saltandum esset annulo, digitos histrio motitabat, quibus agitatis, simul annulus ipse mouebatur, nobis capillum nequaquam conspicientibus. Fucum hic histrio subtili commento teget. Annulus hic (aiebat) lasciuarum puellarum more non saltat, nisi meis ipsius digitis ei tympanum pulsem. *A quodam histrione Veneto.*

Ad faciendum aliquem pedere.

Si accipiantur pili asini, qui sunt iuxta priapum eius, & dentur alicui in potu triti cum vino cuiuis, incipit statim pedere. *Albertus.*

Aliter.

Similiter si aliquis acceperit oua formicarum, & contriuerit, & proiecerit in aquam, & dederit ea in potu cuiuis, statim nō cessat pedere. Similiter faciunt cum vino. *Idem.*

Crepitus ventris mouentia.

Quædam etiam veneficij potius quàm medicinæ loco habentur: sat sit leuiora recensere. Crepitus ventris, oua formicarum, vel castanearum flores mouent. *Cardanus.*

Vt hernioso crepitent testiculi.

Vt hernioso crepitent testiculi, si optabis: Vbi eum igni accedere conspicies, & calefacere, sambuci vel ficus igni viridia immittito ligna, vt comburantur: sic enim crepitum dabunt, vt secedere illinc cogatur. An id euenit, quam eructat, aura, illi vento simili, qui quoque eis officere solet. *Porta.*

Tympani mirum.

Fiunt & quædam, quæ ſpectra licet non ſint, admirationem tamen pariunt. Tympanum è pergameno figuris pingitur variis, ita vt ſenſim deſcendat ratio picturæ, & rurſus deſcendentes excipiantur ab aſcendentibus: in obliquum enim ſitus earum tendit, ac quaſi per æquidiſtantes lineas: in medio lumen collocatur, quod more flammæ, quæ verua circumagit tympanum vertit, cumq; ſemper ſitu differentes figuræ occurrant oculis, omnes aut aſcendere, aut deſcendere videntur, q; mirabile eſt. *Cardan.*

Ludicrum de piſis in olla coquendis.

Qui voluerit iucundo ſpectaculo ex ollis feruentibus piſa excludere, argentum viuum immittat, videbit rem pulchram, niſi labra ollaris excellens altitudo, vel ignis remiſſior obſtiterit. Expertum tibi trado. *Mizaldus.*

Ouum vt in aere aſcendat.

Sic facere poſſumus, vt ouum in aere aſcendat: Oui corticem vacuum rore complemus, & Maio menſe eum accipimus: (alio enim tempore, vt æſtate & autumno, verus ros non eſt, vt phyſicis conſtat rationibus) & in meridie Soli oppones, & ab eo eleuabitur, & ſi difficilis aliquando fuerit aſcenſus, baculi, vel tabulæ adminiculo, dum aſcendere incipiat facilius eleuabitur. *Ioan. Bapt. Porta.*

Latrunculorum ludus.

Quæ propoſita in memoriam reuocant, quonam pacto duobus coloribus, imò vno tantùm, liceat plures differentias oſtendere, velut in latrunculorũ ludo typis mandando: vbi qui Hiſpanicum librum emiſerunt, omnia cõfuderunt. Igitur loci nigri lineis nigris, quaſi cancellis ſunt diſtinguendi, cùm albi puri relinquantur, latrunculorum verò figuræ, nigræ quidem tota ſuperficie, atramento tingantur, albæ verò in ambitu ſolùm linea nigra deducenda, totũ quod interius in typo eſt albũ maneat. *Cardanus.*

Tres Schedulæ non tactæ, vt ſitum permutent.

Alia quoque remanet ludicra ſubtilitas, vt tres ſchedulæ non tactæ ſitum permutent: Quod illud penitus ignoranti, fieri non poteſt, quin mirabile videatur: Tres fiunt ſchedulæ longiuſculæ è papyro vel linteis, ſeq; mutuo æquali ſupeient longitudine: nam capite vno æquatæ omnes, & æquè reuolutæ, deuoluuntur, diuerſiq; ſitus repe-riuntur, longior in medio, vel primo loco, ſi lõgior eadem in poſtremo fuerit loco, immobilis remanet, quòd nõ eſt,

qui

qui non putet à Dæmonibus factum, ſed aliunde non euenit, niſi quia in reſolutionis fine remanet procerior, & extrema, à qua exoritur, in reuoluendo remanet. Quorundam fuit error, qui verborum, vt euenire putabant, ac de interrogatis omnibus, tanquam de oraculo reſponſa præbebant: nam ſi ſcitum permutabant, ritè auſpicari, effectusque propitiari, ſin minus infortunari: nec voluere rationibus, & experientiis fidem permutare, cùm habitum in credendo effecerint. *Ioan. Bapt. Porta.*

Ludicrum de carnibus.

Inſtrumentorum fides ſeu chordulæ minutim exciſæ, & carni recens coctæ (ſiue elixata fuerit illa, ſiue aſſata) inſperſæ, eam vermiculoſam, putrem ac inſalubrem eſſe, diſcumbentibus iucundè mentiuntur. Quiſquis rei huius conſcius erit, vtili impoſtura ſolus pro arbitrio veſci poterit. *Mizaldus.*

Mulier vt omnia narret quæ fecit.

[redacted]

Statuæ ligneæ miræ.

Mira ſunt, quæ de duabus ſtatuis ligneis paruis, & colludentibus, à duobus Siculis fieri vidi: erant autem vnico filo transfixæ hinc inde, quæ annexæ altera quidem parte ligneę ſtatuæq; fixa manebit, reliqua tibiæ, quam ille pulſabat, extenſo vtrinque filo: nullum ſaltationis genus non æmulabantur, geſticulantes miris modis, capite, cruribus, pedibus, brachiis totq; in varias formas, vt ingenuè fatear me tanti artificij rationem non aſſequi: neq; enim plura fila, neq; modò extenſa, modò remiſſa, ſed vnicum filum in ſingulis ſtatuis, & ſemper intentum: nam multas alias vidi, quæ pluribus filis, atq; his modò intentis, modò remiſſis agebantur, ſed id nihil mirum. Id verò pulchrum erat, quod ſaltationes geſticulationesq; modis cantilenæ congruebant. *Cardanus.*

Capilli in ſerpentes.

Hæc tamen mirabilia viſa ſunt. Menſtruatæ enim mulieris capilli in ſerpentes, & vermiculos vertũtur fimo obruti, & tẽpore iam modico. Nec minus putrefactus menſtruorum ſanguis rubetas ſiue ranas generare poteſt: facilè enim corrumpitur, & conuertitur, & ſæpè mulieres ex

eodem cum humano fœtu bufones, lacertos, & iis similia generant. Et Salernitanas mulieres legimus conceptionis principio, cùm fœtus viuificari debent, tale animal apij, & porrorum interficere solent succo. Cùm mulier quædam præter opinionem prægnans videretur, fœtus loco, quatuor animalia ranis simillima peperit, & sæpè tali causa abortiuit, cuius monstruosæ conceptionis, non est alia (credo) putanda causa. Ex corruptione quoque humani seminis, veluti vermes in intestinis. Alcippe elephantem peperit, & ancilla inter initia belli Marsici serpētem generauit. Nec equorum minus è cauda setæ aquis iniectæ, animam recipere, & viuificari videntur. Tusum ocimum inter lateres humido loco Soli expositū, Scorpiones generat: quanquam Galenus neget. Combustæ anatis puluis, si humido inter patinas seruetur obrutus loco, ingentem & maximam mirè generat rubetam. Facilius autem rana procrea[illegible] illicò, si earum cernatur ornatus, non enim illas [illegible] ex [illegible] [illegible] natales habent [illegible] quæ per se nascuntur, [illegible] ranæ dictæ sunt. [illegible] & [illegible] rum puluerulentis arenis generarunt, [illegible] est vita, vel sæpè ventorum ara, altis montium iugis sæuientes, attollitur puluis, aquisque mixtus, non solùm in ranas, sed in lapides cogitur, ranis enim aliquando pluisse auctor est Phylarchus, & Heraclides Lembus: circa Dardaniam & Pæoniam idem euenisse tradit, idque tam copiosè, vt domus & viæ replerentur. Et Aelianus cùm ex Italia Neapoli Puteolos iter faceret, ranas perspexit, quarum pars, quod ad caput pertinet, repebat, & duobus pedibus agebatur, altera nondum conformata, concretioni limosi humoris similis trahebatur, & ex eodem corpore pars altera viuebat, pars altera tellus erat. Narrat Macrobius in Aegypto, quòd ex terra & imbre mures nascuntur, & in aliis locis ranæ, serpentes & similia, vnde facilis est earum procreatio. Quidam enim cùm spuisset, ex sputo statim rana creata est, & Daumatus Hispanus, quoties libuerat ranarum maximam illico producebat copiam, sic vermium, & scrofarum, ex coitu exceptum virus, & sanguinosum modo iam dicto, ineunte Sole capricorni principium, vt piscis exitu, eiiciant, dum affatim lacte, & micis saturētur, subeuntes: perceptumq; illud, quod apriam vocant, quod idem est, quod equis hippomanes, vitreo sub fimo vase condi-

conditum, & operculatum, ne surgens calor euolet, aliquibus lateat diebus, præceptumque opus plumbea conditum pyxide erit vsui: qui id rectè nouerit componere, non vulgare cernet experimentum. Si quis verò curiosius, quàm par sit, noscere concupiscet, quam nouimus rationem experimento fimo & admirabilem admodum mandragorum producendi. Sic enim humanam feram ex ouo enatam feneratitia iam noméclatura vulgo appellari cœpisse audio, si cui allibuerit & is ad exemplar galli spermatis in ouo humanum & vitale asperserit virus, operculo coercito, ne fœtuosum calorem coercitum suspiret, efferret semiferum animal, hinc humanum, hinc verò vernaculam gerens formam. Nec negat id Auicenna, si occasio dabitur, alibi paulò vberius: sat sit normam & fieri posse demonstrasse. Pleraque & maiora iam omittuntur, apud inscios, & plebeios fide penitus caritura. De partu menstruoso, deque producendi per fimum vi, hæc dicta sufficiant. *Ioan. Bap. Porta.*

Arces & turres vt in aqua videas.

In vitreo vase matulæ simili aquam coniicies, parumq; ex ea sumens crocum in linteo ligatum, donec tingatur aqua, confricato: inde oui candidum digitis septies aut octies confractum in ea ponito, totumque in vas illud coniicito permiscens aquæ: videbis enim, vt referunt, quasi oppida, & arces, ac turres in aqua sparsas. *Cardanus.*

In strato hominis vt appareant pediculi scaturientes, vt non possit homo dormire.

Si vis facere, quòd in strato hominis appareant pediculi scaturientes, vt non possit homo dormire, tunc proiice in lecto eius pondus vnciæ vnius, vel mediæ Alkakengi, & si acceperis pilos Asturis, fiet inde licinium, quòd quando accenditur vident se inuicem omnes infimos ex vehementia infirmitatis, extenuationis. Accipe locustam citrinam, & exicca ipsam, & tere, & pone in panno exequiarum, & incende ipsum oleo sambucino, in quocunque loco fueris, erit quod tibi dixi, & mirabile. *Albertus.*

Situla aqua plena quomodo sustineatur.

Diximus de his, quæ plus sustinent quàm ratio videatur ostendere, & de his, quæ mutuò se sustinent, nunc demonstrandum, quomodo aliquid se ipsum sustinere videtur. Sic abacus planus A.B. & baculus C.E. cuius exterior pars sit sub ansa D. situlę plenę aqua G F H. & inter baculũ

C E: & F. ſitulæ imum collocetur E F. lignum rectum ar-ctè, vt dilabi non queat dico ſitulam pendere nec cadere. Conſtat enim, quòd cùm F ſit imum ſitulæ quòd baculus E F. & F. grauitatis centrum, & centrum terræ, quod ſit K. & centrum ſitulæ, quod ſit L. ſunt in vna recta linea, quæ ſit K F. L E. Si igitur ſitula cadat, vel per rectam F K. vel prius inclinabitur latus aliquod, vt G. vel H. Si igitur inclinetur verſus H. in M. duco K M. quia igitur duæ lineæ veniunt ex K. K E. & K M. ad circulū, & K E. tranſit per centrum circuli: id eſt, ſitulæ, erit ex demonſtratis ab Euclide in tertio elementorum K F. minor K M. igitur centrum grauitatis F. elongatum eſt à centro terræ K. ſpontè, igitur motu naturali graue aſcendit, quod eſſe non poteſt. Non igitur ſitula deſcendit inclinando ſe ad aliquā partem. Sed neq; per rectam K F. quia angulus F E C. rectus eſt, & conſtans, deſcendente D. in L. ducatur L B. igitur æqualis eſt E B: igitur cùm L B. opponatur recto vel quintam primi: triangulus L E B. duos rectos habebit, vel maiori angulo maius latus non opponitur, quorū vtrunq; aduerſatur his, quę ab Euclide in primo elementorum ſunt demonſtrata. Ex quo ſequitur maius quoddam miraculū, & eſt, quod aliquid ſpontè caſurum, addito pondere non cadet. Nam poſita parte baculi B D. maiore, D C. baculus cadet, quia extremū eius cadēdo appropinquatur cētro terræ K. & ita C. poterit eleuari, & ſic cadet: & tamē addito ſitulæ pondere

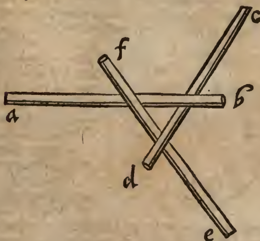
dere non cadet. Oportet aũt(nec te cũ risu astantiũ fallat experimentũ: nam rudes vbi res non succedit, non hominẽ sed demõstrationes culpãt) vt diligẽtissimus sis, primũ vt abaci superficies superior sit ad libellam posita, & lignũ rectum ad vnguem, nec flexile: & similiter lignum E. F. rectum, & arctè iunctum inter situlæ imum & C. E. ita [redacted] ligere oportet, quàm quæ scr[redacted] tamen ad perfectionem nihil desit. *Cardanus.*

An mulier sit adultera.

Dicunt, quòd si quis ponit adamantem capiti mulieris dormientis, manifestat si est adultera: quoniam si sic est, resilit territa de lecto: & si non, amplectitur virum suum cum grandi dilectione. *Albertus.*

Trabes mutuò se sustinentes.

Quędam etiam sponte videntur sustineri, ac etiam alia sustinent nullo vinculo: vt, capio A.B. trabem, cui super-

pono C.D. Ipsi C.D. superpono E.F. cadat sub A.B. tunc dico, quòd nisi soluantur, cadere non possunt: nam A.B. sustinetur ab F.G. & E.F. à C.D. & C.D. sustinetur ab A. A. igitur nulla earum cadet. Locus autem D. B. F. susti-

netur,& ſuſtinet, experiméto enim id patet,igitur ab aliquo ſuſtinetur, igitur ab omnibus, cùm par ſit omnium ratio,igitur firmiſſimus? Qui quantò magis premitur eò eſt firmior: nec fatiſcit,niſi aliqua illarum frangatur. *Cardanus.*

Vt mulier confiteatur quæ fecerit.

[redacted]

Telum pendens nullis vinculis.

Simili modo & in Dianæ Epheſiæ templo literis mandatum inueni, Cupidinis telum nullis retentum laqueis pependiſſe,quòd ſi cui ingenium æmulari libuerit, facilè id aſſequetur: leui ferro harundinem pro haſta adijcito, lapidemq; herculeum cubiti magnitudine excauatum eximiæ bonitatis inſerito, teſtudini templi, appoſitumq; ſpiculum per plura ſecula ſponte pendere videbitur, neq; id magno miraculo. *Cardanus.*

Annulus præſtigioſus.

Cingulus aut annulus præſtigioſus ſic fit: elaborantur 3. circuli,aut ſi libet plures, ita contexti, vna tamen ſola ductili linea,vt nulla ex parte alter alterum tangat: ſic fit vt duo penduli in aere ſtare videantur, miro artificij vafroq; inuento: at efficere facilius longè eſt quàm effingere: quàquàm,vt potuimus, eum depinximus. Ratio autem talis eſt,ſi annulum triplicatũ facere voluerimus, deſcribemꝰ circulos duos, deinde accipiemus numerum,quem volumus,qui diuiſus per tria, numerum circulorum annuli ſuper relinquat vnitatem: vt pote ſexdecim,nam diuiſus per tria relinquit vnũ,& exeunt quinque; diuide igitur circulum exteriorem in partes ſexdecim æquales, deſcribendo totidem quoque diuiſiones in minore circulo efficiemus, ita tamen vt puncta inferiora intercipiant in medio ſuperiora; deinde ductis portionibus cir-

bus circulorum à puncto inferiore ad superius, ab eo autē ad inferius, duobus semper intermissis, tandē redibit post exactos tres circulos ad eundem punctum, itaq; vnus circulus tres efficitur. Circulos autem hos extremos, seu qui prius describuntur dimissi, vt melius descriptionis ratio intelligatur. Cæterùm iuuat eos delere, vt absolutius, & nitidius opus videatur. Oportet autem in sectionibus, quæ in solido sunt, non se tangere annulos corporeos. Sic enim penduli videbuntur, ac per se, cùm non sint. *Card.*

Ad furem dignoscendum.

Si quis puluerem ex lapide ætitis, subcineritio pani incoxerit, & suspecto furi quidpiam de eo commedendum obtulerit, præmansum bolum deglutire non poterit. *Mizaldus.*

An corrupta sit mulier.

Fumus seminum portulacæ, vel foliorum personatæ, quam bardanam vocant, per infundibulum vel aliter, in fœmineum pudendum transmissus, statim mulierem, si corrupta est, ad meiendum proritat: si non est, lotium continet. *Ioan. Baptista Porta.*

FINIS.

INDEX RECEPTORVM ET SECRETORVM, HVIVS VOLVMINIS.

Anima-

D

E

F

Kitra

M.

Mundus

P.

Puluis

Secretum

Turdi

FINIS.

